Vincentius Bellovacensis) —/
Opuscula — :

Q. 402. 11

Bequeathed to the
Public Library of the City of Boston
by
Theodore Parker.
Received 30th October, 1861. No. 49889

no immortalitatis gloriam
uocare. Hec stultitia nobis a
deo facta est magna sapientia:
quoniam uite perditē repara
trix extitit medicina. Si ergo
nobis hereditare eterna pri
uatis. et in obscuro carcere
positis regalis aliqua persona:
regio decore deposito contescen
deret. ut tamquam unus ex
nobis nostre captiuitatis e
rumpnas tolleraret. quatenus
oportunitate inuenta: nos ab
ipsa liberaret. Qua ratione
posset melius suam dilectione

...tedi
...essiom
...dnm
anth
...uper
...abit
...e in bene
...saluta
...uoan I ngressus angelus ad
mariam ait. Aue maria gracia plena
dñs tecum ps. Nunc dimittis collecta
Graciam tuam quesumus dñe
mentibus nostris infun
de. ut qui angelo annunciante
xpi filii tui incarnacionem

intimare: et nostram erga se ex
citare. R. B enedicta tu in mulie
ribus et benedictus fructus uentris
tui. V. A ue maria gratia plena
dñs tecū. Et benedictus fruct9 uẽtr
Ore et uoce pia ora pro nobis uirgo maria amen
Huius ergo causa necessarie
liberacionis admiranda
inicia nobis ad memoriam
reuocata: toto mentis affec
tu diligamus: debitis obsequi
is honoremus. Quatenus de
iocundis principiis iocundos
exitus expectare mereamur
Fit hodie porta celi uterum ...

Bjorne... (pencil note)

Oct 1932

VINCENTIUS BELLOVACENSIS. Opuscula. 13 December, 1481.

The volume includes the following tracts by Vincent de Beauvais: *Laudes Virginis Mariae; De Sancte Johanne Evangelista; De eruditione filiorum regalium;* and *Consolatio pro morte amici.*

The *Laudes V. Mariae* is a panegyric on the Virgin Mary. In the prologue Vincent describes the purpose and plan of his work: "Since the Evangelists record only very few of the deeds of the Blessed Virgin," he writes, "and since the Fathers of the Church have rejected as apocryphal certain ancient manuscripts which seemed to contain the history of Her birth, life, ascension and some of the miracles attributed to Her, I thought that I might contribute to the glory of the Holy Mother of God and to the edification of the faithful by gathering together carefully, and in accordance with Her spirit, all that might be found in the works of the Holy Doctors, in their tracts as well as in their sermons." The book has been ascribed to various authors, but it seems certain that Vincent de Beauvais — unsurpassed master in selecting extracts — compiled it.

The panegyric on St. John the Evangelist is much shorter than the one written in honor of the Virgin, which usually precedes it in the early manuscripts.

The *De eruditione filiorum regalium* was composed at the request of Queen Margaret for the use of the royal children. It is a compilation of sacred and profane texts. Pagan poetry was left out, for Vincent was anxious to have the royal children educated in purely Christian literature.

The *Consolatio pro morte amici* was addressed to King St. Louis, upon the death of his eldest son in 1260. Even this book is only a compilation. It has, however, a special interest inasmuch as it contains some information about the life of Vincent.

Printed at Basel in 1481 by Johann Amerbach.
Theodore Parker's copy.

E. CHRISTERN
BROADWAY NEW-YORK
BOOKSELLER

Biblioth: ffrn Min: Recollect: Conventus Miltenberg:

194

Incipit prologus cum tabula continente materiam opuſculi laudum virginis Marię.

Quomodo de geſtis beatiſſimę virginis dei genitricis admodum pauca in euãgelica reperiuntur hiſtoria quędã vero antiqua ſcripta quę originẽ eius ⁊ vitã ⁊ aſſũptionez cũ quibuſdam miraculis hiſtorico modo deſcribere videtur·olim a ſanctis patrib repudiata leguntꝰ tanꝗ̃ apocripha·paruitati meę ſatis vtile viſum eſt·ob eiuſdez virginis ſacrę venerationẽ ⁊ ad legentium ędificationem ex dictis ſanctoꝝ patrũ autẽticis qui de prędicta materia per diuerſos libros tractatus atq̃ ſermones multa ſcripſerunt·pro ingenij mei modulo paucoſ flores excerpendo colligere ⁊ in vnũ manualem libellum ſub quodam cõpendio redigere·videlicet ut habeãt plurimi erga illã deuoti q̃d de ipſa ſecura ſanaq̃ fide tam in eccleſijs q̃ in refectorijs cęteriſq̃ locis audire vel legere valeant·noſtriq̃ laboris memores mihi quidem indigno ſuę pię deuotionis affectu gratiam eius obtineant. Hoc autẽ opuſculum ita ꝯfeci ut ſingulas eius partes ſm materię cõgruentiã ut potui decẽter ordinarẽ ⁊ vt ſciatꝰ de vnoquoq̃ vbo cuiꝰ auctoris ſit·ipſoꝝ auctoꝝ nomina ꝑ ſingulas paginas in margine locis ꝓprijs annotarem. Ceteꝝ ut ad id quod voluerit legentis intẽtio dirigatur de facili·totum opus ꝑ capitula ſubiecta diſtinxi.

Sequitur tabula.

i De laudibus beatę virginis matris.

ij. Qualiter oraculis prędicta eſt diuinis.

iij. Qualiter pręfigurata eſt a patriarchis.

iiij. Qualiter prenunciata eſt a prophetis.

v. De natiuitate eiuſdẽ v̄gĩs.

vj. De ſanctificatione ipſiꝰ in vtero matris.

vij. De impoſitiõe nominis eiꝰ

viij. De bona indole ⁊ virtutib eius.

ix. De propoſito virginitatis ipſius.

x. De eximia hũilitate ipſius.

xj. Cur eam deus ſibi matrem elegit.

xij. Cur eã deſponſari voluit

xiij. Cur eã tali viro·ſ· Joſeph tradi diſpoſuit

xiiij Qualiter in coniugium virgo conſenſit

xv. Qualiter ad eã gabriel miſſus fuit

xvj. Cur ad eam deus angelum miſit.

xvij. Qualiter idem angelus nazareth venit

xviij. Qualitꝰ ad v̄ginẽ introiuit

xix. De mutatione nomĩs Eue in eius ſalutatione

xx. De gratię illiꝰ plenitudine

xxj. De ꝯtubernio dei cũ v̄gine

xxij. De benedictione virginitatis eius fęcundę

xxiij. De trepidatiõe virginis ad angeli affatum

xxiiij. Qualiter angelus ab ea fugauit metum

xxv. Qualiter eadez virgo inuenit gratiã apud deum

xxvj. Qr eadem virgo repleta toti mundo refudit gratię beneficium.

xxvij. De prenunciatione filij ex

Tabula

virgine naſcituri
xxviij. De ꝑdictiōe noīs pueri
xxix. Qualiter virgo inq̄ſiuit modum concipiendi
xxx. De reſponſione angeli ſup modo concipiendi
xxxj. De obumbꝛatione virtutis altiſſimi
xxxij. De ſcītate pueri naſcituri
xxxiij. De annūciatione pꝛecurſoꝛis iam concepti
xxxiiij. De expectatione reſpōſi virginei
xxxv. De excellenti eiuſdem virginis humilitate
xxxvj. De ipſius deo conſentanea petitione
xxxvij. De angeli reuerſione ⁊ virginis impꝛegnatione.
xxxviij. De verbi pr̄is incarnatione
xxxix. De tanti bn̄ficij grata valde recoꝛdatione
xl. De tota incarnati verbi diſpenſatione
xlj. Qualit̄ virgo de ſpūſancto concepit
xlij. Qualiter fili⁹ ex ea ſibi carnem aſſumpſit
xliij. Qualiter ut pluuia in vell⁹ deſcendit
xliiij. Qḋ etiā in vtero virginis ocioſus non fuit
xlv. Qualiter illic inter lilia ſeipſum pauit
xlvj. Qualiter Maria virū ī vtero circūdedit
xlvij. Qualit̄ hoſpitiū dei ⁊ poꝛta clauſa ⁊ oꝛt⁹ ꝯcluſus fuit
xlviij. Qualit̄ ut terra inculta fructū pacis attulit
xlix. Qualit̄ ut virga ſine humoꝛe floꝛem ꝓtulit
l. Qualit̄ in mōtana ꝯſcēdēs Eliçabeth ſalutauit
lj. Qualit̄ ad ei⁹ vocē Johannes in vtero exultauit
lij. De cōꝑatione partus vtriuſq̃ ſcʒ Eliçabeth ⁊ Marie
liij. Qualit̄ Eliçabeth virginē matrem bn̄dixit
liiij. Qualiter etiā fructū ventris eius bn̄dixit
lv. Qualiter matrem dn̄i magnificauit
lvj. Qualit̄ fidē ipſi⁹ commendauit
lvij. De cātico ꝓphetico qḋ mater virgo cecinit
lviij. Qualit̄ ī initio dn̄m magnificauit
lix. Qualiter ſe ī dn̄o exultaſſe dicit
lx. De hūilitatis ei⁹ apud deū acceptione
lxj. De imitāda eiuſdē hūilitate virginis
lxij. De varijs eius ꝓrogatiuis ⁊ fama
lxiij. De hiis q̄ fecit ei dn̄s magna
lxiiij. Qualiter bonitatē dei cōmēdauit. ⁊ eius bn̄ficia cōmunia
lxv. De reddito eius ab Eliçabeth in naçareth
lxvj. Qn̄o ⁊ qualit̄ de ſpūſancto habens inuenta eſt
lxvij. De hūilitate ac reuerentia Joſeph erga illam
lxviij. De cauta eiuſdē ſuſpitione circa eam
lxix. De inſtructione Joſeph ꝑ angelū facta
lxx. De ꝓphia Eſaie ſuper ꝯceptu virginis cōpleta
lxxj. De nominis emanuel intelligentia
lxxij. De trina mirabili mixtura ⁊ pꝛimo de pꝛima
lxxiij. De p̄ma ⁊ ſecūda ⁊ tertia
lxxiiij. De ꝓphia cibi pueri emanuelis
lxxv. De partu ſctiſſime virginis
lxxvj. De integritate parientis

Tabula

lxxvij. De inualida iudeorum et manicheorum obiectione
lxxviij. De illius secreti incomprehensibilitate
lxxix. Item de ipsius reuerentia et honore
lxxx. De mundicia partus illius et puritate
lxxxj. De perpetua Marie virginitate
lxxxij. De hoc quod peperit sine dolore
lxxxiij. De nouitate miraculorum circa virginis partum
lxxxiiij. De mysterijs eorundem miraculorum
lxxxv. De filij virginis educatione.
lxxxvj. De serpentis antiqui per eam conculcatione
lxxxvij. De sapientie virginalis profunditate
lxxxviij. Qualiter argumenta fidei conferebat in corde
lxxxix. De illius taciturnitate
xc. De ipsius verecunda simplicitate
xcj. De mansueta eiusdem humilitate
xcij. De virginis matris purificatione
xciij. De maiestatis filij occultatione
xciiij. De ipsius in templo oblatione
xcv. De duplici eius oblatione
xcvj. De ipsius oblati redemptione
xcvij. De illarum oblationum morali significatione
xcviij. Qualiter virgo obtulit filium per manus Symeonis
xcix. De cantico eiusdem senis
C. De ipapanti solennitate
Cj. Item de eius veneratione
Cij. De illius diei processione
Ciij. De virginis matris allocutione facta a Symeone
Ciiij. De materna virginis sollicitudine circa filium
Cv. Qualiter inuenit eum in medio doctorum
Cvj. Qualiter in nuptijs ostendit sue compassionis effectum
Cvij. Cur filius respondit matri: quid mihi et tibi mulier etc.
Cviij. Qualiter filius honorauit matrem
Cix. Qualiter eam in fine discipulo commendauit
Cx. Quod Johannes in hac dignitate Petro similis fuit
Cxj. Qualiter beata virgo martyrium cum filio sustinuit
Cxij. Qualiter virgo mater prius filij resurrectionem se habuit
Cxiij. Qualiter post aductum spiritus sancti vitam duxerit
Cxiiij. Qualiter eam filius blandiens ad gloriam conuocauit
Cxv. Qualiter eam ex hac vita migrare fecit
Cxvj. Quod tota curia celestis exequias eius celebrauit
Cxvij. Quod ambiguum est utrum cum corpore assumpta sit
Cxviij. Qualiter Augustinus hoc pie credendum esse rationibus ondit
Cxix. Iterum ad idem persuasiones alias inducit
Cxx. Quid de illa materia pie sentiendum atque loquendum sit
Cxxj. Cum quanta gloria virgo mater in celum ascenderit
Cxxij. Qualiter ascendens a celi ciuibus et a filio in gloria suscepta sit
Cxxiij. De assumptionis eius solennitate veneranda
Cxxiiij. Cur illa die legitur euangelium de Maria et Martha
Cxxv. Quod in eius assumptione letificati sunt celi et terra
Cxxvj. Quod ipsa est mulier sole amicta et lune superposita
Cxxvij. Qualiter duodecim stellis est coronata
Cxxviij. Qualiter apud deum facta

eſt mediatrix noſtra

Cxxix. De eius charitas ⁊ miſericordia erga oēs eſt copioſa

Cxxx. Exēplū in Theophilo quē a lapſu mirabilit̄ reparauit:

Cxxxi. De ſctō Baſilio quē cū ſuis a Juliano apoſtata mirabiliter liberauit

Cxxxii. De peregrino cuius animā ad corpus reuocauit

Cxxxiii. De puellula quā p viſū edocuit ⁊ trigeſima die vocauit.

Cxxxiiii. De monachis hieroſolimytanis quoꝝ inopię his ſubuenit.

Cxxxv. De reliquijs ei⁹ q̄s ignis exhorruit

Cxxxvi. De filio iudęi quē ab incendio liberauit

Cxxxvii. De ſacra ei⁹ iconia ⁊ colūnis quas per pueros leuari fecit

Cxxxviii. Exhortatio virginū ⁊ viduarum ad eius laudes ⁊ imitationem

Cxxxix. Exhortatio omniū fideliū ad idem

Cxl. Oratio coīs p fidelibus ad virginem matrem

Cxli. Oratio ſpecialis p ſe ad eandem.

Cxlii. Oratio ad filiū pariter ⁊ ad matrem.

¶ Explicit tabula

Incipit de beata virgine Maria libellus totus ex dictis autenticis contextus venerabilis patris Vinceñ. Beluaceñ.

¶ De laudibus virginis matris Hiero⁹ in ſermone de aſſūptione beate Marię. Cap. I.

Si deum ore prophetico iubemur in ſanctis ſuis laudare multomagis in memoria btē virginis mr̄is ei⁹ oportet nos dignis deo preconijs iubilare. Nulliqꝫ dubiū ē quin ad gloriā laudis ei⁹ ptineat totū quicqd honoris vel laudis dignę genitrici ſuę fuerit impēſum. Ex quo timeo ſatis ac vereor ne forte improbus ⁊ indign⁹ inueniar eius laudator. Nā ut verum fatear quicqd verbis hūanis poteſt dici minus eſt a laude cęli qua diuinis ⁊ angelicis excellēti⁹ eſt laudata preconijs Verūtñ ⁊ ſi ad h̄ nemo idoneus voci oībus ceſſare nō debet quilibet etiā pctōr a laudibus. Nā ⁊ diuinus ſermo in pſalmis agit de peccatore: Sacrificiū inquit laudis honorificabit me. De his igit̄ ex quibus certi ſumus tātiſqꝫ ad nr̄am ędificationē ⁊ noīs chriſti laudē qualicūqꝫ ſmone diſſeramus ut religio cōſeruet̄ p famulatu ⁊ deuotio augeat̄ p affectu.

¶ Bern̄. in ſermone de eodem

Fateor quidē nihil eſt qđ apli⁹ me delectet ſed nec qđ terreat magi. q̄ ſermonē habere de gloria virginis matris. Ut. n. interim ſileā illud ineffabile priuilegium meritoꝝ ⁊ p̄rogatiuā penit⁹ ſingularē tāto cā affectu deuotionis vniuerſi ut dignum eſt honorāt amplectūt̄ ut licet de ipſa loqui geſtiāt oēs: quicqd tñ de indicibili dicit̄ eo ipſo quo dici potuerit minus gratū ſit minus ſapiat ⁊ minus acceptetur. In ea ſi laudauero virginitatem:

multe mihi videt offerri virgines p⁹ eā. Si hūilitatē predicauero·inuenient forte vel pauci qui mites facti sunt ⁊ hūiles corde·docēte ipsi⁹ filio. Si multitudinē eius misericordie voluero magnificare· sunt etiā ⁊ mulieres ⁊ viri misericordie. Unū est in quo nec primā similē visa est nec sequentē habere: Gaudiū videlicet matris cū virginitatis pudore vel honore. Optimā sibi plane partē elegit· q̄ bona q̄dē est fecūditas coniugalis· Melior aūt castitas virginalis· Optima vero prorsus virginitas fecūda seu fecūditas virginea· Marie priuilegiū est qd nō dabit alteri· virgo mater nō cuiuscūq₃ sed dei. Nec virginē alter filius· nec deū decuit alter partus. Uerūtn̄ si diligenter attendas nō hec tm̄ in Maria·sed ceteras q₃ virtutes prorsus inuenies singulares q̄ videbātur esse cōmunes.

Qualiter oraculis predicta est diuinis. Hiero⁹ vbi supra. Cap. II

Hec ut iam dictū est diuinis angelicisq₃ preconijs est laudata ac p̄dicata. A patriarchis quidē figuris ⁊ enigmatib⁹ p̄signata·ab aplīs p̄nūciata·ab euāgelistis exhibita ⁊ monstrata·ab angelo venerabiliter atq₃ officiosissime salutata. Bern̄. sup missus ē omel. ij. Scrutare scripturas ⁊ proba que dicta sūt esse vera. Ut enim pauca de plurib⁹ loquar·ipsa ē mulier que caput serpentis cōtriuit venenatū dū omnimodā maligni suggestionē tā de carnis illecebra q̄₃ de mentis supbia deduxit ad nihilum. Fulbertus vbi supra. Nempe dixit etern⁹ ad veterem deus serpentē: Inimicitias ponā inter te ⁊ mulierē ⁊ inter semen tuum ⁊ semen illius· ipsa cōteret caput tuū. Quid est serpentis caput cōterere nisi principalem diaboli suggestionē resistēdo superare? Si ergo queratur que nā mulier operata sit huiuscemodi victoriā·pfecto nō reperitur in linea generationis hūane·donec perueniat ad Mariā. Que nimirū illud serpentis caput virtutis pede cōtriuit in eo q̄ virginitatē simul ⁊ hūilitatē deo cōsecrauit·virginitate nāq₃ seruata pbatur extinxisse cōcupiscētiā carnis. Humilitate vero que fecit pauperē spū cōcupiscentiā mētis. Nec tn̄ h̄ solo·sed eo q̄₃ maxime triūphauit q̄ de sua mūdissima carne corpata sapiētia vsq₃q₃ maliciā vicit·attingēs a fine vsq₃ ad finē fortiter ⁊ disponens oīa suauit. Bern̄. vbi supra. Ad hanc igitur diuinum illud oraculum singulariter intendebat. Hāc qnq₃ nasciturā innuebat. Hinc ⁊ Salomon cū nosset ut vir sapiēs muliebris sex⁹ infirmitatē fragile corpus lubricā mentē q̄ tn̄ ⁊ deū promisse legerat·⁊ ita cōgruere videbat·ut qui vicerat p feminā vinceretur per ipsam. Hāc solā requirebat et vehemēter admirās aiebat: Mulierē fortem quis inueniet? Et ne h̄ quesisse putetur desperādo·subdit pphando: Procul ⁊ de vltimis finib⁹ p̄ciū ei⁹. h̄ est· non vile·nō mediocre·nō deniq₃ de terra nec saltē de celo terris pximo p̄ciū fortis mulieris huius h̄ a sūmo celo egressio eius.

Qualiter prefigurata est a patriarchis. Cap. III.

Quid etiā rubus ille moysaicus portēdebat· flāmas q̄dē emittēs sed nō ardens nisi Mariam parientē ⁊ dolorē nō sentiētē? Quid virga Aaron florida nō tn̄ humectata· nisi Mariā ipsam concipientē licet virū non cognoscentē. Nec mireris h̄ in flore christū intelligi·licet alias in floris fructu dicatur designari. Noueris.n. ī eadē aaronica virga non solum flore vel fructu sed ipsis etiā frondib⁹ eundē p̄signari noueris·⁊ apud Moysen nec fructu virge nec flore h̄ ipsa virga demōstrari. Illa vtiq₃ virga qua videlicet aqua vel diuiditur trāsituris· vel de petra excutitur bibituris. Fulbertus Carnoten̄. epūs in sermone de nati. bte Marie. Sic ḡ virga illa sine radice vel quolibet

alio adminiculo naturę fructificauit. ita
virgo Maria sine opere cõiugali filium
procreauit. ⁊ flore designatũ ꝓpter speciem
⁊ fructu ꝓpter vtilitatẽ. Eſt enĩ ſpecioſus
forma prę filijs hominũ. ⁊ refectio vitalis
hominũ ⁊ angeloꝝ. Bern. vbi s.
Nec ẽ incõueniẽs diuſis rebꝰ diuerſis ex
cãis chriſtũ figurari. ⁊ ĩ vga qdẽ eiꝰ potẽ
tiam. in flore vero fragrantiã intelligi. in
fructu quoqꝫ ſaporis dulcedinẽ. ⁊ in fron
dibꝰ paruuloꝝ ad ſe cõfugientiũ ſedulã
ꝓtectionẽ. ſiue ab eſtu carnaliũ deſideri
orũ. ſiue a facie pſequẽtiũ impioꝝ. Bo
na quidẽ ⁊ deſiderabilis eſt vmbra ſub
ſtãtialis Jeſu. vbi tutũ eſt fugientibꝰ re
fugiũ. ⁊ gratũ feſſis refrigeriũ. Quid etiã
illud Gedeonis vellus. qđ vtiqꝫ de car
ne ſed ſine carnis vulnere tõſum in area
ponit. ⁊ nũc qdẽ lana nũc area rore pfũ
dit. niſi carnẽ aſſũptã de carne vginis. ⁊
ſine detrimẽto virginitatis. Cui vtiqꝫ di
ſtillãtibꝰ cęlis tota ſe infudit plenitudo
diuinitatis adeo. ut de hac plenitudine
oẽs acciperemꝰ qui vere ſine ipſa nõ ali
ud qꝫ arida terra ſumus.

Qualiter pnunciata eſt a prophetis. Cap. IIII.

Conſidera quoqꝫ ꝙ in pfato virgę Aaron ppetrato miraculo. ſciẽs dñs h opus ſuum magni eſſe myſterij. iuſſit eandẽ virgã ad monimẽtũ ſuari. Monebãt enĩ filij iſrl virgę pſentia ſollicite qrere. qd ſignificaret factũ tã mirabile. Qđ lõge pꝰ Eſaias diuinitus aperuit cũ dixit: Egredietur virga de radice Jeſſe. ⁊ flos de radice eius aſcẽdet. ⁊ requieſcet ſup eũ ſpũs dñi. Et apertius: Ecce inqt vgo pcipiet ⁊ pariet filiũ ⁊ vocabis nomẽ eiꝰ emanuel. Jpſũ quoqꝫ filiũ virginis. i. emanuelẽ pclare pſcribẽs ait: Puer natus ẽ nobis ⁊ filiꝰ datꝰ eſt nobis ⁊c. Qđ ḡ deſignauit deꝰ miraculo. h a ſecreti eiꝰ pdidit vaticinio. ⁊ qđ vates cecinit. h exitus rei cõſequent approbauit. Bern. vbi s. Prędicto ḡ Gedeonis facto, ꝓpheticũ illud ap

tatur de aduẽtu dominico: Deſcẽdit ſic
pluuia in vellꝰ. Per h. n. qđ ſequit: Et
ſicut ſtillicidia ſtillãtia ſup terrã. idẽ in
telligi dat. qđ p areã rore madidã inuen
tam. Pluuia nẽpe volũtaria quã ſegre
gauit deꝰ hereditati ſuę placidę prius et
abſqꝫ ſtrepitu operationis hũanę ſuo ſe
quietiſſimo elapſu virgineum demiſit in
vterũ. Poſtmodũ aũt vbiqꝫ terraꝝ dif
fuſa ẽ p ora pdicatoꝝ. nõ iã ſic pluuia in
vellus. h ſicut ſtillicidia ſtillãtia ſup trã.
cũ quodã vtiqꝫ ſtrepitu verboꝝ ac ſoni
tu miraculoꝝ. Nã ⁊ nubibus ipſis ḡ plu
uiam portabãt iuſſũ eſt. ut qđ in aure au
dierãt. ſup tecta pdicarẽt. qđ ⁊ fecerunt:
Etenĩ in oẽm terrã exiuit ſonus eoꝝ. ⁊ in
fines orbis terrę verba eoꝝ. Audiamꝰ et
Hieremiã: Nouũ inqt creauit dñs ſup
terrã. fęmina circũdabit viꝝ. Si dixiſſet
infantẽ vel paruulũ. nec nouũ videretur
nec mirũ. Sꝫ vir erat Jeſus. necdũ etiã
natus. ſapiẽtia qdẽ nõ ętate. nec corporis
h animi vigore. Hãc quoqꝫ Hieremię
nouitatẽ Eſaias luciđiſſime aperit cũ di
cit: Dabit dñs ipſe vobis ſignũ. qꝛ ecce
vgo pcipiet ⁊ pariet filiũ. Uides qꝫ pul
cre ⁊ pcorditer mira facta ſanctoꝝ ⁊ my
ſtica dicta ſibi inuicẽ cõciuũt. Uides qꝫ
ſtupendũ ſit h vnũ de virgine factũ mira
culũ. ꝙ tot miracula pueñerũt. tot oracu
la pmiſerũt. Unus quippe fuit ſpũs p
phetarũ ⁊ licet diuerſis modis ſignis ac
tẽporibꝰ eãdẽ rẽ diuerſi nõ diuerſo ſpiri
tu. ⁊ puiderũt ⁊ pdixerunt. Quod ergo
Moyſi mõſtratũ eſt in rubo ⁊ igne. Aa
ron in flore. Gedeoni in vellere ⁊ rore. h
aperte Salomon puidit in forti muliere
⁊ eius precio. Apertius Hieremias prę
cinit de fęmina ⁊ viro. Apertiſſime vero
Eſaias declarauit de virgine ⁊ deo. Ga
briel tandem exhibuit ipſam virginem
ſalutando.

De natiuitate eiuſdẽ virginis. Fulbertꝰ epũs vbi s. Cap. V.

Jnter omnes itaqꝫ ſanctos huius beatiſſime virginis

memoria eo frequenti⁹ atq; feſtiui⁹ agit' quo maiorē apud deū grāz inueniſſe credit'. Vñ poſt alia quędā ipſius antiquiora ſolēnia nō fuit ɔtenta deuotio fidelium quin natiuitat] eius ſupadderet diē feſtiuū. Ea itaq; die peculialit' ille liber qui de ortu eius atq; vita inſcriptus ē in eccl'ia recitādus eēt ſi nō a p̄rib⁹ int' apocripha numerādus iudicatus fuiſſet. At qm̄ ſapiētib⁹ viris ita viſū eſt nos alia q̄dam ꝫ nō aliena de ortu ipſius legētes i ꝫ ope ꝓſeqm̄ · ⁊ eccleſiaſticū morē debitis officijs exequamū. Hęc q̄dē ꝟgo mr̄ priuſq̄ naſceret' diuinis eſt oraculis enū ciata ⁊ miraculis deſignata · tandēz ꝟo nata · progenie diuinitus ordinata. Nata ſiquidem eſt ut legimus naçarēno p̄re betbleemita mr̄e · q̄s vrbes ipſius natiuitati vel cōuerſationi ꝑdeſtinatas eſſe nō tacuerūt ꝓp̄hę. Deſcēdit aūt a radice illius fide ꝑclari Abrae cui ſupne ꝓmiſſa fuerat oīuz bn̄dictio gentiū in ſuo ſemine. Deſcēditq; a ſtirpe Dauid quē de⁹ ꝓt' notā ſibi ꝓbitatē ſublimauit dicēs: Inueni virū ꝫm cor meū. De regali nēpe tribu ſil' ⁊ ſacerdotali duxit originē · q̄ ſūmū erat pitura regē ⁊ pōtificē. Nō tn̄ ꝫ idcirco dixerim⁹ · ꝙ ipſe dn̄s q̄ peccatores vocare venit · matrē ſuaz peccatores habere ɔgnatoſ dedignat⁹ ſit · int' q̄s eadem ſpecioſa velut inter ſpinas liliū apparuit. Bern̄. in ſermone de aſſūptione bte Marię. Quiddam itaq; ſidereū micat in Marię generatiōe videlicz ꝙ lōge añ p̄rib⁹ diuſimode cęlitus eſt repromiſſa · ꝙ ex abrąę ſemine ⁊ ex regib⁹ orta · ꝙ etiā illi generationi ob ſingulare priuilegiū ſcitas diuinit⁹ agnoſcitur eſſe ɔceſſa. Hāc · n · int' figuras ut dictū eſt myſticas ſacerdotal' virga dn̄ ſine radice floruit. Hāc Gedeonis vell⁹ dn̄ in medio areę ſiccę madnit · Hāc i Eçechiel' viſione orietal' porta q̄ nulli vnq̄ patuit ꝑſignabat. Hāc etiā inter ꝓphas ꝑ ceter] Eſaias tunc ex radice Ieſſe virgā orituirā. Nūc euidētius virginē paritura ꝓmittebat.

De ſcificatione ipſius in vtero matris. Ildefonſus toletan⁹ epūs. Cap · VI ·

Denicq; ſi non in matris vtero ſcificata fuiſſet · ei⁹ natiuitas colēda nō eſſet. Nūc aūt q: veneratiōi habet' auctoritate toti⁹ eccl'ię ɔſtat eā ab oī pctō originali īmunē fuiſſe · ꝑ quā nō ſolū Eue mr̄is ē ſoluta maledictio · verū etiā oīb⁹ cōdonata bn̄dictio. Nullis ꝫ qñ nata ē delictis ſubiacuit · nec originale peccatū in vtero ſcificata cōtraxit. Altuin⁹ in li. de trini. Ipſa nēpe lana fuit mūdiſſima · ⁊ virginitate clariſſima · q̄ ſola digna eſſet in ſe dei recipere filij diuinitatē · ſicut lana cōchilij ſanguinē · ut ex eadē fieret purpura impiali maieſtati tm̄modo digna · q̄ꝗ; nullus eſſet dign⁹ induere niſi auguſta ꝑditus dignitate. Bern̄. vbi ſupra. Hāc etenī ut dictū eſt omnimode ɔſtat ab originali ɔtagio ſola dei grā priuſq̄ naſceret' eſſe mūdatā · quā nimirū pietas chriſtiana credere ꝓhibet vl' min⁹ a Hieremia ī vtero ſcificatā · vl' nō mag] a Iohāne ſpūſancto repletā. Neq; ꝟo feſtis laudib⁹ naſcēs honoraret' ſi nō ſcā naſceret'. Idē i epl'a ad cano. lugdunenſes. Eſt itaq; ꝟgo regia. veris honorū titulis cumulata · q̄ ꝓculdubio ſcā fuit añ q̄ nata. Nec fallit' oīo ſctā eccl'ia diē natiuitat] ei⁹ ſctm̄ reputās ⁊ ānua celebritate ſuſcipiēs. Ego puto ꝙ ⁊ copioſior ſctificationis bn̄dictio q̄ in alijs ſanctis ab vtero ſctificat] in eā deſcēderit q̄ nō ſolū ipſius ortū ſanctificaret · ꝫ ⁊ vitā eius ab oī peccato deinceps īmunē cōſeruaret. Qđ alteri nemini q̄dē in nat] mulierū credit' eſſe donatū. Decuit nimiruz reginā virginū vt ſingulari priuilegio vitaz abſq; oī pctō duceret q̄ dn̄ pcti mortiſq; ꝑēptorē pareret · vitę iuſticięq; munus oīb⁹ obtineret. Aug⁹ in li. de natura ⁊ gratia. Excepta igit' eadē ſācta virgine Maria ſi oēs ſācti ⁊ ſāctę cū ꝫ viuerēt interrogati fuiſſent · vtꝝ ſine

pctō eēnt·oēs vna voce clamaſſent: Si dixerim⁹ q̄ pctm̄ nō habem⁹ ipſi nos ſeducim⁹ ⁊ veritas ī nob nō eſt. Excepta inq̄ hac ſcā v̄gine de q̄ ꝓpt᷑ honorē dn̄i cū de pctīs agit᷑ nullā ꝓrſus volo queſtionē hr̄e. Scim⁹·n·q̄ ei plus grē collatū fuerit ad pctm̄ ex oī parte vincēdū·q̄ illū ꝯcipere ⁊ parere meruit quē cōſtat nullū habuiſſe peccatum.

De impoſitione nominis eius Fulbertus vbi s. Cap. VII.

Ec igit᷑ electa ⁊ inſignis int᷑ filias nō fortuitu quidē aut ſolū parētū placito ſic pleriq̄ · ſ᷑ diuina diſpēſatiōe nomē accepit· ita q̄ ipa q̄ꝫ vocabuli ſui figura magnū aliqd innuit. Int᷑pretat᷑·n· Maria maris ſtella. Nautis ſiqdē mare trāſeūtib⁹ op⁹ eſt notare ſtellā hāc lōge a ſupmo celi cardine coruſcātē ⁊ ex illi⁹ reſpectu eſtimare ac dirigere curſum ſuū ut poſſint apprehēdere portū deſtinatū. Silit᷑ etiā oportet vniūſos chriſticolas int᷑ fluct⁹ hui⁹ ſeculi remigantes ſtellā hāc q̄ ſupremo rex cardini deo ꝓxima ē·i· Mariā attēdere·⁊ exēpli ei⁹ reſpectu vite curſū dirigere. Qd q̄ fecerit h᷑ nec inanis glorie vēto iactabitur· nec ſcopul᷑ aduſoꝝ frāget᷑·nec abſorbebitur ſcillea voluptatū voragine· ſ᷑ ꝓſpere veniet ad portū quietis eterne. Bern. ſup miſſus ē omet. ij. Ipſa q̄ꝫ ꝓpri etas ſtelle virgini mrī ꝯuenit valde·q̄ ſicut ſtella ſine ſui corruptione ſuū emittit radiū·ſic ⁊ abſq̄ ſui leſione v̄go peperit filiū. Nec ſideri radi⁹ ſuā minuit claritatem·nec virgini fili⁹ ſuā virginitatē. Ipſa ē igit᷑ illa ſtella nobilis ex Jacob orta cui⁹ radi⁹ vniūſū mūdū illuminat·cuius ſplendor ⁊ ī ſupnis ꝑfulget ⁊ inferos penetrat·t̄ras etiā ꝑluſtrās ⁊ mētes calefaciens magis q̄ꝫ corpa·fouet v̄tutes ⁊ excoquit vitia. Ipſa inq̄ eſt ꝑclara ⁊ eximia ſtella ſup h᷑ mare magnū ⁊ ſpacioſū neceſſario ſubleuata·micās meritis ⁊ illuſtrās exēplis. O q̄ſqs te intelligis in hui⁹ ſeculi ꝓfluuio magis int᷑ ꝓcellas fluctuare q̄ꝫ p terraz ambulare·ne auertas oculos a fulgore hui⁹ ſideris ſi nō vis obrui ꝓcellis. Si inſurgāt venti tēptationū·ſi ſcopulos incurras tribulationū·reſpice ſtellam·voca Mariā·⁊ ut impetres orōnis ſuffragiū·nec deſeras ꝯuerſationis eius exēplū: Ipſā ſequēs nō deuias· Ipſā rogās nō deſperas· Ipſā cogitās nō erras Ipſa tenēte non corruis. Ipſa ꝓtegente nō metuis Ipſa duce nō fatigaris Ipſa ꝓpitia ꝑuenis·⁊ ſic in te metipſo expeririſ q̄ꝫ merito dicat᷑ Maria nomen v̄ginis.

Hugo de ſctō victore. Maria nim ī ꝑſtella chriſt⁹ ſol: Ideo peccatores velut in nocte a Maria ꝯſolāt᷑· iuſti vo tāq̄ in die a chriſto illuminād᷑. Itaq̄ ſi ꝑtimeſcis ſupplicatur⁹ ad chriſtū accedere·ad Mariā reſpice· Sen⁹ tuū ꝯſpicis·nō illic qd timeas inuenis. Hec ē prima pietas q̄ tibi adhuc trepidāti tēperatur excelſior maieſtas. In Maria ſiqdē pietas·⁊ in p̄re maieſtas. In chriſto vo ⁊ pietas ex cōpaſſione gener is·⁊ maieſtas p excellētia deitatis. Maria porta·chriſtus hoſtiū· p̄r occultū. Per Mariam igit᷑ ad chriſtū·⁊ p chriſtū venit᷑ ad deū.

De bona indole ⁊ virtutib⁹ ei⁹ Fulbertus vbi ſupra Cap. VIII.

Uid aūt putas qualis olim fuerit vl᷑ nūc ſit iſta ꝑſona que ſanctis oīb⁹ ſpectāda ꝓponitur ⁊ imitāda. Hoc ī ꝑmis aſtruere phaſ eſt·q̄ aīa ei⁹ ⁊ caro quā elegit ⁊ habitaculū ſibi fecit ſapiētia dei pr̄is ab oī malicia ⁊ īmūdicia fuit puriſſima·dicēte ſcriptura·q̄ in maliuolā aīam non introibit ſapiētia·nec habitabit in corpe ſubdito peccatis. Deinde vo ꝯſidēter aſſerimus q̄ nullo v̄tutū genere vacabat cui plenitudinē grē ineſſe dei nūcius aſſerebat. Quis·n·cū admiratione iocūda nō ſpeculet᷑ ipſi⁹ adoleſcētis mature fortitudinē ⁊ prudētiā ac fidē in angelico colloquio vbi tā ꝯſtāter eloquit᷑·tā prudēter interrogat·tā facile credit; Quis nō iuſticiā ei⁹

mireť q̄ ſic vniũſa ꝑcepta diuine legꝭ im-
plere ſatagebat· ut nec ad ſe nõ ꝑtinẽtia
q̄dã velut purificationẽ legalẽ inexple-
ta relinq̄ret· Ipſiꝰ q̄ȝ tꝑantia ſatꝭ enituit
q̄ deo ꝟginitatꝭ liliũ in hũilitatꝭ valle ꝓ-
duxit? Depromebãt itaqȝ ꝟtutes in co-
gitatiõe· ⁊ affectu cordis eiꝰ ineffabilẽ ar
moniã quaȝ ipſa creatrix ⁊ inhabitatrix
eiꝰ dei ſapientia delectabať audire· coru
ſcabãt qȝ· ſꝫ forꝭ ĩ ſupficie ſmonis ⁊ actꝰ
vñ poſſet hoĩes glificare deũ ⁊ exẽpla ſa
lutꝭ accipe. ¶ Odilo cluniacen. ab-
bas. Unũ qȝ ſcimꝰ ꝓ certo ꝙ oĩs eiꝰ vi-
ta ⁊ actio ſemp intẽta fuit ĩ dño· Ipſa ſi
quidẽ optimã partẽ elegit: Ideoqȝ filij
dei mr̃ eſſe ꝓmeruit. ¶ Ambroꝰ in li.
de virginitate ij. Sit itaqȝ in nobis
tãq̃ ĩ imagine deſcripta ꝟginitas Ma-
rie· e qua velut ſpeculo refulgeat ſpẽs ca-
ſtitatꝭ ⁊ forma virtutꝭ. Uirgo erat ⁊ corpe
⁊ mẽte· corde humilis· ꝟbis grauis· aĩo
prudẽs· loquẽdi parcior· legẽdi ſtudioſi
or· intẽta opi· verecũda ſmoni· nõ ĩ ĩcer
to diuitiaꝝ ſꝫ in pce pauperꝭ ſpem repo-
nens· arbitrũ mentꝭ deũ nõ hoĩem q̄rẽs·
nullũ ledere· cunctꝭ bñ velle· maiorib⁹ aſ-
ſurgere· equalib⁹ nõ inuidere· iactãtiã fu
gere. Qñ illa vel vultu leſit parẽtes· qñ
faſtidiuit hũilẽ· qñ riſit debilẽ· qñ vita-
uit inopẽ? Nihil toruũ in oculis· nihil ꝓ
cax in ꝟbis· nihil ĩ actu irreuerecũdum.
Nõ geſtꝰ fractior· nõ inceſſus ſolutior·
Non vox petulãtior ut ipſa ſpẽs corpis
fieret ſimulacrum mẽtis ⁊ figura ꝓbitatꝭ

¶ De propoſito virginitatis ipſiꝰ
Bern. in ſermone de aſſũptiõe
·Cap ·IX·

DEniqȝ ſi diligẽť ut dixi
attẽdas in Maria ſingulas vir
tutes· in ea ꝓrſus ĩuenies ſingu
lares q̄ videbãť eſſe cões. Que eteñ vel
angelica puritas illi audeat virginitati
cõpari q̄ digna fuit ſacrariũ fieri ſpũſſã-
cti ⁊ habitaculũ filij dei? Si pcia rex pẽ-
ſamꝰ de raritate· ſup oẽs ẽ illa q̄ pma ꝓ-
poſuit angelicã ĩ tris vitã ducere· ⁊ vere
ꝓpoſitũ ꝟginitatꝭ ĩmobile qꝺ nec aliq̄ti
nus titubauit angelo filium ꝓmittẽte.
¶ Hugo de perpetua virginitate
bte Marie. Quid ẽ· n· qꝺ ait ãgelo:
qm̃ virũ nõ ꝯgnoſco? Hoc ẽ q̈ virũ nõ
cognoſcere ꝓpoſitũ habeo. Nec culpã-
da eſt ꝟgo de ꝯtẽptu legꝭ ĩ q̄ maledicit
ſterilis· imo ſingulariter laudãda q̄ pma
oĩuȝ ꝟba legꝭ ꝯſiderãs nõ carnalit ſapiẽ
da elegit in tra fieri abiectio plebis ⁊ op-
ꝓbriũ hoĩuȝ· vt p mũdiciã integritatꝭ ĩ ce
lo fieret ſocia angelor. Et pulcre ꝓ caſti
tatis amore pma maledictũ legꝭ in carne
ſua ſuſtinuit illũ ex ſua carne pitura· qui
ipſe ĩ carne ſua ꝓ nob maledictũ legꝭ ſu-
ſcipiens· nos a legꝭ maledicto liberauit.
Uñ merito ei ſoli dictũ ẽ ut ⁊ filiũ pare-
ret ⁊ ꝟgo pmaneret. ¶ Bern. ſup miſ
ſus ẽ omel. ij. Nouũ igiť cãticũ illud
ꝙ ſolis ĩ regno dei cãtare ꝟginib⁹ dabiť
ipſã ꝟginũ reginã cũ ceterꝭ· imo pmã inť
ceteras etiã dulciori quodã ⁊ elegãtiori
carmine caniturã· ac ciuitatẽ dei letifica-
turã eſſe nõ dubitať. Cuiꝰ itaqȝ dulciſo-
nos depromere vel expmere modulos ne
ipſaꝝ q̄dẽ ꝟginũ vlla digna inueniť· q̈
ſoli merito decãtandũ ſuabiť· q̄ ſola de
partu diuino nõ ĩ ſemetipſa ſꝫ ĩ ipſo quẽ
peperit gloriatur.

¶ De eximia hũilitate ipſiꝰ. Idẽ
in ſermo. de aſſũptione.
·Cap ·X·

QUãta porro ⁊ q̄ȝ precio-
ſa ꝟtus hũilitatꝭ cũ tãta purita
te innocẽtie· imo cũ tãta gratie
plenitudie. Digna plane quã dñs reſpi-
ceret cuiꝰ decore rex ꝯſpiceret· cuiuſqȝ ſua-
uiſſimꝰ odor ab eterno illo pr̃ni ſinꝰ accubi
tu ipſũ attraheret. Uide q̄ȝ mãifeſte ſibi
ꝯcinãt virginis nr̃e cãticũ ⁊ epithalami-
um· cuiꝰ nimirũ vterꝰ ſpõſi fuit thalamꝰ
Audi Mariã ĩ euãgelio: Reſpexit inq̄t
hũilitatẽ ãcille ſue. Audi eãdẽ ĩ epitha-
lamio: Cũ eẽt inq̄t rex ĩ accubitu ſuo nar
dus mea dedit odorẽ ſuũ. Nardꝰ ſiq̄dẽ
herba humilis eſt ⁊ pectus purgat. vnde

manifeſte hūilitatē deſignat· cui⁹ odor ⁊ decor inuenit grām apud deū. Idē ſuper miſſus eſt omel. ij. Si eniȝ hūilis ꝟgo Maria nō fuiſſet· ſup eā ſpiritusſanct⁹ neq̄ꝗ requieuiſſet· q2 ſcptū ē: Sup quē reqeſcet ſpūs me⁹ niſi ſup humilē ⁊ quietū. Porro ſi nō ſup eā requieuiſſet· vtiqȝ nec eā impregnaſſet. Quō enī de ipſo ꝯcipet ſine ipſo? Pulcra ꝓo ꝟginitatꝭ ⁊ hūilitatꝭ ꝑmixtio· nec illa mediocrit aīa placet deo· in qua ⁊ hūilitas virginitatē cōmēdat· ⁊ virginitas hūilitatē exornat. Sȝ q̄nta putas veneratione digna eſt in q̄ fecūditas exaltat hūilitatē· ⁊ part⁹ ꝯſecrat virginitatē. Laudabilis quidē virt⁹ virginitas· ſȝ neceſſaria magꝭ hūilitas. Illa ſuadet· iſta ꝑcipitur. De illa dī: Qui pōt capere capiat· de iſta dicit: Niſi qs efficiat ſicut paruulus iſte nō introibit in regnū celoꝝ. Illa ꝑremunerat· iſta exigit ſine q̄ nemo ſaluatur Deniqȝ placere pōt hūilitas q̄ virginitatem amiſſam defleet· ſine hūilitate aūt audeo dicere· nec Marię virginitas placuiſſet. Ergo ſi nō poteſ virginitatē hūilis imitare hūilitatem virginis.

Cur eā de⁹ ſibi in matrē elegit. Fulgentius vbi ſupra ·Cap ·XI·

Tali ergo tanteqȝ ꝑſonę nihil tandē ad honorꝭ cumulū accedere maius poſſet q̄ȝ ut dei filiū ꝟgo ꝯcipet ⁊ virgo mr̄ ederet. Hac nēpe dignitate facta ē venerabilis ipſis etiā angeloꝝ ordinib⁊ ſacris. Quod opere māifeſte ille magn⁹ fortiſqȝ Gabriel declarauit· q̄ eā ⁊ añq̄ȝ mr̄ dei fieret· q2 futuram nouerat tāta veneratione ſalutādo ꝯuenit. Ea deniqȝ dignitate facta eſt· et erga ſuperos imperioſa ſcḋm charitatē· et ſup inferos ꝑ diſcrictionē. Bern. in ſermone de aſſūptione. Prudētiſſim⁹ igit artifex de⁹ hūanū gen⁹ quaſſatum nō ꝯfregit· ſȝ vtili⁹ omnino refecit vt nobis videlicet nouum Adā ex veteri formaret ⁊ Euā in Mariā trāſfunderet. Et quidē cū oīs ſufficiētia nr̄a ex deo ſit poterat chriſt⁹ ꝑ ſe ſufficere· ſȝ nobis non erat bonū hominē ſolū eſſe· cōgruū magꝭ vt vterqȝ repationi nr̄ę ſex⁹ adeſſet· quorum corruptioni neuterqȝ defuiſſet. Ceterū in ipſo verent hoīes maieſtatē diuinam· q̄d aūt humana fragilitas trepidet ad Mariā? Nihil auſteꝝ in ea eſt· nihil terribile· tota ſuauis eſt. Idem ſup miſſus eſt omel. ij. Et ipſe q̄dē ſui matrē ſuam in cęleſtib⁊ ſingulari donaturus gloria· ſingulari q̄ȝ in tꝭ is ꝯuenire curauit ⁊ grā q̄ videlicet intacta ꝯcipet ⁊ incorrupta pareret. Nā ⁊ deū nō niſi de virgine naſci decebat· ⁊ virgini non niſi deū parere cōgruebat. Proinde factor hoīum ut hō fieret naſcitur⁹ de hoīe· talē ſibi debuit matrē eligere· q̄n potius ꝯdere qualē ⁊ ſe decere ſciebat ⁊ ſibi placituram. Voluit igit eſſe virginē de q̄ īmaculata īmaculatus ꝓcederet oīuȝ maculas purgatur⁹· voluit ⁊ humilē de q̄ mitis ⁊ humilis corde ꝓdiret. Haꝝ in ſe virtutum hoīb⁊ exēplū ſaluberrimū oſtenſur⁹ Dedit ꝑ virgini partū cui iā ante ⁊ virginitatis inſpirauerat votū· ⁊ hūilitatis ꝓrogauerat meritū. Alioquin quō grā plenā angelus eam ꝓnūciat ſi vel parum q̄d q̄d ex gratia nō eſſet habebat· vt ·n· quę ſctm̄ ſctōꝝ erat cōceptura ſancta eēt corꝑe donū accepit virginitatis ut eſſet ⁊ mēte accepit hūilitatis. His nimirum ꝟtutū gemmis ꝟgo regia ornata geminoqȝ mētꝭ parit ⁊ corporꝭ decore ꝓfulgida ſpecie ſua ⁊ pulcritudine ſua in cęleſtibus cognita cęli ciuium in ſe prouocauit aſpectus· ita ut ⁊ regis animū in ſui ꝯcupiſcētiā inclinaret· ⁊ cęleſtē nunciū ad ſe de ſupernis educeret.

Cur eam deſpōſari voluit. Idē vbi ſupra omel. j. ·Cap ·XII·

Verum quę eſt hęc virgo tam venerabilis ut ſalutetur ab

angelo tam humilis ut deſponſata ſit fabro. ¶ Idem in ij. Deniqȝ cum eſſet virgo electa. virgo cõceptura ⁊ paritura. mirũ cur deſponſata fuerit nõ nuptura. Sed illa fuit ratio deſpõſationis Marie q̃ ⁊ dubitatiõis Thome. Mos ſiquidẽ erat iudeoꝝ vt a die deſpõſationis vſqȝ ad tẽpus nuptiaꝝ ſpõſi ſpõſas in cuſtodiam reciperẽt. vt eaꝝ eo ſibi pudicitiam curioſius ſeruarẽt. quo ſibiipſi fideliores exiſterẽt. Sicut igit̃ Thomas dubitãdo ⁊ ideo palpãdo conſtãtiſſim⁹ factus eſt confeſſor dñice reſurrectionis. Ita Ioſeph Mariã ſibi deſpõſando ⁊ ob h̃ ei⁹ cõuerſationẽ in tpe cuſtodie ſtudioſius cõprobãdo. factus ẽ ei⁹ pudicicie fideliſſimus teſtis. Et ſic de filij reſurrectione citius quidẽ ego q̃ ſũ infirm⁹ crediderim Thome dubitanti atqȝ palpãti. q̃ꝫ cephe audiẽti ⁊ credẽti. Sic de matris cõtinẽtia facili⁹ eius ſpõſo cuſtodiẽti q̃ꝫ ipſi virgini de ſola ſui ꝯſciẽtia ſe defendenti. Quis aũt eã vidẽs nõ deſponſatã ⁊ tñ grauidã. nõ poti⁹ diceret meretricẽ q̃ꝫ virgineꝫ: Nec decebat h̃ dici de matre dñi: tollerabilius ⁊ honeſtius fuit putari chriſtũ ad tẽpus de cõiugio natũ fuiſſe q̃ꝫ de fornicatione. ¶ Ambro⁹ ſup Lucam. ij. li. Maluit etiaꝫ dñs aliqs de ortu ſuo q̃ꝫ de mr̃is pudore dubitare. q: ſciebat tenerã eẽ virginis verecundiam. ⁊ lubricã pudoris famã. nec putauit ortus ſui fidẽ matris aſtruendã iniurijs. Nec voluit virginib⁹ de opinione ſiniſtra excuſationis velamẽ relinqui q̃ infamata q̃ꝫ videret̃ dñi mr̃. ¶ Bern. vbi s̃. Sed nũqd nõ poterat de⁹ apertum aliqđ ſignũ oſtendere quo fieret vt eius nec ort⁹ infamaret̃. nec mater criminaret̃: Poterat vtiqȝ. ſed nõ poterat latere demones qđ ſciret hoĩes. ¶ Hiero⁹ ſup Mat. li. j. Cur ǵ nõ đ ſimplici virgine h̃ de deſpõſata chriſt⁹ cõcipit̃. Primum quidẽ ut per generationẽ Ioſeph origo Marie demõſtraret̃. Scđo vero ne a iudeis ut adultera lapidaret̃. Tertio quoqȝ vt fugiẽs in egyptum haberet viri ſolaciũ. Martyr etiã Ignati⁹ quartam addidit cauſam. videlicet vt partus eius diabolo celaretur. ¶ Bern. vbi ſupra. Oportebat enim a principe mũdi aliquãdiu celari ſacramentum diuini conſilij. non q̃ deus nõ palam opus ſuum facere vellet. ab illo impediri ſe poſſe metueret. ſed ut in opere reparatiõis noſtre ſicut in ceteris non tantũ potentiam ſed prudentiam ſuam oſtenderet. Itaqȝ deo placuit eo modo ⁊ ordine ſibi hominem reconciliare quo nouerat eum cecidiſſe. ut ſicut diabolus prius feminam ſeduxit. ⁊ poſtmodum virum per feminam vicit. ita prius a femina virgine ſeduceretur. ⁊ poſtea viro chriſto manifeſte debellaretur. quatin⁹ dum ⁊ malicie fraudi ars pietatis illuderet. ⁊ maligni fortitudinem chriſti virtus cõtereret diabolo deus ⁊ prudentior ⁊ fortior appareret. Ita quippe decuit incarnatam ſapientiam ſpiritualem vincere maliciam. vt non ſolum attingeret a fine vſqȝ ad finem fortiter videlicet ⁊ de ſupernis expellens ſuperbum. ⁊ apud inferos ſpolians auarum. ſed omnia quoqȝ celeſtia ſcilicet ⁊ terrena diſponeret ſuauiter. ut ⁊ illic deijciens inquietum reliquos in pace firmaret. ⁊ hic debellaturus inuidũ ſue nobis humilitatis ⁊ manſuetudinis exemplum perutile relinqueret. ſicqȝ ⁊ ſuis ſuauis ⁊ hoſtibus fortis appareret. Igitur neceſſario Maria viro deſponſatur quia per hoc ⁊ a canibus ſanctum abſcõditur. ⁊ a ſponſo virginitas ſponſe comprobatur. ⁊ virginis tam verecũdie parcitur q̃ꝫ fame prouidetur ⁊ a ſecretis celeſtibus hoſtis excluditur. ¶ Gloſa ſuper Mattheum. Ideo quoqȝ fuit deſponſata ut eccleſiam ſignificaret que ⁊ virgo eſt ⁊ ſponſa.

¶ Cur eam tali viro ſcilicet Ioſeph tradi diſpoſuit. Bern. vbi ſupra. Cap. XIII.

Ioſeph igit̃ vir ꝑ euãgeliſta nominat. non q: marit⁹. ſed quia

hõ fortitudinis erat· vel potiꝰ quia ſm
euangeliſtam vir eius·id eſt· Marię di/
citur·merito appellatur quod neceſſario
putat̃·ſicut ⁊ pater ſaluatoris putabat̃.
Neqꝫ·n·vir matrĩ neqꝫ filij pr̃ extitit· qꝫ·
uis ex neceſſaria diſpenſatione ad tempꝰ
vtrũqꝫ putatꝰ ⁊ appellatꝰ ſit. Conijce tñ
ex hac appellatione q̃ licet diſpẽſatoria
intãtũ honorari meruit ut ſaluatorĩ pr̃ ⁊
dictꝰ ⁊ creditꝰ ſit. Conijce ⁊ ex ipſo noĩe
Joſeph qd̕ intp̃retat̃ augmẽtũ·q̇s ⁊ q̃liſ
hõ fuerit. Sil'etiã memĩto illiꝰ magni quõ
dam pr̃iarchę vẽditi in ęgypto. Jſtũqꝫ
ſcito nõ ſolũ illiꝰ vocabulũ fuiſſe ſortitũ
ſ ⁊ caſtimoniã adeptũ·innocẽtiã ⁊ gr̃az
ꝯſecutũ. Jlle ſiq̇dem Joſeph ex inuidia
fr̃na vẽditꝰ ⁊ in ęgyptũ ductꝰ·chriſti ven
ditionẽ p̃figurauit. Jſte ꝟo herodianã
fugiẽs inuidiã chriſtũ in ęgypto cõporta
uit. Jlle dño ſuo fidẽ ſeruãs dñę ſuę cõ
miſceri noluit. Jſte q̊ꝫ dñam ſuã dñi ſui
matrẽ virginẽ agnoſcẽs· ⁊ ipſe ꝯtinẽs fi/
delit̃ cuſtodiuit. Jlli data ẽ intelligẽtia
in myſterijs ſonnioꝝ. Jſti q̊ꝫ datũ ẽ fieri
cõſciũ atqꝫ participẽ cęleſtiũ ſacr̃oꝝ. Jl
le frumẽta ſeruauit nõ ſibi ſ oĩ pp̃lo. Et
iſte panẽ ⁊ vinũ e cęlo ſeruãdũ accepit tã
ſibi qꝫ̃ toti mũdo. Deniqꝫ dubiũ nõ eſt
quin Joſeph iſte fuerit bonꝰ hõ atqꝫ fide
lis·cui mr̃ deſpõſata ẽ ſaluatorĩ. Fidelis
inqꝫ̃ ſuus ⁊ prudẽs quẽ ꝯſtituit dñs ſuę
matris ſolatiũ·ſuęqꝫ carnis nutriciũ·ſo/
lũ deniqꝫ in terris magni ꝯſilij coadiuto
rem ſibi fidiſſimuꝫ. Huc accedit qd̕ di/
citur fuiſſe de domo Dauid·vere de ſtir
pe regia deſcẽdit·nobilis genere· nobili/
or mẽte·nõ degenerãs a pr̃e ſuo Dauid
Prorſus inqꝫ̃ filiꝰ Dauid·non tm̃ car/
ne ſ fide ſctĩtate deuotiõe·quẽ ⁊ tãqꝫ̃ al/
terũ Dauid ĩuenit dñs virũ ſm cor ſuũ
cui tuto cõmitteret ſecretiſſimũ ac ſacra/
tiſſimũ ſui cordis arcanũ. Cui etiã tãqꝫ̃
alteri Dauid incerta ⁊ occulta ſapiẽtię
ſuę manifeſtauit·⁊ dedit illi nõ ignaꝝ eẽ
myſterij qd̕ nemo p̃ncipũ huiꝰ ſęculi co/
gnouit. Cui deniqꝫ datũ eſt qd̕ multi re/
ges ⁊ ꝓphę cũ vellẽt videre nõ viderũt·⁊
audire ⁊ non audierunt·non ſolum vi/
dere ⁊ audire· ſed etiam portare dedu/
cere amplecti deoſculari nutrire ⁊ cuſto/
dire. Ambo quidem erãt de domo Da/
uid Joſeph ⁊ Maria·ſed in Maria ve/
ritas quã iurauit dñs Dauid ẽ cõpleta
Joſeph tñ ꝯſcio ac teſte ꝓmiſſionis ad/
implete.

¶ Qualiter in coniugiũ virgo cõ ſenſit. Hugo d̕ ſctõ victore. ·Cap ·XIIII·

Vjrũ quidem habere vir
go cõſenſit ut ꝓpoſitũ ſuũ cela/
ret·vel qꝛ parẽtibꝫ nuptias im
perãtibꝫ inobediẽs eſſe timuit·ſpe quam
apud deũ habebat nõ dubia ꝙ eã cuſto/
diret. Suſcepit g̊ ꝯiugiũ ſ non mutauit
virginitatĩ ꝓpoſitũ. De ꝟginitate ſiq̇dẽ
eiꝰ h̕ pie fides ⁊ pietas fidelit̃ confitetur.
qd̕ eius p̃fectionẽ nullatenꝰ iminuit ꝯiu
galis cõſenſus·ſicut ipſiꝰ caſtitatẽ nõ vi/
olauit cõceptꝰ·nec integritatem abſtulit
partꝰ. Spõtaneꝰ·n·ꝯſenſus int̃ viꝝ ⁊ fę/
minã legitime ꝯiũctos q̊ vterqꝫ alteri de
bitorẽ ſui ſe ſpõdet iſte ẽ q̊ ꝯiugiũ ẽ·ipſa
videlicet ſocietas tali cõſenſu fęderata q̃
altero viuẽte alteꝝ ab altero non diſſol/
uit. Eſt ⁊ aliꝰ ꝯſenſus cõmertij videlicet
carnalis adinuicẽ exigẽdi atqꝫ reddendi
ſimilẽ inter virũ ⁊ mulierẽ conſtituẽs pa/
ctionẽ·comes nõ effector cõiugij officiũ
nõ ⁊ vinculum. Qui tamen ⁊ ipſe cũ ab
vtroqꝫ pari voto ſuſcipitur·pari neceſſe
eſt ⁊ voto teneatur. Sed huiꝰ debiti ne/
ceſſitas illos coniugatos adinuicem ſibi
non ſubijcit in quibus dum ſanctificare/
tur coniugium huius operis conſenſus
non pręceſſit. Nec tamen hoc officio ceſ/
ſante veritatem ſeu virtutem cõiugij ceſ/
ſare credendũ eſt·imo potius tãto veriꝰ
ac ſanctius eſſe coniugiũ quo non libidi/
nis ardore ſed ſolo charitatis nexu fũda
tum eſt. Quid enim in cõcupiſcẽtia car/
nis cõiugiũ ſanctũ eſſet ⁊ in charitate nõ
eẽt? Abſit. Sꝫ multo veriꝰ ac iuſtiꝰ ſctm̃
ac verũ dicit̃·vbi nihil habꝫ caſtitas vñ

erubeſcat· ſ charitas vñ glorietᷣ. ¶ Hieronymus cõtra Heluidiũ. Tu aũt Heluidi dic Mariã virginẽ nõ pmanſiſſe· ego plꝰ ih vẽdico Joſeph etiã virginẽ p Mariã fuiſſe ut ex virginali cõiugio naſceretᷣ filiꝰ virgo. Si·n· in virum ſanctũ fornicatio nõ cadit· ⁊ aliã vxorez ille nõ ſcribitᷣ habuiſſe. Marię ꝟo quã habuiſſe putatꝰ eſt cuſtos potiꝰ q̃ maritꝰ fuit· relinquitᷣ cũ virginẽ cũ illa pmãſiſſe· q2 dñi pr̃ appellari meruit. ¶ Aug de cõſenſu euãgeliſtaꝝ li. i. Igitur exẽplo Joſeph ⁊ marię fidelibꝫ cõiugatis inſinuatᷣ magnifice etiã ſeruata pari cõſenſu ↄtinẽtia ↄiuges pꝰ ſe pmanere · vocariq; ↄiugiũ nõ pmixto corporis ſexu ſ cuſtodito mẽtis affectu. ¶ Itez cõtra Julianũ li. v. In illo ſiqdem cõiugio Joſeph ⁊ Marię oĩa tria nuptiarũ bona dixi ↄpleta fuiſſe· videlicet fidem · q2 nullũ adulteriũ· prolẽ vero dñz Jeſũ chriſtũ· ſacramẽtum q3· q2 nullum diuortium.

¶ Qualiter ad eã Gabriel miſſus fuit. Idem in ſermõe de annũciatione. Cap. XV.

Secreta porro cõiugia celebrata ſũt Marię thalamo q̃bus Gabriel paranymphꝰ interfuit. Adulãte pmiſſo ne abnueret deuota virgo· dũ ſpũs pmittebatᷣ eẽ maritus vt ⁊ naſceretᷣ filiꝰ· ⁊ pudor pmaneret illeſus. Dũ·n· ſpecioſa deo tacitã fidẽ caſtitatiq; ꝓpoſitę ꝟgineo cultu celat· dũ purpureos vultꝰ cãdore mentiq; exuperat· placuit deo forma mẽtis ⁊ corpis decore veſtita. Petitᷣ ḡ maria cęleſtibꝫ regniſ· mittuntᷣ angeli· rex ipſe ſtellato micãs ſolio mãdata dirigit. Concionãte deo mirãtᷣ ſedes· ſtupẽt throni· ptãtes oẽs· ac diuinus ſilet exercitꝰ· pr̃ nihilominꝰ inſtat votis nuptialibꝫ· curiq; occupatꝰ: Vade inq̃t Gabriel ęthereas ſedes rũpe· ⁊ antiquũ p ſęculi ↄſiliũ virgini nr̃ę defer Marię· hec ĩcolit parua nazareth mœnia· cui anguſta q̃dẽ ẽ domꝰ ſ patent cęli palacia. huic vnicũ meũ q̃ carior alᷣ fuit nemo: ⁊ ut pleniꝰ dicã alteꝝ me donare volo vt ſit illa mr̃ cui ego ſũ pr̃· ꝟginẽ video· matrẽ facio· nomen preſto genitricis· nec ſpolium patitᷣ gloria ꝟginalis. Ac ne dubitet eſſe patrãda q̃ mãdo viſcera fouebit aura cęleſtis· ⁊ occultũ ſe nomẽ infundet p repagacula mentis. Exiet de ſcõ ſanctũ p integrũ illibatũ. Eritq; ſine marito mr̃· cui ego ſum ſine ↄiuge pr̃. Sic·n· mũdo ſuccurrere volo. Jã nõ dicetᷣ mr̃ viuẽtiũ Eua ſ Maria. Ipſiꝰ erit totũ cuiꝰ filius poſſidet cęlũ. ¶ Petrꝰ epũs rauenneñ. ſup miſſus eſt omel. j. Sic ad ꝟginẽ deꝰ angelũ mittit petitorẽ qui dat arras ſuſcipit dotẽ. Grãm fert· fidẽ refert· Itaq; feſtiuus interpres puolat ut a dei ſpõſa hũane diſpoſitionis affectũ arceat ⁊ ſuſpẽdat· nec a Joſeph virginem auferat· ſ reddat eã chriſto cui pignerata eſt cũ fieret in vtero· Chriſtꝰ ḡ ſuã recipit ſpõſam nõ preripit alienã.

¶ Cur ad eã deꝰ angelũ miſit. Beda ſup miſſus eſt. Cap. XVI.

Aptũ profecto reſtaurationis hũanę principiũ· ut angelus a deo mitteretᷣ ad virginem partu diuino ↄſecrãdã· q2 pma pditiõis hũanę fuit cã· cum ſerpẽs a diabolo mitteretᷣ ad mulierẽ ſupbię ſpũ decipiẽdam· Quia ḡ mors intrauit p fœminã · apte rediijt ⁊ vita p fœminã. Illa ſiqdẽ a diabolo ſeducta· p ſerpentẽ guſtũ viro neci obtulit· hęc a deo p angelũ edocta mundo ſalutis auctorẽ edidit. ¶ Hieroꝰ. in ſermone de aſſũptiõe. Recte etiã ad virginẽ angelꝰ mittitᷣ q2 ſemp eſt angelis cognata virginitas. Profecto·n· in carne pręterᷣ carnẽ viuere· nõ terrena vita ſ cęleſtis eſt. Unde in carne angelicã gloriam acquirere maius eſt meritũ q̃ hr̃e. Eſſe quippe angelũ fęlicitatis eſt· eſſe vero virginẽ virtutis· dũ hoc obtinere nititᷣ viribꝰ virgo cũ gratia qđ habet angelus ex natura. ¶ Ambroꝰ in li. de ſymbolo Ad ↄceptũ ergo partũq; diuini pigneris

nunciandū angel⁹ diuinit⁹ ad Mariam missus est· ne puella tanti ignara myſterij ad inſperatū inuiolati corporis tumorem expaueſceret· ⁊ cauſā inſolite conceptionis eſſe prodigiū ignorās crederet ſi neſciret opus eſſe diuinū. ¶ Bern̄. in omel. j. ſuper missus est. Nec arbitror hūc angelū ad virginē miſſū de minoribus eſſe qui qlibet ex cauſa ſolēt ad terras crebra fungi legatione. Qd etiā ex eius noīe palā intelligi dat᷑· Gabriel videlicet qd dei fortitudo interpretat᷑. Et qꝛ nō ab aliquo alio forte excellētiori ſe vt aſſolet ſpū· ſed ab ipſo deo mitti phibetur. ¶ Petr⁹ epūs ſup missus est. Miſſus ē angelus Gabriel a deo· vbi mediator eſt angel⁹· ceſſet opinio terrena pellat᷑ interpretatio. Quis attenti⁹ audit· quis a quo miſſus ſit tm̄ dei ſecretum ſcrutari refugit. Qd enim per angelum mādauit deus· ille meretur ſcire qui timet inqrere. Sup quē· n· ait reqeſcet ſpūs me⁹ niſi ſup hūilē ⁊ māſuetū. Māſuetus eſt qui iuſſis obedit· imanſuetus qui iuſſa diſcutit.

¶ Qualiter idē angelus nazareth venit. Aug⁹ vbi s. · Cap · XVII ·

P Refato igitur cuncto celitus audiēte ſenatu mandato Gabriel accepto fulmineos obtutus· oraqꝫ tonātia pauēs arcano paru it tremefactus imperio. Mox igit aſtriferum volatu rapido ſecauit axem· pcuſſit lumine noctē ac flāmeos artus vibrans veluti pauo verſiculor radijs ſolis obiectus p medios celi ſinus ferebat᷑· irimqꝫ ſimilans pulcritudo ſeipſā trahebat· donec extrema Marie tecta tāqꝫ nimbo coruſcus ingrederetur. ¶ Bern̄. vbi s̄. Miſſus ē inquit angel⁹ Gabriel a deo· quo? In ciuitatē galilee cui nomē naçareth. Videamus ſi naçareth poteſt aliquid boni eſſe? Naçareth enim interpretatur flos. Videt᷑ autē mihi quoddam ſemē diuine cognatiōis tāqꝫ e celo iactum in terras fuiſſe· videlicet allocutiōeſ ⁊ pmiſſiones antiqs patrib⁹ Abraā Iſaac ⁊ Jacob celit⁹ facte· qd ſemē floruit i mirabilib⁹ oſtēſis in exitu iſrl̄ de egypto in figuris ⁊ enigmatib⁹ p totū iter i deſerto· deinceps in viſionib⁹ ⁊ vaticinijs pphetaꝝ· in ordinatione quoqꝫ regni ⁊ ſacerdotij vſqꝫ ad chriſtū. Qui videlicet chriſtus huius ſeminis ac floꝝ intelligit᷑ eſſe fruct⁹· ⁊ ob h̄ nūciat᷑ in naçareth naſcitur⁹ qm̄ in flore ſperat᷑ fruct⁹ pceſſur⁹. Prodeunte vero fructu flos decidit· qꝛ veritate apparēte in carne· figura pertrāſijt. Unde ⁊ naçareth ciuitas galilee dicitur· i· tranſmigrationis· qꝛ naſcēte chriſto trāſierūt illa oīa que in figura cōtingebant illis. Nos itaqꝫ flores ⁊ nos qui iam fructū tenem⁹ ptrāſiſſe videmus· et dū adhuc florere videbant᷑ trāſituri ꝓuidebant᷑. Vn̄ Dauid: Mane inqt floreat ⁊ trāſeat veſpe decidat. Veſpe nāqꝫ id eſt· tpis plenitudine in quo miſit de⁹ filiū ſuū factū ſub lege ipſo dicente: Ecce noua facio oīa· tranſierūt ⁊ diſſipauerunt vetera. Fenū igitur exaruit dū carnalis iudeoꝝ pplus ab omni pinguedine ſpūs vacuus littere ſicce adheſit· ⁊ flos eius decidit· dū gloriatio quā habebant in lege remāſit· regnūqꝫ ſacerdotiū pphetia templū· ⁊ oīuꝫ illoꝝ magnaliū de qb⁹ gloriari ſolebant decor euanuit. Verbū aūt dn̄i· i· chriſtus qui eſt hui⁹ floris fructus manet in eternum.

¶ Qualiter ad virginez introiuit. Idem ibidem omel. ij. · Cap · XVIII ·

M Iſſus eſt igitur angelus a deo ad virginē a celſo ad humilem· a domino ad ancillam· a creatore ad creaturam· ad virginem carne ⁊ mente· virginem profeſſione· virginem qualem deſcribit aplūs corpe et ſpū ſanctā· nec nouiter nec fortuitu inuentam· ſed a ſeculo electā· ab altiſſimo ꝑcognitā ac ſibi preparatā· ab angelis conſeruatā· a prib⁹ pſignatā· a prophetis pmiſſam. ¶ Idem ibideꝫ omel. iij.

Ingreſſus eſt ergo ad eã ſcꝫ angelus ad Mariã: Quo ingreſſus? Puto ꝙ in ſecretariũ pudici cubiculi vbi foꝛtaſſis illa clauſo ſuꝑ ſe oſtio patrem ſuũ oꝛabat in abſcõdito. Solẽt nimiruꝫ angeli aſtare oꝛantibꝫ· ⁊ in eis delectari quos vident ĩ oꝛatione leuare puras manus. Gaudẽt ſe offerre holocauſtũ ſanctę deuotionis diuino cõſpectui in odoꝛem ſuauitatis. Marię igitur oꝛationes q̃ꝫtum in ꝯſpectu altiſſimi placuerĩt angel⁹ indicauit· qui ad eã ingreſſus ipſam cũ tanta reuerentia ſalutauit. Nec fuit illi difficile per oſtiũ clauſũ ad abdita virginis penetrare· cui vtiqꝫ ex naturę ſuę ſb̃tilitate q̇dlibet coꝛpus ęque q̃ꝫtũlibet ſolidũ vel ſpiſſum peruiuꝫ eſt ac penetrabile. Non eſt ergo ſuſpicandũ ꝙ apertũ inuenerit virginis oſtiolũ· cui nimirũ erat in ꝓpoſito frequẽtias hominũ fugere· colloquia vitare· ne vel oꝛantis ſilentiũ turbaret̃· vel caſtitas continentis tẽptaretur. Clauſerat ſibi etiã illa hoꝛa ſuũ ſuꝑ ſe habitaculũ· ſed hoĩbꝫ nõ angelis. ¶ Odilo cluniacẽſis. Virginalẽ quippe verecundiã ſolitudo decet ⁊ ꝟginalis pudoris ſecretũ eſt. Tali fruebat̃ Maria chriſtum paritura. Qui ſicut natus eſt ſolus inter moꝛtuos liber· ſic iſtius ex qua nat⁹ eſt matris pudoꝛ ſolus ꝑmãſit integer.

¶ De mutatione nominiſ Euę in euis ſalutatione. Bern. vbi ſupra omel. ij. Cap. XIX.

Currite nunc matres ⁊ filię· currite oẽs quę poſt Euam ⁊ ex Eua parturimini· ⁊ parturitis cũ triſticia: Adite virginalẽ thalamum· ingredimini ſi poteſtis ſoꝛoꝛis nr̃ę pudicũ cubiculũ. Ecce enĩ deus mittit ad virginẽ· angelus affatur Mariã: Apponite aurẽ parieti· auſcultate quid nũciet ei ſi foꝛte audiatis vnde conſolemini. Lętare pater Adam· ſed tu magis o Eua mater exulta· qꝛ ſicut omniũ parẽtes· ſic omniũ fuiſtis perẽptoꝛes· ⁊ qđ infęlici⁹ eſt· pꝛius perẽptoꝛes q̃ꝫ parentes. Ambo inqꝫ ꝯſolamini ſuper filia ⁊ tali filia· ſed amplius illa de qua malũ illud oꝛtũ habuit· cuius oppꝛobꝛiũ in oẽs mulieres ꝑtranſijt. Inſtat nãqꝫ tẽpus quo iam tollatur oppꝛobꝛiũ. Nec habeat vir quid cauſet̃ iã aduerſus fęminã· q̇ dũ impꝛudenter excuſare ſe conaret̃· illã crudeliter accuſare nõ cũctabat̃ dicẽſ: Mulier quã dediſti m̊ dñe dedit mihi de ligno et cõmedi. Propterea curre Eua ad Mariã curre mater ad filiã· filia ꝓ mr̃e rñdeat· ipſa matris oppꝛobꝛiũ auferat. Ipſa patri pro mr̃e ſatiſfaciat· qm̃ ecce ſi vir cecidit per fęminã· iam nõ erigitur niſi ꝑ fęminã. ¶ Idẽ in ſermone de aſſũptione. Ecce Maria tã officioſiſſime ſalutat̃ ut iã in regali ſolio ſuper oẽs cęleſtium oꝛdines legionũ exaltatã eã cernere videat̃· ⁊ paulominus fęminã adoꝛare qui ſolebat hacten⁹ ęquanimit̃ ab hominibꝫ adoꝛari. ¶ Aug⁹ vbi s. Itaqꝫ matrẽ dñi mox futuram pꝛioꝛ ſalutat· ⁊ oꝛaculũ pr̃is alta de ſede fuſum nũciat. ¶ Idẽ in alio ſermo. de eodem. Arram tribuit· matrimonia ſcribit· ſalutat puellã viri ſalutationis ignarã: Aue inq̇t gr̃a plena· ⁊ vacuata eſt culpa. Maledictio Euę mutat̃ in bñdictionẽ Marię. Ipſa quippe mater generis nr̃i mũdo pęnã intulit· genitrix xp̃o dñi nr̃i mundo attulit ſalutẽ· Auctrix peccati Eua· meriti Maria· Eua occidẽdo obfuit· Maria viuificãdo ꝓfuit. Obediẽtia ꝓ inobedientia mutat̃· fides ꝓ perfidia cõpẽſat̃.

¶ De gratię illius plenitudine. Hiero⁹ vbi s. Cap. XX.

Aue inquit gratia plena. Talibuſ decebat virginem oppignerari muneribꝫ ut eſſet gr̃a plena· quę dedit cęlis gloꝛiã· terris deũ· pacẽqꝫ refudit· gentibꝫ fidẽ· vitijs finem vitę oꝛdinem· moꝛibus diſciplinam. Et bene plena· quia cęteris quidem per partes pꝛęſtatur: Marię vero ſe ſimul infudit plenitudo gratię tota. Deſcendit

quippe ſicut pluuia in vellus· ⁊ ſic ſtillici-
dia ſtillātia ſuper terrā. Plane celeſtis
imber elapſu placido virgineū vellus in-
fudit· ⁊ tota diuinitatis vnda in carne
ſe cōtulit· ac deinde per crucis patibulū
expreſſum· omnibuſ terris pluuiā ſalutis
effudit· ⁊ humanis mētibꝫ ſtillicidia gr̄e
preſtitit. Vere ergo plena ꝑ quā largo
ſācti ſpūs imbre ſupfuſa ē oīs creatura.
Bern̄. vbi ſupra omel. iij. Le-
gimus Stephanū plenū gratia ⁊ apo-
ſtolos ſpū ſancto repletos· ſed lōge diſſi-
militer a Maria. Alioquin nec ī illo cor-
poraliter habitauit diuinitatis plenitu-
do· nec illi cōceperūt de ſpū ſctō. Idē
in quodā ſermone. Bene quoqꝫ
Maria dicit̄ gratia plena· qꝛ deo ⁊ an-
gelis ⁊ hominibꝫ grata. Deo per humili
tatem· angelis per virginitatē· hominibꝫ
per fecunditatē. Idem. O plena gra-
tiarū· non ſolum puero Abrae· ſed ⁊ ca-
melis potum tribuas de ſuperfluēti hy-
dria tua· qꝛ tu es vere puella preelecta ⁊
altiſſimi filio preparata. Idē. Offe-
rentur inquit virgines regi ſed poſt eam:
nam primatum ipſa ſola vendicat. Feli-
ces itaqꝫ qui cum regina noſtra de priui-
legio virginitatis gloriantur. Sed pe-
riit iſta virtus a me· computruit vt iumē-
tum in meo ſtercore. Nūquid ideo non
eſt ꝙ de hydria tua poſſim bibere? Nū-
quid in ſola virginitate plenitudo conſi
ſtit gratie? Puellam angelꝰ querit quā
dominꝰ filio domini ſui preparauit. Bi
bit ille de hydria tua· delectatus virtu-
te ſibi cognata. Sed nunquid etiam iu-
mentis potum tribues? vtiqꝫ. Bibit an-
gelus ꝙ virū nō cognoſcis. Bibāt ⁊ iu-
menta ꝙ de humilitate ſingulariter ſin-
gularis. Bibat etiam architriclinus· qꝛ
tres metretas hydria tua continet. Pa-
ter enim qui eſt principiū trinitatis iure
vocatur architriclinus. Tertia vero me-
treta fecunditas ea de qua bibit ipſe pa-
ter. Vn̄ volēs angelus fecunditatē tuā
cōmendare dixit: Quod enī ex te naſcet̄
ſanctū· vocabitur filiꝰ dei. Ac ſi diceret:

Cum eo ſolo tibi cōīs eſt iſta generatio

De contubernio dei cum virgine. Petrus epūs vbi ſupra. ·Cap ·XXI·

Dominus tecum qui nō
ad te venit viſitandi ſtudio· ſed
in te nouo illabit̄ naſcēdi ſacra
mento. Augꝰ vbi ſ. Tecū ergo do-
minus in corde· tecū in ventre· tecū in au-
xilio. Gratulare ergo beata virgo· chriſtus
e celo ſuo ī vtero tuo ex ſinu pr̄is digna-
tur in vterū deſcēdere mr̄is. Dn̄s inquit te-
cum. Bern̄. vbi ſ. omel. iij. Quid
ergo mirū ſi gr̄a plena erat cum q̄ dn̄s erat?
Hoc potiꝰ mirandū eſt quō ab angelo
inuētꝰ eſt eē cū virgine q̇ angelū ipſū ad
virginē miſerat. Ita ne velocior angelo
deꝰ fuit quē feſtinantē ad terras celerior
ipſe ꝓuenit? vtiqꝫ. Nā cū eſſet rex in accu
bito ſuo· nardus virginis odorē ſuū de-
dit· et aſcēdit in ꝯſpectu eiꝰ fumꝰ aroma-
tum illius· ⁊ inuenit gratiā corā oculis
dn̄i· clamātibꝫ circūſtantibꝫ: Que ē iſta
que aſcēdit ꝑ deſertū ſicut virgula fumi
ex aromatibꝫ. Statimqꝫ rex egrediēs de
loco ſctō ſuo· exultauit ut gigas ad cur-
rendū viā· ⁊ licet a ſūmo celo egreſſio eiꝰ
nimio ꝑuolās deſiderio nunciū ſuū ꝓue-
nit ad virginem quā amauerat quā ſibi
elegerat cuiꝰ decorem ꝯcupierat. Quem
alonge veniētē ꝓſpiciēs ait eccl'ia gra-
tulans ⁊ exultās: Ecce iſte venit ſaliēs in
mōtibꝫ tranſiliens colles. Meritoqꝫ rex
decorē virginis ꝯcupierat q̄ nimiꝝ obſer
uauerat q̇cq̇d a pr̄e ſuo Dauid lōge an̄
ꝓmonita fuerat· dicente ſibi: Audi filia
⁊c. Audiuit· n· ⁊ credidit· vidit ⁊ ītellexit
aurēqꝫ ſuā inclinauit ad obediētiā· ⁊ cor
ſuū ad diſciplinā. Nec ꝑplm ſuū augere
ꝓlis ſucceſſione· nec domui pr̄is ſui cura
uit heredem relinquere· ſed quicquid ho
noris in ꝑplo· quicq̇d de paterna domo
terrenaꝝ reꝝ habere potuiſſet q̄ ſterco-
ra reputauit ut xp̄m lucrifacēt. Nec eā ī-
tētio fefellit· cū ⁊ ipſū ſibi filiū vēdicauit

Petrus epũs vbi ſupra. Dominus inquit tecũ. Cũ ꝟgine inquit erat q̇ ad virginez miſerat. pręceſſit nunciũ ſuũ deus. ſed a deo nõ receſſit nũcius. Teneri ſiquidẽ anguſtia loci nõ poteſt qui totus vbiqꝫ eſt ſine q̇ nihil eſt. Bern. vbi ſupra. Cũqꝫ ſit ęqualiť vbiqꝫ totus per ſuã ſimplicẽ ſubſtantiaz: aliť tñ eſt in rationalibus creaturis qꝫ in cęteris ⁊ ipſaꝝ aliter in bonis qꝫ in malis per efficaciã. Ab vtriſqꝫ quidẽ capi põt ꝑ cognitionẽ. ſed a bonis tm̃ capiť etiam per amorem. Sic igitur eſt in ſolis bonis. ut etiã ſit cũ ipſis ꝓpter concordiã volũtatꝫ. Sed licet cũ omnibꝫ ſanctꝫ ita ſit ſpecialiter. tñ cũ Maria cũ qua vtiqꝫ tãta ei cõſenſio fuit ut illius nõ ſolũ volũtatẽ ſed etiã carnẽ ſibi coniungeret. ac de ſua virginiſqꝫ ſubſtãtia. vnũ chriſtũ efficeret. vľ potius vnus chriſtꝰ fieret qui totus dei totus virginis. vnꝰ vtriuſqꝫ filius eſſet. Dñs inquit tecũ nõ ſolũ filiꝰ quẽ carne induis. ſed etiã ſpũſſanctus de quo cõcipis. ⁊ ipſe pater qui genuit quẽ concipis. Pater inqꝫ tecũ q̇ filiũ ſuũ facit ⁊ tuum. Filius tecũ qui ad condendũ in te mirabile ſacramentũ miro modo ⁊ ſibi reſerat genitale ſecretũ. ⁊ tibi ſeruat integrũ virginale ſignaculũ. Spũſſanctus tecũ qui cũ patre ⁊ filio tuũ ſanctificat vterum.

De benedictione virginitatis eius fęcunde. Augꝰ vbi ſupra. Cap. XXII.

Benedicta tu in mulieribus quę vitã paries viris ⁊ mulieribꝫ. Petrꝰ epũs vbi ſ. Reuera in mulieribꝫ bñdicta. q: in qbꝫ Eua maledicta puniebat viſcera. in illis nũc gaudet honoratť ſuſcipiť Maria benedicta. Et facta eſt vere nũc mater viuẽtium per gratiã quę prius erat moriẽtiũ mater per naturã. Ex glo. ſuꝑ Lucam. Benedicta ergo inquit in mulieribus. i. prę mulieribꝫ. ⁊ q: virginitatez nouiſti ſine exemplo muliebris cõditionis. ⁊ quia virgo mater eris. ⁊ q: deum generabis. Bern. vbi ſupra. Benedicta inqꝫ tu in mulieribus quę generalem mulierum euaſiſti maledictionẽ. ⁊ ſingularem conſecuta es benedictionẽ. ut nec ſterilis maneas. nec cum dolore parturias. Dura quidẽ neceſſitas ⁊ iugum graue ſuper omnes filias Euę. Naz ⁊ ſi pariunt cruciantť. ⁊ ſi nõ pariunt maledicũtur. Quid inter hęc facies virgo quę iſta legis? Mihi inquit pro minimo eſt ꝙ hominibꝫ diſpliceo dũ me poſſim virginẽ caſtã exhibere chriſto. Quis o prudens ⁊ deuota ꝟgo. quis te docuit virginitatẽ placere deo? Quę lex. quę pagina veterꝫ teſtamenti vel pręcipit vel cõſuluit in carne nõ carnaliter viuere ⁊ angelicã in terris vitã ducere? De virginibus ait apoſtolus: preceptum domini nõ habeo. cõſilium aũt do. Tu vero. non dicam ꝑceptum. ſed nec cõſiliũ habuiſti. nec exẽpliũ niſi ꝙ vnctio te docebat de omnibus. et ſermo diuinus ⁊ efficax ante tibi factus magiſter qꝫ filius. tuã prius inſtruxit mẽtem qꝫ indueret carnẽ. Aperi virgo ſinũ. prępara vterum. qm̃ ecce facturus eſt ibi magna qui potens eſt. intantũ ut ꝓ maledictione iſrael beatã te dicant oẽs generationes. Nec ſuſpectã habebas fęcũditatẽ. q: nõ aufert integritatẽ. Cõcipies quidẽ ſed ſine culpa. grauida eris. ſed nõ grauata. paries. ſꝫ nõ cũ triſticia. Neſcies viꝝ ⁊ gignes filiũ. Illiꝰ eris mr̃ cuiꝰ deꝰ eſt pater. filiꝰ p̃rnę charitatis erit corona tuę caſtitatꝫ. ſapiẽtia paterni cordiſ erit fructus vteri ꝟginalis. Deũ deniqꝫ paries ⁊ de deo concipies.

De trepidatiõe virginis ad angeli affatum. Augꝰ vbi ſupra. Cap. XXIII.

Deniqꝫ poſt illius benedictionis pręſagiũ terretur virgo nouitate verborum. Petrus epũs vbi ſupra. Venerat ſiquidem angelus in ſpecie blãdꝰ. in bello fortis. ĩ habitu mitꝫ. ſmone tribiľ. hũana ꝓferẽs. diuina ꝓmittẽs. Vñ ⁊ ꝟginẽ quã

leniter ſollicitauit viſu · turbauit auditu ⁊ quā miſſi pręſentia parum mouerat toto pondere cōcuſſit mittentis auctoritas. Quis enim motu blādo · affectu pio virginem ſibi deus in matrē · famulā ſibi dominus verteret in parētem: viſcera tamē eius turbata ſunt · ipſaqꝫ tremefacta conditio cū eius cōditor deus quē tota creatura non capit · totū intra pectus humanum ſe recepit ⁊ condidit. Idem. Nā etiam ut angelū vidit · mens eius ſcꝫ virginis · tremuit ⁊ obſtupuit · in eius ingreſſu diuinitatis ingreſſum ſenſit. Templū humani corporis turbabatur ⁊ domicilij carnalis anguſtię mouebantur · cū in pectore ꝟgineo tota dei magnitudo cōderetur. Ipſe nimirum hominem ex vtero mulieris reſumpſit · qui virginē ex viri corpore formauit. ¶ Ambro. ſuper Lucam li. ij. Trepidare quippe virginum eſt ad omnes virorū ingreſſus pauere · omnes eoꝝ affatus vereri. Diſcant ergo mulieres ꝓpoſitum pudoris imitari. diſce virgo verborum vitare laſciuiam. Maria etiam angeli verebatur ſalutationem ¶ Hiero⁹ ad Occeanum. Mariam in penetralibus angelus ſolā non cum agapeta loquentem inuenit · et illa virilem introitum formidauit. Tu q̄ es malicię fornax · quid a viro frequenti⁹ ſalutari deſideras? ¶ Bern. vbi ſ̄. Solent virgines quę vere virgines ſunt ſemꝑ eſſe pauidę · ⁊ ut timenda caueant etiam tuta pertimeſcere · ſciētes ſe theſaurum ꝓcioſū in vaſis victilibus portare · ⁊ nimis arduū eſſe celibem ducere in carne vitam. Deinde quicquid nouum quicquid ſubitum fuerit ortum ſuſpectas habent inſidias totumqꝫ contra ſe eſtimāt machinatum. Idcirco Maria turbata eſt in ſermone angeli · ſed nō perturbata. Turbatus ſum inquit Dauid ⁊ nō ſum locutus · ſed cogitaui dies ātiquos · ⁊ annos ęternos in mente habui. Similiter ergo Maria turbata eſt ⁊ non eſt locuta ſed cogitabat qualis eſſet ſalutatio illa. ¶ Petrus epūs vbi ſ̄. Cito nāqꝫ reſpondere facilitatis eſt hūanę · cogitare vero ponderis eſt maximi ⁊ iudicij ꝑmaturi. ¶ Bern. vbi ſupra. Quod ergo turbata eſt verecūdię fuit virginal' · ⁊ ꝙ nō perturbata fortitudinis · ꝙ tacuit ⁊ cogitauit prudentię. Sciebat nempe virgo prudens ꝙ frequenter angelus ſathanę ſe in angelū lucis transfigurat · ſed quia ſimplex ⁊ humilis erat · nihil tale de ſctō angelo penitus eſtimabat · ⁊ ideo qualis eſſet iſta ſalutatio cogitabat. ¶ Idem in ſermo. de aſſūptiōe. Nimirum indignam ſeſe angelica ſalutatione reputabat · ⁊ forſitan in mente talia meditando voluebat: Unde hoc mihi vt veniat angelus domini mei ad me? ¶ Glo. ſuper Lucā. Eliçabeth erubeſcit de culpa · Maria vero de verecundia. In muliere nāqꝫ mod⁹ pudoris adhibetur · ⁊ in virgine gratia pudoris augetur.

¶ Qualit' āgel⁹ ab ea fugauit metū. Bern. ſuꝑ miſſus e omel. iij. Cap. XXIIII.

Angelus itaqꝫ Mariam virginem intuens ⁊ varias eā ſecū voluere cogitationes facilime deprehendens · pauidam conſolat' · dubiam cōfirmat · eamqꝫ familiariter ex nomine vocans · benigne perſuadet ne timeat. ¶ Petrus epūs vbi ſupra. Dum enim eam ad totā deitatis gloriā in ſe portandam exhortatur · ne tāto pōdere fabricę cęleſtis in ea ſubtilis nr̄i corporis harena ſuccumbat · ⁊ totius humani generis fructum portatura tenuis virga frangatur · metū fugans eam conſolatur dicens: Ne timeas Maria. Ecce añ cauſam dignitas virginis ex nomine nūciatur. Maria ſiquidem hebraicę domina nuncupatur. Uocat igitur angelus eam dominam · ut dominatoris genitricem. Ac ſi dicat: Trepidatio deſinat ſeruitutis · quā vocari dn̄am facit ⁊ impat auctoritas ipſa ſui germinis. ¶ Aug⁹ vbi ſ̄. Ne ergo īquit terrearis a ꝯſpectu meo mr̄ dn̄i mei. Nā ego cōceptiōis tuę

miniſterꝰ adueni· non ut virginitatē amit
teres interueni. ¶Petrꝰ epūs vbi s̄
Ergo ne timeas inquit Maria· quare?
quia inueniſti gratiā apud deū. Timet
ſiquidem nō qui inuenit·ſed qui perdit·
Inuenit aūt Maria cōcipiendo in ſe ſu-
perni gratiā germinis que ꝛ pariendo nō
perdidit inſignia virginitatis. Quid ḡ
timet que ſecuritatem concepit rerū gau-
dia parit ſeculoꝝ? Timor nō eſt vbi di-
uinum eſt negociū·nō hūanū vbi eſt cō-
ſcientia virtutis·non pudoris. Quid ti-
met Maria que ſuſcepit cū quē timent
que timētur oīa? Quid timet cui iudex
eſt cauſa·aſſertor integritas· teſtis inno-
centia. ¶Bern̄·in ſermone vbi s̄.
Ne ḡ timeas Maria·nec mireris ꝙ an-
gelus ad te venit: nam ꝛ maior angelo
venit. Ne mireris angelū dominicum·
nā ꝛ dn̄s angeli tecū. Poſtremo q̄d ni
angelū videas cū iā āgelū iuuas. Quid
ni ſalutet ſanctoꝝ ciuē ꝛ domeſticū dei?
¶Idez ſuper miſſus eſt omel.
iij. Dic ergo Maria ne timueris· nihil
hic doli vel fallacie· nullas hic inſidias
ſuſpiceris·non ſum hō ſed ſpiritus·nec ſa
thane ſed dei angelus. O ſi ſcires q̄tum
tua humilitas altiſſimo placeat·q̄ta te
apud ipſum ſublimitas maneat· angeli-
co te indignā nec alloquio nec obſequio
iudicares.

¶Qualiter eadē virgo inuenit gratiā apud deum. Cap ·XXV·

VT quid enim o virgo indebitā tibi dixeri grām angelorum que inueniſti gratiā apud deū? Inueniſti enī q̄d querebas Maria xp̄o·inueniſti q̄d inuenire potuit añ te nemo·gratiā videlicet apud deū. Quā gratiā? Dei ꝛ hoīu3 pacē·mortis deſtructionē·vite repationē. ¶Idē in ſermone vbi s̄. Sane fons vite chriſtus eſt. Fons inq̄3 indeficiēs q̄ vniuerſā irrigat ſupficiē paradiſi·eiuſq3 fluminis impetus letificat ciuitatē dei. Et ipſa q̄dē exinaniuit ſe plenitudo ut fieret nob ſanctificatio ꝛ redēptio. Deriuatus eſt fons vſq3 ad nos q? deſcēdit illa celeſtis vena p aqueductū·nō tñ fōtis copiā exhibēs s ſtillicidia gre cordib nr̄is arētib infūdēs. Alij q̄dē plꝰ ꝛ alij q̄dē minꝰ. Plus equidē aqueductꝰ ut ceteri de plenitudine s nō plenitudinē ipſā accipiāt. Aqueductus eſt Maria cui dictum eſt: Aue Maria grā plena. Hec nimiꝝ fontē plenitudinē de corde prīs accepit·ꝛ nob illā nō ꝓut eſt·ſed prout capere poteramꝰ edidit. An xp̄o inueniri potuiſſe mirāmꝰ vñ talis ac tātus aqueductꝰ fieret· Maria videlicet cuiꝰ nimiꝝ ſūmitas inſtar ſcale quā vidit Jacob tāgere celos·imo trāſcēdere illūq3 mūdiſſimū aquaꝝ q̄ ſuper celos ſūt fontē attigere poſſet. Propterea ſiq̄dē hūano generi tāto tpe fluenta gre defuerūt·ꝙ necdū aqueductꝰ iſte tā deſiderabilis intercederet· nec mirabilis expectatū diutiꝰ·ſi recorderis quot annis in arce fabrica laborauerit Noe vir iuſtꝰ. in qua pauce·i·octo aīe ſalue facte ſūt·ꝛ s ad modicū tēpus. Sz quō noſter hic aqueductꝰ fontē illū attigit tā ſublimē· quō putas niſi vehemētia deſiderij feruore deuotiōis·puritate orōis? Oratio.n.q̄ ppe iuſti penetrat celos·ꝛ quis iuſtus ſi nō Maria iuſta de qua ſol iſte iuſticie nobis eſt ortus? Quomodo igit illa maieſtatem attigit inacceſſam niſi pulſando petēdo querendo? Deniq3 ꝛ quod querebat inuenit· quia gratia3 apud deum obtinuit. Nec ſola celos Maria penetrauit oratione ſed etiam incorruptione· ſicut ſapiens ait: Erat enim virgo ſancta·cui ſpecialiter dicere cōuenit: In celo eſt conuerſatio noſtra. Sancta inq̄3 corpore ꝛ ſpiritu ne quid forſitan dubites ſuper hoc aqueductu· quin ꝛ valde ſublimis eſſet ꝛ integerrimus permaneret Non enim erat fatua virgo· cui nō ſolū erat oleū·ſed olei i vaſe recōdita plenitudo·aſcenſiones in corde ſuo Maria diſpoſuit ꝯuerſatione parit ꝛ orōe· ſicut iā diximus aſcendit. Deniq3 in montana

cum feſtinatione abijt· ⁊ Eliçabeth ſalu/
tata·in eius miniſterio quaſi menſibꝫ tri/
bus humiliter ſtetit. Tertius hic fuit vir/
ginis aſcenſus ut difficile rūperetur tri/
plex funiculus. Feruebat ſiquidē in quę/
renda gratia charitas·ſplendebat in car
ne virginitaſ· ⁊ obſequio eminebat hūili
tas. Merito proinde cantor ille diuin⁹
in eius admiratiōe pręcinebat: Quę eſt
iſta quę aſcendit? Plane ſuper homīes
aſcendit et ipſos etiam angelos trāſcen/
dit. Nimirū ſupra angelos aquam viuā
neceſſe eſt hauriat quā hoībꝫ refūdat.

Qꝫ eadē virgo repleta toti mū/ do refudit gratię beneficium Petrus epūs vbi ſupra. Cap. XXVI.

Inueniſti ergo iquit gra
tiam apud deū. Quātam pu/
tas inuenit gratiam? Quātam
vtiqꝫ ſuperius dixerat·videlicet plenam
⁊ vere plenā·per quā imbre largo totam
infūderet creaturā· Hiero⁹. Hęc eſt
enī gratia q̄ dedit gloriā cęlis·deū terris
gentib⁹ fidē·vitijs finē·vitę ordinē·mo/
ribus diſciplinā. Hanc detulit angelus
gratiā·accepit virgo· ſalutē ſęculis red/
ditura. Bern. vbi ſupra. Inue/
niſti ait angelus gratiā. Sed qd? Ple
na eſt gratia ·⁊ gratiā adhuc īuenit. Di
gna prorſus īuenire qđ quęrit·cui ꝓpria
non ſufficit plenitudo·nec ſuo poteſt eſſe
cōtenta bono·ſed ad ſalutem vniuerſita
tis ſupeffluentiā petit· vnde ⁊ poſtmo/
dum audire meruit: Spūſſanctus ſup/
ueniet in te· ⁊ precioſum illud balſamū
tanta tibi copia tantaqꝫ influet plenitu/
dine ut copioſiſſime efluat vſqꝫquaqꝫ·
Altius igitur intuemini fratres·quanto
deuotionis affectu Mariā a nobis ho/
norari voluerit·qui totius boni plenitu
dinē ꝫ in ea poſuit: vt proinde ſi quid in
nobis eſt ſpei· ſi quid gratię vel ſalutis
ab ea nouerimus redundare·quę aſcen/
dit afluēs delitijs. Hortus planę deli/
tiarū quā nō ſolum afflauerat veniens·
ſed etiam perflauerat ſupueniens auſter
ille diuinus·vt vndiqꝫ fluant ⁊ effluant
aromata illius. Totis ergo medullis cor
dium ⁊ votis omnibus veneremur Ma
riam·quia ſic eſt voluntas eius qui totū
nos habere voluit ꝑ illā. Ipſa eſt apud
deum aduocata noſtra qui non poteſt
ſuſtinere repulſam·qm̄ apud deum inue
nit gratiam. Prudens quippe virgo nō
ſapientiam ut Salomon · non diuiti/
as·non honores quęrebat· ſed gratiam
requirebat. Sola nimirum eſt gratia
qua ſaluamur ·ſola gratia indigemus.
Quid alia concupiſcimus? Quęramus
igitur gratiam·ſed per inuentricem gra/
tię Mariam·qđ quęrit inuenit ac ſem/
per inueniet ⁊ fruſtrari non valet. Quę/
ramus inquit gratiam ſed apud deū· nā
apud homines fallax gr̄a. Cęterꝫ q̇cq̇d
illud eſt quod offerre paraſ deo· Marię
cōmendare memento·ut eodem ad gra/
tię largitorem gratia redeat quo influxit
alueo. Neqꝫ enim impotens erat deus ⁊
ſine hoc aquęductu gratiā prout vellet
infundere· ſed tibi vehiculū voluit ꝓui/
dere·quia forte manus tuę plenę ſūt ſan/
guine vel muneribus infectę. Itaqꝫ mo/
dicum qđ offerre deſideras gratiſſimis
illis ⁊ oī acceptatiōe digniſſimis ·Ma/
rię manibus offerenda trade·ſi nō vis re/
pulſam ſuſtinere.

De prenunciatione filij ex vir/ gine naſcituri. Petr⁹ epūs vbi ſupra. Cap. XXVII.

Hęc nimirum dicēs et an
gelus ipſe miratur aut tātū fę/
minam aut omnes homines mi
ſericordiam meruiſſe per fęminam. Stu
pet totum deum intra virginales angu/
ſtias venire·cui tota ſimul creatura ꝓba
tur anguſta exiſtere. Hinc eſt qđ remo/
ratur·ꝙ virginē de merito vocat· de gra
tia cōpellat·bona trepidatione deponit
nec ſine metu metum audientis diſcutit.

Bern. omel. iij. vbi s. Hec e inqt o virgo gratia quā inuenisti apud deū ꝛ h̄ tibi signū: Ecce ꝯcipies in vtero ꝛ paries filiū. Petrꝰ epūs vbi s. Ecce cōcipies in vtero · qđ caro neſcit · non habet cōditio · natura nō admittit. Quis enī ad fructū añ ꝑuenit · ꝗ̄ trę laboꝛē ac ſudoꝛē ſentiat? Quis añ poma carpit ꝗ̄ ſuę plantę induſtriā impēdat? Quis ꝑter viā ad manſionē ꝑuenit? Quis ꝑter naturā incremētū naturę ſuſcipit? Beata ḡ ꝛ vere beata Maria q̄ ꝑter generandi curas · pꝛęter materna faſtidia ad tātā gloriā germinis ꝑuenit. Beata q̄ diuinum pignus totis coꝛpoꝛ꜀ externis neſcientib̄ in ſuo pectoꝛe ſuſcepit atq̄ſ ſeruauit. Beata q̄ qđ de ſuꝑnis angelo deferente ſuſcepat · ſoli ſuę mēti cōmiſit ꝛ credidit. Itaq̄ſ negociū cęleſte ſic gerit' intra domū v̄ginis vt ipſa domꝰ ſepta nō ſētiāt manētib̄ clauſtris. Idē. Ecce inqt cōcipies in vtero ꝛ paries · vt cōceptꝰ ſit veritas nō figura · partꝰ ꝓprietas nō imago · ſicut verꝰ deus natus eſt de deo vero. In oꝛtu ſiqdē chꝛiſti fratres hūani coꝛpoꝛis iniuria ſublata eſt nō natura · nec ē creatura deleta ſed culpa damnata. Eſt igit' hęreſis q̄ chꝛiſtū aereū coꝛpus aſſumpſiſſe dicit · nec habuiſſe carnē h̄ hominē ſimulaſſe confingit. Idem. Cōcipies inqt ꝛ paries filiū: Nō dixit tuū nec tibi qꝛ ſctm̄ illud vocabit' filiꝰ dei. O igitur v̄go Maria te matrē ꝯſtitit grā: nō nā genitricē te dici voluit pietas quā nō ſinebat integritas. In tuo ꝯceptu creuit pudoꝛ · aucta ē caſtitas · ſolidata virginitas · tibiq̄ſ nō modo ſalua ſūt oīa · verū etiam aucta nilq̄ſ minuta. Ex te incipit auctoꝛ tuꝰ · ex te oꝛigo tua oꝛitur. In tuo germine ē genitoꝛ tuꝰ. In tua carne deꝰ tuꝰ. Ipſe lucē mūdi ꝑ te capit qui lucem mūdo dedit. Monita ḡ ꝑ āgelū ne ꝑſumas hūc vocare filiū · h̄ mox ut genueris inuoca ſaluatoꝛē · i · Jeſu3 · qꝛ virginitas nō ſibi parit filiū · ſed parit pignꝰ auctoꝛ꜀ ꝛ integritas ſuū geſtat dominū · nō aliū num.

De pꝛędictione nominis pueri. Cap · XXVIII ·

Hoc eſt ergo quod ſubiūgit' ab angelo: Et vocabis nomen eiꝰ ieſū. Jeſus hebꝛaice · ſother grece · ſaluatoꝛ dicit' latine. Merito ergo virgini ſalua ſūt oīa q̄ genuit oīū ſaluatoꝛē. In h̄ nomine tota deitat꜀ maieſtas adoꝛat' · ꝛ ut ait apl'us: In nomīe Jeſu omne genu flectat' cęleſtiū · terreſtrium ꝛ infernoꝝ. Hoc deniq̄ſ nomē eſt qđ cęcis viſum · ſurdis auditū · claudis greſſum · ſermonē mutis · vitā moꝛtuis dedit. Totāq̄ſ diaboli poteſtatem de obſeſſis coꝛꝑib̄ virtus huius nomīs effugauit. Bern. vbi s. Deniq̄ſ vocabis inqt nomē eiꝰ Jeſū. Ipſe · n · ſaluū faciet populū ſuū a peccat꜀ coꝝ. Duos legimꝰ Jeſus in huiꝰ typo ꝓceſſiſſe · ꝛ ābos ꝑplis ꝑfuiſſe · quoꝝ vnꝰ de babylone populum ſuū eduxit · alter ſuū in terrā ꝓmiſſionis introduxit · neuter aūt a peccatis ſaluauit. Iſte vero nr̄ Jeſus ꝛ a peccat꜀ ſaluat ꝑplm ſuū ꝛ introducit in terrā viuētium. Hic erit magnus ꝛ filiꝰ altiſſimi vocabitur. Plane magnꝰ cuius magnitudinis nō eſt finis. Quis · n · magnꝰ ſicut deꝰ nr̄? Altiſſimꝰ pater nāq̄ſ ꝗ̄uis omnipotens ſit · nō tñ̄ vel ęqualē ſibi cōdere creaturā vel inęqualē ſibi gignere filiū potuit. Fecit igitur angelū magnū h̄ nō altiſſimū. Solū aūt vnigenitū qꝛ nō fecit ſed genuit · ipſū ſibi ꝑ oīa cōpari · nec rapinam eſtimat nec iniuriā. Sed quare dī: Hic erit magnꝰ · ꝛ nō potius eſt · niſi foꝛte qꝛ qui magnus deus ſemꝑ erat · ex tempoꝛe magnus hō · magnus doctoꝛ · magnꝰ ꝓpheta erat futurus. Et tu quidē o virgo paries ac nutries paruulū · ſed vidēs paruum · cogita magnum · qꝛ magnificabit eū dñs in ꝯſpectu regū · ita ut omnes gētes ꝛ reges adoꝛēt eū. Magnificet ḡ dominū ꝛ aīa tua · qꝛ hic erit magnus ꝛ tibi faciet magna. Magnificet' ꝛ a nobis magnus dñs quos ut faceret magnos factꝰ eſt paruulus. Studeamus ꝛ effici ſicut

A

paruulus iſte. diſcam⁹ ab ipſo q² mitis eſt ⁊ hūilis corde. ¶ Petrus epūs vbi ſ. Et filius inq̄t altiſſimi vocabit̄. Vn̄ qđ virgo concepit nō terrenū ſed celeſte germē eſſe cōuincit̄. Virgo quidem peperit. ſ; de⁹ filiū ſuſcepit. Sequit̄. Et dabit ei dn̄s deus ſedē Dauid p̄ris ei⁹. Hinc heretic⁹ pfidie ſue nebulas inuenit. Hinc ſibi materiā erroris fingit: Ecce inq̄t nō ego dico ſed angel⁹. q² dabit illi dn̄s deus: Nūq̄d maior eſt qui dat q̄ʒ qui accipit? Sed qui accipit. an̄q̄ʒ acciperet non habuit. Nos aūt frēs h̄ audiam⁹ ut fideles n̄ ut pfidi. qđq̄ʒ illis erroris eſt occaſio. nobis ſit augmentū fidei. Dabit inq̄t dn̄s illi. quis. cui? vtiq̄ʒ dn̄s hoī. diuinitaſ carni. Apoſtolū audi dicentē: q² de⁹ erat in ipſo mūdū reconcilians ſibi. Hic ḡ de⁹ qui erat ī chriſto regnuʒ ſibi dabit in chriſto. ſuſceptoq̄ʒ corpori conferebat qđ ſemp diuinitate ſua poſſiderat. Itaq̄ʒ qn̄ accipit filius Dauid dicit̄. cū aūt dat dei fili⁹ nūcupatur.

¶ Qualit̄ virgo inquiſiuit modū concipiendi. Idem. Cap. XXIX.

Dixit aūt Maria ad angelū: Quō fiet iſtud? Ecce et Maria iterrogauit. Cur ergo Zacharias velut querulus pcunctator pnā incurrit. q² pectorȝ cognitor nō verba ſed corda puidit. nec q̄d dixerit q̄ſq̄ʒ ſed quid ſenſerit iudicauit? Erat. n. interrogantiū diſſimilis cauſa. ſpes pdiuiſa. Hec ptra naturā credidit. ille p natura dubitauit. Hec ītegre rei ordinē querit. ille qđ deus iubet fieri nō poſſe ſ̄ſcribit. Ille īplētib⁹ exēplis ad fidē nō accedit. hec ad fidē ſine exēplo ſ̄currit. Hec miratur de partu virginali. ille de cōceptu diſputat coniugali. Merito igit̄ loquit̄ hec deū q̄ʒ ſuū cognoſcit. ⁊ cōfitet̄ in corde. ille vero tacet donec Iohānē quem negabat cōuict⁹ pprio reddat ex corpe. ¶ Aug⁹ in ſermo. de annūciatiōe dn̄ica. Quō inquit fiet iſtud. ut ⁊ vtero graueſcā pudico. ⁊ imunis ſim a marito qm̄ penit⁹ virū nō cognoſco? Deſpō ſata nāq̄ʒ ſū homini iuſto. Si illū nō cognouero vnde erit qđ generabo? Si fieri pōt ut concipiam intacta generē clauſa indica modū ⁊ paratū īuenies animū meū. Omnib⁹. n. modis exopto ego deo meo ut ⁊ habeā prolē ⁊ nō perdā pudorem. ¶ Bern̄. vbi ſ. omel. iiij. Hic quidē ad vocē angeli prudent̄ tacuit virgo dū adhuc dubia cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. malens humilit̄ nō reſpōdere. q̄ qđ neſciret loqui temere. Iā vero pfortata ⁊ bn̄ premeditata angelo quidē foris loquēte ſed deo intus pſuadente. fide. ſ. depellente timoreʒ ⁊ leticia verecundiam ait ad angelum: Quō fiet iſtud qm̄ virȝ nō pgnoſco? Nō dubitat de facto. ſ; modū requirit ⁊ ordinē. Non enī querit an fiat. ſed quō. ac ſi diceret: Cū dn̄s cōſcientie mee teſtis ancille ſue votū eſſe virū non cognoſcere ſciat. qua lege. quo ordine ſibi placebit ut illud fiat? Si me inq̄t oportuerit frāgere votuȝ ut talem pariā filiū. ⁊ gaudeo de filio. et doleo de pposito. fiat tn̄ voluntas eius. Sin aūt virgo concipiaȝ ⁊ virgo pariā qđ vtiq̄ʒ ſi ei placuerit impoſſibile non erit. tūc ſcio vere quia reſpexit hūilitatē ancille ſue. ¶ Ambro⁹ ſuper Lucam li. ij. Non itaq̄ʒ de effectu dubitauit ſed qualitatē effectus inquiſiuit. legerat enī q̄ virgo generaret ſed nō quō generaret Nō ergo fidē renuit. non officiū recuſauit ſed accōmodauit affectū ⁊ ſpopōdit obſequiū. ¶ Bern̄. in ſermone de aſſūptiōe. Hoc aūt inuiolabile ppoſiti fundamentū eſſe pbauit. q̄ angelo pmittenti tam cōſtanter rn̄dit: Quō fiet iſtud? Fortaſſis. n. idcirco primit⁹ turbata eſt in ſermone illi⁹. q² benedictā ſe in mulierib⁹ audierat. que nimiȝ in virginibus benedici ſemp optabat. Et ex tunc quidem cogitabat qualis eſſet ſalutatio illa q̄ tā videret̄ eſſe ſuſpecta. Vbi vero in filij pmiſſione manifeſtum videbatur

virginitatis periculū inminere· nō potuit vltra diſſimulare quin diceret: Quō inqt fiet iſtud qm̄ viꝝ nō ꝯgnoſco? Merito ꝓīde ⁊ illā bn̄dictionē habere meruit· ⁊ iſtā nō amiſit ut longe glīoſioꝛ fieret ⁊ ex fęcūditate virginitas· ⁊ ex virginitate fęcunditas. Magnū ſiquidē eſt eſſe virginē· ſed longe amplius ꝑ omnē modum eſſe virginē matrē.

¶ De reſpōſione angeli ſuꝑ modo concipiendi. Idem ſuper miſſus ē vbi ſupꝛa. ·Cap ·XXX·

Vt ergo Maria moduꝫ ⁊ oꝛdinem ꝯceptionis quęſiuit Angelus ei reſpōdit: Spūſſanctus ſuperueniet in te. Sed quō dicit̄ h̄ ei iam gratia plenę? Nūqd gratia impleri potuerat· ⁊ necdū habere ſpiritūſanctum cū ipſe ſit datoꝛ graꝝ? Cur igit̄ angelus repꝛomittit eū tanq̄ꝫ adhuc nouit̄ ſuꝑuentuꝝ? An foꝛtaſſis ideo non dixit ſimpliciter veniet ſed ſuꝑueniet· qꝛ pꝛius quidē in ea fuit ꝑ multā gratiā· ⁊ nūc ſuperuenturus nūciat̄ ꝓpter abundatioꝛis gratię plenitudinē quā effuſur⁹ erat ſuꝑ illā? At vero quę iā plena erat· illud amplius quō capere poterat? An pꝛioꝛ quidem eius gratia tantū repleuerat mentē Sequēs vo debebat etiā perfūdere vētrem· ut plenitudo diuinitatis quę añ in illa ſicut ⁊ in mult̄ ſanctoꝝ ſpūaliter inhabitat· in ipſa etiā ſicut in nullo ſanctorum coꝛpoꝛaliter inhabitare incipiat. ¶ Beda ſuꝑ Lucam. Spiritus itaqꝫ ſanctus in virginē ſuꝑuenit qui ⁊ mentē eius ab omni ſoꝛde vitioꝝ emūdauit· et in eius vtero redēptoꝛis coꝛp⁹ operatiōe ſua ſine virili ſemīe de ipſi⁹ virginis carne creauit. ¶ Bern̄. in ſerm. de natiuitate btē Marie. Item ſpūs inqt ſanctus in te ſuꝑueniet· i· deſuper angelos· ⁊ omnem creaturaꝫ in te veniet· ac ſi diceret: Ne me interroges· qꝛ ſupꝛa me ē ⁊ nō potero ad illud aſcēdere; Igitur ⁊ ne ſteteris· vel inter angeloſ virgo ſancta paululū cū ꝑtranſieris eos inuenies quē diligit aīa tua. ¶ Petr⁹ epūs vbi ſupꝛa. Ecce dic̄: qm̄ virū nō cognoſcis quē viꝝ mulier quęrit· quē tu in paradiſo ꝑdidiſti. Redde mulier viꝝ· redde dei depoſitū· oꝛdinē naturę pꝛętermitte· creatoꝛis oꝛdinē recognoſce. Ille ex te aſſumet ⁊ virū faciet qui te in ꝑncipio fecit ⁊ ex viro aſſumpſit. Ne ḡ virū quęras· ceſſet opus hoīs· qm̄ ad hoīs reꝑationē ars diuina ſufficit. Hinc ē q̄ꝑ de⁹ ipſe venit ad te· nec iam caro ad carnē· ſ ſpūſſāct⁹ ſuꝑueniet in te. Qđ· n· ex carne natū eſt caro eſt· ⁊ qđ ex ſpū· ſpūs eſt· deus auteꝫ ſpūs ē. Ideo qui de ſpū naſcit̄ ſine ꝯtrouerſia de⁹ eſt. ¶ Hiero⁹ in ſermo. de aſſūptione. Et h̄ eſt pꝛiuilegiū nō naturę ſ gr̄ę virginis beatę de qua nat⁹ eſt ipſe de⁹ ⁊ hō· idcirco ⁊ ipſa plus ē meritis nō natura q̄ꝫ virgo ⁊ hō. Nā ⁊ ſi cęterę virgines illā imitāt̄ vſqꝫ ad Gabrielis obſequiū noue ſalutatiōis· ⁊ ꝯceptū part⁹ deinceps totū ē diuinū qđ oꝑatuſ eſt in ea ſpūſſanct⁹. Añ hoc ipſū ſanc virginis vter⁹ q̄ꝫuis mūd⁹ q̄ꝫuis impollut⁹ ⁊ ſanct⁹ adhuc tn̄ vilitate hūanitat̄ erat īdut⁹· ut ita dicā· ac ſi lana cādidiſſima ſuiqꝫ coloꝛis dealbata. Ad quā cū acceſſit ſpūſſanct⁹ velut eadē lana cū inficitur ſanguine conchilij vel muricis vertit̄ in purpurā· verſa ē ⁊ ipſa ſine coitu in matrē ut nō ſit iā admodū qđ fuerat· ſ purpura veriſſima ad indumētū ſūmi regis diuinit⁹ aptiſſime dedicata. Itaqꝫ licet dudū vniu̇ſis q̄ ſub cęlo ſūt v̄ginibꝫ īcōparabilis eſſet· ut ī ſe diuinitat̄ admixtionē ſalua vtraqꝫ natura decēter ſuſcipe poſſet· tamen cum gratia repletur· cū ſpiritu ſancto perfunditur· cum virtute altiſſimi obumbꝛatur· fit celſis ſublimioꝛ faſtigijs pulcrioꝛ· ſanctitate gloꝛioſioꝛ meritoꝛum pꝛęrogatiuis· ita ut nullis iam vſibus eſſet mācipanda niſi diuinis.

¶ De obũbꝛatione virtutis altiſſimi. Aug⁹ i ſer. de anũciatione dñica. · Cap · XXXI ·

Hic ergo refert angelus modũ cõceptionis qđ in verbo fieret ſaluatoris. O inqt Maria ꝟgo dei · deſpõſata dei · dilecta dei · mater dei · filia dei · ſi hũc a me modũ requiris quõ virgo parias ꝛ poſt partũ virgo ꝑmaneas · vel quõ fiet in te · qui fecit te · audi me ꝛ nõ ꝑturberis in te. Spũſſanctus ſuꝑueniet in te · ꝛ virtus altiſſimi obumbꝛabit tibi · ita ut nec eſtũ patiaris libidĩs ꝛ mater ſis creatoꝛis. ¶ Petr⁹ epũs vbi ſ. Idcirco quidẽ eã dei virtus obumbꝛat ne poꝛtãs deũ fragilitas hũana ſuccũbat. Eſtus itaqꝫ coꝛporis nr̃i neſciat quã diuine virtutis vmbꝛa ꝓtegit nec habitatiõis mũdane ſecretũ inquirat q̃ ſe ſuꝑni ſplẽdoꝛis velamẽto ſeptã circũſpicit. ¶ Bern̄. ſuꝑ miſſus ẽ vbi ſ. Uirtus inqt altiſſimi obumbꝛabit tibi. Qui põt capere capiat. Quiſ · n · excepta foꝛtaſſis illa q̃ h̄ in ſe ſola experiri meruit intellectu capere poſſit · qualiter ille ſplẽdoꝛ inacceſſibilis virgineis ſe viſceribus infuderit · ꝛ ut illa qđ eſt iacceſſibile ferre poſſet ad ſe accedere · dũ partiũcula eiuſdem coꝛꝑis cui ſe aĩate ꝯtẽꝑauit reliq̄ maſſe vmbꝛaculũ fecerit · ꝛ foꝛte ꝓpter velamen ſacramẽti dictũ obumbꝛabit tibi qꝛ ꝙ ſola ꝑ ſe trinitas in ſolã ꝛ cum ſola virgine dicat̃ operari · ſoli datũ eſt noſſe cui ſolũ datũ ẽ experiri. Dicat̃ ḡ ſpũſſanctus ſuꝑueniet in te · qui vtiqꝫ ſua potentia fecũdabit te · ꝛ virtus altiſſimi obumbꝛabit tibi. Hoc eſt illũ modũ q̊ de ſpũ ſancto cõcipies dei virt⁹ ꝛ dei ſapientia chꝛiſt⁹ in ſuo ſecretiſſimo conſilio ſic obumbꝛãdo ꝯteget ꝛ occultabit ut ſibi tm̃ not⁹ habeat̃ ꝛ tibi. Ac ſi diceret angelus virgini: Quid a me requiris qđ in te mox experieris? Scies vtiqꝫ ſcies · ſed illo doctoꝛe q̊ ꝛ actoꝛe. Nõ · n · doceri põt niſi a donãte · nõ põt addiſci niſi a ſuſcipiente ¶ Glo. ſuꝑ Lucã. Poteſt aũt his verbis vtraqꝫ natura ſaluatoris intelligi · qm̃ vmbꝛa ſolet ex lumine ꝛ obiecto coꝛpoꝛe foꝛmari. Cũ ḡ btã virgo tante maieſtatis lumẽ capeꝛe ñ poſſet eo ꝙ h̄õ pur⁹ eẽt · hãc altiſſimi virt⁹ obũbꝛauit · dũ ipſa lux incoꝛpoꝛea diuinitatis in ea coꝛpus hũanitatis ſuſcepit ut eã pati poſſet. ¶ Hiero⁹ vbi ſ. Igit̃ angeloꝝ ꝗuis natura ſit celſioꝛ · nõ tñ gr̃a maioꝛ. Nã ꝛ ipſi ne coꝛruerẽt ſaluati ſunt gr̃a gratuita · ſicut ait ꝓph̄a: Uerbo dñi celi firmati ſũt ⁊c. Et ſi ſpũ dei oĩs virtus eoꝝ ꝯſtat virginem glorioſã in quã ſuꝑuenit ſpũſſãct⁹ ꝛ de⁹ tot⁹ illapſus poꝛtat̃ in vtero nouẽ menſibus amplioꝛa virtutũ pꝛiuilegia ꝓmeruiſſe ꝛ gr̃am ab angelis collaudatã ꝑcepiſſe. Uñ ꝛ ſi mirabilis eoꝝ virt⁹ ꝛ firmitas ꝑpetuitatis · mirabilioꝛ tñ ẽ ĩ Maria quã obũbꝛauit altiſſimi virtus · vt vltra omnem virtutem angelicã ſit qđ in ea factũ eſt. Ac etiã ꝑ h̄ angelis exinde gr̃a maioꝛ pꝛeſtat̃ ab eo quẽ venerãt̃ ꝛ adoꝛãt ſuper ſe chꝛiſtũ dñm ſuuꝫ regẽ ex eadẽ virgine natum.

¶ De ſanctitate pueri naſcituri. Petrus epũs vbi ſupꝛa. · Cap · XXXII ·

Ideoqꝫ inquit ꝛ qđ naſcet̃ ex te ſctm̃ vocabit̃ fili⁹ dei. Nemo ſanctũ h̄ coĩter accipiat ſed illa ſingularitate q̃ celeſtis exercitus clamat: ¶ Bern̄. vbi ſ. Sanct⁹ ſanctus ſanct⁹ dñs de⁹ ſabaoth. Ceteꝝ credo ꝙ nõ habuit ꝙ ꝓpꝛie noĩaret illud eximiũ · illud magnificũ · illud reuerẽdũ qđ de puriſſima virginis carne cum aĩa ſua vnigenito patris erat vniẽdũ. Nã ſi dixiſſet ſãcta caro vel ſctũs h̄õ vel ſctũs infans · parũ dixiſſe videret̃ · poſuit igit̃ indefinite ſanctũ · qm̃ illud qđ virgo genuit ſingularit̃ ſanctũ fuit ꝛ ꝑ ſpũs ſanctificationẽ ꝛ ꝑ verbi aſſũptionẽ. ¶ Petr⁹ epũs vbi ſupꝛa. Ueꝝ q̃ deo naſcendi neceſſitas fuit cui ſuppetit faciendi poteſtas · qꝛ naturã ipſam naſcendo refecit

quā operādo fecerat · nimirū' que facta fuerat ut generaret ad vitā · ad morte generabat. Per peccatū quippe naturale vulnus acceperat et accepit eſſe mortis origo que vite initiū erat. Hoc eſt negociū qd naſci cōpulit chriſtū · ut auctoris natiuitas daret nature remediū · et nature curatio eſſet viuificatio filiorū. Venit ergo deus ad virginē · opifex ad opus ſuū · creator ad creaturā ut ſuā reparet facturam. Et qd in partu virginis agitur · nō creatoris iniuria ſed creature ſalus eſſe probatur. Nā ſi deus hoīem fecit · qs arguet cur refecit · et qd ex limo formaſſe creditur dignū · cur ex carne reformaſſe iudicatur idignū? Quid precioſius caro aut limus? Ergo reparatiōis noſtre quāto precioſior materia et maior eſt gloria. Hiero' vbi s. Igitur qd natura nō habuit · vſus neſciuit · ratio ignorauit · mens hūana nō capit · celū pauet · terra ſtupet · creatura oīs etiā celeſtis miratur. Hoc totū ē qd per Gabrielē Marie diuinitus nūciatur ac per chriſtū adimpletur

De anūciatione precurſoris iam cōcepti. Bern. vbi s.

Cap · XXXIII ·

Et ecce inquit Elizabeth cognata tua et ipſa cōcepit filiū in ſenectute ſua. Quid neceſſe fuit etiā huius ſterilis cōceptū virgini nūciare? Nūquid forte adhuc dubiā et incredulā oraculo recentiori voluit miraculo cōfirmare? Abſit: Sed ideo dicitur ut dū miraculo miraculū additur · gaudiū gaudio cumuletur. Neceſſe erat quippe illā non modico leticie et amoris queniente inflāmari incēdio que filium patris dilectionis mox erat cōceptura cū ſpū ſancti gaudio Necq; n. niſi in deuotiſſimo et hylariſſimo corde tāta ſe poterat dulcedīs et alacritatis affluētia capere. Vel ideo cōceptus Elizabeth nūciatur Marie · quia perfecto decebat · ut verbū mox diuulgandum vbiq; prius ſciret virgo per angelū quā audiret ab hoīe · ne videlicet dei mater a cōſilijs filij videretur amota · ſi eorū que in terris tā prope gererentur remanſiſſet ignara. Vel ideo potius ut dū nūc ſaluatoris · nūc precurſoris aduētū edocetur. Maria rerū tēpus et ordinē tenens ipſa melius poſtmodū ſcriptoribus et predicatoribus euangelij reſeraret veritatē que plene de oībus a principio myſterijs celitus eſſet inſtructa. Vel ideo ut audiēs cognatā ſuā vetulā et grauidam cogitet iuuēcula de illius obſequio · ſicq; paruulo prophete adhuc paruulo dño officij ſui primitias offerēdi detur occaſio: fiatq; mirabilius miraculū de miraculo dū ad ſeinuicē cōcurrit matrē et infantiū ab alterutro excitata deuotio. Petrus epūs vbi s. Deniq; mittitur ad Elizabeth Maria virgo ad ſterilē · ad anū iuuēcula · ut ambe pio certamine ſumant paritq; percipiāt · altera de nouitate fidē altera de neceſſitate virtutē.

De expectatione virginei reſponſi. Bern. ſup miſſus eſt.

Cap · XXXIIII ·

Audiſti virgo factū · audiſti et modum · vtrūq; mirum · vtrūq; iocundū · et quoniam auditui tuo datū eſt gaudiū et leticia · audiamus et nos a te reſpōſum leticie qd deſideramus ut iā exultēt oſſa humiliata. Expectat angelus reſpōſū tuū · expectamus et nos verbū miſerationis · qs miſerabiliter premit ſnīa dānatiōis · et ecce offertur tibi preciū nrē ſalutis ſtatimq; liberamur ſi conſenſeris. Hoc flebilis Adā cū miſera ſoboleā te ſupplicat · hoc Abraam · hoc Dauid · et ſancti prēs qui habitāt in regione vmbre mortis · hoc totus mūdus tuis genibus prouolutus expectat · quoniam ex ore tuo pēdet cōſolatio miſerorū · redēptio captiuorū · liberatio dānatorū. Aug' vbi s. O beata Maria tuū omne ſeculū deprecatur aſſenſum et expetit · te fidei ſue mūdus obſidem fecit. Noli virgo morari nūcio feſtinanti rñde verbum et ſuſcipe verbū: Recole virginē in Eſaie libro quā parituram legiſti · gaude et exulta quia tu illa eſſe meruiſti. Paries quidē filiū et virginitatis nō

patieris detrimentū· efficieris grauida ⁊ eris mr̄ ſemꝑ intacta. Paries aūt non meriti cuiuſlibet hoīem · ſꝫ totius ſeculi ſaluatorē. Bern̄. vbi ſ̄. Da itaqꝫ virgo reſpōſū· reſpōde verbū· qđ t̄ra· qđ inferi· qđ expectāt ⁊ ſuperi. Ipſe qꝫ rex oīuꝫ ⁊ dn̄s q̄ſtū ꝯcupiuit decorē tuū· tm̄ deſiderat ⁊ reſpōſionis aſſenſū in q̄ ꝑpo ſuit ſaluare mūdū· ⁊ cui placuiſti in ſilentio· iam magiſ ei placebis ex ꝟbo cū ipſe tibi clamat e cęlo. O pulcra int̄ mulieres fac me audire vocē tuā: R̄n̄de verbū et ſuſcipe verbū. Profer tuū ⁊ cōcipe diuinum. Si grata in ſilentio verecūda· nūc tm̄ magis in ꝟbo pietas neceſſaria. Aperi cor fidei labia cōfeſſioni· viſcera creatori. Ecce deſideratus cūctis gentib⁹ foris pulſat ad oſtiū: ſurge curre aperi.

De excellenti eiuſdeꝫ virginis hūilitate. Petrus epūs vbi ſ̄. Cap. XXXV.

Ecce iquit ancilla domini: Ecce quā vocauit angel⁹ dominā· ipſa ſe cognoſcit ⁊ ꝯfitet̄ ancillā· qꝛ deuotus aīm⁹ infulis bn̄ficiorum ad obſequiū creſcit· augetur ad grām nō ad ſupbiā ꝓtumeſcit· nō ad arrogantiā proſilit. Bern̄. vbi ſ̄. Ecce inq̄t ancilla dn̄i: humilitas r̄n̄detur· ut ſedes grē ꝑparet̄. Et eſt hęc hūilitas tā ſublimis quę honori cedere nō nouit· inſoleſcere gloria neſcit· dei mater eligit̄ ⁊ ancillā ſe nominat. Nō magnū eſt hūilem eſſe in abiectione· magna ꝟo prorſus et mira virtus hūilitas honorata. Si me miſeꝝ homuntionē meis decepta ſimulationib⁹ ad aliquē vel mediocrē honorē ꝓuexerit eccleſia deo nimirū ſꝫ ꝑmittēte vel ꝓpter mea vel ꝓpter ſubditoꝝ peccata· nōne ſtatim oblit⁹ qui fuerim talē me puto qualis ab hoīb⁹ q̄ cor nō vidēt putat⁹ ſū· famę credo qꝛ cōſcientiā nō attendo· reputāſqꝫ nō honorē virtutib⁹· ſꝫ virtutes honori eo ſanctiorē· q̄ ſuperiorē me eſtimo. At illa q̄ dei mater eligebat̄ hūilitatē nō obliuiſcebat̄: Ecce inq̄t ancilla dn̄i. Idē i ſermone de aſſūptione. Lātę ꝟo hūilitati· tāta quoqꝫ fidei magnanimitas in ſecretario virginei cordis acceſſit ut iſte duę virtutes ī ea fierēt ex mutuo reſpectu clariores· qꝛ videlicet nec hūilitas tāta minuit magnanimitatem· nec tāta magnanimitas hūilitatem ut in eſtimatiōe ſua tā eſſet hūilis ⁊ nihilomin⁹ ī ꝓmiſſionis credulitate magnanimis· ⁊ quę nihil aliud q̄ꝫ exiguā ſe reputabat ancillā· ad hoc tn̄ incōprehēſibile myſteriū nullaten⁹ dubitaret electā· ſi verā dei ſe ⁊ hoīs genitricē crederet mox futurā. Agit ſꝫ nimiꝝ in cordib⁹ electorū diuinę grē prerogatiua· ut eos nec hūilitas puſillanimes nec magnanimitas faciat arrogantes.

De ipſius deo cōſentanea petitione. Idē ſup miſſus ē omel. iiij. Cap. XXXVI.

Fiat ergo: fiat mihi ſecundum verbū tuū. Vult a ſe req̄ri deus etiā quę ꝓmittit· ⁊ ideo forte multa prius pollicet̄ q̄ dare diſpoſuit· ut ex ꝓmiſſiōe deuotio excitet̄· ſicqꝫ qđ gratis datur⁹ erat· oratio deuota ꝓmereat̄. Sic pius dn̄s merita nobis extorquet a nobis· ⁊ dū nos ꝓuenit tribuē do qđ retribuat gratis agit ne grat̄ tribuat. Hęc virgo prudēs intellexit qn̄ ꝓuenienti ſe muneri gratuitę promiſſionis iunxit meritū ſuę orationis: Fiat iquiēs mihi de verbo ſ̄m verbū tuū. Verbum qđ erat in ꝑncipio apud deū fiat caro de carne mea ſ̄m verbū tuū. Fiat obſecro mihi verbū nō prolatū ut trāſeat· ſꝫ ꝯceptuꝫ ut maneat carne· ſ· indutū nō aere. Fiat mihi nō tm̄ audibile aurib⁹· ſꝫ ⁊ viſibile oculis· palpabile manib⁹· geſtabile humeris. Fiat mihi non mutis figuris in pellib⁹ mortuis exaratū· ſed in humana forma meis caſtis viſcerib⁹ viuaciter impreſſum· ⁊ hoc nō mortui calami depunctione· ſed ſpūſſancti operatione. Fiat

inqt mihi verbũ eo modo quo nulli añ me factũ ẽ·nec poſt me faciẽdũ eſt. Multipharię quidẽ multiſq3 modis olim de⁹ locutus eſt pſib9 in ꝓphetis· ⁊ aliis qdẽ in aure·aliis in ore·aliis etiã in manu factum eſt·mihi aũt oro ut fiat ⁊ in vtero. Nolo ut mihi fiat aut declamatorie ꝑdicatũ·aut figuralit' ſignatũ·aut imaginarie ſomniatũ·ſed ſilenter inſpiratũ·ꝑſonaliter incarnatũ·corpaliter inuiſceratum. Verbũ igit' qd nec poterat nec indigebat fieri·digne' ĩ me ⁊ mihi fieri. Fiat quidẽ omni mũdo generaliter ſ3 mihi fiat ſm verbũ tuum ſpecialiter.

De angeli reuerſiõe ⁊ virginis impregnatione. Petrus epũs vbi ſupra. Cap ·XXXVII

Ecce audiſtis fratres angelũ cũ muliere tractantẽ hoĩs reparationẽ ut eiſdẽ curſib9 hõ rediret ad vitam·quib9 dilapſus fuerat ad mortẽ. Agit angel⁹ de ſalute cũ Maria·q2 cũ Eua angelus egerat de ruina. Audiſtis angelũ de limo nrę carnis arte cõſtruentẽ ineffabili templũ diuinę maieſtat. Audiſtis ĩ terris deũ·in cęlis hoĩe3 incõprehẽſibili ſacramẽto collocari. Audiſtis inaudita ratione in vno corpe deum hominẽq3 miſceri. Audiſtis fragilẽ noſtrę carnis naturã ad portandã totã gloriam deitatis angelica exhortatione roborari. Aug⁹ vbi ſ. Vt igit' illa ꝑmiſſũ immane ſaluo pudore cõplendũ placita mẽte concepit ·⁊ virgineo ſic ore ſermonẽ hũilitatis·ſ·⁊ obedientię reddidit·mox angel⁹ ardua cęli letiore curſu petijt ⁊ añ patris ęterni ſoliũ pfectis myſterijs exultauit. Nec mora dñ ſereni ſemine cęli clauſus vter⁹ tumuit·dũ occultum ſermonẽ ꝑ venas fidei ſecretis viſceribus infudit. Intra virginẽ ſpũs verſatur mẽbra format·intra penetralia ſacra corpus aĩat'. In illa breuitate menſuras tẽpoꝝ deus patit' magnos inter paruos eſſe dignat'·ſed cõſtitutus in paruo non decreuit in magno. Petr⁹ epũs vbi ſ. Hoc eſt qd virgini nũciatũ erat per angelũ: Inueniſti gratiã apud deũ. Nã vtiq3 qd erat in principio apud deũ intra ſe virgo verbũ reperit. Factaq3 eſt magnu3 deitad templum· ⁊ puſillũ erat humanitatis hoſpitiũ·⁊ quẽ non capiebat puſillitas humani corpis· magnitudo cepit meriti virginalis. Idem. Quãtus aũt ſit deus ignorat ille ſatis qui nõ mirat' animũ huius virginis·cęlũ pauet·tremũt angeli·creatura non ſuſtinet·natura nõ ſufficit ⁊ vna puella ſic deum in ſui pectoris hoſpitio capit·recipit ⁊ oblectat·ut terris pacẽ·cęlis gloriã·ſalutẽ perditis·vitã mortuis·terrenis cũ cęleſtib9 parentelã·ipſius dei cũ carne cõmertiũ ꝓ penſione dom⁹ exigat·ꝓ vteri mercede cõquirat·illudq3 ꝓpheticũ impleat: Ecce hereditas dñi filij merces fructus ventris. Quę etenĩ verbo credit·merito verbũ cõcipit ⁊ ad totã rem ꝑuenit·quę ſecreto auditu fidei cõſentit. Vtum ergo peccat hereticus qui poſt cauſã nõ credit cũ hãc añ cauſã credidiſſe ꝯſpicit.

De verbi patris incarnatione Bern. i ſermo. d' natiuitate btę Marie. Cap ·XXXVIII·

Dies itaq3 diei verbum eructauit dñ Maria verbũ de patris corde ſuſcepit. Nã vtiq3 pater nomẽ habet diei·ſiquidẽ ex die dies ſalutare dei·ſ3 ⁊ virgo plane dies rutilans quę ꝑcedit ſicut aurora cõſurgens. Fons aũt ſapiẽtię verbũ patris in excelſis qd virgine mediante ſuſcepit naturã hominis. Erat quippe verbũ apud deũ in principio iam quidẽ ſcaturiens fons·ſed interim tñ in ſemetipſo. Et dicebat dñs ab initio: Ego cogito cogitationes pacis ⁊ non afflictionis. Sed quis ſenſum dñi cognouerat? aut quis cõſiliari⁹ ei⁹ erat? Ergo penes ipſũ cogitatio ſua latebat. Deſcendit itaq3 cogitatio pacis in opus pacis·dũ verbũ caro factum eſt

⁊ habitat iam in nobis. Habitat plane verbū iſtud in cordibꝫ nr̄is ꝑ fidē. Habitat in memoria · in cogitatione noſtra · et vſqꝫ ad ipſam deſcēdit imaginationem · Quid · n · prius hō de deo cogitaret niſi forſitan idolū corde ſacrificaret? Nunc aūt cōprehēdi voluit · videri cogitari Quonam modo? In ꝑſepio iacēs · ī virginali gremio cubās · in mōte ꝑdicās · in oratione ꝑnoctās · aut in cruce pendēs · in morte pallens · inter mortuos liber · et in inferno imperās · ſeu etiā t̄tia die reſurgens · ⁊ aplis loca clauoꝝ · victorie ſigna demōſtrās · nouiſſime ꝓ coꝛā eis c̨li ſecreta cōſcendēs. Quid hoꝝ · nō vere · nō pie · nō ſancte cogitat? quicq̇d hoꝝ cogito deū cogito · ⁊ ꝑ oīa ipſe eſt deus meꝰ.

¶Augꝰ de doctrina chriſtiana li. j. Sicut aūt cū loquimꝰ ut id qđ aīo gerimus in animū audiētis ꝑ aures carneas illabat̄ fit ſonus verbū qđ ī corde geſtamꝰ · ⁊ locutio vocat̄ · nō t̄n in eū ſonum cogitatio noſtra cōuertit̄ · ſed apud ſe manēs integra formā vocis qua ſe inſinuet auribꝫ aſſumit ſine aliqua labe ſue mutationis · ita verbū dei nō cōmutatū caro tū factū eſt · ut habitaret in nobis. Itaqꝫ corrupto aīo femine ingreſſus eſt morbꝫ · ⁊ ītegro aīo femine ꝓceſſit ſalus.

¶De tanti bn̄ficij grata valde recordatione. Bern. in ſermo. de pentecoſ. ¶Cap · XXXIX ·

Ampliſſima ꝓrſus nunc mihi ſuppetit materia ⁊ maloꝝ meoꝝ ⁊ bonoꝝ dn̄i mei que ſūt ineffabilia. Ut aūt breui verbo cūcludā oīa · verbo incarnato dei ſapiētia in omni ſua copia · nihil vn̄ redimeret nos īuenire potuit melius. Sed ⁊ mala circūdederant nos quoꝝ nō erat numerꝰ. Miſſus erat a diabolo coluber tortuoſus · ut venenū ꝑ aurē mulieris in eiꝰ mentē trāſfunderet · ⁊ ſic in totius poſtentatꝫ originem refunderet. Miſſus eſt iterum a deo Gabriel angelus ut verbū patris ꝑ aurē virginis ī ventrē ipſius eructaret · ut eadem via qua venenū intrauerat · antidotum intraret. ¶Bern̄. in ſermone quodā. Eramꝰ ġ iā nō quaſi in incertum · ꝑfecto · n · tale eſt erga nos cor dei p̄ris · quale nobis expreſſit q̇ de eiꝰ corde ꝓceſſit. ¶Idem in ſer. de pente. Vidimus q̇ppe gloriā eiꝰ quaſi vnigeniti a patre · q̄ totū paternū · totum dulce q̇cq̇d nob de p̄ris attulit corde. ¶Idē in ſermo. de natiui. btē Marie. Curandū eſt aūt nobis ſūmopeꝑ ne verbum ipſū qđ de ore patris ad nos egreſſum eſt virgine mediāte vacuū reuertat̄ · ſed ꝑ eandē virginē nihilominus gratiā ꝓ gratia referamꝰ. Eructemꝰ memoriam donec ſuſpiramꝰ ꝑſentiā ⁊ origini ſue fluenta gratie reddāt̄ · ut iteꝝ fluāt. Alioq̇n ſi nō ad fontē redeāt exiccāt̄ · ⁊ infideles ī modico qđ maximū eſt accipere nō meremur. Modicū ad ꝑn̄tiā plane mēoria modicū ad id quod cupimꝰ · magnū ad id qđ meremꝰ · longe quidē infra deſiderium · ſed nihilominꝰ ſupra meritū. ¶Idē in ſermo. de natiui. dn̄i. O duricia cordis mei · vtinā dn̄e ſicut verbū caro factū eſt · ſic ⁊ cor meū carneum fieret. Siquidē ⁊ hꝰ ꝑ ꝓphām pollicitꝰ es: Auferā inq̇t a vobis cor lapideū ⁊ dabo vobis cor carneum.

¶De tota incarnati verbi diſpēſatione. Idem in ſermo. de pētecoſ. ¶Cap · XL.

Placebit ne tibi domine Ieſu ut dones mihi vitā tuam ſicut donaſti cōceptionē? Nō ſolū eni ꝯceptio nr̄a imūda ſed ⁊ vita ꝑuerſa · mors periculoſa. Nō ſolū ait conceptionē ſed ⁊ vitā meā ꝑ ſingulos etatum gradus tibi donabo · mortē quoqꝫ reſurrectionē aſcēſionē adijciēs ⁊ ſpiritusſancti miſſionē ut cōceptio mea emūdet tuā · ⁊ vita mea inſtruat tuam · mors mea deſtruat tuā · reſurrectio mea precedat tuā · aſcēſio mea ꝑparet tuā. Porro

ſpūs adiuuet infirmitatē tuā. Sic enim plane videb ⁊ viā ꝑ quā ambules ⁊ cautelam qua ambules ⁊ ad quam manſionem ambules. In vita mea cognoſces vitam tuā. In morte mea tibi dabo iuſticiam meā· ⁊ bis cōpletis reuertar ī domū. Ne aūt de abſentia mea murmures aut cōtriſteris· mittā tibi paraclytū qui tibi donet pignus ſalutis robur vitę· lumen ſciētię. Hoc itaq꜠ pr̄is verbū in ſublimi ꝯſtitutū· ut ad nos deſcēderet ꝓpria benignitas inuitauit· miſericordia traxit· veritas qua ſe venturū ꝓmiſit compulit· puritas vteri virginal' ſuſcepit· ſalua virginis integritate potētia eduxit· in oībus obediētia deduxit· patiētia vero armauit· charitas verbis ⁊ miraculis manifeſtauit. ❡ Chryſoſto. iii ſermo. de natiuitate ſancti Iohannis.

Itaq꜠ viij· kalēdas aprilis concept⁹ eſt dn̄s· qui dies futurus erat ⁊ paſſionis ei⁹ In eadē eteni dic paſſus eſt in qua ⁊ cōceptus eſt.

❡ Qualiter virgo cōcepit de ſpū ſancto. Hugo de ꝑpetua virginitate bte Marię. · Cap · XLI ·

Cēterū in parētib⁹ carnaliter generātib⁹ vtrobiq꜠ quidē natura ſ̄bam miſtrat partui creando· ut ex vtriuſq꜠ carne ꝓcedat q̄ ſolū in vni⁹ carne formāda eſt caro. Hoc tn̄ naturę debitū ita ꝓrſus abſq꜠ vlla neceſſitate vl' coactiōe reqrit' ut niſi ſpōte ⁊ ſola dilectiōe ad tribuēdū id nō inclinetur Sane qcq̇d nolēti violēt' abripit' ad effectū hui⁹ ꝓrſus incōgruū ⁊ inefficax inuenit'. Sola ḡ dilectio ē q̄ naturę ad partū ſeminādū ꝑſuadere pōt. Semē q̇dē a ſola muliere formādū ꝯcipit' qd̓ ſil' a viro ⁊ muliere ſeminat'· ⁊ h̓ ī muliere ꝑ amorē viri· ⁊ ī viro ꝑ amorē mulierꝭ opari natura ſolet· quā ī altero tm̄ ſibi ſufficere nō valet· ꝓpt' h̓ etiā mulier a ſolo viro ꝯcipere dicit'· licet tā de ſe q̄ꝫ de viro accipiat vn̄ fęcūdat'· qm̄ id qd̓ ꝯcipit in altero quidē de carne viri ſumit'· ī altero xp̄o ꝑ amorē viri miniſtrat'. Cōcepit ḡ Maria de ſpiritu ſancto· nō ꝙ de ſpūſſācti ſubſtantia ſemē part⁹ acceperit· ſ; q꞉ ꝑ amorē ⁊ opationē ſpūſſancti ex carne v̓ginis· diuino partui natura ſubſtantiam miniſtrabat Quia· n· in corde ipſi⁹ amor ſpūſſancti ſingulariter ardebat: ideo in ei⁹ carne virtus ſpūſſācti miracula faciebat. Et cui⁹ dilectio in ei⁹ corde nō ſuſcepit ſociū· ei⁹ opatio in illi⁹ carne nō habebat exēplū. Hoc igit' ſolū virgo cōcepit, qd̓ de ſua carne ꝑ amorē ⁊ opationē ſpūſſācti accepit· de q̊ ⁊ ſolo ſine virilis admixtione ſeminis filiū genuit. Nō ergo libido carnis in v̓gine ꝯceptionē opata eſt· q̄ nec de carne viri ſemē accepit· nec de ſua carne ꝑ amorē viri ſ; ꝑ amorē ⁊ opationem ſpūſſācti ꝯcepit. Nec ipſe ſpūſſāct⁹ ideo pr̄ chriſti dicēdus ē· q꞉ ſic dictū ē· nec de ſua eſſētia ſemē part⁹ v̓gini tribuit· ſed ipſi de carne ꝓpria v̓gini ꝑ amorē ſuum atq꜠ v̓tutē ſubſtātiā miniſtrauit.

❡ Qual'r fili⁹ ex ea ſibi carnē aſſūpſit. Petr⁹ epūs vbi ſ̄. Cap · XLII ·

Hoc ineffabile ſacramentum cōceptionis dn̄icę credere magis conuenit q̄ꝫ referre. Nā qd̓ natura nō habet vſus neſcit· ignorat ratio· mēs nō ſapit· cęlū pauet· terra ſtupet· creatura mirat'· qualit' humanus ſermo narrabit? Deniq꜠ cōceptum v̓ginis euāgeliſta ſicut hūano ſermone pandit· ſic arcano diuīo claudit ut hō qd̓ iuſſus eſt credere diſcutere nō ꝑſumat. Quis enī attingeret arcanū deitatꝭ· partū virginis· cauſā reꝝ· ſęculoꝝ negociū· diuinitatis ⁊ carnis commerciū· hoīem deum. Aug⁹ ad voluſianum. Ipſa ſiq̇dē diuinitas animā ſibi rationalē ac ꝑ eandem corp⁹ hūanū totūq꜠ hoīez ī meli⁹ cōmutādū nullaten⁹ ī deteri⁹ mutata coaptauit hūanitatis nomē ab eo dignāt' aſſumēs ⁊ diuinitatꝭ ei largiter tribuens.

Homo itaq; deo acceſſit non deus a ſe receſſit. Idem contra Feliciānum. Nō igitur ad Mariā locali motu diuinitas venit. ſ; ineffabili potētie ſue manifeſtatione ⁊ vtex; mr̄is gignēdꝰ impleuit. ⁊ qđ totū eſt ſubſtantie ſe plenitudine nō priuauit. Ingreſſus eſt vtex; virginis dei filiꝰ. ut itex; naſceretur ante iā genitus. nō diſſimilis genitori cū naſceretur ex eterno ꝑpetuꝰ. nō diſſimilis hoī cū naſceretur ex mr̄e moriturꝰ. Idē tñ ⁊ eternus in ſuo ⁊ moriturꝰ in nr̄o. dū vtrūq; cōtinet ex ſeipſo. neutrumq; ꝑdit ex altero. vno mortē guſtauit. altero mortuos ſuſcitauit. ſicq; deū ⁊ hoīem verꝰ vtriuſq; mediator nec geminata ꝑſona. nec ſubſtātia cōfuſa monſtrauit.

Qualiter ut pluuia in vellꝰ deſcedit. Bern. ſup miſſus ē omelī. Cap. XLIII.

Deſcendit aūt in vterum virginis dei filiꝰ ſicut pluuia in vellus. q: diſtillātib; celis illapſu placido tota ſe infudit vnda diuinitatis. Petrꝰ epūs vbi ſ. Ille inq; celeſtis imber illapſu placido ſe virgineum in vellꝰ effudit. totaq; diuinitatis vnda bibulo ſe nr̄e carnis in vellere celauit donec patibulo crucis preſſa trīs oīb; ſalutis pluuiā effūderet. ac vitalib; partita ſtillicidijs tp̄e fidei germina irrigaret. Ambroꝰ in ſermo. de natiui. dñi. Recte naq; ſicut iā ſuperꝰ dictū eſt Maria velleri cōpatur que dñm ita cōcepit ut eū toto hauriret corp̄e. nec eiuſdem corpis ſciſſurā pateretur ſed eſſet mollis ad obſequiū. ſolida ad ſanctimoniū. Plane Maria vellꝰ de cuiꝰ molli ſinu egreſſus ē agnꝰ. Augꝰ in enchiridion. Sic g̃ filiꝰ dei naturā aſſūpſit humanā ab oī peccati nexu oīo liberā qualem de ꝟgine naſci oportebat quā fides mr̄is nō libido ꝯceperat. q̃ ſi ꝑ naſcētē corrūperetur nō iā illū de ꝟgine natu; eccleſia cōfiteretur. q̃ matrē eiꝰ imitās quotidie mēbra ipſiꝰ parit ⁊ virgo exiſtit. Cū igitur dei filius eſſet vnicꝰ nō gratia ſ; natura. factus eſt filiꝰ hoīs ut eſſet etiā plenus gr̄a. Et vñ nature hūane tāta glīa nullꝰ ꝑcedētib; meritis ſine dubio gratuita niſi ut intelligerēt hoīes a peccatis ſe iuſtificari ꝑ eandē ipſiꝰ grām. ꝑ quā factum eſt ut hō chriſtꝰ nullā poſſet hr̄e culpam. Hinc ⁊ angelus vocat illiꝰ matrē gratia plenā. ⁊ paulo poſt nūciat apud deum inueniſſe gratiam. proinde modus iſte q̃ natꝰ eſt de ſpūſancto nō ut filiꝰ. de ꝟgine vero ut filius gratiā dei nobis inſinuat. qua hō nullis ꝑcedentibꝰ meritis in ipſo exordio nature ſue quo cepit eſſe ꝟbo dei copularetur in tantā vnitatē ꝑſone. vt idē filius dei qui ⁊ filius hoīs eſſet. ac ſi in ipſa nature ſuſceptione ipſa gr̄a quodāmodo naturalis illi hoī fieret q̃ nullū peccatū admittere poſſet. Que videlicet gratia idcirco ſignificāda fuerat ꝑ ſpiritūſanctū. q: ſpūſſanctus ipſe ꝓprie ſic eſt deus ut etiā dei dicatur donum

Q etiā in vtero virginis ocioſus non fuit. Idem in ſermo. ſ pente. Cap. XLIIII.

A planta quidem pedis vſq; ad verticem non erat ī nobis ſanitas. Errraueramus ab vtero damnati anteq; nati. quia de peccato ⁊ in peccato concepti. Ibi ergo primam medicinam chriſtus appoſuit. vbi primus locus vulneri patuit ⁊ vtero virginis ſubſtantialiter illapſus de ſpūſancto conceptus eſt vt noſtram conceptionem ipſe mundaret. quā ſpiritus malus ⁊ ſi non fecerat tamen infecerat. ut etiam in vtero vita eius ocioſa non eſſet dum nouem menſibus antiquum vulnus purgaret. ſcrutans putredinem virulentam vſq; ad viuū. ut ſanitas ſempiterna ſuccederet. Tunc iam operabatur ſalutem in medio terre videlicet in vtero virginiſ Marie. ad quam ſicut ad mediū. ſicut ad cauſa; rerū. ſicut ad negociū ſeculo;

reſpiciũt· ⁊ qui habitãt in cęlo ⁊ qui in inferno· ⁊ qui nos p̃ceſſerũt· ⁊ nos q̇ ſum⁹· ⁊ qui ſequẽt̃· ⁊ nati natoꝝ· ⁊ qui ab illis naſcẽt̃· qui in cęlo ſũt vt reſtaurẽt̃· qui in inferno ut eripiãtur· qui p̃ceſſerũt ut prophetę fideles inueniant̃: ⁊ qui ſequẽt̃ ut glorificẽtur: Idcirco btãm te dicẽt oẽs generatiões· genitrix dei· dñã mũdi· regina cęli· quę generationib⁹ cũctis vitã ⁊ gloriã genuiſti. In te repperiũt angeli lęticiã· iuſti gloriã· peccatores veniã. In te oculi totius creaturę merito reſpiciũt· qm̃ in te ⁊ de te ⁊ ꝑ te benigna man⁹ omnipotentis q̇cquid creauerat recreauit.

Qualiter illic ſeipſũ inter lilia pauit. Hildefonſus Toletan⁹ epũs. ·Cap ·XLV·

Vere aluus ille tornatilis fuit· q2 in eo ſapiẽtia ſe influxit· quę in crathere vinũ ſuũ miſcuit. In quo· ſ· vtero virginis ⁊ aceruũ tritici· ⁊ flores lilij chriſti gr̃a germinauit· q2 chriſtus ⁊ aceruus tritici ⁊ liliũ fuit. Berñ. i ſermo· ꝺ natiuitate btẽ Marię. Deniq3 qui nũc etiã int̃ lilia paſcit̃ apud Mariã vtiq3 copioſi⁹ ꝓ liliorꝝ multitudine paſcebat̃. An non lilia ſũt dec⁹ virginitatis inſigne hũilitatis ſupereminẽtia charitatis? Merito ꝓinde canit dilect⁹: Sicut liliũ inq̇t int̃ ſpinas ſic amica mea int̃ filias. An nõ inter ſpinas erat q̇ dicebat: Cũ his q̇ oderũt pacẽ· erã pacific⁹. Cęterꝝ ⁊ ſi iuſt⁹ ut liliũ germinet ꝟ nõ ad liliũ ut ſpõſus paſcit̃· nec ſingularitate ſibi cõplacet. Audi deniq3 int̃ lilia cõmorãtẽ: Vbi inq̇t duo vel tres ꝯgregati fuerĩt in noĩe meo in medio illoꝝ ſũ. Amat ſemꝑ media Jeſus diuͦticula· ſeꝑ ⁊ reclinatoria reprobat mediator dei et hoĩs fili⁹. Curem⁹ itaq3 frẽs extirpare ſpinas ac lilia inſerere· ſi forte dilect⁹ ad nos dignet̃ paſcẽd⁹ deſcẽdere. Erũt tñ ⁊ ĩ nobis lilia ſic̃ in Maria ꝙꝙ inferiora valde. Si quidẽ gr̃aꝝ actionẽ deuotionis hilaritas illuſtrauerit· orationẽ intẽtiõis puritas cãdidauerit· cõfeſſionẽ indulgẽtia dealbauerit. Cęterꝝ q̇cq̇d illud eſt qꝺ deo paras offerre gratiſſimis illis Marię manib⁹ trade. Nimirꝝ cãdidiſſima q̃dã lilia ſũt· nec cauſabit̃ ille lilioꝝ amator inter lilia nõ inuẽtũ q̇cq̇d illud ſit qꝺ inter Marię manus inuenerit.

Qualiter Maria virũ circũdedit in vtero. Hiero⁹ ſuꝑ Hieremiam li. vj. ·Cap ·XLVI·

Videam⁹ nũc iterũ illud Hieremię vaticiniũ· qm̃ inq̇t fęmina circũdabit virũ· i· Maria chriſtũ gremio vteri ſui· videlicet abſq3 coitu vel ſemine viri. Qui iux̃ incremẽta quidẽ ętatis· ꝑ vagit⁹ ⁊ infãtiã ꝓficere ſapiẽtia ⁊ ętate videbit̃· ꝟ vir ꝑfect⁹ in ventre fęmineo ſolitis mẽſib⁹ ꝯtinebit̃. Berñ. ſuꝑ miſſus eſt omel. ij. Hãc nouitatẽ ut iã ſuperi⁹ dixim⁹ in Maria fecit dñs· ut· ſ· fęĩa viꝝ circũdaret· ⁊ vir intra vni⁹ corpuſculi mẽbra ſe cohiberet. Ibi agnoſcit̃ lõgitudo breuis· latitudo anguſta· altitudo ſubdita· profũditas plana. Ibi q̊3 agnoſcit̃ lux nõ lucẽs· ꝟbũ infãs· aqua ſitiẽs· panis eſuriẽs. Videas etiã in eo ſi attẽdas potẽtiã regi· ſapiẽtiã inſtrui· ꝟtutẽ ſuſtẽtari· deũ deniq3 lactẽtẽ ꝟ angelos reficiẽtẽ· vagiẽtẽ ꝟ miſeros cõſolãtẽ· videas triſtari lęticiã· pauere fiduciã· fortitudinẽ infirmari· ſalutẽ pati· vitam mori. Qꝺq3 nõ min⁹ mirãdũ eſt ibi cernit̃ ipſa triſticia lętificãs· pauor ꝯfortans· infirmitas roborãs· paſſio ſaluans morſq3 viuificãs. Nũq̇d nõ facile tibi ẽ inter hęc feminã agnoſcere virũ circũdãtem· cum Mariam videas virum approbatum a deo Jeſum vtero ſuo circũplectentem? Vir enim erat Jeſus necdum etiam nat⁹ ſed ſapiẽtia nõ ętate· nec corporis ꝟ animi vigore. In illa nãq3 plenitudine ſpũs quã in ſui ꝯceptiõe accepit· ſemꝑ abſq3 diminutione vel abiectione ꝑmãſit. Et tamen ut ſcriptũ eſt· ſapiẽtia ⁊ gratia proficiebat dum eam qua ſemper plenus erat· nunc plus nunc minus

oſtētabat: ꝑut cementiū meriti ꝯgruere vel expedire ſciebat. Virū ergo dixerim Jeſum. nō ſolū cū iam diceret̄ vir ꝓpha potēs in ope ⁊ ſermone. ſ3 etiā cū adhuc tenera infantie mēbra virgo mater blando. vel foueret in gremio. vel geſtaret in vtero. Virū inqȝ maturitate ſenſuū nō corpulētia mēbroꝝ. nec vigore corporis ſed mentis.

Qualiter hoſpitiū dei ⁊ porta clauſa ⁊ hortus concluſus fuit. Cap. XLVII.

CUr deniqȝ dubitarē virum fuiſſe ī vtero quē inibi deū fuiſſe nō ambigo? Hiero⁹ ſup pſ. xvij. Hinc iteꝝ ſcriptū ē: In circuitu ei⁹ tabernaculū ei⁹. chriſtus enī3 in Maria velut in thalamo ſpōſus. ⁊ q̄ſi tabernaculū eius fuit Marie corpus. Odilo cluniaceñ. Vñ cōgrue videtur eſſe a patrib⁹ ſancitū ut ī memoria dei genitricis illa recitet̄ euāgelica lectio q̄ narrat illas duas mēte ⁊ carne ſorores dñm Jeſū excepiſſe hoſpitio. Cui nāqȝ illa in mūdū veniēti ꝑparauit tēplū celeſti virtute ſacratū. ac ꝑpetue virginitati dedicatū. Huic iſte tēporalis habitationis ꝑparauerūt domū ⁊ ſinceriſſime charitatis ꝑbuerūt obſequiū. Hiero⁹ in ſermone de aſſūptiōe. Vere nouū ⁊ omniū ſupeminēs nouitatū. qm̄ de⁹ ꝟtutū quē mūd⁹ nō pōt ferre nec videre aliqs itaqȝ ut viuere poſſit. ſic ingreſſus eſt hoſpitiū ventris ut neſcirent clauſtra corpis. ſicqȝ geſtat⁹ eſt ut tot⁹ in eo deus eſſet. ⁊ ſic inde exiuit ut oīo porta ſicut fatetur Ezechiel clauſa eſſet. Aug⁹ in ſermo de annūciatiōe. Quid eſt. n. hō nō trāſiet p eā niſi qꝛ Joſeph nō cognoſcet eā? Et qd eſt dñs ſolus intrabit ⁊ egrediet̄ p eā. niſi ſpūſſanctus impregnabit eā. ⁊ angeloꝝ dñs naſcetur p eā? Et qd ē clauſa erit in eternū niſi qꝛ Maria ꝟgo eſt ante partū. virgo in partu. ⁊ virgo poſt partū. Dicat ergo Maria: Illa facta ſū ianua clauſa p q̄ oſtia paruus ad ſuos crucifixores ingreſſus eſt. qui ad diſcipulos clauſo oſtio cenaculi ut deus ingreſſus eſt. qui nat⁹ ex ventre meo. me matrē dimiſit intactam. Adīpleuit ventrē meū diuinitate ⁊ vteꝝ meū nō euacuauit caſtitate. Exiuit e ventre meo curſu gigāteo magnific⁹. ⁊ vēter meus nō eſt pudore euacuatus. Nec cōceptiōe inuēta ſū ſine pudore. nec parturitione inuēta ſum cū dolore. O Maria laudabilis inter feminas cuius ab angelo ſalutat̄ virginitas. ſola īpregnata nec vtiata. exonerata nec euacuata. Hinc etiam in Canti. canitur. Hiero⁹. vbi ſupra. Hortus concluſus ſoror mea fons ſignatus: Emiſſiones tue paradiſus. Vere hort⁹ delitiarum in quo conſita ſunt vniuerſa genera florū ⁊ odoramenta virtutum. ſicqȝ cōcluſus ut neſciat violari nec corrumpi vllis inſidiarū fraudibus. Fons itaqȝ ſigillo toti⁹ trinitatis ſignatus ex quo fons vite manat. in cuius lumine lumē oēs videm⁹. Ipſe eſt enim iuxta Johannem. qui illuminat omnem hominē. Cuius profecto vteri emiſſio ſupnoꝝ ciuium omniū eſt paradiſus. De iſto nāqȝ ventris agro patriarcha Iſaac lōge odorās aiebat: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni quem benedixit dñs.

Qualiter ut terra inculta fructum pacis attulit. Bern. vbi ſ. Cap. XLVIII.

NOn ſolu3 itaqȝ iuxta qd ſuperius expoſuimus: ſicut pluuia in vellus deſcendit dei fili⁹ in Mariam. ſed etia3 ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Idem ibidē omel. j. In illa nempe die ſtillauerunt montes dulcedinem ⁊ colles fluxerūt lac ⁊ mel. quando rorantibus celis deſuper nubibuſqȝ pluētib⁹ iuſtū apta ē terra leta germinās ſaluatorē. Vñ dño dāte benignitatē ⁊ tra nra reddēte fructū ſuum

ſuper illum montem montiū ·montē coagulatū ⁊ pinguē·miſericordia ⁊ veritas obuiauerūt ſibi·iuſticia ⁊ pax oſculate ſūt

¶ Hugo de ſacto Victore. Veritas·n·erat in celo cū iudice deo· miſericordia vero in terra cum hoīe iudicādo vbi nāq; miſericordia eēt ſi cū miſero nō eſſet? Accepto deniq; tpe deſcēdit deus aſſūpta veritate ut poneret ratione cum hoīe. Qđ cū vidiſſet miſericordia diuini cōſilij nō ignara perrexit ī obuiā illi deū cupiēs mitigare ⁊ placatū adducere. Ibi ergo miſericordia ⁊ veritas obuiauerūt ſibi. Veritas affirmabat hoīes neq; merito debere cōdēnari· miſericordia vero reſpōdit·eos ut boni fierēt etiā ſpōtanea pietate debere reuocari. Veritas dixit ꝙ malis de⁹ oīno parcere nō deberet. Miſericordia ꝟo rñdit·ꝙ ſi nemini de⁹ parceret nūq; bonos haberet. Veritas dixit ſe nolle nec poſſe tot hoīuȝ ſcelera tolerare. Miſericordia ꝟo rñdit: dei gratiam ad indulgendum ſuperabundare. Videns itaq; de⁹ tam diuſas ſnīas ad effectum ſimul ꝑducere nō poſſe·ait: Scriptum eſt·miſericordiā ⁊ veritatē diligit de⁹. Veritas aūt vult ut totū imputet̄. Miſericordia ꝟo ut totū ꝑdonet̄. Que q̄ ſimul fieri nō pñt·peccatum hoīs ⁊ ex parte ꝓpter veritatē puniat̄·⁊ ꝓpter miſericordiā ex pte dimittat̄. Veritas autē intrās cor hoīs clamare cepit hoīem accuſans· mīa vero non deſiſtebat in celo pro hoīe poſtulās. Itaq; veritas de terra ꝑ ꝯfeſſionē hoīs oriebat̄ ⁊ iuſticia de celo ꝓſpiciēs ꝑ dei miſericordiā ad tras mittebat̄. Qm̄ ḡ miſericordia cū deo ꝓ hoīe erat. Iuſticia vero ⁊ veritas a deo cū hoīe erat. Iā inter deū ⁊ hominē pro iuſticia pax erat. Tūc ait iuſticia ad pacem: Nūqd ſat eſt optimo mala dimittere·niſi etiā ſtudeat bona cōferre? Lauauit peccata ꝑ indulgentiā·nūc cōferat etiā ꝟtutū dona per gratiā. Rñdit pax ⁊ ait: Dñs dabit benignitatē ⁊ terra noſtra dabit fructū ſuū.

¶ Iſidor⁹ cōtra iudeos li. j. Myſtice ꝟo terra ſignificat Mariā virginē·que fide aperta non corruptione genuit ſaluatorē. Illū qppe ſine virilis ſeminis cōmixtione ſolus creauit de⁹. Vñ ⁊ alibi dicit̄: lapis de mōte ſine manib⁹ abſciſus.

¶ Glo. ſup Eſaiam. Hic eſt fruct⁹ terre ſublimis fili⁹ videlicet Marie ꝟginis de q̄ quondam dictū ē ad ꝓphã: De fructu ventris tui ponā ſup ſedē tuā.

¶ Bern. in ſermo. đ natiuitate btē Marie Ne dixeris vltra o Adā: mulier dedit m̄ de ligno vetito· dic poti⁹: Mulier quam dediſti mihi cibauit me fructu bñdicto.

¶ Qualr ut virga ſine hūore florē ꝓtulit. Iſidor⁹ ſup Numeri. Cap. XLIX.

Virgam etiam Aaron q̄ ſine humore florē ꝓtulit Mariam eſſe ꝟginē putāt q̄ ſine coitu chriſtū dei ꝟbū edidit.

¶ Bern. in ſermone·ij. de aduētu dñi. Iam itaq; manifeſtū arbitror que nā ſit ꝟga de radice Ieſſe ꝓcedēs·qs ꝟo flos ſup quem requieſcit ſpūſſanctus·qm̄ virgo dei genitrix ꝟga eſt·flos fili⁹ eius. Flos vtiq; virginis fili⁹. Flos cādidus ⁊ rubicudus elect⁹ ex milib⁹. Flos in quē ꝓſpicere deſiderāt angeli. Flos ad cui⁹ odorē reuiuiſcūt mortui. Flos inq; non horti ſed ut ipſe teſtat̄ flos cāpi. Ad modū ſeni campi ſine oī hūano adminiculo ꝟginis aluus floruit·ſic inuiolatis ⁊ caſtis viſceribus florem protulit·cuius pulcritudo corruptionem non videat ⁊ in perpetuū gloria non marceſcat. Hec eſt enim virga ſublimis·planta celeſtis·ſanctior vniuerſis·que verticem ſanctum erexit vſq; ad dominum maieſtatis·quia nimirum in altum miſerat radices humilitatis.

¶ Idē in ſermo. iij. de annunciatione. Illud ſane diligenter attēde ꝙ hunc florē propheta non de virga dixit aſcēſuȝ ſed radice ne putet̄ ut eſtimauere nonnulli noua chriſti caro in virgine de nihilo creata fuiſſe· ſed abſq; dubio

pꝛobatur a coīs radicis oꝛigine cōmunē materiā habuiſſe. ¶ Aug⁹ ad voluſianū. Itaqꝫ magnitudo ꝟtutꝭ dei q̄ nullas anguſtias ī anguſto ſentit vteꝝ ꝟginalē nō aduēticio ſed indigena puerperio fecūdauit. ¶ Bern̄. in ſermone de natiuitate btē Marię. Hec q̄ meditari dixi ſapiētiā ⁊ pꝛudētiā iudicaui ſuauitatꝭ eructare memoꝛiā quā in huiuſcemodi nucleis ſacerdotalis virga copioſe ꝓduxit · quā in ſupnis hauriēſ vberius nob̄ Maria refudit. In ſupnis plane ⁊ vltra angelos · nā vſqꝫ ad angelos plenitudīe grē · ſupꝛa angeloſ aūt grā ſuꝑueniēte ꝑuenit · ē nimiꝝ ⁊ ī angelis charitas · ē puritas · ē hūilitas. Quid hoꝝ n̄ eminuit ī Maria? At ꝟo cui aliqn̄ dictum ē angeloꝝ: Spūſſāct⁹ ſupueniet in te ⁊c. Deniqꝫ veritas de t'ra oꝛta ē ⁊ non de āgelica creatura · nec āgelos ſ; Abrahę ſemen appꝛehēdit. Angelo q̄ppe magnū eſt ut ſit dei miniſter · Maria ꝟo ſublimius q̄ddā meruit ut ſit mater. Fecūditas itaqꝫ ꝟginis ſupeminēſ gloꝛia ē · tātoqꝫ ſingulari munere facta ē excellētioꝛ angelis · q̄to differētius ꝑ miniſtris nomē accepit matris. Hāc inuenit gratiā plena iā gratia · ut charitate feruida · ꝟginitate integra · hūilitate deuota fieret nihilo minus ſine virili cognitione grauida · ſine muliebꝛi doloꝛe puerpera · paꝝ ħ eſt · qđ · n · in ea natū eſt ſanctū fili⁹ dei vocat' ⁊ eſt. ¶ Aug⁹ in li. de fide ad Petrum. Ipſa itaqꝫ virgo ſingulari grā ꝑuenta eſt atqꝫ repleta ut ipſū haberet vētris ſui fructū quē ex initio habet vniūſitas dn̄m · ut illud qđ naſcebat' ex ꝓgenie pꝛimi hoīs · tātūmodo generis oꝛiginem duceret ⁊ nō criminis.

¶ Qualiter in montana conſcendēs Eliʒabeth ſalutauit. Glo. ſup Lucam. Cap. L.

Accepto igitur ut dictuꝫ eſt cōſenſu virginis ut ſine virili ſemine cōciperet dei filiū · diſceſſit angelus ab ea · viſum eſt vtiqꝫ ſb̄trahendo nō famulatū. ¶ Beda ibidē Itaqꝫ celeſtia petit quē ⁊ ꝟgo ſequitur dn̄ in montana pꝛogredit'. ¶ Ambꝛo⁹ ſup Lucā. l. ij. Non enī quaſi incredula de oꝛaculo nec quaſi incerta de nūcio · nec quaſi dubitans de exemplo · ſed q̄ſi leta ꝓ voto · religioſa ꝓ officio · feſtina pꝛo gaudio abijt in montana. Quo enim iā deo plena niſi ad ſuperioꝛa ꝯſcēderet? ⁊ hoc cū feſtinatione · qꝛ neſcit tarda molimina ſpūſſācti gratia · ſ; nec gaudebat virgo diu videri in publico. Diſcite igit' ⁊ voſ mulieres · nō per domos alienas circūcurſare · non in plateis moꝛari · non aliquos in publico ſermones miſcere · Maria in domo ſera · in publico feſtina. ¶ Bern̄. ſuper Lucam. Itaqꝫ feſtināter abijt ⁊ Zacharię domū intrauit ut Eliʒabeth viſitaret ac pꝛegnanti grandeue iuuēcula miniſtraret. ¶ Ambꝛoſius vbi ſ. Diſcite ⁊ vos mulieres ſanctę ſedulitatem quā debetis cognatis pꝛegnantibus exhibere. Maria nempe quę ſola pꝛius in penetralibus verſabatur · non a publico virginitatis pudoꝛe · non a ſtudio montium arduitate · nō ab officio itineris aſperitate retardatur. ¶ Gloſa ſuper Lucam. Et ſalutauit Eliʒabeth quaſi congratulās ei de dono qđ eam accepiſſe didiciſſet. ¶ Ambꝛoſius vbi ſupꝛa. Didiciſtis o virgines Marię pudoꝛeꝫ · diſcite ⁊ eius humilitatem. Junioꝛ ad ſenioꝛem venit · eamqꝫ pꝛioꝛ ſalutauit. Decet eniꝫ ut virgo q̄to caſtioꝛ · tāto ſit ⁊ humilioꝛ. ¶ Beda vbi ſupꝛa. Tandem igitur humilitatē quā angelo Maria exhibuerat · hominibus etiam exhibere curabat · ⁊ hoc quoqꝫ minoꝛi ſuperioꝛ ut adiuuaretur minoꝛ. ¶ Oꝛigenes ſuper Lucam omel. j. Idcirco etiam Maria poſt conceptum ad Eliçabeth in montana pꝛoperauerat · qꝛ Jeſus q̄ ī vtero ſuo erat Johanneꝫ adhuc in ventre matris poſitum ſanctificare feſtinabat.

¶ Qualiter ad ei⁹ vocē Johānes in vtero exultauit. Bern. vbi s. ·Cap· LI·

Hinc ⁊ cito aduent⁹ Marię dñiceq́ꝫ pręsentię bñficia declarāt dū subdit: Et factū ē ut audiuit ſalutationē ei⁹ Eliçabeth: exultauit infās ī vtero ei⁹. Ordine quidē naturę prior Eliçabeth Marię vocē audiuit· ſ ſm rōem myſterij prior Johēs exultauit· qꝛ prior grām ſenſit. Sicut· n· illa Marię· ſic iſte aduētū dñi ſentiebat. Et qꝛ lingua nō poterat aīo exultāte ſaltabat: Iāqꝫ ſuę ꝑcurſionis officiū ſpūſancto repletus incboabat. ¶ Origenes vbi s. Idcirco nēpe ut dictū ē Maria p⁹ ꝯceptū ad Eliçabeth ī mōtana ꝓperauerat· qꝛ Jeſus q̇ in vtero ſuo erat Johannē adhuc in vētre mr̄is poſitū ſāctificare feſtinabat. Deniqꝫ nō añqꝫ Maria ſalutaret Eliçabeth· ſ ſtatim ut locuta eſt verbū qꝛ dei fili⁹ in vētre mr̄is ſuggeſſerat infās Johēs exultauit ⁊ tūc primū ꝑcurſorē ſuū Jeſus ꝓphām fecit· ¶ Odilo cluniaceñ. Sic igit̄ ad ītroitum Marię Johēs exultauit ⁊ luſit· qꝛ v̄ba dñi ꝑtonātꝭ ꝑ os v̄ginis audiebat ac de vtero mr̄is in occurſū illi⁹ erūpere geſtiebat. ¶ Bern̄ ī ſermo. ꝺ Johāne baptiſta. Vere ḡ lucerna ardēs fuit quē ſic flāma cęleſtis ꝑoccupauit ut iā chriſti ſentiret aduētū· cū nōdum ſentire poſſet vel ſeipſū. Ille nimiꝝ ignis nou⁹ q̇ recēs e cęlo elapſus ꝑ os Gabriel̄ ī aurem intrauerat v̄ginis· rurſus ꝑ os v̄ginis ⁊ aurē mr̄is ad paruulū introiuit vt vas electionis impleret· ⁊ lucernā chriſto dño ꝑpararet. Quę tūc q̇dē adhuc ſub modio erat ⁊ ipſuꝫ modiū ſuū tm̄ matrē ſcꝫ illuminabat· magnū ei reuelās ſacrm̄ pietatꝭ ipſo motu nouę exultatiōis· paulopoſt ponēda ſuꝑ cādelabꝝ totūqꝫ nouis illuſtratura fulgoribꝫ mūdū. ¶ Aug⁹ in quadā omel̄. Nā qꝛ ſaluator nr̄ dei fili⁹ in corꝑe mortali quaſi ī nocte apparere voluit lucernā ſibimet vñ videret vel videret̄ accēdit. ¶ Greg⁹ ī omel̄. euāgelij xx. Hinc etiā idē Johēs vocem ſe eſſe aſſerit· qꝛ vox v̄bū ꝑcedit. Ad ueutū itaqꝫ dñi ꝑcurrēs vox dicit̄· qꝛ per ei⁹ myſteriū pr̄is v̄bū ab hoīb⁹ audit̄. ¶ Marim⁹ epūs ī ſermo. de Johāne baptiſta. Veniētē q̇ppe dei filium ī carne pleno lęt⁹ ore clamauit· ⁊ ſic pr̄i muto linguam aperuit· ſic ⁊ aures hominū auditu grę ſaluatoris īnouauit. In tm̄ autē in eo ſpecial̄ ꝑfulſit electio ut añ mereret̄ annūciare dñm· qꝫ naſcēdi ſumere initiū vel linguā qua enunciare poſſet accipe. Quid ē h̄ miraculi fr̄es: ꝙ tāto ꝝ nouitaſ gaudioꝝ· ut Eliçabeth illa vet⁹ mulier ⁊ noua mr̄ veniēti ad ſe btē Marię teſtaret̄ infātē in vtero ſe hr̄e q̇ necdū ſentiēs ſemetipſū dñicū iā ſentiret aduētum: Null⁹ ignorat chariſſimi paruulū omnē ab vtero mr̄no ꝓdeūtē inī ipā lucis exordia męſtis ꝯcrepare vagitib⁹· ſolus baptiſta dñi vltra legē naſcētiū natiuitatē ſuā lęticia ⁊ exultatiōe ꝑucit· ipſūqꝫ mūdi ſaluatorē· qꝛ necdū ſermone poterat · ꝓphetico gaudio reuelauit.

¶ De cōpatiōe part⁹ vtriuſqꝫ Eliçabeth ⁊ Marię. Chryſo. ī omelia de eodē. ·Cap ·LII·

Qualis aūtꝭ rex tal̄ ⁊ nūcius ei⁹· videlicꝫ nat⁹ ex grā nō ex natura. Itaqꝫ ſic chriſti ꝯceptione añ ꝑnūciauit āgel⁹· ſic ⁊ iſti⁹. Pręterea ſic iſti⁹ ptās añqꝫ naſceret̄ oſtēſa ē· ſic ⁊ illius virtus añ ortum manifeſtata eſt. ¶ Aug⁹ in ſermo. de eodē. Deniqꝫ nulli⁹ ex pr̄ib⁹ natiuitatē eccl̄ia celebrat· Johīs ⁊ chriſti ſolēniçāt. Naſcitur Johēs ꝺ ſterili anicula. chriſt⁹ de v̄gine iuuencula. Johēm itaqꝫ parit ſterilitas· chriſtū integritas. In natiuitate Johis ętas nō erat cōgrua parētalis· in natiuitate chriſti cōplexus non erat maritalis. Porro āgelo nūciāte Johēs naſcitur⁹ nō credit̄· ⁊ pr̄ mut⁹ efficit̄· chriſt⁹ v̄o credit̄· ⁊ a v̄gine fide cōcipit̄· ⁊ tm̄ eadē fere verba ſunt vtriuſqꝫ Zacharię videlicet

7 Marię. Nam ꝓpe moduꝫ eadē verba
ſunt· vnde hoc ſciā. Et quō fiet iſtud: ſ
tñ ille corripit᷑· iſta īſtruit᷑. Illi dicit᷑· q̄re
nō credidiſti· iſti vero accipe qđ quęſiſti.
In vtriuſqꝫ ſiquidē verbis cogitatio la
tebat· ſed hoīes nō vū q corda videbat.
Poſtremo Johannes naſcit᷑ vbi iā lux
minuit᷑ 7 nox incipit creſcere· Chriſt⁹ aūt
vbi nox accipit decremētū 7 dies augmē
tum· vnde tāqꝫ h̄ ſignū natiuitatꝯ ambo-
rum reſpiciēs ipſe Johānes ait: Illum
oportet creſcere me aūt minui. Videtur
aūt Johes duoꝝ teſtamentoꝝ· i· veteris
ac noui quidā interiectus limes· dicente
dño: Lex 7 ꝓphę vſqꝫ ad Johānē. Su-
ſtinet ergo pſonā vetuſtatis ꝓpter quaꝫ
de ſenibꝯ naſcit᷑· 7 p̄coniū nouitatꝯ ꝓpter
qđ in viſceribꝯ matris mūdi nat⁹ ꝓpha
declarat᷑. Fuerat quidē diuina diſpoſi-
tio ut hō tantę gratię teſtimoniū chriſto
phiberet qui etiā chriſtus putari poſſet.
Nā inter natos mulierū ut ait ipſe: ne-
mo ſurrexit maior Johāne. Itaqꝫ ſi eo
nullus erat maior homo· vtiqꝫ qui ma-
ior eſt illo· plus eſt qꝫ homo. Maxi-
mus vnde ſupra. Et qꝫ decuit vt de
matre ſterili naſceretur· qui fęcundita-
tem virginis reuelaret· qꝫuis mirabilem
partū mirabiliter nat⁹ oſtēderet: Quid
hac religione glorioſius: quid hac fide
inſignius· in qua ſterilis ꝯcepit· parturit·
mut⁹ loquit᷑· 7 in ſecreto maternoꝝ viſce
rum paruuli totius mundi gaudia pręludunt.

Qualiter Elizabeth virginem matrem benedixit. Ambroſius vbi ſupra. · Cap · LIII·

Repleta eſt ergo ſpūſan-
cto etiā Eliçabeth. Non prius
quidē mater qꝫ fili⁹ repleta fuit
ſed filius replet⁹ · matrē etiā repleuit· ꝓ-
phetantqꝫ mr̄es ſpū paruuloꝝ. Maria
tñ repleta eſt añ ꝯceptū. Eliçabeth aūt
p⁹ cōceptū. Bern. vbi ſ. Et excla-
mauit magna voce· nō tā clamoſa qꝫ de-
uota. Vel ideo voce magna· q̄ magna
cognouit dei dona: Benedicta inq̄t tu
inter mulieres. Ecce eadē voce Maria
v̄go ab Eliçabeth qua 7 a Gabriele an
gelo bñdicit᷑· ut 7 angelis 7 hoībꝯ vene-
randa cūctiſqꝫ fęminis p̄ferēda mōſtra-
retur. Petrus epūs vbi ſupra
Et reuera virgo Maria int᷑ mulieres be-
nedicta· quę 7 decus poſſidet virginita-
tis 7 dignitatē ptulit matris. Vere bñ-
dicta q̄ 7 ſupni cōceptus meruit gratiaꝫ
diuiniqꝫ germinis ſuſcepit gloriā· 7 ſuſtu
lit integritatis coronā. Vere bñdicta q̄
cęlo fuit maior· terra fortior· orbe latior.
Deū nāqꝫ quē mundus nō capit ſola ce
pit· portauit eū q portat orbē· ſuūqꝫ ge-
nuit genitorē· nutriuit omniū viuentiū
nutritorem. Hiero⁹ in ſermone
de aſſūptiōe. Benedicta inq̄t in mu-
lieribꝯ tu es· i· plus bñdicta qꝫ oēs mulie
res· q̄ quicq̄d maledictionis p Euā in-
fuſum eſt· totū Marię bñdictio abſtulit
inſup 7 gratiā refudit. Idē ī alio
Eua igit᷑ obfuit· Maria ꝓfuit· Eua lux-
it· Maria illuxit. Cadat īproperiū Eue
q̄ loti ſumus vniuerſi per partū virginiſ
Marię. Glo. ſup Lucā. Nō igitur
ſolū inter mulieres bñdicta· ſ inter bñdi
ctos maiori bñdictiōe inſignis es virgo
Maria.

Qualiter fructū ventris ei⁹ etiā bñdixit. Glo. interlinealis. · Cap · LIIII·

Vt bñdict⁹ fruct⁹ ventris
tui· non ſicut benedicti ſunt ho-
mines cęteri· ſ ſicut ait aplus:
Qui eſt ſup oīa deus bñdictus in ſęcu-
la· per quem 7 aliis benedictio venit.
Bern ſuper miſſus ē ome. iii.
Nec quia tu benedicta· ideo benedict⁹
eſt fructus tui ventris· ſed ideo tu bene-
dicta· quoniam ille te pręuenit in benedi
ctionibus dulcedinis. Vere etenim bñ-
dictus in quo benedictę ſunt omnes gē-
tes· de cuius plenitudine tu quoqꝫ acce-
piſti cū cęteris· qꝫ qꝫ differentius a cęteris.

Benedictus ergo fruct⁹ ventris tui· benedictus ĩ odore· benedict⁹ in sapore· benedictus ĩ ſpecie vel ĩ decore. Hui⁹ odoriferi fructus fragrãtiã ſentiebat qui dicebat: Ecce odor filij mei· ſicut odor agri pleni. An non vere benedictus· cui benedixit dñs? ¶ **Hieronym⁹ in ſermone vbi· ſ·** Talib⁹ quippe priores ſancti diuinit⁹ afficiebant odoramentis talib⁹ inſpirabant de Chriſto p̃ſagijs ꝙ videlicet naſcitur⁹ eſſet in mũdo in quo eſſet omniũ ſalus ⁊ hereditatis eterne benedictio. Iſte ſiquidem erãt fidei veſtes quib⁹ induebant ſancti pores. Iſte erãt quas rebecca· imo ſpũſſanct⁹ domi ſecũ habuit quibus Jacob filiũ ſuũ induit. Niſi eni ſpũſſanctus eas domi ſeruaſſet ac ꝓtuliſſet· quid tam miri odoris pater Jſaac in eis habuiſſet? Totũ ergo myſteriũ erat quod gerebat· vt· ſ· per veſtimentoꝝ fragrantiã Chriſtus annũciaretur quẽ nos quicũ baptiçam̃ induimur in quo benedixit nos deus oĩ benedictione ſpũali ĩ celeſtib⁹· Unde ⁊ hui⁹ odorem vt dictũ eſt in ſpũ longe trahẽs prefat⁹ Jſaac filiũ benedixit· in quo nimirũ oĩs benedictio celeſtis mũdo effloruit. Et bene ab eo plenus ager dicit· q plena gratia virgo Maria ꝑnũciatur· de cuius vtero vite fructus effluxit credentibus· ⁊ nos oẽs de plenitudine eius accepim⁹. ¶ **Bernardus vbi· ſ·** De ſapore vero eiuſdem fructus quidã quod guſtauerat talit eructabat: Guſtate inquit ⁊ videte· qm̃ ſuauis eſt dñs Et alibi. O magna multitudo dulcedinis tue dñe. Jpſe q̃ fructus quia ſemel guſtatus dulcedine ſua magis appetitũ excitabat dñ ſe nos ad ſe inuitat dicẽs: Qui edunt me adhuc eſurient· Audi et de ſpẽ in quã ⁊ deſiderãt angeli ꝑſpicere Ex ſion q̃ppe ſpẽs decoris eius. Tu inq̃t ſpecioſus forma pre filijs hominũ· diffuſa eſt gratia in labijs tuis· ꝓpterea benedixit te deus in eternũ. ¶ **Idem in omel· ij·** Ergo maria bñdictus fruct⁹ ṽtris tui· tu q̃ bñdicta ex ei⁹ bñdictiõe q non poteſt arbor mala fructũ bonũ facere. Quid dicebas Adã: Mulier quã dediſti mihi dedit mihi de fructu ligni ⁊ comedi? Verba malicie ſunt hec quib⁹ augeas magis ꝙ deleas culpã· ſed ſapientia vicit maliciã. Ecce redditur tibi femina prudens pro fatua· humilis ꝓ ſuperba· que tibi pro ligno mortis guſtum vite porrigat· ⁊ pro venenoſo illo amaritudinis cibo fruct⁹ eterni dulcedinẽ porrigat. Ergo muta verbũ inique excuſationis in vocem gratiarũ actionis· ⁊ dic: Mulier quã dediſti mihi dñe dedit mihi de ligno vite ⁊ comedi· ⁊ dulce fuit ſuper mel ori meo· q in ipſo viuificaſti me

¶ Qualiter matrẽ dñi magnificauit. Beda vbi· ſ· Cap· LV·

Et vnde hoc inquit mihi· vt veniat mat domini mei ad me? Nõ ignorat eliçabeth operationẽ eſſe ſpũſſancti· ꝙ ꝓphete mater a matre dñi ad ꝓfectũ pignoris ſui ſalutetur· verum hoc non ſui meriti ſed diuini muneris eſſe fatetur· qm̃ idem ſpũs qui ꝓphetie illi donũ dedit· pariter ⁊ humilitatẽ ꝑſtitit. ¶ **Ambroſius ſup Lucam.** Unde h inquit mihi: quaſi diceret. O q̃ntum mihi bonũ accidit ꝙ ad me mater dñi mei venit. Sed qua iuſticia· quibuſ meritis meis contigit? Miraculũ ſentio· myſterium agnoſco. Mater dñi ferax verbo· plena eſt deo. ¶ **Beda vbi ſupra.** Ecce eni vt facta eſt vox ſalutatiõis tue in aurib⁹ meis exultauit in gaudio infans ĩ vtero meo Jpſo quippe momẽto quo vox in aures corporis virtus q̃ ſpũalis cor audientis intrauit· ⁊ non ſolũ matrem ſed etiam ſobolem amore aduenientis accendit. ¶ **Idem in eodem.** Jtaq reuelãte ſpũ quo impleta erat eliçabeth intelligit quid infantis exultatio ſignificaret· veniſſe· ſ· matrẽ illius cuius p̃curſor futur⁹ eſſet. Que ergo prius erubeſcebat on⁹ pariẽdi dũ neſciret myſteriũ religioſis

iam nūc bn̄dicebat. Et q̄ ſe ꝑus occulta
bat qꝛ filiū ↄcepat· nūc ſe iactabat qꝛ ꝓ
phetā genuerat. Deniq꜓ q̄ in occulto co
gnouerat· his q̇ ſimul aderant ⁊ audie
bāt palā euāgeliçabat.

Qualiť fidem ipſius cōmēdauit. Beda vbi .ſ. Capitulū LVI.

Beata inqt que credidi
ſti qm̄ ꝑficiēť ea que dicta ſūt
tibi a dn̄o. Hic apparet Ma
riā nō dubitaſſe ſȝ credidiſſe · ⁊ iō fructū
cōſecutā fuiſſe. Apparet etiā Eliçabeth
ipſa ꝟba angeli ad Mariā dicta ꝑ ſpi
ritū ītellexiſſe. Virgo itaq꜓ credidit vbi
ſacerdos dubitauit. Aug⁹ in ſermone de annūciatiōe. Hinc vox
illa ꝟginaľ inſonuit: Ecce inqt ancilla
dn̄i fiat m̄ ſ̄m verbū tuū. O fęlix obediē
tia· o inſignis gr̄a q̄ dn̄i fidē hūiliť dedit
cęli opificē in ſe corꝑauit. Hęc obedien
tia vera fuit oī ſacrificio acceptior. Hęc
volūtas cūctꝫ hoſtijs gꝛtior. Hinc ⁊ glīaꝫ
ꝓmeruit quā ipſa poſtmodū auxit: Ec
ce inqt ex hō btām me dicēt oēs gnātiōes
Sic iux̄ Hieremiā fecit dn̄s in tr̄a no
uum· qꝛ fęmīa circūdedit virū. Circūde
dit inq꜓ Maria virū angelo fidē ꝑben
do · qꝛ ꝑdidit Eua virū ſ̄pēti ↄſentiēdo
Subitoq꜓ btā dei genitrix ꝑgnās effici
tur ⁊ ꝑ cūcta ſęcula ꝑdicať Idem de trinitate· li· xiij· Chriſt⁹ enī ex ꝟgine
naſci voluit cui⁹ ↄceptionē ſpūs nō ca
ro· fides nō libido ꝑuenit. Credēdo q̇ppe nō ↄcūbēdo ſctā virginitas ē fęcūda
ta· qꝛ naſcebať nō trāſgreſſiōis ↄtagiōe
vitiata natura· ſȝ oīuꝫ taliū vitioꝝ ſola
medicina. Idē in li· de virginitate. Beatior certe Maria ꝑcipiendo
fidem Chriſti· q̄꜓ ↄcipiēdo carnē Chri
ſti. Nam ⁊ ipſe dicēti ſibi: Btūs vēť q̇
te portauit ⁊ vbera q̄ ſuxiſti: Rn̄dit: q̇n
imo: Beati q̇ audiūt ⁊ cuſtodiūt verbū
dei. Deniq꜓ frībꝫ ei⁹ · i · cognatꝫ ſ̄m carnē
q̇ nō crediderūt in eū· q̇d ꝓfuit illa cog
tio? Sic ⁊ mr̄na ꝓpinqtas nihil Marię
ↄtuliſſet· niſi fęlici⁹ chriſtū corde q̄꜓ car
ne geſtaſſet.

De cantico prophetico quod mater virgo cecinit. Glo· ſuper Lucam. Cap · LVII

Auditis deniq꜓ Maria
ꝑconijs Eliçabeth dona quę
ꝑceperat ampli⁹ tacere nō po
tuit· ⁊ quę ꝟginali pudore ꝑus acceptū
oraculū ſilentio texerat· iaꝫ cōgruo tem
pore patefecit. Cōgrue quidē ⁊ an̄ Jo
hannē Eliçabeth· ⁊ an̄ dn̄i gnātionē ꝓ
phetauit Maria: vt ſic initio peccatū a
muliere· ſic etiā in initio ſalutꝫ a mulieri
bus inchoarenť bona. Hugo ſuper magnificat. Nō ē̄ Maria ſe potuit
vlterius ↄtinere· quę ſpm̄ quē intra cor
dis ſui ſecreta tāta plenitudine redun
dantem ſentiebat· ꝑ oris alieni clauſtra
cernebat erupiſſe. Tūc igiť ad manife
ſtationē ſpūs os aperuit· ⁊ verbū qđ cō
ceperat eructās· in laudē ſaluatoris eru
pit dicēs: Magnificat aīa mea dn̄m.
Aug⁹ in ſermōe vn̄· ſ̄ · Sic lęta
ꝟgo Maria filiū amplectiť· portat a q̊
portať· plaudet nūc organis Maria et
inť articulos puerperę ↄcrepāt tympa
na. Audite queadmoduꝫ tympaniſtria
nr̄a cātauerit: Magnificat inqt anima
mea dn̄ꝫ. Cauſaꝫ igiť inualeſcētꝫ errati
miraculū noui ꝑt⁹ euicit· ⁊ Eue plāctū
Marię cant⁹ excluſit. Hugo vbi ſupra. Nemo aūt hui⁹ cantici ꝟba pu
tet leuiť eſtimāda· q̄ nimirū tam de pro
funda ↄceptiōe ꝓlata ſūt· abſq꜓ ꝓfūda
inueſtigatiōe digne penetrari nō poſſūt·
⁊ oē qđ dictū eſt ab illa ſūme veritatꝫ in
tima luce· cui mēs ꝟginis excellenť inhę
ſerat emanauit· nec aliud q̇cq꜓ dicē po
tuit q̄ meditādo locuta nō ē ſȝ guſtādo
quāq꜓ non docuit ꝑ varia diſcurrēs co
gitatio· ſȝ viui ſapīę fontꝫ ꝑ ↄtēplationē
mētis inherēs deuotio. Glo ſuper Lucam. Primo quidē dona ſibi ſpe
cialiť cōmiſſa ꝓfitēs īſinuat· deinde ꝟo
beneficia dei quibꝫ gnāliter humano ge
neri perpetuo conſulere nō deſiſtit enu
merat ⁊c.

Qualit̃ in initio dñs magnificauit. Origenes super Lucam omel. viij. Cap. LVIII.

Magnificat inq̃t aĩa mea dñm. Saluator nr̃ eſt imago dei inuiſibil. ⁊ aĩa nr̃a ẽ imago imaginis. Cũ igit̃ illã ope cogitatione ſermõe magnificauero. tũc imago in me grãdis efficit̃. ⁊ ipſe dñs cui⁹ imago ẽ in aĩa mea magnificat̃. Glo. ſup Lucam. Magnificari g̃ dĩ dñs nõ q̃ ei humana vox aliq̃d adiũgat. ſꝫ q̃ magnificat̃ in nob dũ aĩa nr̃a q̃ ad imaginẽ dei creata ẽ. Chriſto q̃ imago dei p̃ris ẽ per iuſticiã ſe cõformat. Sicq̃ dũ ipſum chriſtũ imitãdo magnificat. q̃dã participatione magnitudinis eius ſublimior erat. vt illã imaginẽ ſplendido bonoꝝ colore factoꝝ ⁊ q̃dã emulatiõe v̾tutũ exp̄mens appareat. Bern. ſup magnificat Magnificat inq̃t igit̃ dñm aĩa mea. q̃ magnifice a magnifico dño ẽ magnificata. In p̄mis quidẽ ad imaginẽ ⁊ ſimilitudinẽ dei mirabilit̃ creata. poſt hẽ in Adã mirabilit̃ deformata. nũc aũt mirabilius glo̾ſius ac magnificẽti⁹ renouata. Magnificat g̃ dñm voce ope affectu Magnificat q̃dẽ dñm oĩs creatura. ſed aĩa mea ſup oĩa. Int̃ oẽs q̃ppe creaturã nihil tã magnifice fecit dñs ſicut aĩam meã

Qualiter ſe i dño exultaſſe dicit. Capitulum. LIX.

Et exultauit ſpũs me⁹. i. ex oẽs creaturã ⁊ ex ſemetipſũ etiã p̾e imẽſitate gaudij ſaltauit i deo ſalutari meo videlꝫ i Jeſu filio meo. ſinglarit̃ meo. Ac ſi diceret Glo. ſup Lucã. Tãto me de⁹ munẽ ſublimauit vt nullo lingue explicare poſſim officio ſꝫ totũ iterioris aĩ affectũ i agẽdis gr̃aꝝ laudib⁹ offero. totum qđ viuo qđ ſentio qđ diſcerno i ei⁹ magnitudĩe ↄtẽplãda. ⁊ i ei⁹ p̃cepꝫ obſ̾uãdis impẽdo. In ipſo tñ exulto. q̃ t̾rena nõ curo. pſp̾itas me nõ extollit. adũſitas nõ frãgit. ſꝫ illi⁹ ſola ſpũs me⁹ mẽoria delectat̃ a q̃ ſalus et̾na ſpat̃. illi⁹ ꝑpetua diuinitate letat̃ cui⁹ tp̃ali ↄceptiõe caro mea fecũdatur. Hugo. De ſaluatione q̃ꝫ quã hũano generi nũc p̃parari video. tot p̃conijs exulto. video naq̃ꝫ d̾ me aſſumi qđ ⁊ credo. p me offerri debere. Vere dilecta virgo Maria i cellã vinariã a rege ſponſo tuo introducta. ⁊ ab vbtate dom⁹ ei⁹ inebriata mẽoriã ſuauitatꝫ illi⁹ eructaſti ⁊ in iuſticia ipſi⁹ exultaſti. Vidiſti quippe maieſtatẽ. guſtaſti ſuauitatẽ: iõ q̃ꝫ qđ intus hauſiſti foras ꝓpinaſti. Duo nẽpe ſũt q̃ boni angeloꝝ ⁊ hoĩm ſpũs i illo fonte boni et̾na ↄtẽplatiõe hauriũt. videlicet incõp̾henſibil̃ dei maieſtas. ⁊ ineffabil̃ bonitas. q̃rũ alterũ caſtũ timorẽ gignit. alterũ v̾o dilectionẽ parit. Pro maieſtate naq̃ꝫ venerãt̃ deũ. ⁊ p bonitate diligũt eũ. ne vel dilectio ſine reuerẽtia diſſoluta ſit. vel reuerẽtia ſine dilectione penalis. Ad hanc ↄtẽplationem mens Marie ſublimata fuit q̃ celeſtis patrie dulcedinẽ in v̾bis ſuis tã mirabilit̃ exp̄ſſit q̃ꝫ ineffabilit̃ cõp̾hẽdit. Cũ eni magnificare dñm ſe p̾hibuit. venerãdã maieſtatẽ int̾na viſiõe ↄtueri ſe mãifeſte declarauit. Cũ v̾o ſe i ſalutari ſuo exultare aſſeruit. guſtũ int̾ne dulcedĩs ſe p̾cepiſſe oſtẽdit. Sane q̃ vniũſe vie dñi mĩa ⁊ v̾itas. dñm ⁊ ſaluatorẽ ↄfiteri per ſ̾cta laus eẽ pbat̃. cũ in dño v̾itas ⁊ in ſaluatore mĩa commẽdatur.

De hũilitatis eius apud deum acceptione. Cap. LX.

Maria vero vt ſuũ gaudium eẽ ſolidũ d̾mõſtraret. illud nec a vanitate exortũ nec ad vanitatẽ ↄfuſum oñdit. ſꝫ ſe dei dona i dñm dirigẽ ⁊ p reſpectu gr̃e q̃ p̃ueta erat i ſalutari ſuo ſe exultare p̾hibuit. Glo. ſup Lucã. Dñi ⁊ ſubdit: Quia reſpexit hũilitatẽ ancille ſue. Ecce q̃ꝫ vilia d̾ ſe ſentit ⁊ totũ dei gr̃e tribuit. In iudicio

ſuo demõſtrat ſe humilẽ ſ̾ reſpectu ſupꝰ
ne grẽ ſublimẽ · vt ſicut mors intrauit in
mũdũ ꝑ ſupbiaꝫ Eue · ſic vite pandatur
introitꝰ ꝑ hũilitatẽ Marie. ¶ Bernũ.
vbi. ſ̃. Reſpexit inq̇t hũilitatẽ ancille
ſue. Hũilitas ſui cõtemptũ · ancilla ꝟo
ſua deuotiõe cõmẽdat famulatũ. Re-
ſpiciendo igitꝰ inq̇t me ꝑ grãꝫ ſuã ⁊ hu-
milem fecit me ⁊ ancillã ſuã · ſuã inq̃ꝫ me
fecit · q̄ʀ de me ⁊ in me opus ſuũ ſpũale fe
cit. Bene Maria ꝟgo ſolã in ſe deum
hũilitatẽ reſpexiſſe dicit · q̄ʀ dĩnitatꝭ ꝓpi-
tiationẽ quã in ꝑmis parẽtibꝫ humana
natura ꝑdidit · in Maria ꝑ hũilitatẽ re
cupauit. Nã q̄ʀ verbũ pr̃is in ea ꝓpt̃ hu
militatꝭ ſue meritũ carnis ſubſtãm quam
ſibi vniret aſſũpſit · q̃ſi ad eã quã prius
abiecerat naturã ſublimãdã ꝑ mĩaꝫ reſpe
xit. Cuiꝰ hũilitatꝭ ꝟtutẽ inſinuat cum
ancillã ſe vocat. Nam q̄ʀ ſe humilitꝰ qꝺ
erat ancillam ꝯgnouit ideo ſublimitꝰ qꝺ
nõ erat mater eẽ meruit. Eua ꝑ ſupbiaꝫ
ſe dei creaturã eẽ nõ conſiderãs · iõ puri-
ficari noluit · Maria ꝟo hũiliter factori
ſuo ſe ſubdẽs ancillã noĩauit. Iõq̃ꝫ illa
eſt abiecta · iſta ꝟo electa. Supbã deuſ
deſpexit hũilemq̃ꝫ reſpexit. Reſpexit q̇-
dem ⁊ eiꝰ hũilitatẽ ⁊ eiꝰ hũiliationẽ · hu-
militatẽ reſpexit hũilẽ remũerãs · hũilia-
tionẽ q̊ꝫ reſpexit hũiliatã exaltans. In
vtroq̃ꝫ g̊ a deo ſe reſpectã eẽ teſtatꝰ · q̄m ⁊
eiꝰ hũilitas apud deũ eſt accepta · ⁊ eius
hũiliatio apud hoĩes ĩ glĩaꝫ cõmutata.
¶ Bernũ · ſup miſſus eſt omelꝰ · j.
Nã de hũilitatꝭ apud deũ acceptiõe di-
cit ipſa ꝟgo · q̄ʀ reſpexit deꝰ hũilitatẽ an
cille ſue. Ceterũ ſup quẽ inq̇t requieſcet
ſpũs meꝰ niſi ſup hũilẽ ⁊ quietũ? Sup
hũilẽ dixit · nõ ſup ꝟginẽ. Si g̊ hũilꝰ vir
go Maria nõ eẽt · ſup eã ſpũſſctũs non
req̇euiſſet · ergo nec eã impꝛ̃gnaſſet. Quõ
nãq̃ꝫ de ipſo ſine ipſo cõcipet? Patet
igitꝰ q̄m vt de ſpũſctõ conciperet · ſic ipſa
met ꝓhibet · reſpexit dñs eiꝰ hũilitatẽ po
tius q̃ꝫ ꝟginitatẽ. Et ſiq̇dẽ ex ꝟginita-
te placuit · tñ ex hũilitate cõcepit · vñ cõ-
ſtat ꝙ etiã vt placeret ꝟginitas ꝓculdu
bio fecit humilitas.

¶ De imitãda eiuſdem hũilitate virginis. Hieronymus vbi. ſ̃
· Capitulum · LXI ·

Et vos o filie ſi vere vir-
gines vultꝭ eẽ · mrẽꝫ dñi q̃ ſe an
cillã vocat amore cordis imi-
tari curate · q̃ ab ipſo ſpõſo cui vos deuo
uiſtis hũilitatẽ didicit · quã ⁊ ipſe voſ do
cuit dicẽs: Diſcite a me q̄ʀ mitꝭ ſum ⁊ hu
milis corde. Non g̊ inq̃ꝫ a filio ſuo dño
nr̃o celos didicit fabricare · nõ angelos
creare · nõ miracula deitatꝭ inſignia ꝑpe-
trare · ſed tm̃ hũiliari · ceteraq̃ꝫ documen
ta ꝟtutũ intra hũilitatꝭ cuſtodiã aggre
gare · vñ ⁊ in ſe ſolã hũilitatẽ reſpexiſſe fa
tetur dñꝫ que cuſtos ẽ ceterarũ ꝟtutuꝫ
Collocauerat enĩ in tuto ſtatiõis portu
ſublimia meritoꝝ ſuoꝝ exercitia · ⁊ iõ ſic ẽ
dĩnitꝰ illuſtrata ¶ Bernũ · vbi ſupra
Quid g̊ dicꝭ o ꝟgo ſuperba? Maria ſe
ꝟginẽ oblita glĩatꝰ de hũilitate · ⁊ tu ne-
gligẽdo hũilitatẽ blandirꝭ tibi de ꝟgi-
nitate. Nũq̇d tu caſtior aut deuotior il-
la · videlꝫ vt ſine hũilitate placẽ ſufficiaſ
ex caſtitate tua qꝺ illa nõ potuit ex ſua?
Deniq̃ꝫ q̃nto honorabilior es ex ſingu-
lari munere caſtimonie · tãto tibi tu ma-
iorẽ iniuriã facꝭ · ꝙ eiꝰ in te decorẽ fedas
ꝑmixtiõe ſupbie. Alioq̇n expedit t̃ ꝟgi-
nem nõ eẽ q̃ꝫ de ꝟginitate inſoleſcere.
Nõ oĩuꝫ q̇dẽ eſt ꝟginitaſ · multo tamẽ
paucoꝝ ẽ cũ virginitate hũilitas. Si g̊
nõ potes ĩ Maria ꝟginitatẽ niſi mirari
ſtude hũilitatẽ imitari ⁊ ſufficit t̃. Qꝫ ſi ⁊
ꝟgo es ⁊ hũilis · quiſq̇s es magnꝰ es · eſt
tñ aliq̇d qꝺ vltra mirerꝭ ĩ Maria ſcꝫ vir
ginitas fecũda. Auditũ q̇ppe non ẽ a ſe-
culo ꝙ aliq̃ ſimul eẽt matꝰ ⁊ ꝟgo. O ſi ⁊
cuiꝰ matꝰ attẽdaſ · q̊ te tua ſup eiꝰ mirabi
li celſitudĩe ducet admiratio? Nõne q̃
deũ ⁊ ãgeloꝝ dñꝫ habuit filiũ · tuo q̇dẽ
imo ꝟitatꝭ iudicio ſup oẽs choros exal-
tabitꝰ angeloꝝ. In laudibꝫ virginũ ſin-
gl̃aritꝰ canitꝰ · ꝙ ſequũtꝰ agnũ q̊cũq̃ꝫ ierit
Quibꝫ g̊ laudibꝫ digna indicatꝰ q̃ etiaꝫ
ꝑcit. Ipſa q̇ppe matꝰ eiꝰ · ⁊ ipſe erat ſubdi-
tus. Tu ꝟo ſi nõ poteſ eũ ſeq̃ q̃cũq̃ꝫ ierit

digre vel ſeq̇ q̊ tibi cō deſcēderit. Hoc ē ſi nō potes ſublimē incedere ſemitā ꝟgi nitatꝫ ſequere vel deū ꝑ tutiſſimā viam hūilitatꝫ. An nō ſalubriorē elegit ſequē di partē in hūilitate pctōr· q̄ʒ in ꝟgini tate ſupbo· cū ⁊ illius īmūdiciā humilis ſua ſatiſfactio purget ⁊ huiꝰ pudicitiā ſu perbia inq̇net. Sʒ fęlix Maria cui nec defuit humilitas nec virginitas.

De varijs eiꝰ ꝓrogatiuis ⁊ fama ·Capitulum ·LXII·

Et q̇dē ſinglariſ virginitas quā nō temerauit ſʒ honorauit fęcūditas· ſʒ nihilominuſ ſpalis hūilitas quā nō abſtulit ſʒ extulit fęcūda ꝟginitas· ⁊ incōꝑabilis ꝓrſus fęcūditas quā ⁊ ꝟginitas ſimul comitatur ⁊ hūilitas. Quid hoꝝ nō mirabile· q̇d nō incōꝑabile· q̇d nō ſinglare? Mirū vero ſi nō heſitas ī eoꝝ pōderatione q̇d tua digniꝰ iudices admiratiōe? Deniqʒ q̇d mirū ſi deꝰ q̊ mirabil' in ſcīs ſuiſ legit' ac cernit'· in mr̄e ſua mirabilior exhibet'? Hugo vbi. ſ̄. Sic aūt virginis mr̄is hūilitas vt ſupiꝰ oſtēſuum eſt apud deū facta eēt acceptabil' ⁊ g̃ta· ſic ⁊ hūilitas eiꝰ apud hoīes ī gl'iaʒ cōmutata. Vn̄ poſtq̄ʒ hūilitatē ſuā a dn̄o reſpectā aſſeruit· ex h̄ iaʒ ſe btāʒ in oēs generatiōes ꝑdicādā ſbiūxit. Nam illud vſqʒ ad illud tꝑs apud hoīes opprobrium ſterilitatꝫ portauerat· q2 ꝟginitatꝫ integritatē thoro maritali ꝑferebat. Sed tūc reſpexit deꝰ hūilitatem eiꝰ ⁊ abſtulit hūiliationē eiꝰ: Jō inq̇t: btāʒ me dicēt oēs gnātiōeſ· vt m̄ parū ſit iaʒ ī gnātiōe ꝑterita ſterilitatꝫ opprobriū ſuſtinuiſſe q̄ ab oī futura gnātiōe btā vocabor ꝓ fructu fęcūditatꝫ meę. Bern̄· ſup magnificat. O dilatatū cor Marię genitricꝫ dei q̄ʒ ꝑlucidis oculis oēʒ creaturā in vera btītudine collocādā ſimul aſpexiſti: Ecce inq̇t· intuētꝫ ē verbū iſtud ⁊ demonſtrātꝫ. Ecce iam video q̇d futurum ſit de me· q̊s fructus ꝓcedet ex me· q̄t ⁊ q̄nta bona nō m̄ ſoli ſʒ oībꝫ gnātionibꝰ ꝓueniēt ꝑ me. Nā ⁊ angelicarū gnātionū numerus per meum generatum reintegrabit'· ⁊ hoīuʒ gnātio ī Adā maledicta· ꝑ bn̄dictū ventris mei fructū ad ęt'nam bn̄dictionē regnābit'. Hugo vbi. ſ̄. Ex h̄ igit' o Eliçabeth· i· ex q̊ ꝑ os tuū ſua mag'lia q̄ in me opatꝰ ē apperuit· ex h̄ eadē in oēs gnātiones manifeſtando magnificabit· q2 m̄ magna fecit

De hoc q̇d fecit ei dn̄s magna Bern̄· in ſermōe de natiuitate beatę Marię. ·Cap ·LXIII·

Fecit ait Maria dn̄s mihi magna. Ecce q̄nta deuotio hūilitatꝫ iterū reſonat ī ſermōe beatę ꝟginis. Eliçabeth nāqʒ gl'iaʒ eiꝰ ſingularē ꝑ reuelationē ſpūs agnoſcēs mirabat' ꝑſonā ad ſe veniētꝫ ↄmēdabat ⁊ vocē ſalutātꝫ ⁊ btīficabat fidē credētis. Magna q̇dē ꝑconia ſʒ hūilitas deuota nihil ſibi retinere patiebat'· in eum magꝫ vniu'ſa refudit· cuius in ſe bn̄ficia laudabāt'. Tu inq̇t magnificas matrem dn̄i· ſʒ magnificat aīa mea dn̄ʒ. Jn voce mea ꝑhibes exultaſſe filiū in gaudio· ſʒ exultauit ſpūſ meꝰ in deo ſalutari meo Beatā me eē dicꝫ q̄ credidi· ſʒ ⁊ credulitatꝫ ⁊ btītudinis cā ſupnę pietatꝫ ē reſpectus· vt ex h̄ magꝫ btāʒ me dicāt oēs generatiōes· q2 āncillā hūilē ⁊ exiguā reſpexit deꝰ. Idē ſup magnificat. Hoc ipſū g̊ ꝙ me btīficāt oēs gnātiōes non mihi attribuo · nō meis meritꝫ aſcribo · ſʒ ei potiꝰ q̇ fecit m̄ mag̃. Magnū eſt per ſe ꝙ ꝟgo ſum· magnū ꝙ mat' ſum· magnū ꝙ vtrūqʒ ſimul ⁊ mat' ⁊ ꝟgo ſum. Sed cuiꝰ mat'? vnigeniti dei plaſmatorꝫ ⁊ ſaluatorꝫ oīuʒ. Glo· ſup Lucā. Ob h̄ igit' etiā magnificat aīa mea dn̄ʒ · q2 m̄ digtꝰ ē facē magna. Nil g̊ inq̄ʒ meis meritꝫ tribuo ſʒ magnitudinē meā ad illū refero q̇ eſſentialit' potēs ē· ⁊ de ꝑuis ⁊ d'infimis magnos fac' ac fortes. Hugo vbi. ſ̄. Magnuʒ itaqʒ fuit vt Maria

dñ ancillã ſe fateret̃ plaſmatoꝛ sui mat̃
fieret· magnũ vt ꝟgo ſine virili ſemĩe fi-
liũ concipet. Magnũ vt ꝟgo dei pr̃is
verbũ carne ſua indutũ in vtero geſta-
ret. Hec oĩa mag̃ ſũt ſʒ ei q̇ potẽs ẽ im-
poſſibilia nõ ſũt. Jdõq̃ʒ fecit mag̃ qꝛ po-
tenſ ẽ· ⁊ ſingl'arit̃ mag̃· qꝛ ſingl'arit̃ potẽſ
eſt. Nec ait Maria ꝑ me aut in me mag̃
fec̃· ſʒ m̃ inq̇t fecit. Quod eni ad ſalutẽ
oĩuʒ eſt ĩ ea factũ· hoc ꝓuilegio electio-
nis ad eius gl'iam ſingl'arit̃ eſt oꝛdinatũ
Fecit g̊ inq̇t Maria dñs m̃ mag̃. Jdeo
dixit magna· nec addit q̃lia· qꝛ cum oĩa
dei oꝑa ſenſus hũani capacitatẽ exupe-
rent· p̃cipue ſacramẽtũ redẽptiõis ⁊ in-
carnatiõis verbi myſteriũ ineffabile ſuꝑ
oĩa eminet. Nihil enĩ vnq̃ʒ magis miꝝ
factum eſt q̃ʒ vt de⁹ homo fieret· ⁊ nat̃a
incõpꝛehẽſibil' ita ſibi coꝛꝑis ſubaʒ vni-
ret vt nec ĩ ea minuſ eſſet qꝛ erat ĩmenſa·
nec ĩ ſe minoꝛ exiſteret qꝛ in illa fuerit to-
ta. Hec ſũt igit̃ mag̃· ⁊ ineffabilit̃ mag̃·
q̄ facta ſũt in Maria ad oĩum ſalutẽ· et
Marie facta ſũt ad gl'iaʒ ſingularem.

¶ Qualit̃ bonitateʒ dei cõmen-
dauit et ei⁹ bñficia coĩa. Bernã
vbi· s̃· · Cap· LXIIII·

Et ſanctũ inq̇t nomẽ ei⁹
Hec ſola ẽ cã q̃re tã mag̃ fecit
m̃ dñſ· ſctm̃ nomẽ ei⁹· ⁊ qđ illđ
eſt: bon⁹· Nemo q̇ppe bon⁹ niſi ſolus de
us ¶ Glo· vbi· s̃· Magnificat igit̃ eti-
am aĩa mea potẽtiã ⁊ nomen ſctm̃ eius·
qꝛ culmine potẽtie ſingl'ar oĩa q̄ fec̃ trãſ
cendit· ⁊ hui⁹ noĩs ĩuocatio ſctitat par-
ticipes facit. ¶ Bernã. vbi· s̃· Et mĩa
eius a ꝓgenie in ꝓgenies. Ecce nomen
eius· qđ: mĩa· vbi: A ꝓgenie ĩ ꝓgenies·
a iudea ĩ gẽtes· vel ab initio ſeculi vſq̃ʒ
ad ei⁹ t̃minũ mĩa ei⁹ impẽdit̃· nõ paſſim
ſʒ timẽtib⁹ eũ. A timoꝛe q̇ppe incipit̃ vt
ad amoꝛẽ ipſius ꝑueniat̃ ¶ Glo· vbi
ſupꝛa. A ſpecialib⁹ itaq̃ʒ donis ad ge-
neralia dei iudicia ꝟgo ſe cõuertit ⁊ toti-
us hũani gnĩs ſtatũ deſcribẽs· q̇d ſupbi
q̇d hũiles mereant̃ exponit. Tandẽ etiã
ad ſingularẽ incarnatiõis noue diſpẽſa-
tionẽ ꝟba reducit ac dicit: Suſcepit de
us iſrael puerũ ſuũ· videlʒ q̃ſi medicus
egrũ dũ int̃ hoĩes hõ viſibilis factus ẽ· vt
faceret iſrael· i· vidẽtes deũ puerũ ſuũ· i·
hũilem ⁊ obediẽtẽ ſibi ꝑpl'm. Recoꝛdat⁹
vtiq̃ʒ mĩe ſue· qꝛ ꝙ hoĩem redemit nõ eſt
meritũ hoĩs ſʒ donũ dĩne pietat ¶ Bernã
vbi ſupꝛa. Suſcepit g̊ naturã· ſuſce-
pit ⁊ cãm· Videbat̃ quidẽ pꝛ oblit⁹ eſſe
mĩe qñ vſq̃ʒ in finẽ ſeculoꝝ diſtulit filiũ
mittere. Sʒ recoꝛdat⁹ eſt ei⁹ quã nunq̃ʒ
fuerat oblit⁹· vt nos ſemꝑ memoꝛes ſi-
mus· ⁊ mĩaſ dñi in eternũ cantem⁹.

¶ De reditu ei⁹ ab Elizabeth in
nazareth. Ambꝛoſius ſuꝑ Lu-
cam· ij· li· · Cap· LXV·

Manſit autẽ Maria cum
Eliçabeth quaſi menſibus tri-
bus. Que eteni ꝓpt̃ officiũ ve-
nerat· officio inherebat. Mãſit aũt nõ
qꝛ dom⁹ eã aliẽa dlectaret· ſʒ qꝛ freq̃nti⁹
ĩ publico videri diſpliceret. Nec ſola fa
miliaritat cauſa remãſit ibi diuti⁹· ſʒ vt
tanto tꝑe creſceret Eliçabeth ꝓfectus.
Si enĩ ꝓmo ingreſſu Marie tant⁹ illi
ꝓfect⁹ extitit vt ad ei⁹ ſalutationẽ infãs
in vtero illi⁹ exultauerit· ipſaq̃ʒ mr̃ ſpũ-
ſancto repleta ſit· q̃ntũ putamus ꝙ ipſi⁹
Marie p̃ſentia tanti tꝑis· id eſt· trium
menſiũ vſu addiderit ¶ Beda ſuper
Lucã. Jtaq̃ʒ tamdiu ꝑmãſit Maria
cum Eliçabeth· donec p̃curſoꝛis natiui-
tatẽ ꝓpter quã maxime venerat videret
⁊ ſic in domũ ſuã reuerſa eſt videlicet ad
virũ ſuũ in naçareth. ¶ Jdem ſuper
miſſus eſt. Opoꝛtebat nimirũ vt ſup-
dictuʒ eſt· eã hꝛe virũ· ne velut ſtupꝛi rea
ꝓpt̃ filiũ ex ſe ꝓcreatũ dãnaret̃. Et vt ĩ
hiſ q̄ domeſtica cura naturalit̃ exigebat
puerꝑera virili ſolãtio ſuſtentaret̃· virũ
inq̃ʒ q̇ ⁊ integritat illi⁹ teſtis certiſſimus
⁊ ſaluatoꝛ ex ea nati nutricius eſſet fide-
liſſim⁹· quiq̃ʒ ꝓ eo paruulo ſʒm legẽ ho-
ſtias ad templũ deferret· ⁊ eũ inſtante ꝑ-
ſecutiõis articulo cũ mr̃e ferret ĩ egyptũ

atq̃ʒ referret· aliaq̃ʒ illi pplura q̄ fragili/
tas hũanitatꝭ aſſũptę poſcebat miſtraret
neceſſaria. Nec multũ obfuit ſiqs illum
ad temp⁹ ei⁹ filiũ credidit cuʒ pdicanti/
bus aplis poſt ipſius aſceſione cũctꝭ pa/
lam credentib⁹ ꝙ de virgine natus eſſet
patuerit.

¶ Quõ et qualit̃ de ſpũſctõ hñs inuẽta eſt. Ex glo· ſup Mattheum· Capitulũ · LXVI·

HUic ergo viro deſpõſa/
ta cũ eſſet btã vgo anteq̃ʒ ꝯue
niret inuẽta eſt hñs cõceptum
in vtero·nõ ď virili ſemĩe· ƀ vt ſup oſtẽ/
ſum ẽ de ſpũſancto. Anteq̃ʒ ꝯuenirent
dicit Matthęus·i·anteq̃ʒ nuptiarũ ſo/
lennia celebraret· vel anteq̃ʒ ad op⁹ nu/
ptiarũ ꝯueniret· nõ ꝙ poſtea cõuenerit
ƀ ſicut vſualit̃ de aliq̃ dĩ anteq̃ʒ pęnite/
ret morte eſt ꝯuent⁹·i·ſine pęnitẽtia mor
tuus. Sic enĩ ⁊ Maria ſine virili coitu
ſanctiſpũs opatiõe pgnans eſt inuenta
¶ Origenes i omel· Cũ eſſet de/
ſponſata. Sʒ cui vel a q̃ inuẽta· primo
quidẽ ab angel' eã cuſtodientib⁹ ac pte/
gentib⁹ ad honorẽ illi⁹ q̃ erat ab ipſa ge/
nerãdus. De hinc etiã inuẽta nõ incon/
grue putat' ab ipſo Joſeph q̃ pene licẽ/
tia maritali licet eã nõ ꝯtingeret· futurę
tũ vxorꝭ vt putabat oĩa nouerat. ¶ Ex
glo· ſup Mattheũ. Inuenit q̃dẽʒ
Joſeph Mariã hĩc tñ in vtero ƀ nõ in/
uenit ꝙ hĩet ď ſpũſcto. Hoc aũt addi/
dit euãgeliſta de ſuo· ne videlʒ aliq̃ ſub/
reperet lectori ſuſpicio. Quodq̃ʒ dĩ ha/
bens in vtero de ſpũſctõ· ƀ ẽ illud nouũ
qđ Hieremias pdixit futurũʒ· ſ· mulier
circũdabit virũ· nõ aliunde videlʒ q̃ʒ ex
ſe gignẽdo ¶ Origenes vbi· ſ· Jo/
ſeph aũt cũ eſſet iuſt⁹ vtiq̃ʒ iuſtus in ver
bo· iuſt⁹ in facto· iuſtus ĩ legꝭ cõſumatio
ne· iuſtus ĩ initio grę· noluit eã traduce/
re· noluit eã accipe· noluit eãʒ infamare
ƀ voluit occulte dimittere· ſic mãſuet⁹
⁊ miſericors ⁊ pius.

¶ De hũilitate ac reuerentia Joſeph erga illã. Cap · LXVII·

QUerendũ eſt nũc q̃d de
illa cogitauerit vt eã dimittere
voluerit. Si enĩ in eã ſuſpitio/
nem habebat quõ iuſt⁹ erat? Si nihil
tale de illa cogitauit· cur illã ſctãm ⁊ im
maculatã ex iuſticiaʒ dimittere voluit?
Sʒ myſterij ꝟtutẽ ⁊ ſacrm̃ quoddã ma
gnificũ in eadẽ cognoſcebat cui ſe appro
ximare indignũ eſtimabat. Hũilians ḡ
ſe añ tantã ⁊ ineffabilẽ rẽ ſe longe facere
querebat· ſicut ⁊ btũs Petr⁹ dño ſe hu
milians aiebat: Recede a me· q2 hõ pec/
cator ſum dñe· vel ſicut ille centurio mit
tens dicebat ad eũ: Dñe nõ ſum dign⁹
vt intres ſub tectũ meũ. Sic igit' ⁊ Jo/
ſeph iuſte ſe hũilians in oĩbus cauebat
⁊ timebat illi⁹ tantę ſctitatꝭ coniũctionẽ
ſibimet adhibere· ideo voluit eã occulte
dimittere dicẽs: Maior ẽ ei⁹ dignitas·
ſuperexcellit eius ſctitas· nec mee cõgruit
indignitati. ¶ Johãnes os aureũ
ſup Mattheũ· li· j· O ineſtimabiliſ
laus Marię· magis credebat Joſeph
caſtitati eius q̃ʒ vtero ei⁹· ⁊ plus grę q̃ʒ
naturę. Conceptionẽ mãifeſte videbat ⁊
fornicationẽ ſuſpicari nõ poterat. Poſ
ſibili⁹ credebat eſſe mulierẽ ſine viro cõ/
cipere q̃ʒ Mariã poſſe peccare. ¶ Bern̄
ſup miſſus eſt omel· ij· Bene ḡ cũ
eſſet iuſtus noluit eã traducere· q2 ſicut
nequaq̃ʒ iuſtus eſſet ſi incognitã reã cõ/
ſenſiſſet· ſic etiã iuſt⁹ nõ eſſet ſi pbatam
innoxiã cõdẽnaſſet. Uidebat aũt ⁊ hor
rebat diuinę pñtię certiſſimũ geſtantẽ in/
ſigne· ⁊ q2 myſteriũ penetrare nõ poterat
indignũ ſe eius cõtubernio reputabat:
⁊ volebat eã occulte dimittẽ. Expauit
Petrus in Chriſto potẽtię magnitudi/
nem· expauit centurio pñtię maieſtatẽʒ:
⁊ horruit Joſeph in Maria ſicut hõ ni/
mirũ tanti miraculi nouitatẽ myſterij p
fũditatẽ· ⁊ iõ voluit eã dimittẽ. Mira/
ris ꝙ Joſeph pgnand cõſortio virginis
indignũ iudicabat ſe· cuʒ audias etiam

Eliçabeth eiuſdē ꝓn̄tiā ferre nō potuiſ-
ſe·niſi cū reuerētia q̇dem ⁊ tremore? Ait
nāqꝫ: Vn̄ h̄ m̄ vt veniat mr̄ dn̄i mei ad
me? Ob h̄ g̊ Ioſeph voluit eā dimittē
Sꝫ q̄re occulte ⁊ nō palā voluit dimit
tere eā? Ne videlꝫ diuorcij cā inq̇reret·⁊
ratio exigeret. Quid enī rn̄deret vir iu-
ſtus ꝓꝑ̇o dure ceruicꝫ·ꝓꝑ̇o nō credēti ⁊ ꝯ̄
dicēti? Si diceret ꝙ ſentiebat ꝙ de illi⁹
puritate cōꝓbauerat ·nōne mox icre-
duli iudęi atqꝫ crudeles illū ſbſannarēt
⁊ illā lapidarēt? Qn̄ nāqꝫ ꝟitati crede-
rent tacēti i vtero·quā poſtea ꝯtēpſerūt
clamātē in tēplo? Quid facerēt nec dn̄ī
appārēti cui poſtmodū impias man⁹ in-
iecerūt etiā miracul̄ coruſcāti? Merito
ergo vir iuſt⁹·ne aut mētiri aut diffama-
re cogeret innoxiā voluit occulte dimit-
tere eam.

De cauta eiuſdē ſuſpitiōe circa eam. Cap · LXVIII ·

Sin vero q̇s aliꝰ ſētiat et
Ioſeph vt hoīeꝫ dubitaſſe cō
tendat·ẜ q̇ iuſt⁹ erat noluiſſe
q̇dē habitare cū ea ꝓpt̄ ſuſpitionem·nec
tn̄ q̇ pius erat traducē voluiſſe ſuſpectā
et iō voluiſſe occulte dimittē eaꝫ. Bre-
uiꝰ etiā ſic illā dubitationē Ioſeph ne-
ceſſariā fuiſſe rn̄deo quę dīno certificari
meruit oraculo· Meritoqꝫ Ioſeph tāqꝫ
hoī Maria venit in ſuſpicionē·aliunde
q̇ppe eē credebat qꝺ de ſe nō eē ſciebat.
Sꝫ iō corrigi dign⁹ fuit ab angelo·q̇ n̄
erat in eo maliuola ſuſpicio. Maliuolę
nāqꝫ ſuſpitiōes ſūt calūniantiū· beniuo
lę gubnātiū·licꝫ cuiqꝫ de filio male ſuſ-
picari ẜ nō licꝫ calūniari. Qui beniuole
ſuſpicat̄ vinci cupit·tunc·n·lętat̄ qn̄ qꝺ
male ſuſpicat̄ falſū inuētū fuerit. Talis
igit̄ erat ſuſpicio Ioſeph erga ꝯiugē ſu-
am Aug⁹ in ſermōe ꝺ annūciatione. Neſciebat q̇ppe Ioſeph ſpōſus
q̇d cū Maria egerit āgel⁹. Subitoqꝫ io
ſeph ītuitu familiari ⁊ licentia maritali
aſpicit Mariā ꝯiugē ſuā velut ſponſus
ſpōſaꝫ ſuā· videt ī ea tumeſcētes venas
i gutture attenuari·faciē q̇tidie pallori-
bus oblitterari. Poſtrēo videt eā greſ
ſibus ḡuari·ītelligit ei⁹ vterū grauidari.
Turbat̄ Ioſeph hō iuſtus ꝙ Mariam
quā de tēplo accepat ⁊ nō dū coguerat
ḡuidā ſētiebat·⁊ quā nō meruerat ī ꝯiu
gij honorē hr̄et ī ꝯfuſionē. Secūqꝫ diu
heſitāſ ac diſputāſ dic̄: Vn̄ h̄ ꝯtigit q̇d
ne euēit? Nō cogui·n̄ tetigi·ſi n̄ tetigi·n̄
violaui·ſi nō violaui n̄ ḡuidaui. Quid
ergo faciā? Anxio gemo doleo curro ꝯſi
liū quero donec plenū inuenio·ꝓdo ad-
ulteriū aut taceo ꝓpt̄ opprobriū? Si ꝓ-
didero·adulteriū q̇dē n̄ ꝯſentio· ẜ neuū
crudelitatꝭ īcurro·qm̄ ẜm librū Moyſi
lapidandam eē cognoſco. Si tacuero
malum coſentio ⁊ cum adulteris portio-
nē meā pono. Qm̄ g̊ adulteriū tacē ma-
lū eſt·ꝓdere peius ē·ne ꝑ me fiat homici-
diū dimittā ꝯiugiū. Cogitauit inqꝫ Io-
ſeph occulte dimittē Mariā ꝯiugē ſuā·
cogitat vt eēt alteri⁹ cū iā eēt alteri⁹ nō
mētꝭ refragatiōe·ẜ dei ꝯceptiōe. Sꝫ nō
timeat Maria Dauid regꝭ filia· qm̄ ſic
in Dauid veniā ꝯtulit ẜmo ꝓphalis·ſic
Mariā libat āgel⁹ ſaluatorꝭ. Veni iaꝫ
mr̄ dn̄i caſta in q̄ nō viril̄ cōmixtiōis ē
appetitio·ẜ ſpūſſcti adimpletio·quā nō
violauit iudę⁹·ẜ ſolus imp̄gnauit opꝰ
de⁹·q̄ nō es cōmixta Ioſeph ſpōſo tuo
nec cognita alicui viro· ẜ ſoli deo. In-
uoca deū tuū Dauid prēꝫ tuū· nō illum
Dauid adulterio fucatū·homicidio di-
uulgatū·ẜ illū forti mān̄ p̄lliatum diu
cū diabolo altercatū. Surgat dn̄s ī ad
iutoriū tuū·mittat ꝺ cęlo āgelū ſuū·viſi
tet ꝺ cęlo ſponſum tuū.

De īſtructiōe Ioſeph ꝑ āgelū facta. · Capitulū · LXIX ·

Ecce ergo iterū virgīs il
le panymph⁹ Gabriel·ille cō-
ſpicuus cęli curſor ęq̇ſſim⁹·me
dio noctꝭ libamīe dic̄ ad Ioſeph ī viſio
ne: Ioſeph inq̇t fili Dauid cur tm̄ tri-
bularꝭ? Cur ꝺ Maria malā īgerꝭ t̄ ſuſpi
tionē·cū ipſa genuerit t̄ ſaluatorē? Au-
fer çelotypię animū ab ea q̇ ipſe impre-
gnauit eā q̇ naſcet̄ ex ea. Iō triſtis ē aīa

tua·q: ḡ legiſti ī ꝓphia·nō intellexiſti in Maria. Joſeph fili Dauid natꝰ ex genere ſacerdotali ⁊ regali·filiꝰ ꝓpharū ſocius ſcribarū·ille q̄ ſcripſit mirabilia in lege ſua·ipſe fecit mirabilia ī cōiuge tua Quid aūt ſūt dei mirabilia·niſi ḡ ſunt hoīb⁹ impoſſibilia? Qui ḡ lapideas inſcripſit tabulas ſine ſtilo ferreo·ipſe gui‹dauit› Mariā ſpūſctō. Qui ꝑduxit panes ī heremo ſine aratiōe·ipſe impgnauit ꝟginē ſine corruptiōe·Et q̄ fec ꝟgā ſine pluuia germīare·ipſe fecit filiā Dauid ſine ſemīe gnāre. Qd ḡ legiſti ī libꝛiſ tuis aſpice in Maria oculis tuis·vt digne dicas canticū Dauid pr̄is tui: Sic audiuimꝰ ſic vidimꝰ in ciuitate dn̄i ī ciuitate dei nr̄i. Accipe ḡ Mariā cōiugeȝ tuā ſemp de ea ſecurꝰ·in nullo ſis ſollicitus·q: qd natū eſt ī eiꝰ vtero nō eſt d pec cato ſ; de ſpūſctō. Et qd naſcit̄ ex eius vtero nō vocabit̄ filiꝰ iudei ſ; filius dei. Habe ḡ Joſeph cū Maria cōiuge tua cōem ꝟginitatē mēbꝛoꝝ·q: de ꝟginalibus mēbꝛis naſcit̄ virtus angeloꝝ. Sit Maria Chꝛiſti ſpōſa carne ſua ꝟginitate ſeruata·ſis ⁊ tu pr̄ Chꝛiſti cura caſtitatis ⁊ honoꝛificētia ſctitatꝭ·vt de ꝟgineiſ mēbꝛis vr̄is generetꝭ ſecul̄ chꝛiſtianis ſpōſum ꝟginitatꝭ ⁊ maritū caſtitatꝭ·cōeȝ ſingulis ꝟginib⁹ ⁊ maritatis. Virginitas Marię angeli ſalutatiōe ē impgnata·⁊ a Johāne de vtero ē ſalutata. Gaude itaqȝ Joſeph·nimiūqȝ cōgaude ꝟginitati Marię·q: ſolus meruiſti virginale coniugiū poſſidere·q: p meritū ꝟginitatis·ita ſepatꝰ es a cōcubitu vxorꝭ vt pat̄ dicarꝭ. Bern̄ vbi·ſ· Itaqȝ ſicut pro Suſanna ī Daniele affuit Chꝛiſtꝰ·ita p Maria affuit dn̄i angelꝰ. Glo·ſuper Mattheū. Apparuit aūt ei per imaginationē coꝛdis oculis oſtenſaȝ et ſ; in ſomnis·q: p̄mebat̄ ipſe ſomno dubietatꝭ. Joſeph inq̄t fili Dauid In nomine vocat familiaritatē ⁊ vitę cognitionē. Beda ſup miſſus ē. Qd autem dī fili Dauid·nō tm̄ ad Joſeph ſ; etiā ad Mariaȝ ꝑtinet·q: legꝭ ꝑceptum erat vt vxoꝛē q̄ſqȝ de tribu ⁊ familia ſua duceret. Glo· ſup Mattheum. Noli inq̄t timere illā accipe· q: licȝ non ſis neceſſariꝰ cōceptui·eris tn̄ ꝓcuratiōi: Recognoſce q̄d olim domui Dauid ē ꝓmiſſum ⁊ vide ī illa impletū. Origenes vbi·ſ· Cur ḡ dubitas·q̄d imprudent̄ cogitas? Deꝰ eſt q̄ gnāt·ꝟgo q̄ gnāt. Huiꝰ gnātiōis miſter es nō largitoꝛ·ſeruꝰ nō dn̄s neqȝ plaſmatoꝛ. Ergo miſtra ⁊ ſerui·intēde·fer curā·⁊ ei q̄ naſcitur ⁊ eius genitrici. Accipe igit̄ eā ſecurꝰ ſ̄m legꝭ ꝑceptū vxoꝛē tibi noīataȝ ⁊ ſ̄m ꝯſuetudinē nuptiarū atqȝ coniūctionē longe alienā. Accipe illā vt cōmēdatuȝ cęleſtē theſaurū vt honoꝛabile dei tēplū vt regis ac ſponſi cęleſtis īmaculatā domū. Ne timuerꝭ eā accipe t̄ cōmēdatā re ligioſitati tuę creditā. Serua·fer curaȝ ne timuerꝭ accipe ꝯiugē tuā. Jpſam dico cōiugē vt diabolo ꝟginitatē eiꝰ occultē·vt iudeoꝝ ꝑuitatē excludā·vt legꝭ inſtituta nō deſtruā. Jn ſequētib⁹ autē demōſtrabo q̄ nec iſta ꝯiūx tua ſ̄m cōiugiꝭ ꝯſuetudinē habeat̄· nec iſte q̄ gnāt̄ tuus eē filiꝰ credat̄. Qd enī in ea natuȝ eſt de ſpūſctō eſt·q: videlȝ opatoꝛ huius natiuitatꝭ ſpūſſctūs eſt.

De ꝓphetia Eſaię ſup conceptu virginis cōpleta. Glo·ſup Mattheū. · Capitulū ·LXX·

Hoc aūt totū qd dictum ē videlȝ vt ꝟgo ꝓpinq̄ ſuo deſpōſaret̄·⁊ caſta ſeruaretur·vt Joſeph p angelū in ſomnis eā ſpōſam accipe iuberet̄·vt ꝟgo pareret ⁊ nomen pueri Jeſum vocaret·totū inqȝ ſ; factū eſt vt adīpleret̄ qd p ꝓphaȝ a dn̄o dictū eſt: Ecce virgo in vtero habebit ⁊c. Chꝛyſoſtomꝰ ſup Mattheū. omel·v· Hic iudei nō dicūt ꝟgo ſed puella. At ſi puella ideȝ ē qd ꝟgo habemus ꝓpoſitū. Si ꝟo puella cōi lege cōiugiꝭ eēt ī vtero habitura· iaȝ nō eſſet ſignū·q: ſignū excedere debet oēȝ oꝛdinē

rerū. Quō ꝗ cōuenit qd Esaias dicit? Dabit inqt ipſe dñs vobis signū: Ecce ꝟgo cōcipiet. ꝛc. Bern. in ſermone. ij. de aduētu dñi. Audiuim⁹ q̄dem Esaiā regi Achaz a dño signū in ꝓfundū inferni vel in excelſū ſup̄ petere ſuadētē. Audiuim⁹ ⁊ ei⁹ rñſionē. formā quidē pietatꝫ habētē. ſꝫ nō ꝟtutē. Non petā inqt ⁊ nō tēptabo dñz. Diſſimulat ille ptātꝫ excelſę vel iſcrutabilis ſapię ſignū querere. faſtigio ſolij regal' elat⁹ et hūanę ſapię ꝟbis aſtut⁹. ꝓpterea dñs ipſe ꝓmittit domui Dauid ſignū bonitatꝫ vt qs nec ptās nec ſapīa terret alliciat ſaltē exhibitio charitatꝫ. Pōt tñ in eo qd ait in ꝓfundum inferni ⁊ charitas ipſa qua nemo maiorē habuit vt ī inferno qꝫ moriēdo ꝑ amicꝫ deſcenderet non īmerito deſignari. videlꝫ vt precipiatur Achaz. vel in excelſo regnātꝫ expaueſcere maieſtatē. vel ad inferos deſcēdentis amplecti charitatē. Moleſt⁹ eſt ꝗ nō ſolum hoīb⁹ ſꝫ etiā deo q̄ nec maieſtatē cogitat ī timore. nec charitatē meditat' cū amore. ꝓpt' hꝫ inqt dabit vob ſignū domin⁹ ipſe in q̄ ⁊ maieſtas ⁊ charitas īnoteſcat māifeſte: Ecce ꝟgo concipiet ꝛc.

De noīs emanuel intelligētia Capitulū . LXXI.

Ecce inqt virgo cōcipiet ⁊ piet filiū ⁊ vocabit' nomē ei⁹ emanuel qd interptat' nobiſcū de⁹. Noli fugē Adā q: nobiſcū deus. Ne timeas hō nec dei noīe terrear: audito. q: nobiſcū de⁹. nobiſcū carnis ſilitudine. nobiſcū vtilitate. ꝓpter nos venit tāqꝫ vn⁹ ex nob. ſilis nob paſſibil'. Hugo de ſctō victore. Deniqꝫ nobiſcū eſt de⁹ qttuor modis. videlꝫ ꝑ pñtiam maieſtatꝫ. ꝑ participationē hūanitatꝫ. ꝑ vinculū charitatꝫ. ꝑ patrociniū ꝟitatꝫ. In pmo mala nr̄a cogſcit. in ſecūdo expt⁹ ē in tertio cōpatit'. in qrto aufert. et ē emanuel nobiſcū de⁹. Bern. in ſermōe vij. de aduētu dñi. Nō ſolū autē nobiſcū eſt de⁹. verū etiā in nob habitat ⁊ ꝓ nobis ſtat. Triplex enī erat ⁊ ē vniuſalis miſeria gnīs hūani. quā triplex comitat' indulgētia. cōſilij. ſ. ⁊ auxilij ⁊ pſidij. Quotqt enī degim⁹ in regione vmbre mortꝫ. ī infirmitate corpis. in loco tēptatiōis. faciles ſum⁹ ad ſeducēdū. debiles ad opandū. fragiles a reſiſtēdū. ſi diſcernere volum⁹ int' bonū ⁊ malū decipim̄. ſi tēptam⁹ facere bonū deficim⁹. ſi conam̄ reſiſtere malo deijcim̄. Neceſſaria ꝓ inde ſaluatoꝝ pñtia q̄ ⁊ in nob per fidē habitās cecitatē nr̄az illumīet ⁊ nobiſcū manēs infirmitatē adiuuet. ⁊ pro nob ſtās fragilitatē ꝓtegat ⁊ ꝓpugnet. Si enī ille ī nob eſt. qs iā decipiet nos? Si ille nobiſcū. qd d' cetero nō poſſum⁹ in eo q̄ cōfortat nos? Si ille ꝓ nob. qs cōtra nos? Fidelis cōſiliarius eſt q̄ nec falli nec fallere queat. Fortꝫ auxiliari⁹ q̄ nō laceſcat. Pron⁹ efficax q̄ ſathanā ſꝫ pedib⁹ nr̄is velocit' cōterat ⁊ ei⁹ oīa machinamēta cōfringat. Ipſe nimirū ē dei ſapīa cui ſemp in ꝓmptu ſit ignorantes inſtruere. Ipſe dei ꝟt⁹ cui facile ſit ⁊ deficientes reficere. ⁊ piclitantes eripe. Ad hūc ꝗ tm̄ eruditorē in oī delibatiōe curram⁹. Hūc tam ſtrenuū adiutorē in oī opatiōe inuocem⁹. Huic tā fido ꝓpugtori in oī colluctatiōe aīas nr̄as cōmittam⁹. q̄ nimirū ad hꝫ venit ī mūdū. vt habitās cū hoīb⁹ ī hoīb⁹ ꝓ hoīb⁹. ⁊ tenebras nr̄as illuminaret ⁊ labores leuaret ⁊ pericula ꝓpulſaret.

De trina mirabili mixtura et pmo d' pma. Idē in ſermōe. iij. de vigilia natiuitatis domini Capitulum . LXXII.

In illa qdē aſſūptione carnis nr̄ę fec' ops illa maieſtas mixturas tres mirabilit' ſinglares ⁊ ſinglarit' mirabiles. coniūcta qppe ſūt adinuicē de⁹ ⁊ hō. mat' ⁊ ꝟgo. fides ⁊ cor hūanū. In pma cōmixtiōe trinitas

eſt ī ſubſtātijs· ⁊ vnitas ī pſonis· ſicut in
ſūma deitate trinitas ī pſonis ⁊ vnitas
in ſubſtātia· Et ſic ibi pſone nō ſcindūt
vnitatē nec vnitas minuit trinitatē. Ita
etiā hꝫ pſona nō cōfundit ſubās nec ipſe
pſone diſſipāt vnitatē. Sūma qdē illa
trinitas hāc nob exhibuit trinitatē opꝰ
mirabile· opus ſingulare ī oīa ⁊ ſup oīa
opa ſua. Idē ī ſermōe· iij· d na
tiuitate dni. Verbū enī qd erat in
pncipio ⁊ aīa nouiter creata de nihilo ⁊ ca
ro de maſſa corruptiōis abſqꝫ vlla cor-
ruptione dīno ſegregata artificio ī vni-
tatem pſone ꝯuenerūt indiſſolubili vin-
culo. Hec itaqꝫ coniūctio fit ex tribꝫ ſb-
ſtātijs· vt ex hꝫ ipſo diſcas ad ſacrm acce
dere trinitatꝭ. Et habes ī his triplex ge-
nus potētie· qd nō erat creatū qd pierat
repatū· qd erat ſup oīa paulominꝰ ab
angelis minoratū. Hec ſūt euāgelica il-
la farine ſata pariter fermentata vt ſit pa-
nis angelorꝫ quē hō māducet · ⁊ ipſe pa-
nis cor hoīs cōfirmet. Felix mulier bene
dicta ī mulieribꝫ· in cuiꝰ caſtis viſceribꝫ
ſupueniēte ſpūſcti igne coctꝰ eſt panis
iſte. Felix inqꝫ mulier q̄ in hꝫ tria ſata fi-
dei ſue fermētū immiſit. Fide ſiqdē con
cepit· ⁊ fide pepit. Beata qppe q̄ credi-
dit· qm pfecta ſūt oīa q̄ dicta ſūt ei a do
mino. Nec indignū videt ſi regnū celo-
rū fidei Marie cōpat· q̄ ⁊ repat. Huiꝰ
itaqꝫ vinculū vniōis nulla ſoluere crea-
tura pōt. Si qdē nec pnceps mūdi huiꝰ
habet ī eo quicq̄· nec ipſe Johēs dignꝰ
eſt ſoluere calciamēti eiꝰ corrigiā. Quid
tn? Certe neceſſe ē aliqten ſoluat· alio-
qn qd diſſolutū eſt nō reſolidat. Panis
integer· ſapiā occulta· theſaurꝰ abſcōdi-
tus· que vtilitas ī his oībꝫ? Aperi tu li-
brū clauſum agne dei vera māſuetudo
fodiēdas manus tuas ⁊ pedes expone iu-
deo vt pcedat q̄ latet ī eo theſaurꝰ ſaluꝭ
⁊ copioſa redemptio. Frange panē tuū
eſurientibꝫ. Solus enī frangere potes q̄
ſolus vt confracta ſolides ſtare potes·
habens poteſtatē ponendi animā tuā
cum volueris reſumendā. Ergo tua mi
ſeratiōe templū hoc aliquatenus ſolua-
tur non penitꝰ diſſoluatur. Ab anima q̇-
dem caro ſeparetur· ſed verbū carni ſer-
uet incorruptionē ⁊ anime plenam con
ferat libertatē· vt ſola libere inter mortu
os agat ⁊ vinctos de domo carcerꝭ edu-
cat· moriēſqꝫ caro mortem perimat et
hominū vita cum reſurgente reſurgat.

De prima ſecūda ⁊ tertia. Idē in ſermone· iij· de vigilia natiuitatis dni. · Cap · LXXIII·

Hec eſt ergo prima com-
mixtio mirabilis facta in vbi
patris incarnatiōe· videlicꝫ de
us ⁊ homo conſtans ex anima ⁊ carne.
Aduerte homo quia limus es ⁊ non ſis
ſuperbus· quia deo iunctus es· ⁊ non ſis
ingratus. Secunda eſt mater virgo ⁊ hꝫ
vtiqꝫ mirabilis ⁊ ſingularꝭ. A ſeculo q̇p-
pe non eſt auditū ꝙ virgo peperit· ꝙ ma
ter virgo permanſit· ſola hec eſt in qua
fecunditas ⁊ virginitas obuiauerūt ſibi
Tertia eſt fides ⁊ cor humanū. Mirum
eſt enī quō cor humanū his duobus ac
cōmodauit fidem· ꝙ deus homo eſſet· ⁊
ꝙ virgo peperiſſet. Sicut enī ferrū ⁊ te-
ſta non poſſunt coniūgi· ſic ⁊ hec duo ne
queunt miſceri ſi non miſceat ea glutinū
ſpūſſancti. Tam facile vbo potenterqꝫ p-
ſuaſum eſt orbi vniuſo. ⁊ ꝙ deus homo
ſit· ⁊ ꝙ mater virgo vt hoc mihi credibi-
le faciat credentiū multitudo. Iuuenes
enī ⁊ virgines ſenes cum iunioribꝫ elege-
runt mori mortibꝫ mille qꝫ vel ad momē
tum ab hac fide deficere. Et hec quidē
eſt excellens mixtura· ſed excellentior eſt
ſecunda· tria vo excellētiſſima. Primā
auris audiuit. Auditum eſt enim ⁊ cre-
ditum vbiqꝫ terrarū illud magnū pie-
tatis ſacramentū· ſed oculus non vidit
quomodo dei filius intra vginalis vte-
ri anguſtias hūano corpi ſe ꝯiūxit. Se-
cundam oculꝰ vidit· qr fecūdā ⁊ vginē

illa ſingularis regina ſe ꝯſpexit. Joſeph
q̄ꝫ cog̃uit nō min⁹ teſtis q̄ꝫ cuſtos tante
ꝟgĩtatꝭ. Tertia ꝟo ĩ cor aſcẽdit cū magis
oraculo q̄ꝫ oculo credim⁹. cū ea q̄ dicta
vel facta ſūt firmiſſime ꝛ abſqꝫ vlla du-
bitatiōe tenem⁹. In pͥma vide qd. ĩ ſe-
cūda ꝑ qd. in tertia ꝓpt̃ qd dederit t̄ de⁹
Dedit enĩ t̄ Chriſtū ꝑ Mariā ꝓpt̃ ſani-
tatē. In pͥma remediū ē. qm̄ ex deo ꝛ ho-
mine cataplaſma ꝯfectū ē. qd oēs infir-
mitates tuas ſanaret. Cōtuſe ſūt aūt et
cōmixte due ſpẽs iſte ĩ ꝟgĩs vtero tāqꝫ
in mortariolo ſpūſctō tanqꝫ piſtillo illa
ſuauit̃ cōmiſcēte. Sꝫ qꝛ tu dignus non
eras cui donaret̃: Marie datū eſt vt per
illā accipes quicqd habes. Cū igit̃ in pͥ-
ma ſit remediū. in ſecūda adiutoriū eſt.
qꝛ nil hr̃e nos voluit deus qd ꝑ Marie
man⁹ nō trāſiret. In tertia ꝟo fidei me-
ritū habem⁹. ꝛ in fide ſanitas ē. qꝛ q̄ cre-
diderit ſaluus erit.

¶ De prophetia cibi pueri emanuelis. Capitulū. LXXIIII.

Addidit quoqꝫ ꝓpheta
de puero emanuele quē ꝑdixit
naſciturū de ꝟgine: Butyrū
inqt ꝛ mel cōedet. ac ſi diceret: Erit par-
uulus ꝛ alimētis veſcet̃ infantilib⁹. vt ſci-
at inqt reprobare malū ꝛ eligere bonū.
Hic etiā bonū ꝛ malū audis. ſic in arbo-
re vetita. ſic in ligno trāſgreſſiōis. ſꝫ mul-
to meli⁹ q̄ꝫ Adā pͥm⁹ patit̃ iſte ſecūdus
bonū eligēs ꝛ malū reprobās. Nā ꝛ ĩ eo
qd ꝑmittit̃: butyrū ꝛ mel comedet hui⁹
electio adūti pōt. Duo qppe ſūt ĩ ouis la-
cte. butyrū videlꝫ hūidū ꝛ pingue. caſe⁹
ecōtra dur⁹ ꝛ arid⁹. Hūc ḡ paruulus nr̃
eligē nouit q̄ butyrū comedēs. caſeū reli-
quit. Que ē enĩ ouis cēteſima q̄ errauit
ꝛ perijt? Utiqꝫ gen⁹ hūanū qd paſtor
benigniſſim⁹ alijs nonagĩta noue in mō-
tib⁹ derelictis reqſiuit. In hac igitur oue
duo reperies: Naturā dulcē ꝛ bonā val-
de tanqꝫ butyrū. ꝛ pctĩ corruptiōnē vt
caſeū. Uide ḡ q̄ꝫ oportune puer nr̃ ele-
git q̄ naturā nrã ſine vlla pctĩ corrupti
one ſuſcepit. Nā de pctōrib⁹ legit: Coa-
gulatū eſt ſicut lac cor eoꝝ. ĩ qb⁹ vtiqꝫ pu-
ritatē lactis fermentū malicie corrupat et
coagulamētū iniqtatis. Sic etiā apis hꝫ
ꝛ mellis dulcedinē ꝛ aculei pūctionem.
Apis aūt ē que paſcit̃ int̃ lilia q̄ florige-
ram inhabitat pãaꝫ angeloꝝ. Uñ ꝛ in
naçareth qd interp̄tat̃ flos aduolauit.
ꝛ ad redolētē ꝑpetue ꝟginitatis florē ve-
nit. illiqꝫ ĩſedit ꝛ illi adheſit. Cui⁹ apis
mel ꝛ aculeū nō ignorat q̄ cū ꝓpha mĩaꝫ
ꝛ iudiciū ei decātat. Attñ ad nos veniēs
ſolū mel attulit. nō aculeū qꝛ nō venit vt
iudicaret ſꝫ vt ſaluaret mūdū. Uerū no-
lite ſpare ĩ iniqtate. nolite peccare in ſpe
Habet enĩ apis nr̃a qñqꝫ reſumē acule-
um. ꝛ acrit̃ nimis infigere medulliſ pecca-
toꝝ qꝛ pr̃ filio dedit oē iudiciū. Nūc aūt
paruuluſ nr̃ butyrū ꝛ mel comedit. qꝛ bo-
nū hūane nature ꝛ diuine mĩe ſic ĩ ſeipſo vni-
uit vt eēt hō ver⁹ ꝛ pctm̄ nō hn̄s de⁹ mi-
ſericors ꝛ iudiciū nō exhibens.

¶ De partu ſanctiſſime virginis Glo. ſup Mattheū Ca. LXXV

Joſeph igit̃ vt ꝑdictum
eſt ab angelo monitus accepit
cōiugē ſuā. videlꝫ ad vitandū
ipſi⁹ ꝟginis infamiā. ꝛ ad referādū ſal-
uatoris aduētum. ad neceſſariū q̄ꝫ pueri
naſcētis obſequiū. ſꝫ ꝓpt̃ ſecreta q̄ didice-
rat ad op⁹ eā cōiugale nō cognouit. donec
filiū ſuū pͥgenitū peperit. nō qꝛ poſtea co-
gnouerit. ſꝫ ponit̃ donec ꝑ ꝛ. vel ꝑ etho.
ſicut dr̃ in pſ: Donec ponā ĩimicos tu-
os ſcabellū pedū tuoꝝ. Et dr̃ pͥgenitus
Marie Chriſt⁹ nō poſt quē ali⁹ ſꝫ ante
quē nullus ex ea ſit nat⁹. De qppe quod
apit vuluā ſiue ſequat̃ aliud ſiue nō pͥ-
gēitū appellat̃. vel pͥgēit⁹ int̃ oēſ electos
ꝑ grãꝫ Chriſt⁹ intelligit̃. ꝓprie ꝟo vni-
genit⁹ dei pr̃is vel Marie dr̃. ¶ Glo.
ſup Mattheum. Dicitur autem q̄
Joſeph Mariam facie ad faciem vide-
re non poterat. quam ſpūſſctūs a conce-
ptiōe pēit⁹ impleuerat. Ideoqꝫ quā de-
ſponſauerat in facie nō cogſcebat donec

vterus eius euacuaret. De q̄ h̄ nō agi-
tur. Aug⁹ in sermōe de anūciatione. Sȝ ecce iaȝ infans pulsat clau-
stra v̄ginis vrget secreta pudoris. Quid
ergo inq̄t agā? Quo me p̄utaȝ? Iaȝ pu
gnat ꝯ naturā de⁹. spūs parit incūbit ꝛ
corp⁹. Succurre ḡ fides. succurre ineffa-
bilis part⁹. Exit itaqȝ cū deo ꝑ figulū
v̄ginis corpus ꝛ pudor ꝑseuerat illesus.
Assint ḡ sodales angeli. canticū nouuȝ
decantēt lyris tubis ꝛ tympanis armo-
niam celestē ac melos cōcrepēt. Nupsit
v̄go. ꝑpepit v̄go. mat̄ est v̄go. O v̄ginē
v̄ginū mīma sūt terrena gaudia. desce-
dant dīna mysteria. Egerūt ī celo festa
dū Gabriel rediȷt ꝛ v̄go cōcepit. Agāt
in t̄ris gaudia noua q꞉ v̄go ꝑpepit ꝛ con-
cepit. Glo. sup Luca. ij. cap. Pe
perit aūt ī bethleē nō in naçareth. q̄niaȝ
alibi cōcipi ꝛ alibi nasci voluit dn̄s. vt
insidianꝭ Herodis furorē facili⁹ euade-
ret. Greg⁹ ibidē. Nec in domo pa-
rentū h̄ in via nascit̄. q꞉ ꝑ hūanitatē q̄si
in alieno nascebat̄. Nō h̄m ꝑtātēȝ h̄ h̄m
naturā. Glo. sup Esaiā. xix. cap.
Ascēderat q̄ppe sup nubē leuē. i. sancte
v̄ginis corp⁹. vel carnē a pondere pecca
ti imunē. ꝛ sic ingressus ē egyptū. i. mū-
dum infidelitate tenebrosū. Bern̄. ī
sermōe. ij. de natiuitate beate
Marie. Proinde signant̄ de ipso ꝓ
pheta loquit̄ dicēs: Spūs an̄ faciē no-
stram Christ⁹ dn̄s ī ei⁹ vmbra viuem⁹
in gētib⁹. Nā int̄ celestes q̄dē btitudi-
nes nō in vmbra viuit̄ h̄ poti⁹ in splēdo
re. Vn̄ in splēdorib⁹ inq̄t sctōꝝ ex vte-
ro an̄ luciferuȝ genui te. verū id q̄dē pr̄:
At eūdē ipsū sane mat̄ splēdorē genuit
h̄ ī vmbra. nō tamē nisi ea q̄ altissim⁹ ob
umbrauit. Merito ꝓinde p̄ns ecclīa ca-
nit: Sub vmbra eius quē desiderauerā
sedi. lucem q̄ppe meridianā indicari sibi
petierat vbi spōsus pascit. h̄ repl̄sa ē. ꝛ ꝓ
plenitudine lumīs vmbram ꝓ satietate
gustum interim recipit.

De integritate parientis. Aug⁹
cōtra. v. hereses. Ca. LXXVI.

Dicunt aūt Christ⁹ natus
est sol⁹ int̄ mortuos liber. sic ꝛ
m̄ris ex q̄ nat⁹ est pudor solus
ꝑmāsit integer. Vnde ꝛ Christ⁹ h̄mis
dict⁹ est. nō solū ꝓpt̄ hūilitatē carnis. sed
fortassis ꝛ ꝓpt̄ v̄ginis partū. q꞉ sine coi-
tu nat⁹ est. Idē sup Iohānem.
Nō enī quesiuit in t̄ra ꝑ̄rē m̄rēȝ q̄ iam
habebat desup p̄rēȝ. Beda super
Marcū. li. ij. Nec tn̄ sine certi ꝓui-
sione sacramēti faber ꝛ fabri fili⁹ estima-
ri voluit ꝛ dici. Quin poti⁹ ꝑ h̄ sē docu-
it ei⁹ filiū eē q̄ fabricator ē oīuȝ. q̄ etiam
opat̄ spū ꝛ igne. vnde ꝛ de illo tanq̄ fi-
lio fabri dicebat Iohes ꝙ baptiçaret ī
spūsctō ꝛ igni. In magna siq̄dē huius
mūdi domo vasa diūsi generis fabricat.
imo vasa ire sui spūs igne moliēdo ī va-
sa mīe cōmutat. Aug⁹ in sermone
de natiuitate dn̄i. Ceterū ꝑcesserat
ꝑma gnātio sine viro ꝛ femīa. secūda q̄ȝ
de viro sine femīa. iam erat ꝛ tertia d̄ vi-
ro ꝛ femīa. Restabat ḡ q̄rta sine viro de
femīa. q̄ tres ꝑdictas libauit cūctꝭ viuē-
tib⁹ desiderata. Idē in sermōe d̄
anūciatiōe. Itaqȝ bis nat⁹ ē dei fili⁹
q꞉ secūdo nascitur⁹ fuerat mūd⁹ q̄ peri-
erat nat⁹. Bern̄. in exhortatorio
de passiōe dn̄i. Tu es ḡ dn̄e Iesu
christe q̄si tenerrim⁹ ligni v̄miculus qui
v̄ginalit̄ edit⁹ oēȝ ꝑforas duritiā hūili
tate tua ꝛ charitate. vno īpetu spūs tui
octingētos interficiēs ꝑncipes malitie
Aug⁹ vbi. s. Sȝ quō inq̄t incredu-
lus: Maria fuit sine viro feta post partū
integ. Ipsa dicat spōsa dei arcani ꝯscia
facti. Ipsa qd̄ senserit nūcio īterloquēte
dicat. Ipsa incredulos disputādo con-
uincat. Ipsa īimicos suos īfideles ac re-
belles tāq̄ potēs regīa ꝓsternat: Potuit
v̄ga nuda in lege vitalib⁹ abscisa ramis
sine t̄ra atqȝ radicib⁹ fructuare. non po-
tuit de⁹ ꝛ m̄rēȝ facere ꝛ v̄ginē ꝯsecrare?
Erubesce iam ꝑfide ꝛ regine orb̄ simul et
celi captiua colla submitte. Per hāc t̄ de-
us succurrere voluit non nocere. Assint
nunc quoqȝ v̄gines simul et m̄res que

vterū mēq̄ fide complēt·geſtuqꝫ decoro modulantibꝫ ſonis feſta diei celebrent atqꝫ ante thoros huiꝰ ꝟginis frequent dulcia cātica dragmatis. Orb audiat· mūdꝰ gaudeat· tra celo ꝯiūgat ſe·qꝛ natus ē deꝰ in carne·ſignū ꝟginale ꝑmanſit·ꝛ oē ſeculū in Chriſti natītate reuixit

De inualida iudeoꝝ ꝛ manicheoꝝ obiectione. Augꝰ in ſermōe d̄ natiᵭ dn̄i. Ca·LXXVII·

Sed ecōtra iudeus cōtra naturā inqt ꝟgo Maria parere nō potuit. Deteſtādus q̄ꝫ manicheꝰ ait: Si Maria erat caro non potuit eē ꝟgo·ꝛ ſi ꝟgo ꝑpit·fantaſma fuit. Vtriqꝫ igit̄ eſt rn̄dendū·et exēplū neceſſariū de veteri teſtō ꝯ iudeū eſt ꝓferendū. Ecce ꝟga vt dictū eſt Aaron ꝓtulit qd̄ añ nō habuit· nō radicata plātatiōe·nec defoſſa ſarculo·nō aīata ſucco nec fecūdata ſemīario. Et cū illi deeſſent vniūſa iura nature·ꝓtulit qd̄ nec ſemine ſuggeri potuit nec radice. Virga ḡ potuit ꝯ naturā nuces adducē·ꝛ ꝟgo n̄ potuit ꝯ nature iura dei filiū gn̄āre? Dicat ergo m̄ iudeꝰ incredulus queādmoduꝫ arida ꝟga floruit ꝛ frōduit ac nuces ꝓtulit: Et ego dicā illi·queādmodū ꝟgo ꝯcepit ꝛ ꝑpit. Sꝫ ille ꝓfecto nec virge poterit explicare ꝯceptū nec ꝟginis ꝑtū. Veniat ḡ ad eccl'iaꝫ ꝛ exponat̄ illi·vt cognoſcat veꝝ ordinē natal' officij· Virgo ꝑpit tꝑe pariēdi·ꝟga nō habuit tēpora germinādi. Illa nāqꝫ decurſis nouem mēſibꝫ ꝑpit· ꝟga ꝟo alia die qd̄ natura nō habuit germīauit. Deus ḡ q̄ mirabile ꝯ naturā ſignū on̄dit vt aſina loqueret̄·ipſe mirabiliꝰ facere voluit vt Chriſtꝰ de ꝟgine naſceret̄. Audiat ꝟſutus ille manicheꝰ. Solis radiꝰ ſpecular penetrat ꝛ ſoliditatē eiꝰ inſenſibili ſb̄tilitate ꝑtraijcit· et talis videt̄ intrinſecus q̄lis extrinſecus. Itaqꝫ nec cuꝫ ingredit̄ violat nec cū egredit̄ diſſipat·qꝛ ī ingreſſu ꝛ egreſſu eius ſpecular integrum perſeuerat. Specular ergo non rūpit radius ſolis ꝛ integritatē ꝟginis ingreſſus aut egreſſus vitiare poterat deitaţ? Sꝫ q̄d vlterius īmoramur? Audiat chriſtianꝰ qd̄ nō vult audire iudeꝰ aut manicheꝰ·vt iſte ꝓficiat ī fide redēptꝰ·ꝛ ille deficiat īduratꝰ. Virga illa vn̄ agebamꝰ Aarō ꝟgo Maria fuit q̄ nob Chriſtū verum ſacerdotē cōcepit ꝛ ꝑpit· de q̊ Dauid cecinit dicēs: Tu es ſacerdos ī eternum ſm ordinē melchiſedech. Supiore nāqꝫ ꝟſu iā dixerat· virgam ꝟtutiſ tue emittet dn̄s ex ſion. Et Eſaias ꝓpheta apertiꝰ: Exiet inquit virga de radice ieſſe·ꝛ flos de radice eiꝰ aſcendet. Qd̄ ḡ virga h' nuces ꝓduxit imago dn̄ici corꝑis fuit. Nux enī trinā hꝫ ī ſuo corꝑe ſubē vnione coriū teſtā ꝛ nucleū. In corio caro·in teſta oſſa·in nucleo interior cōꝑat̄ aīa.

De illiꝰ ſecreti icōprehēſibilitate. Petrus epūs vbi ſupra. Capitulū LXXVIII.

VErū ad illud ſecretū regalis cubiculi nulli ꝑmittit̄ acceſſus exꝰneo·nulli īmūdo· nulliqꝫ infideli. Ad thalamū ſpōſi nullꝰ admittit̄ niſi ſatq̄ ꝓximꝰ·niſi ſatq̄ intimꝰ·niſi bone conſcie·niſi laudabil' fame·niſi ꝓbabil' vite. Vn̄ eſtima hō q̄s q̄ntꝰ ꝛ q̄liſ ſis·ꝛ tūc cogita vtrū natiuitatiſ dn̄ice ſecretū penetrare poſſis: vtrū ad illud cubiculū totiꝰ maieſtatis ꝑuenire merearis. Vtrū debeas cōceptū ꝟginis temerariꝰ diſcurſor attēdere·ipſaſqꝫ dei manꝰ operantes ſctiſſimi corꝑis templū intra genitricis aluū audax ꝛ curioſus arbit̄ inſpicere·myſteriū ſecul' abſcōditū oculis tuiſ nudare·ꝛ ipſis angel' inuiſibile ſacr̄m tibi reuelare·ſicqꝫ templū celeſtis fabrice ꝯſidere·vt liquido deꝑhendas quō deꝰ penetrale clauſe carnis ītrauerit·queādmodum ſacri corporis in illo venerabili vtero preter virginis conſcientiā liniamenta pinxerit·quomodo preter concipientis ſenſum manſura ſeculis oſſa ſolidauerit·qualit̄ preter hominis ordinē hominis veram formam ꝓduxerit·queādmodū pret̄ carnis ſollicitudinē totā carnis aſſumpſerit veritatē· qua ratiōe

p̄ter naturam nature nr̄e integrā ſuſce-
perit qualitatē. Et ſi adhuc tibi liber ac-
ceſſus nō patuerit· conceptū ꝟginis diſ-
cutere noli· ſed crede ac pie ſenti· qꝛ ſi ſa-
cramētū reqris iniuriā facis. Fide pcipe
qꝛ deo totū eſt poſſibile· nec mīma q̄dem
operū eius aſſequi poteris ſine fide· ſcp̄tu-
ra q̄ʒ dicente· ꝙ oīa opa eiꝰ in fide: ve-
runtā niſi totū ex fide conſiſtit· non ſine
ratione ſubſiſtit ſed ratiōe dīna nō tua.
Quid enī tam rōnabile· q̄ʒ vt quicquid
voluerit deus poſſit? Nam vtiqʒ q̄ qđ
vult non pōt deus non eſt. Que ḡ man-
dat deus exequit̄ angelus· implet ſpūs
efficit ꝟtus· virgo credit· natura ſuſcipit
celi enarrāt· ſtelle annūciant· magi p̄di-
cant· paſtores adorāt· cognoſcūt pecora
teſtante ꝓpheta: Cognouit inqt bos poſ
ſeſſorē ſuū ⁊ aſinꝰ p̄ſepe dn̄i ſui. Tu igit̄
homo ⁊ ſi nō mox cū angelis· agnoſce vl̄
tardiſſime cū iumētis· ne dū morarīs ⁊ ob-
latas ipſis q̄ʒ iumētis poſtponarīs q̄bꝫ ante
vel cōpatꝰ fueras: Ecce iumēta caudis
adulant̄· auribꝫ blandiūt̄· linguis lam-
bunt· ⁊ nutu q̄ poſſūt auctorē ſuū fatent̄
cōtra naturā in tuā veniſſe naturā· ⁊ tu
cū iudeis diſcutis· carpis· qui dn̄ʒ ſuuʒ a
ſuis diuſorijs excluſerūt· quem iumenta
ſuis in p̄ſepibꝫ ſuſceperūt.

Iterū de ipſius reuerētia ⁊ honore. Augꝰ in ſermōe de annūciatione. Cap· LXXIX·

Caſtiſſimū ergo Marie
ꝟginis vterū· clauſū ventris cu-
biculū· ſignatū pudoris cena-
culū merito pleniſſime collaudarē· ſi me
terē meſſem quā nō ſemiarē· Deus ſolꝰ
pōt metere qđ non ſemiauit· ſicut ipſe in
euāgelio dicit: Dicat igitur ſolus· dicat
natus ex ꝟgine filius Marie· dicat ſpō-
ſe matri ſue: Meto vbi non ſeminaui· et
colligo vbi nō ſparſi. Dicat ⁊ Maria:
Et ego te filiū generaui ſed ꝟginitateʒ
meam non violaui. Regnū tenui virgi-
nitatis· ⁊ regeʒ genui caſtitatis. Ingrediē-
tem ⁊ egredientē habui in palatio ven-
tris filiū impatoris· ⁊ e manibꝫ meis nō
auulſi clauem regis pudoris. Porta
facta ſum celi· ianua facta ſum filio dei.
Illa porta facta ſum clauſa· quaʒ in vi-
ſione dīna vidit Ezechiel ꝓpħa. Itaqʒ
conſidero conceptū tuū btā ꝟgo ⁊ expa
ueſco· intueor partum tuum ⁊ contre-
miſco. Adoro filium tuum ⁊ reuiuiſco.
Enarra obſecro m̄ quō meruiſti dici nu
rus dei ſpōſaqʒ filij dei? Ignoſce inqʒ m̄
ꝙ audeā ſeruus atqʒ vtinā vel bonꝰ vel
nō etiā inutilis ⁊ malꝰ ſeruꝰ· cū ſpōſa dn̄i
mei cōfabulari· ⁊ tn̄ indica m̄ quō potue
rit dei filius per te gnāri. Audite audite
Mariam nob colloquentē· carne abſcu
tem· ſpū p̄ntē· verecūdia ꝟginitatis vul-
tum auertentē a collocutore ⁊ iudican-
tem quō impḡnata ſit a creatore: Eram
inqt Maria in domo mea puella iudea
ex ſemīe Dauid regis gnāta. Adulta ſuʒ
facta ⁊ deſpōſata ꝯiugi· placui alteri nō
intueniēte adulterio· ħ intcedēte ſpūſan
cto. Deſpōſata ſum hoī iudeo ⁊ placui
hoī deo. Ignorauit q̄dem Ioſeph ſpō-
ſus meus ꝙ amaſſet me deꝰ meus· ⁊ pu-
tauit ꝙ adulterio impḡnatꝰ ſit vent̄ meꝰ
Nāqʒ ignorāte ſpōſo meo Ioſeph ve-
nit ad me q̄dā magnꝰ Chriſti paranym-
phus· nō p̄triarcha p̄mꝰ· aut ꝓpħa egre
giꝰ· ħ Gabriel ille archāgelꝰ· facie ruti-
lans· veſte coruſcās· īceſſu mirabili· aſpe-
ctu terribili viſitauit me ⁊ pturbauit et
ſalutauit ⁊ guidauit. Dixitqʒ m̄: Aue
ḡra plena dn̄s tecū. Dn̄s inqt tecū· ſed
plus q̄ʒ mecū· vt ſit in corde tuo· ſit ⁊ in
vtero tuo. Adimpleuit mentē tuā ⁊ car-
nē tuam· pcedat ex vtero tuo formoſus
tanqʒ ſpōſus de thalamo ſuo· pnceps ex
aula regali ita vt ꝟginitatē tuā nō faci-
atꝰ violari. Gaude itaqʒ Ioſeph nimi-
umqʒ cōgaude ꝟginitati Marie· qꝛ ſo-
lus meruiſti ꝟginale ꝯiugiū p̄ſidere· qꝛ
p meritū ꝟginitatis ita ſepatꝰ es a ꝯcubi
tu vxoris vt pater dicaris.

De mūdicia partus ipſiꝰ ⁊ puritate. Idem i ſermōe đ natiuitate dn̄i. Cap· LXXX·

Non aūt deſūt heretici·
q̄ cū ipſi ſint imūdi dicūt non
potuiſſe fieri vt Chriſt⁹ d̄ Ma-
ria naſceret̄· eo q̄ illa corpis pars turpis
fuiſſe putet̄. Nō ſi etiā ibi aliqd imūdi-
tie fuiſſet· ſua p̄ntia dn̄s purificaſſet. At
tēdite ſolē vbiq3 radios mittētē i ſordib⁹
i cloacis i locis etiā ſqualidiſſimis Ecce
cloace ſiccant̄ ꝛ radi⁹ ſolis nō coinqnat̄
Audi etiā aliud imūde heretice· vbi eſt
aīa tua impia ꝛ īfidel' q̄ iſta ſibi ꝯfingit
credēs ſpiritib⁹ error̄: Nūqd tm̄ ē in ca
pite i manib⁹ i ocul' ꝛ nō etiā i inteſtinis
tuis· vbi ſūt ſtercora tua? Ergo ſtulte
aīa tua nō coinqnat̄ a ſtercore tuo ꝛ de-
us inqnari potuit ab ope ſuo? Idē
de eodē. Quid ḡ nob̄ ꝯſtiterit tāte ſb̄
limitati̇ hūilitas? Fides h̄ chriſtianorū
remota ē a cordib⁹ impioꝝ· q̄m abſcon-
dit h̄ de⁹ a ſapiētib⁹ ꝛ prudētib⁹ ꝛ reue-
lauit ea paruul'. Sapiētes· n· illi dū alta
querūt ꝛ hūilia nō credūt· iſta p̄termit-
tentes· ꝛ iō nec ad illa ꝑueniētes· ianes
ac leues inflati ꝛ elati· tāq3 int̄ celū ꝛ ter-
ram i vento ſe medio ꝑpēderūt. Sūt· n
ſapiētes hui⁹ ſeculi nō dei. Nā ſi eēt in
eis vera ſapiā q̄ dei ꝛ de⁹ ē· itellgeret ab
eo carnē potuiſſe ſuſcipi· nec eū i carnem
potuiſſe mutari· ꝛ īfātili corpi potētiā eē
inditā· ꝛ mūdane moli nō eē ſbtractam
Cui⁹ op⁹ eſt apud pr̄ez manēs vniūſus
mūdus· cui⁹ op⁹ ē apud nos veniēti̇ vir-
ginis partus. Dedit q̄ppe v̄go mr̄ ma-
ieſtati̇ ei⁹ indiciū· q̄3 v̄go an̄ cōceptū· tā
v̄go poſt partū. A viro nō grauida fa-
cta h̄ inuēta ꝑgnās· maſculū ſine maſcu-
lo geſtās· felicior atq3 mirabilior fecūdi-
tate edita ꝛ integritate nō ꝑdita. Idē
de eodē. Nat⁹ ē ḡ de⁹ nr̄ ex carne ſed
nō ex carnali corruptione. Nat⁹ vt hō
ſed nō genitus vt hō· ita ſuſcepit carnis
hūanitatē vt ſeruaret maieſtati̇ honorē
Ac ſic ſegregādo puritatē natiuitati̇ ſue
a cōcretiōe colluuiōis hūane. Peregit
q̄dē in ortu ſuo plenā hoīs diſpēſationē
ſed dei tamen non deſeruit dignitatē.
Ideoq3 i mūdo iſto talis actu q̄lis na-
tiuitate· puritatē ort⁹ ſui ſeruauit ꝛ i vite
ſinceritate. Solus eni eſt ille in cui⁹ ore
vt ſcriptū eſt dolus nō fuit· vtiq3 vt qui
colluuionē humanā in creatiōe neſcie-
rat· etiā in conūſatiōe neſciret· ac ꝑ ſince
ritatē imaculatā in mūdo viueret· quē
ſinceritas imaculata genuiſſet.

**De perpetua beate Marie vir
ginitate. Hugo in· li· de perpe-
tua virginitate beate Marie.
·Capitulum ·LXXXI·**

De virginitate ſiqdē eius
h̄ pie fides ꝛ pietas fidelit̄ con-
fitet̄· q̄ ei⁹ ꝑfectiōnē nullaten⁹
iminuit cōiugal' cōſenſus· ſic ipſi⁹ caſti-
tatē nō violauit cōcept⁹· nec integrita-
tem abſtulit part⁹. Aug⁹ in ſermo-
ne de natiuitate dn̄i. Sūt aūt qui
dicūt eā poſt partū dn̄i filios ex Joſeph
habuiſſe· qd̄ vtiq3 nephas ē credē. Ge-
nitalia ſiqdē q̄b⁹ i mūdū ꝓgredim̄ porte
dicūt̄· ſicut i libro Job ſcribit̄: Qui con
cluſit portas ventris ꝛc. Ergo porta per
quā ingreſſus ē dn̄s ſp clauſa fuit· ſic ad
Ezechielē dn̄s ait: Porta h̄ quā vides
clauſa erit ꝛ nō apiet̄· ꝛ vir nō trāſiet ꝑ
eā q̄m dn̄s de⁹ iſrl' ingreſſus ē ꝑ eā. Ecce
vbi euidēt̄ oñdit nob̄ q̄ ſctā Maria ſp
v̄go fueīt· v̄go ꝑmāſerit v̄go an̄ partū
v̄go in partu v̄go poſt partū. Cōcepit
ꝛ v̄go ē· gnāt ꝛ v̄go ē· lactat ꝛ v̄go eſt.
Maria ſancta heretice mat̄ eſſe potuit·
mulier eſſe nō potuit. Intumeſcūt vbera
virginis ꝛ intacta manēt genitalia mr̄is
vtiq3 corrūpi nō potuit q̄ integritatē ge-
nuit. Idē in eodem. Legit̄ tamē
Chriſt⁹ dn̄s fact⁹ ex muliere fact⁹ ſb̄ lege
Sz nemo cū mulierē audit mr̄ez dn̄i eē
noīs moueat̄ offenſione. Virgo ꝯcepit
ex ſpū· ſ̄ mulier ex ſexu noīat̄. Et iō euā
geliſta v̄ginē· apl's aūt mulierē nūcupa
uit· vt oēs in partu v̄ginis oīpotentiam
diuinitatis agnoſcerent· in appellatiōe
autem mulieris nomē ꝯditiōis audirēt
Hieronym⁹ cōtra Heluidi-
um. Tu āt Heluidi dicis Mariā v̄ginē

nō pmanſiſſe. Ego mihi plus vendico Jo ſeph etiā virginē p Mariam fuiſſe vt ex ꝟginali cōiugio naſceretᷣ fili⁹ ꝟgo. Si eni in virū ſanctū fornicatio nō cadit. et aliā vxorē ille nō ſcribitᷣ habuiſſe. Marię ꝟo quā habuiſſe putatᷣ eſt cuſtos potius ꝙ marit⁹. Relinqtᷣ eū virginē ⁊ caſtū pmanſiſſe. qꝛ dn̄i pr̄ appellari meruit Sꝫ vn̄ inqs frēs dn̄i dicti ſūt qdā ſi frēſ ei⁹ nō erāt? Jā nūc doceberis qttuoꝛ modis frēs in ſcripturis dici: Natura. gente cogtiōe. affectu. Natura vt Eſau ⁊ Jacob. Gente vt oēs iudei. Cognatiōe vt Abraā ⁊ Loth. Affectu q in duo ſcinditur. in ſpāle. ⁊ ſic oēſ chriſtiani frēſ vocātur. ⁊ cōe ſic oēs hoīes qꝛ ex vno pr̄e. Jmperitiſſime hoīuꝫ iſta ñ legiſti ⁊ toto ſcripturarū pelago derelicto ad īiuriā virginis tuā rabiē cōtuliſti. Fact⁹ es ī exēplū ei⁹ quē fabulę ferūt. q cū vulgo eēt ignotus ⁊ nihil boni poſſet facinoris excogitare q not⁹ fieret. dianę templū incendit. Nulloqꝫ pdēte ſacrilegiū. fertᷣ ipſe ī medio pceſſiſſe clamitās ſeſe incēdiū ſubiciſſe. Sciſcitātibuſqꝫ epheſi pn̄cipibꝫ ꝙ ob cauſaꝫ h̄ facē voluiſſet: Rn̄dit: vt qꝛ bn̄ nō poterā male oībꝫ īnoteſcerē. Et h̄ qdē d̄ illo gręca narrat hiſtoria. Tu ꝟo templū dn̄ici coꝛporis ſuccēdiſti. tu cōtaminaſti ſacrariū ſpūſſancti. ex q vis fratrū ⁊ ſoroꝝ qdrigā pceſſiſſe cōgeriem.

¶ De hoc ꝙ peperit ſine doloꝛe. Hugo vbi. s. · Cap. LXXXII.

Reſtat nūc vt eā etiā ſine doloꝛe demonſtrem⁹ peperiſſe. Prima nāqꝫ illa nr̄i gn̄is ⁊ doloꝛiſ mater poſtqꝫ mala delectatiōe cōceperat. tūc deinde ꝙ filios ī doloꝛe paritura eēt audiebat vt apte demōſtraretᷣ ꝙ nō idcirco pariat cū doloꝛe ꝙ a viro concipit h̄ ꝙ cū libidine. Beata ꝟo virgo Maria vt ſupꝛa pmā conditionē eſſet ſecūda reſtauratio. ⁊ naturā gr̄a vinceret: ſaluatoꝛē ꝟo nō ſolum ſine libidine cōcepit h̄ neqꝫ de ſemīe viri partū acceptit. ⁊ ob h̄ ſine doloꝛe filiū ędidit. ⁊ cū integritatis decoꝛe poſt partū virgo pmāſit. ¶ Ildeffonſus ep̄us toletan⁹ in ſermōe de aſſumptione.

Abſit igitᷣ vt dei fili⁹ mr̄is pudoꝛē vllis vexauerit iniuriarū moleſtijs. Abſit vt illa q oīſ Eue maledictio ſoluta ē. ipſa ī partu maledictiōis ſbiacuerit pmę dānatiōis. Abſit vt vbi virt⁹ naſcitᷣ tanta vitioꝝ colluuio fuiſſe credatᷣ. ibiqꝫ tāta triſticia ⁊ gemit⁹ intuenerit vbi gaudiū oīuꝫ pdicatᷣ: ad cui⁹ etiā partū multitudo cecinit angeloꝛum. Abſit igitur vt inter angeloꝛum diſcurſus immūda ſederit in ſanguine ſepteꝫ diebꝫ ad quam ſi ita eſſet. nec paſtoꝛes mane iux legē. vt ita dicam ingredi liceret. Nūc aūt angelus eſſe euāgelicā di gr̄a deuot⁹ inuitat. veniūt ⁊ inueniūt de ꝟbo qđ eis pdicatum fuerat. h̄ ⁊ magi deinceps venerabiliter domū intrāt ⁊ īueniūt Mariā cum Joſeph nō doloꝛibꝫ vexatā h̄ puero obſequentem. ¶ Hieronym⁹ vbi. s.

Ergo in partu virginis obſtetrix nulla fuit. nulla muliercularuꝫ ſedulitas interceſſit. Jpſa pānis infantē inuoluit. ipſa mater ⁊ obſtetrix fuit. ⁊ eū in pſepio reclinauit ¶ Aug⁹ in ſermōe d̄ aſſūptione. Dicat ḡ Maria ꝟgo. q nat⁹ eſt ex vētre meo. exiuit curſu gigāteo magnificuſ. ⁊ ventᷣ meus pudoꝛe nō eſt exinauat⁹. Jtaqꝫ nec pceptiōe inuēta ſuꝫ ſine pudoꝛe. nec parturitiōe īuēta ſuꝫ cū doloꝛe. ¶ Jdē de eodem. Jpſa inqꝫ dicat ſpōſa dei. arcani pſcia facti: Spiritū angelo loquēte ſenſi. viruꝫ Chꝛiſto deuota neſcivi. nihil doloris in partu ſuſtinui. De⁹ voluit me glificare nō fedare Nō potuit lacerari pudoꝛ me⁹ p quem naſci voluit de⁹. Sic nimirū Chꝛiſt⁹ naſci debuit vt voluit. nec maieſtas illa potuit pollui q trāſiuit ⁊ matᷣ h̄ credidit qđ inuenit.

¶ De nouitate miraculoꝝ circa virginis partū. Jdē d̄ ſymbolo. li. iiij. · Cap. LXXXIII.

Quis autem nō expaueſcat cum audit deum natum?

Miratis adhuc · adhuc mirare · parit mat̄ ⁊ ꝟgo fęta ⁊ intacta. Factor oīuꝫ fit int̄ oīa · portat̄ manibꝰ mr̄is rector toti⁹ orb̄ · lambit vbera regēs ſidera · tacet ⁊ verbum eſt. Necdū ſe q̇s eēt demōſtrabat ⁊ vniu̇ſa creat̄a creatorē ſuū indicabat

¶ Bern̄ · in ſermōe de natiuitate dn̄i. In hac itaqꝫ natiuitate dn̄i cōſidera quędā rerū gn̄a · nō ſolum diu̇ſa ſed ⁊ valde diſſimilia. Siq̇dē ⁊ puer q̇ naſcit̄ de⁹ eſt · ⁊ mat̄ de q̄ naſcit̄ ꝟgo eſt ⁊ part⁹ ipſe ſine dolore ē. Fulget ī tenebris lux noua de cęlo · gaudiū magnum euāgeliçat angel⁹ d̄ excelſo · laudat multitudo militię cęleſtis · dat̄ glia deo · pax hoībꝰ bonę volūtatꝗ. Hęc ⁊ his ſiīa ſunt ꝟtutꝗ diīnę nō fragilitatꝗ hūanę.

¶ Idē in ſermōe de vigilia. Innoua dn̄e ſigna ⁊ īmuta mirabilia · qm̄ ꝯſuetudine ipſa viluerūt ṗora. Plane ſolis ort⁹ ⁊ occaſus terrę fęcūditas tpoꝝ viciſſitudo miracula mag̃ ſūt · ſꝫ toties viſa ꝙ h̄ iam hoīes nō attēdūt. Innoua ḡ ſigna ⁊ īmuta mirabilia Ecce inq̇t noua facio oīa. Quis h̄ ait? Agn⁹ vtiqꝫ q̇ ſedebat in throno. Agn⁹ plane tot⁹ ſuauis · tot⁹ delectabil̄ · deniqꝫ tot⁹ vnct⁹ · hoc enī interp̄tat̄ Chriſt⁹. Nā q̇ poterit aſꝑ aut durus videri · q̇ nec ipſi ī natiuitate q̇cq̄ꝫ leſiōis intulit mr̄i? O vere noua miracula · concept⁹ fuit ſine pudore · part⁹ ſine dolore. Mutata ē in ꝟgine nr̄a maledictio Euę: peperit enī filium ſine dolore. Mutata ē inq̄ꝫ maledictio in bn̄dictionem · ſicut ꝑ̄dicatū eſt ꝑ angelū Gabrielem: Bn̄dicta tu inq̇t in mulieribus. O beata ſūma int̄ mulieres · bn̄dicta ⁊ non maledicta · ſola a gn̄ali maledictiōe libera · ⁊ a dolore parturientiū aliena. Nec mirū frēs ſi dolorē nō intulit mr̄i q̇ tulit dolores totius mūdi. Adhuc etiā accumulāt̄ ⁊ īnouāt̄ ſig̃ · īmutāt̄ miracl̄a Nō enī ſolū ſine pudore ꝯcept⁹ ⁊ part⁹ ſine dolore · ſꝫ ⁊ mat̄ ſine corruptiōe. O ꝟe nouitas inaudita: Virgo ꝑpit ⁊ p⁹ partū inuiolata ꝑmāſit. Fęcūditatē ꝓlis cum carnis integritate · ⁊ gaudium mr̄is hn̄s cū ꝟginitatis honore.

¶ De myſterijs eorum Cap. · LXXXIIII ·

Ecce diuitię ſalutis cuꝫ glia nouitatꝗ. Duo q̇ppe ſūt q̄ timet hūana fragilitas · pudor ⁊ dolor. Vtrūqꝫ filius dei tollere venit vnde et vtrūqꝫ ſuſcepit · cū vt cętera ſileam · nō ſolū mortꝗ ſꝫ ⁊ mortꝗ turpiſſime cōdemnationē ab iniq̇s ſuſtinuit. Vt ḡ fiduciā nob̄ daret ꝙ h̄ a nob̄ tolleret ṗus mr̄em ſuā īmunē ab vtroqꝫ ſeruauit · vt nec ī ꝯceptu q̇cq̄ꝫ pudorꝗ · nec ī ꝑtu q̇cq̄ꝫ dolorꝗ exiſteret · ⁊ ꝑ̄ter h̄ mat̄ q̊ꝫ ꝑmāſit integra. Iam ſecur⁹ expecto ꝓmiſſaꝫ m̄ gliaꝫ incorruptiōis ī carne mea · qn̄quidem ꝯſeruata ꝑ eū eſt incorruptio etiaꝫ in mr̄e ſua. Facile ſiquidē erit illi ꝑ quē mat̄ incorruptionē nō ꝑdidit pariendo ⁊ vt corruptibile h̄ incorruptionē induat reſurgēdo Habes tn̄ adhuc maiores diuitias ⁊ gliaꝫ ampliorē. Mat̄ eſt ſine ꝟginitatꝗ corruptiōe · filius aūt ſine omni peccati labe. In mr̄em nō cadit Euę maledictio · nō cadit in ꝓlem gn̄alis illa cōditio · de qua dictū eſt ꝑ ꝓphetā: Nemo mundus a ſorde nec infans cui⁹ vnius diei ē vita ſuꝑ t̄raꝫ. Ecce infans ſine ſorde ſolus int̄ hoīeſ verax · imo ⁊ ipſa veritas. Ecce agn⁹ ſine macula · agn⁹ dei q̇ tollit pctā mūdi. Quis enī pctā melius tolleret q̄ꝫ is ī quē pctm̄ nō cadit? Iſte ſine dubio me pōt lauare quē ꝯſtat inq̇natū nō eſſe. Hęc man⁹ optū luto meū oculū det̄gat · quā ſine puluere eſſe conſtat. Iſte m̄ feſtucā educat d̄ oculo qui nō habet trabem in ſuo · imo iſte trabes educat de oculo meo q̇ nec exiguū puluerē hꝫ in ſuo. Vidim⁹ certe diuitias ſalutꝗ ⁊ vitę. Vidim⁹ gliaꝫ ei⁹ q̄ſi vnigēiti a pr̄e. Querꝗ a q̊ pr̄e? Et fili⁹ inq̇t altiſſimi vocabit̄. Manifeſtū ē q̇s ſit altiſſim⁹ Sꝫ ne q̇s remaneat loc⁹ diſſimilatiōis · qḋ ex te naſcet̄ ſanctū ait āgel⁹ ad Mariā vocabit̄ filius dei. O vere ſanctū. Non dabis dn̄e ſanctū tuū videre corruptionem · quod nec matri quidem abſtulit

icorruptionē. Creſcūt miracula· diuitie multiplicant᷑· theſaur⁹ aperit᷑. Que gnāt mater ⁊ virgo eſt· qui gnātur deus ⁊ hō eſt. Sȝ nūqd dabit᷑ ſanctū canib⁹· aut margarite porcis᷑ Abſcondat᷑ certe theſaurus nr̄ in agro ⁊ pecunia nr̄a reponatur in ſacco. Operiat᷑ concept⁹ ſine ſemine mr̄is deſponſatione· partus ſine dolore· paruuli ſine vagitib⁹ ⁊ merore. Abſcondat᷑ ⁊ pturiētis incorruptio legali purificatiōe· infantis innocentia ſolita circumciſione.

De filii virgis educatiōe Marie. Capitulū LXXXV.

Abſconde inq̄ȝ abſcōde Maria nouī ſolis fulgorē· pone in p̄ſepio· inuolue pānis infantē. Nam ⁊ ipſi pāni diuitie nr̄e ſunt precioſiores ſiquidēȝ panni ſaluatoris oī purpura· ⁊ glorioſius hoc p̄ſepe auratis regū ſolijs. Ditior deniqȝ Chriſti paupertas cūctis opib⁹ cunctiſqȝ theſauris. Idēȝ in ſermōe de annūciatione. Lacta Maria creatorē tuū· lacta panē celi· lacta p̄ciū mūdi· p̄be lambenti mā̄millam vt ille pro te p̄beat percutienti maxillā. Tu illi mater tpalē miniſtra ſubam vt ipſe nob ⁊ tibi vitā tribuat ſempiternā. Lacta q̄ fecit te q̄ talē fecit te vt ipſe fieret ī te. Ex alio ſermone de eodē. O felicia oſcula lactantis labris impreſſa cuȝ int᷑ crebra indicia reptātis infantie· vtpote ver⁹ ex te hoīs filius tibi mr̄i alluderet· cū ver⁹ ex patre dn̄s dei vnigenit⁹ imparet· q̄ etiaȝ poſt multas aſſūpte carnis iniurias ad vltimū affixus patibulo ſe verū hoīem patiēdo monſtrauit· vt verā te mr̄em oſtenderet. Odilo cluniacē. Vnū quippe ſcim⁹ p certo q̄ ois Marie vita ⁊ actio ſemp intēta fuit in dn̄o. Itaqȝ oē tpus dn̄ice infantie pueritie adoleſcētie cum illo pegit ⁊ obſequiū matne dulcedinis vt vera mat᷑ vero hūanitati ſue filio miniſtrauit. Quot aūt fuerīt int᷑ ſe colloqa q̄ȝ dulcia q̄ȝ amabilia· q̄n in mr̄e fulgebat v̄ginitas ⁊ letabat᷑ fecūditas· ī filio vero apparebat hūanitas ⁊ latebat diuinitas. Auguſtin⁹ in ſermōe de natiuitate dn̄i. Quale erat deificiū ac v̄ginale pſortiū· nō dico nr̄m ſ; oīuȝ hoīuȝ excedit ītellectū· laudē ergo dn̄i loquet᷑ os meū eius dn̄i p quē facta ſūt oīa· q̄ factus eſt int᷑ oīa· pr̄is reuelator mr̄iſqȝ creator· vtero v̄ginali recept⁹ ſ; non incluſus· in ſinu pr̄is manēs ⁊ matris vtero pcedēs. Idē in ſymbolo li. iiij. Portat᷑ manib⁹ mr̄is rector totius orb· lambit vbera regēs ſidera tacet ⁊ verbū eſt. Idē in ſermone Fatur in ſinu pr̄is· tacet in ſinu mr̄is· lacta ḡ mater v̄go cibū nr̄m· lacta paneȝ de celo venientē ⁊ in p̄ſepio poſituȝ· velut pio cibaria iumētoꝝ. Lacta euȝ q̄ talem te fecit· vt ipſe fieret in te· q̄ tibi et mun⁹ fecūditatis attulit cōcept⁹· ⁊ decus v̄ginitatis nō abſtulit nat⁹. Qui ſibi priuſqȝ naſceret᷑ ⁊ vterū ⁊ q̄ naſceret᷑· ⁊ diē q̄ naſceret᷑ elegit· ⁊ ipſe pdidit qđ elegit vt illinc velut ſponſus de thalamo ſuo pcederet· q̄ mortalib⁹ oculis videri poſſet ⁊ augmēto lucis annue luceȝ ſe ven ſſe mētium oſtenderet.

De ſerpētis antiq cōculcatiōe Bern. in ſermōe de duodecim ſtellis. Cap. LXXXVI.

Nunc videdū eſt qualit᷑ antiquus hoſtis ſb Marie pedib⁹ pculcat᷑ ⁊ ptrit⁹ miſerā ſeruitutē patit᷑. Ipſa nimirū eſt mulier q̄ndam a deo pmiſſa ſerpētis caput v̄tutis pede ptritura. Nā ⁊ ptinuo draco ille per Herodē inſidiat⁹ eſt parienti vt naſcētē excipiēs deuoraret filiū v̄ginis· eo q̄ inimicitie eēnt int᷑ ſemē illi⁹ ⁊ dracōis. Maxim⁹ in ſermōe de quadrageſima. Cū eni videret inimic⁹ dei filium ex Maria Que vtiqȝ filia p tāta pcreatuȝ miracula· ſecum vt arbitror voluebat: Quis ē iſte q̄ hūc ingreſſus ē mūdū neſciēte me᷑ Noui qdē q̄ ſit de femīa nat⁹ ſ; neſcio vn̄ cōceptus. Aſtat ecce mater.

ſed inueſtigare non poſſum qˀs fuerit pater. Partū video·ſed naſcētē nō agnoſco·⁊ quod accreſcit ſtupori meo inconſueta lege pariēdi·etiā ędito filio mater exultat vt virgo. En iacet in cunabulis paruulus vultum lachrymis ſuffundit ſimilemqȝ ſe eſſe mortaliū vagitibꝫ ꝓdit. Cūqȝ nihil eidē infantia deſit·nulla tamen illi velut infantię corruptio exiſtit. Pannis obſitus ſordet·ſed cęlū illi radio ſtellę lętioris arridet. Sed ⁊ in honorem ipſius angeli ei miſtrantes int̄ ſidera terraſqȝ concurrūt ⁊ exultātes annunciant quā non intelligo nouitatem. Quid eſt hoc miraculi? Video qđ aduertere nequeo·audio qđ ſuſtinē nō valeo·ſ·vt homo natus honoret̄ vt deus. A ſęculis quoqȝ nunqȝ hoc mihi cōtigit vt quiſqȝ homo naſcens hanc vitam intraret·⁊ hūani vitij nihil haberet. Quę tam noua hęc poteſqȝ gnātio? Int̄ peccatores ⁊ impios natus mortaliqȝ đ matre ꝓgreſſus purgat·cunctis naſcentibꝫ ⁊ ipſo cęlo purior apparet· nihilqȝ in eo reperio quod me delectet· ſed ꝗ oēs conatus meos euacuet. Quid agā? Quo me vertam? Fortiorē illuȝ ſentio·⁊ in regno meo velle regnare puto. Ergo ne forte deus ſit iſte quem nullū poteſt delictum maculare? Sed ſi deus eſſet quō fęminei partus indignitates ſuſtineret? Quō cunis panniſqȝ contentꝰ eēt·quis credere poſſit in deo vagitus infantię? Cui audienti ridiculū non ſit deum fęmineo nutriri lacte? Poſt oīa ecce etiā eſurit cum eſurire deum nulla ꝑſuadere ratio poſſit. Ignorabat quippe diabolus quia ꝗ Chriſtꝰ infantię nutrimenta ꝑferebat·⁊ ꝗ vt homo eſuriebat nō erat fragilitatꝭ corꝑe·ſed ſacramentū cęleſtis gratię. Illū itaqȝ congreſſum ꝑ̄ſumere partus fęmineꝰ animabat·ſed parientꝭ v̾ginitas deterrebat. Humani deniqȝ corꝑis forma callidiſſimū hoſteȝ ad pręlium ꝓdire ſuaſit. Sed verus dei filius ⁊ verus hō manifeſte victoriam peregit.

Bernardus vbi ſupra. Multꝭ deniqȝ verſutijs idem ſerpēns inſidiatꝰ eſt calcaneo ꝑ̄fatę mulieri·i·Marię virginis·ſed ſine cauſa·qm̄ vniūſam prauitatem hęreticam ipſa cōtriuit ſola. Aliꝰ ſiquidem illam non de ſub̄a carnis ſuę Chriſtū ędidiſſe dogmatiçabat. Alius paruulū non peꝑiſſe ſed reperiſſe ſibilabat. Alius vel poſt partū viro cognitam blaſphemabat. Alius dei matrē audire non ſuſtinēſ magnū illud nomē theothocos impijſſime ſuggillabat. Sed cōtriti ſunt inſidiatores·conculcati ſupplantatores·cōfutati derogatores·⁊ beatā eaȝ dicunt oēs gnātiones.

De ſapientię virginalis ꝓfunditate. · Cap· LXXXVII·

Non autē vt arbitror ſatis iuſte mouent̄ quidam ſuper quadam ſnīa mea qua dixi cū exponerem euangeliū·dei conſiliuȝ nulli etiam angeloꝝ beatoꝝ anteqȝ virgini reuelatū. Hanc auteȝ ſnīam non cōſtant̄ affirmo·ſed cuȝ temperamēto. Quis ſi ex ſnīa hoc dixerim· nō video cur incredibile videatur· nō quidē de opere v̾bi incarnādi qđ multis etiā mortaliū ⁊ pręſcire donatū eſt ⁊ ꝑ̄dicere·ſed de tempore ⁊ loco ⁊ modo ⁊ perſonę virginal̄ electione. Nam illuȝ incomp̄henſibilē quē ⁊ virgo ſollicita requiſiuit modū·m̄ videtur ne ipſi quidem vt eius pace dixerī qui annūciabat fuiſſe ꝑ̄cognitū. Reſpōdens quippe: ſpūſſanctꝰ ſuꝑueniet in te: nōne quideȝ apte mittit ad magiſteriū ſpūſſancti vt v̾go experiendo diſcat qđ audiendo nō poterat·ſed ⁊ ipſaȝ v̾ginē vn̄ ꝓbabit̄ ex noīe vel ex facie an̄ angel̄ cognitā·ꝗ ipſa videlicet eſſet quā deꝰ ſibi in mr̄eȝ elegiſſet·excepto dūtaxat archangelo cui ⁊ ſeruāda ab initio tradita fuiſſe credēda eſt. Ergo ſalua fide et ſcripturarū v̾itate dinū myſteriū de prędictis q̄ttuor ignoraſſe poterāt angeli· ꝑ̄ſertim vt hoꝝ reuelandoꝝ ꝑ̄rogatiua ſeruaretur matri virgini. Beda in

omel. Exurgens Maria. Hinc
7 apte poſt angeli viſionē in mōtana ſb-
ijt que guſtata ſuauitate ſupnoꝝ ciuiū
hūilitatē greſſibꝫ ſe ad alta virtutū trāſ-
tulit. Que mox vt ad ſalutandū os ape
ruit repleta ē ſpūſctō Elizabeth. replet⁹
7 Johānes: Quibꝫ vno eodēqꝫ ſpiritu
edoctis. illa ſalutantē que eſſet agnouit
7 vt matrē dñi ſui debita cū bñdictiōe
honorauit. Ille qꝫ illū eſſe dñm q̄ virgi-
nis vtero portaret intellexit. Illa itaqꝫ
dñi matrē agnouit. ſed nil in ſe reperit
talis meriti cꝫ digna fieret a tanta hoſpi
ta viſitari. Mirūqꝫ in modū idem ſpūs
eam cū repleuit pñtiū ſimul 7 pteritoꝝ
ac futuroꝝ factū inſtruxit. Dñi 7 Ma-
riam matrē dñi vocās fructū ventris eius
ſingularit bñdixit. 7 v̄ba angeli ad Ma
riam ꝯſenſūqꝫ Marie credentis ignotuiſ-
ſe ſibi pdidit. 7 a dño pficiēda q̄ illi di-
cta erant aperuit. Quis ē dicere vel eſti
mare ſufficiat q̄ tūc grā ſpūs dei genitri-
cem repleuerit. cū tanta ī mrē pcurſoris
lux doni celeſtis emicuit? Verū audia-
mus 7 verba que dixit. ſi forſitan ex his
valeam⁹ vtrūqꝫ dinoſcere qd intus ha-
buit. Audita namqꝫ reſponſione Eliza-
beth qua btām illam inter mulieres pdi-
cauit matrē dñi ſui cognominauit. fide
fortē laudauit. Ad cui⁹ etiā ingreſſum ſe
ipſam cū filio ſpūſancto repletā eſſe ſig-
uit. Non amplius bona q̄ pcepat tace-
re potuit. ſed que ſemp aio gerebat vbi
temp⁹ aptū inuenit etiā oris deuota ꝓ-
feſſione patefecit. Nam vt v̄ginalē de-
cebat pudorē acceptū diuinitus aliqꝫdiu
tegebat. oraculū 7 arcanū myſterij cele-
ſtis viſui pectoris abdito venerabat oc-
cultum. Expectabat reuerent donec ipſe
donoꝝ diſtributor quid ſibi doni ſpūal
tribuiſſet. quid ſecreti reuelaſſet qñcūqꝫ
vellet oſtēderet. At poſtqꝫ eadē que ſibi
pſtita erāt chariſmata p alios reuelante
ſpū eſſe patefacta conſpexit. mox etiā ip-
ſa theſaurū celi quē in corde ſuo ſerua-
bat aperuit 7 ait: Magnificat aīa mea
dñm 7c. Quibꝫ verbis pmo bñficia ſibi
ſpecialit conceſſa enarrat. Deinde v̄o
gnālia dei beneficia quibꝫ hūano generi
in eternū cōſulere nō deſiſtit enumerat.

Qualiter argumēta fidei conferebat in corde. Ambroſi⁹ ſup Lucam. li. ij. Cap. LXXXVIII.

Deniqꝫ paſtorib⁹ infan-
tem natū pdicātibꝫ Maria nō
min⁹ ore pudica qꝫ corpe argu
menta fidei conferebat in corde. Si au-
tem Maria diſcit a paſtoribꝫ: cur diſce-
re tu declinas a ſacerdotibꝫ? Maria in-
quit cōſeruabat oīa verba hec conferēs
ea in corde ſuo. **Beda ſup Lucā li. j.** Nam quia ſanctas legerat ſcriptu-
ras 7 ſciebat ꝓphetas. cōferebat ea que
ſecū acta videbat de dño cū his q̄ noue
rat a ꝓphetis ſcripta de dño. Et cogno-
uit adinuicem collata inſtar celeſtiū che-
rubin ſocia ſui vultus luce concordia.
Idē in omel. paſtores loque.
Itaqꝫ virginalis pudicitie iura cuſto-
diēs ſecreta Chriſti q̄ nouerat nemini
diuulgare volebat. ſed ipſū qñ vellet et
quō vellet hoc diuulgare reuerent expe-
ctabat. Et ipſa quidē ſecreta tacuit ore
ſedula tñ vigili ſcrutabat corde. Confe-
rebat enī q̄ acta videbat his q̄ agenda
legerat. non tamē hoc ore pmens ſ̄ clau-
ſa in corde ſeruās. **Idem in omel. Cum factus eſſet Jeſus annorum duodecim.** Deniqꝫ vbi Ma-
ria cū Joſeph hieroſolymā regreſſa fili-
um in medio doctoꝝ reperit. legit cꝫ ve-
nit ipſe cum eis nazareth 7 erat ſubdit⁹
illis. ſtatiqꝫ ibidē euāgeliſta repetit: Et
mater eius ꝯſeruabat oīa v̄ba h̄ confe-
rens ea in corde ſuo. Oīa ſiqdē q̄ de do-
mino vel a dño dicta vel acta cognoue-
rat mat v̄go diligēti⁹ ī corde retinebat
ſollicitēqꝫ cūcta memorie cōmēdabat:
vt cum tempus pdicāde vel ſcribēde in-
carnatiōis ei⁹ adueīret. ſufficiēt vniūſa
put eēnt geſta querētibꝫ explicare poſſet
Imitemī 7 nos frēs mei piam mrem dñi.

ipſi q̄ꝫ fixa in corde ſeruātes oīa ꝟba et facta ſaluatoris nr̄i. Hoꝝ meditatiōe diuina ⁊ nocturna importunos inaniū cogitationū atq; nocentiū repellam⁹ incurſus. Horū crebra conſolatiōe nos ⁊ pximos nr̄os a fabulis ſupuacuis ⁊ male dulcoratis detractionū colloquijs caſtigare ⁊ ad diuine laudis frequētiā aſcendere curemus.

De ipſius taciturnitate. Bern. in ſermoe. vn. s. Cap. LXXXIX.

Ceteruꝫ vbi Maria aliqn̄ loquit. vbi pſūptuoſa eē videtur? Foris ſtabat querēs loqui filio. nec auctoritate matna aut ſermonē intrupit. aut habitationē in q̄ filius loquebat irrupit. In oī deniq; textu q̄ttuor euāgelioꝝ nō niſi q̄ter Maria loquēs audit. Primo quidē ad angeluꝫ. ſed cū allocut⁹ eā fuiſſet iam ſemel ⁊ iterum. Secūdo ad Eliſabeth qn̄ vox ſalutatiōis eius exultare Johānē in vtero fecit eaq; magnificāte Mariaꝫ ipſa magis dn̄ꝫ magnificare curauit. Tertio ꝟo ad filiū cū eſſet duodecim ānoꝝ. cp ipſa ⁊ pr̄ eius dolētes q̄ſiſſent eū. Quarto in nuptijs ad eundē filium ⁊ miſtros nuptiarū. ⁊ his quidē ſermo certiſſimus index fuit ingenite māſuetudīs ac verecundie ꝟginalis. Alioꝝ q̄ppe verecūdiam reputās ſuā ſuſtinere nō valuit. defectum vini diſſimulare nō potuit. vbi ſane a filio increpata tanq̄ mitis ⁊ hūil corde. nec illi rn̄dit. non tn̄ deſperauit ſ; miniſtros facere qd eis diceret admonuit. Ceterū nūqd non ab initio paſtores legunt veniſſe. ⁊ pmā oīuꝫ Mariā inueniſſe? Inuenerūt inq̄t Mariā ⁊ Joſeph ⁊ infanteꝫ poſitū in p̄ſepio. Sic ⁊ magi nō ſine illa puerū inuenerūt. Inducens q̄ꝫ in tēplū dn̄i dn̄m tēpli. multa q̄dem a Symeone audiuit. tā d illo q̄ꝫ d ipſa tarda ad loquēdū velox ad audiendū. Et q̄dē Maria cōſeruabat oīa ꝟba his cōferēs ea in corde ſuo. Sꝫ in his oībus nec de ipſo qd cū q̄ꝫ ꝟbū eā dixiſſe repies incarnatiōis dn̄ice ſacro. Ve nob q̄ ſpiritū habem⁹ in narib⁹. ve q̄ totū ſpm̄ pferim⁹. q̄ iux illud dn̄i pleni rimarū vndiq; effluim⁹. Totiēs deniq; Maria filiū audiuit. nō mō turb ī pabolis loquētem. ſ; ⁊ diſcipulis ſeorſū regni dei myſteria reuelantē. vidit miracula facientē vidit demū in cruce pēdētē. expirātē. reſurgentē ⁊ aſcēdētē. Sꝫ ī his oīb⁹ q̄ties verecūdiſſime ꝟginis pudiciſſime turturis vox memorat audita. Glo. ſup Lucā. Itaq; ſi Maria vt ſup dictum eſt etiā diſcit a paſtorib⁹. dbem⁹ nos diſcere a ſacerdotib⁹. Si Maria īuenit añ p̄ceptū apl'i tacere. debem⁹ poſt apl'i p̄ceptū magis doceri q̄ꝫ docere.

De verecūdie illi⁹ ſimplicitate Ambroſius ſuper Lucam. li. ij. Capitulum. XC.

Fuit etiā Maria ab initio verecūda vn̄ ⁊ ī ſmōe āgeli legit fuiſſe turbata. Trepidare q̄ppe ꝟginū eſt ⁊ ad oēs ingreſſus viri pauere oēſq; viri affat⁹ vereri. Diſcāt ergo mulieres ꝓpoſitū pudoris imitari. Diſce ꝟgo ꝟboꝝ vitare laſciuiā. Maria etiā angeli verebat ſalutationē. Diſcite q̄ꝫ mulieres nō circūcurſare p domos alienas. nō in plateis morari. nō in publico miſceri ſmōes. Maria ſola ī penetralib⁹ ꝟſabat vbi ⁊ ſola ab angelo repitur. In domo ſera. In publico feſtina. vnde ⁊ abijt ī montana cū feſtinatione. Et māſit trib⁹ mēſib⁹ apud Eliſabeth. nō q2 dom⁹ aliena eā delectaret. ſ; q2 frequētius in publico videri diſpliceret. Bern. in li. de gradib⁹ hūilitatis. Diſce aūt ⁊ ī mre dn̄i magnā in mirabilib⁹ fidē hēc. ī mag fide verecūdiā retinere. Diſce verecūdia decorare fideꝫ repmere p̄ſūptionē. Maria vt ī nuptijs vinū deficere cognit ſ; tm̄ filio ſuo dixit. Vinū nō hn̄t. Et breuit q̄ꝫ reuerēt ſuggeſſit. vn̄ pia ſollicita fuit ꝓceptāq; p̄cis

fiduciā verecūde ſumpſit. Deniqȝ ꝙ in nr̄is merit deficit · apud dn̄m verecūdia fortaſſe ſupplebit. Nā ⁊ Petri poſt grauem lapſum lachrymā quidē video · ſed ꝑcem nō audio · nec tn̄ de indulgētia dubito · vinū inqt nō habēt: Quid modeſtius? qd fidelius? Idē in ſermōe de muliere amicta ſole. Gratiſſima qppe gēma ī Marie ꝟginis diademate ſtellaqȝ micās in capite verecūdie rubor ē in ei⁹ facie. An ꝟo qs putat hac eam caruiſſe gloria que fuit grā plena? Nā ⁊ ex ipſa ei⁹ taciturnitate et ei⁹ euāgelio ꝓoſtenſa ꝓbat̄ fuiſſe verecūda. Obſecro ergo vos filioli hāc Marie ꝟtutem emulamini. Si eā diligit eiqȝ placē cōtendit · emulamini modeſtiā ei⁹ ⁊ māſuetudinē pudoris. Nihil enī hoī chriſtiano tam idoneū vel tam congruū eſt · maximeqȝ monachū nihil adeo decet.

De ipſius māſuetudine ⁊ humilitate. Cap · XCI ·

Manifeſta quoqȝ in virgine ꝟtus hūilitatis elucet ex hac ipſa māſuetudine. Nimirū et hūilitas ⁊ māſuetudo ſunt collactanee germanius in eo ꝯfederate qui dicebat: Diſcite a me q2 mitis ſum ⁊ hūilis corde. Sicut enī mr̄ ꝓſumptiōis eſt elatio · ſic nō niſi ex vera hūilitate ꝓcedit vera māſuetudo. Nec ī ſola tn̄ cōmēdat̄ humilitas Marie taciturnitate · ſ evidenti⁹ reſonat ī ſermōe. Audierat enī ꝙ ex ſe filius dei naſceret̄ · ⁊ nihil aliud ꝙ̄ ancillā ei⁹ ſe eſſe ꝓteſtabat̄: Hinc ad Eliȥabeth venit ⁊ cōtinuo virginis gloria ſinglaris eidem per ſpm̄ reuelat̄. Deniqȝ ⁊ mirabatur ꝑſonā ad ſe venientis ⁊ cōmendabat vocē ſalutātis ⁊ btīficabat fidē credentis. Magna qdē ꝓcōnia ſ ⁊ hūilitas deuota nihil ſibi retinere paſſa · in eū magis vniuerſa refudit · cui⁹ in ſe laudabant̄ bñficia. Tu inqt magnificas mr̄ē dn̄i · ſed magnificat aīa mea dn̄m ⁊c. Deiqȝ legis in actib⁹ aploꝝ ꝙ a monte oliueti redeūtes vnanimit̄ ꝑſeuerabāt ī oōne. Qui fuerūt hi? Si forte affuit Maria denominet̄ ꝑma · que ſup oēs eſt tam ꝓrogatiua ꝓlis ꝙ̄ ꝑuilegio ſctītatis. Petr⁹ inquit et Andreas et Iacob⁹ et Iohānes ⁊ ceteri q ſequūt̄ · hi oēs ꝑſeuerabāt vnanimit̄ cū mulierib⁹ ⁊ Maria mr̄e Ieſu. Ita etiā mulierū ſeſe vltimā exhibebat · vt oīū nouiſſima poneret̄. Vere carnales adhuc o diſcipuli qb⁹ necdū erat ſpiritus datus · q2 Ieſus necdū erat glificatus · qn̄ facta ē int̄ vos cōtentio de ꝑmatu · cū Maria qn̄to maior erat hūiliaret ſe nō mō in oīb⁹ ſ ꝓ oīb⁹. Merito facta eſt nouiſſima ꝑma q̄ cū ꝑma eſſet oīum ſeſe nouiſſimā faciebat. Merito facta ē oīū dn̄a q̄ ſe oīū exhibebat ancillam. Merito ⁊ ſup angelos exaltata ē q̄ ⁊ infra viduas ⁊ penitētes iux eā de q̄ eiecta fuerāt ſeptē demonia · ineffabili ſeſe māſuetudine inclinabat.

De virginis matris purificatione. Fulbert⁹ carnoceñ · epūs · Capitulum · XCII ·

Sic autē btīſſima virgo mat̄ vniūſa diuine legis implere ſatagebat ꝓcepta · vt nec ad ſe ꝑtinētia quedam relinqueret inexpleta. Poſt partū nāqȝ verbi grā purificationem impleuit legalem q̄ tn̄ nō egebat q̄ virū in cōcipiēdo nō nouerat. Bern in ſermōe de purificatiōe. In lege ſiquidē erat ſcptū · vt mulier q̄ ſuſcepto ſemīe pepiſſet filiū · īmūda eſſet ſeptem dieb⁹ · octauo die circūcideret̄ puer. Dehīc ꝟo abſolutioni ⁊ purificationi intenta abſtineret ſe ab ingreſſu tēpli triginta trib⁹ dieb⁹ · qb⁹ expletis offerret filiū dn̄o cū munerib⁹. Si qs nō adūtat in ipſo ſemīe hui⁹ initio liberā mr̄ē dn̄i ab hᷓ ꝓcepto. Putaſ · n · q2 dictur⁹ Moyſes mulierē q̄ pepiſſet filiū īmūdā eſſe nō timuerit ſup mr̄e dn̄i blaſphemie crimē īcurrere · ⁊ idcirco ꝓmiſerit ſuſcepto ſemīe. Alioqn niſi ꝑiturā ꝓuidiſſet ſine

ſemine ꝟginē· que neceſſitas erat de ſuſ/
cepto ſemīe fieri mētionē? Patet itaqꝫ
ꝙ lex iſta mr̄em dn̄i nō includit q̄ non
ſuſcepto ſemīe ꝑpit filiū ſicut ꝑdictum
erat ꝑ Hieremiā· qꝛ nouū faciet dn̄s ſu/
per terram. Queris qđ nouum? Mulier
inq̄t circūdabit virū. Nō ab altero viro
virū ſuſcipiet· nō hūana lege hoīeꝫ cōci/
piet· ſꝫ intra viſcera intacta ꝛ integra vi/
rum claudet· ita ſane vt intrante ꝛ exeū/
te dn̄o iuxͣ ꝓpham alium porta oriētalis
clauſa iugit̄ ꝑſeueret. ¶ Beda ſuper
Lucā. Qꝛ igitur adaperiēs vuluam in
euāgelio legit̄ conſueto natiuitat̄ more
loquit̄· nō ꝙ dn̄s nr̄ ſacri ventr̄ hoſpitiū
qđ ingreſſus ſc̄tificauerat· egreſſus duir/
ginaſſe credat̄. Sic enim dicūt heretici
btām Mariā virginē vſqꝫ ad partū nō
ꝟginē eſſe poſt partū. Iuxͣ fidem vo ca/
tholicā fili⁹ dei clauſo vtero ꝟginis q̄ſi
ſpōſus ꝓcedēs de thalamo ſuo ¶ Glo·
ſup Lucā. Nō ḡ fili⁹ non mr̄ hoſtijs
indigebat purgari· ſꝫ nos a legis timore
voluit ſolui· Putas itaqꝫ nō potat ani/
mus moueri ꝟginis atqꝫ dicere: Quid
mihi opus ē purificatiōe? Cur abſtineā
ab ingreſſu templi cui⁹ vter⁹ neſciēs vi/
rum templū fact⁹ eſt ſpūſſc̄ti? Cur nō in
grediar tēplū que ꝑpi tēpli dn̄m? Ni/
hil in ſꝫ ↄceptu· nihil in partu impurum
fuit· nihil illicitū· nil purgandū. Nimiꝝ
cū ꝓles iſta ſit fons puritat̄ ꝛ purgatio/
nē facē venerit delictoꝝ· q̄d in me legal̄
purificet obſuatio· que puriſſima facta
ſum ipſo partu īmaculato? Vere o btā
ꝟgo vere nō hēs cām nec t̄ opus ē purifi
catiōe. Sꝫ nūq̄d filio tuo op⁹ erat circū
ciſiōe? Eſto igit̄ int̄ mulieres tanq̄ꝫ vna
earū. Nā ꝛ fili⁹ tu⁹ ſic ē in numero pue/
roꝝ· circūcidi voluit· ꝛ nō multomagis
offerri velit?

De maieſtatis filij occultatiōe Ambroſi⁹ in ſermōe de purificatione· Capitulū· XCIII·

CUnctis certe fidelibus
liq̄t· nequaqꝫ redēptor̄ mr̄em
ex ei⁹ natiuitate ↄtraxiſſe macu/
lam· q̄ dierū illoꝝ ſpacio a ſacris edib⁹
abſtinēs purgaret̄ que ſine hūana ↄcu/
piſcētia vel cōcubitu ꝟgo cōcepit ſine
carnis corruptiōe ꝟgo ꝑpit ꝛ ſine fine
ꝟgo ꝑmāſit. Ac ꝑ ſꝫ nec maſculus ex ea
nat⁹ vuluā ei⁹ aꝑuit· ſꝫ ſꝫ iuxͣ leḡ narra/
tionē euāgeliſta ↄtexēs· incarnatiōis di
uine ſacramētū impijs claudit mr̄emqꝫ
dn̄i legē obſuantē introducit. Nec mi/
rum ſi mulier legē voluit obſuare quaꝫ
eius fili⁹ nō venerat ſoluere ſꝫ adimple/
re. Sciebat enī q̄ ordine cōcepat· q̄ vſu
ꝑperat· ꝛ q̄s eēt quē genuerat· ſꝫ legem
coēm obſuāſ expectauit purgatiōis diē
celauit filij maieſtatē. Hinc ē ꝙ eum in
templo duodecim ānoꝝ int̄ doctores le
gis inueniēs filiū Ioſeph vocat dicēs:
Fili q̄d feciſti nob ſic? Ecce pr̄ tu⁹ ꝛ ego
dolentes querebam⁹ te· quē ꝓculdubio
ſciebat ſe ſine ↄcubitu Ioſeph cōcepiſſe
ſine corruptiōe ꝟgīalit̄ edidiſſe. Sꝫ cur
abſcōdit ↄceptiōiſ ac natītat̄ illi⁹ ſacra
mentū quē nouit deuꝫ īmenſū? Nūq̄d
qꝛ alijs īuidit· quē ad tēplū deferēs ſc̄ti
ſenis manib⁹ tradidit? Abſit. Sꝫ ſꝫ iō
celat vt ſpū ꝓphie repleta mūdi redem/
ptionē impijs nō aperiat. Sciebat enim
iaꝫ tūc gr̄a plena ſpū diuinitat̄ afflata· qꝛ
ſi hūc hui⁹ ſeculi ꝑncipes cognouiſſent
nūq̄ꝫ ꝓ ſalute nr̄a crucifixiſſent. Hic eti/
am vt legit̄ in euangelio erat Ioſeph et
Maria mr̄ ei⁹ mirātes ſup his q̄ dicebā
tur de illo. Quib⁹ mirātib⁹· etiā nos ip/
ſi miram̄: Cur ipſi mirabant̄ ſup hiſ q̄ a
ſc̄tō ꝓpha Symeone dicebant̄ de illo?
Nūq̄d enī Ioſeph iam ī ſomnis ab an/
gelo nō audierat qđ in ea natum eſt de
ſpū ſc̄tō eſt. Et iterū vocabiſ nomē eius
Ieſū· Ipſe enī ſaluū faciet ꝓplm ſuuꝫ a
pctīs eoꝝ. Nūq̄d ꝛ ipſa ꝟgo ſacratiſſi/
ma q̄ ſalua ꝟginitate filium ſe genuiſſe
ſciebat ꝑuſq̄ꝫ pareret vel ↄcipet ab an/
gelo nō audierat ꝙ ſpūſſc̄tūs ſupueni/
et ī te ꝛ vt⁹ altiſſimi obūbrabit t̄ ꝛ qđ na
ſcet̄ ex te ſc̄tm̄ vocabit̄ filius dei? Quid
igit̄ admirant̄ ſup his q̄ de illo narrant̄
niſi qꝛ ceter̄ mirātib⁹ vt ſacrm̄ impijs oc
cultēt? Quid ſibi velint talia q̄ d tātillo

infantulo ab hoīe ſene dicunt᷑· ꝛ ipſi mirant᷑. Bern̄· in ſermōe de vigilia natiuitatis dn̄i· Vt ergo iaꝫ ſuperius dictū eſt: opiat᷑ cōcept᷒ ſine ſemīe mr̄is deſponſatiōe· part᷒ ſine dolore· paruuli vagitibꝫ ꝛ merore abſcondat᷑· et infantis innocētia ſolita circūciſione· parturientꝭ incorruptio legali purificatione ne ſanctū canibꝫ det᷑ aut porcis margarite ſpargantur.

De ipſi᷒ in tēplo oblatiōe. Ambroſi᷒ vbi· ſ· Cap· XCIIII·

O Ffer itaqꝫ btiſſima tāqꝫ legē obſeruās in tēplo quē edidiſti vt nō oībꝫ ſ paucis reuelet᷑· q̄s eſt quē genuiſti. Appareat interim lapis hūilis abſciſus de monte ſine manibꝫ vt reprobet᷑ ab edificantibꝫ· vſqꝫ quo ſtatuā pedibꝫ percutiens creſcat in montē magnū· ꝛ impleat vniūſum orbē terrarū. O qꝫ paruus· o qꝫ magn᷒ ē quē peperiſti. Paruus in hūanitate· magn᷒ in diuinitate. Paruus in regno iudeorū magnus in regno gentiū. Sꝫ nō ab omnibus in regno iudeoꝝ paruus eſtimat᷑. Nam ꝛ ipſa que eū genuiſti ex ipſo populo iſrael in vgam creuiſti. Virga enī de radice ieſſe ſurrexiſti ꝛ floruiſti. Virga Aaron fronduiſti ꝛ nucem peperiſti· ꝛ quia pre oībꝫ imēſitatē eius agnouiſti quē tam paruiſſimū ex te natum vidiſti· ꝓculdubio quē infantē gēuiſti deū omnipotentē tremēs adoraſti· adorans tremuiſti. Quē tū qꝛ ſm hūanitatē filiū recognouiſti lactaſti vouiſti aluiſti. Quis putas nob iudicare poſſet inter huiuſcemodi obſequia animi tui ſenſum o beatiſſima vgo cū hinc cerneres ex te natuꝫ infantem tantillū· illinc attēderes deum imenſum? Hinc creatū· illinc creatoreꝫ: Hinc infirmū· illinc fortiſſimū. Hic alēdum· illinc alentē. Hinc nō loquentem illinc angelos docētē. Quis inqꝫ tui pectoris arcana nob reſerare valeat· quibꝫ modis cogitatū ad vtraqꝫ flectebas· cū vnū eundemqꝫ dei atqꝫ hoīs filiū manibus teneres? Hinc adorares vt dn̄ꝫ· illinc ꝯſolarerꝭ vt paruulū? Quis ad taꝫ ineffabile miraculum non obſtupeſcat? Quis non pene elinguis fiat? Generat puella ſuū ꝛ oīuꝫ creatorē· nutrit filiū et oīuꝫ rectorē. O admirandū ſpectaculuꝫ ad qđ non ſolū hūana verū etiā angelica ſtupeſcit natura. Ad h̄ frēs chariſſimi fidei oculos erigite· ad h̄ pietatꝭ affectuꝫ conuertite· ibi Chriſtū ſuſcipite pro nobis in carne hūiliatū· ſ adorate ī ſua diuinitate dn̄m excelſū. Amplectimi paruulū ſ cogitate imēſum· amate hūiliatum· timete excelſum.

De duplici ei᷒ oblatiōe. Bern̄ in ſermone de purificatione. Capitulum· XCV·

O Ffer filiū virgo ſacrata ꝛ bn̄dictū fructum ventris tui dn̄o repn̄ta. Offer ad nr̄aꝫ omniū recōciliationē hoſtiā ſctāꝫ deo placentē. Dn̄o de᷒ pī oblationē nouā ꝛ precioſiſſimā hoſtiā acceptabit· đ q̄ ipſe ait Hic ē fili᷒ me᷒ dilect᷒ in q̄ m̄ bn̄ cōplacui. Sꝫ oblatio iſta frēs ſatꝭ delicata videtur vbi tm̄ dn̄o ſiſtit· auibus redimit᷑ ꝛ ilico reportat᷑. Veniet qn̄ nō in tēplo offeret᷑· nec int᷑ brachia Symeōiſ· ſ ex ciuitatē int᷑ brachia crucꝭ. Veniet qn̄ nō redimet᷑ alieno· ſ redimet alios ſanguine ꝓprio· qꝛ redemptionē eum miſit de᷒ pater ꝓplo ſuo. Illud enim ſacrificium veſpertinū· illud eſt matutinū. Iſtud q̄dem iocūdius· ſed illud plenius. Iſtud enī in tempe natiuitatꝭ· illud iā ī plenitudine etatis. De vtroqꝫ tū potes accipe qđ ꝓpha pdixit: Oblat᷒ ē qꝛ ipſe voluit Nam ꝛ modo oblat᷒ ē· nō qꝛ opus habuit· nō qꝛ ſb legꝭ edicto fuit· ſ qꝛ voluit ꝛ in cruce nihilomin᷒ oblat᷒ ē· nō qꝛ iudeus ꝑualuit· nō qꝛ ipſe meruit· ſ qꝛ voluit. Igit᷑ ꝛ ego volūtarie ſacrificabo tibi dn̄e qꝛ volūtarie oblat᷒ es ꝑ mea ſalute nō ꝑ tua neceſſitate. Duo quidem

minuta habeo corp⁹ ⁊ aīaʒ dico Utinā ħ tibi poſſem pfecte in ſacrificiuʒ laudis offerre. Bonū eſt enī m̄ lōgeq̄ glioſius atq̄ vtilius vt tibi magl offerar q̄ mihi ipſi deferar. Nā ad meipſū aīa mea cō/turbat' in deo vero exultabit ſpūs meus ſi tibi veracit' offerat'.

De ipſius oblati redēptione. Glo. ſup Lucā. Cap. XCVI.

Sciendū vero q̄ puuli q in toto regno iudeoꝝ ad tē/pluʒ portabant' ſi de tribu leui erāt in miſteriū dom⁹ perpetuo tenebantur. Si vero de alia tribu erāt pgeniti. p̄/cio a parētib⁹ dato redimebāt' ad ꝓpria referēdi. Ambroſi⁹ vbi. ſ. Hec ē cā cur Chriſt⁹ a parētib⁹ ad ſcīāʒ ciui/tatē ⁊ templū ducat' in euāgelio māife/ſtat' cū di: Ut darēt hoſtiā vt dictū eſt in lege dñi par turturū aut duos pullos colūbarū. Hoſtia hec pauperum erat. Beda in omel. de purificatione. In lege nāq̄ p̄cepit dñs vt q poſſet agnū p filio vel filia ſimul ⁊ turturē ſiue colūbaʒ offerret. Qui vero ad offerēduʒ agnū nō ſufficeret duos iam turtures vl' duos colūbe pullos offerret. Ergo dñs noſter p oīa memor ſalutē nō ſolū homo fieri cū de⁹ eſſet. ſ; etiā cū diues eſſet pau/per fieri dig̃t⁹ eſt. p nob vt nos ſua pau/pertate ſimul ⁊ hūanitate diuitiarū ⁊ di/uinitatē ſue pticipes eſſe donaret. Ambroſius vbi. ſ. Preceptū inq̄ fue/rat vt cui forte agn⁹ defuiſſet ⁊ vnū hoꝝ id eſt. aut par turturū aut duos pullos colūbarū inueniſſet deo in oblationem filij offerret. ne p̄iudicaret' ex altero qui vnūq̄dlibet hoꝝ obtuliſſet. Sʒ q: chri/ſti eccleſieq̄ ſacra ſignificāt vtq̄ credē/dum ē vtrūq̄ ad ſacrificiū m̄reʒ inueniſ/ſe atq̄ obtuliſſe. Deniq̄ ī hac oblatiōe auiū illa p̄figurat' oblatio que p ſalute mūdi oblata ē veſpa diei dñi videlicet paſſio p quā ſum⁹ deo reconciliati.

De illarū oblationū morali ſignificatione. Cap. XCVII.

Moralit' autē in turture caſtitas inuenit' ⁊ in columba charitas cōmēdat'. Turt' nāq̄ intemeratā ſeruat viro vni fidē. colūba vero aliarū cohabitantiū nō deſerit vni/tatem. Catholicus igit' chriſtian⁹ tūc ve/re ſpūalit' turtur efficit' ſi verā trinitatis fidē firma credulitate cōſeruet ⁊ hereti/ce prauitatē ſenſum tanq̄ fornicationis in q̄namēta repudiet. Tunc vere colum/ba erit ſi longanimit' vſq̄ ad finē in ca/tholica ſocietate pmaneat. ⁊ cōtra tem/ptationū ſcādala imobili firmitate per/ſiſtat vt nō heretica fornicatio corrūpat in corde fidei caſtitatē. nec amara diſſen/ſio eccliaſtice charitatē diſſipet vnitateʒ. Hec ē enī ecclīa catholica q̄ fidē vni do/mino tanq̄ legitimo viro cōſeruat ⁊ cō/gregationē multoꝝ in fide multiplicat. Glo. ſup Lucā. Deniq̄ ſiq̄s opa fortia que maſculi nomīe. ſiue infirma q̄ femine vocabulo ſignificant' creauit vt hec dño legitime cōſecrent'. neceſſe eſt vt lachrymas compūctiōis offerat que per gemitū illarū auiū ſignificant'. Lachry/mis etiā in bonis indigem⁹ q: q̄ fine con/ſūmandi ſum⁹ neſcim⁹. Qui enī nō inue/nit agnū. i. diuitias innocue vite ad la/chrymas recurrat. Sūt aūt duo gnā cō/pūctiōis. dū maloꝝ recolētes ſupplicia timem⁹. ⁊ dū de deſiderio celeſtiū ardē/tes declinatiōe gemim⁹. Uñ duo pulli offerri iubent'. vnus in holocauſtum q̄ amore celeſtiū inflāmamꝰ. alter p pecca/to dū de malis perpetratis gemimus. Bern. vt. ſ. Ceterū in illa oblatione tres fuiſſe legunt' ⁊ in hac nihilominus tria req̄runt' a dño. Fuit in illa oblatio/ne Joſeph ſpōſus m̄ris dñi cui⁹ fili⁹ pu/tabat'. Fuit ⁊ ipſa vgo mat'. ⁊ puer Je/ſus q offerebat'. Sit g̃ ⁊ ī oblatiōe nr̄a cōſtantia virilis. ſit cōtinētia carnis. ſit cōſciētia hūilis. Sit inq̄ in ꝓpoſito pſe/uerādi anim⁹ virilis. ſit ī ꝯtinētia ca/ſtitas vginal'. ſit ī ꝯſcīa ſimplicitas ⁊ hu/militas puerilis.

¶ Qualiť virgo filiũ obtulit per man⁹ Symeōis. Ambroſius vbi. s. Capitulũ. XCVIII.

Cum aũt induceret puerũ Jeſum parẽtes ei⁹ vt facerent ꝛm lege ꝑ eo. accepit eum Symeon ĩ vlnas ſuas ⁊ bñdixit deum. Hic etiã occurrit ꝓdicãda ꝟginis prudentia nõ hũana ĩduſtria fulta. ſed ſpũ dĩnitatꝭ afflata ꝙ filiũ oblatura veniens ſueq3 nature hũilitatẽ ꝛuãs ꝓphe tradidit mãib⁹ offerẽdũ. nõ vtiq3 ignara qs eſſet cui⁹ mãib⁹ deũ hoĩemq3 tradebat ſacrificio dedicandũ. Offert aũt dñ3 ꝓphetarũ ꝓphe. offert vnicũ vni. imo oib⁹ in vno ꝙ oib⁹ eundẽ ꝑpit ſaluatorem. Nõ enĩ deſinit nũc vſq3 offerre quẽ genuit. cũ ſuis ſctis intuentiõib⁹ eũdẽ redemptorẽ vniri facit electꝭ. Que vt ver fatear mr̃no affectu ⁊ ipſũ piiſſima facit. Oẽs enĩ filios deputat qs dĩna grã conſociat. qñ nõ ipſa eſt mat electoꝝ ꝙ frẽ genuit eoꝝ? Si inq3 Chriſt⁹ credẽtiũ ẽ frater. cur nõ ipſa ꝙ Chriſtũ genuit credentiũ ſit mr̃? Nobrẽ obſecro mi bñiſſima ꝟgo offer nob Chriſtũ piis ſuffragiis ꝙ neſcis ĩuidere filiis. Sꝫ nec attendas filioꝝ iniurias a qb⁹ nõ vt dignũ eſt honorarꝭ. Tolerat enĩ pia mr̃ irreuerẽtiam filioꝝ qm̃ amore vincit gnãtoꝝ. Ergo qs ĩ vno genuiſti licet tãdẽ meritꝭ idignos foue piis oĩonib⁹. ⁊ vnicũ filiũ deprecare ꝓ multoꝝ filioꝝ exceſſib⁹. Aug⁹ in ſermõe de eodẽ. Ecce Symeõ ille ſenex audierat rñſũ ꝙ nõ eſſet viſur⁹ mortẽ niſi videret Chriſtũ. vidit ⁊ agnouit infantẽ tacentẽ. quẽ poſtmodũ occiderũt iudei iuuenẽ miracula facientem.

¶ De cantico eiuſdem ſenis. Capitulum. XCIX.

Intelligite frẽs ꝙtũ habebãt deſideriũ antiq ſcti videre chriſtũ quẽ ſciebãt eẽ ventuꝝ. Nã ⁊ ipſe dñs ad diſciplos ait: Multi iuſti ⁊ ꝓphe voluerũt videre ꝙ vos videtꝭ ⁊ nõ viderũt. ⁊ audire ꝙ auditꝭ ⁊ nõ audierũt. Itaq3 Symeõ iã ad audiẽdũ ſerus. ſꝫ ad videndũ matur⁹. nõ expectauit vt Chriſtũ audiret loquẽtẽ. q2 vidit infantẽ. ⁊ ſꝫ illi ꝓceſſũ erat iã decrepito qſi deſiderãti ſuſpirãti ⁊ qtidie in oĩone ſua dicẽti. qñ veniet? qñ naſcet? qñ videbo? putas durabo? putas ꝫ me inueniet? putas iſti oculi intuebunt ꝑ quẽ oculi cordis reuelabunt? ꝑ deſiderio ꝙ ſuo rñſũ accepit ⁊ foris natũ intus reuelatũ vidit ⁊ agnouit. amplexatuſq3 eum a ꝙ portabat portauit ⁊ nũc q2 pacem ⁊ ſalutare dei videbat. in pace ſe dimitti poſtulauit. Ambroſi⁹ vbi. s. Nunc dimittꝭ inqt ſuũ tuũ dñe ꝛm ꝟbũ tuũ in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuũ. Ac ſi diceret: Lõga me expectatione fatigaſti. diu retinuiſti. ſꝫ tãdem viſo quẽ expectaui. iam ð hũane vite ſcãdal ĩ pace dimittꝭ. Dimittꝭ ĩ pace eo ꝙ ꝛm ꝓmiſſionẽ tuã ꝑ incarnati ꝟbi myſteriũ ſolutꝭ iĩmicitiis ẽ merear recõciliari. Dimittꝭ ĩ pace q2 video pacẽ. Ipſe ẽ enĩ pax nr̃a ꝙ fecẽ vtraq3 vnũ. Hoc deniq3 ⁊ oẽs electi dicũt ꝙ Chriſtũ in vlnas ſuſcipiũt ⁊ oculis fidei ſalutare dei ꝯcipiũt. Quid enĩ eſt Chriſtũ in vlnas ſuſcipe niſi hũc piis opib⁹ ĩ mẽbris ſuis amplecti ⁊ fouere? Per vlnas enĩ .i. brachia ꝟt⁹ operationis exꝑmit. ⁊ iõ cũ in alio Chriſtum eſuriẽtẽ ſatiãt. ĩ alio ſitiẽtẽ potãt. ĩ alio hoſpitẽ ſuſcipiũt. ĩ alio nudũ operiũt. in alio infirmũ vel ĩ carcẽ poſitũ viſitant: His ꝑculdubio deuotꝭ actionib⁹ eũdẽ ſpũ qtidie puerũ amplectũt. ⁊ qm̃ eiſdẽ opib⁹ vt ad pacẽ dei redeãt a pcti ſcãdalo abſolui ſe credũt. recte cũ Symeonẽ dicũt: Nũc dimittꝭ ſuũ tuũ dñe ⁊c. Ac ſi dicant: Ideo nos a peccati ſcandalo ꝛm ꝓmiſſionẽ tuam abſoluẽs iam in pace reconciliatos paſſib⁹ amoris ꝓpinqre facis celeſtib⁹. q2 fidei oculis ſalutare tuum. id eſt. dñm Jeſum chriſtũ in mẽbris eius intueri eumq3 piis operib⁹ amplecti meruimus.

De hypapanti ſolēnitate Idē in eodem. Capitulū C.

Illi⁹ diei ſolēnitas quo hęc facta ſūt a q̄bus p̄ ceteris honoratio habita ē. maxieq̄ eo loco q̄ p̄matū eccl'ia catholica in p̄ paſtore ſortita ē. In tāta q̄ppe reuerētia illic habet᷑. vt ea die cūcta ciuitatis turba ī vnū collecta cereorū imenſis lumīb9 coruſcans miſſarū ſolennia deuotiſſime celebret. nulluſq̄ q̄ mānu lumē nō tenuerit aditū publice ſtatiōis intret. tanq̄. ſ. in templo dn̄m oblaturi. imo etiam ſuſcepturi lumīe fidei q̄ interius fulgeāt exterius oblatiōis ſuę religionē oſtendant. Hac etenī die iux̄ legē ⁊ euāgeliū pacti a natiuitate Chriſti q̄draginta diebus idem dn̄o in templo a parētib9 ē p̄ntatus. a ſctō Symeone ſuſcept⁹ pn̄q̄ cū ſacris muneribꝯ ē oblat⁹. Hac die redēptionē iſrael expectātib9 ab eodem Symeone et Anna publice ē p̄dicat⁹. O q̄ pium ſpectaculū. ſtat hinc v̄go ⁊ mater nō cuiuſcūq̄ ſ dei. ſuſcipit᷑ hinc puulus v̄ginis fili⁹ cui⁹ dīnitatē nō capit mundus. Occurrūt hincinde p̄phetę. p̄phetatq̄ de puero ſexus vterq̄. Offert᷑ oblatio p̄ puero non tn̄ q̄ delicta emūdet. ſ que ſacra declaret. Idem ī alio de eodē. Nō ſolū igit᷑ ab angelis ⁊ p̄phetis. a paſtorib9 ⁊ parētib9. ſ etiā a ſenioribꝯ ⁊ iuſtis. accepit teſtimoniū gnātio ſaluatoris. Oīs ętas ⁊ vterq̄ ſex⁹ euētorūq̄ miracula fidem aſtruūt. Virgo gnāt. ſterilis parit. mut⁹ loquit᷑. Eliçabeth p̄phetat. vtero clauſus exultat. magus adorat. vidua cōfitet᷑. iuſt⁹ expectat Et bn̄ iuſt⁹ q̄ nō ſuā ſ p̄pli grāz requirebat. cupiens ipſe vinculis corporeę fragilitatis abſolui ſ expectās p̄miſſū intueri. Quo viſo oſtendit ſe velle diſſolui ⁊ eſſe cū Chriſto. Nūc dimittis inq̄t ſeruū tuū in pace. Aug⁹ in ſermōe d̄ eodem. Exultent g̃ v̄gines v̄go Maria pepit Chriſtū. Nihil ī ea q̄d nouerit putent ext᷑mīatū. q2 māſit v̄go poſt partū Exultent viduę infantem Anna vidua Chriſtū cognouit q̄ magni meriti vtiq̄ fuit a v̄ginitate ſua ſeptē annis cū viro ſuo vixerat. q̄ defuncto vſq̄ ad ſanctā ſenectutē pueniēs ſaluatoris infantiā expectabat. vt paruū videret annoſa. paruū agnoſceret anicula intrantē in mundū ſaluatorē videret itura. Exultēt ⁊ cōiugatę naſcitur Chriſtū p̄phetauit Eliçabeth maritata. Nullus p̄termiſſus ē gradus de q̄ teſtimoniū nō h̄ret oīū ſalus. Nec ſolū in fęmineo ſexu ſ etiā in maſculino. tria h̄ ipſa gnā ſūt cōmēdata. Ipſe nanq̄ Chriſt⁹ puer natus vere integritatē pueritię cōſecrauit q̄ ſuę mr̄i fęcūditatē attulit ⁊ v̄ginitatē nō abſtulit Exultēt itaq̄ pueri ptinētiā vouētes puero ſaluatori. Ceterū ſenex ille ſymeō quē deſiderauerat vidit ⁊ agnouit. ⁊ tūc in pace dimitti ſe poſtulauit Habētis igit᷑ in teſtimoniū pueri puerū Chriſtū. ſcti ſenes Symeonē. coniugati q̄ Zachariā

Iterū de eius veneratiōe. Ambroſi⁹ vbi. s. Capitulū CI.

Ergo chariſſimi frēs vt attēdatis q̄ deuotiōe ſolēnitatē huius diei celebrare debeatis nō vile ſit vob illud ſpectaculū in q̄ fili⁹ v̄ginis deus ⁊ hō cōplectit᷑. in q̄ v̄go et mat᷑ oſtendit᷑. in q̄ p̄phę. imo oīū p̄phetarū expectatio adimplet᷑. in q̄ multa eccleſię ſacra declarant᷑. Bern̄. in ſermone de eodē. Dauid rex ⁊ p̄pha exultauit vt diē iſtū videret. vidit ⁊ gauiſus eſt. Alioq̄n ſi nō viderat vn̄ pſallebat: Suſcepim⁹ inq̄t deus mīaz tuaz in medio tēpli tui. In medio tēpli mīa ē nō ī āgulo aut diuſorio. q2 nō ē apud deū pſonarū acceptio. In cōmuni poſita ē. offert᷑ oīb9. ⁊ nemo niſi quis renuit expers ē illius. Medi⁹ vr̄m ſtat o miſeri quē vos neſcitis. vt moriētes anteq̄ chriſtum dn̄i videritis. nō in pace dimittamī ſ potius a rugiētib9 p̄pꝑatis ad eſcam rapiamini. Templū inq̄t dei ſctm̄ ē quod eſtis vos. Igitur in mīa ſuſcipit᷑. in corde habitat Chriſt⁹. in corde loquit᷑ pacē

in plebem ſuã·⁊ ſup ſctõs ſuos ⁊ in eos
qui conuertunt̃ ad cor. ¶ Item in alio
de eodem. Gratias itaq; redempto-
ri nr̃o qui tam copioſe ꝑuenit nos in be-
nedictiõib9 dulcedinis gaudia nr̃a mul
tiplicans infantię ſuę ſacramentꝗ. Cele-
bratis ſiquidẽ paulo ante natiuitate cir
cũciſione apparitione eius·feſt9 hac die
vobis illuxit dies oblatiõis ipſi9. Hac
nanq; die ſiſtit̃ creatori fruct9 terrę ſub-
limis. Hodie placabilis ⁊ deo placens
hoſtia manib9 offert̃ in templo ꝟgineis
portat̃ a parentib9·expectat̃ a ſenib9. Jo
ſeph ⁊ Maria ſacrificiũ matutinũ offe-
runt·Symeon ⁊ Anna ſuſcipiũt.

¶ De illius diei proceſſione. Capitulum ·CII·

AB his quattuor proceſ-
ſio celebrata ꝓbat̃ quę ꝑ q̃ttu
or orb climata ſolennibus hac
die gaudijs ad memoriã reuocat̃. Me-
rito ſane bini ⁊ bini ꝓcedimus·ſic enĩ ob
cõmendationẽ ſupnę charitatꝗ ⁊ vitę ſo-
cialis miſſos a ſaluatore diſcipulos legi
mus. Turbat itaq; ꝓceſſionẽ ſi q̇s ince-
dat ſolitari9·nec ſibi ſoli nocet·ſ etiã cę-
teris eſt moleſtus. Hi ſũt q̇ ſegregãt ſe-
metipſos aĩales ſpm̃ nõ habẽtes nec ſo-
liciti ſeruare vnitatẽ ſpũs in vinculo pa-
cis. Jam ꝟo ſicut nõ eſt bonũ hoĩez eẽ ſo
lum·ſic in cõſpectu dñi vacuũ apparere
ꝓhibitũ. Cũ enĩ ocioſitatꝗ ipſi q̊z q̊s ne-
mo cõduxit arguant̃ qui iam conducti
ſunt ſi ocioſi inuẽti fuerint q̇d merent̃?
Fides quippe ſine opib9 mortua ẽ. Ip-
ſa deniq; opera noſtra in feruore agẽda
ſunt· ⁊ ĩ deſiderio cordis vt ſint lucernę
ardẽtes in manib9 noſtris. Alioq̇n timẽ
dum eſt ne forte tepidos euomere nos
incipiat qui in euãgelio clamat: Ignez
veni mittere in terrã· ⁊ quid volo niſi vt
ardeat? Hic plane ſacer ⁊ benedict9 eſt
ignis quez pater ſanctificauit ⁊ miſit in
mũdũ· ⁊ cui benedicit̃ in eccleſijs·ſic̃ ſcri-
ptuz eſt: In eccleſijs bñdicite dño. Ha-
bet enĩ etiã adũſari9 nr̃ vt pote peruerſus
diuino⁊ emulator operũ·habet inq̃z ⁊ ipſe
ignẽ ſuũ·ſ·cõcupiſcẽtiã·inuidiã·ambi-
tionẽ quem in nobis ſaluator nõ venit
accẽdere ſ extinguere. Siq̇s hũc ignem
alienũ in diuino ſacrificio offerre ꝑſũpſe-
rit·in iniq̇tate ſua morief̃· etiam ſi patrẽ
Aaron habuerit. Porro ſup h̓·q̃ ꝺ ſo-
ciali vita ⁊ ſupna dilectiõe de opib9 bo-
nis ⁊ feruore ſctõ dicta ſũt hũilitatꝗ ꝟt9
maxima·maxime neceſſaria ẽ vt honore
ꝑueniam9 inuicẽ·nec modo priores ſed
⁊ ipſos minores ſibi quiſq; preponat·q̃
nimirũ hũilitatꝗ ꝑfectio eſt ⁊ iuſticię ple-
nitudo. Et qm̃ hylarem datorẽ diligit
deus: Cantem9 in vijs dñi qm̃ magna
eſt gloria dñi. Cantem9 dño canticũ no
uum q2 mirabilia fecit. In quib9 oĩbus
ſiquis forſitan ꝓficere ac ꝺ ꝟtute in vir-
tutẽ ꝓficiſci diſſimulat nouerit ĩ ſtatio-
ne nõ ĩ ꝓceſſiõe ſe eẽ·imo vero ⁊ ĩ regreſ
ſione qm̃ in via vitę nõ ꝓgredi regredi
ẽ·cũ nihil adhuc ĩ eodẽ ſtatu ꝑmaneat

¶ De virginis matris allocutione facta a Symeone. Ambroſius vbi·s· Capitulũ ·CIII·

MIrabant̃ aũt parentes
eius q2 de tãtillo infantulo ab
hoĩe ſene dicantur talia. Sed
audiant adhuc de illo maiora·audiant
⁊ potiora. Benedixit inq̇t illis Syme-
on ⁊ dixit ad Mariam matrem ei9: Ec-
ce poſitus eſt hic ĩ ruinã ⁊ in reſurrectio-
nẽ multo⁊ in iſrael ⁊ in ſignũ cui contra-
dicetur. In vna ſiquidem redemptoris
noſtri dei hoĩſq; perſona perfectam dei
perfectamq; hominis ineſſe confitem̃ na
turam· ⁊ ex vna quidem dñm· ex altera
ſeruũ·ex vna fortem·ex altera infirmuz·
ex vna miraculis coruſcantẽ·ex altera in
iurijs ſuccũbentẽ. Cum ergo populus iu
deorum cerneret eum miraculis refulgẽ
tez deũ eẽ arbitrabat̃. Cũ aũt infirmita
tib9 vel ĩiurijs ſbiacẽtẽ hoĩez eẽ ſuſpica-
bat̃· ⁊ h̓ q̇dẽ apꝺ ĩcertas turbas. Nõ in

cordib⁹ diſciploꝝ ita variebat᷑ eo ꝙ illi⁹ aſſiduis ac ꝑuatꝭ eloquijs fruebantur. Quib⁹ etiã ipſis dr̄: Vob̄ datũ eſt noſſe myſteriũ regni dei ⁊c. At vbi ventum eſt ad paſſionẽ mortꝭ ꝑeryt fides. ablata eſt oĩuz ſpeſ. Deniqȝ oẽs relicto eo fugerunt. Ex qnib⁹ dũ vn⁹ vinctũ a longe ſequit᷑ ad atriũ ꝑueniens eundẽ ſe cognouiſſe diffitet᷑. Et qs in paſſiõe mortꝭ illo ruente non rueret. cũ euz ꝓcipuus illius amator ⁊ auidus imitator vnius ancillę voce territ⁹ nõ ſemel ſed ter abnegaret? Quia vero illo reſurgẽte. reſurrexerũt ĩ aĩa diſcipuli. ſicut mors ei⁹ facta ẽ ruina multoꝝ ſic ⁊ reſurrectio vita multoꝝ Sȝ q2 nõ oẽſ in eũ crediderũt. recte ſubiungit᷑ ⁊ in ſignũ cui ꝯdicet᷑. Nos enĩ ſigmus a noticia alioꝝ abſcõdim⁹. Quid aũt añ infideliuz oculos aliud fuit caro redẽptorꝭ. qȝ qodam dĩnitatꝭ ei⁹ ſigilluz abſconſionis? In ſignũ itaqȝ redẽptoꝝ poſitus eſt h̄ cui ꝯdictũ eſt. Mors etenĩ carnis ꝯdicit nõ eſſe deũ qui vt hõ mori potuit ab oĩb⁹. que. ſ. ꝯdictio qbuſdam verſa eſt ĩ ſtulticiã. ſicut ait apl's. Et dixit Symeon matri Jeſu: Tuam ipſius aĩaz ꝑtrãſibit gladi⁹ vt reuelent᷑ cogitationes ex multꝭ cordibus. In ſcꝑtura ſacra gladij noĩe tꝑalis tribl'atio figurat᷑. ſicut p̄s teſtat᷑ q̇ paſſiões a ꝑſecutorib⁹ illatas in ipſos exoptat reflecti dicens: Gladius eoꝝ intret ĩ corda ipſoꝝ. Hĩc ⁊ de Joſeph in ſeruitute vel carcere tribulato dĩc: Ferrũ ꝑtrãſiuit aĩaz ei⁹. donec veniret ṽbũ ei⁹. Pl'qȝ aũt multę tribulationes aĩaz trãſfoderĩt ṽginis beatiſſimę: illa tñ h̄ ſpãlit᷑ deſigt᷑ q̄ matna trãſfixit viſcera dño ĩ cruce moriẽte. Dicatur ḡ eidẽ a ꝓpha ſctõ: Tuã ipſi⁹ animã ꝑtrãſibit gladi⁹ vt reuelet᷑ ex multis cordib⁹ cogitatiões. Ac ſi diceret᷑: Maternis viſcerib⁹ tribulatiõis gladio trãſuerberarꝭ. videb̄ in cruce ꝑendẽtẽ quẽ angelo annũciãte ṽgo cõcepiſti. manente ṽginitate filiũ ędidiſti. q̄tin⁹ ꝑ h̄ factum ⁊ iudęoꝝ inſultantiũ iniq̇tas ⁊ diſcipulorũ fugiẽtiũ ꝯnudet᷑ infirmitaſ. Deĩqȝ illo pendente in cruce. iudęi ꝑñtes vt deſcenderet inſultabant. apl'i fugientes de cruce illũ deſcendere poſſe nõ credebant Quę vt vidit Maria. neceſſe fuit matna piaqȝ viſcera ex eiuſdẽ redemptoris paſſione gladio tribulatiõis trãſfigi.

De materna virginis ſollicitudine circa filiũ. Odilo cluniacẽſis. Capitulum. CIIII.

Ipſa porro dei genitrix beata oẽ temp⁹ dñicę infantię pueritię. adoleſcẽtię cũ illo peregit. ⁊ obſequiũ maternę dulcedinis vt vera mater vero hũanitatꝭ ſuę filio miniſtrauit. Bern. in ſermõę de aſſũptione. Nunqd non ab initio paſtores legunt᷑ veniſſe ⁊ ꝑmã oĩuz Mariam inueniſſe? Inuenerñt inq̇t Mariã ⁊ Joſeph. ⁊ infantẽ poſitũ in ꝓſepio. Sic et magi nõ ſine illa puerũ inuenerũt. Glo. ſuꝑ Mattheũ. Verũ cur nõ et Joſeph cũ ea a magꝭ inuentus eſt: ne videlȝ aliq̄ gentib⁹ male ſuſpitiõis daret᷑ occaſio ꝙ ſtatim ſaluatore nato ꝑmitias ſuas ad eũ adorandũ miſerũt. Glo. ſuper Lucã. Erãt aũt vterqȝ. ſ. pr̄ eiuſ ⁊ mat᷑ mirãtes ſuꝑ his q̄ de illo dicebant᷑ ab angelis a paſtorib⁹ a Symeone. Joſeph ſiq̇dem ad cõſeruandã Marię famam Chriſti pr̄ ab oĩb⁹ eſt putat⁹. ⁊ q2 nutritius erat illi⁹. Chryſoſtomuſ ſuꝑ Mattheũ omel. viij. Conſiderandũ ṽo q2 poſt ſtellę gl'ioſũ indiciũ Chriſtus magos ꝑſidi remittit. ⁊ ipſe cũ matre in ęgyptũ fugiẽs deſcẽdit. vt diſcamus ab ipſis vitę ꝑncipijs ad tẽptationes ⁊ inſidias pręꝑari. ſciẽtes tribulationes maximas inſeꝑabiles comites eẽ virtutũ. Naȝ ſtatim vt ortus ẽ Jeſus cõtra eũ tyrãn⁹ ſęuit. mr̄ innoxia ĩ regionẽ barbaroꝝ fugat᷑. ⁊ magi reoruz more claȝ fugiũt. Sȝ ⁊ mĩcors de⁹ męſtis reb⁹ ꝗdã etiã iocũda ꝑmiſcuit. Nos certe in oĩb⁹ ſctĩs fac̄ qs nec tribulatiões nec iocũditates hĩe ꝯtinuaſ ꝑmittit. Caſſiodor⁹ ĩ triꝑtita hiſtoria. Fert᷑ ãt ꝙ ĩ hermopoli thebaide ꝗdã arbor ꝗ ꝑſidi

vocatur ſanet multos eius fructu vel folio vel cortice collo infirmantiū alligato Hec eteni arbor vt aiūt· cū fugeret Jeſus in egyptū cū Maria ⁊ Joſeph· ad ei⁹ ꝑñtiā vſqꝫ ad trā ſe inclinauit· eūqꝫ ſupplicit̄ adorauit. ¶ Ex omel. de vigilia Epiphanie. Defuncto autem Herode angelus dñi ī ſomnis Joſeph in egypto apparuit. Ad cui⁹ vocem ſurgens puerū ⁊ mrē ei⁹ accepit ⁊ in terraꝫ iſrael rediit. Ubi qꝫ videndū ꝙ nō dicitur accepit filiū ſuū ⁊ vxorē ſuā· ſ; puerū ⁊ mrē eius· q̄ſi nutricius nō maritus.

¶ Qualiter inuenit eū in medio doctoꝝ. Beda ſup Lucā· li· j· Capitulum· CV·

Cumqꝫ factus eſſet Jeſus annoꝝ duodecim: aſcēdētib⁹ illis hieroſolymā ſm̄ cōſuetudine dici feſti cōſūmatiſqꝫ dieb⁹ cū redirent· remāſit puer Jeſus ī hieruſalē ⁊ nō cognouerūt parētes eius. Querit aliqs quō dei fili⁹ tanta parētū cura nutritus obliuiſcēdo relinq̄ potuerit his abeūtib⁹ Quib⁹ rñdendū eſt· qꝛ filiis iſrael mos erat vt tēpib⁹ feſtis hieroſolymā confluentes· vel ad ꝓpria redeūtes ſeorſum· incederēt viri· ſeorſū aūt femine choros ducētes. Infantes aūt vel pueri cū q̄libet parētū ire poterāt. Et ideo btā Maria ⁊ Joſeph· puerū Jeſum quē ſe comitari nō cernebāt viciſſim cū altero parente reuerſum putabāt ¶ Glo· ſup Lucam. Exiſtimātes igit̄ illū eſſe in comitatu· venerūt iter diei ⁊ reqrebāt eū inter cognatos ⁊ notos. Metuebāt enī ne qđ Herodes in eius infantia patrare queſierat tūc· iam in puericia poſitū inuēta oportunitate interficeret. Deniqꝫ nō inuenientes illū reuſi ſunt in hieruſalē reqrentes eū. Una quidē die a hieruſalē regreſſi. Secūda die int̄ cogtos eū queſierūt ⁊ nō inuenietes. Tertia die regreſſi ſunt ī hieruſalē nec inuenerūt. Deniqꝫ poſt triduū inuenerūt illū in tēplo ſedentem ī medio doctoꝝ· q̄ſi fons enī medi⁹ doctoꝝ ſedebat· ſ; q̄ſi exēplar hūilitatis ꝑus interrogabat ne infirm⁹ docere audeat· ne doceri paruulus a ſenioꝛib⁹ erubeſcat. Uidētes ḡ eū ſic admirati ſūt Maria· ſ· ⁊ Joſeph ⁊ alii quicūqꝫ viderunt. Et dixit mr̄ ei⁹ ad eū ¶ Bern· ſuper miſſus ē omel· j· Fili qđ feciſti nob Ecce Marie ꝑuilegiū: Quis enī h̄ audeat angeloꝝ: Sufficit enī eis ⁊ ꝓ magno habēt ꝙ cū ſint ſpūs ex cōditione ex gra facti ⁊ vocati ſūt angeli· p̄s· teſtante: Qui facit inqt angelos ſuos ſpirit⁹. Maria ꝟo ſe mrē agnoſcēs deū maieſtatꝭ ⁊ dñm angeloꝝ audacter appellat filiū ſuū dicēs: Fili q̄d feciſti nobis ſic? ¶ Glo· ſuper Lucam. Ecce inquit pater tuus ⁊ ego dolentes querebamus te. Et ait ad illos: Quid eſt quod me querebatis· neſciebatꝭ qꝛ in his q̄ patris mei ſūt oportet me eſſe. Non eos qꝛ filiū querūt vituperat· ſed q̄s ſibi ver⁹ ſit pat inſinuat· ⁊ q̄d ei potius cui etern⁹ eſt fili⁹ debeat. Nam qꝛ deus ⁊ hō eſt· nūc quidem excelſa deitatꝭ nūc infirma ꝓfert fragilitatꝭ. q̄ſi dei filius in templo cōmorat q̄ſi fili⁹ hoīs cū parētib⁹ q̄ iubēt regredit ⁊ h̄ ē qđ ſubdit: Deſcēdit cū illis ⁊ venit nazareth ⁊ erat ſubdit⁹ illis. Magiſter q̄ppe ꝟtutꝭ officiū implet pietatꝭ. Miramur ſi defert honorē pr̄i· q̄ ſubdit⁹ ē mr̄i Iſta ſubiectio nō ē neceſſitatꝭ ſ; pietatis Quid enī parētib⁹ debeam⁹ oſtendit.

¶ Qualit̄ in nuptiis oſtēdit ſue cōpaſſiōis affectū. Bern· in ſermone de hydriis· Cap· CVI·

Ceterū in nuptiis deficiente vino cōuiuantiū verecundie cōpaſſa ē piiſſima ꝟgo· dicens filio ſuo: Uinū nō hn̄t· his inqꝫ ē cōpaſſa ſic mīcors ⁊ benigniſſima. Quid enī de fonte pietatꝭ ꝓcederet niſi pietas? Quid inqꝫ mir̄ ſi pietatē exhiberet viſcera pietatꝭ? Nōne q̄ dimidia die pomuꝫ ī māu ſua tenuerit odorē ei⁹ reliqua diei ꝑte ſeruabit? Qtū ḡ viſcera illa ꝟt⁹ pietatꝭ affecit in q̄b⁹ nouem menſib⁹ requieuit? Nā ⁊ ante mentem ꝙ̄ ventrem repleuit et cum ex vtero ꝓceſſit ab aīo nō receſſit

Idem in alio de eodē. Ecce et nos oēs ad ſpūales nuptias vocati ſumus· in quibus vtiqꝫ ſponſus eſt Chriſtus dñs. Sponſa ꝟo noſipſi ſumus. Multū hęc ſpōſa ſponſo ſuo eſt inferioꝛ genere ſpē qꝫ ⁊ dignitate. Attamē ꝓpter iſtā ętiopiſſam de longinq̊ fili⁹ ęterni regis aduenit· ⁊ vt illā ſibi deſpōſaret etiā moꝛi pꝛo ea non timuit. In his qꝫ nuptijs adeſt Maria ſiquid foꝛte deſit ſollicita· ⁊ reuera iam nuptiarū hic pꝛādiū celebꝛat᷑. Nā cęna quidē in cęlo ⁊ ī aula ęterna parat᷑· ibi nūqꝫ vinū deficiet· qm̄ ab vbertate dom⁹ illius inebꝛabim̄ ⁊ toꝛrente voluptat̄ eius potabim̄. Paratū enī eſt flumē vini qd̄ lętificat coꝛ illi⁹ cęleſtis ꝑpli· ſiqdem fluminis impet⁹ lętificat ciuitatē dei. Nūc aūt qm̄ grādis nobis reſtat via: pꝛandium quidē h̄ accipimus· ſed nō in tāta copia· qꝛ plenitudo ſatietaſqꝫ cęnę ęternę reſeruatur· Hic g̊ nonnūqꝫ vinū deficit· grā· ſ· deuotiōiſ ⁊ feruoꝛ charitat̄. Quotiens m̄ neceſſe eſt frēs poſt lachꝛymoſas querimōias noſtras m̄rem exoꝛare miīę· vt ſuggerat ſuo benigniſſimo filio qm̄ vinū nō habeat̄. Et ipſa dico vob̄ chariſſimi ſi pie a nobis pulſata fuerit· non deerit neceſſitati nr̄ę qm̄ miīcoꝛs eſt ⁊ mr̄ miīę. Nam ſi cōpaſſa eſt verecūdię illoꝝ a quibus fuerat īuitata· multomaḡ compatiet᷑ nobis ſi pie fuerit inuocata. Placēt enī illi nuptię nr̄ę ac ꝑtinent ad eaꝫ· multo amplius illi nimirū de cui⁹ vtero tanqꝫ e thalamo ſuo ꝓceſſit ſponſus cęleſtis.

Cur filius rñdit matri qd mihi et tibi mulier. Idem vnde ſ. Capitulum .CVII.

Quem vero nō moueat ꝙ in nuptijs illis reſpōdit dñs benigniſſime ac ſctiſſime matri ſuę dicēs: Quid mihi ⁊ tibi mulier? qd enī inqꝫ o dñe t̄ ⁊ illi? Nōne qd̄ filio et matri? qd ad illū ꝑtinet quer̄ cuꝫ tu ſis benedict⁹ fruct⁹ ventris eius īmaculati? Nōne ipſa eſt quę ſaluo pudoꝛe concepit ⁊ ſine coꝛruptiōe te ꝑepit? Nōne ipſa eſt in cuius vtero nouem mēſib⁹ moꝛat⁹ es· cuius virgineis vberib⁹ lactat⁹ es· cuꝫ qua iam duodecim ānoꝝ factus de hieruſalē deſcēdiſti ⁊ eras ſubdit⁹ illi? Nūc ergo dñe quid moleſtus eſt illi dicens: quid mihi ⁊ tibi? Multū per oēm modum. Sed manifeſte iam video ꝙ non velut indignās aut confundere volens virginis matris teneram verecūdiaꝫ dixeris: Quid mihi ⁊ tibi; cum venīētibuſ ad te iux̄ matris pꝛęceptū miniſtris nihil cūctatus facias qd̄ illa ſuggeſſit· vt q̇d ergo fratres vt q̇d ſic rñdit pꝛius? vtiqꝫ ꝓpter nos· vt conu̇ſos ad dñm iam non ſollicitet cura parētum ⁊ neceſſitudines ille ſpūale nō impediāt exercitiū. Mdiu enī de mūdo ſumus· debitoꝛes nos eſſe conſtat parentib⁹. At poſtqꝫ noſmetipſos relinqmus multomagis ab eoꝝ ſollicitudine liberi ſumus. Vñ ⁊ legim⁹ fratrem quendā in heremo conu̇ſantē cū ad eum carnalis frater auxilij gratia aduentaſſet· reſpondiſſe· vt adiret alterum fratrem· cum ille vtiqꝫ iam obiſſet· mirāte illo ⁊ dicente· quia moꝛtuuſ eſſet· ſe q̊qꝫ moꝛtuū eſſe rñdit. Optime ergo nos docuit dñs ne ſolliciti ſimus ſuper ꝓpinq̊s carnis noſtrę pluſqꝫ religio poſtulet qñ ipſe matri ⁊ tali matri rñdit: Quid mihi ⁊ tibi eſt mulier? **Glo· ſuper Lucam.** Non ergo matrē illaꝫ eē negauit vt dicunt hęretici· nec eam inhonoꝛauit ſed illa exigente miraculū facturus eam non agnouit. Ac ſi diceret: Ex eo ꝙ genuiſti hoc non operoꝛ· ſed in cruce ꝑēdēs te matrem agnoſcaꝫ· cum vt filius curā tui diſcipulo cōmittā. **Bern· in ſermone de hydrijs.** Deniqꝫ nouerat ⁊ ille cui loqueret᷑· ⁊ illa quis loqueretur. Nam vt ſcias quō reſponſum ipſū acceperit· aut q̄ntum de filij benignitate ꝓſumpſerit· ait miniſtris: Quodcunqꝫ pꝛęceperit vobis facite.

Qualiter filius matrem honorauit. Beda in omel. de eodem ·Capitulum· ·CVIII·

Hec enī matrē ſuā inhonoraret q̄ nob honorare pr̄ēs ⁊ mr̄es p̄cepit·aut eā ſibi eſſe matrem negaret· ex cui⁹ carne ꝟginea carnem ſuſcipe nō deſpexit. Sꝫ ī eo ꝙ miraculū factur⁹ ait: Quid m̄ ⁊ t̄ eſt mulier·ſignificat ſe diuinitatꝫ q̄ miraculū patrandū erat nō p̄ncipiū tp̄alit̄ accepiſſe de mr̄e·ſꝫ eternitatē ſemꝑ habuiſſe d̄ pr̄e. Aug⁹ in ſermōe de aſſūptiōe. Nūqd aūt ad illi⁹ benignitatē ꝑtinuit mr̄is honorē ſeruare q̄ legē que mr̄is honorē p̄cepit nō venit ſoluē ſꝫ adimplere. Ambroſi⁹ ſup Lucā·li·ij· Idcirco enī vt ſup dictū ē eā cāni viro deſpōſari voluit·ne temerate ꝟgitatꝫ infamia vreret̄·cui gñis aluus inſigne corruptele p̄ferre videret̄. Maluit igit̄ aliqs d̄ ortu ſuo qꝫ d̄ mr̄is pudore dubitare·quia ſciebat tenerā eē ꝟginis verecūdiā ⁊ lubricam pudoris famā·nec putauit ortuſ ſui fidem mr̄is iiurijs aſtruēdā. Bern̄ ſup miſſus ē omel·j· Ceterū autē nō deū ⁊ dn̄m angeloꝝ Maria ſuū audacter filiū appellat dicens: Fili qd feciſti nob ſic? Ecce p̄uilegiū Marie. Quiſ enī ſꝫ audeat angeloꝝ? Deniqꝫ deſcendit cū illis ⁊ venit nazareth·⁊ erat ſubditus illis. Quiſ? qb⁹? De⁹·hoib⁹. Nec tm̄ Marie ſꝫ etiā Joſeph. ꝓpt̄ Mariam Mirare ḡ vtrūlibet·⁊ elige q̄d amplius mireris·ſiue filij benigniſſimā digtionē·ſiue matris excellentiſſimam dignitatem. Vtrūqꝫ miraculū·⁊ ꝙ femine de⁹ obtēperat hūilitas abſqꝫ exēplo·⁊ ꝙ femina deo p̄ncipetur ſublimitas ſine ſocio. In laudib⁹ ꝟginū ſcp̄tura ſinglarit̄ canit· ꝙ ſequūt̄ agnū quocūqꝫ ierit. Quib⁹ ḡ laudib⁹ iudicas dignā que etiā p̄it? Deus itaqꝫ ſe hūiliat ⁊ tu te exaltas? Deus ſe hoib⁹ ſubdit·⁊ tu hoib⁹ geſtiēs dn̄ari tuo te preponis auctori? Glo ſuper Mattheū. Cum aūt dicenti ſibi matrē ſuā ⁊ frēs foris ſtare querētes eū: Reſpondit: Que ē mr̄ mea ⁊ fratres mei ⁊c. nō recuſabat mr̄is obſequia·ſꝫ p̄ferebat p̄ris miſteria. Frēs qꝫ nō contēnebat·ſꝫ opus ſpūale cognatiōi p̄ferebat·noſqꝫ ſpm̄ carni p̄ferre docebat. Vn̄ q̄ amat inq̄t patrē aut matrē pluſqꝫ me non eſt me dignuſ. Juxta lr̄āꝫ ꝟo frēs dn̄i ſunt eius cōſobrini: filij Marie·ſ·matertere eius que d̄ mat̄ Jacobi minoris ⁊ Joſeph et Jude. Spūalit̄ aūt mater illius ſunt qui eū in cordib⁹ credentiū gignūt· fratres ꝟo qui opera patris faciunt.

Qualit̄ eam in fine diſcipulo cōmendauit. Beda vbi ſupra. ·Capitulum· ·CIX·

Ante horā quidem paſſionis ſue vt dictuꝫ eſt dixerat filius matri: Mulier qd m̄ ⁊ t̄? Ac ſi diceret: Quid diuinitati quā ex pr̄e ſemꝑ habui cū tua carne cōe eſt ex q̄ carnem ſuſcepi? Nondū venit hora mea vt hūanitatis aſſūpte fragilitatē moriēdo demonſtrē. Plus eſt vt eterne diuinitatis potētiā ꝟtutes opando patefaciā·ventura ſiqdē erat hora vt qd ſibi ⁊ matri cōe eſſet oſtēderet·cum eam moritur⁹ in cruce diſcipulo ꝟgini virginem cōmendare curaret. Carnis enī infirma ꝑpeſſus matrem de q̄ hec ſuſcepat pie cognitā eidē quem maxime diligebat diſcipulo commendauit·quā diuina miracula facturus quaſi incognitā ſe noſſe diſſimulauit·q2 hanc dicin natiuitatꝫ auctorem non eſſe cognouit. Ambroſius ſup Lucā li·viij· Ipſa nanqꝫ fugientibus aplis ante crucē ſtabat ⁊ pijs oculis vulnera filij ſpectabat. Spectabat tamen nō pigneris mortē·ſed mūdi ſalutē·aut fortaſſe quia cognouerat per filij mortem mūdi redemptionē futurā·putabat aula regalis ſe ſua morte publice munere aliquid adiuturā. Sed ipſe Chriſtus q factus eſt ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber·ſuſcepit quidem matris affectum·non queſiuit ad omnium redēptionē hoīs auxilium. Glo·ſup

Johãnē. Cũ g̊ p̄ſēdēs in cruce vidiſſet
matrē ⁊ diſcipulũ ſtantē quē diligebat
p̄ cęterį familiari dilectiõe dixit mr̄i ſuę:
Mulier ecce fili⁹ tu⁹. Deinde dixit diſci
pulo: Ecce mr̄ tua. Itaqꝫ mr̄i quã reli/
quit alterũ ꝓ ſe filiũ q̊dãmodo tribuit.
Cur enĩ h̊ fecerit oſtēdit̃ cũ ſubinfertur:
Et ex illa hora accepit eã diſcipulus in
ſua. **Aug⁹ ſup Johãnez omel. cxix.** In quę ſua cum reliquiſſet om̄ia:
Suſcepit vtiqꝫ mr̄ez dñi Johannes in
ſua non p̄dia q̄ nulla ꝓprie poſſidebat ſꝫ
officia q̄ ꝓpria diſpēſatiõe exequēda cu/
rabat. **Glo. vbi. ſ.** Verũ ⁊ ſi nõ ꝓ/
pria habebat. tñ ĩ illa ſocietate cētuplũ
accepat vbi erãt oĩa coĩa: nihil habēs ⁊
oĩa poſſidēs. Quĩ g̊ Chriſtuſ dñs dĩna
factur⁹ miracula mr̄ez ſuã velut ignotã
repulit. Ecce iam oſtēdit horam veniſſe
quã tũc p̄dixit. in q̄ ſcꝫ agnoſcit de qua
fuerat mortalit̃ nat⁹. ⁊ docet vt a pijs fi/
lijs impendat̃ cura parētib⁹. Vñ ⁊ apl̄s
Si q̇s ait curã ſuoꝝ nõ hꝫ fidē negauit
Hieronym⁹ in ſermõe ꝺ aſſũptione. Nec vero pudiciſſima ṽginitas alicui diſcipuloꝝ recti⁹ qꝫ ṽgini cõ/
mēdaret̃ vt eſſet adinuicē grata ſocietaſ
⁊ floridus aſpect⁹ necnõ ⁊ venuſt⁹ ꝯuer/
ſandi ṽnãs alternatim pudicitiarũ ſplē
dor decoratus.

Q̃r Johãnes in hac dignitate Petro ſimilis fuit. Petruſ damianus. Cap. CX.

Libet igit̃ frēs chariſſi/
mi pulcrã varietatē dĩnę diſpo
ſitiõis corã charitate vr̃a ꝑpē/
dere. ⁊ egregios duos redēptorį nr̃i diſci
pulos q̃lit̃ int̃ ſe q̃dã dignitatį ſimilitu/
dine cõgruãt cõꝑare Petruz videlꝫ et
Johãnē. Cõmiſit nãqꝫ dñſ Petro cla
ues ecclię. voluit ⁊ btõ Johãni cuſtodi/
am delegare Marię. Vtraqꝫ nimiruz
mat̃. mat̃ Maria. mat̃ eccl̄ia. ſꝫ Maria
mat̃ Chriſti. eccl̄ia mr̄ chriſtianoꝝ. De
Maria Chriſt⁹ carnē ſuſcepit. eccl̄iam
ṽo de laterį ſui carne ꝓduxit. Ex iſta ꝓ/
dijt ſꝫm carnē natus. illã ꝓtulit carne iaꝫ
moritur⁹. Ex iſta voluit naſci. ꝓ illa di/
gnat⁹ eſt mori. Ex vna ſemel nat⁹ eſt in
ꝑſona ſua. Ex altera naſcũt̃ q̊tĩdie mē/
bra ſua. Traxit ex vna qꝺ ꝓ altera mo/
reret̃. ⁊ q̊ vtraqꝫ coĩter ſaluaret̃. Mag̃
igit̃ ⁊ fęlix eſt mr̄ btã ṽgo Maria. ex cu/
ius viſcerib⁹ caro Chriſti aſſũpta ē. ex q̄
rurſus ꝑ aquã ⁊ ſanguinē ꝓfluxit eccl̄ia.
Hoc itaqꝫ mõ ⁊ ex Maria ꝓdiſſe vide
tur eccl̄ia. vtraqꝫ tñ caſta. vtraqꝫ mũda
vtraqꝫ perpetuę ṽginitatį ſig̃culo p̄mu/
nita. Parũ itaqꝫ duarũ matrũ duaruz
perpetuo ṽginũ. alterã Petro. alteraz
Johãni voluit cõmēdare. vt perpēſo di/
ligent̃ vtriuſqꝫ pondere miſterij. excellen
tiũ meritoꝝ dignitas in duob⁹ cęli ſena/
torib⁹ videat̃ ęq̃ri. Dicit dñs Petro:
Tibi dabo claues regni cęloꝝ: Nunq̇d
⁊ btã Maria frēs chariſſimi cęlum non
fuit in cuius vtero ṽginali nouē mēſib⁹
tota dĩnitatį plenitudo ꝑmãſit? Ex cui⁹
caſtis mũdiſqꝫ viſcerib⁹ dei ṽbum ꝑ qꝺ
facta ſũt oĩa ĩmaculata ſe carne veſtiuit
in anguſto. ſ. latebat aluo ꝯcluſus. ſꝫ to/
tius orb̄ iura regebat ĩmēſus. In breuiſ/
ſimo inq̃ꝫ ṽginal̄ vteri domicilio ꝯſtitu/
tus ⁊ cęli gub̄nabat imperiũ ⁊ t̃renorum
oĩuz nõ amiſerat ꝑncipatũ. Nõ g̊ p̄ſum
ptiuę cęlũ dr̄ venerabiliſ virgo Maria.
atqꝫ ideo btm̄ Johãnē dñs q̊dãmõ cę
li clauiculariũ cē ꝯſtituit cũ beatę geni/
tricį ſuę cuſtodē eſſe decreuit.

Qualit̃ btã virgo martyriũ cũ filio ſuſtinuit. Bern̄. in ſermone de aſſũptiõe. Cap. CXI.

Martyriuz ſane virginis
m tã in Symeõis ꝓphia qꝫ ĩ ipſa
dñicę paſſiõis hiſtoria cõmen/
dat̃. Poſit⁹ eſt h̊ ait ſctũs ſenex de par/
uulo Jeſu ĩ ſignũ cui ꝯdicet̃. Et tuã ip/
ſius aĩaz ꝑtrãſibit gladi⁹. Vere tuaz o
beata mater animam gladius pertranſi/
uit. alioq̇n non niſi eaz pertranſiens car
nē filij penetuit. ⁊ q̇dem poſtea qꝫ emiſit
ſpm̄ tuus ille Jeſus oĩuz quidē ſꝫ ſpãlit̃

tuus·ipſius plane aīam non attigit cru-
delis lancea·que nec mortuo parcēs cui
nocere nō poſſet lat⁹ apuit·ſ; tuam vtiq;
aīam ptrāſiuit. Ipſius nimirū aīa iā nō
ibi erat ſed tua plane auelli neq̄bat. Tu
am ḡ ptrāſiuit aīam vis doloris vt plus q̄
martyrem non īmerito predicemus·in q̄
nimirū corporee ſēſū paſſiōis exceſſerit cō-
paſſiōis affect⁹. An vo tibi plus q̄ gla-
dius fuit ſermo ille reuera ptrāſiens ani
mā ⁊ ptingēs vſq; ad diuiſionē aīe ⁊ ſpi
ritus: Mulier ecce fili⁹ tuus. O cōmuta
tionē Johānes tibi p Jeſu tradit·ſeru⁹
p dn̄o·diſcipulus p mgr̄o·fili⁹ zebedei
p filio dei·purus hō pro deo vero. Quō
vero nō tuā affectuoſiſſimā aīam ptrāſ-
iret h auditio·q̄n ⁊ nr̄a licet ſaxea·licet fer
rea pectora ſola ſcindit recordatio? Ni-
mirū frēs qͥ Maria martyr in aīa dicat
fuiſſe miret q̄ nō meminit ſe audiſſe pau
lum inter maxīa gentiū crimīa memorātē
qͥ fuiſſent ſine affectione· longe id fuit a
Marie viſceribꝫ·longe ſit ⁊ a ſuulis ei⁹.
S; forte q̄s dicat: Nūq̄d nō eum p̄ſcie-
rat moriturū? ⁊ quidē indubitant: Nū-
quid nō ſperabat cōtinuo reſurrecturū?
vtiq; fident: ſup h doluit crucifixū ⁊ ve-
hement. Alioqn q̄ſnam tu frat aut vn̄ t
h ſapīa vt mirer mag Mariā cōpatien
tem q̄ Marie filiū patientē? Ille etiā
corpe mori potuit· iſta cōmori corde nō
potuit. Idem ſuper Can̄·omel·
xxix. Eſt quidem ſagitta timor domini
q̄ carnis deſideria configit ⁊ interficit vt
ſpūs ſaluus ſit. Eſt etiā ſagitta ſmo dei
viuus ⁊ efficax·⁊ penetrabilior oī gladio
ancipiti ⁊ ptingēs vſq; ad diuiſionē aīe
ac ſpūs. Eſt etiam ſagitta electa amor
Chriſti q̄ aīam Marie nō modo cōfixit
ſed ptrāſiuit vt nullā in pectore vgina-
li particulā vacuā amore relinqueret·ſ;
toto corde diligeret ⁊ eſſet gratia plena
Aut certe ptrāſiuit eā vt veniret vſq; ad
nos ⁊ d plenitudine illa oēs accipem⁹·⁊
illa q̄dē ī tota ſe grande vulnus accepit
amoris ⁊ ſuaue. Ego vo me felicē puta
uerim ſi ſūmo ſaltem q̄ſi cuſpide gladij
hui⁹ interdū pūgi me ſenſero·vt vel mo-
dico amoris vulnere accepto·dicat etiā
aīa mea: vulnerata charitate ego ſum:
Dicit ḡ Marie. Glo·ſup Lucam
Tuā aīam ptrāſiuit gladius·i·dolor do
minice paſſiōis acutiſſim⁹. Nō enī po-
tuit videre filiū crucifigi ſine affectu do-
loris matni·licet ſperaret reſurrecturum
morteq; deſtructurū. Anſelm⁹ in li
bro orōnū. O dn̄a mea mīcordiſſima
q̄s fontes dicā erupiſſe de pudiciſſimis
oculis·cū attenderes vnicū filiū tuū in-
nocentē corā te flagellari·ligari·macta-
ri·⁊ carnē de carne tua ab impijs crude-
liter diſſecari? Quibꝫ ſingultibꝫ eſtima-
bo puriſſimū pect⁹ vexatū eſſe cū tu au-
dires: Mulier ecce fili⁹ tu⁹. Et diſcipu-
lus: Ecce mat tua. Vtinā cū felice Jo-
ſeph dn̄m meū d cruce depoſuiſſem·aro-
matibꝫ cōdidiſſem·ī ſepulcro collocaſſem
vel ſaltē pſecut⁹ eſſem vt tāto funeri nō
deeſſet aliq̄d mei obſequij.

Qualit virgo mat poſt filij reſurrectionem ſe habuit. Odilo cluniacēſis· Cap·CXII·

Si aūt ſcire volumus q̄d
dei genitrix poſt reſurrectionem
eius anteq; ipſe celos aſcende-
ret agebat·ſine dubio loca dn̄ice natiui
tatis paſſionis ſepulture ⁊ reſurrectiōis
frequenter viſitabat. In eis lachrymas
fundebat ⁊ oris ſui ſctiſſimi oſcula imp-
mebat·deinde ad notū ſibi refugium·ſcz
aplicū conſortiū intuitu dn̄icorū locorū
peracto cum gaudio remeabat. Credi-
mus eam interfuiſſe gaudijs aſcenſiōis
dn̄ice·⁊ in die ſancto pentecoſtes cū apo
ſtolis ſpūſſancti gratiā accepiſſe·quā cō
ſtat eam ab ipſa cōceptione Chriſti ple
niſſime habuiſſe. Hieronymus in
ſermōe de aſſūptiōe. Nā ad exe-
plū hūane vite p⁹ aſcenſionē chriſti ge-
neraliter eius cōuerſatio cum apoſtolis
vſq; ad eorum diſperſionem fuit. ſicut
Lucas in actibus eorū meminit dicens:

Hi oēs ſcilicet apl'i a monte olíueti hie/
roſolymā regreſſi erāt pſeuerātes vnani/
miter in oꝛone cū mulierib' ⁊ Maria ma
tre Jeſu ⁊ frīb' eius. Ecce dño Jeſu aſ/
cendente in celum cū quib' virgo ī ſcho/
la virtutū vacat ac meditatur in lege mā
datoꝝ dei. vt ⁊ ipſa ſit foꝛma diſcipline
Chꝛiſti ⁊ virginib' ceteris exēplum pfe/
ctionis. Conuſat etiā cū teſtib' reſurre/
ctionis ⁊ ipſa teſtis. Conuſat cū ſenato/
rib' celi infra curiā paradiſi ſub diſcipli
na ſpūſſancti totiuſq; maieſtatis diuine
mgri. Jnuenit pma int pmas cohoꝛtes
ſumi regis. quoꝝ vita iam nō erat de ter
ris ſed de celis. Hinc ⁊ in cenaculū aſcē
diſſe legunt. quo paſca digniſſime cele/
brabat. Jbi qppe manebant cū Maria
dñi Jeſu chꝛiſti mr̄e vnanimit aſpirati
charitate. perſeuerantes in oꝛone donec
ex alto induerēt virtute. Nam q dudū
cum dño conuſantes vtutib' ⁊ miracu
lis paſcebant. bene in oꝛatione pſeuera/
bant nihil heſitātes donec accipent ſpi/
ritusſancti munera que poſcebat.

Qualiter poſt aduētū ſpūſſcti vitam duxerit. Jdem in eodē. Capitulū CXIII.

Quod ſi queratur vlterius poſt aſcēſionē videl; filij ⁊ ad/
uentū ſpūſſancti beatiſſima vir
go Maria mat qd egerit. vnū pro certo
eſt. q; virgo ſancta coꝛpe ac mēte pman
ſit. Quā ſane Gabriel angelus ac ſi ce/
leſtis paranymphus intactā cuſtodiuit.
et Johannes apl's cui eam Chꝛiſtus de
cruce cōmiſit vginē vgo ſeruauit ſuiſq;
ſpecialit obſequijs deſeruiuit. Non q;
eximius ille ſctoꝝ aploꝝ choꝛus eam de/
ſeruerit. int quos nimirū poſt reſurrectiō
nē intrās ⁊ exiēs familiari' de incarna/
tione Chꝛiſti ac reſurrectiōe ptulit. Tā/
to ſiqdē verius int ſe de hac materia cō/
tulerūt: q̄to pleni' ab initio p ſpm ſan/
ctū oīa cognouerūt. ⁊ in oēs edocti ve/
ritatē puenerūt. Quā ſane btiſſimā vir/
ginē ⁊ ſi oēs venerati ſunt diſcipuli eiuſq;
dilectiōis officio famulati: Johānes tn̄
ei amplius ac ſpecialius vſq; ad vite fi/
nem deſeruiuit. q ſibi a benigno mgro ī
cruce pendēte cōmiſſā ī ſuā q̄ſi fili' ma/
trem accepit. Qātis aūt putas eadē vir/
go mater filij doloꝛib' afficiebat. q amo
re cruciabat. quo deſiderio eſtuabat. dū
aīo reuolueret cūcta que viderat ⁊ au/
dierat? puto q quicqd hūane virtutis ē
cogitare non ſufficiat. Nametſi dilige/
bat ex toto coꝛde Chꝛiſtū. nouiſſ tn̄ inflā
mabat qtidie pn̄tia abſens affectib' de/
ſiderioꝝ. tanto ſiqdē validius. q̄nto di/
uinis illuſtrabat viſitationib' interius.
Quā nimirū totā ſanctiſpūs repleuerat
grā. totā; diuinus amoꝛ incanduerat. ita
vt in ea nihil eſſet qd mūdan' violaret
affectus. ſed ardoꝛ cōtinu' ac pfuſi amo
ris ebꝛietas. Foꝛtaſſis ḡ pre nimio amo/
re in loco quo filius eius ac dñs ſepult'
dicit: interdū eā habitaſſe credim'. q̄ti/
nus pijs paſceret interius amoꝛ obtuti/
bus. nam q iam viuēs cū moꝛtuis que/
reret. hoc enim habet impatiens amoꝛ vt
quē dſiderat ſp īuenire ſe credat. Jgno
rat quippe iudiciū. ratiōe multotiēs ca/
ret. modum neſcit. nec aliud cogitare po
teſt q̄ qd diligit. Amoꝛ nō accipit d im/
poſſibilitate ſolatiū de difficultate reme
diū: Jdcirco tandē virgo mat ſup cho/
ros eleuata ē angeloꝝ vt poſſit ſpēm vul
tumq; videre ſaluatoꝛis quē amauerat
quē cupierat ex toto deſiderio coꝛdis.

Qualiter eam filius blandiēs ad gloꝛia ſuā conuocauit. Jdē in eodem. Cap. CXIIII.

Veni inquit colūba mea
īmaculata mea veni de libano
veni. Nō īmerito d libano ve
nire iubet. q; liban' cādidatio īterptat.
Erat. n. cādida mult̄ meritoꝝ vtutib'
ac dalbata niue cādidioꝛ ſpūſſcti mune
rib' ⁊ ī oīb' colūbe ſimplicitatē repn̄ta/
uit. q; quicqd ī ea geſtū eſt. totū puritas

⁊ ſimplicitas. totū veritas ⁊ grā fuit. to-
tum mīa ⁊ iuſticia que de celo ꝓſpexit.
Ideo autem imaculata q2 in nullo cor-
rupta. Hugo de ſancto victo-
re. Tota inquit pulcra es amica mea et
macula non eſt in te. O virginitas hu-
milis ⁊ humilitas ꝟginitatis. quō in vnū
conueniſtis? quid feciſtis? ſic ſublimaſtis
humilem. ſic fecundaſtis ꝟginē. vt ꝟgo
pariat dei filiū. ⁊ hūilis habeat ſponſū
deum. Nec alia talem decebat. nec ali⁹
talis inueniri poterat. Tu pulcra es ⁊ ſua
uis quā ſcrutator rerū ꝓbat. quā inſpe-
ctor cordiū laudat. quam diligit actor
pulcritudinis. cui teſtimoniū ꝑhibet ma
giſter veritatis. Iocūde inquit intueor ꝙ
nullam in te maculā video. ꝙ totam te
pulcram aſpicio. ſed multo amplius me
delectat ꝙ totā dulcedine plenā inue-
nio. Nam fauus diſtillās labia tua mel
⁊ lac ſub lingua tua. odor vnguentorū
tuorū ſup oīa aromata. Ecce circa illam
cōmendat tria. labia. linguā. vnguēta.
Trinitas quippe venerat ad ꝟginē to-
tam. ſuſceperat in labijs ab ore patris
oſculū. in lingua patris verbū. in vnguē
tis p̄ris ⁊ verbi ſpm̄. Fau⁹ inqt diſtillās
labia tua. nā dulcedinē emanāt preſſa
Mel eſt diuinitas. cera hūanitas. fau⁹
ꝟbū i ꝟgine caro factū. Ergo fau⁹ diſ-
tillās labia tua. In te quippe diuina et
humana natura ſoluta veteri diſcordia
pacis oſculo coniūcte ſunt ad ꝑfectam
plenitudinē ⁊ eternā vnionē. Ego tibi
charitate deuinctus oſculo oris mei la-
bia tua preſſi. ſimulq3 dulcis dulcedinē
infudi. ⁊ a dulci dulcedinē expſſi. Val-
de inquit preſſi et impreſſi quia plene in-
fudi ⁊ ꝑfecte ſociaui. valde igitur preſſi
dulcedinē. ⁊ vere expreſſi ſanitatē quaſi
meū in te tuo ſociaui. ⁊ per tuū a te cum
meo parit⁹ ⁊ tuo exiui. Mel erat diuini-
tas mea. ⁊ hūanitas tua cera. Inde me-
ipſum feci fauū ⁊ factus ſum. ⁊ ecce fau⁹
diſtillās labia tua. Quod. n. impreſſū
eſt in te aſſumptū eſt de te. ipſumq3 factū
eſt dulcedine plenū in me. Modo itaq3
ſum ⁊ qđ ſū ⁊ qđ fact⁹ ſū vnū ex te alte-
rū te Fau⁹ diſtillās labia tua. O q3 dul
cis ⁊ ſuauis es q̄ ſola digna eras vt ſup-
ne dulcedinis oſculū in tuo cōceptu ſuſ
ciperes ⁊ totius mundi ſuauitatē in par-
tu ſtillares. Mel ⁊ lac ſb lingua tua. hē
verbū patris ſub carne tua. ſub lingua
tua. quia verbū ſub lingua quia abſcon
ditum. Mel ⁊ lac deus homo. Mel di-
uinitas ⁊ lac hūanitas. quia mel de celi
rore ⁊ lac exꝑmit⁹ de carne. Odor vnguē-
torū tuorum ſuper oīa aromata. q2 oēm
gratiam vincit ſublimitas tua. Nullus
in gratia tibi ſimilis eſſe potuit per quā
gratia ſuper oēs filios hoīū venit. Sp
ritusſctūs in tua ſingularit⁹ hūilitate re-
quieuit qui in tua ꝟginitate miraculū
nulli cōpabile fecit. Idcirco odor vn-
guentorū tuorū ſuper oīa aromata. Alij
quidem vngūt⁹ ad curationē. alij ꝟo ad
ſtabilitatē. ⁊ oēs ad neceſſitatē. Tu ꝟo
filia delicata ⁊ oī grā plena chariſſima
in delitijs tuis. vncta es ad decorem tui
decoris ⁊ in ſignū dilectionis. vnctū q̄p-
pe paritura ⁊ tu q̄3 es vncta. Ipſe q̄de3
ſup te ⁊ pre cūctis participib⁹ ſuis acce-
pit vnguenti plenitudinē. tu ꝟo poſt ip-
ſum pre cūctis ſuauitatē.

Qualiter eam ex hac vita migrare fecit. Cap. CXV.

Iam eni hyems tranſijt
imber abijt ⁊ receſſit. Solida
laus que a ſemetipſa initiū ca-
pit. etenī ſua queq3 verius commēdant:
ideo primū laudatur ipſa. Deinde ꝟo
laudant⁹ que eius ſunt ⁊ hoc totū fit ad
amoris incitamentū. Aduerſa q̄3 cōme-
morant⁹ vt ardentiſ deſideriū ad effectū
feſtinet ⁊ inde exire ꝓperet vbi dolor eſt.
Hyems inquit tranſijt. En aīa ſancta
age quod vis. mūdus tranſit ⁊ cōcupi-
ſcentia eius. Cur diligatur quod tranſit
cū diligendū non eſſet etiā ſi maneret?
Nam cū ſtaret nocuit. cum ꝑtrāſiret de-
cepit. in altero crudele. in altero fallax.

Audi ergo potius vnde gaudeas ·quo-
niam hyemes trāſijt imber abijt ⁊ receſſit
Quid ē hyemes? Nōne mortalis vita·
quā corruptionis ſuę torpor aſtringit· ⁊
ignorātię caligo obnubilat? Ad agēdū
quippe bonū eſt pigra ⁊ ad ꝓficiēdū nu-
bila. Et vbi ē imber? Nam gelu quidē
interius aſtrīgit· imber autē extrinſecus
ruēs diſſoluit· Imber igitur ē in his quę
pręter ingenitā corruptionē q̊tidie mole-
ſta ingruūt. Egredere ḡ cum iocūdita-
te electa inter filias· nec durū tibi videat
carnis corruptibilis indumētum morte
deponere quę ⁊ viuēs noſceris corruptio-
nem carnis nō amaſſe: Exilium euadis
ab erūna liberaris. Nō erūt vltra dolor ⁊
gemitus qm̄ hęc priora tranſierunt. Iam
enī hyemes trāſijt imber abijt ⁊ receſſit. ¶
Hieronym⁹ vbi· ſ̄· Sic itaqȝ mū-
di regina de terris ⁊ de pn̄ti ſeculo neqȝ̄
eripit· ſecuraqȝ de ſua īmarceſſibili glīa
cęli palatiū ingredit· vbi vna ſocietas
ciuiū ſupnoꝝ· vbi dulcis ſolēnitas an-
geloꝝ· vbi poſt labores ⁊ erūnas fęlix ac
ſuauis refectio aīarū ¶ Beda ſuper
Lucam· li· j· Nulla quidem hiſtoria
docet eam ex hac vita gladij occiſione
migraſſe· vnde ꝯſtat in ꝓphia Symeo-
nis intelligi gladiū ·i· dolorē dn̄icę paſ-
ſionis eius aīā ptranſiſſe. Qꝫ ⁊ ſi Chri-
ſtum vtpote dei filiū ſponte ꝓpria mori·
ipſamqȝ mortem deuincere nō dubita-
uerit· vt ſua tn̄ carne ꝓcreatū nō ſine do
loris affectu crucifigi videre potuit.

¶ Qꝫ tota curia cęleſtis ei⁹ exeq̄-as celebrauit. Hieronymus vbi· ſ̄· · Capitulū · CXVI ·

AD eius ꝑfecto exequias
qȝ̄tū credere nephas eſt angeli
famulabant· ⁊ vniūſę cęloꝝ cu-
rię cōgratulabant. Nec mirū qꝛ maternus
honor illi⁹ ē q̇ ex ea nat⁹ ē. Quē oīs cęlo-
rū ordo venerat ⁊ adorat ſup ſe eleua-
tū cū pr̄e in ſeſe maieſtatis dīnę· Legim⁹
itaqȝ qȝ̄ ſępe ad funera ſepulturaſqȝ q̊-
rūdā ſctōꝝ angelos adueniſſe· ⁊ ad exe-
quias eoꝝ obſeq̇a ꝑſtitiſſe· necnō ⁊ aīas
electoꝝ vſqȝ ad cęlos cū hymnis ⁊ lau-
dibus detuliſſe· vbi etiā vtriuſqȝ ſexus
chori cōmemorant frequent auditi lau-
des īterea cecīniſſe · ⁊ qđ ꝑſpicuū eſt eoſ-
dem multo nōnūqȝ̄ lumine reſplenduiſ-
ſe. Inſup ⁊ adhuc viuētes in carne ibi-
dem miri odoris fragrātiā ꝑſenſiſſe. Qꝫ
ſi interdū ad recreandā ⁊ corroborandā
ſpem aſtantiū ſaluator noſter ob merita
ſuoꝝ amplius cōprobāda talia ⁊ tanta
ꝑ ſuos cęleſtes miniſtros circa defūctos
dignat⁹ ē exhibere: Qꝫto magis eius ge-
nitrici in die obitus ſui credēdū eſt cęlo-
rum militiā cū ꝟginibꝫ ſuis feſtiue obui
am adueniſſe · eamqȝ īgenti lumīe circū
fulſiſſe· ⁊ vſqȝ ad thronū olim ſibi etiā
an̄ mūdi cōſtitutionē paratū cū laudi-
bus ⁊ canticis ſpiritalibꝫ ꝑduxiſſe. Nulli
dubiū eſt totā illā cęleſtē hieruſalē inef-
fabili lęticia tūc exultaſſe · tūc iocūdatā
fuiſſe ineſtīabili charitate· tūcqȝ cū ḡtu-
latiōe iubilaſſe. Nec īmerito: Credim⁹
enī ꝙ ipſe ſaluator oīū ipſe ꝑ ſe tot⁹ fe-
ſtiuus occurrit· ⁊ eam cū gaudio ſecū in
throno collocauit. Alioq̇n quō crede-
retur impleuiſſe qđ ipſe pręcepit in lege:
Honora inq̇t pr̄ē tuum ⁊ mr̄ē tuam.
Porro ꝙ ipſe pr̄em honorauerit· ipſe-
met nobis teſtis eſt· cū ad iudęos dicit:
Ego honorifico pr̄ē meū. De mr̄e ꝟo
euāgeliſta dicit· ꝙ de hieruſalē rediens
naçareth venit ⁊ erat ſubditus illis.

¶ Qꝫ ambiguū eſt vtrū cū corꝑe aſſumpta ſit. · Cap · CXVII ·

POrro de aſſūptiōe eiuſ-
dem ꝟginis glīoſę multi q̇dē
illud apocriphū legēdi ſtudio
carius amplectunt pietatis amore cum ex
inde nihil aliud experiri poſſit pro certo
niſi ꝙ decimaq̇nta die menſis auguſti
glorioſa migrauit a corꝑe. Mōſtratur
aūt ſepulcrū eius vſqȝ ad pn̄s in vallis
Ioſaphat medio· quę eſt inter montem

ſion ⁊ monte oliueti poſita· vbi in ei⁹ ho-
nore miro lapideo tabulatu fabricata e
eccleſia in qua ſepulta fuiſſe ab oib⁹ ibi-
dem pdicat· ſed nūc vacuū eſſe cernētib⁹
oſtendit. Unde multi nroꝝ dubitant
vtrū aſſūpta fuerit ſimul cum corpe. an
abierit relicto corpore. Quō aūt vel quo
tpe aut a quib⁹ pſonis ſanctiſſimū eius
corpus inde fuerit ablatū· vel vbi tranſ-
poſitū· vtrū ne ſurrexerit neſcit. Nonulli
tn̄ eam aſtruere volūt iam reſuſcitatam
⁊ in celeſtib⁹ beata cū Chriſto imortalita
te veſtitā. Quod ⁊ de beato Johanne
euāgeliſta eius miſtro cui virgini virgo
cōmiſſa eſt a Chriſto· plurimi aſſeue-
rant· q: in ſepulcro eiuſ vt fertur non niſi
māna inuenit quod ⁊ ſcaturire cernitur
Verū qd hoꝝ verius cenſeat ambigim⁹
Meliuſq₃ deo cui nihil ē impoſſibile to-
tum cōmittim⁹ q̄3 aliqd auctoritate nr̄a
temere diffinire velim⁹. Sicut ⁊ de illis
q̄s cum dn̄o reſurrexiſſe ⁊ in ciuitate ſan
cta hieruſalē apparuiſſe legim⁹· ſed vtrū
redierint in terre puluerē certū nō habe-
mus. Nonulli tn̄ doctoꝝ ſenſerunt ⁊ in
ſuis etiā ſcriptis reliquerūt ꝙ in illis per-
petua reſurrectio ſit cōpleta. Fatent· n·
ꝙ nō eſſent veri teſtes niſi ⁊ eoꝝ reſurre-
ctio vera eſſet. Unde ⁊ btūs Petr⁹ di-
xiſſe legit cū de Dauid in teſtimoniū lo-
queret: Et ſepulcrū inqt ei⁹ apud nos ē
q̄ſi nō auſus ſit dicē ꝙ ipſe vel corp⁹ ei⁹
apd nos ē. Hic eteni aiūt ⁊ ipſū cū ceterꝫ
ſctiſ reſurrexiſſe· ideoq₃ monumētū ei⁹ vacu
um remāſiſſe. Qd ſane factū ⁊ d aliꝭ lo-
cis ſcpturarū conant firmare· videl₃ vt
hi reſuſcitati iam cū Chriſto regnent in
eterna ſocietate· qd q: deo nihil eſt im-
poſſibile· nec nos d btā vgīe Maria fa-
ctū abnuim⁹ q̄3uis ppt cautelā ſalua fide
pio deſiderio magꝫ opinari oporteat q̄3
incōſulte dfinire qd ſine piculo neſcim⁹

Qualiter Auguſtin⁹ hic pie cre dendū eſſe rationib⁹ oſtendit. Auguſtinus in ſermone de eo dem. Cap· CXVIII·

Pſam qdē perpetuam
vginē dei genitricem memores
coditionis hūane morte ſubiſ-
ſe tpalē dicere nō metuim⁹· quā ⁊ idē ei⁹
filius lege ſorꝫ hūane ſuſtinuit· eo ꝙ hō
erat ex eius vtero ſuſcept⁹ ⁊ pfuſus. S₃
ſi dicim⁹ eam vinculis morꝫ detentā ⁊
in cōmunē putredinē vmem ac cinerē re
ſolutam· videndū eſt ſi cōueniat tante
ſctītati. Scim⁹ enī dictum pmo parēti:
Puluis es ⁊ in puluerē ibis. Qd ſi de
carnis reſolutiōe dī· hanc cōditionē ca-
ro Chriſti de carne Marie ſūpta euaſit
que corruptionē nō ſuſtinuit. Vn̄ Da-
uid: Nō dab inqt ſctm̄ tuū videre corru
ptionē. Excipit ab illa gnāli ſnīa de vir-
gine ſūpta natura. Poſt h aūt que di-
cta ſūt Ade a qb⁹ excipit fili⁹ Marie· cō
tuendū eſt etiā que dicta ſūt Eue· ſi cun
ctis ſint femīs gnālia· ⁊ ſi in aliq̄ excipia
tur Maria. Erūnā quidē Maria cum
Eua ſuſtinuit· cui⁹ aīa₃ gladi⁹ paſſiōis
Chriſti ptrāſijt· h cōcept⁹ nō multiplica
uit· hec ſub mariti ptāte dguit q̄ viſceri-
bus integerrimis abſq₃ viri cōmixtione
⁊ peti colluuiōe de ſpūſctō Chriſtū ſuſ-
cepit: vnde ⁊ ſine dolore genuit· ⁊ ſine
pudoris violatiōe vgo pmanſit. Hoc
enī potuit efficere d mre q̄ ſic elegit naſci
d vgine. Qd ⁊ ſi coicauit erūniſ Eue· n̄
tn̄ ptuiēdo cū dolore pmeruit h ſingla-
ris ſctītaſ eius· ⁊ gr̄a q̄ ſuſceptiōe dei ſin
gularit eſtimata eſt digna. Si ḡ Jeſus
quē ſcim⁹ oīa poſſe· voluit integrā mr̄e₃
vginitatꝫ ſeruare pudorē· cur nō velit et
incorruptā a putredinis ſeruare fetore:
Dicat q₃ q̄ cognouit ſenſū dn̄i: Nūqd
ad eius benignitatē ptinet mr̄is honorē
ſeruare q̄ legē que mr̄is honorem pcipit
nō venit ſoluere h adimplere: Quā ḡ in
vita p ceteris gr̄a ſui cōcept⁹ honorauit
credere piū eſt ꝙ eam ⁊ ī morte ſingulari
ſaluatione ⁊ ſpāli gr̄a honorauerit. Po
tuit enī illā a putredine ⁊ puluere alienā
facere q̄ ex ea naſcēs potuit vginē relin
quere. Putredo nāq₃ ⁊ vmis opprobri-
um ē hūane cōditiōis. A quo videlicet

opprobrio cum Jeſus ſit alien⁹. Marię natura excipit᷑ quā de ipſa Jeſus ſuſcepiſſe probat᷑. Caro enī Jeſu caro Marię eſt. Ipſe aūt idemq̧ qui reſurrexerat cęlos aſcendit ⁊ carnē quā de matre ſuſceperat ſuper aſtra trāſuexit honorās omnem hūanā naturā ⁊ multomagis maternam. Illud ergo ſacratiſſimū corpus ꝺ quo Chriſt⁹ carnē aſſūpſit ⁊ hūanę naturę diuinam vniuit. non amittēs qꝺ erat ſed aſſumēs qꝺ non erat. vt fieret verbū caro. hoc eſt. deus hō. vermib⁹ eſcam traditū eſſe. quia ſentire nō valeo. dicere ꝑtimeſco. De quo ſi nihil aliud ſentirem q̄ de ꝓprio. nihil aliud dicerem niſi q absq̧ vllo dubio ſoluēdū in morte futurum eſſet poſt mortē putredo. poſt putredinem vermis. ⁊ poſt vermem abiectiſſim⁹ puluis. Quod vtiq̧ de Maria credendum nō videt᷑ cōſentibile. Hāc enī eſtimationē ꝓpellit incōꝑabile mun⁹ grē.

Iterum ad idem pſuaſiones alias inducit. Cap. CXIX.

Quid me dicere multarū inuitat rerū conſideratio. quarū eſt ⁊ illa quā ipſa veritas ait aliquī: Qui m̄ miſtrat m̄e ſequat᷑ ⁊ vbi ſum ego illic ⁊ miſter me⁹ erit. Mariā ſiqdē ⁊ opis exhibitiōe. ⁊ fidei rigidiſſima veritate miſtrā eius fuiſſe intelligit oīs qui ſanū ſapit. Ope certe miſtrauit quē hūc in vtero geſſit. ꝑtuq̧ ꝓfuſum aluit ⁊ fouit. in ꝑſepio reclinauit. ī egyptū fugiēs abſcondit. ⁊ oēs ei⁹ infantiā ꝓſecuta eſt pio mr̄is affectu. ita vt vſq̧ ad crucē in qua iam virū ꝑfectū vidit eū pendentē ab ei⁹ nō receſſerit ꝯſectatu. nec ſolūmodo pedū greſſu. verū etiā imitatiōis affectu. Porro ſicut ei⁹ miſtratrix deuotiſſima ſpū aliuz operū q̄litatib⁹ extitit. ita ꝓculdubio religiōis fide ⁊ charitate ſecutrix fuit. quippe q̄ illū nō virili ſemine ſm̄ ordinē naturę. ſ; myſtico ſpiramine archangelo nūciante cōcepiſſe ſe nouerat. Vn̄ ⁊ cūcta q̄ circa illū fieri videbat cōſeruans. hīs audiēs ad fidē roborata pio corde cōferebat. Fuit inq̧ ſicut oſtēſum ē fide ⁊ ope chriſti miſtratrix ⁊ vſq̧ ad eius mortē deuota ꝯſecutrix. Si igitur vbi Chriſtus miſtros ſuos eſſe vult ipſa nō fuerit. vbi erit: Si aūt ibi. nūqd grā pari: vel ſi ęquali grā. vbi eſt ęqua dei cenſura quę reddit vnicuiq̧ ſm̄ merita: Si merito ꝑ oīb⁹ Marię viuētib⁹ donata ē grā. nūqd erit mortuę minuēda: Abſit. Naȝ ſi oīuȝ ſanctoꝝ mors ē ꝑcioſa Marię ſane ē ꝑcioſiſſima q̄ tātā dei grām comitē habuit vt mr̄ dei dicatur ⁊ ſit. Cōſideratis igit᷑ oībus hīs vera ratione cenſeo cōfitēdū Mariā ad ęternitatis gaudia gl̄ioſe aſſūptā Chriſti benignitate cęteris honorati⁹ ſuſceptā ⁊ ad cōmunē putredinis vermis ac pulueris humilitatē nō eē adductā. Si enī in ꝑtāte ſaluatoris eſt de ſctōꝝ capite capillū nō perire. eſt ⁊ mr̄eȝ ſuā cū aīa ⁊ corpe integrā poſſe ſeruare. Et ſi nullus fideliū dubitat h̄ eū poſſe. cur dubitandū eſt etiaȝ q ad tantā benignitatē attinet eum noluiſſe: Si deus ſola grā int᷑ crepitantes flāmas nō ſolū corpa pueroꝝ illeſa. ſed etiā veſtimēta ſeruare voluit inuſta. cur abnuat ī mr̄e ꝓpria qꝺ elegit ī veſte aliena: Jonā in ventre ceti ꝑter naturalē vſū ſeruauit incorruptū ſola miā. Mariam incorruptā pręt᷑ naturā nō ſeruauit gratia: Seruat⁹ eſt Daniel intēꝑatiſſime fami leonū. ⁊ nō eſt ſeruāda Maria tantis donata meritis dignitatū: Hęc ergo cūcta q̄ dixim⁹ q2 naturā nō ſeruaſſe cognoſcim⁹. in integritate q̧ Marię plus grām q̄ naturā potuiſſe nō dubitam⁹. Letat᷑ ḡ Maria lęticia inenarrabili aīa ⁊ corpe ī filio ꝓprio cū filio ꝓprio ꝑ filiū ꝓpriū quē in vtero ſuo geſſit quē genuit quē fouit ⁊ aluit. dei genitrix dei miſtratrix deiq̧ ſecutrix de qua vt dixi q̄m aliter ſentire nō audeo alit᷑ dicē nō ꝑſumo

Quid de illa materia pie ſentiendū atq̧ loquendum ſit. Capitulum. CXX.

Uſcipiat hūc ſenſū fra-
terna charitas vrā ꝓut ſpirit⁹
ſanctus inſpirauerit· ⁊ ſi refra-
gare his elegerit· cū nō vult dicere h̄ chri
ſtū nō poſſe ·pferat q̄re nō ꝯueniat nl'e
Et ſi ſe dei conſiliū de his noſſe veraci-
ter oſtēderit· incipiā ei credere d quibus
aliter nō pꝛeſūpſi ſentire. Si ḡ ſūt vera
que dixi tibi Chriſte grās ago· q: d ſan
cta ṽgine matre tua nō niſi qd pium ac
dignū eſt ſentire nō potui. Si ergo dixi
vt debui· approba Chriſte obſecro tu et
tui. ¶ Hieronym⁹ vbi. ſ. De his
aūt de qb⁹ certi ſum⁹ pauliſper loq̄m ad
edificationē ⁊ diui nois laudez· vt pro
famulatu religio cōſeruet' ⁊ ꝓ affectu de
uotio augeat'. Q̄m igit' hec eſt virgo q̄
ſola vniūſaz p̄uitatē hereticā interemit
ſola poſt deum ſit que nos in oī veritate
confirmet· ſuiſq; meritꝗ cōmendet· ⁊ au-
xilietur p̄cibus vt ⁊ ipſi digni inueniam̄
in eius laudib⁹. ¶ Bern. in ſermōe
de eodem. Fateoꝛ imperitiā meā nec
abſcondo puſillanimitatē ꝓpriā. Non
eſt qd amplius me delectet· ſ nec eſt qd
me terreat magis q̄ ſermonē hīc de glia
virginiſ mr̄is. A laudib⁹ ſiquidē hūana
moꝛtalitas nō debet ceſſare cū hoīs ſola
natura ſup̄ ſpūs īmoꝛtales exaltatur in
ṽgine· ſed de illius gloꝛia· nec ſimile pa
titur deuotio· nec dignū aliq̄d poteſt cō
cipere cogitatio· vel inerudita parturire
locutio. Nam ipſi celeſtis curie pncipes
in tante nouitatꝗ cōſideratione clamant
non ſine admiratiōe: Que ē iſta que de
deſerto· i· de ſub ſole vbi nihil eſt niſi la-
boꝛ ⁊ afflictio ſpūs· aſcēdit delitijſ afflu-
ens ſpiritalib⁹? Quid in delitias dixerī
de cui⁹ ṽginitatꝗ cū munere fecūditatiſ
hūilitatꝗ inſigne diſtillātē fauū charitatꝗ
viſcera mīe· plenitudinē grē· ꝓrogatiuā
gloꝛie ſingularꝗ aſcēdēs: Ergo ſpecioſa
facta ē ⁊ ſuauis etiaz angelis ſanctis in
delitijs ſuis.

¶ Cū q̄ta gloꝛia virgo mater in
celum aſcendit. Hieronymus
vbi. ſ. Capitulū. CXXI.

De hac quoq; ſanctiſſi-
ma ṽgine q̄lit' ad celos aſcen-
derit mnlto admirandꝗ intuitu
ſecretoꝝ ꝯtēplatoꝝ celeſtiū in canticꝗ ait:
Vidi ſpecioſam q̄ſi colūbā aſcēdentem
deſup riuos aq̄rū. Quaſi colūba ſpecio
ſa fuit· q̄m illius colūbe ſpeciē ac ſimpli-
citatē ꝓmōſtrauit que ſup dn̄m venit· ⁊
Johānē docuit. Deſup riuos aq̄rū· q:
ſup aquā refectiōis educauerat eaz dn̄s
ex qua multi riui deducti totā terrā irri-
gant delitiarū. Cui⁹ ineſtimabilis odoꝛ
erat nimis: ad cuiuſ ꝑfecto fragrātiā le-
ta decurrit oīs illa hieruſalē celeſtiſ. Cir
cundabant eā floꝛes roſarū ⁊ lilia cōual
liū· eo q2 oēs aīe martyrio rubꝛicate bꝛa
chijs eā eterne dilectiōis cōplectant'· et
ṽginitatꝗ ſplendoꝛe cādidate atq; ī val-
le hūilitatꝗ enutrite circūdātes eā grā ve-
neratiōiſ obſequūt'. Recte nimirū beata
dei genitrix ⁊ martyr ⁊ ṽgo fuit· q̄uis ī
pace vitā finierit. Nam q2 vere paſſa ſit
Symeon ꝓpha loquēſ ad eā dixit: Tu-
am inq̄t ipſius aīaz ptranſibit gladius.
Alij quidē ſancti ꝓ Chriſto paſſi ſunt ī
carne· btā ṽgo dei genitrix in ea pte qui
eſt paſſa q̄ impaſſibilis ⁊ īmoꝛtalis hābe
tur· i· in aīa vel in mēte. Jdcirco vt ver
fatear pluſq; martyr fuit· q: ſpecialit' et
atrotius paſſa eſt dum paſſiōis Chriſti
gladiū in aīa ſua ſuſtinuit. Cōſtat nēpe
q: plus oīb⁹ dilexit· ideo ⁊ plus doluit ī
tantū vt aīaz ei⁹ totā ptrāſiret ac poſſi-
deret vis doloꝛis ad teſtimoniū eximie
dilectionis. Eius nimirū dilectio moꝛte
foꝛtioꝛ extitit· quia moꝛtē Chriſti ſuā fe-
cit. Nūc aūt circūdāt eā roſarum floꝛes
indeſinent' ipſius pulcritudinē int' filias
hieruſalē admirātes. Hn̄ circūdāt eam
floꝛes roſarū ⁊ liliū cōualliū vt virtutes
ṽtutib⁹ fulciant' ⁊ decoꝛe foꝛmoſitaſ au
geatur. Sctoꝝ q̄ppe claritas ſubmittit'
vt ei⁹ amplioꝛ gloꝛia cōmēdet' que ſuper
angeloꝝ choꝛos exaltata iam btiſſima
ꝑdicat'. Nam ſi quelibet ṽginitas intā
tum erigit' vt angelis compet'· que ⁊ an-
geloꝝ dn̄o nuptiarū federe copulatur.

Multomagis glorioſa virgo que ſingulari cōmendatᷣ ꝓuilegio ⁊ īmenſo. ditatur meramonio. Sicut igitᷣ in cōpatione dei nemo bon⁹. Sic ⁊ in cōpatiōe matris dei nulla perfecta inuenitᷣ. ⁊ ſi virtutibus eximia cōprobetᷣ. Deniqȝ ſi gaudium ſit in celo de quolibet peccatore penitentiā agēte. multo magis eſtimandū eſt pro tante virginis exaltatione.

Qualiter aſcendens a celi ciuibus ⁊ a filio ſuſcepta ſit. Bernardus in ſermone vbi ſupra. Capitulum. CXXII.

Quis ergo cogitare ſufficiat q̄ȝ glioſe ea die mūdi regina ꝓceſſerit. ⁊ q̄to deuotionis affectu tota in ei⁹ occurſū celeſtiū legionū multitudo ꝓdierit. qb⁹ ad thronum glorie canticis ſit deducta. q̄ȝ placido vultu. q̄ȝ ſerena facie. q̄ȝ diuinis amplexib⁹ a filio ſuſcepta. ⁊ ſup oēȝ creaturā exaltata cū eo honore q̄ tāta matᷣ digna fuit cū ea gloria q̄ tm̄ filiū decuit. Felicia prorſus oſcula labijs lactentis impſſa cui ꝟgineo matᷣ applaudebat in gremio. Verū inq̄t nō feliciora cenſebim⁹ illa que ab ore ſedentis in dextera pr̄is hac die ſuſcepit in btā ſalutatiōe cū aſcēderet ad thronuȝ glorie. canēs epithalamiū ⁊ dicēs: Oſculetur me oſculo oris ſui. Deniqȝ Chriſti gnātionē ⁊ Marie aſſūptionē q̄s enarrabit? Q̄tū enī grē p̄ ceteris adepta eſt in terris. tm̄ ⁊ in celis obtinet glīe ſinglaris. Q̄d ſi oculus nō vidit. nec auris audiuit ⁊ in cor hoīs non aſcendit q̄ preparauit de⁹ diligētib⁹ ſe. q̄d preparauit gignenti ſe? Et q̄d oīb⁹ certū eſt pre oīb⁹ diligenti. Aug⁹ in ſermōe vbi. ſ. Dum⁹ aīa in celuȝ aſſūpta ꝓculdubio Chriſti filij ſui claritate glioſiſqȝ ꝯſpectib⁹ eius ꝑfruitᷣ ⁊ ſp videre deſiderās ſempqȝ cōſpiciēs excellētiori q̄dā ac ſpāli p̄rogatiua ab ipſo honoratᷣ. corp⁹ ſuū in illo poſſidēs. ⁊ ſi nō ſuū ꝑ q̄d genuit. tn̄ ſuū q̄d genuit. Imo ſi nō obuiauerit auctoritas nec dū pſpecta vere credo q̄d ⁊ ꝑ q̄d genuit q̄r tanta ſctificatio dignior eſt celo q̄ȝ terra. Thronū quippe dei thalamuȝ dn̄i tabnaculū Chriſti dignuȝ eſt ibi eē vbi ē ipſe. Hūc theſaurū digni⁹ eſt celū ſeruare q̄ȝ terrā merito qȝ nō putredinis reſolutio ſȝ incorruptibilitas ſequitᷣ integritatē tantā. Hieronym⁹ vbi ſupra. Maria ergo q̄to ꝟtute altiſſimi extollitᷣ ad ſublīmia. tanto clarior reſultat in gloria. Plena ſiquidē grā plena deo plena. ꝟtutib⁹ nō poteſt nō poſſi dere plenitᷣ gloriā eterne claritatis quā pleniſſime accepit vt matᷣ fieret ſaluatoris. Hanc itaqȝ filie ſion oēs viderūt ac beatam dixerūt eamqȝ regine laudauerunt Et tantā vtiqȝ viderūt eam q̄tam nullus enarrādo explebit mortalium. q̄to magis deum qui talem ⁊ tantā fecit eaȝ vt ipſe fieret per illam ſicut ſcriptum eſt: Hō natᷣ eſt in ea. ⁊ ipſe fundauit eā altiſſimus. Cūqȝ in domo patris māſiōes multe ſint credim⁹ ſplendidiorē mr̄i filium pſtitiſſe. quā ſibi domū olim edificauit ſubnixam ſeptē colūnis. In qua nimirū domo eccleſiarū dei nuptie parantur. In eo nanqȝ ꝟginis vtero īmortali ſponſo virginitas cōſecratᷣ vt totū celeſte cōmerciū efficiatur.

De aſſumptionis eius ſolennitate veneranda. Ideȝ in eodem. Capitulū. CXXIII.

Sicut ergo eadē glorioſa ꝟgo incōpabilis ē ceteris virginib⁹. ſic ⁊ aſſūptiōis ei⁹ feſtiuitas incōpabilis ē ceteris ſctōꝝ ſolēnitatibus. ⁊ admirāda etiā angelicis ꝟtutibus Ipſa etenī die btiſſima ꝟgo felicitᷣ alternantib⁹ hymnidicis angeloꝝ choris intᷣ paſcua eterne viriditatis itroiuit. ⁊ vſqȝ ad throni celſitudinē matᷣ ꝟgo ꝓceſſit atqȝ poſt Chriſtū glioſa reſedit. Vn̄ ꝯfidētᷣ de ipſa ſctā dei canit eccl̄ia. q̄d de nullo alio ſctōꝝ fas eſt credere videlȝ eā vltra angeloꝝ merita trāſcēdiſſe. Hinc etiaȝ

ex pſona angelicoꝝ ſpirituū admirans
ſpūſſctūs ait: Que eſt iſta q̄ aſcendit p
deſertū ſicut ꝟgula fumi ex aromatibꝰ
myrrhe ⁊ thuris ⁊ vniūſi pulueꝝ pigmē
tarij: bene q̄ſi ꝟgula fumi· q2 gracilis et
delicata· q2 diuinis extenuata diſciplinis ⁊
intus in holocauſtū cōcremata incēdio
pij amoris· ⁊ deſiderio charitat̄. Virgu
la inquit fumi ex aromatibꝰ· quia multiſ
erat repleta ꝟtutū odoribꝰ· vnde manāſ
ex ea fragrabat odor ſuauiſſimꝰ etiā ſpi
ritibꝰ angelicis. Vere btā ſupnoꝝ ciuiū
ſocietas ⁊ admirabil' eoꝝ charitat̄ vna
nimitas· vbi nullus angelorum nō dico
beate Marie ꝟginis ſ3 nec cuiuſq3 ſan
ctoꝝ inuidet glorie· ſed totum in altero
poſſidet vnuſq̄ſq3 qđ gratis ꝓſtat' oībus
vt glorificet' deus· ⁊ de oībus ⁊ in oībus
⁊ ab oībus. Hec eſt ḡ dies ꝓclara in q̄
beatiſſima ꝟgo puenire meruit vltra q3
nr̄e hūanitat̄ ē natura· vbi nō ſuba tol
litur· ſed glorie magnitudo demōſtrat'
cū eleuatur ad celi palatiū in dexteram
pr̄is· vbi Chriſtꝰ ꝓ nobis introiuit pon
tifex factus in eternū. Ipſā enim ꝓceſſit
ex ea fide vera genitꝰ ad celū vt ei para
ret i ethereis māſionibꝰ locū. Nā ſi gau
diū in celo fit vt dictū eſt de q̄libet pctō
re penitētiā agente· multomag̃ eſtiman
dū eſt ꝓ tante ꝟginis exaltatiōe. Cuiuſ
nimirū feſtiuitas oīū eſt ɔ̄gtulatio ciuiū
ſupnoꝝ. Nec illū diē vt credimꝰ tm̄mō
ſolēnit' ꝓ eiꝰ honore ducūt annuū· ſ3 cō
tinuū iocūditat̄ colūt· etiā ⁊ in etnū ve
nerati̇ōis obſeq̄o cuꝫ oī amoꝝ ⁊ gaudij
tripudio. Hec ḡ feſtiuitas q̄ nob reuol
uit' annua illis oībꝰ ē facta ɔtinua. Nec
imerito oīs illa celeſtis ciuitas ɔgtulat'
⁊ venerat' mr̄eꝫ· cuius filiū adorat ſuper
ſe regem.

Cur illa die legit' euāgeliuꝫ de Martha ⁊ Maria. Bern. i ſermone vbi. s. Cap. CXXIIII.

Verū qđ mirāt' angeli de
terra deſerta Mariā aſcēdere
deliciis affluentē? Mirent' potiꝰ chriſtū
pauperē de celeſtis regni plenitudine de
ſcendētē. Lōge eteni ampliori miracu
lo dignū videt' filiū dei paulominus ab
angelis minorari q̄3 mr̄em dei ſup ange
los exaltari. Illius ſiquidē exinanitio·
facta eſt nr̄a repletio. Illiꝰ miſerie ſunt
mūdi delitie. Illius inopia ē nr̄a copia
ſed ⁊ crucis ignominia facta ē credentiū
gloria. Idem in alio. Quē itaq3
ꝓus Maria ſuſceperat in huiꝰ mūdi ca
ſtellū intrātē· ab eo ſuſcipit' hac die ſan
ctam ingrediēs ciuitatē. Nec in terris lo
cus dignior erat ꝟginalis vteri templo
in quo dei filiū Maria ſuſcepit. Nec in
celis regali ſolio q̄ Mariā hac die filiuſ
ſublimauit. Felix nimirū vtraq3 ſuſce
ptio· vtraq3 ineffabiliſ· q2 vtraq3 inexco
gitabilis· vtrobiq3 mirāda eſt dignitas
ꝟginis mr̄is· vtrobiq3 amplectēda dig
tio maieſtat̄. Ut qđ enī ipſa die ī eccle
ſijs chriſti euāgelica illa lectio recitat' in
q̄ mulier int' mlieres bn̄dicta ſaluatorē
excepiſſe intelligit'? Credo vt iſta quam
nūc celebramꝰ ex illa ſuſceptiōe aliq̄te
nus eſtimet'· imo vt iux illiꝰ ineſtimabilē
gloriā ineſtimabil' ⁊ iſta cognoſcat'. In
trauit inq̄t Jeſus ī qđdā caſtellū· ⁊ mu
lier quedam Martha noīe excepit illū
in domū ſuā. Felix mulier cuiꝰ domꝰ ſal
uatore ſuſcepto mūda quidē inuēta eſt
ſ3 plane nō vacās niſi forte q̄s dixerit va
cuā quā ſalutat āgelus grā plenā. Nec
hoc ſolū ſed adhuc in eā q̄3 ſupuenturū
aſſerit ſpm̄ſanctū. Ad qđ autē niſi vt q̄
iam ſibi plena erat nob etiā ſupplena ⁊
ſupefluēs fiat? Utinā in nos fluāt grā
rū aromata· vtinā accipiamꝰ oēs de ple
nitudine tanta. Et huic erat ſoror noīe
Maria. He ſorores debēt eſſe cōtubna
les. Hec circa frequēs miniſteriū occu
pata· illa ꝟo dn̄i ſ'monibꝰ intenta. Or
natus ḡ domꝰ ſpectat ad Marthā· im
pletio ad Mariā. Uacat enī dn̄o vt n̄
ſit domꝰ vacans. Mundatio ꝟo attri
buitur Laçaro que3 a mortuis excitat
vox ꝟtut̄ vt videat' formā gerē penitēt̄

¶ Idem in alio. Martha quidē ꝛ Maria tm̄ inueniunt in ꝟginali thalamo. qm̄ ipſa virgo mater ꝛ Eliçabeth grauide ac grādeue q̄ſi mēſibꝫ tribꝫ humili deſeruiuit officio. ꝛ verba ꝺ filio cō ſeruabat cōferēs in corde ſuo. Neminē ergo moueat ꝙ ſuſcipiens mulier non Maria ſed Martha vocat̄. qm̄ in hac vna ꝛ ſūma Marie ꝛ Marthe negociū ꝛ Marie nō ociū inuenit̄. Martha chriſtum excepiſſe legitur que ṗor natu videtur. Nam ꝛ ſalutꝭ initiū ſibi magꝭ vendicat actio q̄ȝ comtēplatio. Laudat ergo Chriſtus Mariā ſed a Martha ſuſcipitur. Amat Rachelē Jacob. ſed ignorāti Lya ſupponit̄. ¶ Idē vbi ſ̄. Nulla ꝟo Laçari mentio fit qm̄ ab ĩnocētiſſimo corde Marie penitentia longe fuit. Abſit enī vt ꝓpriꝫ q̄cꝙ inq̄namenti domus hec aliq̄ñ habuiſſe dicat̄ vt in ea ꝓinde ſcopa Laçari q̄rat̄.

¶ Ꝙ in eius aſſūptione letificati ſunt celi ꝛ terra. Idem de eodem. Capitulū. CXXV.

Itaqꝫglorioſa virgo dū celos aſcēdit etiā ſupnoꝝ gaudia ciuiū copioſis augmētꝭ cumulauit. Nam ſi paruuli necdū nati Johannis aīa liquefacta eſt vt Maria locuta eſt. que nam fuit illa exultatio celeſtium. cuꝫ ꝛ eius audire vocē ꝛ videre faciem eiuſqꝫ beata frui ꝑñtia meruerunt? Nos q̄ȝ chariſſimi qui non habem⁹ hic manentē ciuitatē. ſed illam celeſtē inq̄rimus ſi tñ in ea ciues ꝯſcripti ſum⁹. profecto dignū eſt etiam vt ꝟ exilio ſuꝑ flumina babylonis illi⁹ recordari eiuſqꝫ cōmunicare gaudijs participare leticiā. et eam maxime que tam copioſo impetu letificat hac die ciuitatē dei vt ſentiamus ꝛ ipſi ſtillicidia ſtillātia ſuꝑ terrā. Preceſſit nos regina nr̄a. ꝓceſſit ꝛ tam glorioſe ſuſcepta ē. vt fiducialit̄ ſequāt̄ dn̄am famuli clamitātes: Trahe nos poſt te in odore vnguētoꝝ tuorū. Aduocatā in celum ꝑegrinatio nr̄a ꝓmiſit. que tanq̄ȝ mater iudicꝭ ꝛ mat̄ miẽ ſupplicit̄ ꝛ efficaciter ſalutꝭ noſtre negocia pertractabit. Precioſū hac die terra nr̄a mun⁹ in celum direxit. vt dando ꝛ accipiēdo felici amicitiarū federe copulent̄ hūana diuinis. terrena celeſtibꝫ. ima ſūmis. Illuc enī aſcendit fruct⁹ terre ſublimis vnde data optima ꝛ dona ꝑfecta deſcendunt Aſcendens ḡ in altum virgo beata dabit ipſa q̄ȝ hoībus dona. Siq̄dē nec ei facultas deeſſe poterit nec volūtas. niſi forte aut nō credit̄ dei fili⁹ mr̄ē honorare aut dubitare quis pōt Marie viſcera mīcordis in affectu charitatꝭ oīo trāſiſſe in quibꝫ ipſa charitas que ex deo eſt nouem mēſibꝫ corꝑalit̄ requieuit. Deniqꝫ ſi diligim⁹ eam gaudebim⁹ vtiqꝫ. qꝛ vadit ad filiū ꝛ ꝯgratulabim̄ ei. niſi forte qđ abſit inuētrici grē oīodis inueniam̄ ingrati. ¶ Hieronym⁹ vbi ſ̄. Illa namqꝫ die nob̄ oībꝫ ipſius intuenietibꝫ meritꝭ ſalus ē aucta. Sȝ ꝛ ſacris ꝟginibus eam diligentibꝫ honor ꝛ virtus amplior preſtant̄ ꝛ gratia.

¶ Ꝙ ipſa eſt mulier ſole amicta et lune ſuppoſita. Idem in eodem. Capitulū. CXXVI.

Hec rurſus ĩ canticis ait ſpūſſctūs: Que ē iſta que aſcēdit q̄ſi aurora ꝯſurgēs pulcra vt luna electa vt ſol. Admirat̄ enim ſpūſſctūs. qꝛ oēſ admirātes facit de aſcēſu ꝟginis huius. ꝙ videlȝ ipſo aſcenſu ſuo reſplendeat q̄ſi noui diluculi rutilāſ aurora multis freta ſctōꝝ agmībꝫ atqꝫ vallata. vnde etiā dr̄ terribil̄ vt caſtrorū acies ordinata. qꝛ ſcȝ hincinde ſctōrum angeloꝝ ꝑſidijs fulta. Pulcra vt luna imo pulcrior q̄ȝ luna. qꝛ iam ſine ſui defectu coruſcat celeſtibꝫ fulgoribꝫ illuſtrata. Electa vt ſol ꝟtutū fulgore. qꝛ ipſe vt ex ea naſceret̄ elegit eam ſol iuſticie. ¶ Bern̄. in ſermōe de eodē. Ipſa eſt deniqꝫ mulier amicta ſole. i. induta ineffabili charitate. amicta inqꝫ lumine ſicut veſtimēto. q̄ induimĩ indumētū ait

apl'ſ dñꝫ Jeſū chꝛiſtū. O ꝗ familiarꝫ ei facta es o dña· ꝗ̃ꝫ ꝓpria· imo ꝗ̃ꝫītima. Veſtiſti eū ſbã carnis· ⁊ ille te glĩa ſuę maieſtatꝫ veſtiſti nube ſolē· ⁊ ipſa ſole veſtiriſ. Nouū fecit dñs ſup terrã vt mulier viꝝ circūdaret· nouū q̊ꝫ fecit ī cęlo vt mulier amicta ſole appareret· Luna ꝟo ſub pedibus eius eſt eccleſia. Nam Maria ſuper oēs etiã angeloꝝ choꝛos indubitanter eſt exaltata.

Idem de eodem

Deniqꝫ ſub ipſa eſt omnis defectus· q̃cquid fragilitatis ſeu coꝛruptiōis eſt· excellentiſſima q̃dam ſublimitate· ꝑ ceterꝫ oībus creaturis excedit ⁊ ſupgredit'· vt merito luna ſic etiam ſub pedibꝫ ei⁹ eſſe dicatur. In ſole ſiquidē eſt feruoꝛ ⁊ ſplēdoꝛ ſtabilis· in luna ꝟo ſolus ſplendoꝛ ⁊ is oīno incertus atqꝫ mutabilis. Unde ſcriptū eſt: Sapiens ꝑmanet vt ſol· ſtultus vt luna mutat'. Jure ergo Maria ſole perhibet' amicta quę dīnę ſapīę ꝓfūdiſſimã vltra ꝗ̃ꝫ credi valeat abyſſuꝫ penetrauit· vt ꝗ̃ꝫtum ſine ꝑſonali vnione creaturę cōditio patitur· illi luci inacceſſibili īmenſa videat'. Jllo nimiruꝫ igne labia ꝓphetę purgant'· illo q̊ꝫ ſeraphin accendunt'· longe ꝟo aliter hęc ꝟgo meruit nō velut ſūmatim tangi ſed operiri magꝫ ac circūfundi· ⁊ tanqꝫ ipſo igne cōcludi. Sane candidiſſim⁹ atqꝫ calidiſſimus hui⁹ mulieris amict⁹ cui⁹ oīa tam excellēt' irradiata noſcūt' vt nihil ī ea nō dico tenebroſū vl' ſaltē min⁹ lucidū ꝰ nec tepidū liceat ſuſpicari. Oīs aūt ſtulticia longe ſub pedibus ei⁹ eſt· vt penit⁹ abſit ⁊ ab inſipiētiū mulierū numero ⁊ a virginum fatuarū collegio. Jmo vero ⁊ vnicus ille ſtultuſ ac totius ſtulticię ꝑnceps qui vere mutat⁹ vt luna in decoꝛe ſuo ꝑdidit ſapīaꝫ· ſub Marię pedibꝫ cōtrit⁹ ⁊ conculcat⁹ ſeruitutē patitur miſeram. Jpſa nimirū eſt mulier quondaꝫ a deo ꝓmiſſa caput ſerpentꝫ antiqui ꝟtutꝫ pede cōtritura· cui⁹ plane calcaneo multis verſutijs īſidiat⁹ eſt ſed ſine cauſa. Sola nanqꝫ contriuit vniūſam hereticã prauitatem. Deniqꝫ ⁊ cōtinuo per Herodē dꝛaco parienti inſidiatus eſt vt naſcentem excipiēs filiuꝫ deuoꝛaret· eo ꝙ inter ſemen mulieris ⁊ dꝛaconis inimicitia eēt

Qualiter duodecim ſtellis eſt coꝛonata. Cap· CXXVII·

IN capite inquit ei⁹ coꝛona ſtellaꝝ duodecim dignū plane caput coꝛonari ſtelliſ ꝙ ⁊ ipſis longe clari⁹ micãs oꝛnet eas potiuſ ꝗ̃ꝫ oꝛnet' ab eis. Quid ni coꝛonēt ſidera quã ſol veſtit? Sicut dies ꝟni circūdãt eam floꝛes roſarū ⁊ lilia cōualliū. Quis gēmas eſtimet· q̇s ſtellas numeret q̇b⁹ regiū diadema Marię cōpactū eſt? Supra hoīeꝫ ē coꝛonę hui⁹ exponere rationē indicare cōpoſitionē. Nos tñ ꝓ exiguitatꝫ nrę modulo abſtinētes a ſecretoꝛuꝫ ꝑiculoſo ſcrutinio nō incongrue foꝛſitã duodecim ſtellas iſtaſ duodecim ꝑrogatiuas intelligere videam̄· q̇bus Maria ſingularit' adoꝛnat'. Sūt enī in ea quattuoꝛ ꝑrogatiuę cęli· q̃ttuoꝛ carnis· ⁊ q̃ttuoꝛ coꝛdis. Prima de cęlo ꝑrogatiua fuit in eius gñatione· quę longe ante patribꝫ eſt cęlitus repꝛomiſſa myſticꝫ miraculis ꝑfigurata· ꝓpheticꝫ oꝛaculiſ ꝑnunciata. Secūda fuit in angelica ſalutatione· q̃ ſcilicet ab archangelo ſalutata eſt officioſiſſime vt iam tunc ſup oēs cęleſtiū oꝛdines legionū exaltatam cernere videretur in ſolio regali· ⁊ paulominus adoꝛare fęminã q̇ ſolebat hactenus ab oībus ęquanimit' adoꝛari. Tertia ꝟo in ſpūſſancti ſuperuentione quo meruit vt dictuꝫ eſt non ſūmatim tangi· ſed repleri· vel vndiqꝫ circūfundi. Quarta in filij dei inenarrabili conceptiōe. Non enim vt oēs cęterę ꝯcepit ī iniquitate ſed ſola ſpūſſancti ſanctificatione· ⁊ ipſa conceptio vel part⁹ ſignū magnū fuit ſicut Eſaias ait: Dabit dñs ipſe vob ſignū Quodqꝫ oīno vnus deus ⁊ homo ex ea pꝛodiret abyſſus eſt luminis· nec facile dixerim ꝙ vel angelicus oculus ad eius fulgoꝛis vehemētiã nō caliget. Prima

vo carnis eius ꝑrogatiua eſt ꝙ virginita
tis fuit p̄miceria. Prima q̄ppe vitã an-
gelicam in terris ducere ꝓpoſuit · in quo
ipſius ꝓpoſiti nouitas eam euident̄ illu-
ſtrat eo ꝙ in libtate ſpũs moſaica decre
ta tranſcendẽs illibatã deo corꝑis ſimł
ac ſpũs ſanctimoniaꝫ vouit. Secunda
fuit ꝙ ſine corruptione fecũdabat̄. Ma-
gnũ quidẽ eſt eſſe virginẽ · ſed longe glo-
rioſius virginẽ matrẽ. Et iſtę duę ſtellę
mutuis ſe radijs illuſtrãt · quia glorioſi-
or apparet ⁊ ex virginitate fecũditas ⁊ ex
fecũditate virginitas. Tertia vo ꝙ ſine
grauamine grauida · vñ in ipſo ſuę con-
ceptionis initio qñ cetere virgĩes miſera-
bilius affligunt̄ tota alacritate in mon
tana cõſcendit vt Eliçabeth miſtraret
Sꝫ ⁊ in bethleem aſcendit iminẽte iam
partu portans illud onus leue a q̊ ⁊ ip-
ſa portabat̄. Quarta ꝙ ſine dolore puer
pera · videlicet ĩmunis a cõmuni maledi-
ctione mulierũ in dolore parturientiuꝫ.
Prima deniqꝫ prerogatiua cordis fuit
mãſuetudo pudoris. Nũq̄ꝫ enĩ loquax
nuſq̄ꝫ preſũptuoſa fuiſſe videt̄ · vñ nec
in textu q̄ttuor euangeliſtaꝝ ſi bene me-
mini niſi quater loquẽs audit̄. Secũda
deuotio hũilitatꝭ quę euidenti⁹ in ſermo
ne apparuit dũ ex ſe filiũ dei naſciturum
audiens nihil aliud q̄ꝫ eius ancillã ſe eẽ
reſpõdit. Tertia fuit magnanimitas cre-
dulitatꝭ. Licet enĩ in eſtimatiõe ſua tam
eſſet hũilis · nihilomin⁹ tñ ⁊ in promiſſi-
onis fide magnanimiſ. Hę q̄ꝫ duę ſtellę
ſcilicet hũilitas ⁊ magnanimitas fuerũt
ex mutuo reſpectu clariores. Quarta fu-
it martyriũ cordis qd̄ tam ex verbis com-
mendat̄ Symeoniſ q̄ꝫ ex hiſtoria dñicę
paſſiõis: Tuã inq̄t ipſius aĩaꝫ ptranſi-
bit gladi⁹ Igit̄ ingredimini filię ſion et
videte mr̄em Salomõis reginã in dia-
demate q̊ filius ſuus coronauit eã. Ti-
bi vo mr̄ mĩę tuis pedib⁹ ꝓuoluta iacẽs
luna deuote ſupplicat vt in lumĩe tuo vi
deat lumẽ ⁊ p te mediatricẽ veri ſolis ob
tineat gr̄am quã vere ꝑ oĩb⁹ amauit ⁊ or
nauit · ſtola glię induẽs ⁊ coronã pulcri-
tudinis in capite tuo ponens.

Qualiter apud deũ facta ẽ no-
ſtra mediatrix. Idem de eodẽ
· Capitulũ · CXXVIII ·

Itaqꝫ ſicut iam dictum
eſt ſupius · prudẽtiſſim⁹ artifex
deus hũanũ gen⁹ quaſſatũ nõ
confregit · ſed vtilius oĩno refecit vt nob
videlicet nouũ Adaꝫ ex veteri formaret
⁊ Euã in Mariã transfunderet · Et qui
dem cũ oĩs ſufficiẽtia nr̄a ex deo ſit pote-
rat Chriſtus ſufficere ꝫ nobis non erat
bonũ hoĩeꝫ ſolũ eſſe: Congruũ magꝭ vt
vterqꝫ repationi noſtrę ſexuſ adeſſet q̊ꝝ
corruptioni neuter defuiſſet. Plane ꝑ-
potens ⁊ fidelis eſt mediator dei ⁊ ho-
minũ homo Chriſt⁹ Ieſus ſed diuinã in
eo verent̄ hoĩes maieſtatẽ. Etenĩ de⁹ no
ſter ignis cõſumens eſt. Quid ni vereat̄
pctõr accedere · ne ſicut cera fluit a facie
ignis · ſic ipſe pereat a facie dei. Op⁹ igi-
tur erat mediatrice ad mediatorẽ iſtum ·
nec alter nob vtilior q̄ꝫ Maria. Crude
lis mediatrix Eua p quã ſerpẽs antiqu⁹
peſtiferũ etiã ipſi viro virus infudit · ſed
fidelis Maria q̄ ſalutꝭ antidotũ ⁊ virꝭ ⁊
mulierib⁹ ꝓpinauit. Quid hũana fragi
litas ad Mariã trepidet. Nihil auſterũ
in ea · nihil terribile · tota ſuauis ẽ lac et
lanam oĩb⁹ offert · ⁊ oĩbus oĩa facta eſt.
Securũ igitur acceſſum habes o homo
apud deũ vbi habes filiũ ante pr̄eꝫ · añ
filiũ mr̄eꝫ. Fili⁹ oñdit pr̄i lat⁹ ⁊ vulnera
mr̄ oñdit filio pectus ⁊ vbera. Nec vlla
põt haberi repulſa · vbi tot occurrũt cha
ritatꝭ inſignia. Idẽ vñ · s̄ · Itaqꝫ ſcḋm
ꝙ eccl̄ia vt ſup̄ dictũ eſt · qr videlꝫ non a
ſe ꝫ a Chriſto reſplẽdet · intelligit̄ p lu-
nam · habes in muliere amicta ſole ac ſu-
perpoſita lunę p̄dictam mediatricẽ eui-
denter expreſſam. Nempe vellus ẽ medi
um int̄ rorẽ ⁊ aream · mulier int̄ ſolẽ ⁊ lu-
nam · Maria videlꝫ int̄ Chriſtũ ⁊ eccle-
ſiam. Sꝫ forte miraris non tam vellus
optum rore q̄ꝫ mulierem amictam ſole:
Quõ nanqꝫ tam fragilis natũa ſubſiſtit
in tam vehementi feruore? Vadã inq̄t

⁊ videbo viſionē hāc magnā. Magna plane viſio ·rubus ardens ſine combuſtione·magnūq; ſignū mulier illeſa manens amicta ſole· Non eſt enī potentia mulierꝫ vt ſuſtineat amictū ſol. Non eſt hūane ꝟtutꝫ·nō angelice q̄dē·ꝫ cuiuſdā ſblimiorꝫ: Spūs inq̄t ſctūs ſupueniet ī te.⁊ tanq̄ rn̄det illa·q2 ſpūs ē de⁹ ⁊ deus nr̄ ignis cōſumēs. Virtus inq̄t non mea nō tua ꝫ altiſſimi obūbrabit tibi. Nihil itaq; mirū·ſi tali vmbraculo talē etiā mulier ſuſtineat amictum. Amicta plane lumīe ſicut veſtimēto. Hīc ⁊ apl's ait: Induimini dn̄m Jeſum chriſtum.

¶ Q̄ ei⁹ charitas et miſericordia erga oēs ē copioſa. Idē in eodē ·Capitulū · CXXIX·

SEniq; copioſiſſima charitate btiſſima ꝟgo mr̄ ſapientib⁹ ⁊ inſipiētib⁹ debitricē ſe fecit oīb⁹ ſinū mīe apuit vt d̄ plenitudine ei⁹ accipiāt vniu̇ſi: Captiu⁹ redēptionē eger curationē·triſtis ꝯſolationē· pctōr veniā·iuſt⁹ grāz·angel⁹ leticiā·tota deniq; trinitas glīaz·filij pſona carnis ſubſtantiā·nec ē q̄ ſe abſcōdat a calore eius Putaſne ipſa ē mulier amicta ſole: Ipſa nimirū ſibi velut alterū ſolē induit·q2 ſicͭ ille ſup bonos ⁊ malos indifferēt' orit' ſic ipſa q̄ ꝓterita merita non diſcutit ꝫ oīb⁹ exorabilē ⁊ clemētiſſimā ſe exponit· oīumq; neceſſitates ampliſſimo q̄dā affectuꝫ miſerat'. ¶ Idē de eodē. Mulier ḡ vt dictū ē int' ſolē ⁊ lunā eſt Maria int' Chriſtū ⁊ eccl'iam. O pia mediatrix mīe ſinū apuit oīb⁹ vt oēs accipiant de plenitudine ipſi⁹. O mr̄ mīe ꝑ ipſuz ſanctiſſimū tue mētꝫ affectū tuis pedib⁹ prouoluta luna deuotꝫ ſupplicatiōib⁹ interpellat·vt ſolis iuſticie grām tuo mereat' obtentu. Sileat aūt mīaz tuā ꝟgo beata ſiq̄s ē q̄ cā inuocatā in ſuis neceſſitatibus ſibi meminerit defuiſſe. Nos q̄dem tui ſeruuli tibi cōgaudem⁹ in ꝟtutibus ceterꝫ·ꝫ in hac potiꝰ nob ipſis laudam⁹ ꝟginitatē·mirām̄ hūilitatē·ſed mīa miſeris ſapit dulcius·hāc amplectim̄ charius·recordām̄ ſepius et crebrius īuocamus. Hec ē enī que toti⁹ mūdi reparationem obtinuit·ſalutē oīuz impetrauit Quis tādē o bn̄dicta mīe tue longitudinem ⁊ latitudinē·ſublimitatē ⁊ ꝓfundum inueſtigare poſſit: Longitudo enī ei⁹ vſq; in diē nouiſſimū ſubuenit vniuerſis eaz inuocantib⁹· Latitudo ei⁹ replet orbē terrarū·vt tua q̄ mīa plena ſit oīs t'ra. Sublimitas eius ciuitatis ſupne ruinas inſtaurauit. Profūditas q̄ ſedētib⁹ in tenebris ⁊ vmbra mortꝫ redēptionē obtinuit. Sit ergo tue pietatis ipſam quā apud deū grām inueniſti·no tam facere mūdo ſanctꝫ p̄cibus tuis obtinēdo reis veniā·egris medelā·puſillis corde robur·afflictis conſolationē periclitantib⁹ adiutorium ⁊ liberationem.

¶ Exemplū in Theophilo quez a lapſu mirabilit' repauit. Fulbertus carnocen̄ epiſcopus. ·Capitulū · CXXX·

HEc itaq; chariſſimi mater mīe ſicut iam ſupius dictū eſt materna dignitate facta eſt ⁊ erga ſuperos imperioſa ꝫ in charitatez ⁊ ſup inferos per diſtrictionē. Vn̄ plurima ſcripta ſunt exemploꝝ argumenta d̄ quibus ꝑmit⁹ vtrinq; placet cōmemorare ſingula. Ipſa ſiq̄dem olim in auxilium magni p̄ris Baſilij ſctm̄ angelum miſit ⁊ mortuū ſuſcitauit q̄ pſecutorem eiuſ Julianū apoſtatā maleuiuentē perſundedit·⁊ h̄ hiſtoria nota eſt. Ipſa eſt que te o peccator quondā Theophile penitentē ſeq; ſuppliciter inuocantē ab ipſis diaboli faucibus potenter eripuit· tibiq; male traditū de tua mancipatione chirographū in pignus libertatis reſtituit. Verum quid grauem̄ hui⁹ lapſi repationē enarrare cū opepciū ſit audire: Hic ḡ Theophil⁹ vicedn̄ſ oli cui⁹dā

vrbis ciliciorꝫ vt ſcripta teſtat̃ ꝓpt̃ infor-
tunia ſua in triſticiā decidit· vñ cōtulit
ſeſe ad quēdā iudeū maleficū petens ei⁹
conſiliū· h̄ mediatore locut⁹ cū diabolo
chriſtianitatē abnegauit diabolum ad-
orauit eiqꝫ de ſua mācipatiōe factū chi-
rographū tradidit anulo ſuo ſignatū.
Poſtea vero facti pn̄itēs multumqꝫ ſe
aīo angens q̄d faceret q̄ ſe verteret· tan-
dem collectis fidei ⁊ ſpei viribꝫ ſe cōtulit
ad eccl'iam q̄ndā in beatę m̄ris dñi me-
moria dedicatā· vbi q̄draginta dierum
afflictiōe mactat⁹ aīo cōtrito nomē ei⁹
iugiter inuocabat ac patrociniū implo-
rabat. Quid multa? Reſpexit hunc ꝓ-
pitia miſericordię mater ac per viſionem
illi apparēs eū de impietate coarguēſ ad
Chriſti cōfeſſionē cōfortauit. Conſola-
ta ē veniā pollicēdo dolentē· ⁊ ne dubi-
taret de ꝓmiſſo ſupdictū chirographum
diabolo potent' ereptū reddidit in pign⁹
libertatis captiuo· qđ cū euigilās ſup pe-
ctus ſuū poſitū inueniret· q̄ lętus extite-
rit· q̄ pio affectu voces exultatiōis ⁊ cō-
feſſiōis ęꝯdiderit nemo facile dixerit. No
ctem vero illā cōſecuta ē dñica dies qua
Theophilus q̄ſi cū dño a mortuis reſur
gens ipſe ſe coram ppl'o ꝓñtauit ⁊ rem ſic
erat expoſuit. Vidēs ppl'm mō ex inau-
ditu tam horribilis ſceleris expaueſcē· mō
ꝯſiderata macie vultuqꝫ pn̄itētis pie cō
patiendo lachrymas fundere. Sꝫ audi
to q̄tam ⁊ q̄ celerē miām fuerat ꝯſecut⁹
oēs q̄ mala conſcīa territi pene defecerāt
ad ſpem venię cū gaudio reſpirabāt. Iā
vero vt rem breui fine cōcludam⁹ ep̄o iu-
bente malecaptum chirographum igne
Theophilus cremauit. Deinde ſuffra-
gante clero ⁊ ppl'o duct⁹ ad altare cū ſa-
croſctām cōiōnē de manu ep̄i ore ſuſci-
peret facie refulſit vt ſol. Peractoqꝫ tri-
duo cū laudibꝫ in eccleſia pię m̄ris dñi
ꝑ quā recōciliat⁹ fuit a laboribꝫ ſuis bea
to fine quieuit. Talibus ergo factis ap-
probatur· quia dñi mat' vbiqꝫ imperio-
ſa eſt· vbiqꝫ magnifica· cui certe ꝓmptū
eſt ⁊ angelos ſanctos in miniſteriū mit-
tere ⁊ ad beneplacitū ſuū inferorꝫ pacta
caſſare. His etiam ⁊ alijs infiniti numeri
beneficijs quę vel ſcripta ſunt vel paſſim
iugi ſentiuntur effectu· patet q̄ ⁊ iuſtis ⁊
peccatoribꝫ ſe fidelit' inuocantibꝫ preſto
ſit· ⁊ nunq̄ eis opitulari deſiſtit. Veni-
ant igitur ad eam iuſti cum Baſilio lau
dantes ac benedicētes effectumqꝫ cele-
rem ſuis ſanctis deſiderijs poſtulantes
ſine dubio percepturi· veniāt ⁊ peccato-
res cum Theophilo rea pectora cum int'
no fletu tundentes. Ipſi quoqꝫ ſi vere
pn̄iteant deſideratam veniā adepturi.

¶ De ſancto Baſilio quem cum ſuis a Juliano apoſtata mirabiliter liberauit. Hieronym⁹ in chronicis. Cap. CXXXI.

Julianus imperator cō-
tra perſas ꝓficiſcēſ chriſtiano-
rum ſanguinē dijs vouerat p⁹
victoriam. ¶ Amphilochius ico-
nij epiſcopus. Vt autem pergens
in partes ceſarienſiū· venit Baſili⁹ epi-
ſcopus cum ſocijs ſuis ei obuiauit. Quē
videns imperator dixit: Superphiloſo
phatus ſum te o Baſili. qui reſpondit
vtinam philoſopharer. eiqꝫ pro benedi-
ctione tres panes hordeaceos obtulit q̄ſ
ille quidem ſtipatores ſuos accipe ſed fę
num ei reddere iuſſit dicens: hordeū qđ
nobis dedit pabulum eſt iumētorꝫ· reci-
piat ⁊ ipſe fęnū. Qui ſuſcipiens dixit ei:
Nos quidem imperator ex quibus co-
medimus obtulim⁹ tibi· tu autem ex q̄-
bus naturam irrationalem nutris no-
bis reddidiſti. Audiens hoc Julianus ⁊
inſaniens dixit ei: Huius paſtio fęni· ſi-
ne ablatione dabitur tibi. Cum autem
perſas ſubijciens reuerſus fuero ciuitatē
tuam deſolabo vt fiat fenifera magis q̄
homifera. Non enim ignoro audaciam
a te populo ſuaſam· vt adoratam a me
deam poſtq̄ ſtatuerim eam non ferens
faſcinationē cōſtringēs vſqꝫ in finē. Et
hoc dicens pergebat ad ꝑſarū regionē.

Regrediens aũt Baſilius in ciuitatē ⁊ cõuocans oēs multitudinē narrauit eis verba imperatoris ⁊ optimũ conſiliũ. de dit eis dicēs: Pecuniā frēs ad nihil re putate ⁊ ſaluti vr̃e ꝓuidete. vt ſi tyrãno datũ fuerit tempus muneribꝫ eũ placemus. Qui abeuntes in domos ſuaſ que habebãt vnuſqſqꝫ in manibꝫ cũ alacritate attulit ad ſanctũ antiſtitē. auri. ſ. ⁊ argenti. lapidũqꝫ ꝑcioſoꝝ infinitā multitudinē qui poſuit in theſaurario ſupſcribens vniuſcuiuſqꝫ nomē dicēs eiſ: Potens eſt dñs ⁊ illũ attrectare. ⁊ vob ꝓpria reſtituere. Statimqꝫ ꝑcepit clero et oī ꝑplo ciuitatꝭ cũ mulieribꝫ ⁊ infantibus aſcēdere in montē didymi in q̃ templũ erat genitricꝭ dei. ⁊ tribꝫ diebꝫ ſuſcipientes ieiuniũ poſtulauerũt a deo diſſipari impatoris iniq̃ ſenſũ. Adhuc illis ĩ oīone vigilantibꝫ cõtrito corde. vidit Baſilius in viſu multitudinē militie celeſtiſ in monte hinc ⁊ inde. et in eoꝝ medio ſup thronũ glioſũ quādā ĩ habitu muliebri ſedentē ad ꝓxime ſibi ſtantes magnificos viroſ dicētē: vocate m̄ Mercuriũ ⁊ ibit interficere Julianũ multa blaſphemãtem in deũ ⁊ filiuꝫ meum. Itaqꝫ ſctũs ille cũ armatura ſua venit ⁊ iuſſus ab ea velociť abijt. Similē viſionē neciſ Juliani vidit ipſa nocte Libamꝰ ſophiſta cũ in ꝑſide eſſet. ⁊ queſtoris dignitatem ageret. Expaueſcēs g̃ magnꝰ Baſilius a ſomno expergefactꝰ in ciuitatē cũ Eubolo ſuo veĩt. ⁊ ſctī Mercurij martyriũ adijt. in q̃ ⁊ ipſe iacebat ⁊ eiꝰ ꝯſeruabanť arma. Que cũ ille quereſ nõ inueniret cuſtodem vocauit ⁊ vbi eſſent inquiſiuit. Qui aſſerebat cuꝫ ſacro veſperi ea ibi fuiſſe vbi ꝯſeruabãť perpetuo. Itaqꝫ viſioni Baſilius credidit ⁊ ad montem oībus adhuc dormiētibꝫ cũ gaudio recurrit. Quos excitans ⁊ ad orationē exhortans. reuelationē ſibi factā ⁊ tyrannũ eadē nocte interfectũ illis euãgelizauit. Deinde cũ oībꝫ grãs agēs in ciuitatem redijt ad martyriũ ſancti Mercurij veniēs lancea illius ſanguine madidaꝫ inuenit. ⁊ iterũ cuꝫ oībꝫ deo grãs agens cunctos in magnā ecclīaꝫ venire ⁊ participare diuinis myſterijs imꝑauit. Dĩ aũt ꝑplo feſtiuitatē agente vſqꝫ ad finē q̃tuor dierũ oībuſqꝫ ĩ ecclīa cõgregatꝭ. ecce Libamꝰ Juliani queſtor venit ĩ ciuitatem ⁊ ad ecclīam vſqꝫ ꝑueniēs nũciauit impiā tyrãni mortē dicēs: Cũ eſſet Julianus ſecus eufratē fluuiũ relicta nocte ſeptē militũ excubie cuſtodirēt eũ. miles q̃dam ignotꝰ cũ armis ſuis venit eumqꝫ lancea valido ac terribili impetu ꝑfodit qui ſubito aſcēdēs nuſqꝫ cõparuit. Ille ꝟo miſerrimꝰ dirã ⁊ horribilē vociferationē emiſit. ⁊ cũ blaſphemo clamore expirauit. Hugo floriaceñ. Cũ enĩ moreretť cepit Chriſtũ deũ blaſphemare ac dicē: Viciſti galilee. viciſti. ⁊ ĩ his vocibꝫ miſer ſpiritũ efflauit. Amphilochius. Narrauit etiã Libamꝰ viſionem ꝑ ordinē quã ipſe ꝑdicta nocte viderat. ꝓcidenſqꝫ genibus Baſilij baptiſmũ poſtulabat. qđ cuꝫ obtinuiſſet cõtectalis Baſilij factꝰ eſt. Craſtina ꝟo die ꝑcepit. Baſilius oēs pecuniā ſuā recipere. Qui dixerũt oēs vna voce: Si mortali imperatori h̄ voluimꝰ tribuere. ne ciuitatē nr̃aꝫ deſolaret. multo magꝭ Chriſto ĩmortali q̃ a tãto nos interitu redemit offerri ea oportet. Ecce ĩ mãibꝫ tuis ſunt oīa. ſicut tibi deꝰ iuſſerit age. Qui admiratꝰ coꝝ magnimitatē tertiã partē etiaꝫ nolētibꝫ tribuit. ⁊ de reliq̃ oē ꝑſbyteriũ cuꝫ ciborio ornauit. Caſſiodorus ĩ hiſtoria triptita. In antiochia ꝟo cũ audiſſent mortē Juliani publicani feſtiuitatē celebrauerũt dicētes in theatriſ cũ exultatiõe: Maxime fatue vbi ſunt vaticinia tua. vicit deus. vicit ⁊ Chriſtus eius.

De pegrino cuiꝰ aiaꝫ ad corpꝰ reuocauit Hugo abbaſ cluniaceñ. Capitulũ. CXXXII.

Frater quidaꝫ nomine Giraldus ĩ monaſterio cluniacenſi degebat qui quadaꝫ die dum adhuc laicꝰ eſſet ad ſancti Jacobi

limina propare ꝯſiderabat· preparatiſqȝ neceſſarijs itineri ſub luce diei q̄ iter aggredi debuit cū ſua concubina voluptate carnis deuictus dormiuit. Ut ḡ paululum ī itinere cū ſocijs ꝓceſſit antiquꝰ hoſtis in angelū lucis ſe trāſfigurans in ſimilitudinē ſancti Jacobi ſe oſtendit. Dixitqȝ illi: Scias ꝙ ꝓ malis actibus tuis iam non potes ſalutē conſequi· niſi feceris que dico tibi: Abſcide genitalia tua ꝑmū· de hinc interfice temetipſuȝ· et ob hoc habebis a deo ꝑmiū. Ille putās eum veraciter eſſe ſanctū Jacobuȝ· virilia ſibi abſcidit· ferrūqȝ ꝑ guttur ſuū trahens ſeipſum letalit̄ vulnerauit. Aīam itaqȝ defuncti rapuit eiꝰ deceptor cum ſuis ſatellitibꝫ· ita ſe predam cepiſſe nō modice gauiſus eſt. Nutu ꝟo dei dum tranſirent ſecus eccl'iaȝ beati Petri· venit ei obuiam beatus Jacobus aſſūpto ſecū ⁊ ſancto Petro dixitqȝ demoniace cohorti: Cur tuliſtis aīaȝ ꝑegrini mei Qui cum in eū ꝓferrēt· quicqd mali poterant ⁊ ad extremū ꝙ ꝑemiſſet ſeipſum dixit eis: Scitote qꝛ de ipſius ꝑditione non gaudebitꝭ· qm̄ illum ſub mei ſpē decepiſtis· ⁊ hoc quod ipſe fecit quaſi mihi obediens ſimplicit̄ egit. Et ſi contra reluctamini eamus ad iudiciū ſancte Marie genitricꝭ dei. Cum igitur ob hoc ante genitricem dei veniſſent· ⁊ quid de hac re ſibi placeret inqrerēt· ipſa virgo pietate plena iudicauit aīam ad corpus debere reuerti· vt de malis que egerat poſſet penitendo purgari. Sic ergo beate virginis ⁊ apl'i meritꝭ anima redeūte ad corpꝰ homo reuiuiſcēs inuenit ſe ſanū tātūqȝ cicatriceȝ pro teſtimonio remanſiſſe vbi guttur fuerat deſecatum. Porro virilia membra que ſibi dempſerat non ſūt ei reſtituta preter vnū foramen paruuȝ per quod mingebat. Hic itaqȝ de morte quaſi de ſomno graui ſurgens dei beneficiorꝫ ⁊ matris eius non īmemor abiens in cluniacū factus eſt monachꝰ multiſqȝ diebus in dei ſeruitio vixit deuotꝰ

De puella quā per viſum edocuit et triceſimo die vocauit. Gregorius papa in dialogo.

Capitulum CXXXIII

PRobus dei famulus de ſorore ſua Muſa noīe puella parua narrare cōſueuit ꝙ ei q̄dam nocte per viſionem ſancta genitrix dei apparuit ⁊ coeuas in albis veſtibus puellas oſtendit. Quibus cū illa miſceri appeteret ſed eis ſe iungere non auderet· beata virgo ab ea requiſiuit an vellet cum eis eſſe· ⁊ in eius obſequiū venire Cui cum illa diceret· volo: ꝓtinus ab ea mandatū accepit vt nihil vltra leue aut puellare ageret· ſciens ꝑ oīa ꝙ int̄ eaſdem quas viderat ꝟgines ad eiꝰ obſequm die triceſimo ꝑueniret. Quibꝫ viſis in cūctꝭ moribꝫ ſuis puella mutationē accepit· ⁊ oēȝ a ſe puellarꝭ vite leuitatē magna ġuitatꝭ manu deterſit. Cunqȝ parētes ipſius ſic eā mutatā mirarent̄· requiſita rem retulit· ⁊ q̄d ſibi btā dei genitrix iuſſerit· ⁊ q̄ die ad eiꝰ obſequiū itura eēt indicauit. Itaqȝ poſt vigeſimūq̄ntū diē febris eā corripuit ⁊ die triceſimo btiſſimam ꝟginē cū ꝑfatꝭ ad ſe venire ꝯſpexit Cui ſe vocāti reſpōdere cepit· ac depſſis ocul' velocit̄ apta voce clamauit: Ecce dn̄a venio· ecce venio. In q̄ voce ſpiritum emiſit.

De monachis hieroſolymitanis quorꝫ inopie his ſubuenit Gregorius turonenſis epūs.

Capitulum CXXXIIII

MOnaſteriū eſt ī hieruſalem nō modicā hn̄s monachorū ꝯgregationē· vbi cuȝ aliqn̄ victualia defeciſſent. Jāqȝ biduū abſqȝ refectiōe trāſiſſent· vociferati ſūt ad abbatē vt vel eis cibos daret vel eos ꝑ loca qbꝫ vitā ꝓtegē poſſent abire ꝑmitteret: Alioqn inquiūt te inconſulto abſcedimus ne fame pereamus. Quibus ille: Oremꝰ inqt fratres. Nec enī fieri pōt vt deficiat triticū in eius monaſterio ġuite

frugem ex vtero ſuo ꝑeunti intulit mun-
do. Tunc illis ſtota nocte vigilãtibꝫ atqꝫ
pſallentibꝫ orto mane reppererũt horrea
cuncta ita vt vix oſtiũ reſerari poſſet tri-
tico repleta. Acceptoqꝫ cibo gratias ege
runt deo. Poſt multos annos iterũ cũ
deficerẽt cibi· clamauerũt rurſus ad ab-
batem monachi. Qui ait: Vigilemꝰ ac
deprecemur dñ͂ꝫ forſitan nobis trãſmit
tere dignabit̃ alimẽtũ. Itaqꝫ ꝓſternunt̃
ad pauimẽtũ templi· ꝛ nocte in orõne vi-
gilanter tranſacta· cum ſe poſt matuti-
nas ſomno dediſſent oſtijs obſeratꝗ cla-
uibuſqꝫ munitis: venit angelus dei et
ſuꝑ altare poſuit ĩnumerã multitudineꝫ
auri. Quod mane videns abbas ꝛ ſtu-
pens munꝰ cęleſte· deo gratias agẽs col-
legit· compatiſqꝫ victui neceſſarijs ple-
bem ſibi creditã affluent̃ refecit. Nec mi-
rum ſi btã virgo ſine labore ꝓtulit ſeruiſ
ſuis victũ quę ſine coitu viri cõcipiẽs vir
go ꝑmanſit ꝛ poſt partum.

De reliquijs eius quas ignis exhorruit. Idẽ Cap· CXXXV·

Hvius itaqꝫ beatę virgi-
nis reliquias die quadam ex-
hibebam in aurea cruce ſuꝑ me
poſitas. Cumqꝫ per viam graderem̃ pro-
ſperi haud ꝓcul incendio cõcremari cuiꝰ
dam pauperis hoſpitiolũ folijſqꝫ maxi-
ma prçſtant ignibus fomenta contectũ.
Currebat miſer aquã deportans cum li-
beris ꝛ vxore· ſed nequaqꝫ mitigabantur
flammę. Tunc ego extractam a pectore
crucem eleuaui contra ignem. Mox igit̃
in aſpectu ſanctarũ reliquiarũ ita cũctuſ
ignis eſt extinctꝰ ac ſi non fuiſſet accẽſus
Vidi ꝛ hominẽ noĩe Iohannẽ qui dñ
eiuſdẽ virginis reliquiaſ a hieroſolymiſ
deferens reuerteret̃ in patriaꝫ prius ad-
ire diſpoſuit rhomã. At vbi altas ingreſ
ſus eſt italię ſolitudines incidit in latro-
nes. Qui ſpoliantes euꝫ capſam reliq̃a-
rum aperuerunt· ſed nihil in ea pecunię
reperientes· extracta pignera ſancta in
ignem ꝓiecerũt. Ceſoqꝫ homine diſceſſe
runt. Ille ꝟo ſemiuiuus exurgenſ vt vel
exuſtoꝝ pigneꝝ colligeret cineres· repe-
rit illęſas iacere reliquias ſuper accenſoſ
carbones· ipſumqꝫ lintheũ quo inuolu-
tę erant ita integrum vt non putaretur
prunis iniectum· ſed quaſi ex aqua abſ-
conditum. Cunctaqꝫ cum gaudio colle-
git ꝛ viam quã pergebat ingreſſus ad
gallias incolumis peruenit. Hic a gal-
lijs leproſus abierat ꝛ in ipſo loco q̊ ba-
ptiçatus eſt dñs per annũ integrũ ſe fuiſ
ſe moratum aiebat: Aſſiduo autem ab-
luebatur in amne· ſicqꝫ ſanatus eſt refor
mata cute.

De filio iudei quem ab incen-dio liberauit.· Cap· CXXXVI·

In oriente puer quidaꝫ
iudeoꝝ filius· cũ a coęuis ſuis
chriſtianoꝝ filijs ad hoc addu
ctus fuiſſet vt in eccleſia marię mr̃is dñi
corpus ꝛ ſanguineꝫ dñi perciperet· eo ꝑ-
cepto gaudens ad domũ patris redijt·
illoqꝫ operante inter amplexus ꝛ oſcula
quę acceperat cum gaudio retulit. At il-
le Chriſto dño ſuiſqꝫ legibꝫ inimicꝰ ait
Si cũ his infantibꝫ coĩcaſti paternã ob
litus pietatem· ad vlciſcendam moſaicę
legis iniuriã· in te patricida exiſtaꝫ. Ap-
prehenſum ergo puerũ in os fornacꝭ ar-
dentiſ proiecit. adiectaqꝫ ligna quo ve-
hementius vreretur iniecit. At ꝟo mat̃
pueri cum audiſſet ꝙ cõmunẽ pater deli
beraſſet exurere filiũ· cucurrit ad liberan-
dum eũ. Sed cum vidiſſet incendia ab
ore fornacis patulo huc illucqꝫ reſpergi
ornatum capitis ad terraꝫ ꝓiecit· diffu-
ſaqꝫ ceſarie ſe miſerã clamitãs· ciuitateꝫ
vocibꝫ ĩpleuit. Chriſtiani aũt ꝯcurrẽtes
ad ſpectaculuꝫ· retractis ignibus ab ore
fornacis inuenerunt quaſi ſuper plu-
mas molliſſimas diſcumbentẽ puerum.
Cumqꝫ bñdixiſſent dñm ꝓiectũ huius
ſceleriſ auctorẽ iudęũ in fornacẽ· ita totũ
ignis abſorbuit vt vix de oſſibꝫ eiꝰ ꝑuũ

quodāmodo relinqueret iudiciū. Interrogantes autē infantulū christiani q̄le inter ignes fuiſſet vmbraculū ait: Mulier que in illa baſilica vbi de menſa panem accepi ſedēs in cathedra puerulū in ſinu gerit. h̄ me pallio ſuo ne ignis me vorâret operuit. Tunc agnita fide catholica infans in patrem ⁊ filiū ⁊ ſpm̄ſanctū credidit ⁊ ſalutaribꝫ aquis renatus vna cū matre ſua denuo in fide vixit. Iudeorum q̄ꝫ multi ī vrbe illa hoc exemplo ſūt ſaluati.

De ſacra eius yconia ⁊ columnis quas per pueros leuari fecit Hieronymus. Capitulum. CXXXVII.

In vrbe conſtantinopolitana iudeus quidā imaginē beate Marie virginis in tabula breui figuratā ⁊ parieti domus affixā conſpiciens. introgauit cuius eſſet figura. audienſq̄ꝫ ꝙ eſſet beate Marie virginis iratus valde tulit ipſā de pariete ⁊ ad vicinam currens domū vbi humana ſtercora egeri ſolent illic etiā ꝓiecit. ſtatimq̄ꝫ digna ⁊ ignomīoſa morte conſūptus. poſtea nuſq̄ꝫ cōparuit. ſed mācipatus vt creditur iuri maligni ſpūs hoīū ſubtractus eſt aſpectibꝫ. Quidā autem chriſtianorū imaginem ſanctā req̄rēs inter ſordes abſconditū repperit. ſubleuāſq̄ꝫ ⁊ diligenter eam abſtergens ac lauās ſecum honorifice in domo collocatam habuit. ⁊ ad honorem dei genitricis ex eadē tabula ī qua imago ſancta ꝺpicta erat oleum ebulliens diſtillare cepit. Gregorius turonenſis. Vſq̄ꝫ hodie ꝓo miraculum pſeuerat. preterea beate Marie renitet baſilica a Conſtantino mirabili opere fabricata. ad quā adducte colūne. cū pre magnitudīe leuari nō poſſent eo ꝙ eſſet circuitꝰ eorꝫ ſedecenorum pedū. ac diebꝫ ſingulis labore caſſo fatigaret: apparuit artifici ſancta virgo ꝑviſum dicēs: Noli moleſtꝰ eſſe ſed coniunge tibi tres pueros de ſcholis q̄rū ad iutorio qꝺ vis īplere poſſis. Quod ⁊ factū eſt. ꝯſtitūq̄ꝫ eſt ꝓphetis ſpectare mirā dū ſpectaculū. vt qꝺ multitudo virorꝫ fortiū nequerāt leuare. tres pueri abſq̄ꝫ ꝟtute perfecti corporis ſumma leuarent velocitate.

Exhortatio virginū et viduarum ad eius laude et imitationem. Ambroſiꝰ in ſermone de ſctā Agnete. Ca. CXXXVIII.

Cum autē in toto mūdo Marie ꝟginēꝰ flos īmarceſſibiles coronas innectat vt ſceptrigerā pudoris aulam īmaculato affectu cuſtodiat. eo vſq̄ꝫ integritas pſeuerauit ad palmā vt in puellis tropheū acciperet ac ꝑ veſtigia virginis mr̄is ad celeſtē thalamū pueniret. Hieronymus in ſermōe de aſſumptiōe. Idcirco dulciſſime ꝟgines honorate q̄ vitā celeſtē vob oñdit in terris. q̄r q̄ non nubūt erūt ſicut angeli in celis. Nec mirū ſi ꝟginitas angelis compatꝰ q̄ angelorꝫ dño nuptiarꝫ federe copulatꝰ. ⁊ ſi q̄libet ꝟginitas in tm̄ erigit vt angelꝰ comparetꝰ multo magis illa glīoſa ꝟgo q̄ ſingulari cōmēdatꝰ ꝓuilegio ⁊ īmēſo ditatꝰ mercimonio. Amate q̄ꝫ colite ⁊ colite quā amatis ⁊ imitamī quā laudatis. Hec nāq̄ꝫ vita ꝺ celo vob fluxit quā ꝓfeſſe eſtis ꝺ celo. venit ſpōſuſ quē vna cū mr̄e ſeq̄ debetis. Nec īmerito ꝺ celo viuēdi vſū q̄ ſiſtis q̄ vob ſponſū de celo petiſtis. Iō vr̄a ꝯuſatio ſp ſit in celis. q̄r ꝟbū dei qꝺ amatis nō inuenitꝰ niſi ī ſinu pr̄is. btē eſtiſ filie q̄ ſecute eſtis exēplū tāte ꝟginis q̄ſ nō illecebra ſollicitat carnis colluuio ꝓcipitāt voluptatis. imo angelica imitatio delectatꝰ in tr̄is. q̄rū in futuro eq̄litas nobis ꝓmittitꝰ in celis. Sꝫ ⁊ btē vidue q̄ celibē ducūt vitā in Chriſto. iōq̄ꝫ ꝟginibus bene copulantur dicēte aplo: Mulier innupta ⁊ virgo conſiderat que domini ſunt vt ſit ſancta corpore et ſpiritu.

Quodāmō·n·magiſteriū ꝟginitatꝭ vi/
duarū gliſcit ⁊ cōfortatꝰ exemplis· atq3
ꝓpemodū nō inferioris virtutꝭ eſt a con/
iugio qꝫ aliqñ delectauerit abſtinere q̄3
cōiugij delectamēta neſcire. In vtroq3
ergo gradu fortitudo laudatꝰ ⁊ celeſtis
vite virtus ꝑdicatꝰ. Idcirco cognatio/
nē cum Chriſto iam vterq3 ſortitur or/
do ipſo dicente in euāgelio: Siquis fe/
cerit volūtatē pr̄is mei qui in celis eſt ip/
ſe meus frater ſoror ⁊ mater eſt. Vñ qꝛ
cunctis facultas ꝑſtatꝰ libera· eſtote cha/
riſſime ad qđ vocauit vos Chriſti gra/
tia. Eſtote Chriſti martyres ac ſponſe
ſorores ac ꝓpinque· quia quod carne nō
potuiſtis totū gratia donatū eſt vobis.
Diligite matrē dñi que vobis ſponſu3
genuit īmortalē· cuius ⁊ vobiſcū ſoror ē
ipſa que vt eſſet mater fecit pr̄is volūta/
tem· ꝓpinqua quidē vob non carne ſed
ſpū vt vnitas cōmendetꝰ eccleſie. Omis
gloria vr̄a o ꝟgines ab intus ſit· qꝛ filie
regis eſtis. Intus habete quod foris lu/
ceat ne lampades vr̄e extinguantꝰ anteq̄3
ſponſus veniat· qꝛ iam ad oſtiu3 pulſat.

¶ Idē in ep̄la ad Euſtochium

Deniq3 o ꝟgo regredere queſo pauli/
ſper de carcere ac ꝑn̄tis laboris mercedē
ante oculos tuos depinge· quā oculus
non vidit nec auris audiuit nec ī cor ho/
minis aſcēdit. Qualis erit dies illa cu3
tibi maria mr̄ dñi choris occurret comi/
tata ꝟgineis cū pꝰ mare rubꝝ Pharao
ne ſubmerſo cū exercitu ſuo tenens tym/
panū ꝑcinet reſponſuris: Cantemꝰ dño
glīoſe ⁊c. Tunc tecla in tuos leta vola/
bit amplexus. Tūc ⁊ ipſe ſponſus occur/
ret ⁊ dicet: Surge ⁊ veni columba mea:
Iam enī hyemſ tranſijt ⁊ receſſit. Tunc
⁊ angeli mirabuntꝰ ⁊ dicēt: Que eſt iſta
que ꝓgreditꝰ quaſi aurora ⁊c. Videbūt
te filie ⁊ ꝑdicabūt regine ⁊ laudabunt.
Sara cū nuptiſ obuiā veniet· Anna cū
viduiſ· pueri q̄3 clamabūt Oſanna in ex/
celſis. Quotiens te vana ſeculi delectat
ambitio· quotiēs ibi viderꝭ aliquid glo/
rioſum ſic mēte tranſgredere ad ꝑadiſū

¶ Exhortatio omniū fideliū ad idem. Idem in ſermone vbi ſ̄ Capitulum CXXXIX

Licet aute3 vt a pn̄cipio
diximꝰ ad dei genitrice3 digne
collaudanda3 nemo inueniatꝰ
idoneus· tamen votis oībus non debet
ceſſare quilibet etia3 peccator a laudibꝫ
Nam ⁊ diuinus ſermo cum de peccatore
loqueretꝰ ait ī ps: Sacrificiū laudis ho/
norificabit me· ⁊ illic iter quo oſtendam
illi ſalutare dei. Qm̄ ergo in laudibꝫ ſal
uatoris eſt iter ſalutis noſtre· in honore
ſancte genitricis eius a laudibus nolite
ceſſare. Qꝛ ſi virgo es gaude· quia et tu
meruiſti eſſe quod laudas tantūmodo·
cura vt ſis q̄ digne laudare valeas. Qꝛ
ſi continens ⁊ caſta venerare ⁊ lauda· qꝛ
non aliūde cōſtat vt poſſis eſſe caſta q̄3
ex gratia Chriſti que fuit pleniſſime in
Maria. Qꝛ ſi coniugata vel etia3 pecca/
trix· confitere nihilominꝰ ⁊ lauda· qm̄ vt
laudetur inde mīa ⁊ gratia profluxit oī/
bus. Et q̄uis laus in ore peccatoris nō
ſit ſpecioſa: noli tamē ceſſare· quia inde
tibi ꝓmittitꝰ venia vnde ⁊ te ſicut omneſ
exhortor vt laudes. Alioqn niſi iux̄ mo/
dulum ingenij noſtri deū in ſanctis ſuis
laudare ſtudeamꝰ· quomodo eū ſm qꝫ
canimus iuxta multitudinē magnitudi/
nis eius laudare poterimus? Diuo de/
niq3 pretermittendū nō eſt quod imple/
turi ſumus qñq3 iuxta quod ſcriptu3 ē:
Beati qui habitant in domo tua dñe
in ſeculum ſeculi laudabunt te. Interī
ꝟo quia deuſ eſt īmenſus· quod voce n̄
poſſumus· nec facundia valemus· vod
ac medullis cordis exequamꝰ· vos igitur
adoleſcentule animo diligite ſponſū vir
ginem ⁊ amatorem virginitatis· qui ma
trem ideo virginem elegit vt ipſa omni/
bus eſſet exemplū caſtitatis. In ea tā q̄3
in ſpeculo refulget forma virginitatis·
habetiſq3 in ea expreſſe magiſteria pro/
bitatis cum ea ſemper manſit immota
ſingulariu3 virtutum comes pudicitia.

Dño nanqꝫ pudoꝛ indiuiduus eſſe virginitati debet ſine quo recte caſtitas vera ſeruari non valet. Nunqꝫ igitur beata virgo Maria ſine pudoꝛis ſui cuſtode ꝑceſſit in vita ſua. ⁊ ideo ſi placet vobis chariſſime tanta virgo. ⁊ talis placeat ⁊ opus virtutis cuius vita diſciplina eſt oíu; cuius moꝛes inſtituta ſunt eccleſiarū. pręcellit cūctis. ſupeminet vniuerſis. Ideo quęcūqꝫ virgo ſibi optat ab ea pręmiū ⁊ imploꝛat auxiliū imitari debet exēplū. Sicut enī in compatione dei nemo bonus. ita ⁊ in compatione mr̄is eius nulla inuenit̄ perfecta q̄ſqꝫ virtutibus compꝛobet̄ eximia. Itaqꝫ vnus eſt in cęlis pater noſter. vnus eſt magiſter. vna eſt ⁊ foꝛma ꝟginitas in Maria. cui vos oēs vt integritat̄ imaginē refoꝛmetis faciem impꝛimere debetis in ſpūſſancti ſcriptura. Hęc eſt enī hoꝛtus concluſus fons ſignatus ad quam nulli poteſt irrūpere doli. nec fraus pręualuit inimici. ſed permanſit mente ⁊ coꝛpoꝛe ſancta multis donoꝝ ꝑuilegijs ſſblimata. Hāc ergo imitamini moꝛib. ſequimini caſtitate. eiuſqꝫ auxiliū imploꝛate. ¶ Bern̄ ſuper miſſus eſt omel. i. Veneramini coniuges in carne coꝛruptibili carnis integritatē. miramini etiam vos ſanctę virgines in virgine fęcunditatē. miramini oēs homines dei matris hūilitatē. vos quoqꝫ angeli ſancti veſtri regis honoꝛate matrem qui noſtrę ꝟginis adoꝛatis pꝛolem. Ipſum vtiqꝫ noſtrū parit̄ ac veſtrum regem noſtri gnīs repatoꝛem. vr̄ę ciuitat̄ inſtauratoꝛē. Cui⁹ apud vos tā ſſblimis int̄ nos tā hūilis. ⁊ a nob pit̄ ⁊ a vob det̄ ⁊ dignitati debita reuerētia ⁊ dig̃tiōi honoꝛ ⁊ glīa. ¶ Beda i omel̄ de eodem. Poꝛro virginis matris eius vocem mentemqꝫ nos fratres chariſſimi pꝛo modulo noſtro ſequam̄. vt ſicut illa ſe ancillam. ſic ⁊ nos famuloſ eē Chꝛiſti in cunctis actib noſtris ac moꝛibus recolamus. eiuſqꝫ ſemper obſequijs oīa coꝛpoꝛis noſtri mēbꝛa mancipemus ad implendā ipſius voluntatem noſtrę mentis intuitū dirigamus. ſicqꝫ de ꝑceptis eius munerib gratias recte viuēdo reddamus. vt ad maioꝛa ꝑcipienda digni exiſtere mereām̄. Pꝛecemur quoqꝫ ſeduli cum beata genitrice dei vt fiat nobis ſm̄ verbum eius. illud videlicet verbū q̄ ī carnationis ſuę ratione ipſe exponens ait: Sic deus dilexit mundū. vt filium ſuū vnigenitū daret ⁊c̄. Nec dubitandū q̄n nos citius exaudire dignetur de pꝛofundis ad ſe clamantes. q̄ ad hāc pꝛofundā conuallē lachꝛymarum ipſe deſcendere dignatus eſt ꝓpter necdum ſe cognoſcentes.

¶ Oꝛatio cōmunis pꝛo fidelib⁹ ad virginem matrem. Auguſtinus in ſermone d̄ annūciatione. Capitulum. CXL.

O Beata maria q̄s tibi digne valeat iura grãrū ⁊ laudis pręconia rependere quę ſingulari tuo aſſenſu mūdo ſuccurriſti ꝑdito? quaſ tibi laudes fragilitas hūani gener̄ perſoluat. quę ſolo tuo cōmercio recuperandi aditū inuenit? Accipe itaqꝫ quaſcunqꝫ exiles tuis meritis impꝑes gratiaꝝ actiones. ⁊ cū ſuſcepꝑis vota culpas noſtras oꝛando excuſa. Admitte ꝑces noſtras intra ſacrariū exauditionis ⁊ repoꝛta nobis antidotū reconciliatiōis. Sit excuſabile quod per te ingerim⁹. ſit impetrabile quod fida mente poſcim⁹. Accipe quod offerim⁹. redona quod rogamus ⁊ excuſa quod timem⁹. ¶ Bern̄. in ſermone. ij. de aduentu dn̄i. Per te acceſſum habeam⁹ ad filium o bn̄dicta inuentrix grę genitrix vitę mat̄ ſalut̄ vt ꝑ te ſuſcipiat nos q̄ ꝑ te dat⁹ eſt nob. Excuſet apud ipſū integritas tua culpā nr̄ę coꝛruptiōis ⁊ hūilitaſ deo grata nr̄ę veniā impetret vanitati. Copioſa charitas tua nr̄oꝝ coopiat multitudinē pctōꝝ ⁊ fęcūditas glīoſa fęcūditatē nobis conferat meritoꝛu;. Dn̄a nr̄a mediatrix noſtra. aduocata noſtra tuo

filio nos cõmẽda·tuo filio nos recõcilia
tuo filio nos repreſenta. Fac o bñdicta
per gratiã quã inueniſti·per ꝓrogatiuã
quã meruiſti· per mĩaꝫ quaꝫ peperiſti vt q̃
mediante te fieri dignat⁹ eſt ꝑticeps in-
firmitatꝭ noſtre ꝛ miſerie·te q̃ꝫ intercedẽ-
te participes nos faciat glorie ꝛ beatitu-
dinis ſue chriſt⁹ Jeſus fili⁹ tu⁹ q̃ eſt ſu-
per oĩa deus in ſecula benedictus.

Oratio ſpãlis pro ſe ad eandẽ Anſelmus cantuarienſis. Capitulum · CXLI·

O Sancta ꝛ inter ſanctos
poſt deũ ſingl'arit' ſctã Maria
mat' admirabilis ꝟginitatꝭ·vir
go amabilis fecũditatꝭ que filiũ altiſſi-
mi genuiſti que perdito hũani generi ſal
uatorẽ peperiſti t' ſe conat' ꝑntare miſera-
bil' aĩa mea morb' vitiorũ languida·t' ni-
titur q̃ꝫtũ moribũda valet ſupplicare vt
meritꝭ tuis potentib⁹·ac pijs tuis p̃cibus
digneris eam ſanare. Sed dũ anhelat ad
tante benignitatꝭ reſpectũ· erubeſcit ad
tanti nitoris ac mũdicie ꝯſpectũ· heu pu-
dor ſordentꝭ iniquitatꝭ in ꝑñtia nitentis
ſctitatꝭ. Porro dña tibi parere in imũ-
ditijs ꝛ horrorib⁹ meis·ne tu horreas me
pro eis ꝛ nõ poſſũ ne mihi videri ſine eis
Eadem itaq̃ꝫ pctã mea cupiunt a te co-
gnoſci ꝓpt' curationẽ ꝛ parere tibi fugiũt
ꝓpt' execrationeꝫ. O pie potẽs ꝛ potenter
pia Maria de qua fons ẽ ortus mĩe ne
contineas p̃cor tam verã mĩam vbi tam
veram agnoſcis miſeriam. Sana queſo
clemẽtiſſima infirmitatẽ· ꝛ delebis eaꝫ q̃
te offendit feditatẽ. Sana g' aĩaꝫ pctõ-
ris ſerui tui per ꝟtutẽ bñdicti fruct⁹ ven
tris tui qui ſedet in dextera oĩpotentꝭ pa
tris ſui. O dña mea mater ſpei·nũquid
obliuiſceris tu odio mei qđ mũdo taꝫ mi-
ſericordit' eſt intimatũ· taꝫ fidelit' diuul-
gatuꝫ· tam amãter amplexatũ. Jlle bo-
nus filius hoĩs venit hoĩem perditũ ſpõ-
te ſaluare·ꝛ mater dei poterit perditũ cla-
mantẽ non curare? Jlle venit ad peni-
tentiã vocare peccãtẽ. ꝛ mr' ei⁹ ꝯtẽnet in
penitẽtia p̃cantẽ? Sꝫ ꝛ ſi ãbo parit' of-
fenſi eſtis: nõne ꝛ ãbo clemẽtes eſtis? Fu
giat g' iuſti dei re⁹ ad piã mrẽꝫ dei mĩcor-
dis· ꝛ refugiat offẽſe mr'is re⁹ ad piũ filiũ
benigne matris vtriuſq̃ꝫ reus int' vtrũq̃ꝫ
ſe ĩgerat ĩter piũ filiũ ꝛ piã mrẽꝫ ſe ĩitiat

Oratio ad filiũ parit' ꝛ ad matrem· Capitulũ · CXLII·

P Je dñe parce ſeruo ma-
tris tue·pia dña ſeruo filij tui
parce. Qui me in itio inter du-
as tam imenſas pietates non incidã·int'
duas tam potentes ſeueritates·bone fili
bona mater nõ ſit mihi fruſtra quod de
vobis confiteor hanc veritatẽ·nec erube
ſcam qȝ in vobis ſpero hanc pietatem.
Dic mũdi iudex cui parces·dic mũdi re-
conciliatrix quẽ reconciliab'. Si tu dñe
damnas ꝛ tu dña homũculũ auerſeris cõ
fitentẽ ꝛ bona veſtra cum amore ꝛ mala
ſua cum merore. Deus qui factus es fili
us femine ꝓpter mĩaꝫ·femina que facta
es mater dei ꝓpter mĩaꝫ· aut miſeremini
miſeri·tu parcendo ꝛ tu interueniendo·
aut oſtẽdite mihi ad quos tutius fugiã
mĩcordes·ꝛ monſtrate in quibus certius
confidam potẽtiores. Si enĩ eſt imo q̃r
eſt tã mag' mea iniq̃taſ ꝛ tam modica fi-
des·tam tepida charitas·tam fatua q̃ꝫ
oratio· taꝫ imperfecta ſatiſfactio·vt nec
merear delictorũ veniaꝫ nec ſalutis gra-
tiam·hoc eſt·ipſum quod ſupplico vt in
quo merita mea mihi videtis non ſuffi-
cere·in eo mĩe veſtre non dignent' defice
re. O dña mater per quam talem fratreꝫ
habem⁹· quid gratiarũ·quid laudis ti-
bi retribuemus? Magne dñe tu noſter
maior frater·magna dña tu noſtra meli
or mater·cor meum edocete qua reuerẽ-
tia vos debeat cogitare. Continuo amo
re veſtro cor meũ langueat·aĩa mea liq̃-
fiat·caro mea deficiat. Vtinã ſic aĩe mee
viſcera dulci feruore vře dilectionis ex-
ardeſcãt·vt viſcera carnis mee exareſcãt

Dñe mi dñe mee fili. dña mat dñi mei. ſi ego non ſum dign⁹ qui ſic debeã amore veſtro beatificari. certe vos nõ eſtis indigni qui ſic imo pl⁹ debeatis amari. Date igitur obſecro pijſſimi anime mee ſupplicanti. date non propter meritũ meum ſed propter veſtrum quanto digni eſtis amorem veſtrum. Si dare non vultis vt habeaʒ quod deſidero. date ſaltẽ vt vobis reddam quod debeo. Forſitan preſumẽdo dicam ſed bonitas veſtra me facit audacem. Loquar igitur adhuc ad dñʒ meũ ⁊ dñam meam cum ſim puluis ⁊ cinis. Dñe ⁊ dña nõne melius eſt cũ vos gratis petenti donaſtis quod ipſe non meretur. quam cum nobis ſubtrahitur quod nobis iuſte debet. Illud quippe ẽ predicande mĩe. hoc autẽ nefande iniuſticie. Impendite ergo pijſſimi gratiam vt recipiatis debitum. facite mihi veſtram mĩam que mihi expedit ⁊ vos decet. ne faciam ego vobis iniuſticiam meã que nulli expedit ⁊ nullum decet. O amator ⁊ miſerator hominũ tu potuiſti reos tuos etiaʒ vſqʒ ad mortem amare ⁊ poteris te rogãti amorẽ tui ⁊ matris tue denegare? Veneretur ergo vos ſicut digni eſtis mens mea. diligat vos vt ſibi expedit aĩa mea ſeruiat vobis ſicut debet caro mea. ⁊ i hoc conſumetur vita mea. vt in eternũ pſallat tota ſubſtantia mea. Amen.

Expliciunt Laudes beatiſſime virginis Marie.

Petrus comeſtor de laude beate virginis

Si fieri poſſet quod arene puluis ⁊ vnde. Vndarũ gutte roſa gemme. lilia flãme. Ethera celicole. nix. grãdo. ſexus vterqʒ. Ventorũʒ penne. volucrũ. pecudum. genus omne. Siluaruʒ rami. frondes. auiũ quoqʒ penne. Ros gramen ſtelle piſces angues ⁊ ariſte. Et lapides. montes. conualles. terra. dracones. Lingue cuncta forent. mĩme depromere poſſent. Quid ſis vel quanta virgo regina Maria. Que tua ſit pietas nec littera nec dabit etas.

Deo gratias.

Incipit prologus in tractatū de ſancto Johanne euangeliſta. venerabilis patris Vincētij Beluacenſis.

Ompleto diligenter ex dictis ſanctorum patrū pro modulo virium noſtrarū auxiliāte dn̄o tractatu diffuſiori de beatiſſima virgine dei genitrice. placuit etiā de beato euāgeliſta Johanne tractatū breuem ſub eadem forma contextū adijcere. videlicet eiuſdē virginis ſacre paranympho. cui nimirū ad hoc ipſum virgini electo ac ſpecialis amoris priuilegio ceteris diſcipulis familiarius dilecto cura illius pie cōmiſſa eſt a filio iam in cruce pro nobis morituro. Habet autem capitula vigintiſex.

I De origine ſancti Johannis euangeliſte.
ij De arte ipſius ⁊ priori conuerſatione.
iij De ipſius electiōe ⁊ corporis ⁊ animi puritate.
iiij De priuilegio amoris precipui quo Chriſtus dn̄s eū dilexit
v Cur eū pluſq̄ Petrū amauit
vj De hoc q̄ in cena ſupra pectus eius recubuit.
vij Cur ei dn̄s matrē ſuam de cruce commendauit.
viij Qualiter in hac dignitate Petro ſimilis fuit.
ix Qualiter eius virginitas ceteris apoſtolis emineat.
x Qualiter poſt aſcenſionē dn̄i predicauit. ⁊ in exiliū miſſus apocalypſim ſcripſit.
xj Cur ⁊ qualiter euangeliū deſcripſit.
xij Q̄ pulcre de vtraq̄ chriſti natura interſcalariter diſſeruit.
xiij Cur ei dn̄s reſeranda ſue diuinitatis arcana reſeruauit.
xiiij Cur in aquile figura deſignatur
xv Cur filius tonitrui appellatur.
xvj Cur ab ipſo nomen ſuū quod eſt Johānes in eius euangelio ſubticetur.
xvij Q̄ eius doctrina omnē phīam diuinam ⁊ humanam ſupergreditur.
xviij Qualiter in aſſertiōe fidei Petro comparatur.
xix Q̄ etiam in ſublimitate verborum eidem preferatur.
xx Q̄ inſuper deificatus āgelis aſſimilatur.
xxj De ipſius epiſtolis ⁊ abundātia fraterne charitatis.
xxij De miraculis eius ⁊ paſſionibus
xxiij De tranſitu ipſius
xxiiij De illorum opinione qui putant eum in ſepulcro viuere.
xxv De ipſo die tranſitus eius feſtiue celebrando.
xxvj De ipſo apoſtolo a nobis interpellando ⁊ imitando.

Incipit tractatus de ſancto Johanne euāgeliſta editus a venerabili patre Vincētio Beluacen̄.

De origine ſancti Johannis euangeliſte. Iſidorus i ſermone de ipſo Capitulum .I.

Beatus Johānes euangeliſta virgo ē a domino electus atq̄ inter ceteros magis dilectus. Chryſoſtomus ſuper Johannem omel. vj. Et hic tantus vir patriā habuit galileā. ignobilem videlicet ſterilemq̄ prouinciā. cui detrahebant phariſei ⁊ ſcribe dicentes: a galilea prophetam non ſurgere. ita vt et

ille vere iſraelita Nathanael.ſ.cū Philippo reſpondens diceret: A naçareth ciuitate galileę videlicet poteſt aliqđ boni eſſe? Nec de aliqua fuit inſigni vel nominata villa ſed de bethſaida. patrē habuit Zebedeū piſcatorē vilis.ſ.artis et indiſciplinabilis egenū ⁊ pauperē. matrem vero habuit Mariam dñi noſtri Jeſu chriſti materteram. ❡ Ex glo. ſup epiſtolam ad Gal. Beata quippe virgo Maria mater dñi Joachim ⁊ Annę filia fuit. quę videlicet Joſeph viro de domo Dauid nupſit vnde ⁊ ipſe Joſeph dñi pater putatiuꝰ extitit. Mortuo autem Joachim. Cleophas frater Joſeph eius relictam accepit vxorem.ſ. Annam ⁊ genuit ex ea filiam quam ⁊ vocauit Mariam. Hęc quidem Alpheo nupſit ⁊ ex eo filios quattuor.ſ. Jacobum ⁊ Joſeph Simonē ⁊ Judam ſuſcepit. Mortuo quoqꝫ Cleopha quidā Salome vocatus eandem.ſ. Annam duxit ⁊ ex ea filiam itidē noīe Mariā genuit ⁊ hęc tertia Zebedeo nupſit qui ex ea filios Jacobum qui dictus eſt maior. et Johannem euangeliſtā genuit.

❡ De arte ipſius ⁊ priori conuerſatione. Chryſoſtomꝰ vbi.ſ. Capitulum .II.

Habuit ergo Johannes vt dictum eſt patrē Zebedeū piſcatorem. adeo videlicet egenum ⁊ pauperem vt ⁊ filios ad eandē induceret operationē. Cumqꝫ etiam ī piſcatoribꝫ alij quidem maiores ſint. ⁊ alij minores. apoſtolꝰ noſter hic quoqꝫ minorem tenebat ordinē. quia nec in mari venabatur ſed in paruo quodam ſtagno cōuerſabatᷣ. Hęc erat ei vita cum Jacobo fratre ſuo ⁊ patre. vnde ⁊ vocauit eum Chriſtus ſciſſa reficientē retia quod ⁊ ipſū vltimę erat inopię. ❡ Idē ſuper Marcū omel. xviij. Tanta ſiquidē erat eis egeſtas vt vetera cōtexerent. quia noua emere neqbāt. Nec parua ſunt hęc documenta virtutis oēs facilem pauperiem tolerare. de iuſtis laboribus viuere. mutua ſibi charitate cōnecti. ⁊ in patris inopiſ obſequio laborare. ❡ Idē ſuper Johannē vbi ſupra. Hunc deniqꝫ Johannē illitteratum ⁊ idiotam fuiſſe Lucas teſtatur: quia is inops ⁊ pauper. nec ad forum ſe imittebat. nec viris ſapientibꝫ loquebatᷣ ſed piſcationi affixus erat ipſo ꝓqꝫ piſcium ſilentiū imitabatᷣ. huius ergo genus ⁊ patriam ⁊ educationē ⁊ artem docere non eſt ſuperfluū ſed valde neceſſarium. Cum enī didiceris quis ⁊ vnde fuerit. ⁊ ex quibus ⁊ qualis: deinde vocem eius de verbo eterno ⁊ phiam omnē audieriſ tunc vere ſcies quia non fuit ipſius ſed virtutis diuinę monentis animā eius. ꝑ ipſum enī ad humanam naturam loquitur deus.

❡ De ipſius electione et corporis et animi puritate. Ex prologo in euangelium Johannis. Capitulum. III.

Hic itaqꝫ ſicut predictuꝫ eſt virgo eſt a deo electus quē de nuptijs volentē nubere vocauit deus. Cuiꝰ virginitatiſ in hoc duplex teſtimoniū in euangelio datᷣ. qđ ꝑ ceteris dilectus a deo dicitur. ⁊ huic matrem ſuam pendens in cruce cōmendauit deus. vt a virgine virgo ſeruaretur. ❡ Beda in omel. ſuper principiū Johannis. Unde ⁊ ſingularis priuilegio caſtitatis meruit vt ceteris altius caperet ſimul ⁊ patefaceret arcanū deitatis. Neqꝫ enī in cęna ſup pectus dñi fruſtra recubuiſſe perhibetᷣ. ſed per hoc typice celeſtis hauſtū ſapīę ceteris excellentius de ſanctiſſimo eiuſdē pectoris fonte potaſſe docetᷣ. ❡ Chryſoſtomꝰ ſup Johannem. Etenī animi ſui pulcritudine ⁊ intelligentia ipſum Chriſtum

attraxit ac ſpūalē grāꝫ acqſiuit. Sicut enī lyram bene cōpoſitam aureū plectrū habentē. Ita preparatā reddit aīaꝫ ſuam vt magnū quid ⁊ excelſuꝫ ſpūiſancto reſonaret per illam. Petrus damianus in ſermōe de ſctō Johanne euangeliſta. Idem nimiruꝫ nuptialis copule thalamū deſerens omnē illecebre carnalis ardorē in celeſtiū voluptatē delitiarū trāſtulit artiſſimoqꝫ in ſui redemptoris ac dilectoris amore ſeipſuꝫ ɔiūxit. ꝓpter quē.ſ. federa thori cōiugalis abdicauit. Vn̄ diuinitus illi conceſſum eſt vt tāta cor eiꝰ etiā circa fratres gratia repleret. vt ſacroſanctuꝫ pectoris eius templū velut quidā diui caminꝰ incendiꝫ videret. Quod pfecto patenter agnoſcit in quibuſdaꝫ ſcripturis eius in quibus vtiqꝫ p oēs fere paginas q̄ſi per quaſdam rimas charitatiꝫ vapores effundens charitatiꝫ eſtuare videtur ardoribꝫ.

De priuilegio amoris p̄cipui quo Chriſtꝰ eū dilexit. Beda in omel. dixit Jeſus Petro. Capitulum IIII.

Diligebat qdē eū Jeſus nō exceptiꝫ ceteriꝫ ſinglarit ſolū ſed p̄ ceteriꝫ familiariꝰ vnū quē ſpecialis p̄rogatiua caſtitatiꝫ ampliori dilectione fecerat dignū. Oēs quippe ſe diligere pbauit qbꝫ ait: Sic me pr̄ ⁊ ego dilexi vos. Hūc aūt pre oībꝫ dilexit qui virgo electus ab ipſo virgo in euū pmāſit. Quem enī a carnali nuptiarū volūtate retraxit. potiore ſui amoris dulcedine donauit. ⁊ huic vt dictū eſt moriturus in cruce mr̄em ſuā cōmendauit. Idē ſup Marcū. Adoleſcens qdem ille amictꝰ ſyndone magiꝫ in ſe q̄ꝫ in ceteris amorē dn̄i pmāſiſſe cōprobauit. q̄ fugiētibꝫ illis vinculo charitatiꝫ aſtrictꝰ donec ab hoſtibꝫ cōprehēderet eū, pſeqꝫ nō omiſit. Necdū tn̄ charitatē pfectā habuit q̄ timorē expellit q̄ nimirū a comitatu ſaluatoris pfugē potuit. Verūtn̄ ab hoſtibus qrū p̄ñtiā ⁊ facta deteſtabat fugit. nō aūt a dn̄o cuiꝰ amorē etiā abſens corpore fixū in corde ſeruauit. Nec aliquis hūc negat p̄ ceteriꝫ mgr̄o dilectū intelligi fuiſſe Johānē quē ⁊ longa poſt hꝫ in carne vita eius indicat. eo tpe fuiſſe adoleſcentem. potuit aūt fieri. vt ad horaꝫ elapſus ſuo mox ſūpto veſtimēto redierit ſeqꝫ turbis ducētibꝫ Jeſū quaſi vnū ex ipſis miſcuerit donec pueniret ad atriuꝫ pontificiꝫ cui notꝰ erat ſicut ipſemet ī euāgelio ſuo inſinuat.

Cur eū plus q̄ꝫ Petrū amauit. Augꝰ ſup Johānē hic ī ſermōe omel. xxiiij. Capitulū V.

Ueri aūt pōt cū Johannem plus dilexerit dn̄s cū ipſū dn̄ꝫ plus dilexerit Petrus. qs duoꝝ melior ſit. vtrum q̄ minꝰ a Chriſto diligit ⁊ eū plus diligit. an q̄ plus diligit ⁊ minꝰ diligit. Ettū autē ipſe ſapio meliorē qui plus Chriſtū diligit. felicioreꝫ vo quē plus diligit Chriſtꝰ: Facile reſpondere. ſi iuſticiā libatoris nr̄i minus eū diligenti a q̄ plus diligit. ⁊ plus eū a q̄ minꝰ diligit quēadmodū defendere. puidere. Hugo ī opuſculis ſuis. Triobꝫ qdē modis charitas pfecta dr̄. ɔſtātia. ſ. ⁊ deuotiōe. Cōſtantia dr̄ pfecta qn̄ fortiꝫ ē ad oīa aduſa tolerāda. Deuotione vo qn̄ plene ſucceſa eſt ad ea q̄ recta ſūt appetēda. Cōſtātia qn̄ ſic viget vt nō poſſit ſupari. Deuotiōe qn̄ ſic ardet vt ampliꝰ nō debeat inflamari. Prima perfectio aliqn̄ huic vite cōceditur. Secūda vo ad futurā reſuat. Cōſtātia ī Petro. ardor ī Johē notat. Itaqꝫ ɔſtāti dr̄: Cōfirma frēs tuos. de tenero aūt dr̄: Sic eū volo manere donec veniā. Augꝰ in omel. vbi. ſ. Iuxta myſticū q̄ ſenſū in Petro ſignificat actualis vita. in Johāne contēplatiua. In vtroqꝫ p̄ñs pit ⁊ futura. Quaꝝ vna ē in fide. altera in ſpe. Vna ī labore altera ī requie. Vna cuꝫ hoſte pugnat.

altera ſine hoſte regnat. Jō q̃ dixit dñs Petro: Sequere me. de Johãne autē Sic eũ volo manere donec veniã. Ac ſi dicat: Tu me ſequere p imitationē pferendi tpalia mala. ille ꝟo maneat donec ſempitna veniã reddit̃ bona. Qđ enī p eũ ſignificat̃ nō vtiq̃ nũc ſ; cũ venerit Chriſtus implebitur.

De hoc q̃ in cena ſup pect⁹ eiuſ recubuit. Raban⁹ ſuper Matheum. Capitulum .VI.

Itaq̃ Johãneſ ob amoris ꝑcipui grãz quã ꝟgiual' glĩa meruit ſup re dēptoꝛis ſui pect⁹ in cęna recubuit. Iſidoꝛ⁹ vbi. ſ. Vñ ⁊ euãgelij fluenta de illi⁹ ſacro fonte potauit ⁊ tanq̃ vn⁹ de paradiſi fluminib; verbi dei grãz in toto oꝛbe terraruz diffudit. Aug⁹ ſup pncipiũ Johannis. Erat enī ⁊ iſte Johes de mōtibus illis de qb; ſcriptũ eſt: Suſcipiãt mõtes pacē pplo ⁊ colles iuſticiã. Qual' aũt mons erat q̃ nō ſolũ oĩa terrarũ cacumina. ſ; etiã oēs aeris cãpos ⁊ altitudines ſiderũ ⁊ choꝛoſ angeloꝝ trãſcēderat. Niſi enī h̃ oĩa creata trãſcēderet ad verbum p qđ facta ſũt oĩa non pueniret. Petrus damian⁹. Hãc deniq̃ ſupeminēte diuę ſcię grãz tũc diuit⁹ illuſtrata mēte cõcepit cũ in ſacroſctõ myſticę cęnę puiuio ſup̃ pect⁹ ſaluatoꝛi recubuit. Nã q2 in pectoꝛe Jeſu ſũt omēs theſauri ſapię ⁊ ſcię abſconditi. Ex illo cęleſti gaçophylatio ſũmã traxit. vnde nr̃ę pauptatꝭ inopiaz copioſa lĩbalitate ditaret. Jmo ſup̃ fontē pennis vitę recubuit vt ⁊ ipſe tũc ſp manãtia fluẽta doctrinę cęleſtis hauriret ⁊ eadez nob poſt modũ ꝑfixo certi tempis articulo ꝓpinaret. Magn⁹ videl; padiſi fluui⁹ q̃ ex pncipali ſui fontꝭ oꝛigine ꝓfluēſ ⁊ ab vberiori cęleſtiuz chariſmatũ inũdatiõe ꝓcedens ſqualētia deſerta mentiũ hũanaꝝ irrigat ⁊ ad ꝓferēda bonoꝝ operũ tanq̃ nouarũ ſegetũ germina vberrima fertilitate fęcũdat. ⁊ non imerito tam ꝓfunda tam ſupeminēs reuelatio diuitatꝭ ꝟgini debebat̃ vt q̃ carnis ſibi met amputauit illecebꝛas fęlici cõmertio ꝓ carnali dulcedine cęleſtiũ eplarũ diuitijs frueretur. Ad tm̃ enī ꝓuect⁹ ē ꝑuilegiũ grẽ vt oēs trãſgrediēs creaturã illuc acie mētꝭ attingeret q̃ nō ꝓpha. nō pr̃iarcha. nō deiq̃ q̃ſq̃ ab ipſo mũdi pmoꝛdio cogſcitur in carne poſitus aſpiraſſe.

Cur ei Chriſt⁹ de cruce matrē ſuã cõmēdauit. Cap .VII.

Nec mirũ ſi redēptoꝛ noſter btõ Johãni vicē ſuam ad declarandũ diuitatꝭ ſuę myſteriũ delegauit quē ad cuſtodiēdã venerabilē mr̃ez ꝑpetuã videl; ꝟginē q̃ſi alterũ filiũ ſuo loco ſuppoſuit. Qui videl; Johs q2 de deo mirabilit̃ atq̃ incõpabilit̃ cęterꝭ moꝛtalib; loquit̃. iure factũ ē vt nō ſolũ a grecꝭ ſ; etiã a latinis vndiq̃ theolog⁹ appelletur. Jtaq̃ theothocos Maria q2 deũ veracit̃ genuit. theolog⁹ Johãnes. q2 dei ꝟbũ añ ſecula apđ patrem eſſe ⁊ deũ eſſe nō ſoluz inenarrabiliter vidit ſ; ⁊ ꝓfundiſſima ſubtilitate deſcripſit. Vñ non imerito põt dicere cuz ꝓpha: Eructauit coꝛ meũ verbũ bonuz. Recte igit̃ ꝟgo ꝟgini ad obſequiũ traditur ⁊ ꝓ dño ſeruus vice filij ſubꝛogat̃ vt ꝟginal' pudicitię ſplendoꝛ ex vtraq̃ pſona ſibi inuicē cõgruat ⁊ floꝛidus intimi candoꝛꝭ aſpect⁹ qđ in ſe viuē conſiderat h̃ ꝟnare ⁊ ĩ altero deprehendat. Beda vbi. ſ. Quē ğ dñs a carnali nuptiarũ voluptate retraxerat. ac potiore ſui dulcedine amoꝛiſ donauerat huic iam in cruce moꝛitur⁹ eandē virginē vt eius caſta vita caſtis ei⁹ tueret̃ obſequijſ cõmēdauit. ſicq̃ ĩ loco chꝛiſti chꝛiſto iubēte ſucceſſit dũ ſuſcipiēſ mr̃ez mgr̃i diſcipul⁹ alt̃ q̃dãmõ ꝓ Chꝛiſto derelict⁹ ē fili⁹. Hieronym⁹ in ſermõe đ aſſumptiõe. Jtaq̃ licet tot⁹ eã apl'oꝛũ choꝛus nō deſeruerit ſ; ei dilectiõis officio famulat⁹ ſit int̃ q̃s. ſ. apl'os poſt filij reſurrectiõe intrans ⁊ exiens de ipſius

incarnatione ⁊ reſurrectiōe familiari⁹ cō
tulit. Johānes tn̄ amplius ⁊ ſpecialius
vſqꝫ ad vitę finē eius obſequijs deſerui-
uit q̄ nimirū eā a benigno mgr̄o ſibi cō
miſſam in ſuā quaſi mr̄em filius accepit

¶ Qualit̄ in hac dignitate Pe-
tro ſimilis fuit. Petrus damia-
nus vbi ſ. Cap. VIII.

Ibet hic duos egregi-
os redēptoris nr̄i diſcipulos q̄
liter int̄ ſe q̄dam dignitatꝭ con
gruant ſimilitudīe Petrū videlꝫ ⁊ Jo-
hannē ad inuicē cōpare. Cōmiſit naqꝫ
dn̄s Petro claues eccleſię. voluit ⁊ bea
to Johāni cuſtodiā ꝫ delegare Marię.
vtraqꝫ nimirū mr̄. mat̄ Maria. mat̄ ec-
cleſia. Sꝫ Maria mr̄ Chriſti. eccl̄ia mr̄
chriſtianoꝝ. De Maria Chriſt⁹ carneꝫ
ſuſcepit. eccl̄iā ꝫ vo de laterꝭ ſui carne ꝓ-
duxit. ex iſta ꝓdijt ſm̄ carnē nat⁹. illā ꝓ
tulit carne iam mortu⁹. ex iſta voluit na
ſci. ꝑ illa dignat⁹ eſt mori. Ex vna ſemel
natus ē in pſona ſua. ex altera q̄tidie na
ſcunt̄ mēbra ſua. Traxit ex vna qd̄ ꝑ al
tera moreret̄. ex quo vtraqꝫ coīter ſalua-
retur. Magna igit̄ ⁊ fęlix mr̄ ē beata vir-
go Maria ex cui⁹ viſceribꝫ caro Chriſti
eſt aſſūpta. ex q̄ rurſus ꝑ aquā ⁊ ſangui-
nē ꝓfluxit eccl̄ia. Hoc itaqꝫ modo ⁊ ex
Maria ꝓdiſſe videt̄ eccl̄ia. vtraqꝫ tn̄ ca
ſta. vtraqꝫ mūda. vtraqꝫ ꝑpetuę ꝟgi-
nitatꝭ ſigculo ꝯmunita. Haꝝ itaqꝫ dua
rum matrū duarū ꝑpetuo ꝟginū. alte
ram Petro. alterā voluit cōmēdare Jo
hanni. vt ꝑpēſo diligēt̄ vtriuſqꝫ pōde-
re miſterij excellētiū meritoꝝ dignitaſ in
duobꝫ cęli ſenatoribꝫ videat̄ ęq̄ri. dicit
dn̄s Petro: Tibi dabo claues regni cę
loꝝ. Nūq̄d ⁊ btā ꝟgo Maria frēs cha-
riſſimi cęlū nō fuit. In cui⁹ vtero ꝟgina
li nouē mēſibꝫ tota diuitatis plenitudo
ꝑmanſit. Ex cui⁹ caſtis mūdiſqꝫ viſceri-
bus dei ꝟbū ꝑ qd̄ facta ſūt oīa īmacula
ta carne ſe veſtiuit. In anguſto .ſ. late-
bat aluo ꝯcluſus ſ toti⁹ orbis iura rege-
bat īmēſus. In breuiſſimo inqꝫ ꝟginis
vteri domicilio ꝯſtitut⁹ ⁊ cęli gubnabat
imperiū. ⁊ threnoꝝ oīuꝫ nō amiſerat pnci
patū. Nō ġ ꝓſūptiue cęlū dr̄ venerabil̄
ꝟgo Maria. atqꝫ iō btm̄ Johānē dn̄s
q̄dāmodo cęli clauicularīū eē ꝯſtituit.
cū beatę genitricꝭ ſuę cuſtodē iuſtū eē de
creuit ⁊c.

¶ Qualit̄ eius virginitas ceteris
eminuit. Hieronymus vbi ſ.
Capitulum IX.

Jcet aūt multo magni-
ficētior ī Maria ꝟgine ſit ꝟgi
nitas ꝓpt̄ excellētiā gr̄ę. Vna
tn̄ integritas carnis eſt vna ꝟtus q̄ ad
inuicē cognata ſociat̄ in vtroqꝫ Et q̄to
ꝟginitas ꝟginitati coḡtior. tāto beat⁹
euāgeliſta cęterꝭ excellētior ac ꝟbo ex vir
gine incarnato vicinior. Jō q̄cq̄d ē illd̄
qd̄ ꝟgo genuit totū ille lx̄ ꝑ ſpm̄ ſctm̄ ꝑ
ut potuit māifeſti⁹ nobꝭ reſ̄auit ⁊ docuit.
¶ Petrus damian⁹. Jtaqꝫ q̄uis ī oī
bus ſctīs ſp ſit angelice mūdicie ꝯtuber-
nalis ⁊ cognata ꝟginitas. btūs tn̄ Johs
tāto reliq̄s ꝟgines ſupat. q̄to ꝟginita
ti beatę ꝑ ſedulitatꝭ ac ꝑpetue cuſtodie
meritū appropinq̄t. a q̄ videlꝫ ſola ꝯce-
dit̄ qꝛ fęcūditas ꝟginal̄ q̄ eſt in Maria
nullis oīno meritꝭ comparanda ꝓbat̄. et
nō ſolū qꝛ fęcūda ſ etiā qꝛ deifica. Nam
ꝟginē q̄dē parere nouū ē ac ſingulare.
deū vero parere ita oēꝫ nouitatē ſingl̄a-
ritatꝭ exuperat. ita oīa q̄ mirāda ſūt an-
tecedit atqꝫ incōpabilit̄ ſupereminet. vt
nec mēte cōcipi nec lingua valeat expli-
cari. Sꝫ ſic venerādę mr̄is dn̄i ꝟginitaſ
btī Johis ꝟginitatē excedit. ſic ipſe pro
glioſo ꝯtubnio ei⁹ cęteros a mūdi pnci-
pio ꝟgīneſ āncedit: qd̄ ille recubitus in
pectore ſaluatorꝭ. ille diuus ardor queꝫ
ex arcana eius inſpiratiōe cōcepit. Jta ī
ei⁹ viſceribꝫ oīuꝫ libidinū fomēta deco-
xit vt eius corpus tanq̄ reuera ſpūſſcti
templū a cūctis ꝟnaret ęſtuantꝭ luxurię
ſqualoribꝫ defecatū. Nec vllū ī eo locū

flãma libidinis vendicabat cui grã ſpiritusſcti iugit' obũbrabat. Quo circa dignũ fuit vt ad cuſtodiã mr̃is dñi ſocius haberet' archãgelo Gabrieli q̃tin⁹ ⁊ ille quondã cęleſtis paranymphus intactam ꝟginẽ inuiſibilit' cuſtodiret. ⁊ iſte foriuſecus fragilitati fęmineę obedientię ſuę miſteriũ exhiberet. Et cõgruũ erat. vt q̃ talẽ genuit q̃ ſimul cęli ⁊ terrę dñs eſſet vtriuſq; patrię in ſuo ꝯſortio ciues h̃ret vt ĩ ore duoꝝ vel triũ ſtaret oẽ ꝟbum. Quapropt' vt dictũ eſt ſup. btũs Johs q̃to familiarior cũ mr̃e ꝟbi ꝟſat' tãto ⁊ ipſe ꝟbo vicinior ĩuenit'. ⁊ q2 nõ ab alio ſ ab ipſa ꝟitate dict⁹ eſt filius ꝟginis Marię eiuſdem genitricis: nemo iure videtur illo maior ĩ merit̃ q̃ ſpãli q̃dã gloria frat' eſt ſaluatoris.

Qualit' poſt aſcẽſionẽ dñi ⁊ in exilium miſſus ⁊ apocalypſim ſcripſit. Beda ſuper Marcum Capitulum X

Porro tpe dñicę paſſionis ⁊ reſurrectiõis ⁊ ĩ cęlũ aſcẽſionis vſq; ad vltĩa tpa Domitiani p ãnos circit' ſexageſimũ q̃ntum abſq; vllo ſcribẽdi admĩculo p̃dicabat ꝟbũ dei. Iſidorus vbi .ſ. Nimirum q̃ſi vn⁹ d̾ paradiſi fluminib⁹ eiuſdẽ ꝟbi dei grã ĩ toto t'rarũ orbe diffudit ⁊ dũ euãgeliũ in aſya p̃dicaret. a Domitiano cęſare ĩ pathmos inſulã metallo relegatus apocalypſim ſcripſit. Ex plogo ſup Apocalypſim. Tota q̃ppe trinitas Chriſto ſm hũanitatẽ. ⁊ Chriſtus Johãni p angelũ. Johes aũt eccleſię paſſiões ei⁹ nouiſſimas reuelauit. et quę p eis p̃mia ſuſceptura ſit de q̃ reuelatiõe libꝝ p̃fatũ cõſcripſit. Et merito Chriſt⁹ ſ Johãni reuelauit q̃ excellebat oĩb⁹ p̃uilegio caſtitat̃. ⁊ q̃ grã dei interp̃tatur. q̃ oĩa bona q̃ agebat grę dei aſcribebat. ⁊ q̃ oĩa ĩmãia tormẽtoꝝ ęq̃nimitate mẽt̃ ſuſtinebat. Apocalypſis ſ int' reliq̃s noui teſtamẽti libros vocat' ꝓphia. ſ alijs excellẽtior ꝓphetijs. q2 d̾ Chriſto ⁊ eccl'ia mag' ex p̃te adimpleta iam denũciat ſacra. vel etiã iõ. q2 cũ alijs vnipharia iſti triphariã data ẽ ꝓphia. ſimĩl'. ſ. de p̃terito ⁊ de p̃nti. ⁊ de futo. Et ſic euãgeliũ leg̃ obſuãtias. ſic iſta ꝓphia veteres excellit a longe ꝓſpiciẽtes ventura ꝓphetias. Ad cui⁹ roborãdã firmitatẽ occurrit etiã auctoritas mittẽt̃ deferẽt̃ ⁊ accipient̃. Ex eplari ſuper Dionyſiũ. Ibidẽ q3 dũ eẽt ĩ exilio ſctũs ariopagita Dionyſi⁹ ad eũ direxit epl'a3 cõſolatoriã ſcribẽs ſ mõ: Aue vere dulciſſime. vere amabili ⁊ deſiderabili ac dilecto valde dilectiſſime. ſaluto te ſacrã animã adhuc ĩ aſyacã terrã reuertent̃ ibiq; opabert̃ optimi dei imitatiões ⁊ his qui tecum ſunt trades.

Cur ⁊ qualit' euangeliũ deſcripſit. Beda vbi .s. Cap .XI.

Ubi aũt idẽ Johãnes a Domitiano miſſus ẽ in exilio irrũpentes in eccleſiam heretici Marchion ⁊ Cherinthus ⁊ Hebion ac ceteri q̃ Chriſtũ añ Mariã eẽ negabãt ſimplicitatẽ euãgelicę fidei pũſa doctrina maculabãt. Sz dũ ipſe poſt occiſionem Domitiani p̃mittente pio p̃ncipe nerua rediret epheſũ cõpulſus ẽ ab oĩb⁹ epĩs aſyę de coęťna p̃ri diuinitate Chriſti ſcribere euãgeliũ. eo q2 ĩ ceteroꝝ triũ euãgelijs d̾ hũanitate ei⁹ ⁊ his q̃ p eã geſſit ſufficiẽs ſibi viderẽt' h̃re teſtioniũ. Qd ille nõ alit' ſe facturum rñdit niſi ĩdicto ieiunio oẽs ĩ cõe dñ3 dep̃caret' vt ille digne ſcribere poſſet. Hoc itaq; patrato reuelatiõe ĩſtruct⁹ ac ſpũſſcti grã debriatus oẽs hereticoꝝ tenebras ſubita ꝟitatis luce diſpulit dũ Chriſtũ dñ3 ⁊ verũ hoĩe3 ex hoĩe tpalit' ⁊ verũ deũ ex deo patre ęt'nalit' natũ vere cũ illo ⁊ ſpũſctõ ſpernte3 aſſertiõe clariſſima p̃docuit. omniaq; vere diuinitat̃ q̃ſtũ alteri mortaliũ nulli licuit arcana reſerauit. Et ſ ꝟgini p̃uilegiũ recte ſuabat' vt ad ſcrutãda ſacramẽta ꝟbi ĩcorruptibil' incorrupt⁹ admitteret' Hieronymus in. li. de

illuſtrib⁹ viris. Hic itaqȝ Johēs quem dñs Jeſus amauit plurimū nouiſſim⁹ oīuȝ aduerſus hereticos ⁊ maxime cōtra hebionitharū dogma ſcripſit euāgeliū. Et ⁊ aliā hui⁹ ſcripture cām ferunt ꝙ cū legiſſet volumīa Mathei ⁊ Marci ⁊ Luce probauerit quidē textū hiſtorie eoſqȝ firmauerat vera dixiſſe. ſed vnius anni tm̄ in quo ⁊ paſſus ē poſt carcerem Johānes hiſtoriā texuiſſe. Pretermiſſo igitur anno cui⁹ acta fuerāt a tribus expoſita ſuperioris tpis. anteqȝ Johēs clauderetur in carcere narrauit geſta.

¶ Quā pulcre de vtraqȝ natura chriſti interſcalariter diſſeruit. Petrus damian⁹. Cap. XII.

Et qr mediator dei ⁊ hominū ex duabȝ naturis diuina videlicet ⁊ hūana conſiſtit vnus emanuel: btūs Johēs vtriuſqȝ nature fidelis miniſter p oē euāgeliū text⁹ ſui ſeriem ſic ſtili modū tempat ⁊ qdā viciſſitudine myſtice varietatis alternat vt modo hūana pnūciet. modo diuina reuelet. mō que hūanitatis ſūt hiſtorialiter inſerat. modo q̄ ſūt diuinitatis qdā ſublimiū ⁊ ſubtiliū verboꝝ maieſtate depromat. Tātaqȝ locutionis arte vim verboꝝ temperat ⁊ librati moderaminis ſobrietate diſpēſat. vt nec diuinitatis arcana vulgari. nec ea q̄ fidei nre neceſſaria ſūt patiatur abſcondi. Proinde cū hiſtorie verba contexit velut p tenuiſſimas rimas diuinitatis fulgorem ad oculos hoīuȝ coruſcare pmittit. ſicqȝ dū de tenuiſſimo luce eterne radio oculis mentis nre pſtringitur ad indagādū mox illud inacceſſibile ſumme veritatis lumen pſpicacius aperitur. Ecce in capite ſui liber deificū illud ac ſingulare ponit exordiū: In pncipio erat verbum ⁊c. Ecce aquila dei ad celi verticē ſublimiter euolat ſed ad eſcam neceſſe ē vt preſſis alis aliqn̄ in imū ſubmiſſa deſcēdat. Unde et paulopoſt qd ſubdat audite: Et verbū inquit caro factū eſt ⁊c. Hinc ſpōſa ſpōſo dicit in canticis. Uenter tuus eburne⁹ diſtinct⁹ ſapphyris. In membris nempe hūani corporis vix aliquid ventre fragilius ſiue tener⁹ inuenitur. Ebur aūt eſt os elephantis qd animal ferunt eſſe caſtiſſimū frigidiſſime nature. Uenter ergo eburneus eſt ſponſi. qr ſuſcepta redemptoris hūanitas fragilis ab oī peccatoꝝ contagio caſta prorſus ⁊ inuiolata pmanſit. Sapphyrus aūt lapis eſt ſereni celi colorem habens. Uenter ergo ſponſi erat diſtinct⁹ ſapphyris. qr Chriſti hūanitas diuinis virtutibȝ refulgebat. vt inter ſapphyros candor eboris appareret. qr ſic dñs ex parte aſſumpti hoīs opabatur hūana vt aliqn̄ nihilomin⁹ ex pte deitatis oſtenderet ⁊ diuina. Nam eſurire. flere. poſtremo crucifigi ⁊ mori hūanitatis erant opera. miracula vero facere ⁊ non ſolum alios ſed ſemetipſum etiā a mortuis ſuſcitare euidentiſſima erant diuinitatis indicia. Hoc itaqȝ modo beat⁹ Johānes q̄ſi eburneum ventrem ſponſi ſapphyris diſtinguit dū aliqn̄ diuinitatis alta. Aliqn̄ hūanitatis infirma deſcribit.

¶ Cur ei de⁹ reſerāda ſue diuinitatis arcana reſeruauit. Ca. XIII.

O q̄ȝ miranda ſuper nos celeſtis cōſilij diſpēſatio. q̄ȝ pfunda diuine ſapīe eſt altitudo. Deſcendit deus ad hominē vt occultaȝ hoībus innoteſceret diuinitatē ad hūane mortalitatis exire dignat⁹ eſt publicū vt nobis eternitatis ſue reuelaret arcanum. Sȝ ſi mox vt ī euāgelice doctrine cepit verba pferre ac noue grē myſteria rudibus adhuc imperitoꝝ cordib⁹ apire: ſtatim diuinitatis ſue panderet ſacramentum: Cuius queſo ferret auditus. cuiuſ vnqȝ capet intellectus? Nam vt de diuinitate nunc taceam cum dñs diceret: quia niſi māducaueritis carnem filij hoīs ⁊c. protinus aſpernati ſunt verbum ⁊ exhorruere. non quilibet imperiti ſed etiam ipſi diſcipli nequerūt cape verba myſterij

Quid ergo facerēt ante ſoleꝫ qui cęcati ſunt ad lucernā? Quō tonitrui ſuſtineant ſonitū qui clāgentis tubę pondus ferre nequeūt? imo qui ſuppreſſe ac temperate vocis exilitate ſurdeſcūt? Propter hoc igitur redemptor nr̄ dilectuꝫ ſibi diſcipulū ſpeciali ꝓrogatiua ad declarandam ſuę diuinitatis eſſentiā quōdam quaſi organuꝫ fecit atqꝫ vt hic ſuppleret qđ ad tempus ipſe dñs diſpenſatiue ſuppreſſerat ſibimet vicariū dereliquit. quatinus expleto paſſionis ac reſurrectiōis aſcenſioniſqꝫ myſterio. poſt tredecim fere annoꝝ luſtra. cū iam videlicet hoīes liberiorem ad capeſcendā veritatē haberēt mentis obtutū h coeſſentialis ꝛ coeterni deo verbi panderet ſacramentuꝫ. Humanę quippe imbecillitatis ordo poſcebat vt prius hūanitatis Chriſti primordia curſū conſummationēqꝫ pnoteſceret. miracula etiam quę in hoīe geſſit addiſceret. ſicqꝫ paulatim ad comprehendēdū deitatis occulte myſteriū ſuis vegetata ꝓuectibus aſpiraret. Quapropter diuini fuit cā cōſilij vt cęteri euangeliſtę qui in deſcribēda ſaluatoris humanitate verſati ſunt longe pręcederent. Iohannes vero cum hoies tanquam primo lactentes firmiora iam in via veritatis veſtigia figerent. eos ad agnoſcēdam diuinę noticię celſitudinē ꝓmoueret ſcribendo contradidit. Origenes ſuper illud idem. In principio inquit erat verbum ꝛc. Ecce vox ſpūalis aquilę auditum pulſat eccleſię. vox inqꝫ altiuoli volatilis vltra oīa quę ſunt ꝛ quę non ſunt omnē theoricā altiuolis intime theologię pēnis clariſſimeqꝫ contemplatiōis obtutibꝫ trāſcendētis ꝛ paulopoſt fuit inquit homo miſſus a deo ꝛc. Ecce nūc aquilam de ſublimiſſimo vertice montis theologię leui volatu deſcēdentem ad ꝓfundiſſimā hiſtorię vallem de cęlo in terram pennas altiſſimę contemplatiōnis demittentē. Intuere ergo cęlum apertum. id eſt. reuelatum mūdo ſummę deitatis myſteriū. aīaduerte diuinū angelum ſuper filiū hoīs aſcendentem nobis videlicet ipſum eſſe deū in principio verbum annūciantē moxqꝫ ſuper filium hoīs deſcendentē ac verbum carnem factum eſſe clamantem. Petrus damianus vbi ſupra. Hanc nimirum aquilam ꝛ olim Ezechiel cęteris imminere quattuor aīalibꝫ vidit. ꝛ ipſe Iohānes ſuimet. vt ita loquar. ꝓpheta factus volātē in myſtica viſiōe conſpexit. Origenes vbi. ſ. Superuolat enī non ſolum quę intelligi ac dici poſſunt. verum etiam ea quę omnē intellectum ꝛ ſignificationē excedunt.

Cur in aquile figura deſignatur Beda in omel. ſuper principiū Iohānis. Cap. XIIII.

Merito igitur in figura quattuor animaliū aquilę ſpeciē gerit quę ꝛ cunctis auibꝫ volare celſius ꝛ cunctis aīantibꝫ clarius ſolis radijs obtutus infigere conſueuit. quia cęteris euangeliſtis velut in terra cum dño ambulantibꝫ. id eſt. tempalē ipſius gnātionem pariter ꝛ tempalia facta diligentius exponentibꝫ. hic velut ad cęlum cuꝫ dño volauit dum ęternam diuinitatis eiuſ naturam per quam facta ſunt oīa ſublimius mente volando ꝛ limpidius ſpeculando cognouit. ac nobis cognoſcendā

Cur tonitrui filius appellatur Beda ſuper Marcū. Cap. XV.

Hinc etiam recte filius tonitrui dictus eſt. non ſolum quia de nube ſonū illum terrificum: Hic eſt filius meus dilectus. audiuit. ſed etiam quia de cęleſtibꝫ intonans vocem illam theologicam quam nemo prius edere nouerat emiſit. Quā tanto virtutis pondere grauidam reliquit vt ſi aliquanto plus intonare voluiſſet. nec ipſe mūdus capere potuiſſet. Chryſoſtomus ſuper Iohannē. Is itaqꝫ de cęlo loquens ꝛ tonitruo clariorem vocem emittens omnē terrarum orbem continuit et aſſumpſit ac boatu repleuit. Non enim

aſper ꝛ indelectabilis eſt iſte boatus·ſed omni armonia muſica voluptuoſioꝛ ac deſiderabilioꝛ ac lenire pre oĩbus edoctus· Inſup etiã ſanctiſſim⁹ ꝛ tantꝫ ineffabilib⁹ plenus vt eos qui cũ diligentia ſuſcipiunt ꝛ cuſtodiũt non ſit de reliquo hoĩes eſſe ꝛ in terra manere· ſed ſupꝑ oĩa mũdana ſtare celum inhabitare ꝛ in angelicam requiem tranſlatos eſſe. Nihil enĩ nobis dicit hũamũ ſed oĩa ſpiritualia abyſſis·id eſt·ab occultis illis ſpirituſſancti theſauris que ꝛ angeli per eiuſ vocem didicerũt nobiſcum. Ceterũ vt in euangelio legitur dñs vtriqꝫ fratri·ſ· Jacobo ꝛ Johanni noĩa impoſuit boanerges quod eſt filij tonitrui quoꝝ nimirum ſublime meritũ in monte meruit audire tonitruũ patris exiuiſſe ꝺ filio tonantis: Hic eſt filius meus dilectus ipſum audite·vt videlicet ꝛ ipſi per nubeꝫ carnis ignem ac fulgura in pluuiaꝫ ſpargerent in terris. Deus quippe fulgura ĩ pluuiam fecit vt extinguat mĩa qꝺ iudicium punit·vnde ſcriptuꝫ eſt: Mĩam ꝛ iudicium cantabo tibi dñe.

¶Cur ab ipſo nomẽ eius qꝺ eſt Johannes in eius euangelio ſubticetur. Origenes vbi·ſ· ·Capitulum· ·XVI·

Deniqꝫ non immerito nomen eius Johannes vocatuꝫ eſt·quod interpꝛetat' latine cui donatum eſt. Cui enĩ alij theologoꝝ dõnatum eſt·abdita ſũmi boni myſteria penetrare eaqꝫ ꝛ mentib⁹ hũanis ac ſenſibus intimare ? Nũquid ſũmo apoſtolorum vertici qui dño interroganti de ſe reſpondit tu es Chꝛiſtus filius dei viui. Sed Petrus vt ſup dictũ eſt in actionis ꝛ fidei foꝛma ponitur· Johannes in contemplationis atqꝫ ſcientie typo mittitur. Unde hic ſuper pectus dñicuꝫ recumbebat quod eſt contemplatiõis ſacramentũ·ille ꝯo frequent' titubabat q̃ſi trepide actionis ſymbolum. ¶Beda in omel'· Dixit Jeſus Petro.

Itaqꝫ nouit fraternitas veſtra quis ſit ille diſcipulus quẽ diligebat Jeſus idẽ videlicet Johannes aplus qui ꝛ ipſum euangeliũ ſcripſit. Ideoqꝫ pſonam ſuã accidentiũ rerũ indicijs quã ꝓpꝛio deſignare vocabulo maluit. ¶Aug⁹ ſuper Johannẽ ſer·lix· Erat enĩ hec conſuetudo eoꝝ p quos diuina narrabat' hiſtoꝛia vt cum ad ſeipſuꝫ quis veniret quaſi ꝺ alio loquẽs·ſic ſe oꝛdini ſue narrationis inſereret tanqꝫ rerũ geſtarũ ſcriptoꝛ·nõ tãqꝫ ſui ipſius ꝑdicatoꝛ. Quid enĩ deperit virtuti·cum ꝛ ipſa res dicitur ꝛ iactantia deuitatur ? Hoc qꝑpe Johannes narrabat quod ad eius laudẽ maximã pertinebat. ¶Beda vbi·ſ· Ponit autẽ ꝛ aliud indiciũ pſone ſue dicens: Qui ꝛ recubuit ſupꝛa pect⁹ dñi· ꝛ mgr̃i in cena qꝺ nõ ſolum pñtis dilectionis ſed ꝛ futuri ſignũ erat myſterij Jam eteni tunc figurabat' ex ſcripturus erat euangeliũ vberius ꝛ altius ceteri ſacre ſcripture paginis arcana diuine maieſtatis complexurũ. In pectoꝛe nãqꝫ Jeſu chꝛiſti ſunt omnes theſauri ſapientie ꝛ ſcientie abſconditi. Itaqꝫ ceteros euangeliſtas nouimus plura de miraculis ꝛ paucioꝛa ꝺ diuinitate locutos ſaluatoris. Johãnes autem perpauca de humanis actibus ſcribens exponendis arcanis diuine nature ſe potius indidit patenter inſinuãs q̃ta de pectoꝛe Jeſu flu enta doctrine celeſtis que nobis ructaret hauſerit. ¶Idem ſuper Mattheum. Deniqꝫ perſonam ſuaꝫ quam deſignare vitauit ex vocabulo in fine deſignat ex officio dicens: Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimoniũ perhibet de his et ſcripſit hec·perhibuit ſcribẽdo ·ꝑhibuit denuo eadem que ſcripſerat docendo. Perhibet etiam nunc euangeliũ quod deſcripſit eccleſijs legẽdũ pandendo.

¶Q' eius doctrina omnẽ philoſophiam diuinam ꝛ humanaꝫ ſupgreditur. Petrus damianus vbi·ſ· · Cap ·XVII·

Meritoqꝫ nimirū et pce⸗dentes oēs ⁊ ſubſequētes diui⸗norum ſcriptores voluminum gloria ſingularis eloquij precedit· quem non luxuria polluit· non libido corrupit ſed virginalis integritas incorruptio⸗nis perpetue titulo decorauit. Augu⸗ſtinus de ciui· dei· li· x· Sꝫ videlicꝫ pudet hoīes doctos ex Platonis diſci⸗pulis fieri Chriſti diſciplos· q̄ piſcatorē ſuo ſpū tanta ſape docuit ⁊ dicē. Hie⸗ro· ad Paulinū. Jobs ruſtic⁹ ⁊ pi⸗ſcator indoct⁹· ⁊ vn̄ illa vox obſecro: In pncipio erat verbū ꝛc. Hoc doct⁹ Pla⸗to neſciuit· hoc Demoſthenes eloquens ignorauit· pdā inquit ſapiaꝫ ſapientiū. Aug⁹ vbi· ſ̄· li· xxij· Nō enī peritos grāmatica· nō armatos dialectica· non inflatos rhetorica. Piſcatores Chriſt⁹ cū fidei retib⁹ ad mare hui⁹ ſeculi pauciſ⸗ſimos miſit· ⁊ ex oī genere taꝫ multos pi⸗ſces tantoqꝫ mirabiliores q̄to rariores ipſos etiā pħos cepit. Chryſoſto⸗mus vbi· ſ̄· Fortaſſis aūt ⁊ piſcatorē ſe auditurū eē q̄s expectabat de his que ſūt in flumib⁹ de piſcib⁹ in aquis grega⸗tim natantib⁹. Sed illi tantus ⁊ idiota poſtq̄ ad Chriſtū venit de celeſtib⁹ phi⸗loſophari cepit· nobiſqꝫ celſa dogmata referre· que nullus vnq̄ antea hō didi⸗cit. Et ſi ḡ derideāt gentiles hoīuꝫ iſto⸗rum ruſticitatē· ex q̄ tamē ⁊ hic ⁊ reliqui piſcatores fuerūt extūc pythagorica in ſi⸗lentiū deuenerūt. Aug⁹ ſup Johā⸗nē ſer· vij· Nā etiā illū vere iſraelitaꝫ ſcꝫ Nathanael q̄ erudit⁹ ⁊ peritus in le⸗ge fuit dn̄s int̄ diſcipulos ponere noluit q̄m vt ſapiaꝫ mūdi confunderet idiotas elegit· volens quippe ſupboꝝ frangē cer⸗uiceꝫ· nequaq̄ p oratorē queſiuit piſca⸗torem· imo de piſcatore lucrat⁹ ē impera⸗torē. Magn⁹ Cyprian⁹ orator· ſed pōr Petrus piſcator· p quē poſtea crederet ⁊ orator· ⁊ etiam imperator.

Qualit̄ in aſſertiōe fidei Pe⸗tro compat̄. Petrus damian⁹ vbi· ſ̄· Cap· XVIII·

Proinde vt btō Petro Jobes multiplicit̄ compet̄ cuꝫ diſcipulos ſuos redemptor nr̄ inq̄reret q̄ circa ſe opiniōe hoīes tenerēt̄ illi qꝫ ptin⁹ reſpōdiſſēt: Alij Johannem baptiſtā ꝛc· donec ad Petrū ventū eſt nutabat aſſertio nec ambiguitatꝫ vincu⸗lum ſoluebat̄. At vbi requirit̄ qd habe⸗at diſciploꝝ ſenſus pcedit in veritatꝫ cō⸗feſſione q̄ pmus erat in apłica dignita⸗te videlicet Petrus. Tu es inquit Chri⸗ſtus filius dei viui. Int̄ nutantꝫ adhuc fidei ſinuoſa volentia· int̄ pcelloſas am⸗biguitatū fluctuantiū tēpeſtates· piſca⸗tor iſte veritatis anchorā fixit· ⁊ fidei na⸗uiculam in tutiſſimo tranquilli port⁹ gre⸗mio collocauit. Sꝫ videam⁹ vtrū Jo⸗hannes etiā huic operi aliquā cum bea⸗to Petro ſimilitudinē teneat. Conſtā⸗tiſſime nanqꝫ poſt aſcenſionē dn̄i pdica⸗tionis arguit̄· ſicqꝫ a Domitiano tūc ce⸗ſare in exiliū deſtinat̄· ptinus vt ſup di⸗ctum eſt heretici Marcion Cherintus ⁊ Hebion ceteriqꝫ q̄ plurimi quos ipſe cōuenient̄ antichriſtos appellat caulas eccleſiaſtici gregꝫ irrumpūt· ⁊ velut lupi graues ſuper ouilia paſtoris auxilio de⸗ſtituta graſſant̄ ⁊ ſeuiūt Chriſtū· ſ· ante Mariam nō fuiſſe dogmaticabāt· ⁊ ita ſimplicē euāgelice fidei puritatē pfidie ſue ſqualorib⁹ corrūpebant. Confundit̄ mundus· eccleſia turbat̄· vacillat fides ⁊ velut inhorreſcente tempeſtate pfidie plurimi naufragant̄. Quid plura: Tā⸗dem perempto Domitiano duce diui⸗na gratia· Johannes epheſum redit tur⸗batam eccleſiā gemit. Sed quicquid in⸗uenitur erroris turbine ac tēpeſtate tur⸗batum ſolidius atqꝫ robuſtius ad pſti⸗ne fidei reuocauit ſacramentū. Naꝫ ro⸗gat⁹ vt ab hiſtoriogphis tradit̄ a cha⸗ritate fere toti⁹ vniūſalis eccleſie ⁊ illud prorupit elogiū inſpiratiōis diuine: In pncipio erat verbum ꝛc. Hoc ita ſigcu⸗lo veritatis ⁊ hereticorum tergiuerſatio⸗nibus metam fixit ⁊ catholicorum fidem extunc ⁊ deinceps certitudine roborauit

Petrus itaq̃ petra: Tu es inquit Petrus ꝛc. Petra quoq̃ factus eſt. ⁊ Johannes ſupra cuius fidei fundamentū totius eccleſię ſtructura ꝯſurgit quā videlicet ſiue furor hereticorū impingat ſiue temptationum impetus irruat non euertit.

¶ Et etiam in ſublimitate verborum eidem prefertur. Capitulum XIX.

Plane qḋ vterq̃ diſcipulus ꝓtulit de ſacro dn̄icę fidei q̄ꝗ ꝓfūdiſſimū ſit atq̃ oīno diuinū: Illud tñ bti Johis ſingl'aritatē locum ſibi vēdicare ꝯſpicit. q2 neq̃ an̄ illū neq̃ poſt illū ħ īde ſcripſiſſe aliq̃s īuenit̄. Nā illā bti Petri ſniaꝫ ⁊ Marthā ſororē Laçari eiſdē fere verb̄ legim⁹ ꝓtuliſſe eodē ſpū q̄ ⁊ Petrus inſpirante. Quid aūt mirū ſi Johēꝫ ḋ diuinitate loquētē btō Petro ꝓferim⁹ cū illud euāgelij ſui ſingulare pncipiū ipſa etiā dn̄ica v̄ba ſi dici liceat excedē videm⁹. Nec iniuria fit redēptori nr̄o ſi dicat̄ ipſe ſublimius aliq̄d depromere p diſcipulū q̄ꝫ p ſeipſū. ⁊ p illi⁹ liguā māifeſte ꝓferre qḋ p ſemetipſū liq̄do voluit apire. Nā vt ħ q̄dā adhuc int̄ eoſdē btōs apl'os compatio videat̄. ħ enī btō Johāni dn̄s cōceſſit ī verb̄. qḋ ⁊ Petro ꝯtulit ī miraculis. videlꝫ vt ⁊ iſte altiora proferret ⁊ ille maiorib⁹ v̄tutū ꝓdigijs coruſcaret. Nā in actib⁹ apl'oꝝ īuenim⁹ q2 ī plateiſ eijciebāt infirmos ⁊ ponebāt ī lectul' ⁊ ḡbatis vt veniēte Petro ſaltē vmbra illi⁹ obumbraret quēq̄ illoꝝ ⁊ l'ibarent̄ ab infirmitatib⁹ ſuis. Jta dn̄s qḋ ꝓdixit exhibuit. qḋ ꝓmiſit īplenit. Nā ī eiuſdē Johannis euāgelio dic̄: Amē amē dico vobis q̄ credit in me opa q̄ ego facio ⁊ ipſe faciet ⁊ maiora hoꝝ faciet. Jn Petro igit̄ ipſe opabat̄. ipſe q̄ꝫ ī Johe loq̄bat̄. Nō enī ait: vos eſtis q̄ loq̄mī. ħ ſpirit⁹ pr̄is v̄ri. ¶ Origenes vbi ſ̄. Et Petrus q̄dē Chriſtū deū hoīēꝫ in tpe factū cognoſcēs ⁊ ꝯfitēs altiſſime q̄dēꝫ volauit. ħ alti⁹ Johēs q̄ eūdē Chriſtū deum de deo an̄ oīa tpa genitū intellexit.

¶ Et inſup deificat⁹ angelis aſſimilatur. Cap. XX.

Spirituale ergo pegaſū titiuolum denudū Johānem dico theologū q̄ oēꝫ creaturaꝫ oēmq̃ ſupans intellectū deificat⁹ deificantē intuit in deū. O Paule beate raptus es vt aſſeri ī padiſū ⁊ in tertiū cęlū. ſed Johānes trāſgredit̄ oēꝫ padiſū cęlūq̃ creatū. Jn tertio cęlo vas electiōis ⁊ mḡr gentiū audiſti v̄ba q̄ nō licet hoī loq̄. Johānes intime v̄itatē inſpector vltra oē cęlū in padiſo padiſoꝝ. ħ ē. in cā oīuꝫ audiuit vnicū v̄bū p qḋ facta ſūt oīa. qḋ ⁊ licuit ei loq̄ q̄ꝫtū pōt hoīb⁹ pdicari. Vn̄ ⁊ fiducialit̄ clamat: Jn pncipio erat v̄bū. Nō ḡ iaꝫ erat hō ħ pluſq̄ꝫ hō. qn̄ ⁊ ſeipſū ⁊ oīa q̄ ſūt ſupauit ⁊ ineffabili ſapię v̄tute puriſſimoq̃ mētē acumine ſubuect⁹ in ea q̄ ſup oīa ſūt ſecreta videlꝫ vni⁹ eſſentię in trib⁹ ſubſtātijs. ⁊ triū ſubarū in vna eēntia introiuit. Nō enī alit̄ potuit ī deū aſcēdere niſi p⁹fieret de⁹. ſic nec oculoꝝ nr̄oꝝ radi⁹ rerū ſenſibiliū ſpēs atq̃ colores pōt ſentire pu⁹q̄ꝫ ſe radijs ſolarib⁹ īmiſceat vnūq̃ in ipſis ⁊ cum ipſis fiat. Bctūs ḡ theologus in deū trāſmutat⁹ v̄itatē pticeps deū v̄bū in deo pncipio clamat ſubſiſtere. ħ ē. deum filiū ī deo pr̄e. Aug⁹ vbi ſ̄. ſer. j. Hęc ē ſapiā dei q̄ in cor hoīs nō aſcēdit ſic apl's ait: Verū ſi nō aſcēdit ī cor hominis quō aſcēdit ī cor Johis: An forte nec ī cor Johis aſcēdit: Sꝫ ⁊ ſic dici poteſt cp intimū aſcēdit ī cor ei⁹ inq̄ꝫtum ipſe hō nō erat ħ angelus eē cepat. ¶ Chryſoſtom⁹ vbi ſ̄. Deniq̃ huic aplō aſtiterūt etiam v̄tutes ſupnę animi ei⁹ pulcritudine ⁊ intelligentia ⁊ ſpecioſitate virtutis attonite per quaꝫ ⁊ ipſuꝫ chriſtū vt dictum eſt attraxit. ⁊ ſpiritualem gratiam acquiſiuit. ¶ Petrus damianus vbi ſupra. Hanc nimirū Johis eminētiā. hāc meritoꝝ ſublimiū

celſitudinē angeluſ ille cognouit q̄ ſe ab illo adorari ꝓhibuit· vide inq̄t ne feceriſ. Refugit obſequiū ab illo ſuſcipe quem nouerat apud cōem iudicē locū grē familiariſ obtinere. Frēm recognouit. ſocium indicauit.

De ipſius epiſtoł ꝛ abūdantia fraterne charitatis. Ex glo· ſup epiſtola Johānis. · Ca· XXI·

CEterū idem Johānes pręt apocalypſim ꝛ euāgelium epłam q̄ contra ſtulticiā hereticoꝝ ſcribit in q̄ de fidei ꝛ charitatiſ pfectione agit. Sꝫ ꝛ reliquę duę cū ꝛ ꝟbis ꝛ materia ſimileſ exiſtāt p̄mę ꝓbantᷣ eiuſ dem eſſe apł̄i· nō vt q̄dā·ſ·opinantᷣ Johannis p̄ſbyteri. Petrus damianus vbi· ſ· Itaqꝫ q̄d vt ſup̄ dictū eſt diuinitus illi conceſſum eſt vt poſt fęd era thori cōiugalis ob Chriſti amorē abdicata· tanta cor eius etiā circa frēs grā repleretᷣ vt ſacroſanctū pectoris ei⁹ templū velut camin⁹ q̄dam incendij diui videretur in ſcripturis eius patenter agnoſcitur. In quib⁹ vtiqꝫ p oēm fere paginā q̄ſi p q̄ſdam rimaſ charitatiſ ſapores effū dere charitatiſ ardorib⁹ ęſtuare videtur. Nō enī p̄ſes noīatim ad charitatē prouocat· modo nō filios ſed filioloſ q̄ſi tenere diligēs appellat· modo ꝓprijs ętatum vocabulis infantes· modo iuuenes modo ſingillatim cōmouet adoleſcētes Modo etiam mulierib⁹ epłas deſtinat· eaſqꝫ ad cautelā fidei ꝛ ſtudiū ſincere dilectionis inuitat. Hic itaqꝫ inenarrabilis charitatiſ ardore ſuccēſus huc illucqꝫ ſe ꝟtens vndiqꝫ circūiēs oēs hūanę conditionis ordines oculo curioſe ſollicitudinis īueſtigat· ꝛ q̄ſi artus vniu̾ſalis eccleſię fact⁹ toti⁹ hūani gn̄is ſūmā illius patrię amplectitᷣ· atqꝫ ad redēptoris ſui conſortiū trahere vnūquēqꝫ ſingillatim admonēdo conatᷣ. Amor q̄ppe dn̄i q̄ eū p̄ cunctis mortalib⁹ plus dilexit· eo pondus ei fratnę dilectionis exhibuit vt nimirū plus amaret· q̄ plus amabatᷣ· ꝛ qui p̄mus erat in redemptoris amore p̄cipuus fieret in fraterna charitate. Hieronym⁹ ſup epłam ad Gal· li· iij· Deniqꝫ cū ephesi moraretᷣ· ꝛ vix ſenex inter diſcipuloꝝ man⁹ ad eccleſiā deferretur. Nec poſſet in plura ꝟba vocē contexere· hoc tm̄ p ſingulas ſolebat collectaſ pferre: Filioli diligite alterutrū. Tandē ꝟo diſcipuli ꝛ frēs q̄ aderant affecti tedio qꝛ eadē ſemp audirēt: Dixerūt mgr̄ quare ſemp hoc loqueriſ· qui rn̄dit: Dignam Johanne ſn̄iam· qꝛ p̄ceptū dn̄i eſt· ꝛ ſi ſolū fiat ſufficit.

De miraculis et paſſionibus. Iſidorus vbi· ſ· Cap· XXII·

HUius aūt inter aliaſ virtutes magnitudo ſignoꝝ hec fuit· mutauit in aurū ſilueſtres frondiū virgas littoreaqꝫ ſaxa in gēmaſ fragmina q̄ꝫ gēmarū in ꝓpriam reformauit naturā. Viduā preterea rogatu populi ſuſcitauit ꝛ rediuiuū corpuſ iuueniſ aīa remeante repauit. Bibens q̄ꝫ lętiferum hauſtū· nō ſolū euaſit piculū· ſ eodem etiā poculo ꝓſtratos ī uite repauit ſtatū. Beda ſup Marcū. Itaqꝫ cęteris Chriſti diſcipulᷣ p paſſionē conſūmatiſ in pace eccleſię vocationē ſuā expectauit ſicut de illo dn̄s p̄dixit: Sic eū volo manere donec veniā. Nō qꝛ non ꝛ ipſe multos antea labores p dn̄o p̄ſſuraſqꝫ maloꝝ tolerauerit· ſ quia eccleſijs Chriſti p aſyam quā regebat iam longe lateqꝫ fundatiſ vltimū in pace ſeniū finierit. Nā ꝛ in actib⁹ apl̄oꝝ cū ceteriſ inuenitur apl̄is flagellatuſ· qn̄·ſ·ibant gaudētes a cōſpectu concilij· qm̄ digni habiti ſūt p noīe ipſius cōtumeliā pati. Pręt hec a Domiciano ceſare ſicut in euāgelica narratᷣ hiſtoria in feruentiſ olei doliū miſſus ē· ex quo tm̄ dīna ſe ꝓtegēte gratam tā intact⁹ exiuit q̄ꝫ a corruptiōe carnalis cōcupiſcētię extrane⁹ fuerat. Nec multo poſt ab eodē pncipe in pathmos īſulā relegat⁹ ē exilio ꝓpt̄ inſupabilē cōſtantiā euāgeliçandi· vbi licet humano

reſtitutus ſolatio·diuinę tamen viſionis ⁊ allocutiōis crebra meruit cōſolatione releuari. Hinc ⁊ ibidē apocalypſim manu ſua conſcripſit quā ei dn̄s de p̄nti vł futuro ſtatu ecclię reuelauit. Vn̄ cōſtat ꝑmiſſionē ſic manēdi donec veniret dn̄ſ nō eo ꝑtinere q̊ ſine labore certamis victur⁹ in mūdo ſed illo potiuſ q̊ ſine dolore paſſionis trāſitur⁹ eſſet e mūdo.

De tranſitu ipſius. Iſidorus vbi·ſ· Capitulū ·XXIII·

D Eniqꝫ btūs Johannes Anno ſexageſimo ſeptimo poſt paſſionē dn̄i ſub ꝓncipe Traiano iam feſſus ſenio cū diē ſuę trāſmigrationis ſibi ſentiret īminere· iuſſit ſibi ſepulcrū effodere·indeqꝫ valedicēs frībus oꝛone facta viuēs tumuluꝫ introiuit·dehinc in eo tanq̄ꝫ in lectulo reqeuit. Auguſtin⁹ ſup Johānē ſer·xxiiij· Tradūt aūt eundē qn̄ ſibi iuſſit fieri ſepulcrū incolumē p̄ntē fuiſſe eoqꝫ effoſſo ⁊ diligētiſſime pręꝑato ibi ſe tanq̄ꝫ in lectulo ſicut dictuꝫ eſt collocaſſe ſtatimqꝫ defunctū eſſe. Vt aūt alij putāt nō defunctū ſed defuncto ſimilē cubuiſſe·⁊ cū moꝛtuus putaret̄ doꝛmiēteꝫ fuiſſe ſepultum·donec ⁊ Chꝛiſt⁹ veniat ſic manere ſuāqꝫ vitā ſcaturiginem puluerꝭ indicare. Qui puluis credit̄ vt ab imo ad ſuꝑficiem aſcēdat tumuli flatu quieſcētꝭ impelli. Beda vbi·ſ· Siqdē vt in patrū litterꝭ inuenim⁹ ꝙ idē Johs vt ſup̄ dictum ē vbi longo feſſus ſenio diem ſui receſſus īminere cognouit cōuocatꝭ diſcipulis ſuis poſt exhoꝛtatiōes ⁊ poſt miſſarū celebrationē vltimuꝫ valefecit eis. Deinde ꝟo deſcēdēs in defoſſū ſepulturę ſuę locū·facta oꝛone appoſit⁹ eſt ad pr̄es ſuos taꝫ liber a doloꝛe moꝛtꝭ q̄ꝫ alienus a coꝛruptione carnis. Hieronymus in aſſūptione beatę virginis. Deniqꝫ qđ de glioſa ꝟgine dei genitrice Maria nōnulli aſtruere volunt eā ſcꝫ iam a moꝛte coꝛꝑalit̄ ſuſcitatā ⁊ in cęleſtibꝫ btā cū Chꝛiſto īmoꝛtalitate veſtitam·h̄ etiā de beato Johanne miniſtro eiuſdem ꝟginis ſimilit̄ ꝟgine plurimi aſſeruerāt·qꝛ·ſ·in ei⁹ ſepulcro vt aiūt nō niſi māna īuenit̄ qđ ⁊ ſcaturire cernit̄

De illoꝝ opinione q̄ putāt eū in ſepulcro viuere. Aug⁹ vbi·ſ· ·Capitulum ·XXIIII·

P Ꝟero ſi verū eſt qđ nōnulli putāt vt dictū eſt Johānem nō defunctū ſed defuncto ſimilē in ſepulcro cubuiſſe ⁊ donec Chꝛiſtus veniat ſicut de illo p̄dixerat ſic manere ſuāqꝫ vitā ſcaturiginē puluerꝭ indicare·difficilioꝛ exinde naſcitur quęſtio: Cur diſcipulo ſuo Jeſus quē p̄ cęterꝭ diligebat intm̄ vt ſuper pectus ei⁹ diſcūbere mereret̄·ꝓ magno munere longuꝫ in coꝛpoꝛe ſomnū donauerit·cū beatū Petrū per ingentē martyrij gl'iam ab onere ipſius coꝛꝑis ſoluerit·eiqꝫ qđ Paulus cōcupiſſe ſe dicit diſſolui·ſ·⁊ eſſe cū chꝛiſto cōceſſerit. Beda in omel. Certe ſicut in euāgelio legit̄ dicente Petro de Johanne: Dn̄e hic autē quid·dn̄s quidem rn̄dit: Sic eū volo manere donec veniā. Quā videlꝫ dn̄i reſponſionē ita tractabant fratres q̄ſi Johānes moriturus nō eſſet·qđ nō ſic intelligenduꝫ eē Johānes ipſe ſollerter curauit admonere dicens·⁊ nō dixit ei Jeſus nō moritur ⁊c. Non ergo putandū eſt ꝙ diſcipulus ille moꝛtu⁹ in carne nō ſit·qꝛ nec dn̄s hoc ꝺ illo futurū p̄dixit·p̄s q̄ꝫ ait: Quis eſt hō q̇ viuet ⁊ nō videbit moꝛtē Sꝫ ita potius intelligēduꝫ eſt ꝙ cęteris Chꝛiſti diſcipul' ꝑ paſſionē cōſūmatꝭ ipſe in pace eccleſię aduentuꝫ expectauerit ſue vocatiōis·⁊ hoc eſt quod dn̄s ait: Aug⁹ in·li·de bono cōiugali. Virtutes ſiquidē animi aliqn̄ in opere patent·aliqn̄ in habitu latēt. Quo circa nō eſt impar patiētię meritū in Petro qui paſſus eſt·⁊ in Johāne q̇ paſſus nō eſt. Sicut nō eſt impar continentię meritū in Johanne q̇ nuptijs caruit ⁊ ī Abꝛaam qui filios gn̄auit·qm̄ ⁊ huius

celibatus·ꝛ illiuſ cõnubiũ militauerunt Chriſto pro diſtributione tempoꝝ.

De ipſo die tranſitus eius feſtiue celebrando. Petrus damianus vbi·s· Cap·XXV·

Ipſa ergo die qua ei uſdem beati Johãnis tranſitus memoria celebrať nobis leticie gaudia geminãť·qꝛ recenti natiuitatis dñice ſolẽnitate diſcipulus ille quẽ diligebat Jeſus ſui dilectoris amplexibus ſubagitur·ſocietate ꝑfruiť ꝛ quod viderat ꝛ quod audierat ꝛ qđ manibꝫ attrectauerat de verbo vite·tanto iam liquidius q̃to ſublimiꝰ conteplať. Hac die illa mirabilis aquila·ſ·Johãnes euangeliſta quã ꝛ olim Ezechiel eminere ceteris q̃ttuoꝛ aĩalibus vidit·et ipſe Johs ſuimet·vt ita loquar·ꝓpheta factus volantem in myſtica viſione conſpexit ad vnicam angeloꝝ ꝛ hoĩum eſcam pennis librata ſublimiũ meritoꝝ feliciter euolauit. Licet enĩ vbicũqꝫ fuerit coꝛpꝰ·illuc neceſſario congregenť ꝛ aquile·ſed iſte tanto familiariꝰ ad vite pabulũ coꝛruptionis vinculis iam ſolutꝰ acceſſit·q̃to ꝛ in carne adhuc poſitus in ipſum eterni ſolis oꝛbẽ·hoc eſt·in dñice ſubẽ claritatẽ radios purificate mẽtis infixit. Bernardus i ſermone de inocentibus. Vtili vo diſpoſitiõe triplex illa ſolẽnitas. videlꝫ ſctõꝝ Stephani ꝛ Johannis ꝛ innocentiũ natale dñi comitať vt nõ modo inť cõtiguas ſolẽnitates deuotio cõtinua ꝑcurrat·ſed ꝛ fructus dñice natiuitatis exinde nob velut ex ꝓſecutione q̃dam euidentius innoteſcat. Aduertẽ ſiq̃dẽ eſt triplicẽ quãdã ſctitatis ſpeciem in his tribꝫ nec facile q̃rtũ aliud genus ſctõꝝ reperiri poſſe arbitroꝛ in hoĩbꝫ Habemꝰ in beato Stephano martyrii ſimul ꝛ voluntatẽ ꝛ opus. In Johãne ſolum voluntatẽ·ꝛ ſolum opus in beatis innocentibꝫ. Biberũt ergo oẽs hi calicẽ ſalutaris·aut coꝛpe ſimul ꝛ ſpũ·aut ſolo coꝛpoꝛe·aut ſolo ſpũ. Ait enĩ dñs Jacobo ꝛ Johanni: Calicẽ quidem meum bibetis. Nec dubiũ q̃n de calice loqueretur paſſionis. Et Johãnes quidẽ ſeq̃batur eum non tam greſſu coꝛpis q̃ affectu ꝓmpte deuotionis ad imitationẽ ſcilicet paſſiõis. Qꝛ autẽ in pace vitã finiuit diuini cõſilii fuit·ſicut ipſe ait: Sic eũ volo manere donec veniã. An vo innocentiũ coꝛonis dubitat qs: Ille ꝑ chriſto trucidatos infantes dubitet inť martyres coꝛonari qui regnatos in Chriſto non credit inť adoptionis filios numerari. Alioqn q̃ñ coeuos ſibi pueros puer ille qui nobis natus eſt pateref occidi ꝓpter ſe qđ vtiqꝫ ſolo nutu poterat ꝓhibere. niſi melius eis aliquid prouideret vt queadmodũ ceteris infantibꝫ tũc q̃dem circũciſio: nunc vo baptiſmus ſine vllo ꝓprie volũtatis vſu ſufficit ad ſalutẽ Sic etiã ſuſceptũ pro eo martyriũ illiſ ad ſanctitatẽ ſufficeret. Sic ergo Stephanus martyr apud hoĩes cuiꝰ voluntaria paſſio apparuit euidẽter in eo·vel maxime qꝛ in ipſo moꝛtis articulo perſequentibus q̃ ꝓ ſeipſo maiorẽ ſollicitudinẽ gereret·atqꝫ ſenſũ in eo coꝛpe paſſionis vinceret affectus interne cõpaſſionis vt illoꝝ magis ſcelera q̃ ſua vulnera plangeret. Sic Johãnes apud angeloſ martyr quibꝫ tanq̃ creaturis ſpũalibꝫ ſpiritalia ſigna deuotiõis eiꝰ intonuerũt certiꝰ Hi ſũt vo plane martyres tui deus vt in quibꝫ nec hõ meritũ inuenit·nec angelus ſingłaris tue ꝓrogatiue grẽ cõmẽdeť euidentiꝰ. Vnde ſcriptũ eſt: Ex oꝛe infantiũ ꝛ lactẽtiũ ꝑfeciſti laudem.

De ipſo apl'o a nobis interpellando et imitãdo. Petrus damianus vbi·s· Cap·XXVI·

Quãtũ aũt apud dñm im petrãdi locũ q̃tũ ꝑcipue familiaritatis btũs Johes obtinuerit puilegiũ·hinc mãifeſtiꝰ colligẽ poſſumus quod in eius euangelio legimus. Ibi nanqꝫ dicit qꝛ in ipſo vitalis cene cõuiuio turbatꝰ eſt ſpũ dñs Jeſus·ꝛ ait:

Johanne euangeliſta

Vnus ex vobis me tradet. Aſpiciebāt
ergo ad inuicem diſcipuli heſitantes de
quo diceret. Erat autem recūbens vnus
in ſinu Jeſu· quē diligebat Jeſus. In-
nuit ergo huic Simon Petrus ꝛ dixit
ei: Quis eſt de quo dicit? Johāni mox
interroganti dn̄s reſpondit: Ille eſt cui
ego intinctum panē porrexero. O mira-
bilem atq; incomparabilē virum ꝛ oī chri
ſtiane deuotionis preconio preferendū
Ecce verbum profertur in mediū ꝛ tot⁹
tacet ac ſub ſilentij ſui cenſura reprimitur
ſenatus apoſtoloꝝ. Tāta ſiquidem ma-
giſtri pſidentis videbatur auctoritas vt
ſibi ſe diſtricta compeſceret beata diſci-
puloꝝ cōcio diſciplina. Heſitāt· ambi
gunt· atq; inter ſe inuicē oculoꝝ nutib⁹
quodāmodo interrogātes aſpiciūt De
runtamen lingua pferre quod geſtiunt
vel dn̄m conſulētes inquirere non preſu
munt. Tacet Petrus· tacet celi clauicu
larius. Tacet deniq; lingua que clauis
facta celorum celum ſimul ꝛ terrā ligat ꝛ
ſoluit cui inferi porte non preualent. Si-
let Andreas qui ipſi fratri ad fontē vi-
te preuius fuit. Non preſumit os aperire
Philippus· qui dum patrem ſibi oſtē-
di popoſcit pfunda myſteria indiuidue
diuinitatis audiuit. Oēs tacent· oēs du-
bitant ꝛ latenter inquirūt· non quidem
platione verborum ſed tm̄ nutibus ocu
lorum. Sed cum res diu ſub hac ambi-
guitate penderet· nec nōdum quiſpiam
dubietatē abſolueret· tandem Johānis
patrociniū querit⁹· ꝛ ſic ad rei dubie no-
ticiam peruenitur. Ille nimirū cum diſ-
cipulorum in ſe perſona ſuſcepta conſul
tor accedit· qui de ampliori familiari-
tatis atq; dilectionis prerogatiua confi-
dit· Vn̄ conſiderandū eſt fratres mei cha
riſſimi quante deuotiōis inſtantia beati
Johannis flagitare debeamus auxiliū
quem ſibimet interuentorē ꝛ ipſi apoſto
li petierunt. Etenim apud iuſtum iudicē
pro petōribus poterit q̄ etiā pro ipſis ce-
leſtis curie ſenatoribus interuenit? Et qui
aduocat⁹ fact⁹ ē ſūmis· q̄ humilis eſt im
plorādus a minimis? Huius igit tam ſb-
limis· tam pcellentiſſimi deo dilecti frēs
chariſſimi laborem⁹ precepta ſeruare per
huius veſtigia inq̄tū poſſum⁹ duce di-
uina gratia ſtudeamus incedere. Sed ſi
omnes cum Johanne virginitatē in car
ne iam habere non poſſum⁹· q: poſt nau-
fragium ſecunda reſtat tabula· ſtudea-
mus florere virtutibus· ꝛ ſic diuinitus vir-
ginitatis diſpendium amiſſe optime cō-
penſabim⁹. Inter hec autem charitas q̄
mater eſt omniū in ſacrario noſtri pecto
ris ſemper teneat pncipatum. Quia ſic
Johānes dicit: Deus charitas eſt· ꝛ q:
per charitatē dei filius deſcendit in vir
ginem vt nos exaltet ad paterne glorie
claritatem.

Finit liber de ſancto Jo-
hanne euangeliſta.

Da gloriam deo.

Prologus

Incipit prologus in tractatū de eruditione filiorꝫ regalium venerabilis patris Uincentij beluaceñ.

Sereniſſime ac reuerentiſſime dñe ſue francorum dei grā regine Margarete frater Uincētius beluaceñ. de ordine predicatorꝫ qualiſcūqꝫ lector in monaſterio ſuo de regali mōte ꝑpetuā in domino ſalutē ⁊ paratā in omnib⁹ ad eius obſequia voluntatē. Nup ſi bene recolitis veſtra ſublimitas meā paruitatē rogare dignata eſt. vt de ſcripturis diuinis floſculos cōpetentes excerperē. ex quibus cōpendioſum aliqđ ad liberorꝫ veſtrorū eruditionē ſalutarē cōficerē. quo videlicet eorū tenera infantia ſalubriter imbui poſſet. ⁊ quaſi vas nouū recēter infuſum odorē ſapiētie ſuauiſſimū eorū memoria ꝑpetuo retineret. Nā qđ noua teſta capit inueterata ſapit. Cū igit̄ in illo articulo tp̄is ob amorē ⁊ honorem illuſtriſſimi dñi noſtri regis opus quoddā vniuerſale de ſtatu p̄ncipis. ac toti⁹ regalis curie ſiue familie. necnō ⁊ de reipublice amminiſtratione. ac toti⁹ regni gubernatione. nō ſolum ex diuinis ſcripturis. verꝫ etiā ex doctorꝫ catholicorꝫ ſentētijs. inſup etiaꝫ philoſophicis ⁊ poeticis cōficere iā cepiſſem: vt veſtre petitiōi. que apud nos merito p̄cepti vigorē obtinet citius ſatiſfacerem ordine p̄termiſſo. ꝑtem illā prefati operis. q̄ ad puerorꝫ regaliū inſtructionē ꝑtinet ꝓponere feſtinaui. eāqꝫ dignationi veſtre ꝑ manū Simonis clerici. videlicet eruditoris Philippi boni indol' filij veſtri q̄ etiā in hocipſo valde ſollicit⁹ fuit apud me vt opuſculū iſtud explerē citius deſtinaui. In quo ſcꝫ opuſculo diligenter ex ſanctorꝫ ac prudentiū virorum ſentētijs cōpilato. Licet idem pueri propter noua infantie rudimēta nōdū apti ſint ad legendū ⁊ intelligēdū. interim tñ ipſorꝫ didaſcali ſiue magiſtri poterunt ex diuerſis ei⁹ capitulis. ꝑut eorꝫ diſcretiōi viſum fuerit eiſdem accipere et dare materiam litterarꝫ ac verſuū. ⁊ ipſi q̄ꝫ pueri cuꝫ aliquātulū in doctrina ꝓfecerint. per ſemetipſos inde poterūt ad diſcēdi ac bñ viuendi materie accipe documentū. Eſt autem hoc opuſculū ꝑ capitula ſubiecta diſtinctum

j. De puerorꝫ nobiliū eruditione

ij De magiſtri electione.

iij. De modo docēdi

iiij. De impedimētis addiſcēdi.

v. De trib⁹ neceſſarijs addiſcēdi.

vj. De qnqꝫ adminicul' addiſcēdi.

vij. De ſubiectiōe diſcipuli erga magiſtrum.

viij. De attentione ipſi⁹ ad audiēdū

ix. De docilitate ipſi⁹ ad ītelligēdū

x. De beniuolentia eiuſdem ad retinendum

xj. De ordīe ſcholaſtice diſcipline.

xij. De ſtudioſa diſcētis affectione

xiij. De ipſius fine illuminatione.

xiiij. De proficientiū lectione

xv. Qꝫ omne diſcentiū ſtudiū debet ad theologiā. id eſt. ad diuinā tendere ſcientiam.

xvj. Qualiter chriſtiano ꝯuenit omnia librorꝫ genera legere.

xvij. De ſtudio vel meditatione

xviij. De ſcribēdi exercitio circa aliena

xix. De exercitio circa ꝓpria ſcripta.

xx. De exercitio in diſputatiōe vel inquiſitione.

xxj. De contentione vitanda in diſputatione

xxij. De opponēdi et reſpondēdi cautela ⁊ moderatione.

xxiij. De morali puerorꝫ inſtructione

xxiiij. Qualiter omnia cōſonant huic etati erudiende.

xxv. De puerorꝫ coertione.

F

xxvj. De coertionis moderatione.
xxvij. De cauſis diſcipline libēter ſuſcipiende.
xxviij. Qr inſtruendi ſunt pueri de obedientia filiali.
xxix. Quibus obediētia exhiberi debeat.
xxx. De ſeptem gradib⁹ in modo obediendi.
xxxj. De morali cōpoſitione.
xxxij. De vita ſociali et eligenda ſocietate.
xxxiij. De concordia ſociorum et ſtabilitate.
xxxiiij. Qualiter pueri ad omnes homines debeāt ſe habere.
xxxv. De regimine vel diſciplina adoleſcentie
xxxvj. De bonis moribus formandis ī adoleſcente
xxxvij. De inſtitutione cōiugalis vite
xxxviij. De illo q̄ voluerit cōtinere
xxxix. De puerilib⁹ euacuādis in virili etate.
xl. Qr vir preterita debet recolere. et preſentia attendere.
xlj. Qualiter etiā futura debet prouidere.
xlij. De puellaꝝ cuſtodia et abſcōſione.
xliij. De litterali ⁊ morali eaꝝ inſtructione. ⁊ primo de caſtitate.
xliiij. De vitāda ornat⁹ ſupfluitate.
xlv. De pudicitie ſocietatꝫ ⁊ famulatus electione.
xlvj. De humilitate puellari ⁊ taciturnitate atq꜄ maturitate.
xlvij. De puella nuptui tradēda.
xlviij. Qualiter de coniugali ſtatu ſit inſtruenda.
xlix. Qualiter admonēda ſit de vita irreprehenſibili
l. De ſtatu viduali.
lj. De excellentia virginali

Incipit Tractatus de eruditione filioꝝ regaliū editus a venerabili patre Vincētio beluacēn. ob rogatū regine francie.

De puerorum nobilium eruditione. Capitulum. I.

Filij tibi ſunt erudi illos ⁊ curua illos a puericia eorum. Filie tibi ſunt. ſerua corpus earum. ⁊ non oſtendas hilarē faciem tuā ad illas Ita legit̄ Ecc. vij. Et dicit̄ hoc ad quēlibet fidelem. precipueq꜄ ad principē cuiuſ liberi q̄nto ad maioris honoris culmē in populo debent erigi. tanto maiori diligētia opus ē illos a pueritia erudiri. Eſt autem erudire extra ruditatē ponere. Anima ſiquidē infantis carni recenter infuſa ex eius corruptione cōtrahit et caliginē ignorantie q̄ntum ad intellectū. et putredinem cōcupiſcentie q̄ntum ad affectū. Ideoq꜄ rudis efficit̄. ⁊ ad intelligenduꝫ ⁊ ad bene agendū. Unde Aug⁹. in li. de trinitate. xiiij. Anima inquit etiā infantis paruuli ſe quidē noſſe credenda eſt. ſ; intenta nimis in eas res quas p corpis ſenſus tāto maiore quāto nouiore cepit delectatione ſentire. nequaq̄ ſe cogitare poteſt. Sic enim ī omnes corpis ſenſus. q̄ntum illa ſinit etas ſe quaſi coartat. vt quidquid p carnem allicit vel offendit. hoc ſolum vehemēter appetat vel abhorreat. Sua ergo interiora nō cogitat. nec admoneri poteſt vt hoc faciat. q̄r nondū admonentis nouit ſigna. vbi precipuuꝫ locum tenent verba. hec Aug⁹. Itaq꜄ ppter hanc duplicē ruditatē oportet hui⁹ animā ſuſcipere duplicem eruditionē. videlicet doctrine ad illuminanduꝫ intellectum. et diſcipline ad regendū affectum

Eſt enim doctrina ſcientia doctoris · vel monitoris diſcipulo impertita. Diſciplina vero ē vt dicit beatus Cyprian⁹. ornata morum correptio. Itaqꝫ pueri non ſolum erudiendi ſunt verbis · ſ; etiā ſi opus eſt flagellis. Unde dominus ad animā rudem ſic loquit̄ ſub figura hieruſalem Hiere. vij. Erudire inquit hieruſalem ne forte recedat a te anima mea · ⁊ ponam te deſertam terrā inhabitabilē · vbi etiā iuxta ſeptuaginta interpretes dicit̄ aptius: Per omnē dolorem et flagellū erudieris hieruſalē. Hinc etiā de p̄dicta duplici ruditate ac duplici eruditione dicit Auguſtin⁹ in libro de ciuitate dei. xxij. Quis ignorat cum q̄nta veritatis ignorantia que iam ī infantib⁹ eſt manifeſta · et cum q̄nta vane cupiditatis abundantia que incipit apparere in pueris homo in hanc vitā veniat · ita vt ſi viuere dimittat̄ · vt velit et facere quidquid velit · in omnia vel ī multa facinorꝫ ⁊ flagiciorum genera perueniat. Nam luxuria inuidia · rapina · īſana gaudia · homicidia piuria · ⁊ hui⁹modi omnia ab illa radice erroris ac pūerſi amoris oriunt̄ · cum qua omnis filius Adam naſcitur. Si diuina gubernatione non omnimodo dānatos deſerente · nec in ira ſua miſericordias ſuas cōtinente · in ipſis humani gener̄ ſenſibus prohibitio et eruditio cōtra iſtas cum quib; naſcunt̄ tenebras vigilant · et contra hos opponunt̄ impetus · plene tn̄ et ipſe laboribus ⁊ dolorib;. Quid enim ſibi volunt multimode formidines · que cohibendis puulorum adhibent̄ vanitatibus? Quid pedagogi · quid magiſtri · q̄d ferule · q̄d virge? Quid enī hui⁹modi penis agitur · niſi vt imperitia debelletur ⁊ praua cupiditas infirmetur · cū quibuſ malis ī hoc ſeculo viuitur. Quid ē enim q̄ cum labore diſcimus · ſine labore neſcimus · cum labore ſtrenui · ſine labore inertes ſumus? Nonne hinc apparet inquit hūana natura velut pondere ſuo ꝓcliuis exiſtat · et quāta ope vt inde liberet̄ indigeat? Deſidia · ſegnicies · pigricia · negligentia · quibus labor fugitur · ſunt vtiqꝫ vitia cum labor ipſe q̄ vtiliſ eſt ſit pena · hec Aug⁹. Quoniam ergo puerilis etas rudis et cōtumax eſt ad diſcendū · et pigra ad bene agendū · prona vero ad malum · ideo recte poſtquā dictū ē · Erudi illos ſtatim ſubiūgit̄: Et curua illos a puericia eorꝫ. Curua inqꝫ illos · i · ſubijce iugo domini per obedientiā · et etiam magiſtro p diſciplinā. De primo dicit̄ Threnorum. iij. Bonum eſt viro cū portauerit iugum domini ab adoleſcentia ſua. De ſecundo dicit̄ Eccl. vj. Subijce humerū tuum ⁊ porta illam · ſc; ſapiētie doctrinā ⁊ ne accidieris vinculis eius · id eſt · ne faſtidias vel grauiter feras eius inſtructionem atqꝫ coertionē. Hec ſunt enim vincula eius · de quib⁹ ibidē poſtea dicitur: Uincula ei⁹ alligatura ſalutar̄ · Curua inquit eos a puericia · quoniam etas illa tenella flexibilis eſt · ſicut cera mollis · vel arbuſtula nouella · Scd̄m hoc ḡtā eruditio q̄ curuatio refertur ad vtrāqꝫ · ſc; doctrinam verborꝫ · et diſciplinam morū. Uel ſpecialiter eruditio refert̄ ad doctrinam · curuatio ad diſciplinam. Uñ ⁊ dicitur Eccl. xxx. Curua ceruicē eius in iuuentute · quia ſc; arbor vel planta dū adhuc eſt tenera · meli⁹ ad libitū curuatur · cum autē duruerit facilius frangitur q̄ curuetur. Uñ ſtatim ſubiungit̄: Et tunde latera eius dum infans eſt · ne forte induret ⁊ non credat · id eſt · cōſentiat tibi · cum eū iam adultū et induratū volueris corrigere · ⁊ erit ex tūc tibi dolor aīe · q̄ñ · ſ · iam non valebis eū corrigere. Hinc et Quintilian⁹ in libro p̄ de oratoria inſtitutione. Etas inquit hominis tunc maxime formāda eſt cum ſimulandi neſcia eſt ac p̄cipiētib; faciliime cedit. Frangis enī citi⁹ q̄ corrigas · q̄ in prauum duruerūt · hec ille. Neqꝫ nō ſolum in morib; · ſ; etiā ī ſciētia ſint erudiēdi a puericia · dr̄ Eccl. vj. Fili a iuuētute tua excipe doctrinā · ⁊ ad canos īuenies ſapiā. Econtra vero dicit Seneca Lucilio. Turpis ⁊ ridiculoſa res ē elemētari⁹ ſenex. Iuueni ſiqdē

eſt parandū·ſeni vtēdū· hoc etiā ip̄roperat ap̄lus q̄buſdā iudeis dicens Heb.v. Cū deberetis magiſtri eſſe ꝓm tp̄s· rurſū indigetis vt doceami ꝗ ſunt elemēta exordij ſermonū dei· De vtraqꝫ aūt eruditione a puericia filijs impendēda exēpla reperiunť ī ſacra ſcriptura· Verbi gratia De inſtructiōe moꝝ in Tobia. De hoc enī legiť ī libro ſuo·ꝙ filiū ſuū cui nomē ſuū īpoſuit ab infātia docuit timere deū ⁊ abſtinere ab oī peccato. Porro de inſtructione ꝟboꝝ Prouerb.iiij. Loquēte Salomone de ſeipſo: Ego inqͭt fui filius patris mei tenellꝰ·⁊ vnigenitꝰ coraꝫ mr̄e mea·⁊ docebat me atqꝫ dicebat: ſuſcipiat ꝟba mea cor tuū ⁊c. Vtraqꝫ aūt eruditio·ſ·doctrine ⁊ diſcipline· ſiue documētoꝝ ⁊ moꝝ opꝰ habet ⁊ plerūqꝫ flagellis· De qbꝰ iā alias dictū eſt.ſ.in.capitulo de tactu correptionis

De magiſtri electione · Cap. · II ·

P Ueris ergo nobilibꝰ eligendꝰ eſt magiſter in amboꝝ in ſciētia ſcꝫ ac moribꝫ. Nec facile poſſunt acqͥrere ſiue multiplicare ſciētiā niſi ꝑ litteraꝝ doctrinā. Ideoqꝫ neceſſarium eſt maxime talibꝫ qbꝫ opꝰ eſt multa ſciētia·vt litteris imbuanť a puericia bene ſicut iā alias diximꝰ in litteris ꝗs qndam rex romanoꝝ miſiſſe legiť ad regem frācoꝝ·hoꝛtās eū vt liberos ſuos inſtitui faceret liberalibꝫ diſciplinis·inť cetera qꝫ adiecit: Rex illitteratꝰ eſt ꝗſi aſinus coronatꝰ. Et qđ maxime talibꝫ neceſſaria ſit multiplex ſciētia·dicit Vegetiꝰ renatus in libro de re militari.j. Nemineꝫ inquit magis decet qꝫ p̄ncipē melioꝛa vel plura noſſe· cuiꝰ doctrina pōt oībus ſubiectis ꝓdeſſe. Preterea qꝛ magnates nō ſolent vt ceteri hoīes corꝑaliter laborare· ideo vtilis ē eis honeſta lr̄aꝝ occupatio· quā tp̄e vacationis intendāt ꝑcipiēde ſapiētie. Iuxta illud Eccł.xxxviij. Sapientiā ſcribe in tp̄e natiuitatis·qꝛ ꝗ minoratur actu ꝑcipiet illā. Ceteꝝ ut dī ī eodē.xxxij. Multā maliciā docuit ocioſitas. Hinc ⁊ Seneca ad Luciliū. Ociū inquit ſine litteris mors eſt. Deniqꝫ ſicut dicit Hugo in libro diaſcalicon.j. Primū ī vita ſolaciū ē ſapiētie ſtudiū. De hac quoqꝫ materia iā alias dictū eſt ſup̄ vbi actū ē de excellētia p̄ncipis in ſap̄ia. In doctore autē qnqꝫ ſunt reqrenda.ſ.mens ingenioſa·vita honeſta·humilis ſcientia ſimplex eloqͣntia·docēdi ꝑitia. Mens inqꝫ ingenioſa vt ex multis ꝗ doceri poſſunt meliora eligere ſciat· nec totū ex alioꝛum dictis accipiat·ſꝫ ex ꝓprijs aliquid īueniat. Iuxta illud Varronis ph̄i. Illū inqͭt eruditorē elige quē magꝭ admireris in ſuis qꝫ in alienis. Nil magnificum docebit qui a ſe nil didicit·falſoqꝫ magiſtri nūcupanť auditoꝝ narratores·ac ſic audiēdi ſunt·vt ꝗ receſeret rumores· hec Varro. Secundū qđ reqͥriť in eo ē honeſta vita·ſiue cōuerſatio· qꝛ turpe eſt doctori cū culpa redarguit ipſuꝫ. Unde Hieroꝰ ad Nepocianū. Nō cōfundant inqͭt opa ſermonē tuū. Hinc ⁊ Seneca ad Luciliuꝫ. Hoc inqͭt turpiſſimū ē qđ nobis obijci ſolet ꝟba nos philoſophie nō opa tractare. Itē Ambroꝰ·ſup̄ Lucā. Folia inqͭt ſine fructu·ſuſpecta ſunt mihi. Tales enī veſtes habēt exules paradiſi· Hoc eſt de ꝗ cōqueriť Augꝰ.ī li. cōfeſſionū.j.ſtatum puericie ſue cōfitēs· ⁊ de magiſtris ſuis pariť loquēs. In ſcholam inqͭt datꝰ ſū vt lr̄as diſcerē·in qbus qđ vtilitatꝭ eſſet miſer ignorabā· ſꝫ ludere delectabat·⁊ ī nos vindicabať ab eis ꝗ talia vtiqꝫ agebant·ſꝫ maioꝝ nuge negocia vocanť·pueroꝝ aūt cū ſint·a maioribꝫ puniūť. Hem faciebā ego bñ·ſꝫ mihi deus meꝰ bñ fiebat abſqꝫ te. Nec illi ꝗ me vrgebāt bñ faciebāt· qꝛ nō ad te finem id referebāt·hec Augꝰ. Ideo dicit Boetius in li. de ſcholaſtica diſciplina· Quiſqꝫ officiū magiſtri ꝓſeqͥ deſiderat vniūſa moꝝ honeſtate oportet vt polleat Sit cōſtans in vultu·piꝰ in affectu·virtutibꝫ inſignis·bonitate laudabilis. Et

reuera vite honeſtas ⁊ maturitas in do-ctore auctoritatē acqrit ⁊ multū in audi-toribꝫ pficit. Vn̄ Seneca ad Luciliū epl'a .vj. Plꝰ inquit viua vox ⁊ cōuictꝰ tibi q̄ȝ oratio pderit. Vn̄ vt in rē pſentē venias cō gruit: Primū q2 hoīes ampli-us oculis q̄ȝ auribꝫ credūt. deinde q2 lō-gum eſt iter p p̄cepta. breue ⁊ efficax p ex-empla. Idē in epl'a .xlv. Illum inqt elige adiutorē. quē magis admireris cū videris q̄ȝ cum audieris. Vt eni dicit Augꝰ .iiii. de doctrina chriſtiana. Habet vt obediē-ter audiat q̄ntacūqȝ granditate dictionis maius pondꝰ vita ducētis. Ecōtra vero dicit beatꝰ Bern̄. ad Eugeniū libro .ij. Mōſtruoſa res eſt ſedes pima ⁊ vita ima lingua magniloqua. ⁊ manꝰ ocioſa. ſer-mo multꝰ ⁊ nullꝰ fructus. Hinc ⁊ Galte-rus in Alexandreide li. viij. Minꝰ eſt p̄-cioſus ⁊ abſqȝ pōdere ſmo q̄uis quē nō q̄uis edidit auctor. Rumoreſqȝ fac leui-tas auctoris inanes. Talis recte dicere pōt illud Ouidij libro triſtiū .ij. Crede mi-hi mores diſtāt a carmine nr̄i. ⁊ reuera ſi-cut exēpla bona doctorū meliꝰ diſcipulos inſtruūt. ſic ⁊ mala corrūpunt. Vn̄ Hie-ronymꝰ ī epl'a ad Aletham. Proclinis eſt inqt malorꝫ emulatio. Vn̄ greca hi-ſtoria narrat Alexandrū orbis dn̄atorē Leonidis pedagogi ſui non potuiſſe vi-tijs carere in inceſſu ⁊ moribꝫ q̄bꝫ adhuc puulus fuerat infectꝰ. ¶ Tertiū quod in eo requirit eſt humilis ſciētia. Scien-tia quidē q̄m vt dicit Ouidꝰ in li. triſtiū Qd' mīme nouit nemo docere pōt. Ideo dic̄ Hieroꝰ ad Ruſticū. Multo tpe di-ſce qd' doceas. Hinc etiā dicit ſup Eccle-ſiaſten. Et pythagoricorꝫ diſciplina fuit tacere p q̄nquenniū. ⁊ poſtea eruditos lo-qui. ſ illud qd' ibidē ſcriptū eſt. ſ. Eccleſi-aſtes .iij. Tempꝰ tacēdi ⁊ tps loquendi. hoc eſt qd' dicit Eccl. xviij. Anq̄ȝ loq̄ris diſce. Hec aūt ſciētia debet humilis eſſe nō inflatiua. alioq̄n nō eſt vera ſapiētia ſm illud Salomonis Prou. xj. Ubi hūilitas ibi ⁊ ſapiā. Ecōtra vo de ſcien-tia ſupba dicit apl's .j. Cor. viij. Scien-tia inflat. charitas edificat. Si q̄s autē exiſtimat ſe aliq̄d ſcire nondū cognouit quēadmodū oportet eū ſcire Talis ē ſci-entia demonū. a qua etiā nominant. q2 demon ſciens interptat. Vn̄ Iacobi .iij. Nō eſt inqt iſta ſapiētia de ſurſū deſcen-dens. ſed terrena. animalis. diabolica. ¶ Quartū eſt ſimplex eloq̄ntia. q2 ſic ait Tullius in plogo rhetoricorꝫ. Sapi-entia ſine eloquētia parꝫ prodeſt. Hinc etiā dicit Eccl. xx. Sapiētia abſconſa et theſaurꝰ iniuſus. q̄ vtilitas in vtriſqȝ? Et reuera multū valet ad doctrinā facūdia. Ut enī ait Terentiꝰ ī phormione. Nihil eſt q̄n male narrando poſſit deprauari. Cōtra vo dicit Tulliꝰ in libro de para-doxis. Nihil eſſe tā horridū ⁊ incultū qd' nō ſplendeſcat oratione. Debet aūt eſſe ſimplex eloq̄ntia. q2 ſicut dicit Iuuena-lis libro .iiij. Torrēs dicēdi copia multis ⁊ ſua mortifera eſt facūdia ¶ Ad hoc au-tem vt ſit homo facūdus oportet vt adiu-uent eū q̄nqȝ. videlicet natura. ɔſciētia. exercitiū vel vſus. geſtꝰ. et cordis leticia. ¶ Natura quidē. q2 ſicut dicit Quin-tilianꝰ. Philoſophia ſimulari poteſt. ſ eloquētia nō pōt ¶ Cōſcientia vo. q2 vt dī Eccl. vj. Lingua eucharis. i. grati-oſa in bono homine abūdabit. Et vt dic̄ Claudianꝰ in maiori. Carmē amat q̄ſqȝ carmine digna gerit. Ecōtra vo dic̄ Ca-to: Turpe eſt doctori cū culpa redargu-it ipſum. Ideo dicit Seneca in li. de mo-ribus. Oratorē te puta. ſi tibi ipſi an̄ oēs qd' oportet perſuaſeris. Hinc ⁊ Quintili-anus libro .viij. Melius inqt alijs certe perſuadebit q̄ pus ſibi pſuaſerit. prodit enī ſe q̄ntūlibet cuſtodita ſimulatio. nec vnq̄ȝ eſt tāta loquendi facultas qui non titubet et hereat quotiens ab animo ver-ba diſſentiunt. hec ille ¶ Exercitium aūt quia ſicut dic̄ Tullius ī rhetorica .ij. Exercitatio eſt vſus aſſiduꝰ et conſuetu-do dicendi. Et vt dic̄ Quintilianꝰ li. j. Conſuetudo eſt certiſſima magiſtra lo-quendi. Hinc vt ait Seneca ad Lucili-um. Mutuo iſta fiunt et homines dum

docent diſcūt. ¶ Sextu q₃ adiuuatur homo in docēdo· q₂ ſicut dicit Valeriuſ libro. viij. Eloquētie ornamēta in ꝓnunciatione apta· ⁊ cōueniente corpis motu cōſiſtūt. Quibꝫ cū ſe inſtruxerit tribꝫ modis hoīes aggredit᷑· ſc₃ aures eorū penetrando· oculos demulcendo· aīos inuadendo· hec Valeri⁹. Cui etiā videt᷑ conſonare ſupradictū illud verbū Senece. Illū inquit adiutorē elige quē magꝭ mireris cū videris ꝙ̄ cū audieris. ¶ Adiuuatur etiā eloquētia· mētis leticia· Juxta illud Ennodij. Exultatio inquit eloquentiā dat quā ingeniū negat. Hec autem leticia maxime prouenit ex ſecuritate cōſcientie· ſm illud apl'i. ij. Cor. j. Gl'ia inquit noſtra hec eſt teſtimoniū ꝯſciētie nr̄e. Aliqñ tñ ex bonoꝝ dictoꝝ inuentione. Juxta illud Prouerb. xv. Letat᷑ homo in ſentētia oris ſui. Aliqñ etiā ex auditoꝝ dignitate vel etiā multitudine Juxta illud Quintiliani li. p̊. Optimuſ quiſq₃ ꝓceptor frequētia gaudet· ⁊ maiori theatro ſe dignū putat. Nec miꝝ q₂ ſic dicit Boeti⁹ i libro hypotheticoꝝ. Nullum eſt bonum qđ nō pulcri⁹ elucescat ſi plurimoꝝ noticia cōprobet᷑.

¶ De modo docendi Cap · III·

P Reter hoc ī doctore requirit᷑ docēdi pericia vel induſtria· ſ· vt habeat moduz in doctrina. ¶ In ipſo q̇ppe locutionis modo q̇nq₃ ſunt neceſſaria· videlicet doctorū aptio ſiue claritas· breuitas· vtilitas· ſuauitas· maturitas. ¶ Claritas quidem vt apte ꝓferant᷑· ita vt ab oībus intelligāt᷑· Ut enī ait Proſper li. p̊. de vita ꝯtemplatiua. Tā aptus debet eſſe ſermo docētꝭ vt ab ītelligētia ſua nulloſ ꝙ̄ti imperitos excludat. ſ₃ in omniū audiētiū pectus cū quadā delectatiōe deſcendat· aperte inq₃· i· diſtincte ⁊ alte ⁊ plane. De primo legit᷑ Neemie. viij. Et legerunt in libris legis diſtincte ⁊ apte ad intelligendum· ⁊ intellexerūt cū legeret᷑. De ſecundo dicit Boeti⁹ in li. de ſcholaſtica diſciplina. Cū ſcholas legēdi cauſa magiſter intrauerit· extrinſec⁹ rigore aſſumpto· incipiat ore rotūdo mediocriter aſcendendo. Hinc Iſidor⁹ in li. de origine officiorum. ij. Vox inquit lectoris ſimplex ſit ⁊ clara· ⁊ ad omne ꝓnunciatiōis gen⁹ accōmodata· nō humilis· nec adeo ſublimis: agreſtē ac ſubruſticū ſonū fugiens· nihil femineū ſonās· neq₃ cū motu corpis· ſed cum ſpecie grauitatis. De tertio Quintilianus li. p̊. Vtendū eſt inq̇t plano ſermōe vt mimo cui publica ē forma. Vſitatis enī tuti⁹ vtimur· noua verba nō ſine periculo fugim⁹. Huic etiā conſonat apl's. j. Thimoth. vi. dicēs: Propbanas vocū nouitates deuita. ¶ Hinc patet qđ pueri docēdi ſunt loquēdi genere ſibi noto ⁊ viſitato· qb⁹ multū valet exemploꝝ manifeſtoꝝ adiunctio. Juxta illud Varronis. Lucidiſſimū inq̇t edocēdi gen⁹ ē exēploꝝ ſbditio. Hinc et Ariſtoteles in li. methaphiſicoꝝ. j. Illud inquit ad qđ aſſueti ſum⁹ eſt aīo magꝭ applicabile· qđ aūt extra illud ē· incōueniens eſt· imo inopinabile. Deniq₃ inſtruēdi ſūt ſinguli ſm capacitatē ſuā: Juxta illud euāgelicū· Unicuiq₃ ſm ꝓpriā ꝟtutem Mathei. xxv. Vñ de his q̇ etiā ſimplicibꝫ ingerūt ſubtilia· dicitur Eſa. xix. Confundent᷑ q̇ opabant᷑ linū pectētes ⁊ texentes ſubtilia. Dicit etiā beat⁹ Berñ. ad cartuſiēſes· qđ difficilium meditatio ſcripturaꝝ fatigat· nō reficit teneriorem animū· frāgit intentionē· hebetat ſenſum Ideo dicit Palladi⁹ in li. de agricultura. p̊. Pars eſt p̄ma prudētie ipſam cui ꝓcepturuſ es pſonā eſtimare. His aūt q̇ etiā leuia verbis phaleratis aut coloribꝫ rhetoricis ornare nitunt᷑· dicit Ambro⁹ ſup Lucam li. viij. Aufer lenocinia· ſuccumq₃ ꝟboꝝ· q̄ ſolēt eneruare ſentētias De hoc etiā arguit᷑ Heliu a dño Job. xxxviij. Quis eſt inq̇t iſte inuoluēs ſentētias ſermonibꝫ imperitꝭ: Ecōtra ꝟo dicit apl'us. j. Cor. ij. Loq̇mur non in doctis

humanę ſapiētię verbis · ſ; in oſtenſione
ſpirit⁹ ⁊ virtutis. ¶ Breuitas autē mo-
derata requirit' in docendo · q2 ſicut dicit
Hieronym⁹ ſup Hiere. li. ij. Nimia pli-
xitas onerat ſenſus legentiū · ⁊ īmodera
ta breuitas ꝯſcidit ſtudioſoꝝ deſideriū;
Eſt etiā breuitas vt dicit Tulli⁹ ī rheto
rica. j. Cū nullū niſi neceſſariū aſſumitur
verbū. Hāc breuitatē multū impedit cū
homo certā loquēdi viā nō ꝓcogitat vel
aſſumit. Ut enī ait Uarro. Nuſq; de-
ueniet qui q̄s videt ſequit' calles. Unde
Ouidius in libro de faſtis. v. Sępe ſtat
incertus ⁊ neſcit qua ſit eundū · cū videt
ex oī pte viator iter · Huic etiā cōſonat
qđ ī libro methamorphoſeos dicit · In-
opem me copia fecit. Sic ꝰ dicit Hugo
in libro didaſcalicon. iij. Cū de qualibet
arte agimus · maxime in docēdo · non om
nia ad cōpendiū reſtringenda ſunt ⁊ ad
facilē intelligentiā reuocāda · nō omnia
dicenda ſunt q̄ dicere poſſum⁹ · ne minus
vtiliter dicant' ea q̄ dicere debemus. Un̄
Horati⁹ ī poetria. Offendūt · poterat du
ci q2 cena ſine iſtis. Siquidē ⁊ vtilitas
requirit' in docentis ſermonib⁹ · qm̄ vt di
cit Seneca ad Luciliū. Nō multis op⁹
eſt · ſ; efficacibus. De hoc aūt plenius di-
cetur inferi⁹ ¶ Preterea in omni do-
ctrina vtilis eſt locutionis ſuauitas · vt
delectatione quadā auditores demulce-
at · ⁊ ſic attētiores reddat. Ut enī legit'
Eccl. xl. Tibię ⁊ pſalteriū ſuauem faciūt
melodiā · ⁊ ſup vtraq; lingua ſuauis · Et
hanc ſuauitatē aliqn̄ facit ipſa dictorū
bonitas vel vtilitas · vel etiā iocunditas.
Iuxta illud Horatij in poetria. Aut ꝓ-
deſſe volūt aut delectare poetę · aut ſil' et
iocūda ⁊ idonea dicere vitę. Un̄ de bo-
nitate vel vtilitate di Prou. xiij. Do-
ctrina bona dabit gratiā .ſ. ipſi doctori ·
q2 placebit auditori. Eiq; iocūda fit · iux
illud Horatij vbi ſupra. Quod placuit
ſemel · hoc decies repetitū placebit. Ali-
quādo etiā hoc facit dictoꝝ varietas · ſic
dicit Tulli⁹ in rhetorica. j. Orationē in-
quit magnopere variare oportet · quoniā
in omnib⁹ reb⁹ ſimilitudo ſentierad ma-
ter eſt · Hoc eſt, qđ dicit' .ij. Machab. xv.
Sicut vinū ſemꝑ bibere aut ſemꝑ aquā
cōtrariū eſt · alterius autē vti delectabi-
le · Ita legentib⁹ ſi ſemꝑ exactus ſit ſmo.
non erit gratus. Hinc ⁊ Quintilianus.
In grandib⁹ inquit cęnis hoc nob ſępe
accidit · vt cum optimis ſaciati ſimuſ · va
rietas tn̄ nobis ex viliorib⁹ grata ſit. Ut
enī ait Uarro. Gaudet natura varieta
te. ¶ Obſeruanda eſt etiā in docēdo
maturitas · i · inter velocitatē ⁊ tarditatē
mediocritaſ. Ut enī Seneca dic ad Lu
cilium. Inopia vborū ⁊ exilitas minus
intentū auditorē facit · interrupto tedio
tarditatis · facilius tn̄ inſidet qđ expectat'
q̄ qđ ꝓteruolat · hęc Seneca. Itaq; ca-
uēda eſt ⁊ nimia inculcatio · ⁊ etiā nimia
interruptio. Deniq; ſicut dicit Aug⁹. in
libro de doctrina chriſtiana. iiij. Quid
prodeſt integritas locutionis · quā nō ſe-
quitur intellectus audiētis · cū loquendi
omnino nulla ſit cauſa · ſi qđ loqmur nō
intelligunt ꝓpter quos loquit' vt intelli-
gant. Quid enī prodeſt clauis aurea ſi
aperire qđ volumus nō poteſt · aut quid
obeſt lignea ſi hoc poteſt quādo nihil q̄-
rimus niſi patere qđ clauſū eſt. Bonoꝝ
ingenioꝝ inſignis eſt indoles · verū ī vbiſ
amare non verba. Itaq; nō exiſtimet q̄s
dici melius · niſi qđ dicit' verius · nec do-
ctor verbis ſeruiat · ſ; vba doctori. Cūq;
vir bonus ⁊ eloquens bona dicit · q̄ntū
debet · agit vt intelligenter · vt libenter · vt
obedienter audiatur · hęc Aug⁹. Hinc ⁊
Plinius in ep'la ad Urſum. Sic inq̄t
faces ignem aſſidua excuſtione cuſtodiūt
demiſſum egerrime reparāt · ſic ⁊ dicētię
calor · ⁊ audiētis intentio continuatione
ſeruat' · intercapedine aūt ⁊ quaſi remiſſi
one langueſcit. ¶ Oportet autem ma
giſtrum habere docendi modum · non ſo
lum in verbis ſ; etiā in factis. Ut enim
ait Boeti⁹ vnde ſup · Oportet vt ſit eru-
ditus · manſuetus · ac rigidus · non negli-
gens · nec arrogans. Erudit⁹ in q̄; q2 pri⁹
oportet vt diſcat q̄ doceat · Māſuetus

autem vt cum neceſſe eſt diſcipulo℞ elationem pati ſciat. Rigid⁹ etiā vt vindictam erroris imponat. oblatrātes remordeat. obliquētes deprimat. proteruiētes corripiat. Nec ſit negligens. ſꝫ in officio magiſterij ſedulus ⁊ diligens. Sicut enī in vno quoqꝫ opere mater inuenit̄ ꝯſtantia. ſic vniuerſę doctrinę ac diſciplinę eſt nouerca. Neqꝫ ꝓo ſit arrogās. qꝛ nūqꝫ arrogātes fideliter inſtruunt. ſed in faſtidio ſimplices deſpiciunt. ⁊ qꝺ ſciunt humiliter docere contemnūt. nec in datorez ſcientię cauſam referunt. ſed in ſe propriam excellentiā reſpiciunt. hec Boetius. Et recte dicit ī datorē ſcientię. quoniam a ſolo deo datur ſcientia. non ſolum docendi. ſed etiā addiſcendi. Unde ſol⁹ deus magiſter ꝓprie dicit̄. ⁊ nō homo. ſicut ab ipſo domino dicit̄ Mathei. xxiij. Nolite inquit vocari rabi. vnus eſt enim magiſter veſter. Hinc et Auguſtinus in libro de magiſtro. Omnes inquit diſciplinas quas ſe magiſtri docere ꝓfitent̄. cum verbis explicant diſcipuli. vtrum vera dicta ſint apud ſemetipſos cōſiderant. interiorem ſcꝫ veritatē ꝓ viribus intuentes. Fallunt̄ autem vt eos qui nō ſunt magiſtros vocent. quia plerūqꝫ inter tps locutionis ⁊ tps cogitationis nulla mora interponit̄. ⁊ quoniā poſt admonitionez ſermocinātis cito intus diſcunt. foris ſe ab eo qui admonuit didiciſſe arbitrātur. Nos autē intelligamus qꝫ vere ſcriptū ſit auctoritatē diuina. ne nob quēqꝫ magiſtrum dicamus in terris. ⁊ qꝺ vn⁹ omnium magiſter ſit in celis. Qꝛ aut ſit in celis docebit ipſe a quo ⁊ ꝑ homines foris ſignis admonemur. vt ad eum intro conuerſi erudiamur quē diligere ac noſſe vita beata eſt. hec Auguſtin⁹. Idē quoqꝫ dicit in libro retractationū. ꝑ. Credibile eſt idcirco vera reſpondere de quibuſdā diſciplinis. etiā impitos ea℞. qꝛ pſens ē vel qntum id cape poſſunt lumen ęternę rationis. vbi hec immutabilia vera conſpiciunt. non qꝛ ea ſicut Platoni viſuz eſt aliquādo nouerint ⁊ obliti fuerint. ħ ⁊ ego quondam ī libro ſoliloquio℞. qꝺ nunc improbo dixi. qꝛ videlicet liberalib diſciplinis eruditi illas in ſe obliuiōe obrutas erunt ⁊ qꝺammodo refodiūt. hec Auguſtinus

De impedimento addiſcēdi. Cap. IIII.

Dicto de magiſtro de pūro℞ diſciplina primitus conſideranda ſunt duo. ſ. quid eam impediat. ⁊ quid eam ꝓmoueat. Impedimenta qdā ſunt ex parte vitę. quędaz ex parte ſtudij vel doctrinę. Ex pte vitę impediūt ſeptē vitia. Et primo ſupbia. quę dum animā inflat. excęcat. Unn Auguſtinus in libro cōfeſſionū de ſtatu ſuo pſtino loquēs ita dicit: Tumor me⁹ refugiebat ſcripturę modū. ⁊ facies mea nimis inflata non ſinebat me videre ve℞. Secundum eſt inuidia. de qua dicit ſapiens. Sap. vj. Non inquit cum inuidia tabeſcente iter habebo. quoniam talis homo nō erit particeps ſapientię. Tertiū eſt iracundia. de qua etiaz dicit poeta. Ira impedit animum ne poſſit cernere ve℞. Quartū eſt accidia ſiue pigricia. de qua dic̄ Ambro⁹. ſup Geñ. Qꝛ nullus piger inuenit̄ in domo ſapientis. Ut enim legitur Sap. ꝑ. Spiritus ſanctus diſciplinę effugiet fictum. id eſt. pigrum. Unde recte dicit̄ pigro Prou. vj. Vade ad formicā o piger ⁊ diſce ſapientiam. Quintū eſt auaricia. de q̄ dic̄ Hieronym⁹ cōtra Uigilantiū. Nō eſt eiuſdem hominis aureos nummos et ſcripturas probare. Sextū eſt luxuria. de qua dicit Boetius ī libro de ſcholaſtica diſciplina. Luxurię feruore ſtudeat diſcipulus alienari. quā triplici membro diuidunt ſatyrici. ſcꝫ vnā conſiſtere

252 3

dicentes in oꝛnatu· alterã in coitu· tertiã
vero guloſitatis aſſiſtricē. ¶ Septimũ
eſt gula· de qua dicit Hieronym⁹ cõtra
Iouinianũ li.ij. Galienus etiã illos qꝛ
vita ⁊ ars eſt ſagina· dicit· nec viuere diu
poſſe nec ſanos eſſe· animaſqꝫ ipſorũ ita
nimio ſanguine ⁊ adipe quaſi luto inuo
lutas nihil tenue· nihil celeſte· ſed ſemper
de carnibus ⁊ ructu ⁊ vētris ingluuie co
gitare. Idem etiã Hieronym⁹ alibi dic.
qꝛ venter pinguis ſenſum tenuem nõ gi
gnit. Dicit ⁊ Boetius vbi ſupra. Qꝛ vi
num quidem modice ſumptũ intellectui
videtur acumen inferre. Nõ modice ꝓ
potatum rationē perturbat· intellectum
hebetat· memoriam eneruat. Hec ſũt igi
tur impedimenta vite· quibus ſcꝫ impe
ditur perceptio ſcientie vel ſapie. Quo
rum quinqꝫ ſunt ſpiritualia· ſ. ſuperbia·
inuidia· ira· accidia· ⁊ auaricia. Duo ve
ro carnalia· ſcilicet gula ⁊ luxuria. Vn
de Sap. j. dicitur. qꝛ in maliuolam ani
mã non introibit ſapientia· Propter vi
tia ſpiritualia nec habitabit ſubdito pec
catis· i· in guloſis ⁊ luxurioſis. ¶ Ex pte
vero ſtudij aut doctrine· dicit Hugo in
libro diaſcalicon. v. tria impedimēta eſſe
videlicet negligentiam· imprudentiã· ⁊
foꝛtunam. Negligentiam inqꝫ addiſcen
di· Imprudētiam oꝛdinis et modi. For
tunam paupertatis· vel infirmitatis· ac
defectus libroꝛum vel magiſtri. Itaqꝫ de
primo diſcipulus eſt admonendus. De
ſecundo inſtruendus. De tertio ſi op⁹ ſit
adiuuãdus. De primo dicit Boeti⁹
vbi ſupra. Qꝛ vniuerſe diſcipline nouer
ca eſt negligentia. Melius qꝫ inquit eſ
ſet mechanice deſeruire qꝫ ſcholaſticum
onerari iugo negligentie. hec Boetius
Hinc et Enodius. Artium inquit ma
ter eſt cõſtantia· nouerca eruditionis eſt
negligentia. Item Petrus in epla Cle
mentis. iij. Ignorantia inquit eſt mater
omnium malorũ· que in curia quidem ⁊
ignauia gignitur· negligētia vero alitur
et augetur· ſed quia ſubſtantiã non ha
bet facile ab his qui ſtudioſi ſunt effuga
tur. Vt autem dicit Apuleius in libro
de deo Socratis. In quibuſdam mirã
dum eſt qui ea que minime videri neſcire
volunt· diſcere tñ negligunt· et eiuſdem
artis diſciplinam ſimul et ignorantiã de
trectant. Cõtra qs in canone dicit Cle
mens papa diſtinctiõe. xxvij. Nullus
etiam inquit epiſcopus ꝓpter oppꝛobriũ
ſenectutis· vel nobilitatē generis a par
uiſſimis etiã vel minimis erudiri inqrere
negligat· ſi quid foꝛte vtilitatis eſt· atqꝫ
ſalutis. Et recte· vt enĩ dicit Seneca ad
Lucilium. Quid ſtultius eſt· qꝫ quia nõ
didiceris· ideo nõ diſcere. At vt dic Hie
ronym⁹ ad Vigilantiũ: Illud veriſſi
mum compꝛobatur· qđ apud grecos ca
nitur: Imperitia confidentiam· eruditio
creat timoꝛem ¶ De ſecũdo impedi
mento addiſcendi quod eſt impudentia
oꝛdinis et modi· dicit apoſtolus. j. Cor.
viij. Si quis exiſtimat ſe aliqđ ſcire non
dum cognouit queadmodum opoꝛteat
eum ſcire. Pauciſſimi nanqꝫ rectum ad
diſcendi modum obſeruant· vt ſcꝫ oꝛdi
nem ⁊ affectum· ⁊ intentionē debitam in
hmõi teneant· ſicut pleni⁹ dicetur inferi
us. Vñ Hugo didaſcalicon. iij. Scho
lares inquit noſtri aut neſciũt aut nolũt
modum congruũ in diſcendo: Et idcir
co quidem multos inuenim⁹ ſtudentes·
paucos vero ſapientes ¶ De tertio ſcꝫ
impedimento foꝛtune adiuuandus ē ſcḋm
Hugonem ſi opus eſt diſcipulus vt ei
pꝛouideatur in expenſis et libris· atqꝫ do
ctoꝛe. ¶ Poſſumus etiam adde
re et quartum impedimentum· ſcilicet in
quietudinem coꝛpoꝛis· et curioſitatem
oculoꝛũ· quia vt dicit Ariſtoteles in me
thaphiſica. libro pꝛimo· maxime ad do
ctrinam neceſſarij ſunt· quia multas no
bis differentias oſtendũt. Vnde Bo
etius vbi ſupra. Non ſic ait ſcholaris
diſcbol⁹. id eſt. a ſcola diuiſus p vicos

et plateas tabernaſq̃ diſcurrẽs· ac mere-
tricũ cellulas· ꝑ publica q̊ꝫ ſpectacula· ꝑ
pompas ⁊ choreas· ⁊ comeſationes· ⁊ pu-
blicas cenas ocul' vagis· ⁊ effreni lingua
luxurie q̊ꝫ feruore alienari ſtudeat· nec il-
las ſolũmodo ſpecies eiꝰ ꝗ ingulositate·
coituq̃ cõſiſtũt· ⁊ tanq̃ cauſatũ ⁊ cauſa
ꝑmutatim adnexe ſunt caueat· Sꝫ illã ni-
hilominus ꝗ ornatibꝫ inhiat gaudet ve-
ſtium frequẽti variatione· earũq̃ mẽbra-
tim ſigillatione pectinis beneficio ceſa-
riem polire· et calamiſtri tortuoſitate· flo-
rumq̃ diuerſitate ſertatim laſciuire· gu-
lam ſucco ꝑfundere frequenti· nouacule
caſtigationi inhiare· ſinus aromatibꝫ im-
plere gẽmatis colla monilibꝫ· parchoꝝq̃
cingulis ventrẽ plebi oſtendere· roſtratis
calceis ⁊ tabulatis incedere· collo elato
gutture inflato· ſuꝑcilio mutilato· oculo
ĩpudico· inceſſuq̃ faſtidioſo ſemicircula-
ris ꝓcedere· appoſitis q̊ꝫ cibarijs faſtidi-
re omnia· et vltimo raroq̃ ſcholis inter-
eſſe· hec Boetius. Qui etiã ibidẽ poſtea
tangit breuiter ⁊ alia quedã impedimẽta
dicens:. Cauendũ eſt ne delicioſus men-
tem appetitus excecet· ne lucrũ eneruet·
raroq̃ fidelis adulatio defraudet· ne fa-
mularis ſiniſtra viſu vel auditu ebibat·
qđ ſcribentis vel diſcentis dexterã emol-
liat· hec Boetius. ¶ Ceterũ duo ſunt
impedimenta diſcendi generalia. Vnũ
ex parte diſcẽdoꝝ ſcꝫ obſcuritas ſiue dif-
ficultas· ſꝫm illud Eccleſiaſtes. j. Cuncte
res difficiles. Aliud ex ꝑte diſcentiũ· ſcꝫ
ingenij tarditas· vel intellectus infirmi-
mitas: Juxta illud Ariſtotelis. in li. me-
thaphiſicoꝝ. ij. Sicut inquit noctuarũ
viſus ad lucẽ diei ſe habet· ſic ⁊ intellectꝰ
nr̃ ad oĩa nature manifeſta. Ideo dicit
Tullius ĩ dialogo ad hortentiũ. Omnis
cognitio multis eſt difficultatibꝫ obſtru-
cta. Eſt enĩ ⁊ in rebus ipſis obſcuritas· ⁊
in iudicijs noſtris infirmitas. Idẽ Hie-
ronymꝰ ſuꝑ Eſa· li. xiij. Illud inq̇t rhe-
toris Victorini breuit' admoneo vt ob-
ſcuritatẽ voluminum ex tribus rebꝫ fieri
ſcias· vel rei magnitudine· vel doctoris
imperitia· vel audiẽtis duritia.

¶ De tribus neceſſarijs ad diſcendi. Cap. V.

Tria vero ſicut dicit Hu-
go in libro diaſcalicon. iij. ſunt
ad diſcendũ neceſſaria. ſ. natu-
ra· exercitiũ· diſciplina. In natura conſi-
derat' vt audita facile ꝑcipiat· ⁊ percepta
firmiter cuſtodiat. In exercitio vt labore
⁊ ſedulitate naturalẽ ſenſuꝫ excolat. In
diſciplina vt laudabiliter viuens· mores
cũ ſcientia componat ¶ Ad naturam
itaq̃ ꝑtinent ingeniuꝫ ⁊ memoria. Que
duo ita ſibi in oĩ ſtudio coherẽt vt vnũ
nõ ꝓſit ſi alteꝝ deſit· Sicut nulla ꝓſunt lu-
cra vbi deeſt cuſtodia· ⁊ incaſſuꝫ recepta-
cula munit· q̇ qđ recõdat nõ habuit. In-
geniũ q̇ppe ſapientiam inuenit· memoria
cuſtodit. Eſt aũt memoria vis retentiua
eoꝝ que ſenſibꝫ ſuppoſita fuerint· vel eti-
am imaginibꝫ. Ingeniũ eſt vis quedam
naturaliter aĩo inſita ꝑ ſe valens. Inge-
nium a natura ꝓficiſcit'· vſu iuuat'· imo-
derato labore retundit'· ⁊ exercitio tempe-
rato acuit'. Ingeniũ exercent duo· lectio
ſcꝫ ⁊ meditatio. De q̇bus ſcꝫ plenius in-
feriꝰ dicet'. Hec aũt dic̃ Hugo de nat̃a
ad quã vt dic̃ ꝑtinẽt ingeniũ ⁊ memoria
¶ Exercitatio aũt eſt virtus animi q̃
quis molliciẽ ſiue rubiginem ocij faſtidi-
ens aut deteſtãſ aſſidue bonis honeſtiſq̃
ſtudijs vel actibus ſe occupat vt nullum
tẽpus vacuũ preteread. Juxta illud Eccl.
xiiij. Non defrauderis a die bono ⁊ par-
ticula diei boni non te pretereãt· Hic au-
tem accipimus illam partẽ exercitij que
eſt in occupatione ſtudij. De qua dicit
Tullius in tuſculanario li. p̊. Grecoꝝ ꝓ-
uerbiuꝫ eſt· quã quiſq̃ nouit artẽ in hac
ſe exerceat· Hinc ⁊ Gamfridus ĩ poetria
Ars certos· vſus promptos· imitatio red-
dit artifices aptos· tria ꝯcurrentia ſum-
mos. Vſuꝫ vocat exercitium· in quo ſcꝫ
exercitio ſicut dictum eſt iuxta Hugo-
nem attenditur: vt labore ac ſedulitate

naturalis ſenſus excolatur. Eſt aūt du/
plex hoīs ſenſus vterqꝫ laborioſe ad do/
ctrinā exercitādus· exterior ſcꝫ audit⁹ et
viſus· ⁊ interior.ſ.ingeniū ⁊ itellect⁹. Ex/
erceat ḡ diſcipul⁹ auditū in audiēdo· vi/
ſum in legēdo· ingeniū inueſtigādo · in/
tellectū in meditando. Nā de laborioſo
ingenij exercitio dic̄ Salomon Eccleſia/
ſtes.x. Si retuſū fuerit ferrū· ⁊ h̄ nō vt p̄/
us· ſ hebetatū fuerit· multo labore exacu
etur· ⁊ poſt induſtriā ſequet̄ ſapiā. Ubi
ferꝝ vocat̄ humanū ingeniū ſiue mēs ꝓ/
pter ꝑſpicacitatis acumē· ⁊ q̄r ipſū ocio/
ſitas ſicut ferrū obtūdit ac denigrat· ru/
biginat ac cōſumit. Ecōtra uo vſus il/
lud exacuit· dealbat· elimat· ⁊ a corrupti
one rubiginis cōſeruat. Sicut humanā
mentē ociū vel deſidia obtundit· ſic cete/
ra ꝓdicta in ea facit. Un̄ ſup ꝓdicto ver
bo dicit Hiero⁹. Ocio ingeniū hebetat̄·
⁊ deſidia eſt q̄ſi quedā rubigo ſapientie·
Hinc ⁊ Ouidi⁹ in li. triſtiū. iiij. Ingeniū
longa rubiginis leſum· torpet· ⁊ eſt mlto
q̄ fuit an̄ min⁹ Fertilis aſſiduo ſi nō re/
nouet̄ aratro. Nil niſi cū ſpinis gramē
habebit ager. Ita cōtra ꝓdicta mala q̄
fac̄ ocioſitas mēti hūane· exercitatio ſtu/
dij vel diſcipline illā exacuit ꝑſpicacita/
te· dealbat cādore puritatis ⁊ innocētie·
Elimat· i· a rubigine vitioꝝ detergit· et
ab oī pctī corroſiōe illeſā cuſtodit· Hec
ḡ q̄ttuor deſidie mala · ⁊ q̄ttuor exercitij
bona ibi Salomon inſinuare innuit̄· vt
ociū fugiat̄· ⁊ exercitiū diſcipline req̄rat̄·
De quo etiā exercitio q̄ ingeniū acuitur
in diſcendo: dicit idē Prou. xxvij. Fer/
rum ferro acuit̄· ⁊ homo exacuit faciē ꝓ/
ximi ſui. Sicut enī ferrū ferro acuit̄ ꝑ col
liſionem· ſic ⁊ diſcipuli mēs vel ingeniuꝫ
acuit̄ per doctrine a magiſtro receptionē
Sꝫ multū refert in q̄bus ingenia vel ſen/
ſus diſcipuloꝝ· ⁊ maxime pueroꝝ excolā
tur· i· in q̄bus doctrinis· vel ī qua doctri/
ne materia erudiant̄. Ut q̄d enī vſqꝫ ho
die puuloꝝ ſenſus ⁊ lingue poeticis fabu
lis ac luxurioſis figmētis imbuunt̄? Nā
⁊ ſi doctrina poetica ſit vtilis q̄ntū ad re
gulas metricas· inutilis tamē eſt· imo ꝑ/
nicioſa q̄ntum ad fabulas ꝓdictas. Un̄
Valeri⁹ maxim⁹ li. vij. refert· ꝙ lacede/
monij libros Archilochi ciuitate ſua fe/
cerant exportari· eo ꝙ parū verecundam
ac pudicā illoꝝ arbitrbāt̄ lectionē. No/
luerūt enī ea liberoꝝ ſuoꝝ animos imbui
ne plus eoꝝ morib⁹ obeſſet q̄ ingenijs ꝓ/
deſſet· hec Valerius. Hinc etiā dic̄ Iſi/
dorus in libro ſentētiaꝝ. Ideo ꝓhibetur
chriſtianis poetaꝝ figmenta legere· q̄r ꝑ
oblectamēta fabulaꝝ nimiū mentē exci/
tant ad incentiua libidinū. Non enī ſo/
lum immolat̄ demonib⁹ thura offerēdo
ſed etiam illoꝝ dicta libentius capiendo
Sunt aūt ⁊ alij libri metrici etiā antiq̄ſ/
ſimi· in q̄b⁹ eque vtiliter· imo multo vtili/
us in arte metrica pueri poſſent edoceri.
Uerbi grā· Libri Iuuenti p̄ſbyteri de
hiſtoria q̄ttuor euāgelioꝝ. Liber aratoris
de actib⁹ aploꝝ · Liber etiā epigrāmatū
ꝓſperi religioſiſſimi viri· de dictis ſcī Au
guſtini. Sꝫ ⁊ liber de cōflictu vitiorum
atqꝫ virtutū prudētij · carmē q̄ꝫ paſcale
ſedulij· Preter hos etiā extat liber Ma
thei de ſancto Tobia. Biblia q̄ꝫ a Pe/
tro riga verſificata· ⁊ alia plīma in q̄bus
vtiqꝫ poſſunt inſtrui ſalubriter · ⁊ in arte
grāmatica q̄ntū ad litterā· ⁊ etiā in fide
ac morib⁹ q̄ntū ad ipſam libroꝝ materiā
Un̄ de h̄ cōquerit̄ Aug⁹. in li. ꝯfeſſionū
ꝑ· peccata puericie ſue confitens· ⁊ inter
alia ſic loquēs: Tenere inq̄t tūc cogebar
Enee neſcio cui⁹ errores oblit⁹ erroꝝ me/
orum· ⁊ plorare Didonē mortuaꝫ · q̄r ſe
occidit ob amorē· cū interea me ipſuꝫ in
his a te moriēte· q̄r te nō amantem ſiccis
oculis miſerrim⁹ ferrē. Quid enī miſeri⁹
miſero nō miſerāte ſeipſaꝫ· ve tibi flumē
moris hūani· q̄diu nō ſiccaberis· quouſqꝫ
volues Eue filios ī mare magnū ⁊ formi/
doloſū· q̄d vix trāſeūt q̄ lignū cōſcēderūt
Nōne ego in te legi ioue· ⁊ tonātē· ⁊ ad/
ulterātē· ⁊ vtiqꝫ nō poſſet hec duo? Sed
actū ē vt hr̄et auctoritatē ad imitādum
adulterium verum lenocinante tonitru
falſo. Fingebat hec Homerus diuina

tribuendo flagitioſis hominib⁹ ne flagi-
tia flagitia putarent̃. ꝫ quiſquis ea feciſ-
ſet deos imitatos eſſe videret̃. Itaq; nõ
ꝑ ꝑdictas turpitudines cõmodi⁹ verba
diſcunt̃. ꝫ ꝑ talia ꝟba turpitudines ille
cõfidentius ꝑpetrant̃. Nec accuſo verba
quaſi vaſa electa ⁊ ꝑcioſa. ꝫ vinũ erroris
qđ nobis ꝓpinabat̃ in eis a doctoribus
ebrijs. His tñ delectabar miſer. ⁊ ob hoc
appellabar bone ſpei puer. ita ne aliud
nõ īueniebat̃ quo ingeniũ ⁊ lingua mea
exerceret̃. Nunc aũt laudes tue dñe. lau
des tue ꝑ ſcripturas ſanctas ſuſpẽderũt
palmitẽ cordis mei ad te. vt non raperet̃
per inania nugaꝝ turpis preda volatili-
bus. non enĩ vnico modo ſacrificat̃ an-
gelis tranſgreſſorib⁹. hec Auguſtinus de
exercitio. Deniq; ad diſciplinam vt di-
ctum eſt. ſpectat vt diſcipul⁹ ſiue ſchola-
ris laudabiliter viuens. mores cũ ſcien-
tia componat. Vnde Boetius vbi ſup
dicit ſcholari facultas munda. portio cõ-
tenta. viriliter incurſus ꝑferens. ad ſum-
ma ſemꝑ anhelans. ⁊ oĩbus obediens. fa-
mulatui prompta. ad obloquendũ tar-
da. fidelis obſequio. dulcis integraq; col
loquio. cordis tumoroſitate carens. De
hac quoq; materia. ſ. de moꝝ diſciplina
que neceſſaria eſt addiſcentibus: iam in
ꝑcedẽti capitulo dictũ ẽ. ⁊ adhuc inferi⁹
dicetur. vbi agendũ eſt de inſtructione
puerorum in moribus

De quinq; adminiculis addiſcendi. Cap. VI.

Sicut aũt dicit Hugo in libro ſupius nominato: Sapi-
ens quidã cum interrogaret̃ de
modo ⁊ forma diſcẽdi: Reſpõdit: Mẽs
humilis. ſtudiũ querendi. vita qeta. ſcru
tinium tacitũ. paupꝗtas. terra aliena. hec
reſerare ſolent multis obſcura legendi.
Audierat puto dictũ. Mores ornãt ſci-
entiam. Illaudabilis quippe eſt ſcientia
quã vita maculat impudica. Ideo ꝑce-
ptis legendi. precepta quoq; vite adiũ
xit. Principiũ ergo diſcipline eſt hu-
militas. cuius tria ꝑcipue ad lectionem
pertinent documẽta. ſcꝫ vt nullam ſcien-
tiam vel ſcripturã vilem habeat. vt a ne-
mine diſcere erubeſcat. vt cum ſcientiam
adept⁹ fuerit ceteros nõ ꝯtemnat. Mul-
tos ꝫ decipit ꝙ ante tꝑs ſapiẽtes vide-
ri volunt. Vñ ⁊ ſimulant qđ nõ ſunt. et
qđ ſũt erubeſcũt. eo ꝙ longi⁹ a ſapĩa ve-
ra recedũt. q̃ nõ eſſe ſe ſapienteſ. ꝫ putari
cupiũt. Eiuſmodi multos noui q̃ cũ pri-
mis adhuc elemẽtis indigeãt nõ niſi ſũ-
mis intereſſe dignãt̃. ⁊ ex ꝫ ſolũ magnos
fieri putãt ſi magnoꝝ et ſapientũ vel ſcri
pta legerint vel audierint ꝟba. vel ab eiſ
cogniti fuerint. vtinam me nemo ꝯgno-
ſcat. ⁊ ego cũcta nouerim. Audiſti Pla
tonẽ. audias ⁊ Criſippum. In ꝓuerbio
quippe di: Qđ tu nõ noſti fortaſſis nouit
Oſellus. Nemĩ oĩa ſcire datũ eſt. Pru-
dens igit̃ lector oẽs libenter audit. oĩa le
git īdifferẽter. ab omnib⁹ qđ ſibi deeſſe
videt q̃rit. nec q̃ntũ ſciat. ꝫ q̃ntũ ignoret
cõſiderat. Hinc ⁊ illud platonicũ aiunt:
Malo aliena verecunde diſcere. q̃ʒ mea
impudẽt̃ ingerere. Cur enĩ debere diſce-
re erubeſcis. ⁊ neſcire verecũdaris? Pu-
dor iſte maior eſt illo. Sapiẽtior oĩbus
eris. ſi ab oĩb⁹ diſcere volueris. q̃ ab oĩbus
accipiũt oĩb⁹ ditiores fiũt. Expedit etiã
tibi vt cũ aliqd ſape cepis ceteros nõ cõ
temnas. Bon⁹ enĩ lector hũilis debet eẽ
⁊ manſuet⁹. diligẽs ⁊ ſedul⁹. vt ab oĩbuſ
libẽter diſcat. nunq̃ʒ de ſcĩa ſua ꝑſumat.
ꝑuerſi dogmatis auctores q̃ſi venena fu
giat. diu rẽ ꝑtractet anq̃ʒ iudicet. Dicta
ſapientũ intellecta diligat. ⁊ ſi q̃ forte ob
ſcuriora cepit. nõ ſtatim ī vituperiũ ꝓru-
pat. vt nihil bonũ eſſe credat niſi qđ ipſe
intelligere potuerit. Hec eſt hũilitas di-
ſcipline. In ſtudio q̃rendi exercebã-
tur antiq phi adeo vt ꝓpter amorẽ ſapie
alij honores calcarẽt. alij ꝟo diuitias ꝓ-
ijcerẽt. alij q̃ʒ acceptis iniuriis gaudebãt
alij deſerta petebãt vt cõtẽplaui liberi⁹
vacarẽt. Vtinã ꝫ ī nr̃is eſſet ſcholaſtic
diligẽtia. vt nũq̃ʒ in eis ſeneſceret ſapĩa.
Siqdẽ oẽs pene ꝟtutes decreſcũt ī ſeni-
bus ſola creſcẽte ſapĩa. Vñ ſapiẽs ille

vir grecie Themiſtocles·cū expletis.cvij. annis ſe mori cerneret·dixiſſe fert' ſe dolere φ egrederet' e vita qñ ſapere cepiſſet.

¶Uitam q̄z diſcentis oportet eſſe quietam·maxime interi⁹·vt mēs p illicita deſideria nō diſcurrat·et exteri⁹ vt ocium ⁊ oportunitas honeſtis ⁊ vtilibus ſtudijs ſuppetat. Utrūqȝ ſiquidē ptinet ad diſciplinā ¶Porro ſcrutiniū tacitū ſpectat ad exercitiū ſicut et querēdi ſtudium Studiū querēdi ſignificat iſtātiā operl. ſcrutiniū vero diligentiā meditationis· Opus·labor·⁊ amor peragunt ſcrutiniū· cura ⁊ vigilia pariūt. In labore ē vt agaſ ī amore vt perficias In cura vt puideas in vigilia vt attendas. Hi ſunt quattuor portātes lecticā phie·id eſt ſedem ſapientie. His enī ſuppoſitis geſtari dicit'·qr in his ſe exercendo pmouet'. Iuuenes pter robur a fronte lecticā tenere dicunt' ſcȝ philos ⁊ tropos·id eſt·amor et labor· qr foris op⁹ pagūt·a poſteriori puelle·ſ· philemia ⁊ agrimina·quod interpretat' cura ⁊ vigilia· quia intus in ſecreto cōſilium pariunt. ¶Item pauptatem ſequi hoc ē ſupflua nō ſectari·maxime ſpectat ad diſciplinā·pinguis enī venter non gignit ſenſum tenuē ¶Poſtremo terra aliena poſita eſt·que ⁊ ipſa melius homines exercet·Dis quippe mūd⁹ exiliuȝ eſt philoſophātib᷒. Quia tamē vt ait qdā neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos tangit·⁊ immemores nō ſinit eē ſui· Magne v̄tutiſ pncipiū eſt vt diſcat paulatim exercitat⁹ anim⁹ hic viſibilia commutare vt poſtea poſſit etiā derelinquere Delicat⁹ ille adhuc eſt cui patria dulcis eſt· Fortis aūt eſt·cui iā oē ſolū patria ē· Perfect⁹ v̄o eſt cui mūdus totus exiliū eſt. Ille mundo amorē fixit·iſte ſparſit· hic extinguit·hec Hugo. Et reuera paupertas ⁊ peregrinatio diſcentis exercitio multum proficiūt·dū eū a multis doctrine īpedimētis expediunt. Diuitias nāqȝ multa ſequunt' incōmoda·que diſcipline ſunt inimica. Uerbi grā. Supbia·cupiditas·et crapula·ceteraqȝ vitia ſupradicta: Ipſa quoqȝ diuitiarū occupatio multū obeſt diſcētis exercitio. Uñ paucos videmus nobiles aut diuites in ſcripturis ſapiētes·⁊ hoc ideo·quia vix aut nunqȝ eſſe poſſunt aſſidui ⁊ boni ſcholares. Similiter pegrinatio a patria mltū proficit·qr mentē a carnali affectiōe parentū ⁊ cura rer̄ familiariū auertit. Uñ videmus pariſi⁹ ſcholares a remotis ptib᷒ veniētes magis cōtinue ſtudio inſiſtere· ⁊ ideo magis pficere. Hinc ⁊ ipſe Hugo poſt predicta ſubiungens: Ego inquit a puero exulaui·⁊ ſcio quo merore anim⁹ artum paupis aliquādo tugurij fundū deſerat·et qua libertate poſtea marmoreos lares ac tecta laqueata deſpiciat· hec Hugo.

¶De ſubiectione diſcipuli erga magiſtrū. Cap. VII.

Remotis ergo predictis omnib᷒ impedimētis ⁊ amminiculis aſſecutis·ſecure poteſt q̄s ad diſciplinā ſcholaſticā accedere·⁊ ī ea ſi pſone ſue cōgruit quaſi p q̄ttuor gradus·ſicut dic̄ Boeti⁹ ad pfectionē aſcēdere. Ad incipientes enī ptinet audire· ad pficiētes ſtudere·ad pnectos ſe exercere·ad pfectos aūt docere. ¶Incipienti ḡ cōuenit pmo magiſtr̄ querere·⁊ ſibi cōpetentē eligere·ſeqȝ ſi fieri pōt ei cōiungere·ſe q̄z eidē ſubijcere. ¶De primo ſcȝ φ debeat magiſtruȝ habere. Hiero⁹· ad Paulinū·hortat' vt intelligat ſe ī ſcripturis abſqȝ p̄uio ⁊ mōſtrāte ſemitā ingredi nō poſſe. Hinc ⁊ idē Hiero⁹. in li. de illuſtrib᷒ viris. Qui nullū inq̄t ſequit' p̄uiū·peſſimū ſemetipſū facit magiſtrū Idē ad Marcellā. Malo inq̄t ſeq̄ alienā peritiā q̄ ſtultam hr̄e neſcientiū ſcientiā. Hinc etiā Seneca ad Luciliū. Ceci ait ducē querūt·nos aūt ſine duce erramus: Ideoqȝ difficult' ad ſanitatē puenim⁹·qr nos egrotare neſcimus. Idcirco preſumptuoſos īcrepat Hieronym⁹ in epl̄a ad Paulinum·qui ſine doctore p̄uio ſcripturas legūt·⁊ ad ſenſum ſuum

exponunt· Ingenium inquit docile etiaȝ
ſine doctore eſt laudabile. Naȝ cera mol
lis· ⁊ ad formandum facilis· etiam ſi arti-
ficis ⁊ plaſte ceſſent manus· tñ virtute to
tum eſt quidquid eſſe poteſt. Paul⁹ ta-
men apoſtolus ad pedes gamalielis le-
gem ⁊ prophetas ſe didiciſſe gloriatur.
Et vt ad minores artes veniam que nõ
taȝ lingua q̄ȝ manu adminiſtrãtur agri-
cole· cementarij· fabri metallorūȝ· ligno-
rumq̄ȝ ceſores lanarij quoq̄ȝ et fullones·
⁊ ceteri qui variã ſupellectilẽ ⁊ vilia opu-
ſcula fabricant· abſq̄ȝ doctore eſſe nõ poſ
ſunt qđ cupiunt. Qđ medicoꝝ eſt ꝓmit
tunt medici· tractant fabrilia fabri. So-
la ſcripturarum ars eſt· quaȝ ſibi paſſim
omnes vendicant. Scribimus indocti·
doctiq̄ȝ poemata paſſim. Hanc garrula
anus· hanc delirus ſenex· hanc ſophiſta
verboſus· hanc vniuerſi preſumunt· lace
rant docẽt antequã diſcãt. Et poſt: Pu
erilia inquit ſunt hec et circulatorum lu-
do ſimilia docere qđ ignores· imo vt etiã
cum ſtomacho loquar· nec hoc quidẽ ſci-
re qđ neſcias. Idem in eadem epľa. Ha
bet inquit neſcio quid latentis energie· i·
interioris operationis viue vocis actus·
⁊ de actoris ore tranſfuſa fortius ſonant
hec Hieronymus. Et recte vocat viuaȝ
vocem de doctoris vel actoris preſentis
ore prodeuntem. Nam econtra vox ĩ pel
le ſcripta· eſt quaſi vox mortua. Unde
idem Hieronymus dicit ſuper epiſtolaȝ
ad Gal. libro. ij. Vellem inquit apoſto-
lus apud vos eſſe modo· ⁊ mutare vocẽ
meaȝ· vt qui vos per epiſtolã docui· pre-
ſens inſtruerem. Magnam ſiquidem ha
bet vim vox viua· vox de ſui actoris ore
ſonora· que illa ꝓnunciatione profertur
atq̄ȝ diſtinguitˀ· qua in hominis ſui cor-
de generatur· hec Hieronym⁹. Cui con
ſonat in epiſtolari ſuo Symachus· di-
cens· aptius eſſe negocijs intimandis iu-
dicium viue vocis. His ergo rationibuſ
oportet primũ vt doctorem habeat ſcho-
laſticus. ¶ Secundo vt ſibi compe-
tens eligatur ſicut iã habitum eſt ſupiuſ·
quoniã vt dicit Hieronym⁹ vbi ſupra
Raro cõtingit vt ſibi conſentiant magi-
ſter ac diſcipulus· vt ſcȝ iſte doceat q̄ntũ
ille poſſit haurire· vel tantũ ſuſcipere do-
ctus q̄ntum doctor ingerere· hec Hiero⁹·
Unde frequenter oriuntur cõtra docto-
res auditorum querimonie de nimia ꝓ-
lixitate vel breuitate· de nimia ſubtilita-
te vel ruditate· de lingue velocitate vel
tarditate. Hinc ⁊ negligunt lectiones· et
antequã fuerint diſcipuli faciunt ſe do-
ctores· ⁊ doctorum iudices. Unde idem
ibidem ait: Nunc omnes iudices ſumus
⁊ loquendi facultate audacter interpre-
tamur qđ nequaq̄ȝ ⁊ ĩtelligim⁹· hec Hie-
ronymus. Ut ergo dicit Quintilianus
libro. ij. Sicut fruſtra ſpargũtur ſemina
niſi ea ꝑmolitus fouerit ſulcus· ita ſcien-
tia coaleſcere nequit niſi ſociata traden-
tis accipientiſq̄ȝ cõcordia. Illum inquit
Varro elige eruditorem quẽ magis mi-
reris in ſuis q̄ȝ in alienis. Non tam lau-
dabile eſt meminiſſe q̄ȝ ĩueniſſe. Hoc enĩ
alienũ eſt· illud ꝓprij muneris eſt Hinc ⁊
Hiero⁹. vbi ſupra libro. iij. Oratio inq̄t
licet de bone indolis ingenio perfecta ſit
⁊ diſtincta inuentionib⁹ ac flore verboꝝ
ornata· non eſt tñ nitida niſi actoris ſui
manu limata fuerit ⁊ polita· nec habet cũ
decore mixtam grauitatem· ſed in modũ
diuitum ruſticorum opibus ſuis magis
arguitur q̄ȝ ornatur. Ceterũ vt ait Quĩ-
tilianus vbi ſupra. Nec id quidem eſti-
mandum eſt cuius etatis ad diſcendum
vel docendũ quiſq̄ȝ ſit· ſed q̄ntum in ſtu-
dijs iam effecerit. Iterum vt dicit Sene
ca in libro de q̄ttuor virtutibus. Nõ te
moueat dicentis auctoritas· nec quis· ſ;
quid dicat attendas. Ut enim dicit idẽ
in libro de moribus. Verba nõ perſonis
eſtimanda ſunt· ſed rebus· At vt dič Au
guſtinus de doctrina chriſtiana libro.
iiij. Qui affluit inſipienti eloquentia· tã-
to magis cauendus eſt· quanto magis
in his que audire inutile eſt delectatur

auditor. Sed hodie vt in pluribꝰ videtur impletum eſſe· qđ prędixit apoſtolus ij. Thimo .iiij. Erit tempus cum ſanam doctrinã non ſuſtinebũt· ſed ad ſua deſideria coaceruabũt ſibi magiſtros prurientes auribꝰ· et a veritate quidẽ auditũ auertẽt· ad fabulas aũt cõuertẽtur· h' apl's Cõtra qđ in libro ſupdicto dic̃ Boetiꝰ Malo balbutientis magr̃i licet tedioſo fructu deliniri· q̃ ſeducentis dulcore glori ari Tertiũ vero qđ de magiſtro ad diſcipulum ſpectat· eſt vt ſi fieri poteſt ei ſe coniungat. Juxta illud Eccl.vi. Si videris ſenſatũ euigila ad illum· ⁊ gradus oſtiorum illius exterat pes tuꝰ. Vñ ⁊ Boetius vbi ſupra. Scholaſticus inquit doctorẽ ſuũ metuendo diligat· et eius manſioni ſi fieri poteſt cohabitãdo ſe inferat vt cum locus fuerit· ad eum requirendo recurrat. Hinc ⁊ Seneca ad Lucilium epiſtola. vj. Plus tibi viua vox et conuictus q̃ oratio proderit· vñ in rem pręſentem venias oportet. Quartum eſt vt eidem humiliter ſe ſubijciat· Vnde Boetiꝰ vbi ſupra. Scholaris ait magiſtrum diligat· eiq̃ ſubijci gaudeat· qꝛ qui nõ nouit ſubijci nõ nouit magiſtrari

De attentione ipſius ad audiendum · Cap. VIII.

Hec autem diſcipuli ſubiectio ſicut ibidẽ dicit Boetiꝰ conſiſtere debet in tribus· videlicet vt ſit attentus ad audiendũ· docilis ad intelligendũ· beniuolꝰ ad retinendũ. De primo dicit dominꝰ Mathei. xiij. Qui habet aures audiendi audiat· id ẽ diligenter attendat vt intelligat. Vt. n. dicit Petrus apoſtolus in epiſtola Clemẽtis. iij. Mater omniũ malorũ eſt ignorantia. Nec aliud eſt ignorantia niſi nõ agnouiſſe qđ expedit· et h' omnibus etiã bonis fraudari nos facit. Dum enĩ ignorant homines q̃ntum habeat ſcientia boni· malum ignorantię de ſe non patiũtur excludi· hęc ille. Ideo dicit Ambroſius in libro de incarnatione Chriſti. Quid aures tanq̃ cęra et plumbo clauditis· et faſtidientes auditus? Vt enim ait Varro ad athenienſe audditorẽ. Renuit philoſophia ſtomachum faſtidientem· ⁊ ad ſimplicem cęnam hilarem inuitat conuiuam. De hac quoq̃ materia plenꝰ dictum eſt ſuperius vbi actũ eſt de regimine auditus. Sciendũ quoq̃ ꝙ in audientis attentiõe tria requiruntur· ſcꝫ taciturnitas· hũilitas· et diſcretio. Primo quidẽ taciturnitas iuxta illud Eccl. xxxij. Audi tacens· et pro reuerentia accedet tibi bona gratia. In epiſtola quoq̃ Jacobi legitur: Sit omnis homo velox ad audiendum· tardus autẽ ad loquendum. Nam et ſi forte ſciolus ſibi videatur in his q̃ audit· tutiꝰ tamẽ eſt audire q̃ loqui· quoniam audiens ſapiens ſapientior erit· vt legitur Prouerb. j. Hinc et Eccl. xxxij. legitur. In multis eſto quaſi inſcius· et audi tacens ſimul et quęrens. Propter hoc etiã vt dicit Auguſtinꝰ de verbis domini. Martha de Maria conquerente· ꝙ eam relinqueret ſolam miniſtrare: Maria ſedens et audiens doctrinam domini· tanq̃ diſcipula noluit reſpondendo laborare· ſed cauſaꝫ ſuã maluit domino cõmittere. Si enim inquit pareret reſponſionem remitteret audiendi attentionẽ· hęc Auguſtinus. Hieronimus quoq̃ ſuper Eccleſiaſtẽ dicit Mos pythagoricorum diſciplina eſt tacere p quinquenniũ· et poſtea eruditos loqui. In taciturnitate vero requiritur humilitas· contra illud qđ dicit Heliu de ſeipſo· ſcꝫ Job. xxxij. Expectaui ait ſermões veſtros· audiui prudentiam veſtraꝫ· donec diſceptaretis ſermonibꝰ· et donec putabam vos aliquid dicere conſiderabaꝫ ⁊c̃. Quod ſic exponit Gregorius in moralibus libro xxiij. Ecce inquit loquens Heliu oſtendit q̃ ſuperbe tacuerit. Cũ enim dicit: Expectaui ſermones veſtros et putabam vos aliquid dicere· aperte declarat ſe ad verba ſenum iudicãtis potius ſtudio q̃ diſcentis voto tacuiſſe.

In humilitate q̃ʒ requirit᷑ diſcre
tio·ſcʒ vt nõ ſtatim auditor ſingularibꝫ
opinionibꝫ magiſtri ſui ꝑtinaciter adhe-
reat·ſʒ diſcernat et cõferat. Hinc ⁊ Boe-
tius vbi ſupra. Stultũ eſt ĩquit omnino
magiſtri ſui cõfidere ſententijs· ſed ꝑmo
quidẽ credẽdũ eſt donec videat᷑ qd ſenti-
at·deinde ꝓo fingendũ eſt ipſum erraſſe
docendo· ſi forte ĩueniat᷑ qd illi⁹ ſentẽtię
obuiat. Itaq꜠ nec magiſtro ſuo nec qua-
ternis oĩno credat ſiue ꝑtinacit᷑ adhereat
ſicut Nigrio q̃ Potani magiſtri ſui ſen
tentijs intantũ cõfiſus eſt ꝙ omne verbũ
ab ipſius ore ꝓgreſſum q̃ternulis exora-
bat·⁊ tanq̃ ſacꝝ exiſtimãs·nihil aliud ĩ
ſcholis ꝑdicabat. Vñ mltotiẽs pudore
cõfuſus abibat cõcluſus·hec Boetius·
Hoc eſt qd dicit᷑ prover.xiiij. Innocẽs·
id eſt·ſimplex vel fatuus credit oĩ verbo·
Nec obſtat qd dicit Ariſtoteles in elen-
chis: Oportet credere illũ q̃ diſcit. Illud
enĩ accipitur de ſimplici credulitate· ſcʒ
abſq꜠ ꝑtinacia vel obſtinatiõe·ita ꝙ pa
ratus ſit ab illa ſentẽtia reſilire·ſi qñ re-
periat fortiorẽ auctoritatẽ vel rationẽ cõ
traire. Hoc eſt enim qd dicit Boetius·
Primo quidẽ credendũ eſſe donec vide-
atur: deinde fingendũ illũ erraſſe docen-
do·ſi forte ĩueniat᷑ qd illi ſententię obui-
at. Siquidẽ ⁊ Auguſtinus dicit contra
Fauſtũ·diſputatione .xj. In opuſculis
meis ac mei ſimiliũ·licet eadẽ quę in ſcri-
ptura diuina inueniat᷑ veritas·longe tñ
impar eſt auctoritas. Unde niſi vel ra-
tione certa vel ex auctoritate illa canoni
ca·qd ibi diſputatũ vel narratum eſt de-
monſtretur·ſi quis credere noluerit non
reprehẽditur. At illa ſacri canonis veteri
et noui teſtamẽti excellẽs auctoritas apo
ſtoloꝝ eſt firmata tꝑibꝫ cui ſubiect⁹ ſer-
uiat oĩs fidelis ⁊ pius intellect⁹. Ecce ſʒ
innuit Aug⁹·ꝙ nulli⁹ doctrinę tenemur
omnino ⁊ irrefragabiliter credere·niſi tã-
tum diuinę ſcripturę· ſʒ in qualibet alia
nobis relinquit᷑ libertas iudicãdi de ve-
ritate vel falſitate. Vñ recte dicit᷑ .j. Jo
hãnis.iiij. Nolite omni ſpiritui credere·
ſed probate ſpũs ſi ex deo ſunt. Hinc et
Cyprian⁹ martyr cõtra iudeos. Auriũ
inquit officiũ eſt quęlibet indifferent᷑ per-
cipere·fidei ꝓo nõ niſi quę ꝓbauerit cre-
dere· Propter hoc etiã dicitur·j· Theſ-
ſal·v. Omnia probate qd bonum eſt te-
nete

De docilitate ipſi⁹ ad intelligẽ dum. ·Cap. IX.

De ſecundo·id eſt·docili-
tate dicit Quintilian⁹.ij.libro
Sicut officiũ eſt ꝑceptoꝝ doce
re·ſic diſcipuloꝝ dociles ſe prebere. Sci-
entia nãq꜠ coaleſcere neq̃t· niſi tradẽtis
⁊ accipientis cõcordia ſociata fuerit·hec
Quintilian⁹. Item Ceſari⁹ arelatenſis
omel.j. Sicut nob expedit collectis ſcri-
pturaꝝ floribꝫ ſpũalẽ cibum cõficere·ita
nos oportet eũ cũ grãdi auiditate requi
rere. hec Ceſari⁹. Eſt autem docilitas rec
ta diſcendi habilitas. De qua dic̃ apl's·
ij.ad Thimo.ij. Seruũ dñi oportet mã-
ſuetũ eſſe ad oẽs·docilẽ ⁊c. Exemplũ re-
refert Ualerius maximus.li.viij.de So
crate·qui dum ſemꝑ ad docendũ ſe pau
perem credidit·ad docẽdũ ſe locupletiſ-
ſimũ fecit. Sʒ et Solon athenienſis·vi-
delicet vn⁹ de ſapiẽtibꝫ grecię q̃nta indu
ſtria flagrauerit etiã verſibꝫ cõplex⁹ eſt·
qbꝫ ſe q̃tidie aliq̃d addiſcẽtẽ ſeneſcere ſi-
gnificauit·hec Ualerius. Hinc ⁊ Cato
dicit in libro de moribꝫ. Inſtrue ꝑceptiſ
animũ·ne diſcere ceſſes. Naʒ ſine doctri
na vita eſt quaſi mortis imago. Cõmo-
da multa feres ſin autem ſpreueris illud
Non me ſcriptoreʒ ſed te neglexeris ip-
ſum. Ne pudeat quę neſcieris te velle
doceri. Scire aliquid laus eſt· culpa eſt
nil diſcere velle. Item Sedulius in car-
mine paſcali libro.ꝑ. Tu ſi magnarũ ca-
peris dulcedine reꝝ nobiliũ nitidis do-
ctorum veſcere cenis. Hec de docilitate
ſũt dicta·quã vtiq꜠ iuuat ipſa nat'a. Ut
enim ait Ariſtoteles in principio metha-
phiſice. Omnes homines naturalit᷑ ſcire

256

deſiderãt. Itẽ Seneca ad Luciliũ. Do
ciles inq̃t natura nos edidit· ⁊ ratione de
dit imꝑfectã· ſꝫ q̃ ꝑfici poſſet. Magni do
refert quali in corpe aĩ locati ſint. Nam
multa e corpe exiſtũt q̃ mentẽ acuãt· mul
ta q̃ obtũdant. Vñ Ariſtoteles ait· om
nes ingenioſos melancholicos eẽ vt ego
me tardiorẽ eſſe nõ ferã moleſte· hec ille·
Hinc ⁊ Aug⁹. in li. x. de trini. Ad doctri
nas inq̃t cognoſcẽdas plerũq; nos lau
dantiũ ⁊ ꝓdicantiũ accẽdit auctoritas· ⁊
tñ niſi breuiter impreſſam· cuiuſq; doctri
ne notionẽ ĩ aĩo haberem⁹· nullo ad illã
diſcẽdã ſtudio flagrarem⁹. Itẽ Hugo ĩ
libro de aĩa et ſpũ· Aĩa inquit a creatore
ſuo habet principia· ex q̃ eſt in genere ſuo
ꝑfecta· vñ ex quo eſt· ſciret oĩa q̃ ab ho
mine ſciri poſſũt niſi grauitas carnis eſſet
qḋ p primũ hominẽ qui añ corruptionẽ
humanitatis ex q̃ fuit ꝑfecte ſciam habu
it humanã ꝓbari poteſt: ſed modo cor
rupta humanitate· ex q̃ cõiungit᷑ corrũ
pitur· nec ꝓprietates ſuas poteſt exercere
donec vſu ⁊ experientia· ⁊ alicui⁹ doctrina
exercitata incipit diſcernere· veluti ſi q̃s
cum ſubtili acie oculorũ in tenebroſa de
trudat᷑· videre tñ nõ põt ibi niſi ꝑus aſ
ſueſcat tenebris ⁊ lumẽ accendat᷑. Por
ro ĩ docilitate diſcipuli req̃runt᷑ etiã tria
¶ Primũ ſcꝫ vt mãſuete ac ſine cõtra
dictiõe audiat· iuxta illḋ Jacobi. ꝑ. In
mãſuetudine ſuſcipite inſitũ vbũ. Et il
lud Eccl. vj. Eſto mãſuetus ad audien
dum verbũ. Ecõtra vero dicit Clemens
in itinerario· Dolores mihi eẽ fateor de
nõnullis hoĩbus q̃ cũ ad nos ita veniant
vt aliq̃d diſcãt· vbi docere illos cepimuſ
ipſi rurſus ſe magiſtros eſſe ꝓfitent᷑· ⁊ in
terrogãt quidã vt ignorãtes· cõtradicũt
aũt vt ſciẽtes· hec ille. ¶ Secundum
eſt vt ſenſui loquẽtis magis q̃ ſupficiei
vboꝝ adhereat· In qua ſolẽt auditores
calumniari tria· videlicet obſcuritatem
vel ambiguitatẽ· ſup qua dicit Hilari⁹.
in li. de trinitate. ꝑ. Optim⁹ lector ẽ qui
dictoꝝ intelligentiã expectat ex dictis po
tius q̃ imponit· et refert magis q̃ affert·
nec id videri dictis cõtineri cogit qḋ añ
lectionẽ intelligendũ ꝓſumpſerit. Item
Dionyſi⁹ in li. de diuinis noĩbus. Irra
tionale inq̃t ⁊ ſtultũ eſt nõ intẽtiõis vir
tuti· ſꝫ dictionib⁹ attẽdere· nec eſt ꝓprium
diuina violentiũ intelligere. Hinc ⁊ Au
guſtinus in li. de cathezizandis rudibus
Ita inq̃t ꝑponende ſunt ſentẽtie verbis
ſicut anim⁹ ꝑponit᷑ corpi. Itẽ ruſticã ſim
plicitatẽ· de qua dicit Hiero⁹. ĩ li. de op
timo genere interꝑtandi. Semp mihi fu
it venerationi nõ vboſa ruſticitas· ſꝫ ſan
cta ſimplicitas. Idẽ ad Marcellã. Nõ
inq̃t tam verba ſunt neceſſaria q̃ ſenſus
quia ſi eloq̃ntiã q̃rimus Demoſthenes
eligẽdus eſt aut Tulli⁹. Itẽ incõgruita
tem· de qua dicit Aug⁹. in li. ꝯfeſſionũ. ꝑ
Vide dñe ⁊ patienter vt vides vide q̃
diligenter a priorib⁹ accepta locutorib⁹
pacta litteraꝝ homines obſeruẽt· et a te
accepta ꝑpetue ſalutis pacta negligant·
vt q̃ contra grãmaticã diſciplinam ſine
aſpiratione prioris ſyllabe hominẽ dixe
rit· q̃ magis diſpliceat hominib⁹· q̃ ſi cõ
tra ꝓcepta tua hominẽ oderit cũ ipſe hõ
ſit· ⁊ certe nõ eſt interior ſciẽtia litterarũ·
q̃ ſcꝑta ꝯſciẽtia· id ſe nolle facere alij qḋ
nolit pati. ¶ Tertiũ vero qḋ in audien
dis docilitate requirit᷑ eſt vt ea que min⁹
intelligit a magiſtro requirat. Cuius rei
nobis exemplũ in ſe ſaluator oſtendit· li
cet hominis doctrina nõ eguerit. Unde
Hiero⁹. ad Paulinũ dicit: Saluator
duodecim annos impleuerat· ⁊ in tẽplo
ſedens magis docet dũ prudẽter interro
gat. Ideo dicit᷑ Eccl. xxxij. Audi tacens
ſil᷑ ⁊ querẽs. Hinc etiã Hiero⁹. in prolo
go ſup eplam ad Gal. in ſancta Mar
cella cõmendat ardorẽ diſcendi dicens:
Certe inquit cũ rome eſſem nunq̃ me tã
feſtina vidit vt nõ de ſcripturis interro
garet aliq̃d. Veꝝ etiã ĩ interrogando ca
uenda ſunt duo vitia· ſ· iactantia et frau
dulentia. De iactantia eſt illud Clemen
tis poſitũ ſupra· ſ· q̃ quidã interrogãt vt
ignorãtes· ⁊ cõtradicunt vt ſcientes. De
fraudulẽtia aũt habet᷑ exẽplũ Mat. xxij.

vbi legitur acceſſiſſe doctor legis ad dn̄m Jeſum tēptans eū. In cui⁹ omel. dicit Johēs Chryſo. Simpliciſſim⁹ interrogator ⁊ maligniſſimus inſidiator de magno mandato interrogat. q nec minimū obſeruat. Similit Ezech. xiiij. leguntur veniſſe ſeniores iſrael ad interrogandū dn̄m. De qbus etiam dicit dn̄s ad ꝓphetam: Nunqd interrogatus reſpondebo eis? Qd exponēs Hiero⁹ dicit. Nō meretur audire veritatē qui fraudulēter interrogat .i. non aīo diſcendi ſꝫ temptādi. Eſt nāqꝫ ſtudioſi docilitas. vt dictū eſt ſupra iuxta Boetiū ad intelligendū. ſic attentio ad audiendū. Ut enī ait Cato. Legere ⁊ nō intelligere ē negligere. Parumqꝫ vel nihil ꝓdeſt audire vel legere ⁊ etiā retinere niſi aſſit ⁊ intelligere. Multi tn̄ ipſa doctrine verba memoriter retinent. ſꝫ intelligētia verboꝝ carēt. nec ſaltē intelligere ſtudēt. Un̄ Aug⁹ in li. de doctrina chriſtiana. iiij. Sapiētiā tāto magis vel min⁹ homo dicit. qꝫto magis vel minus in ſcripturis ꝓficit. non dico in eis multū legēdis. memorieqꝫ mādandis. ſꝫ bene intelligendis. ⁊ diligēter eoꝝ ſenſib⁹ interrogādis. Sunt enim q eas legunt ⁊ tn̄ negligunt. legunt enī vt teneant. ⁊ negligunt vt intelligāt. qbus lōge ſine dubio preferendi ſunt. q verba earū minus tenent. ⁊ cor earū ſui cordis oculis vidēt. ſed vtriſqꝫ melior ille q ⁊ cū vult eas dic. ⁊ ſicut oportet intelligit.

De beniuolentia eiuſdem ad retinendum. Cap. X.

De tertio. id eſt. de beniuolentia. q eſt ad retinendū eſt illud Hugonis in li. didaſcalicon. iij. Ne inquit o lector nimiū lēteris ſi multa legeris. ſed ſi multa intellexeris. imo ſi retinere potueris. Ut enim legitur Prouerb. xxj. ſm aliam tranſlationem Theſaur⁹ deſiderabilis .ſ. ſapiētie vel veritatis reqeſcit in ore ſapiētis .ſ. ad ſtudioſe ruminandū ⁊ memoriter retinendum. Nam animalia q non rumināt ſm legē. immunda reputant. Et de tali dī Eccl. xxj. Cor fatui quaſi vas cōfractū. omnē ſapiām nō tenebit. Dicit etiā Uarro qꝫ cānale fiſſū eſt auris q accepta memorie non cōmendat. In auditoris etiā beniuolētia ſimiliter reqrunt tria. Primum ſcꝫ vt libēter audiat. ⁊ diligenter hoc eſt amabiliter. ſm illud Eccl. iij. Auris bona audiet cū omni cōcupiſcētia ſapientiā. Hinc et Prou. xxij. dicit Salomon. Fili inclina aurē tuā ⁊ audi verba ſapientū. appone cor ad doctrinā meam. que pulcra erūt tibi. cū ſeruaueris eam in ventre tuo .i. in affectu vel in memoria ⁊ redundabit ī labijs tuiſ. Poſtea de hoc etiam audiēdi affectu dicit Ceſarius arelatenſis in omel. ij. Sicut a nob domin⁹ ſuſcepti officij neceſſitate loquēdi reqrit officiū ita ⁊ a nobis chariſſimi audiēdi requirit affectū. Sed quidā ideo verba docentis reſpuunt. quia doctorē ipſū cōtemptibilē reputant. Cōtra quos dicit Proſper in libro de vita cōtemplatiua ij. Sunt q nō rationē dictoꝝ ſꝫ dignitatem dicentiū praua examinatiōe diſcutiunt. ⁊ magis quis dicat qꝫ quid dicatur attendunt. ⁊ qd facere aut fieri nolūt. dici quoqꝫ ſibi faſtidiūt. paratiores aliqd doctrine cū illud ſcire cupiūt ignorare qꝫ a pſona inferiore cognoſcere. cū veritas vndecūqꝫ claruerit nō humano ingenio ſed deo deputanda ſit. Hinc ē illud Senece ſupius poſitū. Nō te moueat dicentis auctoritas. Secundū eſt vt audita breuiter in memoria colligat. Ideo inqꝫ breuiter. quia nō de facili oīa verba que dicunt ī lectione poſſent recolligi. nedum verba totius libri. ideoqꝫ ſententiam intentionis ⁊ materie diſcēti conueniat memoriter retinere. Un̄ Hugo vbi ſupra. Oportet inquit vt que diuiſa dicimus cōmendāda memorie recolligam⁹. Habet ſiquidē omnis tractatio principium aliqd. vbi cui tota rei veritas ⁊ ſententie vis inuitat. et ad ipſum alia oīa referuntur. Hec querere ac conſiderare eſt

colligere. Un⁹ quippe fons eſt ex quo ri/
uuli multi·nec oportet amfract⁹ fluuij ſeq̃
ſi fontē teneſ totū habes. Hoc idcirco di
xerim· qꝛ memoria hoīs hebes ē ac breui/
tate gaudet· ꝛ ſiquidē in multa diuidit' i
ſingulis minor efficit'· hec Hugo· Pro/
pter hoc etiā in multis tractatibꝫ ꝛ libris
frequēter poſt diffuſas ſententiaꝝ expoſi/
tiones fieri ſolēt epilogi·i·breues dictoꝝ
recapitulationes q̄bus ſūmatim poſſint
oīa memorie cōmendari. ¶ Plus etiā
frequēter diſcipul⁹ ꝓficit lectionē repetē·
do q̄ ipſa audiēdo. Multū eni ad me/
moriā ꝓficit exercitatio·q̄ fit ea que audi
ta ſunt ſibimet recolēdo ac ruminando·
vel alijs recitando. Unde dicit Boeti⁹
vbi ſupra· ꝙ expedit ſcholaſtico vt ali/
quos habeat ſecreto eiſqꝫ libros legat vt
ſic et intellecta ſciat· ꝛ ſcita exprimere no
ſcat. ¶ Tertiū eſt vt lectiones quotidia
nas nō dimittat·vel etiā interrūpat·ſed
cōtinue audiat. Iuxta illud Prouerb.
viij. Audite diſciplinā ꝛ eſtote ſapienteſ
ꝛ nolite abijcere illā. Ut eni legit' Sap.
iij. Sapientiā ꝛ diſciplinā q̄ abijcit infe/
lix eſt· ꝛ vacua eſt ſpes illoꝝ· ꝛ labores ſi/
ne fructu. Ideo dicit Boeti⁹ vbi ſupra.
Nō ſit ſcholaris diſcholus·i·a ſchola di
uiſus·nec ꝑ vicos ꝛ plateas ꝛ ſpectacula
publica·ꝑ pompas ꝛ choreas et publicaſ
cenas ocul' vagi effreniqꝫ ling̃ diſcurrere·
ſꝫ continuitatis conſtantiā ꝓut facultas
ſuppetit mēti ſtudeat imp̄mere. Quid·n·
cōſtantia lucidi⁹? ꝗd incōſtātia nequi⁹?
prima parit·ſecūda deſtruit·prima proce
dit·ſecūda retrocedit·prima colligit·ſe/
cunda iā collecta diſſoluit· hec Boeti·
us. Ideo dicit' Eccl. xxvij. Homo ſapiēs
in ſapiētia manet vt ſol·nam ſtult⁹ vt lu
na mutat'. Hinc ꝛ Hiero⁹. ſup ep̄lam ad
Gal'. In bonis inquit ſtudijs nō tā ini/
tia ſunt laudāda q̄ finis·i·pſeuerātia fi/
nalis. Sed huiuſmōi pſeuerētia difficil'
eſt ſtultis·ſm illud Eccl. vj. O aſpera ni
mium ſapientia indoctis hominibus· et
nō ꝑmanebit in illa excors·i·homo ſine
corde·ſ·fatuus. Ut eni iam dictū eſt ſu/
pra. Cor fatui quaſi vas cōfractum ꝛc.
Nec mirū ſi talibꝫ aſpera eſt ſapiā·quia
ſtulticie illoꝝ ꝯtraria. Uñ ibidē ſubiun
gitur: Quaſi lapidis ꝟtus ꝓbatio erit i
illis· ꝛ nō demorabunt' ꝓijcere illam·ac ſi
dicat': Sicut ruſtici fatui·ſi lapidē p̄cio/
ſum inuenerint nō reputāt·qꝛ virtutē ei⁹
ac p̄cioſitatē eius ignorant· ꝛ ob h' illum
quaſi vile q̄d ꝓijciūt. Sic homines indo
cti ꝛ excordes verba doctrine vel ſapien/
tie paꝝ approbant·vel etiā omnino vili/
pendūt·qm̄ vtilitatē eius ꝛ ſaporē nō co/
gnoſcunt. Ideo dī Prouerb. xxiij. In
auribus inſipiētiū ne loquaris·quia de/
ſpicient doctrinā eloquij tui. Hoc eſt eni
ſanctū dare canibꝫ ꝛ margaritas añ por/
cos ſpargere. Uel aliter ꝑdictū verbum
exponi poteſt ſub hoc ſenſu: Sicut virtuſ
hominis probat' in ſubleuatione ac por/
tatione lapidis pōderoſi·ſic probant' ho/
mines in ſtudio ꝛ labore ſapientiā acqui
rendi. Nā ſicut imbecilles ꝛ ignaui cito
proijciunt lapidem·ſic excordes ac ſtulti
ſapientiā·non poſſunt in ea proficere·qꝛ
grauis eſt eoꝝ ſtulticie. Difficile eſt eti/
am pueris ꝓpter imbecillitatē ꝛ laſciuiā
illius etatis. Unde Auguſtin⁹ de ciuita
te dei libro. xxj. Non parua inquit pena
eſt inſipientia vel imperitia· que adeo fu
gienda merito iudicat'· vt per penas do/
loribus plenas pueri cogantur diſcere lit
teras vel quelibet artificia: Ipſumqꝫ di/
ſcere ad q̄d penis adigunt'·tā eſt illis pe/
nale vt nonnunq̄ ipſas penas per quas
compellunt' diſcere·ferre mallūt·q̄ diſce
re. Uerum vt dicit Baſilius in hexame/
ron libro. iij. Que labore queſita ſunt· et
iocunde percipiuntur· ꝛ diligentiſſime cō
ſeruantur: Nam quoꝝ facilis habetur
adeptio eoꝝ ſine dubio faſtidioſa eſt poſ
ſeſſio·hec Baſilius. Hec de ſubiectione
triplici vel potius quintuplici quā debet
diſcipulus exhibere doctori. Unde Boe
tius vbi ſupra. Sit ergo inquit diſcipu/
li ſumma ſubiectio magiſtratui·ſit atten
tio exercitij docilitas ingenij·beniuolen/
tia animi·luxurie quoqꝫ ſpecieꝝ euitatio

et fęlicis cōſtantię debita profeſſio

De ordine ſcholaſticę diſcipline Cap. XI.

Ceterorum in addiſcendi modo neceſſaria ſunt tria. ſ. ordo. affectio et intentio. Unde dicit apoſtol⁹. j. Cor. viij. Si quis exiſtimat ſe aliquid ſcire. nondū nouit queadmodum oporteat eum ſcire. Qd de diſciplina theologica ſic exponit beatus Bern. ſuper cantica. omel. xxxvj. Quid eſt inquit modus ſciendi niſi vt ſcias quo ordine. quo ſtudio. quo fine quęq̈ oporteat noſſe? Et hęc tria pſequitur de diſciplina vel ſtudio theologię. ſm mō: Quo inquit ordine vt ſcʒ illud prius qd ad ſalutem matur⁹. Quo ſtudio vt illud ardenti⁹ qd ad amorē vehemētius. Quo fine. vt non ad inanē gloriam vel curioſitatem. vel aliquid ſimile. ſed tm̄ ad tuam vel pximi ędificationem. hęc ille de ſtudio diuinę ſcriptę. Uerūtamē etiā illum modū debent imitari pro poſſe ſtudioſi quātūlibet artiū. videlicet vt ſit rectus diſcendi ordo. ſtudioſa diſcētis affectio. et pura intentio. De ordine diſcendorum dicit Alphorabi⁹ in libro de ortu ſcientiarum: Principiū omniū ſcientiarum eſt ſcientia de lingua. id eſt. de impoſitione nominū. rebus. ſ. ſubſtātię et accidenti. Secunda eſt grāmatica. quę eſt ſcientia ordinādi ipſa nomina. rebus impoſita. et componēdi orationes Tertia logica quę eſt ſcientia ordinādi propoſitiones enūciatiuas ſm figuras logicas. ad eliciendas pcluſiones. quibus puenitur ad cognitionē dictorum. et ad iudicandum de illis vtrū vera an falſa ſint Quarta vero poetria quę eſt ſciētia ordinandi metra ſm ppoſitionē dictionū et tpa in numerū pedum eorum. deinde vo cęterę ſic alias ſūt ordinatę. Ideoq̈ dicit in libro de diuiſione ſcientiarū. Quod prima eſt ſcientia linguę. ſecunda logice tertia ſcientia doctrinalis. quarta vo naturalis. quinta diuina. ſexta ciuilis. Hic quoq̈ ſcientia linguę cōphendit grammaticam. et ſub eadē vel ſub logica rhetoricam. Aliter vero dicit Richard⁹ de ſancto Victore in libro exceptionū. talē videlicet in artibus ordinem eſſe ſeruandum. Prima inquit omniū comparanda eſt eloquentia. et ob hoc expetenda eſt logica. Deinde purificandus eſt ocul⁹ mētis per ethicam. et ſic tranſeundum eſt ad theoricam. vbi nomine logicę cōphendit trinā ſermocinalem ſcientiā. ſ. grāmaticam. rhetoricam et dialecticā. Logos enim grece dicit ſermo latine. Itaq̈ ſciētiarum omniū grammatica eſt fundamētum. quā hodie multi tanq̈ vilem negligunt. et ideo parum in alijs proficere poſſunt. Unde Quintilian⁹ in libro. p. de oratoria inſtitutione. Non ſunt inqt ferendi qui artem grāmaticam vt tenuem atq̈ ieiunam cauillātur. quę niſi fundamenta fideliter iecerit. quidqd ſuperſtruxeris corruet. neceſſaria pueriſ. iocunda ſenibus. dulcis ſecretorū comes. et q̄ vel ſola omni ſtudiorum genere plus habeat operis. min⁹ oſtentationis. Plurimi aūt ambitioſa feſtinatione a poſterioribus incipiunt. dum oſtentare diſcipulos circa ſpecioſa malunt. hęc Quintilianus. Ceterū vt dicit Ariſtoteles in libro methaphiſicorū. Impoſſibile eſt vt addiſcatur res aliqua niſi ſciant eius principia quę ſūt pplitiones vniūſales. Hinc etiam Alphorabius in libro de diffinitione ſcientiarū. In omni arte inquit. ſiue ſit actiua. ſiue ſpeculatiua. ſiue liberalis. ſiue fabrilis. regulę ſunt generaliter comprehendētes omnia vel forte plura de q̈bus ars illa pertractat. quę ad hoc q̈dem inuentę ſūt vt cognoſcat omne id quod eſt illius artis. ne forte recipiat in ea qd non eſt eius. vel rejciatur qd eſt eius. et vt per eas caueamus ne forte ī aliquo erremus. Nam in mechanicis inſtrumentum q̈ deprehendit ſi forte in aliquo erratur. vt in arte fabrili perpendiculū regula vocat. hęc Alphorabi⁹. Ad ordinē

quoq₃ pertinet vt illud diſcat' prius vel ſtudioſius qđ ad ꝓpoſitū eſt vtili⁹. Unde Hugo vbi ſupra. Si omnia inquit nō potes legere· ea que ſunt vtiliora lege Si aūt omnia potes· non tñ idem labor omnibus impendendus eſt: ſed quedam ita legēda ſunt ne ſint incognita· quedā ꝟo ne ſint inaudita· qm̄ aliqñ pluris eſſe credimus qđ nō audiuimus· hec Hugo Quedam etiā legim⁹ vel addiſcim⁹· nō quia multū vtile ſit ea ſcire· ſ₃ q₂ turpe eſt ignorare. Quedam vero quia ipſū ignorare eſt periculoſum· qm̄ vt dicit Boetius: Nullū malū euitari poteſt niſi cognitum. Unde Ambro⁹. ſup Lucā. Legimus aliqua ne ignoremus· legimus non vt teneamus· ſed vt repudiemus. Hinc etiam in conſilio cartaginenſi. iiij. permittitur epiſcopis hereticoꝝ libros legere ꝑ neceſſitate vel tempe: pueris autem vel idiotis ac neophitis ꝓhibent'. ne ī laqueum erroris ꝑcipitent'. Unde Beda ſup parabolas libro. p. Soli conceditur hereticorum libros legere· qui adeo ſolidatuſ eſt in fide catholica vt nequeat ſupari libroꝝ dulcedine vel aſtutia. Ecōtra ꝟo libri gentilium in ꝑdicto conſilio epiſcopis ꝓhibent'· qui tamē pueris ꝛ adoleſcētulis conceduntur· vt in eis ꝓpter doctrine neceſſitatē erudiant'. Unde Hiero⁹. ad Damaſum papā de filio ꝓdigo. Sacerdotes inquit dei videmus omiſſis euangelijs ꝛ ꝓphetis· comedias legere· amatoria buccolicoꝝ Uirgilij verſuū ꝟba cātare· ꝛ id qđ in pueris eſt cauſa neceſſitatis· crimen in ſe facere voluptatis. Idē₃ q₃ Hiero⁹. de ſemetipſo refert ad Euſtochiū. Olim inquit cū₃ relicta domo atq₃ parentib⁹ ꝑ Chriſto militaturus ꝑgerē hieroſolymā· bibliothecā quā mihi rome ſūmo ꝯfecerā ſtudio carere nō poterā Itaq₃ poſt crebras vigilias ꝛ lachrymas quas preteritoꝝ recordatione peccatoꝝ fundebā Platonē vel Tulliū in manibus ſumebā· et ſi qñ ꝓphā legere cepiſſem in memetipſū reuerſus horrebat ſermo incultus· qđq₃ lumē nō videbam cecis oculis nō oculoꝝ vitiū putabam eſſe: ſed ſolis. Deniq₃ ī media ferme quadrageſima febris medullis infuſa ſic infelicia mēbra depaſta eſt vt oſſib⁹ vix hererē Interim parabant' exequie ꝛ vitalis calor palpitabat in ſolo pectuſculo iā repetente: Tūc ſubito rapt⁹ in ſpū iudicis tribunal ꝑtract⁹ ſū· vbi tm̄ luminis erat ut in terrā ꝓiectus nō auderē aſpicere ſurſū Interrogat⁹ cōditionē: Reſpōdi me eſſe chriſtianū. At ille q̄ ꝑſidebat· mētiris ait Ciceronian⁹ es nō chriſtian⁹. Ubi enim eſt theſaur⁹ tu⁹ ibi eſt ꝛ cor tuū: Ilico obmutui· ꝛ inter ꝟbera qb⁹ me iuſſerat cedi dū cōſcientie magis igne torquerer· illuꝫ mecū verſiculū reputaui: In inferno aūt quis cōfitebit' tibi: Clamabā inter ꝟbera Miſere mei. Tandē q̄ aſtabāt ad preſidentis genua ꝓuoluti ꝑcabant'· vt adoleſcētie veniā ꝛ errori locū penitētie ꝯmodaret· exactur⁹ deinde cruciatū ſi libros aliqñ legerē gentiliū lraꝝ. Ego itaq₃ q̄ ī tanto cōſtitut⁹ articulo vellē etiā maiora ꝓmittere· deierare cepi ac dicere: Domine ſi codices vnq̄₃ ſeculares habuero ſi legero· te negaui. Inter hec ꝟba dimiſſus redij· cūctiſq₃ mirātib⁹ oculos multo lachrymarū imbre ꝑfuſos aperui· nec ſ₃ vtiq₃ vani fuit illuſio ſomnij: teſtis mihi eſt tribunal ante qđ ſteti· iudiciūq₃ qđ timui me poſt ſomniū plagas ſenſiſſe ac liuentes ſcapulas habuiſſe· tantoq₃ dehinc ſtudio· q̄nto moralia ante nō legeram· diuina legiſſe· hec Hiero⁹. Ad ordinem itaq₃ diſcipline pertinet vt vnuſquiſq₃ legat vel addiſcat qđ etati ſue vl' ſtatui cōgruit ac decet. Nam ꝛ religioſis perſonis phyſicam vel mundanas leges audire ius canonicū prohibet· que tñ ceteris audire licet

De ſtudioſa diſcētis affectiōe. Cap. XII.

Poſtro de ſtudio vel affectione ſtudioſa dicit Tulli⁹ in rhetorica. j. Studiū eſt aſſidua

et vehemens animi ad rem aliquã applicata cum magna voluntate occupatio. De hoc etiã dicit Auguſtin⁹ in libro de trinitate .x. Quia prorſus ignotam rem nullus amare poteſt. cuiuſmodi ſit amor ſtudentiũ conſiderandũ eſt. hoc eſt non dum ſcientium. ſed adhuc ſcire quãlibet doctrinam cupientiũ. Si quidez ad doctrinas pleraſqꝫ cognoſcendas. plerũqꝫ nos laudantiũ ⁊ predicantium accendit auctoritas. ⁊ tñ niſi breuiter impreſſam ĩ animo. citiuſqꝫ doctrine notionẽ habere mus. nullo ad illam diſcendã ſtudio flagrarem⁹. Aliqñ etiã ipſaꝝ doctrinarũ fines auditos miramur. ⁊ ex hoc inardeſcimus facultatẽ cõparare diſcendi quo ad eos peruenire poſſum⁹. hec Auguſtinus

¶ Sunt aũt quattuor ꝑcipua ad diſciplinã vel ſtudiũ ſapientie incitatiua. videlicet eius honeſtas. ſuauitas. diuturnitas. ⁊ vtilitas. De honeſtate dic̃ ſapiens de ipſa ſapientia loquens Sap. viij. In ipſa inquit eſt honeſtas ſine defectione. et ꝑclaritas in cõmunicatione ſmonum illius. Habebo ꝓpter hãc claritatẽ ad turbas. ⁊ honorẽ apud ſeniores. Tacentem me ſuſtinebũt. et loquentẽ me reſpicient. et ſermocinante me plura. man⁹ ori ſuo imponent ⁊c. hec ille. Hinc etiaz ſeniores in lege iubemur honorare ꝓpter ſapientiã magis q̃ꝫ ꝓpter etatez. Vt enĩ legitur Job. xij. In antiquis eſt ſapientia. et in multo tpe prudentia. Et Sap. iiij. dicit᷑. Qꝛ ſenectus venerabilis eſt non diuturna neqꝫ annoꝝ numero computata. ſed cani ſunt ſenſus hominis ⁊c. Hic ⁊ poeta: Senſus amicitias confert. dat ſenſus honores. Deniqꝫ nulla eſt homini rationali honeſtior occupatio. q̃ꝫ in ſapientie ſtudio

¶ Porro de ſuauitate dic̃ idem ſapiens vbi ſupra. Hanc amaui et exquiſiui a iuuẽtute mea. et queſiui eam mihi ſponſam aſſumere. ⁊ amator factuſ ſum forme illius. qm̃ in amicitia eius eſt delectatio bona. Huic conſonat qđ legitur de ſancto Gregorio naçanceno ĩ apologitici ſui ꝓhemio. ꝙ ipſe a puericia ſignaculum caſtitatis integrũ cuſtodiens cũ phie ſtudijs adhuc iunior apud athenas floreret. vidit per ſoporẽ ſedenti ſibi ⁊ legenti duas ſatis decoras dextera leuaqꝫ feminas cõſediſſe. Quas ille caſtitatis inſtinctu oculo toruiore reſpiciens que nam eſſent ⁊ quid ſibi vellent ꝑcunctabatur. ac ille familiarius eũ cõplectentes aiunt: Ne moleſte accipias iuuenis. note tibi ſatis ⁊ familiares ſumus: Altera enĩ ex nobis ſapientia. altera caſtitas dicitur. ⁊ miſſe ſumus tecuz habitare. qꝛ iocundũ ſatis et mundũ in corde nobis habitaculũ ꝑparaſti. De hoc etiaz dicit᷑ Eccl. vj. Sapiẽtia doctrine ſm nomen eius eſt. ⁊ nõ multis eſt manifeſta. Ac ſi diceret᷑: Sapiẽtia docibilis talis eſt q̃lis per nomẽ ſuũ deſignat᷑. ſ. ſapida. ſcientia Dicit᷑ enĩ a ſapore et ſciẽtia. pauciqꝫ ſentiunt eius ſaporẽ. ⁊ eſtimant eius valorẽ Vnde legit᷑ Job. xxviij. Qꝛ neſcit homo p̃cinm eius. nec inuenit᷑ in terra ſuauiter viuentiũ. Et poſt: Abſcõdita eſt ab ocul᷑ omniũ viuentiũ.

¶ De diuturnitate legitur Eccl. vj. Fili a iuuẽtute tua excipe doctrinã. ⁊ vſqꝫ ad canos inuenies ſapientiã. Ideo dicit᷑ Sap. v. Qꝛ melior ẽ ſapiẽtia q̃ꝫ vires. ⁊ vir prudẽs magis q̃ꝫ fortis. Nam in ſenectute fortitudo debilitatur. ſapiẽtia vero potius augmentat᷑ et ideo diuturnior ẽ q̃ꝫ fortitudo. Recte etiam dicit᷑ melior q̃ꝫ diuitie. quia diuitie poſſunt inuito auferri etiã ab homine ſapientia ꝟo nequaq̃ꝫ vita comite. Vñ dicitur Prouerb. viij. Accipite diſciplinam et nõ pecuniã. doctrinam magis q̃ꝫ theſaurum eligite. Melior eſt enĩ ſapientia cunctis opibus ꝑcioſiſſimis. et omne deſiderabile nõ poteſt ei compari. Hinc et Sap. viij. dicit᷑. Si diuitie appetãtur in vita. quid locupletius ſapiẽtia? Deniqꝫ ſciẽtia vel ſapiẽtia non ſolũ manet nobis in hac vita. ſꝫ etiã manebit in eterna. Licet enĩ ſm illud apl̃i. j. Cor. xiij. Scientia deſtruet᷑. deſtruenda ſit q̃ntuz

quantū ad moduꝫ ⁊ imꝑfectionē· nō tn̄ q̄ntum ad ſubſtantiaꝫ. Unde Eccl. vj. poſtq̄ꝫ dictum eſt de ſapiētia qđ nō multis eſt manifeſta· ſtatim ſubiungit᷑: Quibus autē agnita eſt· ſ· ꝑ experientiā ꝑmanet vſq̄ꝫ ad conſpectū dei· i· perſeuerabit in eis· vſq̄ꝫ ad manifeſtam dei viſionem. Unde Hiero⁹. ad Paulinū. Diſcam⁹ inquit in terris· quoꝝ ſciētia nobis perſeueret in cęlis. ¶ Deniq̄ꝫ de vtilitate di᷑ ibidē ſcꝫ Eccl. vj. Quaſi is q̇ arat ⁊ q̇ ſeminat accede ad illā· ſ· acquirendā· i· cū labore ſtudij· ⁊ cum ſpe fructus eius ꝑcipiendi. Ut enī dicit aplus. j. Cor. ix. Debet in ſpe qui arat arare· ⁊ qui triturat ī ſpe fruct⁹ ꝑcipiēdi. Un̄ ibidē· ſ· Eccl. ſubiungitur. Et ſume bonos fructus illius· de quibus ſcꝫ dicit᷑ Prouerb. iij. Primi ⁊ puriſſimi fruct⁹ ei⁹· Et recte dicit ſuſtine· id eſt· patiēter expecta· contra illos qui cum ſeminauerint ſtatim volant fructum ſeminis comedere. Nam doctrinę ſemen anteq̄ꝫ erūpat ⁊ apte ꝓficiat aſperitate laboris ac diſciplinę cogit᷑· ſicut ſemen materiale iactū aſperitate gelu conſtringitur. Hinc pueros ad diſcendum quotidie videmus ad diſcendū inuitos· angi verberibus ⁊ increpationibꝫ· qui poſtea doctrinę fructum agnoſcentes ſpontanei ſe quaſi excrebrant ſtudēdo pariſius. Eſt enī ſapientię doctrina quaſi nux habens corticē amarum exterius· et poſt intra duram teſtā nucleū habet dulcem atq̄ꝫ ſuauem. Iteꝝ ſicut qui arat ⁊ ſeminat· p̄mo quidē ab agro ſuo ſpinas ⁊ tribulos extirpat· ⁊ ſic euerſa terra ſeminat· ſic qui ſapiētię doctrinam vult excipere· primo debet cordis ſui terrā inquiſitione diligenti euertere· ac germē vitioꝝ extirpare· ⁊ tūc demū poterit ſemē vitioꝝ extirpare· ⁊ tūc deinde poterit ſemē dictū recipere· alioquin vt dictū eſt ſupra: In maliuolam animā nō introibit ſapīa. Un̄ dicitur Hiere. iiij. Nouate vobis nouale· ⁊ nolite ſerere ſuꝑ ſpinas. Sic tandeꝫ ſemine proficiēte ⁊ ad perfectionē tendēte poterit fructus illius metere. Un̄ poſt prędicta verba Eccl. ſubditur: In opere illius exiguū laborabis· ⁊ cito edes de generationibus illi⁹· ac ſi dicat᷑: Labor erit modicus· ſed multiplex fructus ac tempeſtiuus. Unde ⁊ in eodē dicit᷑. xxiiij. in ꝑſona ſapiētię: Trāſite inquit ad me omnes qui concupiſcitis me ⁊ a generationibus meis implemini. ¶ Prim⁹ itaq̄ꝫ ſcientię ſiue ſapiētię fructus eſt vitioꝝ carnaliuꝫ extirpatio vel excluſio. Iuxta quod ſcribit Hieronym⁹ Ruſtico monacho· Ama inquit ſcientiā ſcripturaꝝ ⁊ carnis vitia non amabis. ¶ Secūdus eſt mētis ſerenatio ſiue lętificatio· ſm̄ illud Sap. vj. Clara eſt ⁊ quę nunq̄ꝫ marceſcet ſapiētia· ꝓoccupat eos qui ſe concupiſcunt· ⁊ in vijs ſuis oſtendet ſe illis hilariter. ¶ Tertius eſt in tribulatiōe cōſolatio· vel in labore recreatio. ſm̄ illud Hugonis ſupius poſitū: Nullū mai⁹ in vita ſolatium q̄ꝫ ſapiētię ſtudiū. Unde Hiero⁹· dicit in ꝓlogo ſuꝑ epiſtolam ad Eph. Si quicq̄ꝫ eſt qđ in hac vita ſapientem virū teneat· ⁊ inter p̄ſſuras ac turbines mundi ęquo animo manere ꝑſuadeat· id eſſe vl᷑ primū reor meditationem ⁊ ſciētiā ſcripturaꝝ. Hīc ⁊ Sap. viij. di᷑ Propoſui hanc adducere mihi ad conuiuandū· ſciens quia mecū cōmunicabit de bonis· ⁊ erit allocutio cogitationis et tedij mei. Hinc etiā dicit Tullius in tuſtulanis li. v. Quid dultius ocio litterato? Econtra vero dicit Seneca Lucilio Ocium ſine litteris mors eſt· ⁊ hoīs viui ſepultura. ¶ Quartus eſt animi tranquillitas ſiue quietudo. ſm̄ illud Eccl. vltimo. Videte inquit quia modicū laboraui· ſcꝫ circa ſapientię inquiſitionem et īueni mihi multā requiē. Hinc Sap. viij. Intrans inquit in domum meā· cōquieſcam cum illa. Non enī habet amaritudinem conuerſatio illius· nec tedium conuictus illius· ſed lęticiam ⁊ gaudium Nec ideo hoc dico· quia quęlibet ſciētia ſit ſapīa ꝓprie loquēdo· ſ; oēs doctrinę

tendere debent ad perceptionem ſapien-
tie tanquã eius pediſſeque ſicut inferius
oſtendetur.

De ipſius fine vel intentione. Cap. XIII.

Denique de fine quem ha-
bet addiſcens in intentione di-
cit beatus Bernardus ſup Cã-
tica omel. xxxvi. Sunt qui ſcire volunt
eo fine tantũ vt ſciant. et eſt turpis curio-
ſitas. Alij vero vt ipſi ſciantur quos irri-
det ſatyricus dicens: Scire tuum nihil
eſt niſi te ſcire hoc ſciat alter. et eſt turpis
vanitas. Alij quoque vt ſcientiã vendãt
pecunia vel honoribus. et eſt turpis que-
ſtus. Alij vero diſcũt vt edificent. et cha-
ritas eſt. Alij vt edificentur. et prudentia
eſt. hec Bernardus. Harũ quinque in-
tentionum ſole due vltime bone ſunt et
ſalubres. tres autẽ prime vane ac vitupe
rabiles aut etiam deteſtabiles. Vt enim
dicit Hugo vbi ſupra libro. p̊. Malum
quidem eſt bonum negligenter agere. pe-
ius eſt in vacuum multos labores expen-
dere. De prima. ſ. curioſitate ſciendi
q̃ ipſa eſt ſm Auguſtinũ concupiſcẽtia
oculorum. de qua loquitur Johẽs pma
canonica. ij. Unde idem Aug⁹. in libro
confeſſionum. x. Eſt inquit cupiditas q̃-
dam experiendi vana et curioſa nomine
cognitionis atque ſcientie palliata. Que
quia in appetitu noſcendi eſt. oculi vero
ſunt ad cognoſcendum in ſenſibus prin-
cipes. ideo cõcupiſcẽtia oculorum eloquio
diuino appellatur. hec Auguſtinus. Et
hui⁹mõi curioſitas duplex eſt. vna. ſ. ad
multa. alia vero ad ignota. Nam de illa
que eſt ad ſciendũ vel experiendũ multa
dicitur Eccleſiaſtes. j. Nõ ſatiatur oculus
viſu. nec auris impletur auditu. Unde di-
cit Hugo vbi ſupra libro. v. Quidã ſũt
qui omnia legere vel ſcire volunt. ſed infi
nitus eſt librorum numerus: Tu ergo inq̃t
noli infinita ſequi. vbi enim finis nõ eſt.
ibi nec requies. et ideo nec pax eſt. vbi ve-
ro pax nulla eſt. deus habitare non põt.
quia in pace factus eſt locus ei⁹. hec Hu
go. Dicit etiam beatus Berñ. q̃ multi-
tudo rerum et temporis breuitas non pa-
tiuntur omnia comprehẽdi. Itẽ Hora-
tius in libro carminũ. Nec ſcire fas ẽ om
nia. Tales etiã circa plurima curioſi. ſe-
metipſos confundunt. et ideo parũ in ſa-
pientia proficiunt. imo nihil ad pfectuz
ſcire poſſunt. Nam pluribus intent⁹ mi-
nor eſt ad ſingula ſenſus. Unde Uarro
ad athenienſem auditorẽ: Nuſquã inq̃t
deueniet q̃ q̃s videt ſequitur calles. Hinc
et Seneca ad Lucilium. Detrahit inq̃t
multitudo librorum. et cum legere nõ poſ
ſis q̃ntum habueris. ſatis eſt habere q̃n-
tum legere poſſis. faſtidientis ſtomachi ẽ
multa deguſtare: Non refert q̃ multos
habeas libros. ſed q̃ bonos. lectio certa
prodeſt. varia delectat. hec Seneca. Ta-
les igitur vt dictum eſt curioſi. ſunt ina-
nes veri. Juxta illud apli. ij. Thimoth.
iij. Semp diſcentes. et nunque ad ſcienti-
am veritatis peruenientes. De illa ſcḋo cu
rioſitate que eſt ad ſciẽdum vel experien
dum ignota. dicit Auguſtinus in libro
de trinitate. x. Si quis tam curioſus eſt
vt non propter aliquã notam cauſam. ſed
ſolo amore rapiatur incognita ſciendi. diſ-
cernendus eſt quidem hmõi curioſus a
nomine ſtudioſus. Sed nec ipſe amat
incognita. quin potius odit incognita
que nulla vult eſſe dum omnia ſibi vult
eſſe cognita. Hui⁹modi curioſitas fre-
quenter ſolet hereſes generare ĩ his qui
ſecreta fidei nitebantur vltra moduz in-
ueſtigare. Unde Prouerb. ix. Mulier
ſtulta et clamoſa. que ſignificat hereſim
tranſeuntes vocat. et vecordibus loquẽs
ſit clamat. Aque furtiue dulciores ſũt. et
panis abſconditus ſuauior. Hinc et Se

neca in libro declamationū.iiij. Artior
eſt cupiditas ignota cognoſcendi. ꝙ no-
ta repetendi. Idem ad Lucilium epiſto
la,lxviij. Multi aperta tranſeūt condita
obſtruſa rimantur. Fure ſignata ſollici-
tāt. vile videtur quidquid patet. aperta
effractarius preterit. Hos mores habet
imperitiſſimus quiſqꝫ qđ in ſecreta cupit
irrumpere. Cauendum eſt itaqꝫ maxime
ſimplicibus ⁊ idiotis vel etiam in pueris
a ſecretiorib⁹ celeſtibus rimādis. quoni-
am vt legitur Exo.xix. Beſtia quę teti-
gerit montem lapidabitur. Unde dicit
Eccl.iij. Altiora te ne q̄ſieris ⁊ fortiora te
ne ſcrutatus fueris. ſed quę pręcepit tibi
deus illa cogita ſemper. ⁊ in pluribus ei⁹
operibus ne fueris curioſus. Non enī eſt
tibi neceſſarium. ea quę abſcondita ſunt
videre oculis tuis. Ut enī legitur Pro-
uerb.xxv. Sicut qui mel comedit multū
non eſt ei bonū. Sic q̄ perſcrutator ē ma
ieſtatis opprimetur a gloria. Ideo dicit
ab apoſtolo ad Roma.xij. Dico omni-
bus qui ſunt inter vos non plus ſape ꝙ
oportet ſapere. ſed ſapere ad ſobrietatem
et vnicuiqꝫ ſicut diuiſit deus menſuram
fidei. Hinc etiam dicit Cato in libro de
moribus. Mitte arcana dei. celumqꝫ in-
quirere quid ſit. Cum ſis mortalis q̄ ſūt
mortalia cura. ¶ De ſecunda diſcen-
tis intentione. quę eſt vanitatis vel ina-
nis glorię. dicit Tullius in tuſculanario
libro.p. Honos alit artes. omneſqꝫ incē
duntur ad ſtudia glorię. Huiuſmodi ſci
entia ſicut dicit Auguſtinus. non facit
hominem interius lamentantem. ſed fo-
ris ſe iactantem. Hinc eſt illud Perſij ſa
tyrici. ſuperius ex parte inſertū dictis bea
ti Bernardi. Ne te inquit quęſiueris ex-
tra. Scire tuum nihil eſt. niſi te ſcire hoc
ſciat alter. O curuę in terris animę ⁊ cęle
ſtium inanes. Hinc Tullius vbi ſupra li
bro.v. Leuiculus inquit noſter Demo-
ſthenes q̄ illo ſuſurrio delectari ſe dice-
bat confitentis mulierculę vt mos eſt in
grecia. hic eſt ille Demoſtenes. quid hoc
leuius. ſed orator ille tantus apud alios
videlicet loqui didicerat. nō multum ip-
ſe ſecum. hec Tullius. De hac etiam va
nitate dicit Boetius in libro de conſo-
latione. O doxa. doxa. id eſt. inanis glo-
ria: quid aliud es ꝙ quędam aurium in-
flatio vana. Ut enim dicit Horatius ī
libro ſermonum. Gaudent pre nomine
molles auriculę. Unde Valerius maxi
mus libro.ix. narrat ꝙ Sophocles iam
ſenex. tragędiam quandam in certamine
miſerat. Cumqꝫ ſuſpenſus ancipitis cer-
taminis expectaret ſententiā audiens vi-
ciſſe. et pre gaudio expirauit. Talis eti-
am in ſapientia vera non proficit. quia
ipſe tumor inanis eius mentem excęcat.
nec videre clare permittit. Unde talis
iuxta verbum apoſtoli.j. Thimoth.vj.
eſt ſuperbus nihil ſciens. ſed languens
circa quęſtiones et pugnas verborum. ex
quibus oriuntur inuidię. contentiones.
irę. ⁊c. ¶ De tertia intentione. q̄
eſt cupiditatis. dicit Hugo in libro de ar
ca Noe.iiij. Indignus eſt ſapientia. qui
per ipſam aliud ꝙ ipſam obtinere inten-
dit. qui non vt ipſam qua nihil melius ē
poſſideat. ſed vt venalem proſtituat il-
lam quęrit. Hoc tamen hodie faciunt
ſcholaſtici fere omnes aut plures. videli-
cet lucratiuas ſcientias addiſcentes. vel
ad eas ꝙ citius poſſunt feſtinantes. Uñ
conquęritur dominus per Hiere.ij. Me
inquit dereliquerunt fontem aquę viuę.
id eſt. ſalutaris ſapientię. quia ſcilicet ſa-
cram ſcripturam nolūt audire. quę a me
tanquā vena procedit a fonte. Hęc eſt
enim aqua ſalire faciens in vitam ęter-
nam. vt dicitur Ioh.iiij. Et foderunt
inquit ſibi ciſternas diſſipatas. id eſt. cū
ſtudio et labore magno ſibi acquirūt ſci-
entias lucratiuas. ī qb⁹ nō ē aq̄ lympida
i. vera ſapiā. ſꝫ falſa ⁊ vana ⁊ etiā turbida

quia terrena. Unde poſtea dicit: Quid tibi vis in via egypti vt bibas aquã turbidã? Qđ quaſi exponẽs Baruch.iij. Filij agar id eſt ancille non libere exquiſierunt prudentiã que de terra eſt. Dein de quaſi exponẽdo quos vocet filios Agar ſubiungit. Negociatores terre ⁊ themã ⁊ fabulatores et exquiſitores prudentie ⁊ intelligentie viã autẽ ſapiẽtie neſciert neqꝫ meminerunt ſemitarum eius. Negociatores terre phyſici ſunt qui terrã id eſt corpus ſub precio curant. Negociatores theman qđ interpretatur africus illi ſũt aduocati qui aſſidue cauſas ventilant ⁊ litigant. Iuxta illud Eſa.xxj. Sicut turbines ab africo veniunt ⁊ hi quoqꝫ negociatores ſunt quoniã allegationes ſuas chariſſime quaſi ad pondus vendũt. Unde dicit Eſa.xxxiij. Ubi verba legis ponderans. Fabulatores grãmatici ſunt qui fabulis poetarum intendunt. Exquiſitores autẽ prudentie ⁊ intelligentie ſunt dialectici et ſectatores mundane philoſophie. Omnis huiuſmodi ſciẽtia inflat ⁊ in ventre conſciẽtie tortiones generat. Unde beatus Bern. ſup Cãtica omel. xxxvj. Cibus inquit indigeſtus malos humores gignit ⁊ corpus corrumpit nõ nutrit. Sic ⁊ multa ſcientia ſtomacho anime indigeſta que eſt memoria ſi decocta igne charitatis non fuerit ⁊ ſic tranſfuſa per quoſdam artus anime ſ. mores ⁊ actus reputabitur huiuſmõi ſcientia in peccatũ tanqꝫ cibus in prauos humores noxioſqꝫ conuerſus. An non inflationes ⁊ tortiones in ſcientia ſuſtinebit huiuſmodi ſciens bonũ ⁊ nõ faciẽs?

De proficientium lectione. Cap. XIIII.

Sicut autem ad incipientes vt dictum eſt pertinet a magiſtris audire ſic ad proficientes atqꝫ perfectos ſe per ſemetipſos interdum exercere licet etiam talibus expediat et audire quoniam audiens ſapiens ſapientior erit. Unde Ariſtoteles in li. ethicorum. Optimus eſt inquit qui a ſemetipſo omnia intelligit. Bonus autem ⁊ rurſus ille q̃ benedicenti obaudit. Qui autẽ nec ipſe intelligit nec alium audiẽs in mente iacit hic inutilis videtur. hec Ariſtoteles. Hinc eſt illud etiã Hieronymi ſuperius poſitum. Ingenium docile ⁊ ſine doctore eſt laudabile. Debet itaqꝫ pfectus id eſt circa ſcripturarum intelligẽtiã aliquatinus exercitatus ſemetipſum paulatim exercere ſcꝫ legendo meditando ſcribendo diſputando id eſt interrogãdo vel reſpondendo. Siquidem vt dicit Hugo vnde ſupra libro.iij. Ingenium exercent precipue duo ſcꝫ lectio ⁊ meditatio. Lectionis genus triplex eſt ſcꝫ docentis diſcentis per ſe incipientis. Dicimus enim lego librum illi ⁊ lego librum ab illo et lego librum. In lectione conſideranda ſunt maxime ordo et modus. Ordo attenditur in diſciplinis ſm materiã vt grammatica antiquior eſt dialectica. In libris ſm materiam. In narratione ſm diſpoſitionem. In expoſitione ſm inquiſitionem. Modus legendi conſtat ĩ diuidendo vt cum ab vniuerſalibus ad particularia deſcenditur ſic paulatim eorum que continentur natura inueſtigetur. Dehinc oportet vt que diſcenda diuiſimus commendanda memorie colligamus. hec Hugo. Modus etiã legendi eſt vt quoniam infinita ſunt ſcripta eligãtur ad legendum ex eis pauciora breuiora ⁊ vtiliora. Pauciora quidem quia ſicut dicit Hugo. Memoria hominis cum in multa diuiditur in ſingulis minor efficitur. Et pluribus intẽtus minor eſt ad ſingula ſenſus. In hoc etiam modum oportet obſeruare quia ſicut dicit Uarro. Omnia quidem noſſe eſt impoſſibile pauca vero non laudabile. Breuiora vero quia ſic dicit idẽ Hugo. Memoria hominis hebes eſt ac breuitate gaudet. Unde Cyprianus martyr ad Quirinum. Legẽtibus inquit

breuitas plurimū prodeſt dū nō intellectum eoꝝ vel ſenſuȝ liber longior ſpargit ſed ſubtiliori compendio id qđ legit̄ tenax memoria cuſtodit. Vtiliora q̄ȝ. q꞉ ſicut dicit Varro. quędam ab animo quoq; ſcientis eradenda eſſent. eo ꝙ inſerendi veri locum occupāt. Hinc ꝛ Hugo vbi ſupra. Si omnia inquit nō potes legere. ea quę ſunt vtiliora lege. videtur quippe non min⁹ curandū eſſe lectori ne in ſtudijs inutilibus operā ſuā impēdat. ꝙ ne in bono ꝛ vtili propoſito tepid⁹ remaneat. Duo ſūt inquit genera ſcripturaꝝ. vnū ſcȝ artiū quę philoſophię ſupponunt̄. vt eſt grammatica. dialectica ꝛc Aliud eoꝝ quę appendicia ſunt artium. ꝛ in aliq̄ extra philoſophiā materia verſantur. vt ſunt carmina poetaꝝ. comędię fabulę quoq; ꝛ hiſtorię. Quiſquis igit̄ ad ſcientiam pertingere cupit. ſed relicta veritate artium. reliquis ſe implicare voluerit. materiam laboris plurimā vel infinitam inueniet ꝛ fructum exiguuȝ: Quapropter mihi videtur primū operaȝ eſſe dādam artibus. maxime ſeptē liberalibus. quę ſunt fundamentum omnis doctrinę Deinde ſi vacat. cętera legāt̄. quia ſerijs admixta ludicra plus ſolent aliquando delectare. Quidā vero licet ex his quę legenda ſūt nihil prętermittāt. nulli tñ arti qđ ſuum eſt tribuere norunt. ſed in ſingulis omnes confundunt. hęc Hugo. Cęterū vt ait Seneca in epiſtola ad Lucilium. lxxxviij. Poteſt etiā ſine liberalibus ſtudijs ad ſapientiam veniri. quamcunq; inquit partem reꝝ humanaruȝ. diuinarumq; comprehēdis. ingenti copia quęrendoꝝ ac diſcendorum fatigaberis. hęc tam multa tā magna vt habere poſſint. liberum hoſpitiū ſuperuacua ex animo tollenda ſunt. laxum ſpaciū res magna deſiderat. ꝛ plus ſcire velle q̄ȝ ſciēdū ē intemperātię gen⁹ eſt. Quid qđ iſta liberalium artium conſectatio moleſtos. verboſos. intempeſtiuos ſibi placētes facit et ideo non diſcentes neceſſaria. quia didicerunt ſuperuacua. Didymus grāmaticus quattuor milia librorū ſcripſit. qui vtiq; miſer eſſet ſi tam multa ſupuacua etiam legiſſet. In his enim libris de patria homeri quęrit̄. de vera Enee matre. ꝛ alia quę potius dediſcenda eſſent ſi ſcirentur. hęc Seneca contra illos qui ſuperuacuū intendunt. Cōtra illos autē qui totum vitę temp⁹ in logica cōſumūt dicit idem in epiſtola. xlviij. Niſi vaferrimas interrogationes ſtruxero. et falſa concluſione naſcens a vero mendacium aſtruxero non a fugiendis petenda ſecernere potero: Pudet me qđ ī re tā ſeria ſenes ludimus: Mus eſt ſyllaba. mus aūt caſeum rodit. ſyllaba ergo caſeum rodit Puta me nūc iſtud ſoluere nō poſſe. qd mihi ex iſta ſcientia periculum imminet? quod incōmodum eſt? O pueriles ineptias quid mihi luſoria iſta cōponis? Nō eſt iocandi locus. aperte docent et ſimplicia bonitatem etiam ſi multum ſupereſſet ętatis. parce diſpenſandum erat vt ſufficeret neceſſarijs. Nunc vero qua dementia eſt ſuperuacua diſcere in tanta temporis egeſtate. Idem in. xlix. Qđ inq̄t non perdidiſti habes. cornua nō perdidiſti. ḡ cornua habes. Non voco ad iſtas ineptias: ingens negocium in manibus ē. qd agaȝ. Mors me ſequitur. vita fugit. aduerſus hoc me doce aliquid. hęc Seneca Sunt autem ꝛ alij qui et ſi neceſſarijs et vtilibus intendunt. multa tñ ꝛ varia raptim tranſcurrendo legunt. ita ꝙ paruȝ aut nihil in ventre memorię recondunt. aut digerunt. Cōtra quos dicit idē Seneca in epiſtola. ij. Primū argumentuȝ compoſitę mentis exiſtimo poſſe conſiſtere. et ſecum morari. illud autē vide ne lectio multorum actoruȝ ꝛ diuerſi generis voluminum aliqd habeat vagum et inſtabile. Certis ingenijs immorari ꝛ inutriri oportet ſi vis aliquid trahere. quod in animo fideliter ſedeat. Nuſquam eſt qui vbiq; eſt. non prodeſt cibus nec corpori accedit qui ſtatim ſumpt⁹ emittitur.

Nihilqꝫ tam vtile eſt qđ ĩ trãſitu proſit·
Nihil etiam ſanitatem ęque impedit·vt
remediorum crebra immutatio. Itaqꝫ
diſtrabit librorũm multitudo·faſtidi/
entis quoqꝫ ſtomachi eſt inuſta deguſta
re·hęc Seneca. Hinc ⁊ Uarro ad athe/
nienſem auditorẽ: Multi ait libros de/
guſtant vt cõuiuę delitias· ſꝫ cito tranſ/
curſa citius dilabunt᷑.

Quod omne diſcentiũm ſtudium debet ad theologiã .i. diuinã tendere ſcientiam. ·Cap. ·XV·

Pro ad ędificationem
ſui vel ꝓximi iuxta ꝑdicta verba
beati Bernh. debet ſtudioſus
quilibet tendere in quacunqꝫ ſtudeat fa/
cultate. Nam omnis ars vel doctrina di
uinę ſcientię quę ad ędificationẽ fidei et
morꝫ eſt debet famulari·⁊ ad illam tanqꝫ
ad finem ſuũ referri vel ordinari. Sicut
enĩ deus eſt finis omniũ reꝝ·ſic ⁊ theolo/
gia ſcientia quę eſt de diuinis ẽ finis om
nium artiũ. Ipſa eſt ſola philoſophia·
ſolaqꝫ veri nominis ſapiẽtia· Cui etiam
cõſonat Mercurius termegeſtus phus
dicens ad Aſclepiũ. Philoſophia eſt ĩ
cognoſcenda diuinitate frequẽs obtut᷒
et ſancta religio. Simplici enĩ mente di·
uinitatẽ colere·eiuſqꝫ facta venerari·age
re etiã dei voluntati gratias quę eſt ſo/
la bonitas pleniſſima·ſꝫ eſt nullius ani/
mi importuna curioſitate violata philo/
ſophia·hęc ille. Et recte dicit nulli᷒ ani/
mi curioſitate violata ·qꝛ ꝑ curioſitatẽ
violant᷑ ⁊ adulterant᷑·nõ ſolũ alię ſciẽtię
ſed etiã ipſa theologia·⁊ tunc eoipſo ca/
dit a ratione phię·qꝛ phia eſt amor ſapi/
entię·hęc eſt ſꝫm quoſdã quã vocat Ari/
ſtoteles methaphiſicã. Unñ idẽ Ariſto/
teles excellentiã eius oſtendẽs ĩ libro me/
thaphiſicoꝝ.ꝓ. ſic loquit᷑ dicẽs. Ipſa eſt
prima phia·maximeqꝫ ſcibilis· qꝛ maxĩe
ſcibilia ſunt principia ⁊ cauſę· Propter
hoc enĩ ⁊ ex his alia cognoſcunt᷑·nõ ecõ/
uerſo· Tunc aũt ſcire dicimur vnũqđqꝫ
cum primã cauſam opinamⁱ cognoſcere·
Hęc itaqꝫ ſola ſciẽtiaꝝ liberalis eſt·qꝛ ſo
la ſuiipſius grã eſt: vnde iuſte non hu/
mana exiſtimat᷑ illius poſſeſſio· ſꝫ diuina
Multipliciter enĩ humana natura ancil
la eſt·de᷒ aũt ⁊ cauſaꝝ omniũ ꝑncipium
quoddã eſt·⁊ hãc ſciam aut ſol᷒ aut ma
xime habet·hac igit᷑ potior nulla eſt ·hęc
ille. Idẽ qꝫ dicit in li.iij. Hãc vocare ſci/
entiaꝝ ſapientiã cõgruit ſꝫm qđ ꝑnceps
⁊ potentiſſima eſt·cui alias ſcias vt famu
las nõ cõtradicere iuſtũ ẽ·hui᷒ nãqꝫ gra
tia ſunt alię·hęc Ariſtoteles. De hac eti
am dicit Auicẽna in methaphiſica ſua·
Diuina ſcia eſt de rebꝫ ſeꝑatis a materia
⁊ termino ⁊ diffinitiõe·ſic dicta a ꝑte di·
gniore q̄ finis eſt eiuſ·hoc eſt·dei cogniti/
one. Dicit᷑ ⁊ prima phia·qꝛ cęteris phię
ꝑtibus altior eſt· Dicit᷑ etiã methaphiſi
ca·qꝛ ſupra phyſicã·i·naturalẽ ſcientiã
hęc Auicẽna. Recte igit᷑ ad illã ordinan
tur alię·alioqn falſo nomine appellãtur
ſapiẽtię·qꝛ nec ſaltẽ ad ſapĩam tendunt
Ecõtra vo recte ad illã ordinare poſſũt
et comprehẽdi ſub noĩe ſapię. Unñ Boe
tius in libro de articulis fidei. Scientia
inqt eſt vis cõprehẽſiua cauſaꝝ·ꝑ quas
⁊ ꝓpter q̄s aliqđ eſſe habet·q̄ ſi bonis vſi/
bus naturaliter accõmoda eſt ſapĩa dici
ſolet. Hinc ⁊ Hiero᷒. ſuꝑ epl̃am ad Ti/
tum. Grãmaticoꝝ inqt etiã põt ad vitã
ꝓficere doctrina·dũ in meliores vſus fue
rit aſſumpta. Itaqꝫ ſi q̇s grãmaticã vel
dialecticã nouerit vt habeat recte loquẽ
di rationẽ·⁊ vera falſaqꝫ diiudicare non
improbam᷒. Geometria vo ⁊ arithmeti
ca in ſua q̇dem habẽt ſcia veritatẽ·ſꝫ illa
nõ eſt ſcia pietatꝭ q̄ tendat ad pietatem·
Sciẽtia vo pietatꝭ ẽ diuinas legere ſcri/
pturas ⁊ intelligere ꝓphetias ⁊c. Cęterũ
vt dic̃ Seneca ad Luciliũ· poteſt etiã ſi/
ne liberalibꝫ ſtudijs ad ſapiẽtiam veniri
Deniqꝫ ſicut dicit Hugo in li. didaſca/
licon.iij. Philoſophoꝝ ſcripturę quaſi
lucens paries dealbatus eloquij nitore
foris pollent· qui ſi quando veritatꝭ ſpe/
ciem prętendant·falſa quoqꝫ miſcendo

quaſi quodam colore ſuperducto lutū erroris operiūt. Econtra vo diuina eloquia fauo aptiſſime cōparantur· que ⁊ arida ꝓpter ſimplicitatē ſermonis apparent ⁊ intus dulcedine plena ſūt· hec Hugo In hoc etiā vt dicit Richardus in libro exceptionum· valde excellentior eſt diuina ſcriptura ſcientia ſeculari qꝛ in ea nō ſolum voces·ſed ⁊ res ſignificatiue ſunt· Sicut igit̄ in eo ſenſu qui eſt inter voceſ ⁊ res neceſſaria eſt cognitio vocū·ſic ī eo ſenſu qui inter res ⁊ facta vel faciēda myſtica verſatur·neceſſaria eſt cognitio rerꝫ Cognitio vocum in duobus conſiſtit: In pronunciatione ad quā ſolam pertinet grammatica·et ſignificatiōe·ad quā ſolam dialectica·ad pronunciationem ſimul ⁊ ſignificationem pertinet rhetorica. Cognitio rerꝫ conſiſtit in forma ⁊ natura Forma eſt in exteriorum diſpoſitione· Natura in interiori q̄litate. His aūt diſpoſitio ſiue in numero ē·ad quā pertinet arithmetica·vel in ꝓportione ad quā muſica·vel in ſitu ad queꝫ geometria·vel in motu ad quā aſtronomia. Ad interiorē vero qualitatē ſpectat phyſica. Omnes igitur artes ſubſeruiunt diuine ſapiētie· ⁊ inferior ſcientia recte ordinata ad ſuperiorem cōducit. Sub eo igitur ſenſu qui inter voces ⁊ res verſat̄·cōtinet̄ hiſtoria ⁊ ei ſubſeruiunt tres ſciētie·ſ· grāmatica· dialectica·rhetorica· Et ſb eo ſenſu q̄ int̄ res et facta myſtica verſat̄ continet̄ allegoria· Et ſub illo ſenſu q̄ ē inter res ⁊ facienda myſtica continet̄ tropologia·⁊ his duabꝰ ſbſeruiūt arithmetica· muſica·geometria·aſtronomia·⁊ phyſica·hec Richardus. Porro de ſacrorꝫ auctoritate librorꝫ excellēti reſpectu omniū aliorꝫ dic Augꝰ. in .xj. diſputatione contra Fauſtum. Sicut quidā libri qui non pcipiēdi auctoritate·ſed ꝓficiētis exercitatiōe conſcribuntur a nobis. Inter hos enim ſumus·quibus dicit apoſtolus: Et ſi q̄d aliud ſapitis·id quoqꝫ deus vobis reuelauit. Q̄d gens litterarꝫ non tamē credēdi neceſſitate·ſed cum iudicandi libertate legendum eſt:cui tamen ne intercluderetur locus ⁊ adimeretur poſteris ad queſtiones difficillimas tractādas atqꝫ verſandas lingue ⁊ ſtili ſaluberrimus labor· diſtincta eſt a poſteriorum libris excellentia canonice auctoritatis veteris teſtamēti ⁊ noui·que apoſtolorꝫ firmata temporibus p ſucceſſiones temporꝫ ⁊ propagationes eccleſiarum tanqꝫ in ſede quadaꝫ ſublimiter conſtituta eſt· cui ſeruiat omnis fidelis ⁊ pius intellectus: Ibi ſi q̄d velut abſurdum nouerit·dicere nō licet auctor huius libri veritatē non tenuit· ſꝫ aut codex mendoſus eſt·aut interpres errauit aut tu nō intelligis. In opuſculis autē poſteriorꝫ·licet eadem inueniat̄ veritas·lōge tamē eſt impar auctoritas· vnde niſi vel certa ratione·vel ex illa canonica auctoritate demōſtretur q̄d diſputatum eſt vel narratum· ſi quis noluerit non reprehendit̄. In iſta vero canonica eminentia ſacrarum litterarū etiā ſi vnꝰ propheta vel apoſtolus vel euangeliſta obſcurum aliq̄d in litteris ſuis poſuiſſe īuenitur· ipſa canonis ꝯfirmatione declaratur·non licet dubitare quin verum ſit· alioquin nulla erit pagina qua humane imperitie regatur infirmitas·ſi librorum ſaluberrima auctoritas· aut contempta penitus aboletur·aut interminata ꝯfunditur·hec Auguſtinus

¶ Qualiter chriſtiano conuenit omnia librorꝫ genera legere. Cap. ·XVI·

Porro de modo legendi libros gentiliū·dic̄ Hieroꝰ. in li. de frugi ⁊ luxurioſo. Hoc inquit facere ſolemꝰ·qn̄ phos legimus·qn̄ libri ſapiē ſeculari ad nr̄as veniūt manus: ſi q̄d in eis vtile repimꝰ·ad noſtrꝫ dogma cōuertimꝰ. Si q̄d vo ſuperfluū de idolis· de amore· de cura ſecularium rerꝫ· hec radimꝰ·his caluiciū inducimꝰ·⁊ in vnguium more ferro acutiſſimo deſecamꝰ· hec Hieroꝰ. In Deut. q̄ppe ſic idem dic̄ ad

magnũ oratorē. ꝑcipitur a dño mulieris
captiuę radendũ caput ⁊ ſupercilia. om/
neſq; pilos ⁊ vngues corpis amputan/
dos. ⁊ ſic eam habendã ꝯiugio. Quid ḡ
inquit mirũ ſi ⁊ ego ſapiam ſęcularē ꝓ/
pter eloquij venuſtatē. ⁊ mēbroꝝ pulcri/
tudinē de ancilla atq; captiua iſraeliti/
dem facere cupio? Et ſi q̇d in ea mortuũ
eſt idolatrie vel voluptatis ⁊ erroris li/
bidinum. vel pręcido vel cado. vel mixt⁹
puriſſimo corpori vernaculos dño ſaba/
oth ex ea generor. hęc Hiero⁹. Cui cõſo
nat illud apoſtoli. j. Theſſal. v. Omnia
probate qđ bonū eſt tenete. Hinc ⁊ idē
Hiero⁹. ad Pãmachium ⁊ Occeanū.
Utinã inquit omniũ volumina tracta/
torum haberē vt ingenij tarditatē erudi
tionis diligentia compenſarē. ſ; Orige/
nis errores ideo non ſequor. quoniã om/
nia quę dixit perperã ſcio. Itaq; ſicut di
cit Gratianus. quidã ſcholares litteras
legunt ad voluptatē. quia poetarum fi/
gmentis ⁊ ornatu verborum delectantur
Quidã vero ad eruditionē eas addiſcũt
vt errores gentiliũ legendo deteſtent̃. et
vtilia quę in eis inuenerint ad vſum eru/
ditionis ſacrę inuertũt. ⁊ ideo laudabili/
ter eas addiſcunt. Unde beatus Greg⁹.
quendã epiſcopũ reprehēdit. non quia il/
las didicerat. ſed quia cõtra officiũ epi/
ſcopale pro euangelica lectione populo
grãmaticã exponebat. Hinc ⁊ Beda ſu/
per librum regũ: Turbat inquit acumen
legentiũ ac deficere cogit. qui eos a legē/
dis ſęcularibus libris omnimodo exiſti/
mat prohibendoſ. in quibus ſimul ſiqua
īueniūt̃ vtilia q̃ſi ſua ſumere licet: Alio/
quin Moyſes ⁊ Daniel ſapientia ⁊ litte
ris ęgyptioꝝ ⁊ chaldeoꝝ nõ paterentur
erudiri. quorũ tamē ſupſtitiones ⁊ deli/
tias horrebãt: Nec ipſe magiſter gentiũ
aliquos verſus poetaꝝ ſuis vel ſcriptis
indidiſſet vel dictis. hęc Beda. De hoc
etiam dicit Hieronym⁹ ſuper epiſtolam
ad Titum. Pueri qui de menſa ⁊ vino
regis babylonis comedere nolũt ne pol/
luantur. vtiq; ſi ſapientiã atq; doctrinã
babylonioꝝ ſcirēt eſſe peccatũ. nunq̃ ac/
quieſcerent diſcere quod non licebat. di/
ſcunt autē nõ vt ſequant̃. ſ; vt iudicent.
atq; cõuincãt. Quoniã ſi quiſq̃ aduer/
ſum mathematicos velit ſcribere impitus
matheſeos riſui patebit. Et ſimilit̃ aduer
ſus philoſophos diſputãs ſi ignorat do/
gmata philoſophoꝝ: Diſcat ḡ ea men/
te doctrinam chaldaicã. q̃ Moyſes om/
nem ſapientiã ęgyptiorũ didicerat. hęc
Hieronymus. Accedit etiã alia cauſa li/
bros gentilium legendi. quia ſcʒ multa
ſcripſerunt quę conueniunt ⁊ conſonant
chriſtiano dogmati. Et vt dicit Augu/
ſtinus. Nullum eſt fortius teſtimonium
q̃ ab inimico ꝓlatũ. Unñ Hieronym⁹
vbi ſupra. Siquãdo inquit cogimur ſę/
cularium litteraꝝ recordari. ⁊ aliqua ex
his diſcere quę olim omiſim⁹. nõ eſt no/
ſtrę voluntatꝭ. ſed vt ita dicam. grauiſſi/
mę neceſſitatis vt ꝓbemus ea q̃ a ſanctis
ꝓphetis ante ſęcula multa ꝑdicta ſũt. tã
grecoꝝ q̃ latinoꝝ. aliaꝝ ⁊ gentiũ litteris
contineri. hęc Hieronymus. Nec hoc
ideo dicit ꝙ eorum dictis debeat īniti fi
des noſtra. ſed quia quãto magis a fide
fuerunt alieni. tanto magis eoꝝ dicta de
articulis fidei ſunt admiranda. licet ma/
gis credantur ea dixiſſe per ſpiritum ma/
lignum q̃ per ſpiritũ bonum. Spirit⁹. n.
maligni multotiens vera dixerunt vel ꝑ/
dixerunt aliqua neceſſitate ꝯpulſi. Un/
de dicit Auguſtin⁹ ꝯtra manicheos. Si
quid veri de deo ſibylla vel orpheus alij
ve gentiũ vates aut phi pręedixiſſe perhi/
bentur. valet quidē aliq̇d ad paganoruʒ
vanitatem reuincendã. nõ tamē ad iſto/
rum auctoritatē ꝯplendã. Quantũ eni
diſtat de chriſti aduētu inter ꝑdicationē
angelorum. et confeſſionē demonũ. tm̃
inter curioſitatem ſacrilegaꝝ ſcripturaꝝ
et auctoritatem prophetarū. hęc Aug⁹.
Qualiter etiã vti debeam⁹ illoꝝ libroꝝ
teſtimonijs. dicit Petrus in ep̃la Cle/
mentis. Cum inquit e diuinis ſcripturis
integram quiſq̃ et firmam regulã veritatꝭ
ſuſceperit. abſurdum non erit ſi aliquid

263

etiā ex eruditione cōmuni· ac liberalibus ſtudijs· que forte ī puericia attigit ad aſſertionē veri dogmatis cōferat· ita tamē vt vbi vera didicerit· falſa ꝛ ſimulata declinet. His etiā de cauſis eſt licitū legere libros hereticoꝝ· his dūtaxat vt ſupra dictū eſt· dū iam ī ſenſu diuinaꝝ ſcripturaꝝ optime ſūt exercitati· ꝛ in fide articuloꝝ ſiue in articulis fidei ꝯſtantiſſime roborati. Vñ Hugo vbi ſupra li. iij. Noli multiplicare diuerticula quoadusqꝫ ſemitas didiceris. Secur⁹ aūt diſcurre cū errare nō timueris. Sic etiā a talib⁹ apocripha poſſūt legi cū libertate iudicādi ſiue credēdi. Vñ Hiero⁹. in ꝓlogo hiſtorie Joachim ꝛ Anne. Ea inqt ꝙ de natiuitate beate ꝟginis in libello Leuncij legi· ſic dubia eſſe ꝓnuncio· ita liqdo falſa eſſe nō affirmo· Illud aūt libere dico qđ neminē fideliū negatuꝝ puto· ſanctā ꝫ· ſ· ſancte Marie natiuitatē multa miracula ꝑceſſiſſe· mariaqꝫ ꝯſecuta fuiſſe. Itaqꝫ ſi ſint illa q̄ ibi ſcripta ſunt vera· ſiue ab aliquo ꝯficta ſalua fide ab his q̄ iſta deum facere potuiſſe credūt ſine piculo aīe ſue credi ꝛ legi poſſunt· hec Hieronymus Et hec oīa nullā habēt auctoritatē in eccleſia. Sꝫ ſūt vtiqꝫ generalē auctoritatē habētia· videlicet libri ſacri ꝓphetarū ꝛ aploꝝ ꝛ euāgeliſtaꝝ· eple decretales ſūmoꝝ pontificū· ꝛ canones cōcilioꝝ· ꝛ ſcripta q̄ꝫ doctoꝝ catholicorū· Libri ſacri primā ꝛ ſummā auctoritatē habent· ſm Auguſtinū· ſicut alias ſupi⁹ eſt oſteſum Decretales aūt epiſtole ſic dicit Gratianus· iure pari exequant᷑ conciliorū canonib⁹· ſcripta ꝟo ſacroꝝ doctoꝝ ī quibuſdam eis ꝑferunt᷑· ꝛ in quibuſdā poſtponūt᷑. Vt eni dic̄ Gratian⁹ in ꝑma pte canonū· diſtinctione· xx. Aliud eſt cauſis terminū imponere· aliud ſacras ſcripturas diligēter exponere. Negocijs quippe diffiniēdis nō ſolū ſciētia· ſꝫ etiā poteſtas eſt neceſſaria. Vñ domin⁹ anteqꝫ diceret Petro: Q̄dcunqꝫ ligaueris ſup terram ꝛc. dedit ei claues regni celorū. In altera dans ei ſciam diſcernendi· in altera poteſtatē eijciēdi vel recipiēdi. Cum ḡ quelibet negocia finē accipiāt· vel ī abſolutione innocentū· vel in cōdemnatione delinquentiū: hec aūt duo nō ſciam tm̄ ſꝫ etiā poteſtatē comitant᷑ vel exigūt ꝑſidentiū· apparet ꝙ diuinaꝝ ſcripturarū tractatores ꝛ ſi ſciētia pontificib⁹ ꝑmineant· tñ qꝛ dignitatis eoꝝ apicem nō ſūt adepti· in ſacraꝝ ſcripturarū expoſitionibus eis preponunt᷑. In cauſis vero diffiniendis ſecūdū locū poſt eos merentur· hec Gratianus

¶ De ſtudio vel meditatione. ·Cap. XVII·

Meditatio autem vt dicit Hugo eſt frequēs cogitatio cū conſilio· que cauſam ꝛ originē ac modū ꝛ vtilitatē cuiuſcūqꝫ rei prudenter inueſtigat· hoc principiū ſumit a lectione· nullis tñ reſtringit᷑ regulis· aut preceptis lectionis· Principiū ergo doctrine eſt in lectione cōſummatio in meditatiōe· quā cū qs familiari⁹ amare didicerit iocūdā valde reddit vitā· ꝛ maximā ī tribulatione ꝑſtat cōſolationē· hec Hugo. Hinc eſt ꝛ illud Hiero. ſup epiſtolā ad Eph. Si qđ qꝫ eſt inqt qđ in hac vita ſapientē viꝝ teneat· ꝛ int᷑ preſſuras ac turbines mūdi equo aīo manere ꝑſuadeat id eſſe vel primū reor meditationem ꝛ ſciam ſcripturaꝝ. Itaqꝫ ſicut dicit Ambroſi⁹ ſup Bti imaculati Nō ꝑfictorie trāſeam⁹ q̄ legim⁹· ſꝫ etiā cū abeſt codex manib⁹ ea q̄ legim⁹ in memoriā reuocemus· ꝛ tanqꝫ aīalia mūda de nře memorie theſauro ruminandū nob pabulū ſpirituale ꝓmam⁹. Itē beat⁹ Bern̄. in eplā ad cartuſiēſes. De q̄tidiana inqt lectiōe dimittendū eſt aliqd in ventrē memorie qđ ꝓpoſito cōueniat ꝛ intētioni ꝓficiat qđqꝫ animū detineat vt aliena cogitare nō libeat· hec Bern̄. Igit᷑ in meditatiōe pt hō ſapiēs etiā ſine libris· ꝛ aliqñ meli⁹ ꝓficere. Vt. n. dic̄ Varro ad athenieſes auditorē· mltū intereſt· vtꝝ rē ipſā aut libros īſpiciaſ· libri nēpe nō niſi paugcula

ſunt ſcientiaꝝ monimẽta q̃ inquirendo/
rum ꝑncipia cõtinẽt vt ab his ſumat ani
mus negociandi ꝑncipia · ⁊ ideo tm̃ ſtu/
dia intermutãt̃·ne obmittant̃. Gaudet
q̇ppe natura varietate·hec Varro. Cui
cõſonat qd Ariſtoteles vt legit̃ Alexan/
dro ſciſcitãte quo docẽte ſcientẽ ſe ꝓfite/
retur·rebꝫ inquit ipſis q̃ nõ nouerũt mẽ/
tiri. Vñ ⁊ Yſaac egreſſus eſt ad meditã/
dum in agro ·ſicut legitur Geñ.xxviij.
Hinc ⁊ beatꝰ Berñ.in epl'a ad Henri·
cum. Experto inq̇t crede·aliquid ampliꝰ
inuenies in ſiluis q̃ʒ in libris·ligna ·lapi/
deſqꝫ docebũt te q̃ nõ poſſes a magiſtris
audire·hec beatꝰ Berñ. Idẽ in epl'a ad
cartuſienſes. Iturꝰ igit̃ ad ſomnũ·ſemꝑ
aliq̇d memoria vel cogitatione defer ·in
qua placide obdormias·qd nõnũq̃ʒ etiã
euigilantẽ te excipiẽs intentionis reſtitu
at. Sic enĩ tibi nox ſicut dies illũinabit̃ ⁊
nox illũinatio tua in delicijs tuis ꝯputa·
bit̃. Quia ꝟo ſtudioſa meditatio vehe·
ment̃ animũ applicat circa ĩueſtigãda: iu
xta illud Tullij. Studiũ eſt aſſidua ⁊ ve
hemens aĩ ad rem aliquã applicata occu·
patio ⁊c. moderata eſt ꝓcipue in pueris
ac iuuenibꝫ·ne nimia vexatione corꝑi no
ceat · vel etiã cellulã crebri memorię de/
ſtruat vel ſomni nutrimentũ auferat: Iu
xta illud Eccl.xxxj. Vigilia honeſtatis
tabefaciet carnes·⁊ cogitatꝰ illiꝰ auferet
ſomniũ. Sic itaqꝫ ſpacia ſtudij ⁊ ſomni
moderentur·vt nec tꝑe ſtudio deputato
ſomno indulgeat̃·nec tꝑe ſomno debito
lectioni vel ſtudio inſiſtat̃. Vñ Petrus
apl'us in itinerario: Curandũ eſt inquit
magnopꝑe ne quis ꝓſumẽs ex his ſpacijs
q̃ ad ſtudẽdũ habere ſolet·ſomno addat
⁊ vigilãdi tꝑs imminuat· Illud q̃ʒ ẽ ob/
ſeruandũ·ne forte ſi modũ decoctis cibiſ
interrumpant̃ ſomni·mentem aggrauet
corpus indigeſtũ·⁊ crudos exalans ſpũs
ſenſum interiorẽ cõfuſuʒ reddat ⁊ turbi/
dum. Rectũ ẽ eſt vt ſpacio cõpetẽti ꝑs
iſta foueat̃· quo menti corpꝰ in reliquis
poſſit iuſtũ exhibere miſteriũ·expletis ſuf/
ficiẽter his q̃ ſibi debentur·hec ille. Item
Caſſianus in li. de inſtitutis monachorũ
iij. Omni obſeruatione cõuenit cuſtodi/
re ne ſomnũ quẽ nocti ſbtraximꝰ reſume·
re ꝑ diẽ vigiliaꝝ laſſitudine ⁊ inanitate
cõpulſi·nõ tã requiẽ corꝑi ſubtraxiſſe q̃ʒ
quietis tꝑs ac refectionẽ nocturnã videa
mur cõmutaſſe. Totũ enĩ hoc carni pro/
culdubio coget̃ reddere·q̇ſquis ei nõ ra/
tionabiliter ꝑtem ſubtrahere·ſʒ totũ tem
ꝑtauerit denegare·⁊ nõ ſuꝑflua·ſʒ neceſ/
ſaria voluerit amputare·hec Caſſianuſ.
Nõ eſt aũt mirandũ ſi meditatio vel ſtu
dium ſapiẽtię ꝓpter amorẽ ac vehemen/
tẽ aĩ applicationẽ minuit vel aufert ſom/
num ⁊ etiã cibũ·qꝛ ſicut dicit Lactantiꝰ
in libro de falſa religiõe. Nullꝰ ẽ ſuaui/
or aĩę cibus q̃ʒ cognitio ꝟitatis·ignorã/
tia ꝟo ſui cauſa eſt prauitatꝫ. Deniqꝫ nõ
ſolum cauẽda eſt in minoribꝫ nimia vigi
liaꝝ in lectione vel meditatiõe ꝓtractio·
ſʒ etiã ipſa reꝝ difficiliũ meditatio. Iux
illud Berñ. ſuꝑius poſitũ. Difficiliũ in/
quit meditatio ſcripturaꝝ fatigat·nõ re/
ficit teneriorẽ animũ·frangit intentioneꝫ
hebetat ſenſum. Itaqꝫ ſicut dicit Hugo
ĩ tractatu de triplici meditatiõe. Lectio
quidẽ materiã ad veritatẽ cognoſcendã
miſtrat·meditatio ꝟo coaptat. Hec de
lectione ⁊ meditatione ſufficiant.

De ſcribendi exercitio contra aliena. Cap. XVIII.

His etiam interdum con
uenit tertiũ intermiſcere·videli/
cet ſcribere. Vt enĩ dicit Caſſi/
odorus in li. de orthographia: Glorio/
ſum eſt ſtudiũ qd loqui debeas ꝯpetẽter
ſcribere·⁊ q̃ ſcripta ſunt ſine aliqua erro/
ris ambiguitate ꝓferre. Vox enĩ articu/
lata nos ſequeſtrat a brutis·ſcribẽdi ꝟo
ratio ab imperitis· Ita ꝑfectũ hominem
duo ſibi iſta vẽdicãt ac defendũt. Ideo
incꝫ intermiſcere·qm̃ ⁊ ſi plerũqꝫ ſtudio/
ſum delectat·eiuſqꝫ faſtidiũ releuat tamẽ
ſi cõtinue fiat·ingeniũ hebetat. Vnde ꝑ
quaſdam viciſſitudines oportet de vno

ad aliud tranſire· iuxta illud Senece ad
Luciliũ. Lectio inq̄t ingeniũ alit et ſtu/
dio fatigatũ· nõ tamẽ ſine ſtudio reficit·
Itaq̃ nec tm̃ ſcribere· nec tm̃ debem⁹ le/
gere· altera res de ſtilo dico vires contri/
ſtabit ⁊ exhauriet· altera ſoluet ac diluet
inuicẽ· hoc et illo ꝯmeandũ· ⁊ alteꝝ alte/
ro tpandum· vt quicq̄d lectiõe collectũ
eſt· ſtilus redigat in corp⁹. hec Seneca.
Itẽ Caſſian⁹ vbi ſupra. Semꝑ inquit
equanimius fatigatio q̄libet ſuſtinet· ſi
ei viciſſitudo quedã vel opis immutatio
qualiſcũq̃ interponitur. Itaq̃ ſtudioſo
ſcribere ꝯuenit vel dicta ꝓpria vel aliena
Et primo quidẽ oportet circa aliena intẽ
dere q̃ ꝓpria ꝓſumere. Circa aliena labo
randũ eſt multipliciť· videlicet ea q̄ viti/
oſa ſunt corrigẽdo· q̄ bona ſunt tranſcri/
bendo· q̄ meliora ſũt excerpẽdo· ꝑegrine
lingue ſcripturas interꝑtando vel etiam
exponẽdo. De corrigẽdo libro dic Aug⁹
de doctrina chriſtiana li. ij. Codicib⁹ enĩ
emẽdandis· primũ debet inuigilare ſoller
tia coꝝ q̄ ſcripturas noſſe deſiderãt· hec
Aug⁹. Sed nõnulli adeo libroꝝ ſuorũ
pulcritudinẽ amãt q̄ eoſ deturpare corri
gẽdo formidãt. Vñ Hiero. ĩ ꝓlogo ſup
Iob. Habeãt inquit q̄ volunt libros vel
in mẽbranis purpureis· auro argentoq̃
deſcriptos· vel vncialib⁹ vt vulgo aiunt
litteris onera magis exarata q̃ codices
dũmodo mihi meiſq̃ ꝑmittãt pauperes
habere cedulas· ⁊ nõ tã pulcros codices
q̃ emẽdatoſ. De trãſcribẽdo nota q̄ ad
id duo ſunt neceſſaria· ſ. veritas exẽplari
⁊ peritia ſcribẽtis. De vtroq̃ dicit Hie/
ronym⁹ ad Sõmonẽ ⁊ Rogacianum·
Vitioſitas libroꝝ plerũq̃ aſcribẽda eſt
culpe ſcriptoꝝ· dũ in emẽdatis inemẽda
ta ſcriptitãt· ⁊ ſepe tria vocabula ſubtra/
ctis e medio ſyllabis in vnũ vocabulum
cogunt· vel e regione ꝓpter latitudinem
in duo vel tria vocabula diuidũt. Itẽ
de ſcribentis imperitia· dicit idẽ Hiero⁹.
ad Luciniũ. Sũt quidã imperiti nota/
rij qui ſcribunt nõ qđ inueniũt· ſꝫ qđ in/
telligunt· ⁊ dũ alienos errores emendare
nituť· ſuos oſtendũt. De falſitate exẽ
plaris dicit Origenes ſuper Mat. li. xv.
Multã differentiã inter exẽplaria inue/
nim⁹· ſiue ꝑ ſcriptoriũ negligẽtiã· ſiue ꝓpť
eos qui qđ eis videť in emẽdationibus
vel adijciũt vel ſubducũt. De excerpẽdo
dic Hiero⁹. cõtra Vigilantiũ· Opis ac
ſtudij mei eſt mltos legere vt ex plurimis
diuerſos flores carpã· non tam oĩa ꝓba/
turus q̃ que bona ſunt electurus. Idem
ſup pſalmũ· lxxvij. Venimus in pratum
ſcpturaꝝ qđ habet herbas florẽtes· hinc
roſa rubet· hinc lilia candẽt· ⁊ aĩa noſtra
huc illucq̃ trahitur· vt flores pulcriores
carpat· ſi roſas colligim⁹ lilia relinq̄m⁹·
ſi lilia tulerimus· viole nobis ſuperſunt·
hec Hiero⁹. De hoc etiã dicit Seneca·
ad Luciliũ. Quicq̄d lectione collectuꝫ
eſt· ſtilus redigat in corpus. Apes enĩ imi
tari debemus q̄ vagant ⁊ flores ad mel
faciendũ idoneos carpũt· deinde q̄cq̄d
attulerint diſponũt· ac ꝑ fauos digerũt
Sic ⁊ nos debem⁹ quecunq̃ ex diuerſa
lectione cõgeſſim⁹ ſeparare· deinde adhibi
ta ingenij noſtri facultate in vnũ ſaporẽ
illa varia libamẽta cõfundere. Talẽ ani
mum noſtrũ eſſe volo vt multe in illo ar
tes· multa ꝓcepta· mltaꝝ etatũ exempla
ſint ĩ vnũ cõſpirata· hec Seneca. Hinc
et Petrus cantor pariſieñ in verbo ab/
breuiato· Quia tps inquit breue ẽ· expe/
dit ex multis meliora colligere· breuita/
tiq̃ ſeruire. Interꝑtando aũt debet ſer/
uari tria· ſcꝫ trãſlationis veritas· ſmonis
apertio ſiue claritas· et cordis humilitas
De tranſlationis veritate dicit Hiero⁹.
in prohemio galeato. Mihi omnino cõ
ſcius nõ ſum in ſacroꝝ libroꝝ interꝑtati/
one mutaſſe me quippiã de hebraica ve/
ritate. Tu aũt o lector ſi incredul⁹ es· le/
ge grecos et latinos codices· et cum his
opuſculis meis confer. De ſermonis ap/
tione dicit idẽ Hiero⁹. ad Palmachiũ
Eccleſiaſtica interpretatio etiaꝫ ſi habet
eloquij venuſtatẽ diſſimulare eam debet
et fugere· vt nõ ocioſis philoſophorum
ſcholis· paucisq̃ diſcipulis· ſed vniuerſo

loquat͛ humano generi. De interpretis humilitate exemplū habet͛ in eodē Hieronymo sup Esa. li. v. vbi dicit. Erit ait ꝓpheta terra iuda egypto in pauorem qđ ego trāstuli in festiuitatē. Sȝ meli⁹ reor ꝓpriū errorē reprehēdere. q̄ȝ erubescendo imperitiā cōfiteri in errore perſiſtere. hec Hiero⁹. De modo exponēdi ꝛ cōmentariolos faciēdi breuiter loquit͛ Hiero⁹. in expoſitione ep̄le ad Galathas dicēs: Officij mei ē obſcura diſſerere manifeſta ꝑſtringere in dubijs īmorari. Hinc ꝛ Symachus patrici⁹ in ep̄lari ſuo: In re inquit apta piget eſſe ꝓlixum. In arduis aūt eſt immorandū. At vt dicit Hugo vnde ſupra. Quidā ita lectionē vel expoſitionē confundunt. ꝙ in titulo pene totum librū qđ irriſione dignū eſt legūt. et incipit tertia lectione expediūt. Tales inquit nō alios docēt. ſ; ſcientiā ſuā oſtentant. ꝛ vtinā quales mihi. tales omnib⁹ appareret. hec Hugo. Hinc ꝛ. ij. Machab. ij. dicit͛: Stultū eſt ante hiſtoriā effluere in ipſa vero hiſtoria ſuccingi. Quidam vero ſenſum auctoris nō ſequūt͛ in exponendo. ſ; auctoris verba nitūtur aptare ſenſui ſuo. Et tales etiam ſi vera ſentiūt tamen vt dicit Auguſtinus in libro primo de doctrina chriſtiana corrigendi ſūt Nam aſſerendo temere qđ nō ſentit auctor ille quem legunt. vel exponunt ī alia plurimum q̄ȝ incurrunt que illi ſententie contexere nequeunt. Et vt dicit Hieronymus ad Paulinum. Vitioſiſſimum genus eſt deprauare ſententias. et ad voluntatem ſuam trahere repugnantē ſcripturam. Cui conſonat illud Hilarij ſuperius poſitum. Optimus inquit lector ē qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis potius q̄ȝ imponit. et refert magis q̄ȝ affert. Nec id videns dictis contineri cogit. qđ ante lectionem intelligendum preſumpſerit. Hec de ſcribendi exercitio circa dicta vel ſcripta aliena.

De exercitio contra propria ſcripta. Cap. XIX.

Porro circa ſcripta propria diſtinguendū eſt vtrū ſint priuata vel publica. Nam ꝑuata ſunt que ad vſum ꝓpriū fiunt. vt ſunt quotidiana ꝑ lectionū. collationū. queſtionum. ꝛ ſimiliū memorialia. q̄ generaliter ab omnib⁹ ſcholarib⁹ maioribus ſcȝ ac minorib⁹ fieri ꝯuenit reminiſcētie cauſa. Publica ꝟo ſunt q̄ in vſus cōmunes veniūt. vel ventura ſunt. vt ſūt liber tractatus. ꝛ cōmentaria. ſumme. ꝛ hmōi que ſolis ꝓuectiorib⁹ ꝛ ſapiētiorib⁹ cōuenit facere. ꝛ in his maiorē verboꝝ ac ſenſuum diligentiū obſeruare. Vn̄ Symachus in ep̄lari ſuo. Sicut ait ī veſtitu hominum. ceteroq̄ȝ vite cultu. loco. ac tp̄i. apta ſumūt͛. ita ingenioꝝ varietas in familiarib⁹ ſcriptis negligentiā quandam debet imitari In forenſibus autē acuere arma facundie. hec Symachus. In huiuſmodi aūt ſcriptis. i. publicis facien dis ſeruāda ſunt ſeptem. videlicet maturitas. veritas. breuitas. humilitas. temporiꝛ loci oportunitas. libertas. mediocritas. diſcretio. Maturitas quidē vt nemo an̄ tps ſuum talia facere ꝓ̄ſumat. Vn̄ Hiero⁹. ad Ruſticū monachū. Ne inq̄t ad ſcribendū cito ꝓſilias ꝛ leui ducaris inſania. Itē Ganfridus in poetria noua. Nō manus ad calamū ſit ꝓ̄ceps. Veritas autē qm̄ dicit Seneca ad Luciliū. Turpe eſt aliud loqui aliud ſentire. quāto turpius inquit aliud ſcribere aliud ſentire. Breuitas q̄ȝ qm̄ vt dicit Plini⁹ ad Corneliū tacitū. Eſt gratior multis actio breuis. Itē Tullius in libro de amicicia. Oīa inq̄t breuia tolerabilia eſſe debēt. etiā ſi magna ſint. Item Seneca ad Luciliū. Magni inq̄t artificis eſt clauſiſſe totū in exiguo. Propter hoc dicit Hiero⁹. ad Exhomanū. Ep̄le breuitas tacere cogit. noſtri deſideriū loq̄ Siquidē ꝛ iuxta Cyprianū vt ſupra dictum eſt. Legētib⁹ q̄ȝ breuitas plurimū

prodeſt· dum nõ intellectũ corꝫ et ſenſuꝫ
liber longior ſpargit· ſꝫ ſubtiliori compen
dio id qđ legit̃ tenax memoria cuſtodit·
Deniqꝫ qꝛ ſicut dicit Petr⁹ cãtor pari-
ſienſis in libro ſupradicto. Maxime mo-
uere nos debet ad breuitatẽ ſectandam·
prolixitatẽqꝫ vitandã ſumptus nimi⁹ in
volumina plixiora trãſcribendo iactura
tpis et tediũ· laborqꝫ corpis in corrigen-
do· minorqꝫ profect⁹ in legẽdo· damnuꝫ
vtiliora poſtponẽdo vel differẽdo· ⁊ pon-
deroſitas in deferẽdo. ¶ Humilitas
aũt ſcribentiũ in quattuor attendit̃· vide-
licet vt de ſcriptis ppꝛijs nõ ſe extollat· vt
eis auctoritatẽ dare nõ p̃ſumat· vt ſꝫ ab
alijs corrigi patient̃· imo amabiliter ſuſti
neat. ⁊ vt alienis nõ inuideat. De primo
dic̃ Ambro⁹ ad Sabinũ. Neſcio quõ
p̃ter imprudẽtie caliginẽ q̃ me circũfun-
dit· vnũquẽqꝫ fallũt ſcripta ſua· ⁊ vt filij
etiã deformes delectãt· ſic etiã ſcriptoreꝫ
indecori ſermones ſui palpãt. Hinc etiã
dic̃ Hugo de ſancto Victore. Fabula
dicit· omnes beſtias fetus ſuos ioui pbã
dos p̃ſentaſſe: Inter quas et ſimia defor
mem natũ trahẽs riſu omnium caſtigari
nõ potuit· quin ſuũ ceteris anteferret. In
geniũ eſt enĩ omni animãti amare qđ ge-
nuit. De corde ſenſus naſcit̃· ⁊ amãt cor-
da fetus ſuos adeo vt ſepe anim⁹ puer-
ſus in cõſpectu ſumme veritatis tortuo-
ſum ⁊ prauũ· ⁊ riſu omni dignũ ſenſũ ſu-
um cõmendare nõ erubeſcat· hec Hugo
De ſecundo dicit Plini⁹ in pꝛhemio li-
bri ſui de hiſtoria naturali. Res ardua ẽ
vetuſtis nouitatẽ nouis dare auctorita-
tem abſoletis nitorẽ· obſcuris lucem· fa-
ſtiditis gratiã· dubijs fidẽ. De tertio di-
cit idẽ Plini⁹ ad Notoniũ romanum·
Libro quẽ miſi tibi annota q̃ putaueris
corrigenda: Ita enĩ magis credã tibi ce-
tera placere· ſi q̃dam cognouero diſpli-
cuiſſe. De quarto Symachus vbi ſup·
Mediocrib⁹ inquit ſcriptis amicorũ be-
nignitas ſcit fauere· aliorum autem inui-
dia neſcit ignoſcere· hec de humilitate.
De libertate dicit Hiero⁹ ad matrẽ
et filiã. Obſecro vt ſi mordat⁹ aliqđ ſcri
pſero· nõ tam mee credatis auſteritatẽ eẽ
q̃ morbi nr̃i· putride carnes ferro curan-
tur ⁊ cauterio· Alibi qꝫ dĩ ꝙ veritas ne-
minẽ palpat. Cui ꝯſonat ⁊ illud Ouidij
ĩ libro triſtiũ. p̄. Debet carminib⁹ omnis
abeſſe met⁹. De tpis oportunitate dicit̃
Ecc. xxxviij. Sapientiã ſcribe ⁊ in tẽpo-
re natiuitatis. De loco dicit Ouidi⁹ vbi
ſupra. Carmina ſeceſſum ſcribẽtis ⁊ ocia
querũt De mediocritate dicit Ennodi⁹
Supflua ſcribere eſt iactantie· neceſſaria
reticere contemptus. Hinc ⁊ Seneca ad
Luciliũ. Quattuor milia librorꝫ Didy
mus grãmaticus ſcripſit· qui vtiqꝫ miſer
eſſet ſi tam multa ſupuacua etiã legiſſet
In his libris de patria Homeri q̃rit̃ de
vera Enee matre· ⁊ alia q̃ dediſcẽda erãt
etiã ſi ſcires· hec Seneca. De diſcretio-
ne dicit Symach⁹ vbi ſupra. In re ap-
ta· piget eſſe plixum. In arduis autẽ re-
bus multũ valet longior diligentia· hec
Symach⁹. Magis autẽ decet ſi ſcribat
aliquis ab aliquo rogatus· q̃ motu pro-
prie voluntatis duct⁹. Illud enĩ aſcribẽ-
dum ẽ humilitati vel obediẽtie· hoc au-
tem plerũqꝫ p̃ſumptioni aſcribit̃ vel ſu-
perbie. Ceterꝫ vt ait Ouidi⁹ in li. de pon
to Scribentẽ iuuat ipſe fauor· minuitqꝫ
laborẽ. Cũqꝫ ſuo creſcens pectore feruet
opus. Idẽ in libro de triſtib⁹. p̄. Carmi-
na pueniunt aĩo deducta ſereno

¶ De exercitio in diſputatione vel inquiſitione. Cap. XX.

Hec de modo legẽdi· meditandi· ſcribẽdi dicta ſũt· qb⁹ ſtudẽtes exercent̃· ⁊ p corꝫ laborem ac ſedulitateꝫ naturalis ſenſus excolit̃. Quib⁹ etiã addit̃ quartũ. ſ. inq̃ſitiõis ſiue diſputationis exercitiũ· quo veritas inquirẽdo diſcutit̃· ac meli⁹ elucidatur· In hoc exercitio neceſſaria ſunt tria· ſcꝫ recta diſputantiũ intentio· ⁊ ordo· ⁊ modus ſiue moderatio ¶ Intentio q̃dem dirigẽda eſt vt nõ fiat ad inanẽ gloriaꝫ

vel ad obuiationem· ſ ad veritatis inqſi‑tionē· vel ad exercitationem· vel etiā qđ ad theologos ꝑtinet ad fidei ꝯfirmatio‑nem· vel ad moꝝ edificationē. De pmo dicit Aug⁹. in li. ſoliloqoꝝ. ij. Veritas melius queri nō poteſt ꝙ interrogando vel reſpōdendo. De ſecūdo dicit Pro‑ſper de vita ꝯtemplatiua in ꝓlogo. Tra‑ctatio qſtionū ⁊ ſi nō iuſtruit inueniētis qđ qrit animū exercet tn̄ qrentis īgeniū· De tertio dī in prima canonica Petri iij. Dn̄m inqt ſanctificate in cordibꝫ ve‑ſtris· parati ſemꝑ ad ſatiſfactionē oī po‑ſcenti vos ratiōeꝫ de ea q̄ in vobis ē fide ⁊ ſpe· Similit̄ et in epl̄a Pauli. ij· Cori. x. Arma inqt nr̄e milicie nō carnalia· ſed potentia deo ad deſtructionē munitionū cōſilia deſtruētes· ⁊ omnē altitudinē ex‑tollentē ſe aduerſus ſciam dei· et in capti uitatē redigētes omnē intellectū in obſe‑quiū Chriſti. Iteꝝ ad Titū. ꝑ. precipit aplꝯs epiſcopū talē eſſe q̄ potēs ſit exhor tari in doctrina ſana· ⁊ cōtradicentes re‑uincere. Ut enī dicit Hiero⁹. ad Pauli‑nuꝫ. Sancta ruſticitas ſolū ſibi prodeſt ⁊ qn̄tū edificat ex vite merito eccliaꝫ chri ſti tm̄ nocet ſi deſtruētibꝫ nō reſiſtat. De hoc etiā dic̄ Hylari⁹ in li. de trinitate. ꝑ. Paꝝ eſt in rebꝫ ad ſalutē maxime neceſ‑ſarijs ea ſola q̄ ꝓpria ſunt ad fidei ſatiſfa ctionē afferre. Nā pleꝝꝙ blādiētes ſen‑ſum fallūt dictoꝝ nr̄oꝝ inexploratꝫ aſſer tiones· niſi etiā ꝓpoſitionū aduerſaꝝ de‑mōſtratꝫ inanitates fidē noſtrā in eoip‑ſo qđ ridicule cē arguāt̄ affirment: itaꝙ lis hereticoꝝ fides nr̄a eſt· hec Hylari⁹. De qrto dicit Proſper vn̄ ſup libro· ꝑ. Hoc ſpecialit̄ doctor eccleſiaſtic⁹ elabo‑ret· quo fiant q̄ eū audiūt ſanis diſputa‑tionibꝫ meliores· nō vana aſſentatione fautores. Secundū qđ in diſputati‑one requirit̄ eſt ordo rect⁹· videlicet vt ar tis principia qlibet intelligat vel credat· ⁊ firmiter ſupponat pꝰſꝙ de illa diſputa re incipiat. Nā vt dictum eſt ſup: nemo ſm Ariſtotelē poteſt ī aliq̄ arte proficere ſine pn̄cipioꝝ eius noticia· et in qlibet fa‑cultate diſcentē primit⁹ oportet credere· At quidā garruli etiam de artibꝫ q̄ꝝ nec nouerūt pn̄cipia· non ſolū conant̄ diſpu tare· ſ etiā pſumūt determinare. Contra quos dicit orator Fabius in epiſtola ad Pannachiū vt recitat Hiero⁹; Felices inqt eſſent artes· ſi de illis ſoli iudicarēt artifices. Maxime vo ī theologia neceſ‑ſarius eſt ordo iſte vt diſputatio vel inq ſitio ſumat initiū a certa fide. Vn̄ dicit Hiero⁹. cōtra Luciferianū. Ridicula ē penitus aſſertio ante d̄ fide diſputare ꝙ credere. Hinc et Aug⁹. in li. de trinitate xx. Querentē inqt de diuinis nemo iuſte reprehēdit· ſi tn̄ in fide firmiſſim⁹ qrat qđ aut noſſe aut eloq̄ difficillimū eſt. Affir‑mantē vero cito iuſte reprehēdit q̄ſquis melius videt vel docet. Tutiſſima ergo querendi intētio eſt que a fide proficiſcit̄ Certa nāꝙ fides vtcūꝙ inchoat̄ cogni‑tionem· cognitio vera certa nō ꝓficietur niſi poſt hanc vitā. Sic ergo queramus quaſi inuenturi· ſic inueniam⁹ quaſi que‑ſituri: Cum enī ꝯſummauerit homo· tūc incipit· hec Aug⁹. Tertiū qđ ī diſputa tione requirit̄· eſt mod⁹ ſiue moderatio· ſcꝫ vt fiat cū modeſtia ⁊ grauitate· ſm il‑lud Clementis in itinerario li. ij. Cū qete inquit ⁊ ordine veritas requirat̄. Nōnul li ſiquidē in diſputationū certamine vbi errorē ſuū ſenſerint ꝯfutari· cauſa pfugij mox conturbare incipiūt ⁊ mouere lites ne palā fiat omnibꝫ ꝙ ſupant̄. Et ꝓpter‑ſ ego frequēter exoro· vt cū omni patiē‑tia ⁊ quiete indago diſputationis habe‑atur· vt ſi forte aliquid min⁹ recte dictuꝫ videtur id repetere· ⁊ aptius liceat expla nare. Solet enī interdū aliter dici qđ· et aliter audiri· dū aut min⁹ nitide ꝓfertur aut minus vigilāter aduertit̄. Et ob hoc cupio patiēter audiri ſmonē vt nec al‑ter alteri ſubripiat· nec ſermonē dicentis intempeſtiuus ſermo contradicētis irrū‑pat· neꝙ ergo reprehendendi ſtudiū ge‑ramus· ſed liceat vt diximus plane dicta repetere· vt examinatione iuſtiſſima cla‑reſcat veritatis agnitio. Scire namꝙ

debemus· quia ſi quis a veritate vincat̃ nõ ipſe vincitur ſ; ignorãtia que in eo eſt demon peſſim⁹· quã qui effugare potue/rit palmã ſalutis accipit· hec beat⁹ Pe/trus. Hinc ⁊ Ambroſi⁹. ſuper epl'am .ij. ad Thimoth. ij. Inter ſeruos dei debet eſſe collatio nõ altercatio.

De contentione intenta in diſ/putatione· Cap. XXI.

Diſputatio contentioſa viris maturis ac modeſtis re/probabilis eſt ⁊ odioſa: ⁊ tamẽ vix hodie inuenit̃ e multis milib⁹ vnus ĩ diſputatione modeſtus ·ſed oẽs fere cõ/tendũt ⁊ dimicãt· ⁊ ideo potius ỽitatem turbant q̃ʒ elucidãt. Qđ maxime fac in/anis glorie affectatio ·vel ignorãtie diſſi mulatio. Vt enĩ dicit Hugo in libro de inſtitutione nouitiorum· dũ p̃ alijs ſupbe ſapiẽtes volum⁹ videri· erubeſcimus vel ignorantiã noſtrã ab alijs argui· vel ali/orum ſapientiã quaſi ad noſtrã depſſio/nem approbari. Sicq; nõnunq̃ʒ ꝯtra cõ ſcientiã noſtrã vel noſtrũ errorẽ impuden ter defendim⁹ vel alteri⁹ veritatẽ malici/oſe impugnamuſ· Hec eſt ſapĩa carnalis et diabolica que verſuta ẽ atq; maligna illas ſolũ aſtutie vias exq̃rens quib⁹ poſ/ſit ſuũ errorẽ tegere· ⁊ alienaʒ veritatem q̃ʒuis manifeſtã in opinione ſtultorum ⁊ ĩ/ſipientiũ hominũ depravare. Sʒ nõ tal' ſapiẽtia que deſurſum venit· que neſcit ſemetipſam etiã contra veritatẽ diligere ſemp parata vel bonũ qđ habet nõ habẽ tibus humiliter impẽdere· vel bonum qđ nõ habet ab habẽtibus libent̃ petere · vel malum qđ ſuſtinet cũ alijs corã alijs ve/raciter accuſare· hec Hugo. Hinc ⁊ bea/tus Petrus in epl'a Clemẽtis.iij. Pro/prium inq̃t eſt ignorãtie vitiũ vt ⁊ confu tantẽ ſe veritatis lucẽ habere nõ ferat de primo. Qui ỽo ſcientiã veritatis accipi unt · q; bonitatis plena eſt tanq̃ʒ a bono deo datã ſi fieri poteſt cũ omnib⁹ eã ꝯmu nem habere cupiũt· hec ille. Hinc et Ari ſtoteles in li. topicorum. viij. Qui litigatõ/rie inquit interrogat· praue diſputat· ⁊ q̃ etiã in reſpõdẽdo nõ cõcedit qđ videt̃. Ecõtra Hiero⁹ in epithaphio Nepoti/ani ſpecialit̃ cõmendat eũ de modeſtia ĩ/terrogãdi ac reſpõdendi dicens: Sermõ eius ⁊ omne cõuiuiũ erat de ſcripturĩ ali quid ꝓponere· libẽter audire· verecũde re/ſpondere· recta ſuſcipe · praua nõ acriter confutare· diſputantẽ cõtra ſe magis do cere q̃ʒ vincere· hec Hiero⁹. Itaq; ĩ diſ/putando vitãda eſt cõtentio· q̃ ſic deſcri bitur: Cõtentio eſt improba et litigioſa vel proterua ꝯtra aliquẽ altercatio. In diſputatiõe cõtentioſa inueniunt̃ ſe/ptem mala. Primũ eſt ſupbia· que ẽ appetitus ꝓprie excellentie. Vt enĩ dicit Aug⁹· in libro de doctrina chriſtiana. iiij Verbis cõtendere eſt nõ curare quõ er/ror veritate vincat̃· ſ; quõ tua dictio di/ctioni alterius p̃feratur. Secunduʒ eſt inanis gloria· q; vt dicit Quintilia/nus li. ij. Nõ bona conſcientia ſ; victoria litigantis eſt pmiũ. Hinc ⁊ Ambro⁹· in li bro de incarnatiõe Chriſti. Hec eſt dia lecticorum gloria ·ſi videãt̃ expugnare ver/bis et refellere veritatẽ. Ecõtra ỽo diffi nitio fidei eſt vt veritas nõ ỽba pendãt̃ Deniq; ỽba phorum excludit ſimplex ve/ritas piſcatorum. ſ; Ambro⁹. Tertiũ eſt ſtulticia· qm̃ ut ait Clemens vbi ſ· pro/prium eſt ignorãtie vitiũ vt cõfutantem ſe ỽitatis lucẽ nõ ferat habere de primo Itẽ Hiero⁹. ꝯtra Luciferianũ. Quidã inq̃t ſequaces poti⁹ q̃ʒ facundi cũ diſpu/tare neſciant· tamen litigare nõ deſinunt Hinc et Sidoni⁹ in epl'ari ſuo libro. v. Idiotarum eſt ſicut facile vinci ita difficile cõpeſci. Vt ĝ dicit Cato. Cõtra verbo/ſos noli cõtendere ỽbis. Sermo datur cũctis aĩ ſapiẽtia paucis. Et vt ait Orati us in li. epl'arum. Alter rixatur de lana ſepe caprina. Quartũ eſt ꝓteruia · que ſic deſcribit̃: Proteruia eſt ſubitaneo mo tu ⁊ abſq; ratione ĩ ỽba obiecta ꝓrũpe· Cõtra qđ dicit phus. Ad ſummã totius diſcipline tardiloquũ raniloquũ ſ; miſſa

voce loquentē te iubeo eſſe. Caput enim mouere· brachia torq̄re· digitos extēdere· pedes ſupplodere· totūq₃ corp⁹ ↄcutere· q̄d aliud eſt niſi ſilitudo inſanie· teq₃ pugili ſimilē oſtēdere· hec ille. ¶ Quintum eſt conſciētie turbatio. Vn̄ Ambroſius ſup eplam .ij. ad Timoth. ij. Noli inq̄t aplus verbis ↄtēdere ꝛc. Neceſſe ē enī vt cōtētio aliq̄d extorqueat· imo multa q̄ dicant̄ cōtra cōſcientiā· vt int⁹ ī animo veritatē ꝑdat· foris victor abſcedat· Nemo enī patit̄ ſe vinci licet ſciat ꝟa eē q̄ audit. Collatio ḡ inter ſeruos dei debet eſſe nō altercatio· hec Ambro. ¶ Sextum eſt ꝟitatis impugnatio· q: iuxta Ambroſiū· contētio eſt impugnatio veritatis ꝑ cōfidentiā clamoris. Hinc ꝛ Lactantius in libro de beata vita. Qui contradicēdi ait ſtudio inſaniūt· dū ſua etiā falſa defendūt· ꝛ alioꝝ etiā ꝟa ſubuītunt ¶ Septimū eſt intelligētie obſcuratio· q: ſicut in ꝓuerbijs Senece dī. Nimiū₃ altercando veritas amittit̄. Propter hec oīa mala que frequent̄ incidūt in diſputatiōe· voluit Aug⁹ in ſoliloquijs ſecum q̄ſi ꝑ dialogū poti⁹ q₃ cū alio diſputare. Vn̄ dicibidē li. ij. Cū ꝟitas meli⁹ q̄ri nō poſſit q₃ interrogādo ꝛ reſpōdendo ꝛ vix inueniat̄ aliq̄s quē non pudeat cōuinci diſputatiōe· eoq₃ pene ſemꝑ eueniat vt rē bene inductā₃ ad diſcutiēdum incōditus ꝑuicacie clamor explorat· etiā cum laceratione aīaꝝ plerūq₃ diſſimilat interdū ꝛ apta· pacaciſſime vt opinor et cōmodiſſime placuit a memetipſo interrogatū mihiq₃ reſpondentē veꝝ querere vt nihil ſit q̄d verear ſicvbi me temere alligaui redire atq₃ reſoluere· hec Aug⁹.

De opponendi ac reſpondēdi cautela et moderatione. Cap. XXII.

Sciendū preterea q̄d alie ſunt cautele opponētis· ꝛ alie reſpondētis. Cauere debet opponēs: Primo quidē ne ꝓponat īutiles queſtiones. Vn̄ Hiero⁹. ſup epiſtolam ad Titū. Quid mihi ꝓdeſt ſcire q̄t annis Matuſalē vixerit· quoto etatꝭ anno Salomon cōiugē duxerit. De hui⁹ modi rixe ſunt inutiles ꝛ vane· que tn̄ ſpēm habēt ſciētie· ꝗ nec dicētib⁹ nec audientibus ꝓſunt. Hinc ꝛ Hylari⁹ de trinitate li. ꝑ. Captioſas ꝛ inutiles ꝑhie q̄ſtiones fides cōſtans reſpuit· nec ꝗm ſenſum cōmunis intelligētie deum retinens· nec de Chriſto ꝗm elemēta mundi decernens. Iterū cauere debet ſupfluas reꝝ apertarum cōꝓbatiōes. Vn̄ Quintilian⁹ li. v. de oratoria inſtitutiōe. In reb⁹ apertis tā ſtultū ſit augmentari· q₃ in clariſſimum ſolē mortale lumē afferre ¶ Item obſcuras ꝓpoſitiones. Vn̄ idem ibidem Qd̄ rei alteri⁹ illuſtrāde grā aſſumit̄ clarius eſſe debet eo q̄d illuminat ¶ Itē falſas ꝛ improbabiles aſſumptiōes. Vt· n· ait idē in li. cauſaꝝ cauſa. xvij. Neceſſe ē cōtentioſius loq̄ris q̄cq̄d ꝓbare nō poſſis· ꝛ affirmationē ſumit ex hoīe quicq̄d nō habet ex veritate. Item ſophiſticas cōcluſiones· q: q̄ ſophiſtice loquit̄ odibilis erit· vt legit̄ Eccl. xxvij. Hinc ꝛ Seneca ad Lucilium epla. xlviij. Niſi vaferrimas interrogationes ſtruxero ꝛ cōcluſione falſa mendaciū a ꝟo naſcens aſtruxero· nō potero a fugiēdis petēda ſecernere. Pudet me· in re ſeria ſenes ludimus Mus ſyllaba eſt· mus aūt caſeum rodit· ergo ſyllaba caſeum rodit· puta me ſoluere· nunc iſtud nō poſſe ſoluere: Quid mihi ex iſta ſciētia ꝑiculū imminet· q̄d īcōmodum eſt. O puerilces ineptias: quid mihi luſoria iſta cōponis· nō eſt iocandi locus· apta decēt ꝛ ſimplicia bonitatem· ¶ Item in diuinis cauere oportet ſb̄tiles ꝑhoꝝ ꝛ fucatas oratoꝝ ratiōes. Vnde Hiero⁹. in li. de trib⁹ q̄ſtionib⁹ ad Damaſum. De ſcripturꝭ diuinis diſputātē nō decet Ariſtotelis argumēta cōq̄rere· nec ex flumine Tulliane eloquētie ducēdus eſt riuulus· nec aures Quintiliani floſculis ꝛ ſcholari declamatiōe mulcendꝫ· ſed ſit locutio pedeſtris ꝛ quotidiane

ſimilis. que ſe vſum rei ediſſerat. nō verborum cōpoſitione frondeſcat. Sint alij diſerti. laudent̄ vt volunt. ⁊ inflatis buccis ſpumātia verba trutinēt. mihi ſufficit ſic loqui vt intelligar. et vt de ſcripturis diſputans ſcripturarum imiter ſimplicitatem. hec de oppoſitione. ¶ In reſpōſione aūt vt dicit Ariſtoteles. duo neceſſario vitanda ſunt. ſ. ponere qd̄ nō oportet. et poſitum nō ſeruare ſicut oportet. Alibi quoq; dicit qd̄ opus ſciētis eſt nō mentiri de q̄bus nouit. ⁊ poſſe manifeſtare mentientē. Aliter aūt reſpondenti agendū eſt cōtra curioſum inquiſitorē: Aliter cōtra inſidiatorem vel temptatorē ſiue calūniatorē. Aliter cōtra veritatis inueſtigatorē. Aliter cōtra hereticum ⁊ deceptorem. Cū curioſo ſiquidē agendū eſt eius curioſitatē vel temeritatē prudēter eludendo. Unde Clemēs in epiſtola ad omnes fideles. Si quis ait peccatis inuolutus ⁊ inquinatus ingeſſerit ſe ⁊ prouocauerit nos dicere que illum minus recte agentē nō oporteat audire. prudēter cum debemus eludere. Nam nihil omnino reſpōdere. auditorum cauſe vtile nō videtur. ne forte eſtiment nos reſpōſionis penuria declinare certamen ⁊ fides eorum ledat̄. Hinc ⁊ Beda ſuper Marcū li. iij. Duas ob cauſas maxime ſcētia veritatis eſt occultāda q̄rentibus. videlicet cum is qui q̄rit aut minus capax eſt ad intelligendū qd̄ querit. aut cōtemptu vel odio ipſius veritatis indignus eſt. cui debetur aperiri qd̄ querit. Cum inſidiatore vel temptatore agendū eſt eius verſutias vel inſidiarum vias obſtruendo. Unde. cum iudei eū inſidiātes dicerent. in q̄ poteſtate hoc facis: Reſpōdit. Interrogabo vos ⁊ ego ⁊c. vt legitur Mat. xxj. Qd̄ ſic exponit Chryſoſtomus in ſecūdo libro ſup Mat. Sciēs inquit dn̄s incōuertibilem eorum maliciam propoſuit eis queſtionē vndiq; catenatam non vt audiētes reſpondeāt. ſed vt impediti nō interrogāt. Interrogantē enī oportet docere. temptantē aūt quocunq; modo retundere. ⁊ obiectionis illius aſtutiam rationabili percuſſione cōfundere. ⁊ nō ei veritatē myſterij publicare. Sic etiā vt dicit Hiero⁹ ſup Mat. li. iij. Phariſei temptauerūt eū querētes: Si liceret homini dimittere vxorē ſuā quacūq; ex cauſa. vt. ſ. q̄ cornuto eū tenerēt ſyllogiſmo et qd̄cunq; reſponderet captioni pateret Ipſe aūt reſponſionē ſic tēperat vt decipulam trāſeat. Alibi quoq; ſacerdotibus inſidioſam ei queſtionē de poteſtate ſua proponētibus reſpondit: Baptiſmus Iohānis e celo erat an ex hominibus: Hoc ē qd̄ vulgo dicit̄: Male arboris nodo dan⁹ aut cune⁹ infigēdus eſt. hec Hieronym⁹. Hinc ⁊ gloſa ſup Marcū. xj. Cū iquit cornuto ſyllogiſmo coartati reſpōdiſſēt neſcimus. ait dn̄s: Neq; ego dico vobiſ in qua poteſtate hec facio. Ibiq; dic̄ gloſa Hieronymi. Hic cū perſo peruertitur deus. hoc eſt: ſicut illi perſe querebant: ſic et ipſe ecōtra perſe reſpōdit. i. oblique. nō tā doloſe ſed prudēter. Iuxta illud Prouerb. xxvj. Reſpōde ſtulto iuxta ſtultitiā ſuā. ne ſibi ſapiēs eſſe videat̄. Cum veritatis inueſtigatore agendum eſt in pace. cū eo tractādo vel cōferendo poti⁹ q̄ altercādo. Iuxta illud Ambroſij ſup ſecūdā epl̄am ad Titū. Collatio debet inter ſeruos dei eſſe. nō altercatio. Nec enī congruit vni⁹ fidei viros cōtendere. ſed in tractatu ſe inuicē pati. ⁊ bonis dictis cōſentire. Si qd̄ aūt improbabile videtur. cū pace diſſimulet̄. hec Ambroſius. ¶ Porro cū heretico vel deceptore agendū eſt. viriliter ei reſiſtendo. Vn̄ idem ibidē. Si vero inquit catholicus cōtra hereticū diſputat ſemp de conſciētia verba emittat. nec ipſa verba corā ſe depromi patiat̄. Ecce de modo diſputādi Et hec de litterali eruditione incipientium. et exercitatione proficientium dicta ſufficiant.

¶ De morali puerorum inſtructiōe Cap. XXIII.

At vero litterarum eruditioni morum etiam inſtructio

copulãda eſt· q2 ſciẽtia ſine ꝟtute vel mo ribꝫ bonis nõ ſolũ nõ ꝓdeſt· ꝫ etiã obeſt Q2 enĩ nõ ꝓſit Lactãti⁹ in li· de ꝟo cultu ſic oſtẽdit: Sicut in itinere inqt celebrãdo nihil ꝓdeſt viã noſſe niſi conat⁹ ac vires ambulãdi ſuppetãt· ita viri ſcĩa nihil ꝓdeſt· ſi virtutes ꝓprie deficiant. Q2 etiam obſit dic beat⁹ Bernã. vbi ſ. Sciẽtia vt legit̃ ſi charitatꝭ igne decocta ñ fuerit· inflat· qm̃ ⁊ cibꝫ indigeſt⁹ malos hũores generat· corp⁹ qꝫ nõ nutrit· ꝫ poti⁹ corrũpit. Hęc aũt duo inuicẽ cõiuncta· ſ· ꝟt⁹ et ſciẽtia ſe iuuãt inuicẽ· ⁊ hominẽ faciũt ſapientẽ. Vñ Lactãti⁹ in li. de falſa ſapientia: Virt⁹ inqt cũ ſciẽtia cõiuncta ẽ ſapiẽtia. Naturã etenĩ hoĩs de⁹ hãc voluit eſſe vt duaꝝ reꝝ cupidus ⁊ appetens eſſet· ſ· religionis ⁊ ſapiẽ· ꝫ hoĩes ideo falluntur· qm̃ aut religionẽ ſuſcipiũt omiſſa ſapientia· aut ſapiẽtię ſoli ſtudent religione omiſſa· cũ alteꝝ ſine altero verũ eſſe nõ poſſit· hęc Lactãtius. Igit̃ in vtroqꝫ ſtudere debẽt a puericia· ⁊ in vtroqꝫ pueris eſt eruditio neceſſaria. Nã in vtroqꝫ ſicut dictũ eſt ſupra· tunc maxĩe hominis ętas eſt informanda· dũ adhuc mollis ac tenera exiſtit· et ꝑcipientibus vel erudiẽtibus faciliime cedit. ¶ Uerum et in eruditore moꝝ oportet vt ſit morũ honeſtas· et in erudiẽdis humilitas. Nam ſi eruditor in ſe bonis moribꝫ careat aplʾum audiat Roma. ij. Confidis ait teipſum eſſe ducẽ cęcoꝝ· eruditorẽ inſipientium· magiſtꝝ infantiũ. Qui ergo aliũ doces teipſũ nõ doces· ac ſi diceret: Abuſio nimia hic eſt. Ut .n. ait Seneca ad Lucilium. Hoc exigit phia· vt ad legẽ ſuam quiſqꝫ viuat· nec ab oratiõe vita diſſentiat: Maxime q2 hoc eſt officiũ ⁊ indiciũ ſapiẽtię· vt ꝟbis opa cõcordẽt· ⁊ ipſe homo ſibi par ideqꝫ ſit vbiqꝫ. Ille ꝓmiſſũ ſuũ implet· q̇ ⁊ cũ videas ⁊ cũ audias illum idẽ eſt. Hinc ⁊ Proſper vbi ſupra.
Nõ ꝓdeſt cuiqꝫ ſolis bona dicere verbis·
Impia mẽs habeat qd bñ lingua ſonat
Nã fari recte miſeꝝ ẽ ⁊ viuere ꝑue.
Dãnat vota malũ regula iuſticię. De ꝫ aũt plenius dictũ eſt ſupius. Erudiend⁹ q3 ſine humilitate· nõ poteſt eruditionẽ morum ab alio cõpetenter ſuſcipe. Nam vt dicit Hugo ĩ libro de inſtitutione nouicioꝝ. Sic cera niſi prius emollita fuerit formã nõ recipit· ſic ⁊ homo quidẽ ꝑ manum actionis alienę ad formã ꝟtutꝭ non flectitur· niſi ꝑus ꝑ humilitatẽ ab oĩ elationis ⁊ cõtradictionis rigore molliatur Neqꝫ enĩ ꝑ exemplũ alteri⁹ aliũ in melius reformari poterit· q̇ adhuc ꝑ elationis vitiũ ⁊ aliena bona oppugnat· et ſua mala defẽdit· hęc Hugo. Itaqꝫ formãda eſt ętas pueri. Iuxͣ illud Ouidij in li. de arte. ꝑ. In puero eſt ętas mollis ⁊ apta regi. Itaqꝫ de ſtudio circa mores bonos· dicit̃ Prouerb. xx. Ex ſtudijs ſuis intelligit̃ puer ſi mũda ⁊ recta ſũt opera eius. De morali q3 pueroꝝ eruditiõe dicit aplʾus· loquẽs eoꝝ parẽtibꝫ ad Eph. vj. Educate illos ĩ diſciplina ⁊ correptione dñi. Precipit etiã lex vt parẽtes doceant filios mãdata ⁊ bñficia dñi. Verbi grã Deut. vj. Narrabis ea filijs tuis ꝛc. Sic faciebat Tobias filio ſuo· docẽſ eũ ab infantia timere deũ· ⁊ abſtinere ab oĩ peccato· vt legit̃ Tob. v. Hinc etiam dĩ Prou. xxix. Erudi filiũ tuũ ⁊ refrigerabit te· et dabit delicias aĩę tuę. Bene dicit refrigerabit te· i· lętificabit· ſ· quietẽ cõferẽs a ſollicitudine· vl̃ refrigerabit te ſc3 ab ęterno incẽdio· qd mererꝭ ſi eũ nõ erudieris. Qd ſi fecerꝭ dabit delicias aĩę tuę· ſ· honoris ſiue glorię ac lęticię· ⁊ vtriuſqꝫ ꝑſentis ac futurę. Nã de ꝑſenti honore vel gloria dic̃ auctoritas a ſanctis doctoribꝫ frequẽtata. Gl̃a pr̃is· fili⁹ ſapiens eſt. De futura ꝟo dĩ Eccl. xxx. Qui docet filiũ ſuũ in illo laudabit̃. ⁊ ĩ medio domeſticoꝝ· i· angeloꝝ ⁊ ſanctoꝝ qui domeſtici dei ſũt ĩ illo gl̃iabit̃. Hinc etiã dĩ Prou. xvij. Corona ſenũ filij filiorũ· ⁊ gl̃ia filioꝝ pr̃es eoꝝ. Porro ď ꝑſenti lęticia quã acqrit hõ filiũ erudiẽdo· dicit̃ Prouerb. x. Fili⁹ ſapiẽs lętificat pr̃em ſuũ· filius ꝟo ſtultus męſticia eſt mr̃i ſuę De ꝑſenti q3 et futura dĩ Eccl. xxx. In

vita ſua vidit ſcʒ pater filiū eruditū ⁊ le-
tat⁹ ē ī illo. Ecce de p̄ſēti. Et in obitu ſuo
nō eſt cōtriſtat⁹. nec cōfuſus eſt corā ini-
micis. Reliqt enī defenſorē domus con-
tra inimicos. ⁊ amicis reddēte grām. Ec
ce de futa. Vñ ibidē ꝓmittit. Mortu⁹
eſt pater illi⁹ ⁊ quaſi nō eſt mortu⁹. ſimi-
lem enī ſibi reliquit poſt ſe. Econtra dō
de impio qui filios nimis carnaliter dili-
git. nec illos in bonis moribus erudit. dī
Job. xiiij. Siue nobiles fuerint filij ei⁹.
ſiue ignobiles non intelliget. ſ. poſt mor
tem ſuā. Qd exponens Greg⁹ dicit. Car
nales homines qui precipuū. id eſt. prin-
cipalem vel maximū amorē filijs impen-
dunt. poſt mortem neſciunt quos hic ve-
hementer amauerunt. ac vero de ſanctis
hoc ſentiendū nō eſt. quia qui omnipotē
tis dei claritatē intus vident. nullo mo-
do credendūʒ eſt. quia ſit foris aliqd qd
ignorent. Hoc Gregori⁹ manifeſte inu-
ens ſe ſentire qd ſancti poſt obitū nouert
in quo ſtatu filij eorum ſunt. Mali vero
neſciunt vtꝝ filij eoꝝ nobiles ſint nobi-
litate virtutū. an ignobiles ignobilitate
vitiorum. Nā vt ait quidā. Nobilitas
ſola eſt animū que moribus ornat. Hinc
⁊ Juuenalis. Nobilitas animi ſola eſt
atqꝫ vnica virtus. Ideo autē neſciūt. qꝛ
non ſolum ꝓ peccatis ꝓprijs. ſ etiaʒ pro
peccatis filioꝝ. quos erudire vel corrige-
re neglexerūt. ī tenebras exteriores ꝓiecti
ſunt. Vt enim legit̃ Sap. iiij. Ex iniqs
oēs filij q naſcunt̃ teſtes ſunt neqcie ad-
uerſus parētes in interrogatiōe ſua. Hic
Eccl. xlj. De pr̄e impio querunt̃ filij. qm̄
ꝓpter illū ſūt in opprobriū. Exemplū ha-
betur in Heli. j. Reg. ij. qui filios molli-
ter educauit ac negligent̃ iā adultos cor-
ripuit. ⁊ ideo diuinā vltionē ipſe ⁊ dom⁹
ei⁹ incurrit. Vñ Hiero⁹. ad Alethā. He-
li ait ſacerdos offendit dn̄m ob vitia li-
beroꝝ. Epiſcop⁹ qꝫ ſm aplm nō pōt fie-
ri q filios luxurioſos ⁊ non ſubditos ha-
buerit. Si ḡ parētib⁹ etas filioꝝ infecta
et ſui iuris imputat̃. qn̄tum mag lactens
et fragilis que ignorat boni ⁊ mali diſtā
tiam imputabitur. Qui itaqꝫ puulus ē.
⁊ ſapit vt puulus. donec ad annos ſapiē
tie veniat. tam mala eius qꝫ bona paren-
tibus imputant̃. hec Hieronym⁹. Pro-
pter hec omnia dicit̃ Eccl. xvj. Ne iocū-
deris in filijs impijs ſi multiplicent̃. nec
oblecteris ſup eos: Melior eſt enī vnus
timens deū. qꝫ mille filij impij. Et vtile ē
mori ſine filijs qꝫ relinquere filios īpios.
Itaqꝫ ſicut boni parētes pro diligentia
circa filiorum eruditionē acquirunt ſibi
honorem. ac leticiam p̄ſentem ac futuraʒ
Sic econtrario mali ꝓ negligētia confu
ſionē atqꝫ triſticiā. Vñ Eccl. xxij. Cōfu-
ſio pr̄is ē de filio īdiſciplinato. Et Pro-
uerb. xxx. Puer qui dimittitur volunta
ti ſue confundit matrem ſuam. Ideo de
remiſſa puerorum educatione. dic̄ Quī-
tilianus libro. p̄. de oratoria inſtitutione
Vtinaʒ liberoꝝ noſtroꝝ mores nō ipſi
perderemus. infantiā enim ſtatim delitijſ
ſoluimus. Nam illa quā indulgentiam
vocam⁹ educatio mollis neruos omnes
frangit mētis ⁊ corpis. hec Quintilian⁹
Ecōtra vero Seneca in libro de morib⁹
Educatio inqt et diſciplina. i. educatio
diſciplinata mores facit. ⁊ id ſapit qſqꝫ
qd didicit. Illud ergo ꝓuerbium eſt
deteſtabile qd vulgariter ſolet dici. ſ. de
iuuene ſancto diabolūʒ ſenem fieri. Nec
tantūmodo caret bonitate. ſ etiā v̄itate
quia qd in prouerbio dicit̃ aſſidue aut
frequēter oportet verū eſſe. Hoc aūt etſi
aliqū fortaſſe videat̃ accidere. videlicet
vt puer in bono ꝓficiēs. poſtea deficiat a
bonitate. nō tñ in plurib⁹ ſolet ꝯtingere
Et in qbus fortaſſe cōtingit poti⁹ videt̃
nō fuiſſe bonitas v̄a. ſ magis ſimulata
Aliqñ nāqꝫ pueri ſimplicitatē ⁊ innocen
tiā exteri⁹ ſimulāt. vel ob parētū fauoreʒ
vl' ob flagelli timorē: ideo poſtea ceſſan-
tib⁹ his malicia iacens erumpit. ⁊ omni-
bus ſe oſtēdit. Vñ Horati⁹ in li. eplaꝝ
Naturaʒ expellas furca tamen vſqꝫ re-
curret. Idem in poetria. Reddere qui
voces iam ſcit puer et pede certo Si-
gnat humum. geſſit paribus colludere.

et iraꝫ Colligit ac ponit temere· ⁊ mutat
in horas. Imberbis iuuenis tandē cuſto
de remoto Gaudet eq̇s canibuſq; ⁊ apri
ci gramine cāpi. Cere⁹ ī vitiū flecti: moni
torib⁹ aſper· Utiliū tard⁹ puiſor: pdig⁹
eris· Sublimis cupiduſq; ⁊ amata relin-
q̄re pernix. Ut enī dicit Tulli⁹ ī li. de of-
ficijs. ij. Omnia facta celeriter tanq̄ flo-
ſculi decidūt· nec quicq̄ ſimulatū poteſt
eſſe diuturnum. Et Seneca in li. j. de cle
mentia. Nemo inq̇t pſonā ferre fictam
diu poteſt· cito nimiꝝ in naturā ſuā reci-
dunt q̇bus veritas nō ſubeſt. Que aūt ex
ſolido naſcunt tpe in melius proficiunt·
hec Seneca. Ceteꝝ pueri etiā habentes
bona naturalia ⁊ bona cōuerſatiōis initia
qn̄q; leduntꝰ ⁊ a bono deficiunt· vel ſoci-
etate mala· vel educatiōe remiſſa· vel ſe-
ueritate nimia. Ut enī dic̄ Seneca Lu-
cilio. Impfecta neceſſe eſt labi· et modo
quidē prodeāt· modo ſubcidāt. Hinc et
Ouidius in libro de remedijs. ij. Infir-
mis· cauſa puſilla nocet. Idē quoq; in li
bro. ij. de arte· Dum nou⁹ in viridi coa-
leſcit cortice ramus. Cōcutiat tenerū q̄-
libet aura cadit· Mox eadē venti ſpacio
durata reſiſtit. De tali poteſt intelligi qđ
dicit Ouidius in libro methamorphoſe-
os. xij. Exitus in dubio eſt. De illo autē
qui penitus a bono deficit· dicit Boeti⁹
in libro de conſolatione. p̊. Qui cecidit·
ſtabili nō erat ille gradu. Tali quoq; di
cit Ouidius in libro epiſtolaruꝫ. Cepiſti
melius q̄ deſinis vltima primis Cedūt
diſſimiles h̄ vir ⁊ ille puer. Et vtiq; pter
tales inuentū eſt illud puerbium execran
dum: de ſancto iuuene fieri ⁊ ſeneꝫ dia-
bolum. At vero pueri boni non ſimulati·
non penitus coacti· ſed quibus ipſa bo-
nitas quaſi naturaliter eſt inolita· et per
doctrinā bonam atq; conuictū eſt aliqn-
tulum ſolidata· non facile deuiant a vi-
ta conſueta· quinpotius in eis recte dicit
indoles· id eſt· ſine dolo quedam future
virtutis imago· iuxta illud Prouerb. xx.
Ex ſtudijs ſuis intelligetꝰ puer ⁊c.

Qualiter omnia conſonāt hu-ic etati erudiende

Cap. ·XXIIII.

Etas certe puerilꝰ ad ſu-
ſcipiendum bene viuēdi doctri
nam· nō ſoluꝫ ceteris eſt aptior
ſed etiam vtilior ⁊ efficatior. Qꝫ enī ap-
tior ſit teſtanꝰ tria· ſ· natura· ratio· et phi
loſophia. Natura quidē qn̄q; equ⁹ (
verbi gratia) ſiue canis vel auis iunior
facile domatur ⁊ docetꝰ. Ceru⁹ quoq; iu-
uenis facilius domeſticatur. In homini-
bus etiam iuniores· ad inſtruendū ⁊ do-
mandum ſunt faciliores. Ratio quoq;
ſiue rationes· qm̄ vt cera mollis facile re-
cipit impreſſiones. Et qui bonum habet
fundamentum facilius ac ſecurius edifi-
cat. Terra quoq; munda ⁊ pura faciliuſ
aratꝰ q̄ ſpinoſa ⁊ lapidoſa· ⁊ huiuſmo-
di. Sic eſt de etate puerili. Philoſo-
phia vero· quia ſicut ait Plato. Memo-
ria ſenis ſe habet ad modū lapidis· q̇ dif-
ficilem impreſſionem recipit. Memoria
vero pueri ad modum aque· que imagi-
nes omnes vel impreſſiones facile recipit
Unde pueri omnes homines vocāt pa-
tres. Teſte quoq; Ariſtotele non paruꝫ
differt ſic vel ſic aſſueſci a iuuētute. Q
autem etiaꝫ ſit ad bonū inchoandum
vtilior· patet ex pluribus vtilitatib⁹ q̄ in-
de ſequuntur. Prima eſt ꝙ homo per
hoc de bono firmi⁹ radicatꝰ. Ut enī dicit
Varro ad athenienſem auditorē. Sa-
piūt vaſa quidq̇d primū acceperint. Sic
eſt inq̇t de infantib⁹. Hinc ⁊ Oratius in
li. epl̄arū. Quo ſemel imbuta eſt recens
ſeruabit odorē teſta diu. Hinc ⁊ de ma-
lo exordio dicit Ouidi⁹ in li. epl̄aꝝ. Ars
fit vt a teneris crimē cōdiſcitꝰ anniſ. Se
cunda eſt quia ſic in bono diuti⁹ cōuer-
ſatꝰ. Quāto enī citi⁹ incepit· tāto diuti⁹
bene viuit. Et ſi vita bona ſimplr apud
deū et hoīes eſt laudabilis· lōgior vtiq;
magis Et reuera ſic dicit Aug⁹. cū nihil
bona vita ſit meli⁹· mira ē hominū ſtulti-
cia· q̄ quelibet etiā minima volūt habere
bona· vt bonū equū· bonū cibum· bonaꝫ

veſtem·caligas· cingulum· et tamen vix
eſt qui bonam vitā habere curet·que ſup
omnia neceſſaria eſſet. Tertia eſt qꝛ ſecu
rius procedit vt ad vitam eternā admit/
tatur. Ut enim ex ſacra ſcriptura colligi
poteſt·ꝛ breues dies hominis ſūt· ꝛ a ma
gnis expectamur·ꝛ ad magna vocamur·
ꝛ in infinitis periculis verſamur· ꝛ longe
diſtam⁹·ꝛ paulatī ambulam⁹: Ideoqꝫ
in mane puericie·que eſt initium diei hu/
ius vite·oportet vt iter noſtrum ad para
diſum aggrediamur·ne forte cum fatuis
virginibus excludamur. Nam quia tar
de ſe parauerunt·ideo tarde ad nuptias
venerunt·ꝛ excluſe ſunt· vt legit᷑ Mat.
xxv. Reuera curſoꝛ aut peregrin⁹ valde
fatuus eſſet· qui tota die cum pueris in
foꝛo luderet·ꝛ in veſpere dietam ſuā in/
ciperet· Sic faciunt ſtulti·dierum malo/
rum inueterati. Multi etiam a puericia
deo ſeruientes fructū centeſimū aſſequē/
tur·qui virginib⁹ debetur. de quo Mat.
xiij. legitur·Et hec eſt q̄rta vtilitas·Om
nes etiam quanto diutius deo ſeruiunt·
tanto magis premiū acquirūt. Ceterū
erudita puerilis etas aptioꝛ eſt ad ſeruiē
dum deo·ꝛ ad ipſum laudandū·ꝛ ad pa
radiſum replendū. De ſeruitio dei patet
ꝙ puer eruditus deo ſeruit liberi⁹ qꝫ ad/
ultus·quia non eſt debitis peccatoꝝ ob/
ligatus. De quibus dicit ī pſalmo Da/
uid: Mutuabitur peccatoꝛ ꝛ non ſoluet
Sed nec eſt obligatus alteri dn̄o·ſ·mun
do vl' diabolo·de quibus dicit᷑ Eſa.xxvj
Domine deus noſter·domini poſſederūt
nos abſqꝫ te. Ideo inqꝫ poteſt deo talis
ſeruire libere·qm̄ econtra nemo poteſt du
obus dominis ſeruire· ſicut legit᷑ Mat.
vj. Preterea ſeruitur ei iocundius a pu
ericia·quoniā vſus ꝛ aſſiduitas ſeruien/
di deo facit oīa leuia· ſm̄ illud Eccl.vj.
In ope ipſius exiguū laboꝛabis· et cito
edes de generationibus·id eſt·de fructi/
bus illius. Unde ꝛ Ouidius in libro de
arte.ij. Qd̄ male fers aſſueſce feres bene.
Item in illa etate ſeruitur ei acceptabi/
liuſ. Sicut ſeruitium iuuenū magꝭ place
re ſolet·etiam dominis carnalibus· quia
ſcꝫ pulcrioꝛes ſūt ꝛ foꝛtioꝛes·ꝛ mundio/
res ꝛ agilioꝛes. De pulcritudine habet᷑
exemplum Gen̄.xxxix. de Joſeph qui
erat decoꝛa facie ꝛ venuſt⁹ aſpectu·ei⁹ qꝫ
miniſteriū placebat domino ſuo. Sic ꝛ
miniſterium iunioꝝ magis placet deo.ꝑ
pter pulcritudinem animarū que eſt ino
centia. De foꝛtitudine dicit Dauid. vt
pute manu foꝛtis·ꝛ nihilominus aſpectu
deſiderabilis: Foꝛtitudinē meā ad te cu
ſtodiam·i·ad tibi ſeruiendum. De mū/
dicia dicit ipſe dominus in pſalmo: Am
bulans in via immaculata· hic mihi mi/
niſtrabat. De agilitate dicit᷑ Prouerb.
xxij. Vidiſti hominē velocem in ope ſuo
coꝛam regibus ſtabit·id eſt·coꝛam ange/
lis ad miniſtrandum domino cū eis·nec
erit ante ignobiles·i· demones. Deniqꝫ
non ſolum acceptabilius eſt deo iunioꝝ
miniſterium·ſed etiam ipſoꝝ oblatio ſi/
ue ſacrificium. Nā iunioꝛes offerūt deo
ſimilam mundiſſimā ꝑpter innocētie pul
critudinem·id eſt·vite ſue vilem extremi
tatem·ſenioꝛes autē furfur. Iuuenes eti/
am offerunt de adipibus gregis ſui·ſicut
Abel propter foꝛtitudinem·ſenes autem
cum Caym offerunt ſpicas coꝛroſas. Iu
uenes hoſtiā viuentē ꝛ foꝛtem propter
agilitatem·ſicut hoꝛtatur apoſtol⁹ Ro/
ma.xij. Obſecro inquit vos per miſericoꝛ
diam dei·vt exhibeatis coꝛpoꝛa veſtra ho
ſtiam viuentē ſanctā deo placentē. Se/
nes autem offerunt debilem ac ſemimoꝛ/
tuam·ꝛ ideo timendū eſt eis· ne incurrāt
illam dei maledictionem·de qua legitur
Malach.p. Maledictus doloſus q̄ ha/
bet maſculum in grege ſuo·et offert debi
le domino. Iuuenes etiam offerunt per
vite puritatem·vinum clariſſimum. Se/
nes autem feces et acetum·ſicut iudei ob
tulerunt in cruce domino·vt legit᷑ in euā
gelio. Sed cum guſtaſſet ipſe·noluit bi/
bere. De laude vero dei·patet·qd̄ ad il/
lam aptioꝛes ſunt pueri. De ipſis etiam
dr̄ a dn̄o Math.xix. Sinite paruulos ad
me venire: Talium enī eſt regnū celoꝝ.

Ibi aſſignant̃ a dño de ꝯuentu angelorum·q̃ſiſes ſunt eis in puritate ⁊ aptitudine laudandi deum·ẜm illud Pš. Ex ore infantiũ ⁊ lactentiũ pfeciſti laudem. Vñ ĩ ramis palmaꝝ ceteris dñm blaſphemãtibꝫ illi laudabãt· vt legit̃ Mat. xxj. Nã ⁊ ipſe manꝰ eis impoſuit·benedicens illiſ·vt legit̃ in eodẽ.xix. Vñ tãq̃ꝫ a dño benedicti ad benedicẽdũ ⁊ laudãdũ ſunt idonei. Siquidem ⁊ auiculę q̃ in nido ſunt captę meliꝰ garriũt. Hinc et alibi dĩ: Laudate pueri dominũ. De impletione paradiſi patet qȝ ꝓpter duo p̃cipue p̃ cęteris apti ſunt regno dei·ſ. ꝓpter puritatẽ ⁊ ꝓpter humilitatẽ. De primo dicit Hieroꝰ cõtra Ioninianũ. Nuptię replẽt mundũ. ꝟginitas paradiſum. Nã ⁊ p̃mi parẽtes añ offenſam ꝟgines in padiſo fuerũt·poſt peccatũ ex̃ padiſuꝫ opi nuptiali ꝓtinꝰ intenderũt ·hęc Hieronymꝰ. De ſecũdo dĩc dñs Mat.xviij. Quicũqꝫ hũiliauerit ſe ſicut puulus iſte hic maior eſt in regno cęloꝝ. Ob hoc dĩ Lucę.xviij. Quicũqꝫ nõ ſuſcepit regnũ dei vt puer·nõ intrabit in illud. Hinc etiam legit̃ in fine Ioh. ꝙ dixit bis dominus Petro. Paſce agnos meoſ·poſtea ꝟo ſemel· paſce oues meas: Ex q̃ videt̃ innui·ꝙ plẽs ſunt electi de grege dñi pueri q̃ꝫ adulti. Cui etiã cõſonare videtur illud Ambroſij in li. de vnica pęnitentia Faciliꝰ inquit inuenies q̃ ſeruauerint innocentiã·q̃ꝫ q̃ cõgruã egerint pęnitẽtiã. Innocẽtes q̃ppe ſunt pauci niſi infantes ⁊ pueri. Vñ dĩc Augꝰ. de ciui. dei li.xxj. Pauciſſimi tãtę fęlicitat̃ ſunt vt ab ipſa ineunte adoleſcentia nulla damnabilia cõmittant peccata·vel in facinoribus vel in flagicijs·vel in errore nephariȩ cuiuſq̃ꝫ impietatiſ. Deniqꝫ ſupradictis omnibus cõſonat nõ ſolũ ſcriptura diuina ⁊ humana·ſed etiã ars męchanica·⁊ natura·⁊ exẽpla·⁊ electio diuina. Ars męchanica·quoniã eſt tps ędificandi·plantandi·negociandi·nauigandi·⁊ huiꝰmodi: Omnibꝫ his aptior eſt ętas iuuẽtut̃. et corꝑaliter ⁊ ſpũaliter exercẽdis. Natura vero ꝑ exempla ſupius poſita. Et etiã quia cũ oues tm̃ ſint in grege dñi·non lupi vel porci vel leones poſſunt de ouibus fieri·ſed tm̃ agni·i·ſimplices ⁊ innocẽtes ac puri· quales ſunt ſoli fere pueri. Nec truncus putridus vireſcit· ſed virgulas tenellas ſapiens hortulanus inſerit· De plantis quippe nouellis· non de truncis putridis fit hortus eccleſię floridus· ſic etiã cęleſtis paradiſus. Vñ dĩ Chriſto vel eccleſię ĩ pſalmo: Filij tui ſicut nouellę oliuarũ·in circũitu menſę tuę. Exẽpla vero vt in Daniele iuniori puero·qui dĩ vir deſiderioꝝ Dañ.ix. Et in beato Nicolao·qui ad mãmillas cepit ſumma ꝓmereri gaudia· Et ſimiliter ĩ multis alijs ſanctis. Electio diuina· quia primi ⁊ meliores reges in populo dei electi ſunt pueri. Verbi gratia. Dauid iunior int̃ fratres ſuos electus eſt in regẽ a domino· ſic legitur .j. Reg. xvj. Similiter Ioſias octennis inunctus eſt· vt legit̃ .iiij. Reg. xxij. Pueri etiam electi ſũt ꝓphetę: ſicut Hieremias ⁊ Daniel· vt legit̃ Hiere. ꝑ. ⁊ Dañ.xiij. Pueri q̃ꝫ p̃mi vſqꝫ ad mortem reſtiterunt idolatrię·ſ. Daniel. Sydrac· Myſac·et Abdenago· vt legitur· Dañ.iij. Pueri etiã inter omnes martyres de quibꝰ ecclia celebrat p̃mi fuer̃t·pueri ſcꝫ·vij·machabei. vt legit̃ .ij. Mach. vij. Deniqꝫ bello ſpirituali qȝ Chriſtus facere venit in mundũ·pueri primuꝫ habuerunt triumphũ·ſ. innocẽtes·vt legit̃· Mat.ij. Legitur etiã Mar.ix.ꝙ accipiens Ieſus pueꝝ cõplexus eſt eũ· Et in eodem.x.ꝙ intuitus adoleſcentẽ dilexit eum. Iohannẽ etiã adoleſcentem de nuptijs vocauit·eumqꝫ p̃ cęteris dilexit· vt legitur Ioh.ij.⁊.xiij.

De puerorum coertione. Cap. XXV.

In duobꝰ aũt cõſiſtit puerorum eruditio·ſ. vt a malo coerceãt̃·⁊ ad bonũ informẽt̃·⁊ vtrũqꝫ ꝑtinet ad diſciplinã. Nam diſciplina dĩ ⁊ ipſa

coertio·q̄ fit ad correctionē· ⁊ ipſa correctio que ſequit coertionē. Magnaq3 p̄ceptori vel eruditori generatˀ confuſio et infamia·ſi circa pueros precipue nobiliſſimos nō pficit eius eruditio vel doctrina·vt Plutarchꝰ phus· impatoris Traiani didaſcalus vel inſtitutor·elegante3 libellum ſcripſit eide3 Traiano·Cuiꝰ titulus eſt inſtitutio traiani·et incipit hoc modo. Plutarchus inquit Traiano ſalutē dicit: Modeſtiā tuā olim nō appetere principatū noui quē tū ſemp morū elegentia merens indniſti. Qd quidē tāto iudicaris eſſe dignior·qnto a crimine ambitionis eſſe videris remotior. Itaq3 fortune mee tueq3 congratulor vtuti·ſi tū recte geſſeris qd pbe meruiſti· alioqn te ⁊ me piculis detrahentiū linguis ſubiectum iri non dubito·cum ignauia imperatorum roma non ferat·⁊ ſermo publicꝰ delicta diſcipulorū in p̄ceptores refundere ſolebat. Sic Seneca Neronis ſui merito detrahentiū linguis carpitˀ adoleſcētium ſuorū temeritas in Quintilianū refunditur·⁊ Socrates ī pupillū ſuū fuiſſe clementior criminatˀ. Tu vero te geres rectiſſime·ſi non receſſeris a te. Si pmo te compoſueris ad virtutē·recte vniuerſa pcedent·politice conſtitutionis maiores tibi vires exculpſi·cui ſi obtempas Plutarchum habes actorē viuendi. Alioqn preſentē eplam teſtē inuoco·q in pniciē imperij non pergis auctore Plutarcho· hec Plutarchus. Inſtrumēta coertionis ſunt·increpationes·cōminatiōes· virge·ferule·⁊ huiuſmodi. Quib3 vt dictum eſt ſupra ſm Auguſtinu3·et impenitia debellatˀ·⁊ praua cupiditas infirmatur vel refrenatur. Vt enī legitˀ Gen̄.ix. Senſus ⁊ cogitatio hūani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia·pter h̄ executionem ipſam malicie oportet ī pueris p̄uenire·eiq3 p diſciplinā occurrere· ac reſiſtere·⁊ hoc diuerſimode ſm diſpoſitione3 vel habilitatē vniuſcuiꝰq3. Nā aliqui puerorū naturaliter habiles ſūt·ac ſuſceptibiles doctrine·ita q non opus ē illos violēter trahere vel cogere·ſed tantūmodo ducere. Vt enī dicit Ouidiꝰ in libro de arte.p. Ingeniū ſceleſte ſuis velocius annis·ſurgit. De tali dicit Varro phus ad athenieſem auditorē. Sicut ridenda in ſene eſt puerilitas·obſtupeſcenda eſt in puero morū optimorum conſtantia. Hinc ⁊ Statius in thebaide·libro.vij. Maturius euo·robur ⁊ ingētes ſpondet tener impetus annos· Alij vero magis ex natura corrupta·illi ex educatione mala diſcholi ſunt ac peruerſi·et ideo diſcipline contrarij ⁊ inepti·ſicut pulli indomiti·ideo illos freno diſcipline oportet coercere·⁊ ad bonos mores etia3 inuitos aſſueſcere· iuxta illud Ouidij ī libro epiſtolarū· Scilicet ut teneros ledunt iuga pma iuuencos Frenaq3 vix patitˀ de grege captꝰ equus·Sic male vixq3 ſubit primos mores rude pectus. ¶ Nec ideo ceſſandum eſt ab eruditione·licet in principio non multu3 videatˀ proficere·quia ſicut idem Ouidius in libro methamorphoſeos.vij.teſtatur. Flebile principiū melior fortuna ſequetur. Vt enim dicit Seneca in epiſtola ad Lucilium. Initium eundi ad virtutes arduū eſt· quoniā hoc primū imbecille et egre mentis eſt formidare inexperta. Itaq3 cogenda eſt vt incipiat·deinde non eſt acerba medicina protinus enim delectat dum ſanat· hec Seneca. Hinc et Quintilianus in cā. xiiij. Non ſine morſu aliquo reſilitur ab his que voluptate animū tenuerūt. S3 vt dicit Terentius· Que dum incipias· dumq3 ignoras·grauia ſunt·vbi cognoueris facilia erūt. Ideo dicit Salomon Prouerb.xix. Erudi filium tuum·et ne deſperes·qndo ſc3 erudiri poſſit in via ſi dei et morū. Et vt eruditoria coertio nō nimis ſeuera ſed moderata ſit·ſubiūgit· Ad interfectionē autē eius·ſ.ſpūale3 vel corpalem·ne ponas manū tuā. Deniq3 ſicut dicit Julius celſus. Rex omniū magiſter eſt vſus. Vn̄ Cicero ī oratiōe pro Cornelio balbo. Vſus inqt aſſiduꝰ vni rei deditꝰ ⁊ ingeniū et artem ſepe vinat·

Ideo ſicut dicit Saluſti⁹ i iugurthino
Plura ſunt q̄ licet grauia ſint· ex cōſue
tudine tñ habent̄ ꝑ nihilo. Hinc ⁊ Oui
dius in li. de arte. ꝑ. Tpe difficiles veni
unt ad aratra iuueci. Tpe lenta pati fre
na docēt̄ equi· Ferre⁹ aſſiduo cōſumitur
anul⁹ vſu· Interit aſſidua vomer adun
cus humo. Idē in li. ij. Nihil ꝯſuetudi
ne mai⁹· qđ malefers aſſueſce·feres bene·
Huic cōſonat ⁊ illud qđ dicitur a bea
to Bern. ad Eugeniū papā. Jugū q̄dē
dñi ꝑmo videt̄ intolerabile· deinde ſi aſ
ſueſcas nō eſt adeo graue· poſtea ꝟo le
ue· tandē eſt delectabile. Itaqꝫ de ſubie
ctione puerοꝝ ⁊ coertione ſic loquit̄ apo
ſtol⁹ ad Gal. iiij. Quāto inq̄t tpe heres
paruulus eſt· nihil differt a ſeruo cū ſit do
minus omniū· ſ; ſub tutoribꝫ ⁊ actoribuſ
ē vſqꝫ ad ꝑfinitū tps a pr̄e. Nihil inq̄
differt a ſeruo· q̄ntū ad ſubiectionē ⁊ di
ſciplinā. De q̄ di Eccl. xxxiij. Cibaria
⁊ virga ⁊ onus aſino· panis ⁊ diſciplina
⁊ opus ſeruo. Nec habet rex paternarū
dominiū· cū tñ futurus ſit dñs omnium
Vñ dicit̄ in eodē. xxx. loquēdo patri de
puero: Ne des illi poteſtatē ·ſ· ſui vel ſu
orum in iuuētute· ne ·ſ· abutat̄ ea in ꝓdi
galitate· ſicut fili⁹ ꝓdig⁹ q̄ dixit pr̄i ſuo
vt legit̄ Luce. xv. Da mihi portio
nē ſubſtātie q̄ me ꝯtingit· acceptaqꝫ por
tione diſſipauit ſubſtātiā ſuā viuendo
luxurioſe. Vñ ⁊ Greg⁹. Nūquid inq̄t pu
ero ſubtrahim⁹ cui tñ totā hereditatē re
ſeruam⁹. Recteqꝫ ibidē Eccl. ſubiungit̄:
Et ne deſpicias cogitat⁹ illi⁹· i· nō negli
gas eū corrigere de malis ſuis cogitati
onibꝫ ad noticiā tuā ꝓdeuntibꝫ. Ut eni
legit̄ Prou. xxij. Stulticia colligata eſt
in corde pueri· ⁊ ꝟga diſcipline fugabit
eā. Hinc ⁊ ibidē Eccl. ſubdit̄. Curua cer
uicē ei⁹ in iuuētute. ⁊ tūde latera ei⁹ du
infans ē· ne forte induret· ⁊ cetera ſic expo
ſuim⁹ ſupra. At ꝟge diſciplinā ꝑcedere
debet ꝯminatio· ſic excōmunicatiōis ſen
tentiā admonitio: Que ſcꝫ cōminatio
plerūqꝫ pluſqꝫ flagellatio valet· vl' min⁹
nocet. Pueri nāqꝫ naturalit̄ ſūt timidi·
⁊ ob hoc a volūtatibꝫ ⁊ voluptatibꝫ ſuiſ
aliq̄n ſola cōminatiōe deterreri poſſunt ⁊
arceri. Juxta illud Virgilij in bucolicis
Qui legitis flores ⁊ humi naſcētia fraga
Frigid⁹ o pueri fugite hic latet anguis
in herba. Uerꝫ qꝛ ſicut dicit Aug⁹. in li.
lxxxiij. queſtionum. Princeps vel iudex
damnatū ꝑcutere ſua ꝑſona videt̄ indi
gnū· ⁊ ob hoc alij cōmittit cui tale ꝯpetit
officiū. Sic etiā principē vl' quēlibet ma
gnatē decet alteri committere· videlicet pe
dagogo vel didaſcalo diſciplinā· ⁊ curā
filiorū. Et hoc ē qđ dic apl's de puulo he
rede· qꝫ ſub tutoribus ⁊ actoribꝫ eſt vſqꝫ
ad ꝑfinitū tps a patre. Dicit̄ aūt pedā
gogus qui pueruꝫ nutrit· eius greſſus ne
offendat regit. Didaſcalus vero q̄ eum
in litteris inſtruit. Tutor autē dicit̄ pro
prie qui eum ⁊ hereditateꝫ eius defendit
ac protegit. Actor vero qui dona ei⁹ diſ
penſat· ⁊ cauſas eius agit· eiuſqꝫ mores
informat: His ergo debet puer ſubeſſe·
vſqꝫ ad tempus prefinitum a patre· quo
ſcꝫ ei libertatē ſui ſuorūqꝫ velit ac debeat
pro tempore dare.

De coertionis moderatione. Cap. XXVI.

In diſciplina coertioniſ
req̄runt̄ tria· ſ· auſteritas· man
ſuetudo· ⁊ diſcretio ſiue mode
ſtia. Vñ in arca teſtamenti fuerunt cum
virga· tabule legis· ⁊ māna. In virga ſi
quidē deſignat̄ aſpera correptio· i māna
māſuetudo· i tabulis ꝟo diſcretio. Au
ſteritas q̄ vel aſperitas eſſe debet i di
ſciplina ne ſit vltra modū remiſſa. Nam
vt legit̄ Eccl. xxx. Equ⁹ indomit⁹ euadet
durus· ⁊ filius remiſſus euadet preceps·
Equus inq̄ indomitus euadet· i· extra
viam vadet· dure portans. vel ad calca
ria durus· vel etiam infrenabilis propter
duriciam oris. Sic et filius remiſſus· id
eſt· remiſſe diſciplinat⁹· vel etiā omnino
proprie volūtati dimiſſus euadet· i· extra
viā iuſticie vadet· preceps de peccato in

peccatū· 7 tandē de peccato in infernum
Eſt itaq3 ſenſus· ſicut equus indomitus 7
dur⁹ ī p̄cipitiū vadit· 7 ſe aſſeſſoꝛēq3 ſuū
interficit. Sic fili⁹ indiſciplinatus vel re-
miſſus ī peccatū ruit· 7 animā ſuā dupli-
ci moꝛte occidit· Et recte cōpat᷑ eq̄ indo
mito ꝓpter laſciuiā 7 duriciā ac ſupbiā·
7 luxuriā. Hinc 7 de remiſſiōe pr̄is erga
filiū· ibidē ſubiūgit. Lacta filiū 7 pauen
tē te faciet· ac ſi dicat: Si lactaueris eū3
blandiēdo 7 molliter nutriēdo · faciet te
pauidū erga ſe·ſ· vt nō audeas eū tāge-
re vel arguere· etiā ſi videris eū errare: iux
q̄d dī Prou. xxix. Qui delicate nutrit
a puericia ſeruū· in fine ſentiet illū contu
macē. Vn̄ ibidē Eccl. ſubdit. Lude cum
eo 7 contriſtabit te·ſ· ſe vitijs libere 7 abſq3
freno timoris exponēdo. Vt·n· legit᷑ Pro
uerb. xix. Doloꝛ pr̄is fili⁹ ſtult⁹. Ideo i-
quit non coꝛrideas illi nec cōdoleas· i· cū
illo ridēte nō rideas· 7 cū illo dolēte non
doleas. Iuxta q̄d dīc beat⁹ Iob de ſeip-
ſo Iob. xxix. Si qn̄ ridebā ad eos nō cre
debant· 7 lux vult⁹ mei nō cadebat in ter
rā. Alioqn ait: Si h̄ feceris in nouiſſimo
obſtupeſcēt dentes tui· i· in ꝑuectioꝛi etā
te illius dolebis· dū ſc3 videris eū ꝓpter
molliciē ac remiſſionē tuā fatuū 7 diſſo-
lutū· nec iā aliq̄d valere poterit coꝛreptio
tua vel īcrepatio· ſicut dētes ſtupidi ſūt
inutiles ad maſticandū. Sup h̄ exēplu3
illud habetur in filijs Heli· qui vt legit᷑·
j· Reg. ij. Audiebat mala que faciebāt
vniuerſo iſraeli· 7 quō doꝛmiebāt cū mu-
lierib⁹ q̄ obſeruabāt ad oſtiū3 tabernacu
li· nec coꝛripuit eos aſpe· ſ3 molliter ac re-
miſſe dicēs: Nolite h̄ facere filij mei· nō
eſt·n· bona fama quā audio vt trāſgredi
faciatis pplm̄ dn̄i: Ideoq3 7 ipſi perierūt
7 ipſemet fractis ceruicibus expirauit · et
alia mala ſup domū ei⁹ euenerūt. Sic·n·
eū p̄dixerat dn̄s Samueli· vt legit᷑ ibi-
dem. iij. Suſcitabo adūſum Heli oīa q̄
locut⁹ ſum ſup domū ei⁹· eo q͛ nouerat ī-
digne agere filios ſuos· et non coꝛripuit
eos· Similit᷑ exēplū habet᷑ in Adonia fi-
lio Dauid· de q̄ legit᷑· iij. Reg. j. Adoni
as fili⁹ Agith eleuabat᷑ dicēs: Ego reg-
bo· feci tq3 ſibi currū 7 equites 7 qnqua-
ginta viros q̄ an̄ illū currerent· nec coꝛri-
puit eū3 pr̄ ſu⁹ aliqn̄ dicēs· q̄re h̄ feciſti?
Vn̄ 7 idē Adonias diſſenſionē fecit ī po
pulo· 7 poſtea iuſſu regis Salomonē interfe-
ctus eſt· vt legit᷑ ibidē. ij. Auſteritati
ſʒo iungēda eſt manſuetudo. Iuxta q̄d
dicit᷑ in Ps. Qm̄ ſupuenit māſuetudo
7 coꝛripiemur. Nā auſteritas repellit· mā
ſuetudo ducit. Et vt dicit Seneca. Ge
neroſus anim⁹ human⁹ facilius ducit᷑ q̄3
trahat᷑. Ideo dicit apl̄us Gal. vj. Hu-
iuſmodi inſtruite in ſpū lenitatis. Econtra
vero dicit᷑ Prou. xix. Spūm ad iraſcen
dū facilē q̄s poterit ſuſtinere? Talis eñi
hominis increpatio intolerabilis eſt· p̄ci-
pue pueris· 7 obruit potius q̄3 coꝛrigit.
Tertiū quoq3 opoꝛtet adiūgere·ſ· di-
ſcretionē· vt ſeruet᷑ in ea modus· 7 tēpus
7 locus. In modo reqrunt᷑ tria·ſ· intētio
recta· 7 affectio pura· 7 modeſtia ſiue mē
ſura. Intentio quidē recta·ſ· vt eruditio
ſiue coꝛrectio fiat potius ad cultū dei· q̄3
ad gloriā ſeculi. Vnde Aug⁹· in li. cōfeſ
ſionum. p̄. recolens puericie ſue ſtatū· di
cit hoc modo. Cum in ſcholā dat⁹ eſſem
cauſa diſcipline ludere me delectabat· et
vindicabat᷑ in me· 7 mihi q̄dē bene fiebat
cum ego bene nō facerem· q2 niſi cogerer
nō addiſcerē. Nemo aūt inuit⁹ bn̄ facit·
etiā ſi bonū eſt q̄d facit. Nec qui me vrge
bant faciebāt bene · ſed bene mihi fiebat
deus me⁹ abs te. Illi nāq3 nō intuebāt᷑
quo referrēt q͛ me cogebant diſcere· p̄-
terq3 ad ſatiandas inſatiabiles cupidi-
tates copioſe inopie et ignominioſe glo-
rie. Tu vero cui nūerati ſunt capilli mei
erroꝛe omniū qui mihi īſtabant vt diſce
rem vtebaris ad penam meam· qua ple-
cti non eram indignus· tantillus puer et
tantus peccatoꝛ. Itaq3 de non bene faci-
entib⁹· benefaciebas mihi· et de peccante
meipſo iuſte retribuebas mihi Iuſſiſti.n
et ſic eſt· vt pena ſibi ſit omnis animus
inoꝛdinatus· hec Auguſtinus. Re-
quiritur etiam affectio pura· q2 non

ex ira vel aliquo tali debet ꝓcedere corre ptio. ſ; ex miſericordia ſiue charitatis ꝣe lo. ſic̄ ꝛ illa q̄ fit a dn̄o. iuxta illud Apo calyp. iij. Ego inq̄t q̄s amo arguo ꝛ caſti go. Hoc eſt qd̄ ꝑ figurā dr̄ Eſa. xi. Egre dietur inq̄t virga de radice ieſſe. qd̄ inter pretat̄ incendiū. Hoc eſt enī qd̄ de incen dio amoris egredi debet ꝟga correptio nis. Vt enī dicit Ambro⁹. ſup Lucam. Plus ꝓficit amica correptio q̄ȝ turbulē ta accuſatio. illa ſiquidē incurrit pudorē iſta mouet indignationē. hec Ambroſi⁹. Debet etiā ex cōpaſſione ſiue miſericor dia fieri. iux̄ illud Auguſtini. Quia pec cator eſt corripe. q: hō miſerere. Hinc et Pſ. Corripiet inq̄t me iuſt⁹ in miſericor dia. Sic enī miſericordit̄ agit̄ cū puero qn̄ caſtigat̄. ſicut in frenetico qn̄ ligat̄. et cum eo q̄ eſt in igne vel aqua qn̄ ꝑ capil los extrahit̄. Nā ꝛ ſi extrahēdo crucietur ꝑ hoc tn̄ a ꝑiculo eruit̄. Sic ꝛ pueri a pec cato ſunt extrahēdi. etiā ꝑ diſcipline do lorem. licet inuiti. iuxta illud Amos. iij. Quō ſi eruat paſtor de ore leonis duo crura aut extremū auricule: Sic eruētur filij iſrael ꝛ plaga lectuli ꝛ in grabato da maſci. Seruāda ē etiā ibi mēſura. ſcȝ vt non ſit correptio immodarata. iuxta il lud Horatij in libro epl̄arum. Tractari mollius etas imbecilla ſolet. Vt enī ait Quintilian⁹ li. ij. de oratoria inſtitutiōe Iugaria puero ꝝ nimia emendatiōis ſe ueritate deficiūt. Deſperant enī ꝛ dolēt. ac nouiſſime oderūt. ꝛ qd̄ maxime nocet dū oīa timent nihil conant̄. Et vt alibi ſuperius dictū eſt. Lex etiā humana ſe nioribus ꝓpinquis poteſtatē tribuit mi norum delicta corrigēdi ꝑ qualitate deli cti. Qd̄ tn̄ cū moderamine quodā ꝛ iure q̄ſi patrio cōcedit̄. vt in immēſū hec licē tia nō extēdat̄. Nā ſi atrocitas facti emē datiōis domeſtice ius excedit placet enor mis delicti reos iudicum tradi notioni. Hec itaq; corripiendi modeſtia ſiue di ſcreta mēſura media eſt ac moderatrix i ter auſteritatē quaꝝ vtralibet ſola eſt re prehendēda. Nā ſi ſola ſit auſteritas ni hil aliud eſt q̄ȝ crudelitas. benignitas au tem ſola ꝛ remiſſio vel negligētia. Obſer uandū eſt etiā tp̄s vt nō ſtatim q̄ſi cū fu rore correptio delinquēti adhibeat̄. ſed vſq; ad tp̄s oportunum aliqn̄ differatur Vt enī legit̄ Prouꝰ. xxix. Totū ſpiritū ſuū. i. iram ꝓfert ſtult⁹. ſapiēs ꝟo differt ac reſeruat in poſteꝝ. Iteꝝ vt nō ſemper delicta puniant̄. ſ; aliqn̄ ꝓ tp̄e indulgeat̄ Nā ꝑcere ꝛ punire ſunt ꝯtria. Vt enim dicit ꝓhus. Cōtrario ꝝ cadē eſt diſcipli na. vn̄ q̄ neſcit ꝑcere neſcit ꝛ punire. De niq; locus eſt etiā obſeruādus. q: videli cet ſi culpa ſit occulta. ſecreto ē correptio facienda. iuxta illud Mat. xviij. Corripe eum inter te ꝛ ipſum ſolū. Si ꝟo ſit ma nifeſta. ꝛ correptio in manifeſto eſt facien da. iuxta illud. j. Thimoth. v. Peccan tes inq̄t corā oīb⁹ argue vt ꝛ ceteri timo rem habeāt. Hinc ꝛ Iſidor⁹. Palā in quit arguēdi ſūt q̄ palam delinquūt. vt dū apte vn⁹ corripit̄ plīmi emendētur.

De cauſis diſcipline libēter ſu ſcipiende. Cap. XXVII.

Porro ſicut a parenti bus vel magiſtris affectu ꝓ di ſciplina coertionis eſt pueris in ferēda. ſic ꝛ ab ipſis pueris patiēti aīo eſt ferēda. Et ſūt ſeptē cauſe q̄ illos īcitare debēt ad libentē vel ſpōtaneā ſuſceptio nē diſcipline. videlicet diuine volūtatis bonitas. paterna pietas. patiētie bonum Chriſti ꝛ ſanctoꝝ exēplū. ipſi⁹ diſcipline vtilitas. ꝛ eiuſdē breuitas. ꝛ ſequēs iocū ditas. Diuine inq̄ȝ volūtatis bonitas q̄ nō ꝯtinet ī ira ſua miſericordias ſuas. Si quidē vt dictū ē ſup̄i⁹. ex ira dei erga ho minē diſciplina coertiōis ꝓceſſit. q: puer cū ignorātia ꝛ cōcupiſcētia ī hac vitā ve nit. cōtra q̄ duo mala ſenſib; eoꝝ inuigi lāt ꝓhibitio ꝛ eruditio. laborib; ꝛ dolo rib; plene. diuina gubernatiōe dānatos nequaq̄ȝ oīmodo deſerēte. hec Aug⁹. in li. de ciui. dei. vlt̄. Vn̄ patet ꝙ ex pietate diuina pueris infert̄ diſciplina. Hic etiā de adulto dic̄ Seneca Lucilio Vir bo nus q̄dq̄d ei acciderit eq̄ aīo ſuſtinebit.

Sciet enī hoc accidiſſe lege diuina q̄ p̄/
cedunt vniuerſa. Ideȝ iterū ad eundem
Lucilium. Placeat hoī qcq̄d deo pla/
cet ob hoc ipſū qđ placet deo. ¶ Secū
da cauſa eſt paterna pietas qua filijs
ex amore infert diſciplinę ſeueritas. ſm
illud Eccl. xxx. Qui diligit filium aſſidu
at ei flagella. Hinc illud Auguſtini de/
cretū ſuperi⁹ poſitū. Non oīs qui parcit
amic⁹ eſt. nec omnis qui verberat inimi/
cus eſt. Melius eſt cū ſeueritate diligere
q̄ȝ cum lenitate decipere. hec Aug⁹. Et
hoc eſt qđ dicit Prouerb. xxvij. Meli/
or eſt manifeſta correctio q̄ȝ amor abſcō/
ditus. Et iterū. Meliora ſunt vulnera
diligentis q̄ȝ fraudulenta odientis oſcu
la. Iterum de correctione paterna dicit
Aug⁹ in ſermone de puero Cēturionis.
ſic etiā ponit in canone. cā. xxiij. q. i. Agē
da ſunt multa etiam cū inuitis benigna
quadam aſperitate plectendis. quoꝝ po
tius conſulendū eſt vtilitati q̄ȝ volunta/
ti. Nā in corripiēdo filiū quātūlibȝ aſpe
re nunq̄ȝ profecto amittit amor patern⁹
fiat tū qđ nolit ⁊ doleat qui etiam inuit⁹
dolore videtur eſſe ſanādus. hec Aug⁹.
Ceterū etiam ſi eſſent iniuſta. toleranda
tū ęquanimiter eſſent flagella patna. iux
illud Terentij in andria. Ex quo inquit
fuerūt tibi cōmoda ęquū eſt deferre incō
moda. De h̄ etiā dicit ab apoſtolo ad
Heb. xij. Quis enī filius quē nō corri/
pit pr̄. Tertia eſt patientię bonū. quę
ſic deſcribitur iuxta Tullium in rhetori/
ca. ſ. prima. Patiētia inquit ē honeſta/
tis vel vtilitatis cauſa reꝝ arduaꝝ ac dif
ficilium volūtaria vel diuturna ꝑpeſſio
hec Tullius. Quę aut pōt honeſtior.
aut vtilior patiendi cauſa eſſe q̄ȝ ſapien/
tię percipiēdę vel virtutꝭ capeſſendę. Ad
duo iſta inuigilat oīs pueroꝝ diſcipli/
na. Et recte dicit volūtaria ⁊ diuturna.
quia nec qui omnino patitur inuitus ha
bet meritum apud deum. nec qui perſeue
rantiam amittit. accipit brauiū. De bo/
no patientię libellū edidit beatus mar/
tyr Cyprianus. in qua ſic eā cōmendat.

Patiētia inquit eſt virt⁹. nobis cū deo
cōmunis. Quę aūt eſt gloria ſimilē deo
fieri? Quāta fęlicitas eſt habere ī virtutib⁹
qđ diuis ęquari poſſit laudib⁹? Ille ſi/
ne me innocens ⁊ iuſtus inter facineroſos
deputat. ⁊ falſis teſtimonijs veritas prę/
mitur. Iudicatur⁹ iudicatur. ⁊ dei ſermo
ad victimā tacēs ducitur. Et cū ad cru/
cem eius cōfundant ſidera. contremiſcat
terra. turbentur elemēta. ille non loqui/
tur. nec mouetur. nec maieſtatē ſuā profi
tetur. ſed oīa perſeueranter tolerat. ut in
eo plena ⁊ perfecta patientia conſumet.
Porro ſudat hic quādiu viuitur ⁊ labo
ratur. nec ſudantibus ⁊ laborantib⁹ poſ
ſunt magꝭ alia q̄ȝ patientię ſubuenire ſo/
latia. Nec aliud magis iuſtos ⁊ iniuſtos
diſcernit. q̄ȝ ꝙ in aduerſis ꝑ impatientiā
blaſphemat iniuſtus ⁊ querit. ⁊ patiētia
iuſt⁹ probatur. Deniq̄ȝ patiētia eſt quę
nos deo ſuat. ⁊ cōmēdat quę iram tēpe/
rat. linguam frenat. mētem gubernat. pa
cem cuſtodit. diſciplinam regit. potentiā
diuitum coercet. inopiam pauperū refo/
uet. facit humiles in proſperis. fortes in
aduerſis. Docet delinquētib⁹ cito igno
ſcere. ⁊ delinquētem diu ⁊ multum roga/
re. fidei fundamenta munit. incrementa
ſpei prouehit. actum dirigit. hęc Cypria
nus. Deniq̄ȝ teſte Platone patiētia ro
bur eſt toti⁹ philoſophię. Vnde ⁊ Sa/
lomon Prouerb. xix. Doctrina inq̄t vi
ri per patientiam noſcitur. ¶ Quarta
ratio vł cauſa. eſt chriſti exemplū ⁊ alio/
rum ſanctorum. Nam chriſtus ipſe pri/
mo quidem verbo docuit patientiā. nō
ſolum ad diſciplinam. ſed etiam ad iniu/
riam dicens Math. v. Nolite reſiſtere
malo ſed ſiquis te percuſſerit in dexterā
maxillam prebe ei ⁊ alteraȝ. Et qđ verbo
admonuit. ipſemet exēplo ſui poſtea do
cuit. Nam non ſolum alapas ⁊ flagella
ſuſcepit. ſed etiam demū totum corpus
crucifixorib⁹ expoſuit. ut legit Math.
xxvij. Pilat⁹ tradidit populo Ieſuȝ fla
gellis ceſum ut crucifigerēt eū. Et hoc ē
ꝙ prędixerat loquēs de futuro quaſi de

p̄terito. Eſa. l. Corpus inquit meum dedi percutientibus ⁊ genas meas vellē-tibus. faciem meam non auerti ab incre-pantibus ⁊ conſpuentibus. vel ſm̄ .lxx. Dorſum meum poſui ad flagella. genas meas ad alapas. Hinc etiam per Hieremiam p̄dictum eſt de ipſo Threñ. iij. Dabit percutienti ſe maxillam. ſaturabit opprobrijs. Itaq̄ licet naturalis eſſet filius dei. non tamen exors fuit a diſciplina finali. q̄uis nullatenus indigeret correptione. ſ; vt nobis daret exemplū diſcipline ſuſcipiende. ſm̄ illud .j. Petri .ij. Chriſtus paſſus eſt pro nobis. vobis relinquēs exēplum. ut ſequamini veſtigia eius. Qui peccatum non fecit. nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qui cum male diceretur non maledicebat. cum pateret̄ non comminabatur. tradebat autem iudicanti ſe iniuſte. Suſcepit ergo diſciplinam non pro ſuo delicto. ſed pro noſtro. nec pro ſua emendatione. ſed pro noſtra reconciliatione. ſicut dicitur Eſaie .liij. Diſciplina pacis noſtre ſuper eum. ⁊ liuore eius ſanati ſum⁹. Omnes ergo chriſtiani non ſolum pueri. ſed etiam adulti libenter debent diſciplinam recipere. nō ſolum pro delicto ſuo. ſed etiam pro illius exemplo. Nam ut legitur Eccl. xxiij. Gloria magna eſt ſequi dominū. lōgitudo enim dierum aſſumetur ab eo. Deniq̄ omnes ſancti receperunt diſciplinā tanquā filij dei adoptiui. Vñ dicit apoſtol⁹ ad Hebreos .xij. Si extra diſciplinam eſtis cuius participes facti ſunt omnes. ḡ adulteri ⁊ non filij eſtis. Quinta cauſa eſt ipſius diſcipline vtilitas. que quadruplex eſt. Prima ſcilicet eruditio ad recte ſapiēdum ⁊ bene agendum. ſicut dictum eſt ſupra. iuxta Hieremiam .vj. ſm̄ lxx. per omnem dolorem et flagellum erudieris hieruſalem. Vñ dicitur Prouerb. xxix. Virga atq̄ correptio tribuit ſapientiā. Et Eccl. xxij. Flagella ⁊ doctrina in omni tempore ſapientia. Secūda eſt aſſuefactio ad patiendū. qd̄ valde huic vite neceſſariū eſt Nam ut dictum eſt ſupra iuxta Cyprianum: Sudantibus ⁊ laborantib⁹ in huius vite miſeria nō poſſunt magis alia q̄ patientie ſubuenire ſolatia. ad patiendum vero multum valet a puericia inolita conſuetudo. Nam ⁊ tyrones exerceri ſolent ante pugnam. ſic ⁊ pueris expedit temperare delitias ⁊ exerceri per diſciplinam. Vñ legit̄ in prouerbijs ſapientū: Feras qd̄ ledit ut qd̄ ꝓdeſt feras. citi⁹ nocet quicq̄d īexpertū nocet. Hinc ⁊ Ouidius .i. li. de arte .iij. Qd̄ male fers aſſueſce. feres bene. Idem in li. de remedijs .j. Ut valeas multa dolenda feres. Itaq̄ de patientia per diſciplinam probata dicit Prudentius in li. de conflictu vitioꝝ ⁊ virtutum: Ecce modeſta graui ſtabat patiētia vultu. Per medias īmota acies. varioſq̄ tumult⁹ Spectabat defixa oculos ⁊ leta manebat. Inde quieta manet. patiētia fortis ad oēs Celorū nimbos ⁊ nō penetrabile durans. Omnib⁹ vna comes. virtutibus aſſociatur. Nam vidua eſt virtus. quā non patientia firmat. Ideo etiā dicit Lucan⁹ li. ix. Gaudet patientia duris. Tertia eſt humiliatio ad cordis tumorem reprimēdū. Magis enim humiliat diſciplina ſuſcepta per alium q̄ per ſeipſum. ꝓpter hoc etiam delinquenentes monachi recipere ſolent diſciplinas coram omnibus in capitulo. vt magis humilientur atq̄ purgentur. confuſionem pariter cum dolore ſuſtinendo. Vñ Anſelmus cantuarieñ. in epiſtola ad Bernardum monachum Audiui inquit ab abbate tuo. ꝙ maioris meriti iudicas cū monachus ſe aut verberat aut ab alio ſe verberari poſtulat q̄ cū in capitulo ex p̄cepto p̄lati nō ex ſua voluntate vapulat. Qd̄ nō eſt ita ut tu exiſtimas. Illud enim iudiciū qd̄ ſibi aliquis ſponte indicit. regale eſt. illud vero qd̄ per obediētiam in capitulo ſuſtinet monachicum eſt. Illud ſepe ſibi reges ⁊ ſuperbi diuites fieri p̄cipiunt. iſtud vero non p̄cipientes. ſed obediētes ſuſcipiunt. Illi ſe ſoli deo humiliant

ꝓpter peccatorum conſcientiaȝ· iſti vero homini propter obedientiam. Qđ ſi dicis: Non tā fugio publicam vapulationem propter dolores carnis quos et ſecreto ſentirem ꝙ̄ propter verecundiam: ſcito quia ille fortior eſt qui hanc quoqꝫ ſuſtinere gaudet propter obedientiam. Certus igitur eſto quia maioris meriti eſt vna vapulatio monachi tolerata per obedientiam ꝙ̄ innumerabiles accepte per propriam ſententiam. ¶ Quarta vtilitas eſt ipſius delicti punitio ad remedium venię conſequēdū· iuxta qđ ſm lxx. Naum· j. Non iudicabit deus in tribulatione bis in idipſū. Qđ ergo iudicatum eſt in pręſenti per diſciplinam ſi patienter feratur· obtinet veniam ⁊ euadit pęnam futuram· iuxta illud Proſperi in li· epigrāmatum. Ad veniam tendūt iuſti pia verba regē. Ita breuiſ rectis gaudia longa dabit. Hinc ⁊ Galterus in li. alexandreidos. iij. Patientis ſepe reatū vis illata leuat minuitqꝫ coacta. Omnia deſcendunt a ſummo culmine rerum Ideo de puero dicitur Prouerb. xxiij. Tu ergo percuties eum virga· ⁊ animam eius de inferno liberabis. Recte ergo dicit Ouidius in li. epiſtolarū. Leuiter ex merito quicquid patieris ferēdū eſt. Quę venit indignę· pęna dolenda venit. Idē in li. ſine titulo. ij. Equo animo pęnā qui meruere ferunt. Qđ ſi forte videt puero ꝙ non patiatur ex merito· audiat quod etiam dicit Ouidius in li. epiſtolarum. Vtilis interdum eſt ipſis iniuria paſſis. Sępe eſt ſupplicij cā fuiſſe pium. Imo recolat poti⁹ illud qđ dicit Petrus apoſtolus in prima. ij. Hęc eſt enim gratia ſi propter conſcientiam dei ſuſtinet quis triſticias patiens iniuſte. Quę eſt grā ſi peccātes ⁊ collaphizati ſuffertis? Sed ſi bene facientes patient ſuſtinetis· hęc eſt gratia apud deū. ¶ Sexta ratio vel cauſa tolerandi eſt ipſius diſciplinę breuitas· videlicet iuxta illud apoſtoli ſupradictum· ꝙ puer ſub tutoribus ⁊ actorib eſt vſqꝫ ad tempus a patre pręfinitum. Et vtiqꝫ qđ breue eſt· facilius tolerandū eſt. Vñ Seneca in epła ad Paulinum vj. Feramus inquit ęquo animo ⁊ vtamur foro quod ſors conceſſit· donec inuicta fęlicitas finē malis imponat. ¶ Septima eſt eiuſdem leuitas· de qua dicitur Prouerb. xxiij. Noli ſubtrahere a puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eū virga nō morietur. Itaqꝫ ſicut dic Seneca in li. de remedijs fortuitoꝝ. Si dolor eſt exiguus leuis eſt patiētia· ſi vero grauis non leuis eſt gloria. ¶ Octaua eſt ipſa neceſſitas quę duplex eſt· vt videlicet ſit curandi ⁊ non reſiſtendi. Neceſſitas ꝓ̄ncꝫ ſit curādi· quoniā aliter non poteſt incōmodum ignorantię tolli· vel putredo concupiſcentię arceri· niſi per diſciplinę coertionē· ſicut nec corporis vulnus ſanari· niſi per inciſionem vt aduſtionē· iuxta illud Claudiani. Trūcentur ⁊ artus ut liceat reliquis ſecure viuere membris. Ideo dicit etiam Ouidi⁹ in li. de remedijs. j. Et corpus redimas ferrū patieris ⁊ ignes. Atqꝫ animo valeas quicquid tolerare negabis. Iuſtius ut valeas· multa dolenda feras. Idem in li. ij. Eſſe ſolent magno damna minora bono. Hinc ⁊ Galterus in li. alexan. vj. Aſperior ſanat grauiores potio morbos. Naufragiumqꝫ timens· iactura ſępe redemit Nauita qđ potuit· ⁊ dānis dāna leuauit. ¶ Inpotētia ꝟo reſiſtēdi q ſicut dicit Ouidius in libro. j. ſine titulo. Non iuga taur⁹ amat· qđ tamē odit habet. Unde ⁊ puer etiam ſi nollet nihilominus diſciplinam coactus feret. Hinc ⁊ idem Ouidius in libro de remedijs. j. Sępe bibi ſuccos· ꝙ̄uis inuitus amaros. Summum ergo remedium in talibus eſt· nō ſolum patienter ſed etiam libenter ſuſtinere· ac de neceſſitate virtutem facere· iuxta illud Quintiliani cā. vj. Subit libens pietas pęnam etiam ſcelerib graueȝ. Nam ipſa bona voluntas tolerandi· non ſolum meritum apud

deum acquirit. ſed etiam ipſam diſci-
pline ſeueritatē multo leuiorem facit. iu-
xta illud Aratoris de hiſtoria actuū apo-
ſtolorum libro. iij. Mitiſſima ſors eſt pe-
narum quas nota gerunt. Et illud Qui
dij ſine titulo libro. j. Leue fit qđ bene
fertur onus. Ideo dicit Seneca ad Lu
cilium epiſtola lxxviij. Noli mala tua ti-
bimet ipſi grauiora facere ⁊ de querelis
onerare. Dolor quippe ſi nihil ei opi-
nio adiecerit eſt leuis. ipſumq́ȝ leuem dū
leuem putas efficis. Hinc ⁊ Quintilia-
nus in cā. x. Nulla inquit eſt niſi inuito
pena. nullumq́ȝ dolorem habemus niſi
ab impatientia ⁊ ut aliqđ crudele ſit me-
tus facit. Nona ratio vel cauſa li-
benter tolerandi. eſt ſequens iocunditas
Et hec ē duplex. ſcilicet preſens ⁊ futu
ra. Preſens quoq́ȝ triplex. Tranſacta
nāq́ȝ pueritia dulcis ē diſcipline perpeſ-
ſe memoria. Iuxta illđ Senece In her-
cule furente que durum fuit pati dulce
eſt meminiſſe. Ne ſolum dulcis eſt eius
recordatio. ſed etiam iocunda relatio.
iuxta illud Senece ad Lucilium vbi ſu
pra. Qđ acerbum fuit. iocundum eſt re-
tuliſſe. Naturale eſt enim mali ſui fine
gaudere. Tertia vero iocunditas eſt
de adeptione iuſticie vel ſapiētie. qua-
rum vtraq́ȝ ineſtimabilem habet vo-
luntatem. Vnde Macrobius in libro
ſaturnaliū. Qui ſuos īquit dolores an-
xietateſq́ȝ diſſimulādo trāſeunt. patien-
tie beneficio ad voluptatem maximam
perueniunt. Hec tria deſignata ſunt in
virga Aaron que floruit ⁊ fronduit ⁊ fru
ctum protulit. ut legitur Numeri. xvij.
Floret enim virga diſcipline ſiue correp-
tionis perſuaſe fragrantem ſui recorda-
tionē. Frondet per iocundam ⁊ gratam
ſui relationē. Fructū profert per iuſticie
vel ſapientie acquiſitionē. Sunt enī pu
eri ſicut nouelli palmites. viti vere. id eſt
Chriſto per gratiam baptiſmalem adhe
rētes. Iuxta qđ dicitur ab ipſo Ioh. xv
Ego ſum vitis vos palmites. Palmites
aūt qñ putātur quaſi deſtrui ⁊ diminui
ac deturpari videntur. ⁊ etiā lachrymas
emittunt. ſed ex ipſo fructum vberiorem
reddunt. Sic ⁊ pueri ſapiente agricola.
id eſt. deo iubente vel diſponente. putā-
tur ſarculo diſcipline. ⁊ hoc quidem de-
flent. ſed hoc idem fit ut vberius fructifi
cent. ſicut ibidem a domino dicitur: Om
nem palmitem in me ferentem fructum
purgabit eum. ut fructum plus afferat.
Vnde dicit' ab apoſtolo ad Heb. xij.
Omnis diſciplina in preſenti q̄dem vide-
tur non eſſe gaudij. ſed meroris. poſtea
aut fructum pacatiſſimum exercitatis p
eam reddet iuſticie. De hac etiā putati-
one ac fructificatione dicitur Eccl. iiij.
vbi agitur de diſciplina ſapiētie. Timo
rem inquit ⁊ metum ⁊ probationem in-
ducet ſuper illum. ⁊ cruciabit illū in tri-
bulatione doctrine ſue. Ecce diſciplina
meror. vel meror diſcipline. Poſtea ve-
ro dicitur: Et theſaurizauit ſuper illū ſci
entiam ⁊ intellectum iuſticie. ecce fruct'
ſapiētie ⁊ iuſticie. De futura vero ⁊ eter
na iocunditate que eſt fructus vltimus
diſcipline. ita dicit Proſper vbi ſupra.
Ira breuis rectis. gaudia longa dabit.
Hoc eſt quod dicitur a domino Ioh.
xvj. Plorabitis ⁊ flebitis vos. ſed triſti
cia veſtra vertetur in gaudium. Idem
quoq́ȝ dicitur per Eſaiam. lxvj. Vide-
bitis gloriam domini ⁊ gaudebit cor ve-
ſtrū. Ad vbera portabimini ⁊ ſuper ge-
nua blandiet' vobis. Quomodo ſi cui
mater blandiatur. ita ego cōſolabor vos
ſcilicet blandiendo ⁊ applaudendo. ⁊ la-
chrymas veſtras abſtergendo. ſm illud
Apoc. xxj. Abſtergat deus omnem la-
chrymam ab oculis eorum. ⁊ vltra non
erit neq́ȝ luctus neq́ȝ clamor. quia pma
abierunt. Vnde beatus Bernard'. Fe-
lices inquit lachryme quas pia manus
conditoris abſterget.

¶ Q̄r inſtruẽdi ſunt pueri de obedientia filiali. Cap. XXVIII.

Dicto de puerorum diſciplina qua diſcedere ⁊ a malo ſe cohibere compelluntur: dicendum eſt de illa quę bonos mores complectitur· quibus eorum vita informetur De hac enim dicit beatus Cyprianus. in li. de. xij. abuſionibꝰ ſeculi. Diſciplina eſt ordinata morū correctio. De hac etiā dicit Hugo de ſancto victore. Diſciplina eſt conuerſatio bona ⁊ honeſta quę non tantum mala non facere ſtudet ſed etiam in his quę bene agit per cūcta irreprehenſibilis permanere. Et quoniā de moribus ⁊ bona cōuerſatione ⁊ actuum ac geſtuum ſenſuumq; regimine quę ad diſciplinam pertinent· plurima iam diximus in tertio huius operis libro ſuperius: hic ſolum ad pręſens dicamus· ꝙ pueri maxime inſtruendi ſunt de tribꝰ videlicet de obedientia finali· de compoſitione morali· de conuerſatione ſociali.

¶ In his enim tribus pręcipue conſiſtit vitę bonę informatio: Iuxta illud beati Bernardi in ſermone de apoſtolis Petro ⁊ Paulo. Putas inquit parua res ſit ſcire bene viuere: Arbitror autem ꝙ bene viuis· ſi humiliter· ordinabiliter ſociabiliter viuis. Humiliter deo· ordinabiliter tibi· ſociabiliter proximo. hec Bernardus. Illud autem humilitatis ⁊ obediētię vel ſubiectionis deo dicitur impēdi· qđ prelatis ac potentibus ⁊ magiſtratibus exhibetur propter ordinationem dei· iuxͣ illud apoſtoli ad Romanos xiij. Nō eſt inqͣt ptās niſi a deo· q̄ aūt a deo ſunt· ordinata ſūt. Itaq; per primū humiliantur erga maiores ſuos· per ſecūdum ordinantur apud ſemetipſos· per tertium recte conuerſantur inter ſocios ſiue proximos. Eſt autem obediētia voluntas faciendi mandatum ſuperioris. Item obedientia dicitur eſſe ſpontaneū ⁊ rationale ſacrificiū voluntatis proprię Iterum ſic deſcribitᷣ: Obediētia eſt pio iuſſu ſtudio proprię voluntatis abnegatio ⁊ voluntaria recuſatio. Inobedientia vero eſt ex duritia mentis obſtinatę cui debeas imperanti nolle obtemperare. Quia vero puerorum volūtas eſt volatilis ⁊ vaga· ideo maxime opus habet regi obediētia ſub volūtate aliena: alioquin ut legitur Prouerb. xxix. Puer q̄ dimittitur voluntati ſuę confundet matrem ſuam. Ceterum pueri quoq; regales qui debent aliquando cęteris pręcipere· plus cęteris neceſſe habēt obedientiam experiri ⁊ addiſcere. Ut enim dicit Tullius in libro de legibus. iij. Et qui bene imperat neceſſe eſt aliquādo paruerit· ⁊ qui modeſte paret· videtur qđ aliquando imperare dignus ſit. Itaq; de obedientia conſiderāda ſunt tria· videlicet cur obediendum ſit· ⁊ quibus perſonis· ⁊ quibus modis. Cauſa ſiquidem ad obediendum incitatiua debet eſſe trina· videlicet ipſius obedientię bonum ⁊ exemplum ⁊ commodum. Nempe tantū eſt obedientię bonum· ut ſicut dicit Auſtinus ſup Geneſim li. viij. Oportuerit ab initio ut homo ſb deo poſitus aliqūde prohiberetur· ut ei virtꝰ eſſet ipſa obedientia promerendi dominum ſuum. Quā inquit audeo veriſſime dicere ſolā virtutem eſſe omni rationabili creaturę agenti ſub dei poteſtate. Primumq; ⁊ maximum vitium eſſe timoris ad ruinam vti velle poteſtate ſua· cuius vitij nomē eſt inobedientia. Hinc etiam dicit Greg. in moral. libro. xxxv. Nequaq; arbor illa mala in paradiſo extitit quaz deꝰ homini ne cōtingeret interdixit. Sz ut melius per obedientię meritum homo bene conditus creſceret· dignum fuit vt illum etiam a bono prohiberet. Sola nāq; virtꝰ eſt obedientia quę menti cęteras virtutes inſerit inſertaſq; cuſtodit Sola eſt quę fidei meritum poſſidet· ſine qua quiſq; infidelis eſſe conuincitur·

etiam ſi fidelis eſſe videatur· hec Greg.
Deniqȝ tantū eſt bonum obedientię·ut
non ſolum illum hominem primum qui
eſt caput omnium ſm naturam· ſed etiā
ſecūdū hoīem chriſtuȝ qui eſt caput om
nium fideliū ſcdm gratiam·ponere volu
erit de⁹ in probatorio·vel in ſchola obe
dientię. Vñ de ipſo dicͭ apoſtol⁹ Heb.
v. Quia cū eſſet filius dei didicit ex his
quę paſſus eſt obedientiam·id eſt·experi
entiam obedientię·ut eſſet pariter diſci
pulus ⁊ doctor obedientię. ¶ Exem
pla vero multa legimus magnę obe
dientię· Et primo quidē Abraam patrē
fidei noſtrę cuius obedientiam trino p̄
cepto ⁊ graui deus voluit ꝓbare. Pri
mo· ſcilicet de patrię ſuę deſertione di
cens: ut legitur Gen. xij. Egredere de ter
ra tua ⁊ de cognatiōe tua ⁊ de domo pa
tris tui ⁊c. ¶ Secūdo de circumciſio
ne dicens· ut legitur in eodem .xvij. Cir
cumcidetur ex vobis omne maſculinum·
⁊ circumcidetis carnē preputij veſtri ⁊c.
¶ Tertio de filij immolatione dicēs
in eodem. xxij. Tolle filium tuum vnige
nitum quem diligis Yſaac· ⁊ offer illum
in holocauſtū ⁊c. ¶ Primū fuit graue
preceptū· ſecūdū grauius· tertiū ꝟo gra
uiſſimum. Unde Origenes ſic exponit
illa verba ſup Geneſim· omel. viij. Tol
le inquit filium tuum vnigenitum quem
diligis Yſaac ⁊c. Ecce caris ac dulcibus
appellationibus iterum ac ſepe repetitis
affectus paterni ſuſcitantur· ut amoris
euigilante memoria ad immolandum fi
lium paterna dextera retardetur· et ad
uerſus fidem animi tota carnis militia re
pugnet. Et quia ſemē in Yſaac promiſ
ſum ei fuerat·fit etiam memoratio nomi
nis pueri·ut ⁊ promiſſionuȝ quę ſub hoc
nomine facte ſūt deſperatio ſubeat. Sȝ
quid p⁹ hec? Intuemini p ſingula quo
modo fiunt temptationis augmēta· pri
us enim dicitur ei ꝙ filium offerat· dein
de ꝙ in montē aſcēdat· ut dum iter agit
per totam viam cogitationibus diſcre
patur: Et hinc vigente precepto· hinc
vero vnici affectu obluctante crucietur.
Propter hoc igitͬ ⁊ via iniungitͬ· ⁊ aſcē
ſio montis· ut in omnibus his ſpaciū ac
cipiāt certaminis· affectus ⁊ fides· amor
dei ⁊ amor carnis· gratia pręſentiuȝ ⁊ ex
pectatio futurorum. Die autem tertio
vidit locum procul· hic quoqȝ ſapientiā
⁊ conſilium temptātis intueor. Per tri
duum iter protenditur· quo curis recur
ſantibus paterna viſcera cruciantur· vt
omni hoc ſpacio tam prolixo pater fi
lium intuens cū eo cibum ſumeret· totqȝ
noctibus puer in amplexibus patris pen
deret· pectori inhereret· in gremio cubita
ret. Cumqȝ pergerent ſimul· dixit Yſaac
prī: Pater mi. Quomodo putas īmo
landus filius per hanc vocem viſcera pa
terna concuſſit· putas ne alicui veſtrum
ex ipſa hiſtorica narratione tantū animi
robur acquiritur· ut cum forte amittitur
filius morte communi· ⁊ omnibus debi
ta etiam ſi ſit vnicus ⁊ dilectus Abraam
ſibi in exempluȝ adducat· ⁊ magnanimi
tatē eius ante oculos ponat· hec Orige
nes de magnanimitate Abrae quā fecit
in eo virtus obedientię. Vñ poſtmodū
filio liberato ⁊ ariete pro eo īmolato di
ctum eſt ei a domino: Per memetipſum
iuraui· qui feciſti rem hanc ⁊ nō peperci
ſti filio tuo vnigenito propter me· bene
dicam tibi ⁊ multiplicabo ſemen tuum ſi
cut ſtellas celi ⁊c. quia obediſti voci meę
Hinc etiam de ipſo dicit Sedulius in
carmine paſcali li. p. O iuſti mēs ſancta
viri pietate remota. Pl⁹ pietatis habēs
contempſit vulnera nati: Amplex⁹ prę
cepta dei. Aliud exemplū habemus po
tiſſimum· ipſum dominum Jeſum Chri
ſtum· qui eam docuit non ſolum verbo·
ſed etiā exemplo· ⁊ in mundum veniens ⁊
in mundo manens ⁊ de mundo tranſiēs
¶ De primo dicitͬ Joh. vj. Deſcēdi
de celo non ut faciam voluntatem meā·
ſed voluntatem eius qui miſit me. Hinc
etiam per obedientiam virginis intrauit

quia ſtatim in vterum eius per angelum
miſſo obediuit eius dicens: Ecce ancilla
domini ⁊c. ¶ De ſcḋo dicit in eodem
iiij. Meus cibus eſt ut faciam volunta-
tem patris mei ¶ De tertio dicit in eo-
dem .xiiij. Vt cognoſcat mundus quia
diligo patrem ⁊ ſicut mandatum dedit
mihi pater · ſic facio · ſurgite eamus hinc
ſcilicet ad locum paſſionis. Hinc ⁊ apo-
ſtolus ad Phil. ij. Humiliauit inquit
ſemetipſum fact⁹ obediens vſq; ad mor
tem · mortem autem crucis. Huius obe-
dientię finalis pretendit myſterium · ꝙ
inclinato capite emiſit ſpiritum · vt legi-
tur Joh. xix. Et hęc duo potiſſima exem
pla ſufficiant modo · ſcilicet vnum de ve-
teri teſtamẽto ⁊ alterum de nouo ¶ Ce-
terum exemplum generale habem⁹ in
omni genere creaturę · excepto demone
⁊ homine · qui maxime propter ſenſuȝ ra
tionis deberent obedire. Nam de ange-
lis dicitur ad Heb. p. Qui omnes ſũt ad-
miniſtratorij ſpiritus. Unde Daniel.
vij. dicitur · ꝙ milia milium miniſtrabãt
ei. De ſole ⁊ luna ⁊ alia creatura cęleſti ·
dicitur alibi · ꝙ preceptum poſuit ⁊ non
preteribit. De vento ⁊ mari dicit' Math.
viij. Qui venti ⁊ mari obediunt ei. De ter
ra vero dicitur in pſalmo. Aſcendũt mõ
tes ⁊ deſcendunt campi ⁊c. terminum po
ſuiſti eis quẽ non tranſgredient'. Unde
Ambro⁹. Non mediocris eſt inquit pu-
dor inſenſibilia elementa imperio dei pa
rere · ⁊ homines nõ obedire · quibus tri-
but⁹ eſt ſenſus ab ipſo auctore. Hęc de
exemplis obediẽtię ¶ Cõmoda vero
obedientię ſunt multa. ¶ Primum
ſcilicet ꝙ ipſos obediẽtes chriſti fratres
efficit · ſic ipſemet dicit Math. xij. Qui-
cunq; fecerit voluntatem patris mei qui
in celis eſt · ille meus frater ⁊ ſoror eſt.
¶ Scḋm ꝙ chriſtum in hoſpitio men-
tis recipit · qḋ ſignatum eſt in hoc ꝙ ipſe
Chriſtus in bethania · ⁊ in domo Si-
monis hoſpitẽ ſe prębuit · vt legit' Joh.
xij. Simon enim interpretatur obediẽs ·
⁊ bethania domus obedientię. ¶ Ter-
tium eſt ꝙ ipſa obedientia eos a libi-
dine proprię voluntatis caſtificat · ſm il-
lud · j · Petri p. Animas inquit veſtras
caſtificantes in obedientia charitatis.
¶ Quartũ eſt ꝙ de hoſpitibus ſpiri-
tualibus vel etiam corporalibus trium-
phat · ſm illud Prouerb. xxj. Vir obe-
diens loquetur victoriam. ¶ Quin-
tum eſt ꝙ eos intus ⁊ extra pacificat ·
ſm illḋ Prouerb. xiij. Qui timet prece-
ptum in pace verſabitur · ¶ Sextum
eſt ꝙ eos ad contemplationem cęleſtium
preparat · ſm illud Eſaię. lviij. Si glori-
ficaueris dñm · dum non facis vias tu-
as · ⁊ non inuenitur voluntas tua · ut lo-
quaris ſermonem · tunc delectaberis ſup
domino · ⁊ ſuſtollam te ſuper altitudi-
nem terrę · ⁊ cibabo te hereditate Jacob
patris tui. ¶ Septimum eſt ꝙ eos
ad vitam ęternam introducit · ſm illud
Math. xix. Si vis ad vitam ingredi ſer
ua mandata. Sicut enim inobedientia
paradiſi clauem amiſit · ſic eam obedien-
tia recuperauit. Unde ⁊ Simoni qḋ in
terpretatur obediens · dictum eſt a dño ·
Math. xvj. Tibi dabo claues regni cę-
lorum. Hoc etiam eſt notandũ · ꝙ obe
dientia quaſi eques vadit in paradiſum
innitẽdo ſcilicet alienis pedibus · i · volũ-
tati ⁊ ſenſui alterius. Deniq; obedien-
tia plurimas benedictiones aſſequitur q̃
proponuntur Deut. xj. Si obedieritis
mãdatis meis dicit dominus · dabo plu-
uiam terrę veſtrę ⁊c. Et in eodem xxviij.
Uenient ſuper te vniuerſę benedictio-
nes iſte ſi precepta eius audieris ⁊ cuſto-
dieritis · benedictus tu in ciuitate · ⁊ bene
dict⁹ in agro ⁊c. Ecõtra vero ſicut obe-
dientia facit hominem ſeruum dei · ſic
inobedientia ſiue voluntas ꝓpria ſeruũ
diaboli. Propter qḋ dicitur Eccl. xviij.
Poſt concupiſcentias tuas non eas · et
a voluntate tua auertere. Si enĩ preſtes
animę tuę concupiſcẽtiam eius · faciet te
in gaudiuȝ inimicis tuis. Et reuera mirę

eſt q̄ inobedientia non eſt omnibus hominibus maxime odioſa. Nam in nobiſ ipſis experimur aſſidue q̄ꝫtuꝫ ſit malum inobedientię. propter qđ de paradiſo in hoc exilium detruſi ſum⁹. vbi ⁊ infinitas miſerias ſuſtinemus. Tātūq; fuit inobedientię malum. ut filium dei per obedientiam oportuerit mori. ꝓpter illud curandum. iuxta illud apoſtoli Roma. v. Sicut per inobedientiā vnius hominis peccatores ꝯſtituti ſunt multi. ita ⁊ per vni⁹ obedientiam iuſti conſtituuntur multi. Deniq; tm̄ eſt malum inobedientię vt criminum maximo cōparetur ſcilicet idolatrię. iuxta illud Samuelis. j. Reg. xv. Quaſi ſcelus idolatrię eſt nolle acquieſcere. Inobediens enim quia ſeruus eſt voluntatis proprię. ſubiectionē deo debitā ſibimetipſi tribuit. qđ eſt ſcelus idolatrię. Vñ dicit̄ Job. xxxj. Si oſculat⁹ ſum manum meam. quę eſt iniquitas maxima ⁊ negatio cōtra deum altiſſimum ? Nam oſculari manuꝫ ſuam. hoc eſt. ſibi dinoſe facere vel ſequi voluntatem propriam. Hinc etiā eſt illud Aug. paulo ante poſitum : Primum inquit ⁊ maximum vitium ad ruinam eſt vti velle poteſtate ꝓpria. cui⁹ vitij nomē eſt inobedientia. Ceterum propria voluntas in homine omne meritū apud deum etiaꝫ boni operis euacuat. Vnde iudęis conquętentibus ac dicentib⁹ domino : Quare ieiunauimus ⁊ non aſpexiſti. humiliauimus animas noſtras ⁊ neſciſti. id eſt. nō approbaſti: Reſpondit domin⁹ Eſaię. lviij. Ecce inquit in diebus ieiunij veſtri inuenit̄ voluntas veſtra. Hinc ⁊ Greg. in moral. libro. xxxv. Obedientia inquit plerumq; ſi de ſuo aliquid habeat nulla eſt. quia ſcilicet ipſa volūtas propria meritū euacuat. Ideo dicit beatus Bern̄. ſuper Cant. Grande malum eſt volūtaſ ꝓpria. qua fit ut bona tua non ſint tibi bona. Preterea inobedientia plerumq; hominem a dignitate ſua deijcit. ſicut ⁊ primum hominem deiecit. Exemplū etiā habetur de Saul. j. Reg. xv. quē inobedientia deiecit a regno. Vñ ibi a Samuele dicitur ei: Quia proieciſti ſermonem domini. proiecit te dominus ne ſis rex iſrael. Iterum hominem ſępe confundit. quia frequenter ei⁹ voluntati ac ſpei contrariū accidit. ẜm illud Oſee. x. Confundetur iſrael in voluntate ſua. Vñ et dicitur Eſaię. xlv. Ꝑ cōfundentur omnes q̄ repugnant ei ſcilicet domino. Deniq; ſicut obedienti ꝓponuntur plurimę benedictiones. ſic ⁊ inobedienti plurimę maledictiones Deut. xxviij. Si audire inquit nolueris vocem domini ut facias omnia mandata eius. venient ſuper te omnes maledictiones iſte. ⁊ apprehēdēt te: Maledictus eris ī ciuitate. ⁊ maledictus in agro. Maledictum horreum tuum ⁊ maledictę reliquię tuę. Maledict⁹ fructus ventris tui ⁊ fructus terrę tuę. armenta boum tuorum ⁊ greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens ⁊ maledictus egrediens ⁊c̄. hęc omnia dicit beatus Bern̄. in ſermone vbi ſupra.

Quibus obediētia debeat exhiberi. Cap. XXIX.

Primo igitur ⁊ ſuper omnes obediendū eſt deo. ſicut dic̄ Petrus Act. v. Obedire inq̄t oportet deo magis q̄ꝫ hoib⁹. Vnde ſi ꝑcipiat homo quicunq; contrarium deo. nullatenus obediendum eſt ei. ẜm illud Eccl. iiij. Non te ſubijcias homini ꝓ peccato. Alioquin iam obedientia non eſſe probatur. Quę ſic diffinitur. Obediētia eſt animi deliberati iuſtę iuſſionis effect⁹ Hinc ⁊ Greg. vbi ſupra. Nūq; inquit per obedientiam debet malum fieri. ſed aliquando debet per obedientiā bonū etiaꝫ qđ agit̄ intermitti. hęc Greg. Malum auteꝫ vel peccatum recte dicit̄ q̄cq̄d volūtati diuinę aduerſatur. Vñ Aug. contra Fauſtum li. ij. Peccatum inquit eſt dictum vel factū vel concupitū cōtra

legem ęternā. Lex autē ęterna eſt ratio
diuina ſiue voluntas dei· ordinē natura
lem obſeruari iubēs· perturbari vetans.
Et ut dicit Hiero⁹ ad Celantiā: Non
indiget de⁹ noſtro obſequio· ſed nos in
digemus illius imperio. Mādata ſiqdē
eius ſuper aurū ⁊ lapidē precioſū ſunt de
ſiderabilia· qm̄ in cuſtodiēdis illis retri
butio multa. Obediendū igitur eſt ei p
cipue in pceptis ac prohibitionibus de
calogi· quib⁹ ſpiritualiter intellectis· ut
alibi ſuperi⁹ oſtenſū eſt· phibetur omne
malū ⁊ pcipitur eſſe bonum. Porro nec
plato nec patri carnali· nec vlli etiā hoī
eſt obediendū niſi ſm deū ⁊ ppter deum
qui eſt principiū ⁊ finis omniū. Vn̄ etiā
ſic diffinitur obedientia ſm Hugonem
Obediētia inqt vera eſt p amore dei ſer
uare mandatū. Hinc ⁊ aplus Eph. vj.
Filij inqt obedite parētib⁹ veſtris ī dn̄o
i· ſm dn̄m. Qđ etiam exponēs Hiero⁹
ita dicit. Vtriſq; parentibus· i· ſpūalib⁹
⁊ carnalib⁹ obediendū eſt in dn̄o· in his
quę non ſunt cōtraria domini volūtati
ſiue bn̄placito. Itaq; de obedientia ſpi
ritualib⁹ patribus· i· platis exhibēda· di
cit aplus Heb. xiij. Obedite prępoſitis
veſtris ⁊ ſubiacete eis· ipſi enī peruigilāt
quaſi rationē pro animabus veſtris red
dituri· ut cū gaudio hoc faciant ⁊ nō ge
mentes· hoc enī nō expedit vobis. Hic
⁊ ipſe aplus ſecure pcipiebat his quorū
erat apoſtol⁹. Verbi gratia· j· Cor. xj.
Hoc autē inquit pcipio. Et ad Phile
monē. Multā inqt habens fiduciam in
chriſto Jeſu īperādi tibi qđ pertinet ad
rem magis obſecro ppter charitatē. Nā
ut idem apoſtol⁹ dicit. j. Thimoth. v.
Qui bn̄ pſunt pſbyteri duplici honore
digni ſunt· maxime qui laborāt in vbo
⁊ doctrina. Honore inq̄ duplici vi
delicet ſpūali ⁊ temporali. Spūali qdē
ut eis obediat̄· ⁊ temporali ut eis neceſſa
ria miniſtrent̄. Bene autē pſunt ſubditi
eorū inſtructioni ac regimini ſollicite itē
dendo· ⁊ pro eis apud deū intercedēdo
Nec hoc ideo aplus dicit quin ⁊ malis
platis· i· male viuentib⁹ obediendum ſit.
Sic· n· pcipit̄ a dn̄o Math. xxiij. Su
per cathedrā inquit Moyſi ſederūt ſcri
bę ⁊ phariſei: Oīa q̄ quecunq; dixerint vo
bis ſeruate ⁊ facite· ſm opera vero eorū
nolite facere: Dicūt enim ⁊ non faciunt.
Ibiq; dicit gloſa· q͛ obediendū eſt eis
ppter cathedrā non ppter vitā. In his
ergo quę ptinent ad cathedrā obedien
dum eſt eis indifferenter· ſ· bonis ⁊ malis
tanq̄ chriſti vicarijs. In hac enim parte
chriſto ī eis obeditur· ⁊ ab inobediētib⁹
chriſt⁹ in eis ſpernit̄· ſicut dicit̄ ab ipſo
Luc. x. Qui vos audit me audit· ⁊ qui
vos ſpernit me ſpernit. Et licet clerici te
neantur artius obedire mandatis prela
torum· utpote qui penitus ⁊ q̄ſtū ad p
ſonas ⁊ q̄ſtum ad poſſeſſiones eccleſiaſti
cas ſunt de foro ipſorū· tn̄ etiā laici tenē
tur eis obedire in omnibus q̄ pertinēt ut
dictū eſt ad officiū ſuū· qđ principalit̄ ac
primo debent exercere circa correctionē
atq; ſalutem animarū· ſecundario autem
circa diſcretam ⁊ vtilem diſpenſationē
rerū eccleſiaſticarū. Sꝫ ſi pciperet aliquid
platus clerico vel laico contra rationem
non teneretur ei ad hmōi obedientiam.
Vn̄ ⁊ papa cum aliqđ ſolet precipere
rationē aſſignat precepti vel ibidem vel
alibi. Porro de obedientia parentibus
carnalibus exhibēda. dicit aplus ad Col.
iij. Filij obedite parentibus per omnia
ſcꝫ in quib⁹ debet̄ eis obedientia. Nā et
parentes filijs tenent̄ in duob⁹ bn̄ficijs·
ſcꝫ in puidendis neceſſarijs corporis· ⁊ ī
diſciplina religionis. De primo dicit apo
ſtolus Eph. v. Nemo vnq̄ carnē ſuam
odio habuit· ſed nutrit ⁊ fouet eam. De
ſecūdo dicitur ibidem. v. Educate illos
in diſciplina ⁊ correctione dn̄i. Sic ⁊ fi
lij debent parentibus duplicē obediētiā
vnam ſcꝫ in his quę ſunt ipſorū parentū.
aliam vero in his quę pertinent ad dn̄m
Prima conſiſtit ī tribus· ſm illud Eccl.
iij. Qui timet dn̄m honorat parentes· ⁊

quaſi dominis ſeruiet his qui ſe genue-
runt. Et in quibus eis ſeruire debeat ex-
primitur cum ſubiungitur: In opere ac
ſermone ⁊ omni patientia. In opere ſcꝫ
neceſſaria illis adminiſtrando. in ſermo-
ne preceptis eoꝝ mentis conſenſum ad-
bibituꝫ verbis exprimēdo. ⁊ in omni pa-
tientia ſcꝫ eorum corruptiones atqꝫ fla-
gella patienter ſuſtinēdo. Secunda cō-
ſiſtit in tribus ſcilicet in credēdis ⁊ agen-
dis ⁊ cauendis. Sic enim exponitur in glo
ſa illud qđ dicit apoſtolus ad Eph. vj.
Filij obedite parentibꝫ in domino. i. ſm
fidem ⁊ iuſticiam domini. que ſcilicet iu-
ſticia habet duas ptes: declinare a ma-
lo ⁊ facere bonum. Debent itaqꝫ paren-
tes ſimpliciter docere filios fidem ⁊ iuſti
ciam. i. quid credant. quid faciant. ⁊ a q̄-
bus caueant. Et illi tenentur hoc ab eis
ſuſcipere ⁊ obedire. alioquin nō erūt im-
munes a crimine. In hoc enim non ſolū
parentibus ſed etiam deo inobedientes
ſunt ⁊ peccant criminaliter ex quo ad an-
nos diſcretionis peruenerūt. Unde di-
cit Aug. in libro confeſſionū. ij. recolens
ſtatū adoleſcētie ſue. Monebat inquit
me mater mea cum ingenti ſollicitudine
ne fornicarer. ⁊ maxime ne adulterer. qui
mihi monitus muliebres videbantur q̄-
bus obtemperare erubeſcerem: Illi aūt
tui erāt deus meus. quia per eam tu mi-
hi non tacebas. ⁊ in illa contemnebaris
a me filio eius. Hinc etiam inobediētia
hm̄oi quondaꝫ in lege puniebatur mor-
te. ſicut precipitur Deut. xxj. Si genue-
rit homo filium contumacem ⁊ proteruū
qui non audiat patris ⁊ matris imperiū
⁊ coertitus obedire contēpſerit: appre-
hendant eum ⁊ ducent ad ſeniores ciui-
tatis illius ad portā iudicij. dicentqꝫ ad
eos: Filius noſter iſte pteruus ⁊ ꝯtumax
eſt. monita noſtra audire contemnit. cō-
meſſationibꝫ vacat ⁊ luxurie atqꝫ conui-
uijs. lapidibus eū obruet ppłus ciuitatꝭ
⁊ morietur. Sup illo quoqꝫ verbo apoſto
ſtoli ad Eph. Filij obedite parentibꝫ in
dn̄o. dicit gloſa q̄ hꝰ eſt preceptū legis. ſ.
Exodi. xx. Honora inquit patrē tuuꝫ ⁊
matrē tuā. ut ſis lōgeuus ſup terrā. Obe-
dientia ḡ debet parentibꝫ ex pcepto. ⁊ in-
obedientia eſt trāſgreſſio. Hinc ⁊ aplꝰs
ipſe numerat eam inter crimina. dicens
Roma. j. Parētibꝫ nō obediētes ⁊c. et
poſtea: Qui talia inquit agūt. digni ſūt
morte. Ibiqꝫ etiā dicit gloſa. q̄ parētibꝫ
non obedientes feris ſunt indomitiores.
Econtra vero filij Rechab multū com-
mēdant a dn̄o. q2 obedierūt Jonadab
patri ſuo. precipiēti. ſ. vt vinū imppetuū
nō biberent. nec edificarēt nec plantarēt
ſed in tabernaculis habitarēt. vnde di-
ctuꝫ eſt eis a dn̄o Hieremie. xxxv. Pro
eo q̄ obediſtis precepto Jonadab patrꝭ
veſtri ⁊ cuſtodiſtis oīa mādata eius. non
deficiet de ſtirpe ipſius ſtans in cōſpectu
meo cūctꝭ diebꝫ. Et reuera libēter obedi-
endū eſt patri. cuiꝰ nomē dulce deriuatū
ſiue tranſlatū eſt a patre celeſti. ſm illud
apoſtoli Eph. iij. Flecto genua mea ad
patrē dn̄i nr̄i Jeſu chriſti ex quo omnis
paternitas in celis ⁊ in terra nominatur.
Que aūt bona pueniāt ex honore parē-
tum ⁊ obediētia iam alias oſtenſū eſt ſu-
pra. Sicut aūt filij debēt parentibꝫ obe
dire. ſic ⁊ illi debēt filijs cū modeſtia pre-
cipere. Un̄ poſtq̄ dixit aplꝰs Eph. vj.
Filij obedite parentibꝫ ⁊c. ſubiūgit: Et
vos patres nolite ad iracūdiā pucare
filios veſtros. Qđ exponēs Hieroꝰ dic.
Peccatū filioꝝ eſt parentibꝫ nō obedi-
re. peccatū vero parentū. filios lactentes
ad iracūdiā pucare. aut certe iā adole-
ſcentibꝫ ⁊ maturioris etatis ea q̄ grauia
ſunt imperare. Itaqꝫ ſicut in filijs obſe-
quium. ſic ⁊ in parentibꝫ moderatū iube-
tur imperiū. ut ſe nouerit illis preeſſe nō
quaſi ſeruis. ſed quaſi filijs. hec Hieroꝰ.
Unū eſt aūt in q̄ ſibi mutuo tenētur ex de
bito parētes ⁊ filij in exhibitiōe ſbſidioꝝ
que ſūt neceſſaria corpi. Un̄ aplꝰs. j.
Thimoth. v. Si qua inqt vidua filios
aut nepotes habet; diſcat pmum domū

ſuā bñ regere ⁊ mutuā vicē parētib⁊ red-
dere. Siqs aūt ſuo⁊ ⁊ maxime domeſti
corū curā nō habēt·fidē negauit·⁊ eſt in-
fideli deterior. Preter hoc etiā obe-
diendū eſt pncipib⁊ ac iudicib⁊ tam eccle-
ſiaſticis q̄ȝ ſecularib⁊: Unicuiqȝ ab illis
qui ſūt de foro ipſius ſm illud apli Ro.
xiij. Oīs aīa poteſtatib⁊ ſublimioribus
ſubdita ſit. Nā qui reſiſtit poteſtati·dei
ordinatiōi reſiſtit. Qui aūt reſiſtūt· ipſi
ſibi damnationē acquirūt. Nā pncipes
nō ſūt timori boni opis·ſed mali. Itaqȝ
ſeruādę ſūt eo⁊ leges·⁊ inſtituta ⁊ ꝯſue-
tudines. Vñ Tullius in li.j. de legib⁹·
Iuſticia inqt eſt obtēperatio legib⁊ ſcri-
ptis ⁊ pplo⁊ inſtitutis. Hic ⁊ Virgili⁹
in georgicis li.iiij. Eſt legū ſeruāda fides
ſūma volūtas. Qd mādat fieriqȝ iubet
parere neceſſe eſt. Hic ⁊ Greg. nazāçen⁹
in quodā ſermone habito corā impera-
tore: Subiecti ſum⁹ inquit deo ⁊ inuicē
nobis·ac poteſtatib⁊ terrenis. Deo qdē
ꝓpter oīa·nobis inuicē ꝓpter charitatē·
pncipib⁊ aūt ꝓpter quietem ⁊ diſciplinā.
Ecce q̄ꝫ decet nos obedire nō ſolū illꝰ q̄-
bus tenemur ex ꝑcepto·ſ·ſuperiorib⁊·ſed
etiam paribus vel etiā inferioribus· iuxͣ
qd dicit Petr⁹ in.j.ij. Subiecti eſtote
omni humanę creaturę ꝓpter deū. Ut
enim dicit beatus Bern. in li. de pręce-
pto ⁊ diſpenſatione. Illa nō eſt obedien
tia perfecta quę pręcepti finibus eſt cōtē-
ta ſiue limitata. Deniqȝ ſerui tenent' obe
dire dñis carnalibus ſicut ꝑcipit aplus
Eph.vj. Et ſimilit' Petr⁹ i.j.ij. Serui
inquit ſubditi eſtote ī omni timore dñis
nō tm̄ bonis ⁊ modeſtis ſ etiā diſcolꝰ.

De ſeptem gradibus in modo obediendi. Cap. XXX.

Modus autem obedien-
tię continet.vij.gradus quos ī
ſermone de via vitę proſequit'
btūs Bern. videlicet ut obediat' libēter
ſimplicit'·hilarit'·velocit'·virilit'·hūılit' in
deſinēter ſiue pſeueranter. Itaqȝ pri-
mus grad⁹ eſt obedire libent'. Omnis
enim voluntas hominis ab adoleſcētia
pna eſt in malū·quoniā ab illa prime ꝑ-
uaricationis anguſtia innatus eſt homi-
ni amor ꝓprię voluntatis·quę volūtatē
creatoris relinquēs ibi ſubiecta eſt ſerui-
tuti·vbi voluit dñari. Qualibet tñ ꝗue
ſit nō pōt primū obediētię gradū aſcen-
dere·qui volūtatē ꝑcipientis nō fecerit ſ
ſuā. Ex volūtate igit' ſuſcipiēda ſunt im
peria maio⁊·⁊ ipſū cor a volūtarijs refle
ctionib⁊ ſuis abducēdū·donec ꝓpria vo
lūtate diligat imperātis mādatū·hoc ē
enī libēter obedire·volūtatē imperantis
volūtarie adimplere. hęc Bern. de pmo
ꝗdu. Hęc ē quā dixi ſ filialis obediētia
q⁊ nō placēt deo coacta ſeruitia. Unde
pſ. Uoluntarię inquit ſacrificabo tibi.
Super hoc exēplū nobis prębuit chriſt⁹
in ſemetipſo q̄ delectabat' in obedientia
tanqȝ in cibo·iuxta illud Ioh.iiij. Me⁹
inquit cibus eſt ut faciam voluntatē ei⁹
qui miſit me. Similiter ⁊ Paulus q̄ ſta-
tim audita voce domini·dixit ei·ſicut le-
gitur Act.ix. Dñe qd me vis facere: Ec-
ce qȝ libenter ſe offerebat obedientię·pa-
ratus facere quicquid ille vellet pręcipe
ac ſi diceret: Paratū cor meū de⁹·para-
tum cor meū. Uñ vbū illud ſic exponit
alibi btūs Bern. O inqt verbū breue·ſ
plenū ⁊ viuum ⁊ efficax: Dñe qd me vis
facere· q̄ȝ pauci reperiuntur in hac for-
ma obedientię· q̄ nō qd ipſi ⁊ quid dñs
velit oī hora requirāt· dicētes ſine inter-
miſſione·dñe qd me vis facere. Heu plu
res habem⁹ imitatores illi⁹ euangelici cę
ci q̄ȝ apoſtoli· quorum puſillanimitas ⁊
peruerſitas exigit ut ab eis oportet queri
quid vis ut faciā tibi·diſcernūt ⁊ eligunt
in quib⁊ obediāt imperāti·imo in quib⁹
ꝑceptorē ſuū obedire neceſſe ſit eorū vo-
lūtati·hęc Bern. Ecōtra vo dic Augꝰ.
in li. cōfeſſionū.x. Optim⁹ dñe miniſter
tu⁹ eſt q̄ nō ītuet' hoc audire a te qd ipē

voluerit ·ſed potiꝰ h velle qđ a te audie-
rit. Hinc etiam dicit Lucanus. Tu qc-
quid iubeare velis. Ut enim dicit phus
Si inuitꝰ pares ſeruus es· ſi volens liber
Et ut dicit Terētius comicꝰ. Nulla ē tā
facil' res qn difficilis ſit dū facias inuitꝰ
¶ Secundus gradus ut dicit beatꝰ
Bern̄. eſt obtēperare ſimpliciter. Mul-
tos inquit videmus poſt p̄cipientis im-
perium multas facere queſtiões ·ut qua-
re hoc preceptum ſit· vnde hoc venit· cu-
ius conſilium hoc inuenit· inde murmu-
tio· inde frequens excuſatio· impoſſibili-
tatis ſimulatio· amicoꝝ aduocatio: Nō
ſic Abraā fecit· ſed ſimpliciter obediuit·
hec ille. Hinc ꝛ aplus ad Philip. ij.
Omnia inquit facite ſine murmuratione
Itaqꝫ verus obediens erga ſuum prece-
ptorē ſe habere debet· ut ouis vel iumen
tum· ſ· ut ſimpliciter eius voluntatem ſe-
quens ducatur ad eius libituꝫ · ſm illud
pſ. Ut iumentū inquit factus ſū apud
te· ꝛ ego ſemp tecū. Hic ꝛ alibi dicit' ad
dominū: Deduxiſti ſicut oues populū
tuū in manu Moyſi ꝛ Aaron ¶ Tertiꝰ
inquit gradus eſt· obedire hilariter. Hi-
larem enim datorem diligit deus· nō ex
triſticia inquit aut ex neceſſitate. Itaqꝫ
ſerenitas in vultu· dulcedo in ſermonibꝫ
multū colorant obedientiā obſequētis.
Econtra vero nubiloſa corporis cōpoſi-
tio· ꝛ facies triſticie tenebris obfuſcata·
deuotionē vl' hilaritatē ab aīo receſſiſſe
ſignificāt. Unde poeta. Super omnia
vultus acceſſere boni· hec ille. Hinc et
pſ. Paratus ſum ꝛ nō ſum turbatꝰ · ut
cuſtodiā mandata tua. Itaqꝫ qui obedi
unt in triſticia ſimiles ſūt Simoni cyre-
neo qui crucem ferebat in angaria· ſicut
legitur Math. xxvij. Talis erat obedien
tia demonū· qui iubente domino coacti
ac triſtes exibant de corporibꝫ obſeſſorū.
Sed deo non placet demoniaca obedi-
entia· ſicut nec canina patiētia. ¶ Quar-
tus inquit gradus eſt obſecūdare velo-
citer. Nam velociter currit ſermo eius· et
velocē deſiderat habere ſequentē. Un̄
Uiam inquit mandatorum tuorum cu-
curri· cum dilataſti cor meum· hec ille.
Hinc Petrꝰ ꝛ Andreas ad primā vo-
cem continuo relictis retibus ꝛ naui ſecu
ti ſunt ſaluatorem · ut legitur Math. iiij
Idem ibidem habetur de Iacobo ꝛ Io
hanne · qꝫ ſcilicet ſecuti ſunt eum ſtatim
relictibus retibus ꝛ patre. Ut eniꝫ dicit
beatus Ambroſiꝰ. Neſcit tarda molimi
na ſpiritusſancti grā. Un̄ beatꝰ Bern̄.
vbi ſupra. Fidelis inquit obediēs neſcit
moras· craſtinum fugit· precipientem p̄-
ripit· parat oculos viſui· aures auditui·
linguam voci· manus operi· pedes itine-
ri · totum ſe colligit ut voluntatem com-
pleat imperantis. hec Bern̄. Et hoc eſt
qđ dicit' Prouerb. xv. Mens iuſti me-
ditabitur obedientiaꝫ. Exemplū quoqꝫ
de obedientis velocitate ponit Bern̄.
de Zacheo· cui dictum eſt a domino· ſi-
cut legitur Luc. xix. Zachee feſtinās de
ſcende· quia hodie in domo tua oportet
me manere. Qui feſtinans deſcendit· et
illum gaudens accepit. Hinc etiā dicit'
Prouerb. xxij. Vidiſti hominem velo-
cem in opere ſuo coram regibus ſtabit·
nec erit ante ignobiles ¶ Quintus in-
quit gradꝰ eſt· adimplere viriliter· iuxta
illud pſ. Viriliter inquit agite ꝛ confor
tetur cor veſtrum ꝛc. Sic chriſtus virili-
ter obediuit patri· ita ut pro obedientia
non recuſauerit mori. Maluit eni amit-
tere vitam qꝫ obedientiam: Ideoqꝫ factꝰ
eſt obediens vſqꝫ ad mortē· etiā ignomi-
nioſam. Unde ꝛ beatus Bern̄. viros p-
fectos ac religioſos ibidem ad ſimile hor
tatur hoc modo· Non eſt inquit fortitu
dinis vl' ad iobediētiā ire· vel ab obediē
tia abduci: Itaqꝫ ſi tribulatio intonat
ſi perſecutio reſultat· ſi maligni tuuꝫ iter
impediunt· tu obedientie viam nō deſe-
ras· ſed dicas: Paratus ſum ꝛ non ſum
turbatus ut cuſtodiam mandata tua.
¶ Sextꝰ inqt eſt obedire hūilit' videlicꝫ
ne de fortitudine opis eleueris· ſed cū oīa

benefecerimus dicamus: Serui inutiles ſumus qđ debuimus facere fecim⁹. Hoc pręcipitur a domino Luc. xvij. Cũ inqt feceritis omnia quę pręcepta ſunt vobis dicite ꝛc. Septimus inquit eſt obedire indeſinenter. Incipere ſiquidem eſt multoꝝ ꝑſeuerare paucoꝝ. hęc Bern. Hoc eſt qđ dicit apoſtolus. j. ad Cor. ix. Qui in ſtadio currunt omnes quidẽ currunt ſed vnus accipit brauium. Sic ergo inquit currite ſcilicet perſeueranter vt comprehendatis. quia qui perſeuerauerit vſq; in finem. hic ſaluus erit. vt legitur Math. x. Hęc de obedientia filiali quę debet ſuperiorib⁹ exhiberi.

De morali compoſitione. Cap. XXXI.

Dico de compoſitione morali quã debet obſeruare qlibet ĩ ſeipſo. dicit beatus Bern. in ſupradicto ſermone de apoſtolis Petro ꝛ Paulo. Ordinabiliter debes viuere ut in omni conuerſatione tua vias tuas ſollicitus ſis obſeruare. ꝛ in conſpectu dei ꝛ in conſpectu proximi. cauens ꝛ tibi a peccato. ꝛ illi a ſcãdalo. hęc Bern. Et hanc ordinationem facit duplex diſciplina ſcilicet interior ad ſeipſum. ꝛ exterior ad proximum. Interior diſciplina conſiſtit in humilitate ac benignitate. patientia ꝛ charitate. ceteriſq; virtutib⁹. de quibus alias dictum eſt ſuperius. Exterior autem cõſiſtit in decenti compoſitione membrorum. De quib⁹ Hugo in li. de inſtitutione nouitiorum. Diſciplina inquit eſt membrorum omnium motus ordinat⁹ ꝛ diſpoſitio decens in omni habitu ꝛ actione. Diſciplina eſt compes cupiditatis. malorum deſiderioꝝ carcer frenum laſciuię. elationis iugum. vinculum iracundię. quę domat intemperantiam. leuitatem ligat. ꝛ omnes inordinatos motus mẽtis atq; illicitos appetit⁹ ſuffocat. Sicut enĩ de incõſtantia mẽtis naſcit̃ inordinata motio corporis. ita q̃; dum corpus per diſciplinã ſtringit̃. animus ad conſtantiam ſolidatur. Et paulatim intrinſecus mens ad quietem componit̃. cũ per diſciplinę cuſtodiam mali motus eius fluere non ſinuntur. Integritas ergo virtutis eſt. quãdo per internã mentis cuſtodiam ordinate regũtur mẽbra corporis. Sed qui ſtatũ mentis perdit. foris in inconſtantiã motionis defluit. Vñ per Salomonẽ dicit̃: Hõ apoſtata. vir inutilis. graditur ore peruerſo. annuit oculis. terit pede. digito loquitur prauo corde machinat̃ malum. ꝛ in omni tempore iurgia ſeminat. huic extemplo veniet perditio ſua ꝛc. Liganda ergo ſunt foris per diſciplinã membra corporis. ut intrinſecus ſolidetur ſtatus mẽtis. Omnium namq; vitiorum mot⁹ diſciplina coercet. ꝛ q̃tum mala deſideria foris coercendo comprimit. tantũ per eũ bonum deſiderium interius conualeſcat paulatimq; eadẽ virtutꝫ forma per cõſuetudinem menti imprimitur. quę foris per diſciplinam in habitu corporis cõſeruatur. hęc Hugo. Ex quibus patet ꝙ reſtrictio ſiue compoſitio membrorum exteriorum non parum valet ad cuſtodiam ſiue diſciplinam interiorum. Plurimum quoq; valet ad ſcandali vel offenſę vitationem ꝛ ad proximorum ędificationẽ. Unde Aug. in regula clericorum. In inceſſu. ſtatu. motu. in omnib⁹ motibus veſtris nihil fiat qđ cuiuſq; offendat aſpectum. ſed qđ veſtram deceat ſanctitatẽ. Ut autẽ dicit Hugo vbi ſupra. In quattuor pręcipuę conſeruanda eſt exterior diſciplina. videlicet in habitu. in geſtu. in locutione. in comeſtione. hęc Hugo. Habitus quidem nec nimis debet eſſe neglectus. nec vltra modum curioſus. ſed ſtatui cuiuſlibet perſonę cõgru⁹ vł idone⁹. Nã ut dic̃ Hugo de folieto in libro de clauſtro animę. ij. Diuerſitas eſſe debet inter indumẽta palatij ꝛ monaſterij. Qui enim mollibus

veſtiūt in domibus regū ſunt. Deniqꝫ molles inquit querunt mollia. elati pre/ cioſa. delicati ſpecioſa. hec ille. Verūtn̄ audiant ut dicit Hugo de ſancto Vic/ tore in li. de nouiciorū inſtitutione. qui mollibus ac delicatis ⁊ curioſis veſtib⁹ induuntur. ꝙ ille diues qui in euāgelio purpura ⁊ byſſo induitur. poſtea in tor/ mentis inferni eternaliter cruciandus ſe/ pelitur. Quid autem inquit in purpura niſi color ⁊ precium. ⁊ quid in byſſo niſi mollicies reprehēditur? Cum ergo car/ ni ſue ⁊ in purpura decorem. ⁊ in byſſo molliciem adhibuiſſe dicitur. proculdu/ bio ſimul ſuperbus ⁊ luxurioſus fuiſſe comprobatur. Non ſolum aūt obſeruā/ dus eſt diſcipline mod⁹ in genere veſtis ⁊ colore. ſed etiam in formatione ſiue fa/ ctura ⁊ coaptatione. Nam ſunt quidā ſtulti qui veſtimenta circa ſe componūt. Alij vero maiori ſcurrilitate ridiculoſe trāſuertunt. Alij autem ut pompā de ſe faciant explicant ea. ⁊ q̄ntum poſſunt la/ tius diſtendūt. Alij ipſis corrugata in vnum colligunt. Alij cōtorquentes ⁊ cō plectentes inuoluūt. Alij conamine to/ to ſtringentes ⁊ findentes. ea omnia cor/ poris ſui liniamenta. inuerecūdiſſima q̄/ dam turpitudine aſpiciētib⁹ numerāda exponunt. Alij iactando pānos ſuos le/ uitatem ſue mentis ex ipſa ſui habitus mobilitate oſtendūt. Alij vero inceden/ tes ſinuoſo ſirmate terram vertunt ⁊ lim bis depēdentibus. imo retro conſequen tibus caudis in ſimilitudinem vulpium veſtigia ſua obducūt. Geſt⁹ quoqꝫ ſex modis inuenit̄ reprehenſibilis. Mol lis nanqꝫ ſignificat laſciuiam. diſſolut⁹ negligentiam. tardus pigritiam. citatus inconſtantiam. procax ſuperbiam. turbi dus iracundiā. Itaqꝫ ſingula membra ſuum teneant officiū neqꝫ vſurpent alie num. ut ſcilicet id agat vnumqđqꝫ mem brum ad qđ factum eſt. ut neqꝫ loquat̄ manus. neqꝫ os audiat. neqꝫ oculus lin/ gue officium aſſumat. Sunt enim qui/ dam qui non buccis patētibus auſculta re neſciunt. ⁊ quaſi per os ſenſus influe/ re debeat. palatum ad verba loquentis aperiūt. Alij qđqꝫ adhuc peius eſt i agē do vel audiendo quaſi canes ſitientes linguam protendunt. ⁊ ad ſingulas acti/ ones velut in ollam labia torquendo cir cūducunt. Alij loquentes digitum exten dunt. ſupercilia erigūt. ⁊ oculos in orbē rotantes aut profunda quadam conſi/ deratione defigentes cuiuſdam intrinſe cus magnificentie conatus oſtendunt. Alij caput iactant. comam excutiunt. ve ſtimenta adaptando componunt ⁊ late ra. pedeſqꝫ extendendo. ridiculam ſatis oſtentationis formam fingunt. Alij q̄ſi ambe aures ad audiendum facte nō ſint altetam tantū collo detorto voci veniē/ ti opponunt. Alij typū neſcio quē figu/ rantes. oculum interuidendū. aliū clau dūt aliū aperiūt. Alij maiori ridiculo cū medietate oris loquuntur. Sunt prete/ rea mille larue. mille ſubſannationes et corrugatiōes nariū. mille valgia ⁊ con/ tortiones labiorum que pulcritudinem faciei ⁊ decorem diſcipline deformant. Alij nauigāt brachijs incedentes. ⁊ du/ plici quodam monſtro vno eodemqꝫ tempore pedibus deorſum in terra am/ bulant. ⁊ lacertis ſurſum in aere volant. Ad ⁊ queſo monſtꝝ hoc. qđ ſimul in ſe fingit ⁊ hominis inceſſum ⁊ nauis remigi um. ⁊ auis volatū? libet in hoc poetice illius ſubſānationis elogio proclamare Humano capiti ceruicē pictor equinā Iūgere ſi velis ⁊ varias induere plumaſ ꝛc. Itaqꝫ ſic vnuſquiſqꝫ ī actu ſuo ſe di/ rigat ⁊ moueat. ut in nulla vnq̄ꝫ parte tē perantie limitē aut formā boneſtatis ex/ cedat. Hoc eſt ut in paucis exēplificem⁹ Ridere ſine apertiōe dentiū. videre ſine defictione oculoꝝ. loq̄ ſine extēſiōe ma/ nuū ⁊ ītētatiōe digitoꝝ. ſine ꝯtentiōe la bioꝝ. ſine extēſiōe ⁊ iactatiōe capitꝭ. ſine eleuatiōe ſupcilioꝝ. Incedē ſine modu/ latiōe greſſuū. ſine vētilatiōe brachioꝝ

ſine geſticulatione ſcapularum. Sedere ſine diuaricatione crurium ·ſine alterutrum ſuperiectione pedum·ſine extenſione vel agitatione tibiarum · ſine alterna accubitatione laterum·iacere ſine diſiunctione membrorum· Et ut tandē de hac parte finem loquendi faciamus · geſtus hominis in omni actu eſſe debet gratioſus·ſine mollitie·quietus ſine diſſolutione·grauis ſine tarditate·alacer ſine inq̄etudine·maturus ſine proteruia·⁊ ſeuer⁹ ſine turbulentia. Mollem enim geſtum temperat turbidus· procacē diſſolutus citatum tardus·quoniā inter vitia contraria· limes medius eſt virtus. Porro in locutione res quinq; ſunt conſiderandę· hoc eſt quid dicatur·⁊ cui. ⁊ quādo ⁊ vbi·⁊ quō. Quid videlicet vt nunq̄ ī ſermonibus diſciplinatis adhibeāt̄ ocioſa·id eſt·inutilia vel inhoneſta vel nociua. Inutilia ſunt quę nec loquentibus nec audiētibus proſunt. Inhoneſta ſūt quę illius qui loquitur vel illius de quo loquitur dignitati non conueniunt. Nociua vero ſunt q̄ aīos auditoꝝ vel ad errorem vel ad prauitatem inducūt. Hec tria diſcerni poſſunt ſm qualitatem rerum ac perſonarum. Qualitas perſonarum quattuor modis conſideratur·videlicet ſm ętatem · ſcdm ſcientiam ·ſm officiū·ſm ordinē. Aliud enim cōuenit locutionibus ſenum ·aliud iuuenum ·⁊ ita de alijs. Senes quippe loqui debent de diſcretione bene cōſulendi· Iuuenes de inſtātia benefaciendi· Sapientes de myſterijs ſcripturarū. Simplices de exemplis bonorū operum· Hi qui exteriora tractant negocia· de ſollertia acquirēdi· Hi qui quietam vitā ducūt de diſciplina viuendi· Prelati· de ꝓuiſione ſubditorū· Subiecti de obedientia preceptorum. Ceterum velle docere ſapientes eſt ſuperbia·⁊ corripere obſtinatos inſipientia. Deniq; in menſa ſiue in comeſtione duplex eſt cuſtodia diſciplinę· ſcilicet in habitu ⁊ in cibo. In habitu triplex·ſcʒ tacendi·reſpiciendi·ſeſe continendi. Taciturnitas ſiquidem inter epulas eſt neceſſaria· quia lingua quę omni tempore prona ad peccatū labitur·periculoſius tamen cum per crapulam inflammata fuerit ad loquendum relaxatur. Cuſtodia etiam oculorum·quia non decet ibi pręcipue·ut imprudēter ea quę apud alios aguntur circumluſtrando proſpiciat·ſed ut potius pudice ·demiſſis luminib⁹ ea tantū quę ſibi apposita ſunt attendat. Cuſtodia quoq; continendi ſeſe ibi negligenda nō eſt·quatinus videlicet neq; in habitu neq; in geſtu indecens aliq̄d aut inhoneſtum agatur. Sicut quidam faciunt qui cum ad edendum aſſederint inquieta quadam agitatione ⁊ confuſione membrorum intemperantiam animi ſui deſignant: Caput excutiunt·brachia exercent ·manus in altum expandunt·et non ſine magna turpitudine quaſi totū epulum abſorpturi ſint quoſdā ingentes conatus indecoros geſtus oſtendūt. In vno loco ſedentes oculis ⁊ manibus quę prope·quę lōge omnia circumcurſūt ſimul panes comminuunt. Uinum in calices ⁊ pateras effundūt· Diſcos in gyrum circumducūt·⁊ velut rex ſuper obſeſſam ciuitatem aſſultum facturus dubitant vbi primū expugnationem aggrediantur·dum ſimul in omni parte irruptionem facere concupiſcunt. His ergo trib⁹ modis debet quiſq; inter epulas conſeruare diſciplinam in ſemetipſo·videlicet ut et linguam ſuam a loquacitate reſtringat·⁊ oculos ſuos a circumſpectione cohibeat·ut ⁊ cętera membra omnia cū modeſtia ⁊ quiete contineat. In cibo quoq; ſumendo modum conuenit obſeruare·videlicet ut munde ſumatur ⁊ temperate. Quidam enim inter comedendum dum ſcutellas exonerare uolunt· quadrata ferculoꝝ fruſta adipem ſiue ſegimen ſuꝑ rotata diſtillātia mēſalib⁹ inuoluūt·aut ſupiniciūt donec iteꝝ euiſceratis interiorib⁹ ea q̄ remāſerāt in p̄ſtinū

locū reponunt. Alij vero bibentes·digitos mediotenus poculis īmergunt. Alij manus vnctas ad veſtimēta ſcilicet detergentes·rurſus ad cibaria tractādo redeunt. Alij nudis articulis vice coclearis olera ſua piſcantur: ita ut in eodem iure ⁊ manus ablutionem ⁊ ventris refectionem querere videātur. Alij ſemicorroſas cruſtas ⁊ premorſas collyridas cibarijs guſtando infigunt. ⁊ reliquias dentium ſuorum offas facturi in poculis demergunt. Sumendus eſt etiam temperate·id eſt·tractim ⁊ non cum nimia feſtinatione·nec contra honeſtatem·nec ſupra neceſſitatē. Cui minus ſufficit iſte ꝑuſq͂ʒ ad turpitudinem edacitatis perueniat in ſuperfluitatem offēdit. Cui multū opus eſt·in eo ſepe honeſtas comedendi leditur·etiam priuſq͂ʒ ad ſuperfluitatem veniatur. Ergo ille cui paruʒ ſatis eſt ·magis ſuperfluitatem caueat. Illi vero cui multū opus eſt·magis ad honeſtatē attendat·hec Hugo. Multa quoqʒ alia de moderatione geſtuum ac regimine actuum·⁊ ceteris ad honeſtatem vite pertinentibus·ſuperius per diuerſos libros· ac per diuerſa ſingulorꝫ librorum capitula poſuimus. Vt enim dicit Tullius in tuſculanario libro.iiij. Ampliſſima omnium eſt bene viuēdi diſciplina·quā vita magis q͂ʒ litteris quidam perſecuti ſūt Et ut dicit Ouidius in libro de arte.ij. Magnum opus eſt mores compoſuiſſe bonos.

De vita ſociali ⁊ eligenda ſocietate.

·Cap·XXXII·

Ceterum de vita ſociali dicit beatus Bernardus in ſermone ſupradicto. Socialiter debes viuere vt amari ſtudeas ⁊ amare· Blandū te ⁊ affabilē exhibere·nec ſolū patienter ſed etiam libenter infirmitates fratrum ſiue ſociorū·tam morum q͂ʒ corporum ſupportare·hec Bernardus. Et reuera vita ſocialis etiam pueris multū expedit. ſi tamē ſocietas bona ſit. Nam vt dicit Tulli⁹ in li. de amicitia. Nunq͂ʒ niſi inter bonos eſſe poteſt vera ſocietas vel amicicia. Vt autem viuat ſocialiter cōcordat etiam natura·qm̄ ut idē ibidē dicit. Natura nihil ſolitariuʒ amat·nec aliq̄d appetentius eſt ſui ſimiliū atqʒ rapati⁹ q͂ʒ natura. Apoſtol⁹ quoqʒ quoſdam inter criminoſos numerat·eo ꝙ eſſent ſine affectione. ⁊ abſqʒ federe ſcilicet ſociali·ad Romanos.j. Ideo dicit etiā Epicurus: Ante circūſpiciendum eſt cū q̄bus edas ⁊ bibas·q͂ʒ quid edas vel bibas. Nam ſine amico vel ſocio viſceratio leonis·ac lupi vita eſt. Eſt etiam ipſa ſocietas naturaliter iocunda ⁊ grata: iuxta illud Senece ad Lucilium. Nullius inquit boni poſſeſſio iocunda eſt ſine ſocio. Vt autem dicit Tullius in libro de officijs.j. In quibus eadem ſtudia voluntateſqʒ ſunt eadem. In his fit ut alter altero eque delectetur ut ſeipſo· ſicqʒ fiat vnus ex pluribus. Deniqʒ non ſolum in domo vel in menſa ſocietas eſt iocunda·ſʒ etiā in via: Iuxta illud Macrobij in libro ſaturnalium. Comes inq̄t facundus in via pro vehiculo eſt·nec ſolum eſt iocunda ſed etiā vtilis ad multa Vnde dicitur Eccleſiaſtes.iiij. Melius eſt duos eſſe q͂ʒ vnum·habent enim emolimentum ſocietatis ſue. De inde ſubiūgit triplex emolimentum ꝙ ex ſocietate prouenit·videlicet in caſu fulcimentum· in pace vel quiete ſolatium vel fomentū· in perſecutione adiumentū· Hoc eſt enī qđ dicit: Si vnum ceciderit·id eſt·ad caſum corporalem vel ſpiritualem titubauerit ab altero fulcietur·ſcilicet conſilio vel auxilio vl̄ ſolatio. Iux͞ illud.j.Theſſal.v. Conſolamini puſillanimes ſuſcipite infirmos·patiētes eſtote ad omnes. Et ad Galathas.vj. Alter alterius onera portate·⁊ ſic adimplebitis legem chriſti· Et alibi: Cū patientia ſupportantes

inuicem &c. Econtra vero de ſolitario· id eſt·ſocietate deſtituto ſubiungit Salomon. Ve ſoli·quia cū ceciderit nō habet ſubleuantem·id eſt·ipſum a caſu erigentem·ſm illud ad Heb.xij. Remiſſas manus ꝛ ſoluta genua erigite·ſcilicet ad inuicem·ꝛ greſſus rectos facite pedibus veſtris·ut non claudicans quis erret;·magis aūt ſanet. Poſtea de ſecūdo emolimēto ſubdit Salomon. Et ſi dormierint duo ·id eſt·in pace ꝛ quiete pariter vixerint ·fouebuntur mutuo·id eſt· mutuis exemplis ·videlicꝫ bonum faciēdi·ꝛ malum fugiendi. ¶ De primo dicit Seneca Lucilio. Cum his verſare qui te meliorem facturi ſunt· ꝛ illos admitte quos tu potes meliores facere. Hinc ꝛ Terentius in adelphis. Vitas inquit aliorum iubeo tanq̄ꝫ in ſpeculo inſpicere·ꝛ ex alijs exemplum ſibimet ſumere. Dicit etiā Quintilianus in libro .viij. de oratoria inſtitutione. Quod prudentis eſt·quod in quocunqꝫ optimum eſt· ſi poſſit ſuum facere. ¶ De ſecundo ſcilicet exemplo malum fugiendi· patet quod vnius increpatio vel flagellatio terrorem incutit alteri: Iuxta illud Prouerb.xxj. Mulctato peſtilente ſapientior erit paruul⁹. Vn̄ in prouerbijs ſapitum dicitur. Qui ex alterius vitio ſapiens emendat ſuum. Hinc ꝛ Ouidius de arte libro.iij. Diſcite ab alterius veſtris timuiſſe q̄relis. Et Tibullius. Dolore alterius didicit poſſe carere ſuū. Et Cato vbi ſupra. Que fugias vita eſt nobis aliena magiſtra. ¶ Tandem vero de tertio emolimento ·adiungit Salomon. Et ſi quiſpiam ſcilicet homo vel·diabol⁹ preualuerit contra vnū· duo reſiſtent ei·ſcilicet inuicem adiuuātes ꝛ conſolantes·ac ſimul pro inuicem intercedentes aut orantes. Vt enī legitur Prouerb.xviij. Frater qui adiuuatur a fratre ē q̄ſi ciuitas firma. Poſt illa vero tria emolimenta expreſſa ſubiungitur·q funiculus triplex difficile rūpitur. Et appellat triplex funiculus methaphorice predictum triplex emolimētum·quod conſequitur quis ex competenti ſocietate. Vel etiā triplicem funiculum vocat Salomon ſocietatem trium·ac ſi dicat: Si tam multiplex habent emolimentum ſocietatis ſue duo conuiuentes·multo mag̃ tres aut plures. Bonorum nanqꝫ pluralitas ſociorum producit quod optimum eſt multitudinem exemplorum· ideo ad proficiendum in bono eſt vtilis. Iuxta illud Catonis. Multorum diſce exemplo que facta ſequaris. Nec ſolum aliquando expedit puero meliores habere ſocios in moribus vel ſciētia quos ſequatur·ſed etiam minus prouectos·quos magis ac magis precedere nitatur·iuxta illud Ouidij in libro de arte.iij. Tunc bene fortis equus reſerato carcere currit·cū quos pretereat quoſqꝫ ſequatur habet. ¶ Porro in eligendo ſocio vel ſocietate neceſſaria eſt prudentia·ꝛ in ſeruando concordia·ꝛ in perſeuerando conſtantia. ¶ Prudentia quidem vt eligatur fidelis ꝛ moribus habilis vel amabilis·ꝛ exercitio vel ſtudijs equalis. ¶ De primo·id eſt·de fidelitate·oportet quod ſit fidelis ꝛ in verbo ꝛ in commiſſo. In verbo ne ſit mendax·quia omnibus recte ſapientibus odioſa eſt mendacitas. Unde dicit Eccl.xx. Qui potior eſt fur q̄ꝫ aſſiduitas viri mēdacis. In commiſſo vero duplici·conſilij ſcilicet ꝛ ꝛ rei. Conſilij ut non reuelet·rei ut non defraudet. De primo dicitur Prouer.xj. Qui ambulat fraudulēter reuelat arcana·qui aūt fidelis eſt celat animi cōmiſſum. ¶ De ſecundo dicit Tullius i libro de officijs.iij. Societatis artiſſimum vinculum eſt arbitrari magna contra naturā eſſe· hominem aliq̄d homini detrahere cōmodi ſui cauſa·q̄ꝫ oīa ſubire incōmoda. ¶ De fideli ſocietate ponit Valeri⁹ li.iiij.c.exēplū laudabile. Damon inq̄t ꝛ phycias Pythagore diſciplinā fidelē int̄ ſe iunxerūt amicitiam vt cū

alterum ex his Dionyſius ſiracuſanus
tyrannus interficere vellet· ꝛ nec tp̄s ab
eo quo priuſq̄ periret domum profectu-
rus ordinaret res ſuas impetraſſet· alter
tandem ſe pro eius reditu tyranno dare
non dubitauit· Appropinquante au-
tem prefinita die nec illo redeūte· vnuſ-
quiſq̄ ſtultitie temerarium ſponſorem
damnabat· at is nihil ſe de amici con-
ſtantia metuere preiudicabat. Eodem
itaq̄ momento ꝛ hora Dionyſio cōſti-
tuto qui eam acceperat ſuperuenit ꝛ ad-
miratus tyrānus amborum animū ſup-
plicium fidei remiſit· eoſq̄ inſuper ut ip-
ſum in ſocietatem amicitie tertium ſoda-
licij gradum reciperēt rogauit· hec Va-
lerius. Et hoc exemplum conſonat ver-
bo ſupdicto· qđ Eccleſiaſtices· iiij. legit·
ſcꝫ· Funiculus triplex difficile rumpitur.
De ſecūdo aūt qđ in ſocio requiren-
dum eſt· ſcilicet de morum habilitate vł
aptitudine· patet ꝙ pueris precipue tam
bonis q̄ diſcholis prouidēdū eſt de bo-
na ꝛ morigerata ſocietate· bonis ſcilicꝫ
ne malorum exemplis ꝛ colloquijs puer-
tantur· ꝛ etiā diſcholis ut bonoꝝ exem
plis ad bonū ꝯuertātˀ ꝛ h̄ maxie qm̄ etas
illa ad vtrumlibet formabilis eſt: Iuxta
illud qđ ſcriptum eſt: Cuꝫ ſancto ſanctꝰ
eris· ꝛ cum peruerſo ꝯuerteris. Ideo di-
cit Cato: Proximus eſto bonis· ſi non
potes optimus eſſe. Cum tibi vel ſociū
vel fidum queris amicū. Non tibi for-
tuna eſt hominis· ſed vita petēda. Pre-
cipue quoq̄ inter bonos commendabi-
lis eſt ſocietas· iuxta illud Tullij de offi-
cijs. ij. Omnium ſocietatum nulla preſtā
tior eſt· nullaq̄ firmior q̄ cum boni mo-
ribus ſimiles familiaritate coniuncti ſūt
Nihil eſt enī amabilius nec copulatius
q̄ morum ſimilitudo bonoꝝ. Hinc etiā
conſonat Matheus in libro de Tobia
dicens: Et redolet melius iunctura bo-
noꝝ. Plus nāq̄ ſapiūt lilia mixta roſis
Ecōtra vo de ſocietate mala· dicˀ Plau
tus in aulularia. Inſipientium ꝛ repro-
borum facilius ſuſtinetur odium· q̄ col-
legium. Propter hoc in lege prohibetˀ
iniungi aſinus cum boue· id eſt· ſtolidus
cum prudente· vel rudis cum obediente
Hinc ꝛ Amos. iij. Nunquid ambula-
bunt pariter duo niſi eis cōuenerit: Cui
conſonat etiam apoſtolus. ij. ad Cor.
vj. dicens: Que participatio iuſticie cū
iniquitate· aut que ſocietas luci ad tene-
bras: Que autem conuentio chriſti ad
Belial: Siquideꝫ ꝛ boni plerumq̄ ma
lorum exemplis auertuntur a bono· ſm
illud Eccl. xiij. Qui tetigerit picē inqui-
nabitur ab illa· ꝛ qui communicauerit ſu
perbo induet ſuperbiam. Et etiam col-
loquio· ſm illud. j. ad Corinthios. xv.
Corrumpunt mores bonos· colloquia
praua. Hinc ꝛ Augꝰ in libro confeſſio-
num. ij. recolens ſtatum iuuētutis ſue·
cō querit ſe malos ſocios habuiſſe· quo-
rum colloquijs deprauatur· hoc modo.
Tanta inquit ſocietate preceps ibam:
vt inter coetaneos meos puderet me mi-
noris dedecoris· q̄bꝫ de flagitijs ſuis glo
riantibus· libebat facere nō ſolum libidi
ne facti· ſed etiam laudis. Quid dignū
vituperatione niſi vitium: At ego ne
vituperarer vitioſior fiebam· ꝛ vbi non
ſuberat: quo admiſſo perditis equarer:
fingebam me feciſſe qđ nō feceram· ne eo
viderer abiectior quo eram innocētior:
ecce cum quibus comitibus iter agebam
platearum babylonie· ꝛ in eius ceno vo
lutabar· tanq̄ in cynamomis ꝛ vnguen
tis· ꝛ in eius vmbilico quo tenatius here
rem me calcabat inimicus inuiſibilis· et
ſeducebat me· quia ſeductilis eram· hec
Augꝰ. Ceterum in eodem ſocio plerūq̄
aliqua ſunt imitanda ꝛ aliqua euitan-
da· ſicut vite ſuper ſpinas exuberante
fructus colligitur· ꝛ ſpina relinquitˀ· iuxta
illud Mathei. vij. Nunquid colligunt
de ſpinis vuas: Hinc ꝛ Proſper in li.
epigrāmatum. Nature quiſq̄ propriuꝫ
non ſpernis honorem. In q̄cūq̄ boīum
q̄ tua neſcis ama: Sit tū p̄uos ut inter

ↄcordia mores. Nullaq; ſint pacis fędera cum vitijs. De tertio vero qđ ī ſocio requiri cōuenit. ſcilicet de ſtudiorum vel exercitiorꝫ parilitate. dicit Ouidius in li de pōto. Scilicet ingenijs aliqua eſt cōcordia iūctꝫ. Et ſeruat ſtudij fędera q̄ſq; ſui. Ruſticus agricolam. miles fera bella gerentē. Rectorem dubię nauita puppis amat. Hoc eſt qđ dicitur Ecci. xiij. Omne animal diligit ſimile ſibi. ⁊ omnis caro ad ſimilem ſui cōiungetur. Sic ⁊ oīs homo ſimili ſibi ſociabitur. Et in eodem xxvij. Volatilia ad ſibi ſimilia conueniunt. Hinc ⁊ Symmachus patritius in epiſtolari ſuo. Natura iḡr gaudet ęqualibus. ⁊ familiare ſibi eſt eſſe qđ ſimile eſt. Et ut dicit Seneca in li. de naturalibus quęſtionibus. j. Equa libertas. q̄ ſcilicet cōuenit inter ſocios. inter nullos magis eſſe debet. q̄ inter philoſophos. id eſt. amatores ſapientię. Hęc de prudentia quę in eligendo ſocia eſt obſeruanda.

De concordia ſociorum ⁊ ſtabilitate. Cap. XXXIII.

Porro de cōcordia quę in obſeruāda ſocietate eſt neceſſaria: Sciendū. q inter ſocios ſeruatur concordia per tria. Primū quidem per humilitatem ſcilicet ut quilibet aliquando malit credere vel acquieſcere ſocio q̄ ſibi. iuxta illud apud Catonem. Vincere cum poſſis: interdum cede ſodali. Ad hoc neceſſaria eſt patiētia de qua Greg. in moral. Patiētia inq̄t vera eſt. quę ipſum etiā amat quem tolerat. Econtra vero dicit Plautus in aulularia. Res nimium ſingularis eſt. hō parem ferre non patiēs. Denique vero per taciturnitatem ſcilicet ut nihil dicat qđ grauare debeat comitem. iuxta illud eiuſdem. Quod pudeat ſocios. prudens celare memento. Malus enim iudicatur ſocius qui ad ſociorum accuſationē eſt pronus. Vnde ⁊ proiectus eſt accuſator fratrum. i. diabolus a dn̄o. ſicut legitur Apoc. xij. Et reuera accuſatio pueri quanq; maioris eſt ponderis q̄ adulti. iuxta illud Senecę in declamationibus li. v. Nihil eſt inquit puero teſte certius q̄ ad eos annos peruenit. ut intelligat. et nō ad eos quibus fingat. Et propter hāc etiā taciturnitatē. ſ. ſecreta celandi. dicit Cato. Conſiliū arcanū: tacito cōmitte ſodali. Tertio per morꝫ conformitatē iuxta illud Varronis ad athenienſē auditorē. Alit cōcordiā. mores ad cohabitātiū aīos formare. Vel ut Ennodius ait: Nemo in altero mores amplexatur niſi quos in ſe formauerit. In hoc etiā modū ſeruari oportet. Hęc aūt virtus qua mores ad cohabitantiū animos formantur. moralitas vocatur. quę ſic deſcribitur: Moralitas eſt ſeruata propria virtute iuſte ac pie aliorꝫ vitę ſe cōtēperare. Vbi notanda ſūt duo. ſcꝫ ut aliorꝫ moribus ſe conformet. ⁊ a virtute propria nō declinet Ideo inquā alijs ſe conformet. quia ſicut dicit Aug. in li. confeſſionū: Turpis eſt omnis pars vniuerſo ſuo non congruēs Propter hoc etiam idē dicit ad Ianuariū li. i. Cū romā inquit Ambroſius venio ieiuno ſabbato: cū hic ſū nō ieiuno. Sic ⁊ tu ad quā fortaſſis eccleſiā veneris eius morem cuſtodi. ſi non vis cuiq; eſſe ſcandalo. nec quēq; tibi. Ideo autem dixi ne a virtute propria declines. quia ⁊ ſi ſimilitudo corrupta ſit in aliquo. nec ſic etiā mali mores aliquatinus ſunt imitandi. iuxta illud Exodi. xxiij. Nō ſequaris turbam ad faciendū malū. Vñ dicitur Hieremię. xv. Conuertentur ipſi ad te ⁊ tu nō conuerteris ad eos. Ideo dicitur in puerbijs ſapientū. Inter oīa ſint diſſimilia hic ppl'o conueniat frōs noſtra. i. exterior modeſtia. Sic etiā intelligitur illud apli. j. ad Corꝫ. ix. Oībus oīa factus ſū ⁊c. Hinc etiam Seneca ad Luciliū epla. v. Inter bonos inq̄t ⁊ publicos mores tēperetur vita. ſ. vt nec nimis ſit ſeuera. nec nimis remiſſa. Hęc de ↄcordia in ſeruādo. De ſtabilitate vero ſiue conſtantia in permanēdo. dicit Sidonius in eplari ſuo li. iiij.

Sodales vetuſtos nūq̄ꝫ ꝓ frequentium
nouitate faſtidias. Alit̄ enī videberis ſic
amicis vti quaſi floribus quamdiu gra/
tis. Huic etiam conſonat illud Eccl. ix.
Ne derelinquas amicū tuum antiquū·
nouus enim non erit ſimilis illi. Uinum
nouum· amicus nouꝰ· vetereſcat· ⁊ cum
ſuauitate bibes illud. Hinc refert Sue/
tonius in li. ij. de Auguſto ceſare· ꝙ ami
citias quidem non facile admiſit· ſed cō/
ſtantiſſime retinuit. Itaqꝫ de tali ſocio
ſic eligendo ⁊ cum eo proficiendo ac per/
ſeuerando dicit Boetiꝰ in li. de ſchola/
ſtica diſciplīa. Prudēs diſcipulꝰ ſemꝑ
aliquo conſorte gaudeat cui ꝓpriam cō/
ſcientiam detergere valeat· qui nubila
fortuna diligēter ſubueniat· libellis gau
deant permutatiꝫ· queſtiūculis certatim
commendabili recordatione gradatim·
caſtigationis felicitate conuerſim. Et
ſic inter eos mutue dilectionis integritaſ
permaneat· primeui temporis ros inſtil/
lans· ī medio inundanſ· in fine vero ine/
brians exiſtat· hec Boetius. Nō ſolum
cauendum eſt pueris a noxio comitatu·
ſed etiam a pernicioſo famulatu. Unde
idem quoqꝫ Boetiꝰ ibidē. Lotricis etiā
inquit ac vetularum remotio ſummope/
re captanda eſt· ne dum venerit aliquid
ſuggerat inquinatuꝫ· vel a mancipio ex
trahat permolitū· qꝛ mancipiorum rara
reperitur clemētia· rarior qꝫ in agone cō
ſtantia. Ue autē ſeducenti mancipio in
qua confidit dominantis plenaria dile/
ctio. Seruus bilinguis procul expella/
tur· et ipſius imminente nequitia ſtatim
deponatur· licet conſanguinitate proxi/
mus exiſtat· ſeruorū quippe crudelitate
multos vidimus iacturaꝫ incurrere· hec
ille. Cauenda eſt autem in ſociali vita et
familiaritas nimia ⁊ affectio immodera
ta. Familiaritas inqꝫ iuxͣ phm dicentē:
ꝙ familiaritas nimia parit contemptū.
Ideo dicit Plautꝰ vbi ſupra. Nemini
te nimis ſodalē feceris. Et Apuleiꝰ in li.
de deo Socratis. Parit ꝯuerſatio ꝯtē/
ptum· raritas ꝯciliat ad āmiratione· af/

fectio alit· que ſi eſt immoderata degene
rat in libidinem. Unde Augꝰ in li. con/
feſſionum. ij. dicit de ſeipſo. Olim inquit
dum eſſem iuuenis amare ⁊ amari erat
mihi dulce· ſed non tenebatur modꝰ ab
animo vſqꝫ ad animum· quatinus eſt lu
mīoſus limes amicitie. Nam exalabant
nebule de limoſa cōcupiſcētia carnis· et
ſcatebra pubertatis· ⁊ obnubilabāt cor
meum ut non diſcerneret̄ ſerenitas dile/
ctionis a caligine libidinis. Utrumqꝫ
nimirum in confuſo eſtuabat· et imbe/
cillem etatem rapiebat per abrupta cu/
piditatum atqꝫ merſabat gurgite fla/
gitiorum· inualuerat ſuper me dn̄e ira
tua ⁊ neſciebam. Idem in li. iij. Uenam
amicitie coinquinabam ſordibus cōcu/
piſcentie· cādoreqꝫ illius obnubilabam
tartaro libidinis. Deinde in li. iiij. ponit
expreſſum exemplum de quodam ſocio
⁊ amico ſuo· immoderate a ſe dilecto di/
cens: Cōparauerā amicum ſocietate ſtu
diorum nimis carum· mihi coeuum ⁊ ef/
florentem flore adoleſcentie. Sed nōdū
ſic amicus erat· ſicut eſt amicitia vera· qꝛ
non eſt vera· niſi cū eā tu domine agglu/
tinas inter coherentes ſibi charitate per
ſpiritumſanctū in cordibus diffuſa. Sꝫ
tamen dulcis erat nimium cocta feruore
parilium ſtudiorum. Et ecce tu imminens
dorſo fugitiuorum tuorum deus vltio/
num ſimul ⁊ fons miſericordiarū q̇ nos
miris modis ad te conuertis· ecce abſtu/
liſti euꝫ de hac vita cū vix expleſſet annū
etiam amicitia mea. Quo dolore conte/
nebratum eſt cor meum· eratqꝫ mihi pa/
tria ſupplicium· ⁊ quicquid cum illo coī/
caueram· ſine illo in immanem verterat
cruciatum. Soluſqꝫ fletꝰ erat dulcis m̄
⁊ ſucceſſerat amico meo in delitijs animi
mei. Itaqꝫ miſer eram ⁊ miſer eſt omnis
animus vinctus amicitia rerū mortaliū·
⁊ dilaniatur cum eas amittit· ac tunc mi
ſeriam qua miſer erat etiā antequā amit
teret illas ſentit. Sic ego m̄ loco infelix
remanſeram vbi nec eſſem· nec inde rece/
dere poſſem. Et vt me facillime ⁊ intime

penetrauerant dolor ille·niſi quia fuderam in harena cor meum·diligendo moriturum quaſi nō moriturum. Maxime quippe me recuperabant alioꝝ amicoꝝ ſolatia cū quib⁹ amabam qđ non pro te amabam. Et hęc erit ingens fabula ⁊ lōgum mendaciū cuius adulterina ꝯfricatione corrūpebatur mens noſtra. Erāt ⁊ alia q̄ in amicis ampli⁹ capiebant animum: videlicet colloq̄ ⁊ corridere· vicifſim obſequi·beniuole ſimul libros dulciloquos legere·pariter nugari ⁊ ſimul honeſtari·interdū ſine odio diſſētire·ipſaq̧ rariſſima diſſentione conſenſiones plurimas condire·docere aliq̄d ad inuicē·aut diſcere ab inuicem·abſētes cū modeſtia deſiderare·veniētes cum lętitia ſuſcipere His ⁊ hmōi ſignis a cordibus amantiū ⁊ redamātium procedentib⁹ per os ꝑ linguam ꝑ oculos·ac mille motus gratiſſimos quaſi fomitibus aīos conflare·⁊ ex pluribus vnū facere·hoc eſt qđ diligit̄ ī amicis. Sicq̧ diligitur ut rea ſibi humana conſcientia ſit·ſi amantem nō redamauerit·nihil querēs ex eius corpore pręter indicia beniuolētię. Hinc luct⁹ ille oritur ſiq̄s moriat̄·ac tenebre dolorū ex amiſſa vita moriētiū. Ab vo btūs q̄ amat te·⁊ amicū in te·⁊ inimicū ꝑpter te. Nullum enī carū ſolus amittit·cui omnes in illo cari ſūt qui nō amittitur· hęc Aug.

Qualiter pueri ad omnes homines ſe debeant habere. ·Cap·XXXIIII·

Deniq̧ docēdi ſunt pueri·qualiter ad oēs homines habere ſe debeāt·⁊ inter eos cōuerſari videlicet qualiter ad ſuperioreſ·qualiter ad inferiores·⁊ qualiter ad pares. Qđ ſic docet Hugo de ſācto Victore in li. de nouitioꝝ inſtitutiōe: Diſcretio inquit pſonaꝝ q̄tū pertinet ad dilectionem habēda eſt ſm meritum: q̄tū vero ad venerationē ſm ętatem ⁊ officiū· Meliores ſiquidē diligere· Supiores debemus honorare q̄ȝ par eſt cōtumacia ſiue in eo qui ꝑpter inferiorē gradū in homine virtutē deſpicit·ſiue in eo q̄ ꝑpter inferiorem vitā ſuperiorē gradū contemnit. Iſtis igitur honor·illis impendat̄ amor ſic tñ ut honor iſtoꝝ ſit voluntarius·⁊ illoꝝ amor venerādus. Reuerentia·n·ſine amore magis ſeruilis eſt·⁊ amor ſine reuerentia puerilis iudicari debet. Sex deniq̧ modis diſcretionē perſonaꝝ habendā ex his colligimus·trib⁹ ſm dignitatē·⁊ trib⁹ ſm cōuerſationē· Scdm dignitatem ſuperiorib⁹ obedientiā·timorē obſequium ⁊ venerationē debem⁹ exhibere. Cū ęqualibus parē ⁊ concordiā cuſtodire inuicem obſequio beneficio ⁊ honore pręuenire·in oī actione ⁊ verbo ſuperiorē locū eis tribuere· Et ſiquādo fortaſſis in aliquo negocio eos pręire cogamur·cū omni humilitate ⁊ reuerētia facē nō ꝗcipere ſed demōſtrare·⁊ ſi eos cōtigerit pręcedere cum alacritate ⁊ deuotione quaſi ex neceſſitate ſubiecti obedire. Inferiorib⁹ ſemꝑ bñficiū ⁊ auxiliū impendere·nūq̧ improperare ſiue cōtumelia corripere·ſiue ſuꝑbia gubernare·ſiue crudelitate caſtigare·cū pietate fouere· venerationē non exigere·ſocietatē ⁊ ęqualitatē amare·maiorib⁹ ꝑ timorē ſubdi·ęqualibus per charitatem obſequi·minorib⁹ ꝑ humilitatem coęquari·pręcipientib⁹ parati·obediētibus modeſti·maledicentib⁹ taciti·laudātibus verecūdi. Item ſm cōuerſationem ſuperiorib⁹ quidē in oī loco ⁊ in omni oꝑe vel ſermone ſtudeam⁹ reuerētiā exhibere·⁊ quicq̄d egerint aut vbicūq̧ fuerint·virtutis exemplū imitet̄ quodāmodo tacitū cōſortiū cooperādi nunq̄ pręſumamus expetere. Negligentes vero ⁊ maxime illos quoꝝ opera vel ſtudia reprehenſione digna apparēt·tali nos cautela declinare oportet ut ⁊ fugiam⁹ qđ faciūt ⁊ tamē iudicare nō preſumamus qđ ſunt. Cogitem⁹ in eiuſmodi nobis atq̧ dari exemplū·neq̧ ꝑmitti iudiciū·quia ħ fortaſſis in eis ignorātia ſiue infirmitas excuſat·qđ ſi a nobis fieret

excuſationē nō haberet. Cū medijs ⁊ equalibus tāta nobis pacis ⁊ cōcordie ſeruande diligentia ſit·ut ī nullo vnq̄ȝ negocio q̄ȝtū in nobis eſt fratna dilectio pturbet' ſtudeam⁹ iniuriā eis vnq̄ȝ aut moleſtiā inferre. Illata vo ꝓpt' amorē fratne charitatis equo aīo ſuſtinere·nihil cōtētioſe vel arrogāter erga eos agere· ſed parati ſemp in oī ope· ⁊ ptinaciter inſiſtētib⁹ cedere·⁊ laborātib⁹ libēter ſubuenire. Et qm̄ inter pares nōnūq̄ȝ peruerſa quedam virtutis emulatio eſſe ſolet·operā nr̄am neq̄ȝ ingeram⁹ nolentib⁹ neq̄ȝ petentib⁹ ſubtrabam⁹ q: in vtroq̄ȝ liuoris ſuſpicio eſſe pōt·Siqn̄ aūt in aliquo forte negocio laborantib⁹ opē ferre cupimus·tanta hoc hūilitate ⁊ māſuetudine faciendū eſt ut hiſdem ipſis manifeſtū ſit·ꝙ nō excellentiā operis ſ; cōſortiū queram⁹ labori. hec Hugo. De h̄ etiā Seneca loquitur in li. de·iiij. ꝟtutib⁹. Dēs in qt pares tibi feceris ſi nec inferiores ſupbiēdo cōtemnas·nec ſuperiores recte viuēdo timeas. Cūctis eſto benign⁹·nemini blād⁹·paucis familiaris·oīb⁹ equus Senior eſto in dicio q̄ȝ ſermone· vita q̄ȝ vultu· nec tue bone fame ſeminator ſis·nec inuid⁹ aliene. Que noſti ſine arrogātia poſtulanti impartias que aūt neſcis ſine occultatione ignorantie tibi poſtula impartiri. Ceterum nec tua defleas nec aliena mireris non ſis arrogans non audax. Submittas te non ꝓijcias grauitate ſeruata·admone libēter·reprehēde patiēter·alienorum vitioꝝ nec curioſus ſis· nec acerbus reprehēſor·nec cum exprobratione corrector·ita ut admonitionē hylaritate preuenias. Dicenti ḡ eſto tacitus auditor· requirēti facile rn̄de·cōtendēti facile cede·hec Seneca. Ceteꝝ de pſonaꝝ reuerentia ⁊ honore qui ſ̄m legē ⁊ rationē ſiue ꝓpter naturā ſiue ꝓpter etatē. ſiue ꝓpt' officiū·ſiue ꝓpter mores · aut vite ſāctitatem·debet illis ab oīb⁹ exhiberi·plenius dictū ē ſuperi⁹ in ſecūdo hui⁹ opis libro vbi actuȝ eſt de reuerentia dei. Hec igit' ad preſens dicta ſufficiāt de paruuloꝝ eruditione que maxime exercenda eſt in puerilitate.

De regimīe vel diſciplina adoleſcentie. ·Cap·XXXV·

Cum autē annis puerilibus decurſis ad etatē puenerit adoleſcētie·tūc etiam plurimis eoꝝ ꝓpter etatꝭ ꝓnitatē ad malū valde neceſſariū eſt frenū diſcipline·qd̄·ſ·nō ſolum a ſuperiorib⁹ vel magiſtris debēt īcipere·ſed etiā ipſimet ꝓpter vſum rōnis ſibimet imponere. Nā de ꝓnitate illius etatis ad malum dicit' a dn̄o Ben. viij. Senſus ⁊ cogitatio hūani cordis in malum prona ſūt ab adoleſcentia ſua. Un̄ ſicut dic̄ Saluſti⁹ in catbilinario. Adoleſcentiū aī molles ac fluxi·haud difficile capiunt'·ſ·a diabolo vel peccato. Hic ⁊ Claudianus in minori volumine. Teneris eſt lubrica morib⁹ etas. Ideo cōfitetur Aug. de ſeipſo in li. confeſſionū. ij. dicēs: Exarſi dn̄e aliqn̄ ſaciari inferius in adoleſcētia·⁊ ſilueſcere vmbroſis amoribus auſus ſum·⁊ cōtabuit ſpes mea·et cōputrui corā oculis tuis·mihi placēs et placere cupiēs oculis hoīuȝ. Itaq̄ȝ ꝓna eſt adoleſcētia maxime ad tria mala· Primo·ſ·animoſitatis·i·iracūdie timide vel ſupbe·iux̄ illud Senece in Create. Iuuenile inqt eſt vitiū regere nō poſſe impetū. Et de tali dicit' Eccl. i. Iracūdia animoſitatis ei⁹ ſubuerſio eſt illius. Deniq̄ȝ ad malū luxurie·iuxta illud Salomonis Prouerb. vij. loquētis de meretrice: Conſidero inqt vecordē iuuenem q̄ trāſit p plateas iuxta angulū ⁊ ꝓpe viā dom⁹ illi⁹: Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio preparata ⁊c̄. Et poſtea inquit: Statim ſequit' eā q̄ſi bos ductus ad victimā·⁊ quaſi agnus laſciuiens ⁊ ignorās ꝙ ad vincula ſtult⁹ trahat'·donec trāſfigat ſagitta iecur ei⁹·velut ſi auis feſtinet ad laqueū·⁊ neſcit q: de periculo aīe illius agitur·iuxta illud Ouidij de faſtis. v. Cū iuuenilib⁹ annis

luxuriāt aī corpaq; ipſa viget. Idē in li. ſine titulo.i. Que bello eſt habilis veneri q̄ȝ cōuenit etas. Cōtra hec duo mala dicit̄ Eccleſiaſtes.xj. Letare iuuenis ī adoleſcētia tua.ſ.ꝯ malū iracundie tumide ⁊ in bono ſit cor tuum in dieb⁹ iuuētutꝫ tue. ſ.ꝯ malū luxurie. Vñ poſtea ſequitur. Aufer irā a corde tuo ⁊ maliciā amoue a carne tua. adoleſcentia enī ⁊ voluptas vana ſūt. ¶ Tertio ad malū totius diſſolutionis ⁊ laſciuie. iuxta illud Senece in li. declamationū.j. Torpent inquit ingenia deſidioſe iuuentutis.ſ.a bono. nec vni⁹ honeſte rei labore vigilāt ſed cantandi potius ſaltandiq; obſcena ſtudia effeminatos tenēt. Deniq; capillum frāgere ⁊ ad muliebres blādicias voces extenuare. mollitie corpis cū feīs certare. ⁊ īmūdiſſimis ſe mūditijs excolere noſtroꝝ adoleſcētiū ſpecimē eſt. Molleſ eneruēſq; nati. in vitio manēt expugnatores aliene pudicitie negligētes ſue. hec Seneca. Et recte dic̄ expugnatores aliene ꝛc. quia nō ſolū concupiſcūt. ſed etiā cōcupiſci volūt. iux̄ illd̓ Hieronymi ad dōmonē. Nō erubeſcit inqt iuuenis cuius decore veneres fluūt. nobiliū dom⁹ luſtrare. matronarū ſalutationib⁹ inherere ꝛc. Ad huiuſmodi laſciuiā iuuenilē ptinet illud deteſtabile īuitatoriū. videlicet adoleſcētiū ſeinuicem ad huiuſmodi exhortantiū ⁊ puocātiū. ħ modo ſicut legit̄ in li. ſapiētie.ij. Venite inquiunt ⁊ fruamur bonis que ſūt. ⁊ vtamur creatura tāq; in iuuētute celeriter. vino p̄cioſo ⁊ vnguētis nos impleam⁹. ⁊ nō p̄tereat nos flos tēporis. Coronemus nos roſis añq; marceſcāt. nullū pratū ſit qđ nō ptranſeat luxuria noſtra. Nemo noſtꝝ ſit exors luxurie noſtre. vbiq; relinquamus ſigna letitie. qm̄ hec ē pars noſtra ⁊ hec eſt ſors. Propt̄ hāc multiplicē adoleſcetie prauitatē in malo. dicit Aug. in li. de ciuitate dei.xxj. Infantiā quidē ſine vllo reniſu carni ſubiacet. pueritia q̄ȝ quia nondū ratio pugnā ſuſcipit. fere ab omnibus vitioſis delectationib⁹ iacet. Verūtm̄ qr nōdū p̄cepti capax eſt infirmitas mentis. ſaluat̄ p ſacramēta mediatoris Cū aūt puentū fuerit ad etatē q̄ iā p̄ceptum capit ⁊ legi imperio ſubdi pōt. nec ad dānabilia peccata pducat bellū contra vitia ſuſcipiendū acriterq; gerēdū ē. ⁊ ſiquidē nōdū victoriaꝝ ꝯſuetudine roborata ſūt facili⁹ vincūt̄ ac cedūt. Si autem vincere ꝯſueuerūt ⁊ imperare. laborioſa ſuperāt̄ difficultate. nec id veraciter atq; ſinceriter fit niſi delectatiōe vere iuſticie que eſt in chriſti fide. Nam ſi lex iubens aſſit ⁊ ſpūs adiuuās deſit. p ipſā phibitionē deſiderio peccati creſcēte atq; vincēte. reat⁹ etiā p̄uaricationis accedit. Nonnūq; ſane apertiſſima vitia q̄buſdā vitijs occultis ſupāt̄ que v̄tutes eſſe putant̄ in quib⁹ regnat ſupbia ⁊ quedā ſibi placēdi altitudo ruinoſa. Tunc itaq; victa deputāda ſūt vitia cum dei amore vincūt̄ qui nō niſi a deo p mediatorem dei ⁊ hoīū datr̄. q̄ fact⁹ eſt particepſ mortalitatis noſtre. ut nos ptcipes faceret diuinitatis ſue. Pauciſſimi vero tante felicitatis extāt ut ab ipſa ineūte adoleſcentia nulla dānabilia peccata cōmittant. vel in flagitijs vel in facinorib⁹ vel in nepharie cuiuſq; impietatis erroribuſ ſed magna ſpūs opprimāt largitate qcqd in eis dñari poſſit carnali delectatione. Plurimi v̄o p̄cepto legi accepto cū prius vitijs p̄ualētib⁹ victi. ⁊ p̄uaricatores eius effecti ſūt. tūc ad gratiā adiutricem cōfugiūt. qua fiāt ⁊ amarius penitēdo ⁊ vehementius pugnādo q̄ȝ pri⁹ deo ſubditi. ⁊ ita victores prepoſita mēte carni. hec Aug. In quibus.ſ. v̄bis notandum eſt primo qđ adoleſcēs multo grauius peccat puero. ppt̄ liberiorē vſum rationis. ⁊ capacitatē p̄cepti ac phibitiōis Itaq; phibitio auget deſideriū peccati niſi aſſit gratia ſpūſſancti. iux̄ illud Ouidij ſine titulo. li.iij. Nitimur ī vetitū ſemper cupimuſq; negata. Sic interdictis imminet eger aquis. ¶ De hinc etiā ep in quibuſdā adoleſcētibus eſt continentia ſuperba ⁊ ſimulata. qui ſcilicet ideo

continēt ut ſibi vel alijs placeāt. Tales fuerunt virgines fatue· que lāpades qͥdē id eſt·corpora p cōtinentiā pura ⁊ nitida habuerūt·ſed ſine oleo·i·cōſcientie nitore vel charitate. Vñ beatus Bern. Caueamus inquit ne vaſoꝝ noſtroꝝ vacuo ſplendore decepti ſero habeam⁹ conqueri ꝙ lāpades noſtre extinguuntur. Ego ſiquidem reor nec illas quidē accēſas fuiſſe que tūc videbant̄ extingui· quia nec ſumpſerunt oleū ſecū ſed vitrea poti⁹ ꝙ̄ ignea claritate fulgebāt. ¶Tertio etiā notandū eſt in verbis predictis Auguſtini·qꝺ nullus precipue adoleſcēs vere continēs eſſe pōt·niſi dono dei. Ideoꝗ precipue in etate tali·hac de cauſa inſiſtendū eſt orationi: Juxta illud ſapiētis in li. ſapientie. viij. Puer inqͭt erā ingenioſus ⁊ ſortitus ſum animā bonā ·⁊ cū eſſem magis bonus·veni ad coinquinatum corpus·⁊ ut ſciui qm̄ aliter nō poſſum eſſe cōtinens niſi deus det· ⁊ hꝫ ipſuꝫ erat ſapientia ſcire cui⁹ eſſet hꝺ donū·adij dn̄m ⁊ deprecatus ſū illū ·⁊ dixi ex totis precordijs meis·deus patrū meoꝝ ⁊c. ¶Quarto etiā notandū eſt ibi·ꝙ ī adoleſcentia bello ingruēte neceſſe eſt omnino vincere aut vinci ·ideo adoleſcentem oportet armis ſpūalibus accingi· de qͥbus dicit̄ Eph. vj. Induite vos armaturam dei·ut poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Hec armatura q̄ tangit̄ ibi eſt cingulū caſtitatis·lorica iuſticie·calciamentū boni exempli· ſcutū fidei· galea ſpei·⁊ gladius orationis ſpūalis qui eſt verbū dei. In his ergo vicere poterit ut ei merito ⁊ illud dici poſſit. j. Joh. ij. Scribo vobis adoleſcētes qm̄ viciſtis malignū· Vel illud qꝺ p⁹ea ſeqͭt̄· Scribo vobis iuuenes qꝛ fortes eſtis ⁊ verbū dei in vobis manet·⁊ viciſtis malignum. Fortes vtiꝗ fuerūt illi adoleſcentes ·ſ· machabei· qñ non ſoluꝫ hoſtes ſed etiā ſemetipſos vicerūt·ut legit̄. ij. Machab. vij. Hoꝝ enim vnus linguā poſtulatus ad cruciatū cito protulit ⁊ manus cōſtāter extendit atꝗ fiducialiter ait: E celo iſta poſſideo·ſed ꝓpter dei leges hec ipſa deſpicio quā ab ipſo ea me recepturum ſpero·vnde rex ⁊ qui cū ipſo erāt mirabātur adoleſcentis animū·ꝙ tamquā nihil duceret cruciatū. Huiuſmodi fortitudo vix ⁊ raro inuenit̄ in ſenibus a quibus tamen exemplū dari deberet adoleſcentib⁹ ſicut fecit ille ſenex Eleaçarus·q̄ pro lege offerēs ſe martyrio ·dixiſſe legit̄ ibidē. vj. Ego quidē ſenectute dign⁹ apparebo adoleſcentib⁹·aut exemplū forte relinquā ſi ꝓmpto aīo ac fortiter ꝓ ſanctiſſimis legib⁹ honeſta morte perfūgar. ¶Quinto etiā notat̄ ꝙ adoleſcens ſi forte contigerit eū in pugna ſuccūbere· mox debet ad penitentie remediū confugere·ſicut fecit adoleſcentior ille filius q̄ accepta portione bonoꝝ a patre ſuo oīa in luxurijs diſſipauit·⁊ poſtea reuertens penituit·ut legit̄ Luc. xv. quem ⁊ pater cū gaudio ſuſcepit·eumꝗ ſtola prima ⁊ annulo ⁊ calciamētis ornauit·in quibus ornamēta ſpūalia deſignant̄·quib⁹ vere penitēs tanquā a morte aīe reſurgēs decorat̄·ſicut ibidē a patre dicit̄: Hic fili⁹ meus mortuus erat ⁊ reuixit· perierat ⁊ inuentus eſt. Hinc ⁊ adoleſcēs fili⁹ vidue mortu⁹ ſuſcitatus eſt a dño·ſic legit̄ ibidem. vij. Paulus quoꝗ in adoleſcētia ſpūaliter mortu⁹ fuit cū in necē Stephani conſenſit·vt legitur Act. vij. Ac poſtmodum reſipiſcens ad vocē domini reſurrexit. ita ut ⁊ ipſe adoleſcētem ſuſcitare meruerit·ut legitur idem. xx.

¶De bonis moribus formādis in adoleſcente.
·Cap ·XXXVI·

Si autem iuxta Varronem obſtupeſcenda eſt optimorum morum in puero conſtantia· multomagis ⁊ in adoleſcente ꝓpter etatis feruorem videtur admiranda ·ſicut dicit Ambro⁹ ſuper Beati imaculati·verbuꝫ illud exponens: Adoleſcētul⁹ ſum ego ⁊ contemptus: Rara inquit eſt

in iuuenibus humilitas· ideoq; mirãda
dum etas viget· dum vires ſolide· dum
ſanguis eſtuat· dum debilitas ignorat·
dum letitia frequentatur. Idem in eodẽ
Iuuentus eſt ad amorem liberior· ad la/
pſum incautior· ad infirmitatem fragili/
or· ad correctionem durior· Idem in li.
j. de interpellationibus ⁊ infirmitate ho
minis. Conſumere inquit me vis pecca/
tis adoleſcentie mee: Pulcre id etatis
ad querelam arripuit· quia magis ad vi/
tium eſſe lubricũ conſueuit. Habet ⁊ pu
ericia innocentiam· ſenectus prudentiã·
iuuentus delinquendi verecundiã· ado/
leſcentia ſola eſt inualida viribus· infir/
ma conſiliis· vitio calens· faſtidioſa mo/
nitoribus· illecebroſa delitiis. Hec Am
bro. Vñ Salomõ Prouerb. xxx. Tria
inquit ſunt difficilia mihi ⁊ quartum pe/
nitus ignoro: Viã aquile in celo. viã co
lubri ſup petrã· viã nauis in medio ma/
ri· ⁊ viam viri in adoleſcentia. Sicut enĩ
priorum trium non apparent veſtigia·
ſic adoleſcentis via hominibus eſt igno/
ta. Cum enim tota ſit plena periculis· ⁊
quaſi penitus inuia· nulli videtur eſſe
peruia. Sic enim difficile in inuio viam
inuenire· ſicut in igne ſtare ⁊ non combu
ri· vel currere ſuper aquam ⁊ non ſubmer
gi. Et reuera ſicut patet ex verbis Augu
ſtini ſuperius poſitis: Nullus adoleſcenti
am immunis a peccato tranſire poſſet ni
ſi gratia dei iuuans ac ducens adeſſet.
Itaq; ſicut dicit Tullius in libro de of/
ficiis. ij. Prima quidem adoleſcentis cõ
mendatio proficiſcitur a modeſtia· dein
de pietate in parentes· in ſuos beniuolẽ/
tia. De hinc etiam facile in optimã par/
tem cognoſcitur· ſi ad viros ſapientes et
claros ac bene conſulentes reipublice ſe
contulerit· ⁊ cum eis aſſiduus ſit· hec Tul
lius. Cui cõſonat· ⁊ illud Ecc. vj. In mul
titudine preſbyterorum· id eſt· ſeniorũ pru/
dentiũ ſta· ⁊ ſapiẽtie illorum ex corde con
iungere· ut omnem narrationem dei poſ
ſis audire ⁊c. Super hoc ⁊ dominus ex/
emplum prebuit adoleſcentibus quãdo
duodennis ſedit in medio doctorum· nõ
quidem docens ſed audiẽs ⁊ interrogãs
vt legitur Luc. ij. Unde dicit beatus
Bern. in quodam ſermone. O humilitas
virtus chriſti· quantum cõfundis ſuperbiã
noſtre vanitatis· paruum aliquid ſcio· vel
potius mihi ſcire videor· ⁊ iam ſimile nõ
poſſum impudenter ⁊ imprudẽter me in/
gerens ⁊ oſtentans promptulus ad lo/
quendum· velox ad docendum· tardus
ad audiendum· Chriſtus cum tanto tẽ/
pore ſilebat· cum ſeipſum abſcondebat:
nunquid inanem gloriã timebat: vtiq;·
ſed nobis non ſibi· hec Bern. At vero
quia pauci mores habent predictos ſci/
licet expreſſos in verbis Tullii· idcirco
plurimi admonitionibus ⁊ increpationi
bus ⁊ correctionibus in eis debent for/
mari. Iuxta illud Virgilii in georgicis.
libro. iij. Hortare viamq; inſiſte domã/
di· dum faciles animi iuuenum dum mo
bilis etas. Ut enim ait Ariſtoteles in li/
bro. j. Ethicorum. Differt non parum ſic
vel ſic aſſueſci a iuuentute. Et Salomõ
Prouerb. xxij. Prouerbium eſt adole/
ſcens iuxta viã ſuam etiã cũ ſenuerit nõ
recedet ab ea. Unde de viro in adoleſcẽ
tia nõ erudito· dicitur Job. xx. Oſſa eius
id eſt· vires anime implebunt vitiis ado
leſcentie ſue· Adoleſcentie vitia vocãtur
oſſa quibus etas illa eſt prona· maximeq;
luxuria ⁊ laſciuia. De quibus ait Tullius
in libro de ſenectute· Adoleſcentẽ pro/
bo· in quo eſt aliquid ſenile· Et ſi iſta ipſa de
fectio virium adoleſcentie vitiis efficiatur
ſepius quam ſenectutis: Libidinoſa enim ⁊
intemperata adoleſcentia effetum cor/
pus tradit ſenectuti. hec Tullius. Unde
de quibuſdam effrenata libidine fruenti
bus dicitur Naum. iij. Corruent in cor/
poribus ſuis· propter multitudinem for
nicationum meretricis ſpecioſe ⁊ grate
Et vbi Hiero. corruent· interpretatur.
lxx. ponunt infirmabũtur. Propter hec
omnia recte dicitur econtra Thren. iij.
Bonum eſt viro cum portauerit iugum
ab adoleſcentia ſua. Itaq; contra

tria pꝛedicta vitia adoleſcentię·tres virtutes pꝛęcipue in eis ſunt formandę· videlicet contra ſuperbam animoſitatem· humilitas·contra libidinem caſtitas·cōtra laſciuiam maturitas. Humilitas formanda eſt per abiectionem q̄ntum ad affectum ·per cōſultationem q̄ntum ad intellectū· per ſubiectionem quā parentibus ⁊ magiſtris ac ſenioꝛibꝰ exhibere debemꝰ ſic dicit Petrꝰ.j.v. Adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioꝛibꝰ. Hinc ⁊ Cypꝛianus martyr in libꝛo de .xij. abuſionibus ſeculi·inter illa ponit adoleſcentem ſine obedientia ⁊ dicit: Sicut in ſenibus ſobꝛietas ⁊ moꝛum perfectio requiritur ·ſic ab adoleſcentibus obſequium et ſubiectio rite debetur·alioquin quomodo in ſenectute honoꝛatus apparebit· qui diſciplinę laboꝛem in adoleſcentia non ſuſtinuerit: hęc Cypꝛianus. Hinc ⁊ beatꝰ Bern̄. in ſermone de circumciſione domini: Eligat inquit homo fidelis ſubiectus eſſe magiſtro·ſub quo voluntas eiꝰ frangatur·⁊ obediētię freno concupiſcētia repꝛimatꝛ· Sitq̨ qd ait ꝓpheta: Im poſuiſti homines ſuper capita noſtra. Nec eſt dedignandum ſeruo qd pꝛęceſſit in domino · ſiquidem non eſt ſeruus maioꝛ domino ſuo. Ieſus nanq̨ cū iam ętate ⁊ ſapientia apud deum ⁊ homines creuiſſet·cum iam duodennis in hieruſalem remāſiſſet a beata virgine et Ioſeph in medio doctoꝛum audiēs illos ⁊ interrogans·iuuentus deſcendit cum illis ·et erat illis ſubditus·et tu ergo·pꝛopter illum ſubditus eſto. Foꝛmanda eſt etiam per conſultationem qua debent a ſenioribus ⁊ magiſtratibus conſilia requirere· ⁊ eis humilitꝛ acq̄eſcere· ſm illud Deut. xxxij. Interroga patrem tuum ⁊ annunciabit tibi· maioꝛes tuos ⁊ dicent tibi. Dicit etiā Sidonius in epiſtolari ſuo libꝛo .iij. Qꝛ plurimū laudis iuuenes moribus ſuis applicant vel acquirunt quotiens de negocioꝛum meritis ambigētes ad peritoꝛum ꝯſilia recurrūt. Pꝛopter humilitatis eius defectum amiſit Roboam filius Salomonis pꝛo maioꝛi parte regnum·ut legitur .iij. Reg.xij. Dereliquit enim conſilium ſenum ·⁊ adhibuit adoleſcentes qui nutriti fuerant cum eo ⁊ aſſiſtebant illi·ac de conſilio eoꝛum voluit aggrauare iugum ſuper populum: et ideo decem tribus receſſerunt ab eo. Unde dicitur de Salomone Eccl.xlvij ꝙ dereliquit poſt ſe īminutuꝫ a pꝛudentia Roboam·qui auertit gentem conſilio ſuo. Hinc etiā dicitur in eodem .x. Sedes ducum ſuperboꝛū deſtruxit deus·⁊ ſedere fecit mites pꝛo eis. Similiter caſtitas per alia duo foꝛmāda eſt·ſcilicet per verecundiam ⁊ ſobꝛietatem. Et hoc contra duo mala quibus periclitatur caſtitas ſcilicet ętatis feruoꝛem ⁊ vitę voluptatem. Nam de adoleſcentię feruoꝛe dicit Hieroꝰ ad Furiā de ſeruanda virginitate. Non ethnei ignes nō vulcania tellus·non veſeuus ⁊ olympus tantis ardoꝛibus ęſtuāt vt iuueniles medullę vino plenę ⁊ dapibus inflammatę. Hūc ardoꝛem moderatur verecundia quę ꝓcacitati eſt contraria. Nam ardoꝛe luxurię ęſtuantes ſolent eſſe pꝛocaces ad rogandum vel etiam rapiendum mulieres· verecundia vero vtrunq̨ cohibet· de q̄ dicit Seneca Lucilio. Verecundia bonum in adoleſcente ſignum eſt. Hinc et Ambꝛoꝰ in libꝛo de officijs.j. Sicut in ſenibus inquit grauitas ⁊ in iuuenibus alacritas·ſic in adoleſcentibus verecundia velut quadam naturę dote commēdatur. Hęc in ipſo coꝛpoꝛis motu geſtu ⁊ inceſſu tenēda eſt. Habitus enim mentis cernitur in ſtatu coꝛpoꝛis·⁊ vox quędam eſt animi coꝛpoꝛis motus. In ipſo quoq̨ coꝛpoꝛis decoꝛe verecundia plus eminet·ita tamen ut ipſum decus non ſit effectum·ſed naturale ſimplex · neglectū potius q̄ expetitum. Sane ſiquid in natura vitij eſt·ars emendet·hęc Ambꝛoꝰ. De vitę voluptate in cibis ⁊ potibus ac ſimilibus·dicit beatus Bern̄. Qꝛ periclitatur caſtitas in delitijs·ſicut ⁊ pietas in negocijs. Ideo dicit Hieroꝰ vbi ſupra

Quicquid ſeminarium eſt voluptatum venenum puta. Nihil enim ſic inflam/mat corpora·membraqꝫ titillat genita/lia ſicut cibus indigeſtus·ructuſqꝫ con/vulſus. Idē. Ventrem cibo diſtentum ⁊ vini potationibꝫ irrigatū voluptas ge nitalium ſequitur·⁊ per membrorum or/dinem ordo vitiorū eſt. Hanc volupta/tem moderatur ſobrietas·de qua dicitur ad Titum.ij. Iuuenes hortare ut ſobrij ſint. Deniqꝫ maturitas ſimilit̄ per duo formanda eſt·ſcilicet per grauitatem et taciturnitatem. Et hoc contra duo ma/la quę ſunt in laſciuia·ſcilicet inſolentia geſtuum ⁊ leuitas verborum. Eſt enim grauitas virtus qua quis actionum ac motuum ſuorum impetus regens ac mo/derās ad competentem moram·⁊ matu/ritatem reducit. Unde pš. In populo inquit graui laudabo te. Et hoc multū decet adoleſcentes·ut qđ in ſenibus eſt ex debilitate·ſit in eis ex virtute·iuxta il/lud Tullij in libro de ſenectute. Adole/ſcentem inquit probo·in quo eſt aliquid ſenile. Hinc ⁊ Ambroſius ſuper Beati inmaculati. Etatis inquit maturitatē pręcurrit quiſquis in adoleſcētia poſitus ſenilem grauitatem induit·⁊ iuueniles animos veterana quadam continentia regit atqꝫ componit. Huius grauitas vel maturitas eſt in eis quaſi auctoritas Unde apoſtolus ſcribit Thimotheo: Nemo adoleſcentiam tuam contemnat hoc eſt·talem te exhibe vt nemo ꝓpter etatem illam audeat te contēnere. Hinc ⁊ Hiero⁹ Nepocianum ſuper hoc com mendat ſcribens ad Heliodorū. Ne/pocianus inquit iuuenis curam habuit vt nullam in ſe daret fabulam rumoris obſceni·ut qui mordebantur ad eius ęta tem·ſtuperent ad continentiam·hilari/tatem frontis temperabat grauitate mo rum·vt in riſu gaudium intelligeres non cachinnū·hęc Hiero⁹. Porro maturi/tas eſt virtus qua cum quadā animi fru ctuoſa quiete quis a verbis non ſolū ſe/dis aut ſuperfluis·ſed etiam vtilibus ſe temperat·iuxta illud pš. Obmutui et humiliatus ſum·⁊ ſilui a bonis. Hoc qꝫ maxime decet adoleſcentem ad reprimē/dum in eo garrulitatem atqꝫ pręſumpti/onem. Unde dicitur Eccl.xxxij. Adole/ſcens loquere in tua cauſa vix cū neceſſe fuerit·ſi bis interrogatus fueris habeat caput reſponſum tuum. In multis eſto quaſi inſcius ⁊ audi tacēs·⁊ ſimul ⁊ quę/rens: In medio magnatorū non pręſu/mas·⁊ vbi ſunt ſenes non multū loqua/ris. Hinc ⁊ exemplū de chriſti adoleſcē/tis taciturnitate induximus pauloante. Sicut ergo dic̄ Ambro⁹ vbi ſupra. Dū ętas in adoleſcente viget·dum ſanguis ęſtuat·dum debilitas ignoratur·dum le ticia frequentatur·grādis morum eſt aſ/ſuefacienda maturitas·quo natura vin/catur. Et huiuſmodi mores dilexiſſe vi/detur dominus in adoleſcente illo·de q̄ dicitur Math.x. Ieſus autem intuitus eum dilexit illum. Verū nullus pōt ad hoc veracit̄ informari vel reformari niſi cuſtodiendo ⁊ implendo mandata dei· iuxta illud pš. In quo corrigit adoleſcē tior viam ſuam·in cuſtodiēdo ſermones tuos. In hoc autem defecit idem adole/ſcens qui audito conſilio domini de om nibus pro ipſo relinquendis abijt mędrēs Erat enī multas poſſeſſiones habens· ſicut legitur ibidem. Non ergo cuſtodi/uit illud pręceptum domini·qđ habetur Luc.xij. Uidete ⁊ cauete ab omni auari tia ⁊c. Porro ad informationem morū in adoleſcentia·multum valet triplex memoria·ſcilicet ſenectutꝫ·⁊ mortis·⁊ fu/turi iudicij aduētus. Senectutis inquā quia tunc non poteſt homo de facili mo res nouos ⁊ īſuetos inducere·ſicut nec ſe nex equus freno aſſueſcere. Unde Sene ca Lucilio. Iuueni inquit eſt parendū· ſeni vtendum. Hinc etiā Eccl.xxv.dici/tur. Quę in iuuentute tua non ꝯgrega/ſti quomodo inuenies in ſenectute tua? Ideo optimū eſt deo in iuuētute ſeruire

ac mores bonos induere · qd eſt hoſtiam
deo fortem ac pinguē offerre. Alioquin
ut legitur Malach. j. Maledictus do/
loſus qui habet maſculum in grege ſuo
⁊ votum faciens immolat debile domi/
no. Nam ut dicit Ambro⁹ vbi ſupra.
Quid poteſt habere laudis · ſi corp⁹ vo
luptatibus effetū · et iam ſenectutis gelu
frigidum ad ſera deuotionis officia de/
poſito iam ſeniorum vigore conuertat?
Non eſt enim corona niſi vbi fuerit diffi
cilis lucta · hec Ambroſi⁹. Et vtiqꝫ cum
nemo poſſit duobus dominis ſeruire ·
multo melius ⁊ vtilius ⁊ honeſtius ē ho/
mini priores annos ſuos cōſumere in ſer
uitio dei qꝫ in ſeruitio mundi vel carnis
vel diaboli. Vñ Salomon Prouerb.
v. Ne des inquit alienis honorem tuum
⁊ ānos tuos crudeli · ſcilicet diabolo · ne
forte impleantur extranei viribus tuis · ⁊
labores tui ſint in domo aliena · ⁊ gemas
in nouiſſimis · quando conſumpſeris car
nes tuas ⁊ corp⁹ tuū. Et dicas: Cur de/
teſtatus ſum diſciplinam · ⁊ increpationi
bus non acquieuit cor meū? Nec audi/
ui vocem docentium me ⁊ magiſtris nō
inclinaui aurem meam. Honorē vocat
vel diuinam imaginem vel iuuentutis
florem vel etiam gratiam baptiſmalem ·
Quem iuuenis vendit · dū eum pro pec/
cati voluptate exponit. Sicqꝫ viribus
eius · id eſt · operibus virium anime ⁊ cor
poris implentur extranei · id eſt · delectan
tur ⁊ ſatiant demones a vita eterna alie
ni · ſm illud Oſee. vij. Comederunt alie
ni robur eius ⁊ ipſe neſciuit. Et tunc ge/
mit in nouiſſimis · id eſt · in ſenio vel in ſe/
nectute quando iam pre debilitate ⁊ in/
ſuetudine nihil boni pōt incipere. Ideo
dicit Ouidius in libro de arte. iij. Dum
vires anniqꝫ ſinūt tolerate labores · Iā
veniet tacito curua ſenecta pede · Uetu/
re memores · iā nunc eſtote ſenecte. Sic
nullum vobis tempus abibit iners. Ue/
rum ut dicit Tullius in libro de ſenectu/
te. In ſtudijs laboribuſqꝫ iuuentutis nō
intelligitur quando vel quomodo ſe/
nectus obrepit; Ita ſenſim abſqꝫ ſenſu
etas ſeneſcit · nec ſubito frangit · ſed diu/
turnitate extinguitur. Dicit etiam Ti/
bullus libro. ij. Sepe quidem cani ni/
gros leſere capillos. Hinc ⁊ Ouidius ſi/
ne titulo li. j. Labit occulte · fallitqꝫ vo/
lubilis etas. Et celer admiſſis labit an/
nus equis. Ad hoc etiam eſt vtilis me/
moria mortis · iuxta illud Eccl. vij. Me/
morare nouiſſima tua · ⁊ in eternum non
peccabis. Ut enī dicit Greg. in moral.
libro. xvj. Que ſit carnis ſubſtātia teſtā
tur ſepulcra. Nilqꝫ ſic ad eius deſideri/
um edomandum valet · qꝫ ut quiſqꝫ hoc
qd diligit viuū quale ſit mortuum pen
ſet · hec Greg. Neqꝫ ꝓ ſibi iuuenis blā
diat de lōgiori vita · qm̄ i hac vita mor/
tali non poteſt eſſe niſi ſtulta cōfidentia
Ut enim in proſologion dicit Anſelm⁹
Nihil morte certius · ſed nihil hora mor
tis incerti⁹. Et Ambro⁹. Mors eſt inqꝫt
in iuuenibus in inſidijs · que ſenibus eſt
in ianuis. Unde Seneca ad Luciliū.
Iunior inquit es, quid refert. Incertum
ē quo te loco mors expectet. Itaqꝫ tu il/
lam ī omni loco expecta · Ideo dic Tul/
lius vbi ſupra. Meditatū eſſe debet ab
adoleſcentia · ne mortem negligamus: ſi/
ne qua meditatione nemo trāquillo ani/
mo poteſt eſſe · cum certiſſime ſit morien/
dum · ⁊ quo tempore ſit incertū. Hoc eſt
qd dicit Job. xxiij. Neſcio quādiu ſub/
ſiſtam · ⁊ ſi poſt modicum tollat me fac/
tor meus. Hinc etiam dicitur Eccleſia/
ſtes. ix. Neſcit homo finem ſuum: Sed
ſicut piſces capiuntur hamo · ⁊ ſicut aues
comprehenduntur laqueo · ſic capiuntur
homines ī tempore malo · cum eis extem/
plo ſuperuenerit. Ideo dicit Tullius in
libro de ſenectute. Fruſtra ſperat adole/
ſcens vel promittit ſe diu victurū: Quid
enim ſtultius qꝫ incerta pro certis habe/
re? Quid etiam, qꝫ illa etas multo plu/
res qꝫ ſenect⁹ habet mortis caſus. Faci/
lius enī in morbos adoleſcētes incidūt.

grauius egrotant·triſtius curantur. In hoc etiam melioris conditionis eſt ſenex quia qđ ſperat adoleſcens ipſe conſecutus eſt·ille vult diu viuere·iſte diu vixit. Quãqꝫ mihi quidẽ nec diuturnum videtur quicqꝫ in quo eſt aliquid extremũ cuꝫ enim id aduenerit·tunc id qđ preterijt effluxit· hoc tantum remanet qđ virtute ⁊ recte factis quiſqꝫ ꝯſecutus eſt. Mors etiam contingit adoleſcentibus aduerſãte ⁊ repũgnãte natura·⁊ ideo grauis· ſenibus vero venit tãqꝫ ſponte nulla vi adhibita·⁊ ideo leuis. Sicut ergo poma ab arboribꝰ ſi cruda ſunt vi auellũtur·ſi matura ⁊ cocta decidunt. Sic vis adoleſcentibus vitam aufert·ſenibꝰ maturitas·hec Tullius. Propter hec omnia dicitur Eccleſiaſtes.xij. Memento creatoris tui in die iuuẽtutis tue: anteqꝫ veniat tẽpus afflictionis tue·⁊ appropinquẽt anni de quibꝫ dicas: Nõ mihi placent. Anteqꝫ tenebreſcãt ſol ⁊ lumẽ ⁊ ſtelle ⁊ luna·⁊ reuertantur nubes poſt pluuiã: qñ cõmouebuntur cuſtodes domꝰ·⁊ nutabunt viri fortiſſimi·⁊ ocioſe erũt molẽtes ĩ minuto numero·⁊ tenebreſcẽt vidẽtes ꝑ foramĩa·⁊ claudẽt oſtia ĩ platea ĩ hũilitate vocis molẽtis·⁊ cõſurgẽt ad vocẽ volucris ⁊ obſurdeſcent oẽs filie carminis. Excelſa quoqꝫ timebunt·⁊ formidabũt in via·florebit amygdalus: impinguabitur locuſta·⁊ diſſipabitur capparis ⁊c. Ubi tanguntur etiã icõmoda ſenectutis ⁊ afflictio mortis. Porro đ tertio·ſcꝫ de memoria futuri iudicij· Eccleſiaſtes. xj. poſtqꝫ dixit Salomon· ꝙ in futuro vanitatis arguentur preterita: loquens aſſertiue: ſtatim ſubiũgit loquẽs ironice Letare ergo iuuenis ĩ adoleſcẽtia tua et in bono ſit cor tuũ in diebꝫ iuuentutis tue·et ambula ĩ vijs cordis tui·⁊ ĩ intuitu oculorum tuorũ·⁊ ſcito ꝙ pro omnibus his adducet te deus in iudiciuꝫ. Et quia vie cordis adoleſcentis peruerſe due ſunt vt dictum eſt ſupra· ſcilicet animoſitas iracũda·⁊ voluptas laſciuia·protinus adiungit: Aufer iram a corde tuo et amoue maliciam a carne tua. Malicia ſiquidem culpe·id ẽ·voluptas carnalis amouenda eſt per maliciam pene per caſtigationem carnis· Iuxta illud Eccl.xj. Malicia hore obliuionem facit luxurie maxime.

De inſtitutione coniugalis vite.

Cap·XXXVII·

Quia vero ſicut predictũ eſt in etate adoleſcẽtie maxime ingerere ſolet auctor cõcupiſcẽtie·regendus eſt impetus ille connubij lege·iuxta illud apoſtoli.j·Cor.vij. Propter fornicationes inqt vnuſquiſqꝫ vxorem ſuam habeat·melius eſt enim nubere qꝫ vri. Unde Salomon Prouerb. v. Letare inquit cum muliere adoleſcẽtie tue·id eſt·cum illa quã in adoleſcẽtia tua duxiſti·tam caſte conuerſare· ut aliam non cognoſcas ipſa viuente. Uñ ⁊ paulopoſt. Quare inquit ſeduceris fili mi ab aliena ⁊ foueris in ſinu alterius ſcilicet ei adherendo· cuꝫ tue proprie iũgi poſſis abſqꝫ peccato· Ut enim dicit Augꝰ in li.ix. ſuper Geneſim. Uterqꝫ ſexus propemodũ in ruinam turpitudinis recte excipitur honeſtate nuptiarum vt quod potuiſſet eſſe ſanis officium etiã ſit egrotis remedium. Itaqꝫ iuuenis vel adoleſcens qui pro etatis congruentia coniugium initurus eſt·de coniugali ſtatu inſtruẽdus eſt. Et maxime de tribꝫ: videlicet de ducenda vxore· de ſuſcipienda prole·de regimine domus atqꝫ familie. Super primo in duobus adhibenda eſt diſcretio·ſcilicet in vxoris acceptione conſideranda ſunt duo: ſcilicet qualis ducatur ⁊ qua intẽtione. Ideo inqꝫ qualis·quia bona vxor·ut dicit philoſophus rara auis eſt in terris. Unde Salomon Eccleſiaſtes.vij. Uir inqt vnũ de mille repperi·mulierem ex omnibꝰ nõ

īueni. Ideo dicit Prouerb. xix. Dom⁹
⁊ diuitię dantur a parētibus · a domino
autem proprie vxor prudens. Et in eo-
dem. xxxj. Mulierem fortem quis inue-
niet procul ⁊ de vltimis finibus precium
ei⁹. Propter hoc etiā dicitur in eodem
xviij. Qui inuenit mulierem bonā · inue
nit bonum · ſcilicet qd rarum eſt ⁊ carum
Ideo merito reputanda eſt inuentio · re-
cteq; in eligenda vxore diligens adhibē
da eſt prouiſio · ne contingat errare in eo
qd poſtea non poſſis emēdare. Nam vt
dicit Theofraſtus in aureolo. Nulla eſt
vxoris iam coniūctę probatio · ſed qualiſ
cumq; obuenerit eſt habenda · ⁊ iugiter
retinenda · etiam ſi iracunda · ſi fatua · ſi
deformis · ſi ſuperba · ſi fetida. Et ut di-
cit Fulgentius in libro nicologiarum. j.
Sicut nihil benigna vtilius coniuge · ſic
nihil infeſta crudelius muliere · q̄ꝫtum · n ·
ſapiens pro viri ſalute ſuā opponit ani
mam pignori · tantum maligna ad mor-
tem mariti · etiā vitam ſuam reputat ni-
hili · ergo coniunx q̄ꝫto eſt iure coniūctior
tantum eſt ad morum dulcedine mellea
aut felle malitię toxica: Eſt q̄ppe aut p-
petuale refugium aut perhenne tormen-
tum · hęc Fulgentius. Bona ſiquidem
vxor virum mitigat iratum · ⁊ ideo pro-
prie dicitur mulier quaſi molliens herū ·
Unde dicitur Eccl. xxvj. Gratia mulie-
ris ſedule delectabit virum ſuum · ⁊ oſſa
ipſius impinguabit. Errantē quoq; cor
rigit · ⁊ auerſum a deo conuertit · iuxta il-
lud apoſtoli. j. ad Cor. vij · Sanctifica-
tus eſt vir infidelis per mulierem fidelem
Super hoc in beata Cecilia habetur ex-
emplum · q̄ ſponſata mox ſponſum con
uertit ad chriſtum. Vn̄ de tali dicitur
Prouerb. xij. Mulier diligens corona
eſt viro ſuo. Et quoniam hęc ⁊ alia plu-
ra bona facit vxor bona marito · ideo di-
cit Eccl. xxvj. Mulieris bonę beatus vir
Et p⁹. Pars bona mulier bona. Ecō
tra vero dicit alibi ſcriptura. Tria expel
lunt hominem de domo · fumus ſtillicidi

um · ⁊ mala vxor · Hinc ⁊ Eccl. xxv. dicit
Commorari leoni ⁊ draconi placebit q̄ꝫ
habitare cum muliere nequam. Conſi-
derandum eſt etiam qua intentione du-
cenda ſit · vt videlicet non cauſa luxurię
ſed prolis procreandę · vel fornicationis
euitandę. Ut enim dicit Aug⁹. in libro
de bono coniugali. Decus ꝯiugale ca-
ſtitas eſt procreandi · ac fides reddendi
carnalis debiti. Super hoc exemplum
habetur in Tobia iuniore: cui dictum
eſt ab angelo · ſicut legitur Tobię. vj.
Hi qui coniugium ita ſuſcipiunt · ut de-
um a ſe ⁊ a ſua mente excludant · ⁊ libi-
dini ſuę vacent · ſicut equus ⁊ mulus in
quibus non eſt intellectus · in his habet
poteſtatem demonum: Tu autem cum
acceperis eam per tres dies continēs eſto
ab ea ⁊c. Et poſt ibidē. viij. legitur eūdē
Tobiam in oratione ſua dixiſſe domi-
no: Tu ſcis domine quia nō luxurię cau
ſa accipio ſororem meam · ſed ſola poſteri
tatis dilectione in qua bn̄dicatur nomē
tuum in ſecula ſeculorum. Similiter in
vxoris cohabitatione duo ſunt atten-
denda · ſcilicet qualiter diligenda ſit · et
qualiter tractanda. Diligenda eſt enim
pudice tanq̄ꝫ vxor · non tanq̄ꝫ adulte-
tera · ſicut alias dictum eſt ſupra: Iuxta
illud Sexti pythagorici in ſententijs ·
Adulter inquit eſt ī vxorē propriā ama-
tor ardētior. In aliena quippe vxore tur
pis eſt omnis amor in ſua minus. Sup
hoc narrat exemplum Hieronymi⁹ cō-
tra Iouinianum. Refert inquit Sene-
ca ſe cognouiſſe quendam hominem or-
natum qui exituras in publicum faſcia
vxoris pectus colligabat · ⁊ ne puncto q̇-
dem horę pręſentia eius carere poterat.
Potionem quoq; nullam niſi tactus
alterius labris vir ⁊ vxor hauriebant · et
alia non minus inepta ī quę improuida
vis ardentis amoris erumpebat facie-
bant. Origo quidem amoris honeſta
erat · quia ſcilicet coniugalis · ſed ma-
gnitudo deformis. Nihil autem cauſę

¶ Filiorum regalium

intereſt ex q̄ honeſta tam quis inſaniat.
Sapiens ergo iudicio debet amare con
iugem nō affectu. Nihil enim ē fedius q̄z
vxor ē amare quaſi adulteram. Sz o rem
improbam· idem illis pudicitiam p̄ci-
piunt qui ⁊ auferunt: Itaqꝫ cito eiuſmo-
di nuptias ſoluit ſacietas· hec Hieroꝰ.
¶ Tractare quoqꝫ debet eam hono-
rifice ⁊ caſte· ſm illð apoſtoli Heb. xiij.
Honorabile ſit connubium in omnibꝰ
⁊ thorus immaculatꝰ. Honorifice inq̄z
debet illam tractare· ſcilicet ut non habe-
at illam vilem q̄ſi famulam · ſed honora-
bilem quaſi ſociam. Propter hoc enim
dicitur mulier non facta eſſe de capite vł
pedibus viri· ſed de latere vt per hͦ detur
intelligi qð nec domina nec ancilla ſed
ſocia debet eſſe. Caſte quoqꝫ debet illā
tractare ſcilicet ut nec loco nec tempore
nec modo indebito velit cum ea carnalē
copulam exercere· Vn̄ dicit Petrus in
j. iij. Viri cohabitate vxoribus veſtris
ſm ſcientiam quaſi in infirmiori vaſculo
muliebri impartientes honorem tanq̄z ⁊
coheredibus gratie veſtre. ¶ Secun
do ī quo debet inſtrui ſcilicet de prolis
ſuſceptione: ſciendum· ꝙ ad hoc p̄ci-
pue debet tendere ⁊ in eius acceptione ⁊
in eius carnali cohabitatione ſicut dictū
eſt ſupra de Thobia iuniore· quoniam
hec prima ⁊ p̄cipua fuit cauſa in matri
monij īſtitutiōe· ſcriptura dicente Gen̄.
j. Maſculum ⁊ feminam creauit eos·
benedixitqꝫ illis deus· ⁊ dixit: Creſcite et
multiplicamini ⁊c. ⁊ poſt in ſequenti ca.
Non eſt inquit bonum hominem eſſe ſo
lum· faciamus ei adiutorium ſimile ſibi
ſcilicet ad procreationē liberorū. Itaqꝫ
ſicut dicit Augꝰ. contra Fauſtum. Lex
eterna conſeruando naturali conſulens
ordini non ut faciande libidini ſeruiatur
ſed ut ſaluti generis proſpiciat̃ ad prolē
tantummodo propagandam mortalis
carnis delectationem dominatu ratiōis
in cōcubitu ſinit relaxari. Vnde ⁊ Abra
am nature ordinem ſeruans etiam cum
ancille commiſceret̃· nihil aliud agebat
niſi ut homo naſceretur· hec Augꝰ. In
prole ḡ ſicut dicit idē Augꝰ. ſup Gene-
ſim· recte attenditur ut amanter ſuſci-
piatur· benigne nutriatur· religioſe edu-
cetur. De dilectione bone vxoris ⁊ plis
intelligitur illð Salomonis Prouerb.
v. Cerua chariſſima ⁊ gratiſſimꝰ hinnu-
lus· hoc eſt: Illa coniūx chariſſima tibi
habeatur que ſic fornicatores ſicut cer-
ua ſerpentes proſequitur· et filius ex il-
la natus caſtitatis amator ſit tibi gratiſ-
ſimus· qui ad modum hinnuli ad bona
eſt agilis viſu fidei proſpicax· v̓tutū va-
rietate diſtinctus. De his autem ac ce-
teris que pertinēt ad bona coniugij ple-
nius dictum eſt ſuperius in ſecūdo huiꝰ
operis libro vbi actū eſt de reuerētia hu-
ius ſacramenti. ¶ Porro de tertio in
quo debet adoleſcens nupturus inſtrui·
hoc eſt de regimine domus ac diſpenſa-
tione familie ſue· perſonarum ac rerū fa-
miliarium: ante omnia ſciendum· ꝙ bo-
nus paterfamilias domum ſuam totāqꝫ
familiam ſuis vtiqꝫ bonis moribus ⁊ ac-
tibus potiuſq̄z varijs ac precioſis mate-
riebus aut ſpeciebus illuſtrat ⁊ ornat· ſi-
cut etiam ex phoꝝ dictis liquido cōſtat
Verbi gratia. Tullius de officijs li. j.
Ornāda eſt dignitas domo · non ex do
mo tota dignitas q̄renda eſt· nec domo
dn̄s· ſed domino domus honeſtanda eſt
Item Seneca in libro de. iiij. virtutibus
cardinalibus. Nec dominum velis eſſe
notum a domo· ſed domum a domino.
Idem ad Luciliū epiſtola. v. Qui do-
mum intrauerit nos potius miretur q̄z
ſupellectilem noſtram. Magnus ille eſt
qui fictilibus ſic vtitur quomodo argen
to· nec ille minor eſt qui ſic argēto vtitur
quomodo fictilibus· hec Seneca. Econ
tra vero dicit Tullius Saluſtio. Non
eſt quicq̄z turpius domui tue q̄z tuipſe.
Verū ut dicit Valerius maximus li. ij.
Quid prodeſt foris eſſe ſtrenuū ſi domi
male viuit̃? Quoꝝ enī opa ſplēdorē ſu-
um ꝑcul obtinuiſſe videntur· eorum di-
gnitatem indignū eſt ac deforme domi

collabi. Circa perſonas debet attendere vt domeſticos diligat ⁊ promoueat. iuxta illud apoſtoli .j. Thimoth. v. Si quis ſuorũ ⁊ maxime domeſticoꝝ curã non habet. fidem negauit. ⁊ eſt infideli deterior. Et illud Eccl. iiij. Noli eſſe q̃ſi leo in domo tua. euertẽs domeſticos tuos. Extraneos autem hilariter ac curialiter recipiat. Iux illud apoſtoli Ro. xij. Hoſpitalitatẽ ſectãtes. Et illud Heb. xiij. Charitas fraternitatis maneat ĩ vobis. per hanc enim placuerunt quidam angelis hoſpitio recepti. Hinc ⁊ Tulli⁹ vbi ſupra. In domo inquit hominis cari hoſpites multi recipiendi ſunt. ⁊ admittenda hominum multitudo cuiuſq; generis. atq; adhibenda eſt cura largitatis. aliter nimirum ampla domus domino fit dedecori. ſi eſt in ea ſolitudo. ⁊ maxime ſi ſub alio domino ſolita eſt frequẽtari. Odioſum eſt enim cũ a pretereuntibus dicitur: O domus antiqua. heu q̃ diſpari domino dominaris. Idẽ in li. ij. Decorum eſt inquit valde domos illuſtrium virorũ illuſtribus hoſpitibus patere. hec Tullius. Et vocantur illuſtres viri nõ modo diuitijs ⁊ potentia vel honore ſeculi prediti. ſed magis iuſticia et bonitate conſpicui. etiã ſi pauperes ſint ⁊ abiecti. Vñ Lactantius in libro de vero cultu. Non inquit illuſtribus. id eſt. diuitibus ac potentibus in ſeculo debet patere domus iuſti ⁊ ſapientis. ſed humilibus ⁊ abiectis. Nihil enĩ eſt a viro iuſto faciendum qđ non ſit beneficiũ. Beneficium autem ſi refertur interit ac finitur. hec ille. Cui ꝯſonat illud in euangelio. dictum a domino Luc. xiiij. Cũ facis prandium aut cenã noli vocare amicos tuos neq; vicinos diuites. ne forte ⁊ ipſi reinuitẽt te ⁊ fiat tibi retributio. ſed cum facis conuiuium voca pauperes. debiles. cecos. claudos. ⁊ eris beatus. quia non habent vnde retribuẽt tibi. retribuetur enim tibi in retributione iuſtorum. Deniq; circa rei familiaris adminiſtrationẽ inſtruendus eſt ut res ipſas ſiue poſſeſſiones temporales ſollerter ac fideliter multiplicet. caute conſeruet. prudenter diſpenſet.

De illo qui voluerit continere. Cap. XXXVIII.

Porro ſi aliquis adoleſcentium inſpiratus a deo voluerit continere vel etiam religionem ingredi. nõ debet a parentibus ꝓhiberi. Iux illud Salomonis Prouerb. iij. Noli prohibere bene facere eum qui poteſt. ſi vales ⁊ ipſe bñfac. Vt enĩ ait apoſtolus .j. Cor. vij. Bonum eſt homini mulierẽ non tangere. Et paulo poſt Volo aũt inquit omnes homines ſicut meipſum eſſe. id eſt. virgines. Sed forte obijciet aliquis ſicut refert Hiero⁹ li. j. contra Iouinianum: Si omnes inquit virgines fuerint. quomodo ſtabit genus humanũ. At inquã. Noli metuere. ne omnes fiant virgines. quia res difficilis eſt virginitas. ⁊ ideo rara. Si omnes eſſe virgines poſſent. nunq̃ domin⁹ diceret. qui poteſt capere capiat. hec Hiero⁹. Illis ergo qui commode valent ⁊ volũt continere non expedit nubere ſed potius ſic ꝑmanere. iuxta illud apoſtoli vbi ſupra: Bonum eſt illis ſi ſic permanſerint ſicut ⁊ ego. Et hoc propter duo. videlicet propter gloriam virginitatis. ⁊ propter incommoda vite coniugalis. Virginitas enim meriti ⁊ premij magnam ꝑrogatiuam non ſolum habet nunc in nouo teſtamento. ſed etiam habuit quondam in veteri iam humano genere multiplicato. Vñ Hiero⁹. ad Euſtochium. Olim inquit benedictio ſola liberorum erat vbi adhuc orbis vacu⁹ eſſet. paulatim vero ſegete increſcente meſſor immiſſus eſt. Itaq; virgo fuit Helias. virgo Heliſeus. virgines quoq; multi filij ꝓphetaꝝ. Hieremias etiã ꝓpinq̃ captiuitate vxorẽ ꝓhibet᷑ accipe. Idipſũ ⁊ alijs v̲bis loquit᷑ ap̃lus dicẽs: Tẽpus breue eſt. reliquũ eſt ut hi qui habent vxores

ſint tãq̃ nõ habentes· hec Hieronym⁹.
Sic Joſeph ⁊ beata virgo ſe habuerũt
qui licet matrimonio coniuncti tamẽ vir
gines pariter manſerunt· Vñ idẽ Hie
ro⁹ contra Heluidiũ. Tu inq̃t Mariã
dicis virginẽ non permanſiſſe: Ego mi
hi plus vendico etiã Joſeph virginẽ ꝑ
Mariã fuiſſe vt ex ỽginali ꝯiugio naſce
ret' filius ỽgo·et cũ Maria ỽgo ꝑmãſit
q̃ domini pr̃ appellari meruit· hec Hie
ro⁹. Johannem quoq̃ pre ceteris aplis
dilectum volentez nubere dominus vo
cauit de nuptijs·ut ipſum virginem vir
go ſequeretur ac prerogatiuaz acciperet
in premio virginitatis·de qua ſcilicet ꝑ
rogatiua plenius dicetur infra. ¶ Por
ro incõmoda nuptiarum multa ſũt
⁊ a multis bonis impediunt. ¶ Primo
quidem a ſeruitio dei propter ſollicitudi
nem ſeculi·iuxta illud apoſtoli.j. Cori.
vij. Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt q̃ ſũt
domini·quomodo placet deo. Qui aũt
cum vxore eſt ſollicitus eſt que ſũt mũdi
⁊ diuiſus eſt. Propter hoc etiã in occi
dentali eccleſia miniſtri in ſacris ordini
bus conſtituti prohibentur nubere· vt
dei ſeruitio libere poſſint vacare. De
hinc etiam impedit a ſtudio ſapientie·ꝓ
pter qḋ ⁊ antiqui phi maluerunt contiue
re q̃ʒ nubere. Vñ Hiero⁹ contra Io
uinianũ. Epicurus etiam inquit volup
tatis aſſertor raro dicit ſapiẽtibus ineũ
da eſſe coniugia·quia multa nuptijs ad
mixta ſunt icõmoda. Graue quoq̃ eſſe
viro ſapienti venire in dubium vtrum
bonam aut malam ducturus ſit. Fer
tur ⁊ Aureolus theophraſti liber de nu
ptijs in quo querit·an viro ſapienti vx
or ducenda ſit: Et cum definiſſet ſi pul
cra eſſet·ſi bñ morigerata· ſi honeſtatis
parẽtib⁹·ſi ipſe quoq̃ ſanus ac diues ſit
ſapientem·aliq̃n matrimonium inire ſta
tim intulit·hec rara in nuptijs vniuerſa
concordare. Non enim inquit igitur vx
or ducenda ſapienti. Primum enim ex
h̃ patet impediri ſtudia phie· nec poſſe
quẽq̃ libris ⁊ vxori pariť inſeruire. Mul
ta etiam poſſe que matronarum vſibus
neceſſaria ſunt·aurum videlicet gemme
variaq̃ ſupellex·ac precioſe veſtes. De
inde per totas noctes contra virum gar
rule queſtiones·illa quidez in publicum
ꝓcedit ornatior· hec honoratur ab om
nibus·ego in ꝯuentu feminarum miſella
deſpicior. Cur aſpiciebas vicinã: Quid
cum ancillula loquebaris·de foro veni
ens quid attuliſti: Deniq̃ alterius amo
rem ſuum odium ſuſpicatur· Attẽden
da eſt ſemper ei⁹ facies·⁊ pulcritudo lau
danda·ne ſi alteram aſpexeris ſe eſtimet
diſplicere. Vocãda eſt domina·celebrã
dus natalis eius·iurãdũ per ſalutem il
lius·⁊ ut ſit ſuperſtes orandum·honorã
da nutrix eius ⁊ gerula·ſeruus·patronus
⁊ alumnus ⁊ formoſus aſſecla ⁊ procura
tor calamiſtratus ſub quibus nominib⁊
adulteri deliteſcunt. Si totam ei domũ
regendam commiſeris ſeruiendum eſt.
Si aliquid arbitrio tuo reſeruaueris fi
dem ſibi haberi non putabit·⁊ in odium
vertetur ac iurgia·⁊ niſi cito conſulueris
an⁹ venena parabit· Aurifices ⁊ inſtitu
tores ſericarum veſtium ſi intromiſeris
periculum eſt pudicitie. Si vero prohi
bueris iniuria ſuſpitionis· Verũ quid
prodeſt etiam diligẽs cuſtodia cum vx
or ſeruari impudica non poſſit pudica
non debeatur. Infida enim cuſtos eſt ca
ſtitatis neceſſitas. Et illa vere pudica di
cẽda eſt cui licuit peccare ꝫ noluit. Pul
cra cito adamatur·feda facile ꝯcupiſcit·
Difficile cuſtodit' qḋ plures amãt. Mo
leſtum eſt poſſidere qḋ nemo habere di
gnetur: Minore tamẽ miſeria deformis
habetur q̃ʒ formoſa ſeruatur. Nihil tu
tum eſt in quo totius populi vota ſuſpi
rant·alius forma· alius ingenio·ali⁹ fa
ſcenninis·alius liberalitate ſollicitat· ali
quo modo expugnatur qḋ vndiq̃ laceſ
ſitur· Q̃ ſi propter diſpenſationẽ dom⁹
⁊ lãguoris ſolacia ⁊ fugam ſollicitudinis
ducũť vxores: multo meli⁹ ſeruus fide
lis diſpẽſat obediens auctoritati dñi·⁊
diſpoſitiõi ei⁹ obtẽperãs·q̃ vxor q̃ ĩ eo

ſe eſtimat dominaʒ ſi aduerſus viri faci/
at voluntatem ·id eſt· qđ placet non qđ
iubetur· Aſſidere aūt egrotāti magꝭ poſ/
ſunt amici vernule beneficijs obligati q̄ꝫ
illa que nobis imputet lachrymas ſuas
⁊ hereditatis ſpe vendat ingluuiem · et
ſollicitudinem iactans languentis ani/
mum conturbet. Qꝫ ſi languerit coegro/
tanduʒ eſt· ⁊ nūq̄ꝫ ab eius lectulo recedē
dum· Aut ſi bona fuerit ⁊ ſuauis vxor q̄
tamen rara auis eſt·cum parturiente ge/
mimus· cuʒ periclitante torquemur. Sa
piens autē nūq̄ꝫ ſolus eſſe poteſt ·habet
enim ſecū omnes quicūq̄ꝫ ſunt·quicūq̄ꝫ
fuerūt boni ·⁊ animū eoꝝ quocūq̄ꝫ vult
tranſfert. Nunq̄ꝫ minus ſolus erit q̄ꝫ cū
ſolus fuerit Porro cauſa liberoꝝ vxorē
ducere·ut vel nomē noſtrū non intereat·
vel habeamus ſenectutis p̄ſidia·⁊ certis
vtamur heredibꝫ ſtolidiſſimū eſt. Quid
enim ad nos pertinet recedentes e mūdo
ſi nomine noſtro alius nō vocetur · cum
⁊ filius non ſtatim patris vocabulum re/
ferat·⁊ innumerabiles ſint qui eodem ap
pellantur nomine· aut que ſenectutis au
xilia ſunt nutrire domi qui aut prior te
forte moriatur·aut peruerſis moribus ſit
aut certe cum ad maturam etatem vene/
rit tarde ei videaris mori. Heredes autē
meliores ⁊ certiores ſūt amici ⁊ ꝓpinqui
q̇s iudicio eligas q̄ꝫ q̇s velis nolis habe
re cogaris·licet certa hereditas ſit. Meli
us eſt dum viuis bene vti ſubſtantia tua
q̄ꝫ tuo labore queſita in incertos vſus re/
linquere·hec ⁊ huiuſmodi Theofraſtus
diſſerens quem non ſuffundat chriſtia/
norum quorum conuerſatio in celis eſt.
Cicero quoq̄ꝫ rogatus ab Hircio ut pꝰ
repudium Terentie ſororem eius duce/
ret·omnino facere ſuperſedit·dicēs ſe vx/
ori non poſſe ⁊ phie pariter operam da/
re. Georgias rhetor librum pulcerrimū
de concordia grecis tunc inter ſe diſſidē/
tibus recitauit Olympie · Cui Melāci/
us inimicus eius·hoc vobis īquit de cō/
cordia precipit qui ſe ⁊ vxorem ⁊ ancillu/
lam tres in vna domo concordare nō po
tuit·emulabatur quippe vxor eius ancil
le pulcritudinem·⁊ caſtiſſimū virū quo/
tidianum iurgijs exagitabat. Nota de/
niq̄ꝫ amoris vxorie īſectatio apud Pla
tonem poſita eſt · ⁊ omnia eius incom/
moda lyſias explicat·ꝙ non iudicio ſed
furore ducatᷣ vxor·⁊ maxime vxoris pul/
critudinis grauiſſimus accubet cuſtos.
hec Hieroꝰ. Porro ſicut refert Vale/
rius maximꝰ. Socrates ab adoleſcētulo
conſultus vtruʒ vxorem duceret· an ab
omni matrimōio ſe abſtineret: reſpōdit:
vtrū horum feciſſet ipſum penitentiam
acturum. Nam hinc te inquit ſolitudo
ibi te orbitas excipiet. Hinc generis in/
teritus·illic heres alienus·illic perpetua
ſollicitudo contextus querelarum dotis
ex comprobatio affinium graue ſuperci/
lium garrula ſocrꝰ lingua·ſucceſſor alie·
ni matrimonij incertus·liberorum euen/
tus·hec Valerius. Deniq̄ꝫ ſicut dicit et
Ouidius in libro methamorph .i. Im/
minet exitio vir coniugis illa mariti·
Filiꝰ ante diem patrios inquirit in an/
nos vel honores. Cui conſonat illud ꝓ/
pheticum. Michee. vij. Ab ea que dor/
mit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris tui·
quia filius contumeliam facit patri·filia
conſurgit aduerſus matrem ſuam ·nurꝰ
contra ſocrum ſuam·⁊ inimici hominis
domeſtici eius. Hec de incōmodis con/
iugalis vite·propter que multi ſapientū
ut dictum eſt refugerunt nubere. Verū/
tamen quia difficilis·⁊ ideo rara eſt ſin/
ceritas pudicitie coniugalis·ī quibuſdā
⁊ maxime in antiquis patribus apud de/
um videtur equiparari ſtatui vel merito
virginitatis. Unde Aug. in libro de bo/
no coniugali. Illi inquit etiam ſiqui for
te nunc inueniuntur qui non in connu/
bio querunt nec appetūt· niſi tantum id
propter qđ nuptie inſtitute ſunt coequa
ri ſanctis patribus non poſſunt qui ope
ri nuptiali ad propagationē intenti ſūt.
In iſtis enim qui nunc ſuut carnale eſt
ipſum deſiderium filiorum·in illis auteʒ
ſpirituale erat·quia ſacramēto illiꝰ tpis

congruebat. eademqꝫ vna charitatis nūc ſpūaliter ⁊ tūc carnalit̄ ꝓpter matrē noſtraꝫ hieruſalem erant filij ꝓpagandi ⁊ ꝟtutes q̇dē ai aliq̄n ī opꝫ patēt aliq̄n habitu latēt. Quo circa ſic nō eſt impar meritū patiētię in Petro q̇ paſſus eſt. et in Jobe q̇ paſſus nō fuit. Sic nō eſt impar continētię meritū in Johāne q̇ nullas expertꝰ eſt nuptias. ⁊ in Abraā qui filios generauit. Siquideꝫ ⁊ iſtiꝰ cęlibatꝰ ⁊ illiꝰ ꝯnubiū chriſto militauerūt ꝑ diſtributione tempoꝝ. ſed cōtinentiā Johes ī opere tenebat. Abraā vero in ſolo habitu habebat. Res igit̄ ipſas ſi cōparemꝰ nullo modo dubitandū eſt cōtinētię caſtitatē eſſe meliorē q̄ꝫ caſtitatē nuptialē. Hoīes vero cū inter ſe cōpamꝰ ille melior eſt qui bonum amplius habet q̄ꝫ aliꝰ Meliꝰ eſt etiā oīa bona vel minora tenere q̄ꝫ magnū bonū cuꝫ magno malo habere. Nā ⁊ in bonis corporib; meliꝰ ē habere ſtaturam ȥachei cum ſanitate q̄ꝫ ſtaturam Golie cū febre. hec Aug. Et hęc ad pręſēs de adoleſcētiū regimine ac diſciplina ſufficiant.

¶ De puerilibꝰ euacuādis in virili ętate. Cap. XXXIX.

Cum aute ꝑ ętatū priorū gradus ad virilē ſtatum acceſſerint. tūc quidē oportet implere qꝺ dicit aplꝰs. j. Corꝫ. xiij. Cū eſſem paruulus loquebar ut paruulꝰ cogitabā vt paruulꝰ. ſapiebam vt paruulus. qn̄ aūt factus ſum vir euacuaui q̄ erāt paruuli. ¶ Siquidem licet in morib; puerorū quędā ſunt laudabilia. ⁊ ob h̄ imitanda plurima inde nihilominꝰ etiā ſūt vitāda Nam imitanda quidē eſt in eis innocentia. ſm̄ illud apoſtoli. j. Corꝫ. xiiij. Malitia inquit paruuli eſtote. ſenſib; aūt ꝑfecti. Imitāda eſt etiam hūilitas. ſm̄ illud verbū dn̄i Math. xviij. Quicūqꝫ īquit hūiliauerit ſe ſicut paruulꝰ iſte. h̄ eſt maior in regno cęloꝝ. Imitāda eſt iteꝝ vitę puritas ſiue caſtitas. Obhoc. n. poſt cōmēdationē caſtitatis oblati ſunt ei paruuli ⁊ benedixit eis. ut legit̄ Math. xix. Porro vitāda ſūt in eis ea q̄ ꝓprie dicunt̄ puerilia. Verbi grā. Mōſtruoſum eſt ⁊ aboīabile hoīem iam virū vel ſeneꝫ mām̄illā ſugere. multoqꝫ magis pueriles mores retinere. Hoc eſt enī qꝺ odit dn̄s ſcꝫ ſenē fatuuꝫ. vt legit̄ Eccl. xxv. Hinc etiā dicit̄ Eſaię. lxv. Puer centū annoꝝ morieт̄. ⁊ peccator cētuꝫ annorum maledictus erit. Sicut enim peius eſt beſtialem eſſe q̄ꝫ beſtiaꝫ. quia beſtiam eſſe eſt a natura. beſtialē ex vitio. ſic peius eſt puerilem eſſe q̄ꝫ pueꝝ. Vn̄ Seneca ad Luciliu m epl'a. iiij. Tenes inquit memoriam q̄ꝫtū gaudiū ſenſeris cū pręterta poſita virilē togā ſūpſiſti ⁊ in forū deductus es Maius expecta cū puerilē animū depoſueris. ⁊ te in viros ꝑhię trāſtuleris. adhuc enī nō pueritia. ſ; qꝺ ē grauiꝰ puerilitas remanet. ⁊ h̄ quidē peiꝰ eſt qꝺ habemus auctoritatē ſenū. ſed vitia puerorū. nec pueroꝝ tm̄ ſed infantium: Illi leuia hi falſa formidāt nos. vtraqꝫ. hęc Seneca. ¶ Euacuanda ergo ſūt puerilia viro. ſicut teſtat̄ apl'us de ſeipſo. videlicet pueriliter loqui. h̄ eſt ſine premeditatiōe ac iudicio ⁊ deliberatione. Nam ecōtra dicitur de viro iuſto qꝺ diſponit ſermones ſuos ī iudicio. Et alibi. Os iuſti meditabitur ſapiētiā. ⁊ lingua eius loquet̄ iudicium. Item pueriliter cogitare ſcꝫ de ſolis pręſentib; ⁊ nō de futuris ꝓuidere. iuxta illud Deut. xxxij. Utinā ſaperēt ⁊ intelligerent ac nouiſſima prouiderent. Vn̄ ⁊ dicit̄ Prouerb. vj. Vade ad formicam o piger ⁊ cōſidera vias eius. ⁊ diſce ſapientiam quę cum nō habeat ducem. nec pręceptorem. nec principē. parat ſibi ęſtate cibū. ⁊ ꝯgregat in meſſe qꝺ comedat. Hinc ⁊ Eccleſiaſtes. iiij. Melior ē puer paup ⁊ ſapiēs rege ſene ⁊ ſtulto q̇ neſcit pręuidere in poſteꝝ. q̄ꝛ ⁊ de carcere cateniſqꝫ interdum quis egrediatur ad regnum ⁊ alius natus in regno inopia conſūmatur. Iteꝫ pueriliter ſapere qꝺ ē temporalia ſpiritualibꝰ pręferre. ſicut pueri poma vel huiuſmodi minima ſolent

plusq̄ hereditatem suā diligere. Unde
dicitur ab eodem apostolo .j. Cor.xiij.
Nolite pueri effici sensib⁹. Tales enim
assimilantur Esau qui dedit primoge-
nita sua pro vili lentis edulio. sicut legit
Geñ.xxv. Hec itaq̄ tria merito se dicit
aplus euacuasse scilicet pueriliter loqui
cogitare sapere. ¶ Deniq̄ puerorū
vitia quedam sunt ꝓpria ⁊ ob hoc euacu
anda siue vitanda. ¶ Primū est stulti
tia. de qua dicitur Prouerb.xxij. Stul
titia colligata est ī corde pueri. ꝓpter qđ
ut dictum est dicit apostol⁹. Nolite pue
ri effici sensibus. ¶ Secundū est īmū-
ditia. ut in luto sedere vestes deturpare
⁊ huiusmodi. Sic faciūt viri vel senes ī
vitijs commorantes. iuxta illud Hiere.
xlviij. Fertilis fuit Moab ab adolescen
tia sua ⁊ requieuit in fecibus suis ⁊c. ¶
¶ Tertium est incōstantia. de qua di-
citur Prouerb.xxix. Puer qui dimitti-
tur voluntati sue confundit matrē suam
Tales sunt qui modo volūt vnū. modo
aliud. ſm illud Prouerb.xiij. Vult et
nō vult piger. Hodie siquidē aggrediū
tur viam paradisi. cras viā inferni. vna
die edificant. vna die destrunt. iuxta il-
lud horatij ī li. eplaꝝ Qđ petijt spnit. re
perit qđ nuper omisit. Estuat ⁊ vite dis-
cōuenit ordīe toto. Diruit edificat mu-
tat q̄drata rotundis. Hoc est qđ dicit
Salomon Prouerb.xv. Cor stultorū
dissimile erit. s. sibi ipsi. Ideo dicit Cato
Sperne repugnādo tibi tu cōtrari⁹ esse.
Conueniet nulli qui secum dissidet ipse.
¶ Quartū est inuerecundia. qua scilicet
pudenda sua denudāt. ⁊ similia. Sic fa-
ciunt qui peccata sua pudenter publicāt
ſm illud Esaie.iij. Peccatum suū qua-
si sodoma predicauerunt. nec abscondē-
runt. ¶ Quintum ē puerilis amor quo
concupiscere solent pulcra etiam nociua
ut carbonē ardentem. vel gladiū ⁊ simi
lia. Sic faciunt qui pulcritudinē carna
lem vel mundanam videntes statim cō-
cupiscūt. nō attendētes. qđ ait Hiero⁹.
ꝙ species mulieris est quasi gladi⁹ igne-
us. iuxta illud Ecci.ix. Propter speciem
mulieris multi perierunt. ⁊ ex hac concu-
piscentia quasi ignis exardescit. Hinc et
illi seni dierum malorum inueterato. di-
citur Daniel.xiij. Semē Chanaan ⁊ nō
iuda. species decepit te. ⁊ concupiscētia
subuertit cor tuū. Ideo dicit Salomō
Prouerb.j. Vsquequo paruuli diligitis
infantiam. ⁊ stulti ea que sibi noxia sunt
cupiunt. ⁊ ꝑudētes odibunt sciētiam?
Et Seneca ad Luciliū epistola.xxxviij.
Numera inquit annos tuos ⁊ pudebit
ea velle q̄ puer volueras. Hinc ⁊ Mar-
tialis coqu⁹. Heu inquit nostri male cō
putantur anni. Infantes sumus ⁊ seni
videmꝰ. Non ē viuere sed valere vita est.
¶ Sextus est puerilis timor quo timēt
etiā falsa plus q̄ vera. ut socios laruā-
tos plus q̄ malignos. ⁊ leuia magis q̄
grauia. ut virgam matris plus q̄ gladi-
um hostis. Sic ⁊ illi faciunt qui vanita-
tem diligunt. Nam ex amore vano seqt̄
vanus timor. ſm illud ps. Posuisti fir-
mamentum eius fortitudinem. Vñ et
alibi. Illic enim inquit trepidauerunt ti-
more vbi nō erat timor. Cōtra qđ dicit
Esa.viij. Timorem eoꝝ ne paueatis. sed
dñs exercituū ipse sit pauor vester. ⁊ ipse
timor vester. Et iterum .li. Nolite inquit
timere opprobriū hominum. ⁊ blasphe
mias eorum ne timeatis: Sicut enim ve
stimentum sic comedit eos vermis. ⁊ sic
lanam sic deuorabit eos tinea. Et iterū.
Quis tu inq̄t ut timeres ab homine mor
tali. ⁊ a filio hominis qui quasi fenū ita
arescet ⁊ oblitus es dñi factoris tui? ⁊c.
Hinc etiā Mathathias filios suos ex-
hortās .j. Machab.ij. A verbis inq̄t vi-
ri peccatoris ne timueritis q᷑ gloria eius
stercus ⁊ vermis est. hodie extollit̄ ⁊ cras
nō inuenietur. Et dñs ī euāgelio Math.
x. Nolite inquit timere eos qui occidunt
corpus. animā autem nō possunt occide
re. sed potius eū timere qui potest animā
⁊ corpus perdere in gehēnam. Et reuera
quia non timent vbi maxime est timēdū:
recto iudicio sequitur ut timeant vbi nō

eſt timendū. Unde phs. Deū inquit time ⁊ omnia que timebūt te. at omnia timebis. ſi deum nō timueris.

Qr iure preterita debet recolere ⁊ pſentia attendere. Cap. XL.

DEniqȝ quia vir a virtute nominat᷑. qui ad etatē virilem accedit. ſtudeat eſſe qđ dicitur. Nam ut legitur Eſaie .xiij. Precioſior erit vir auro. Et qm̄ etas illa fortior eſt ceteris. ⁊ inter pueritiā ⁊ ſeniū velut ī meditullio. ut ſit animal oculatum intus ⁊ añ ⁊ retro. debet pterita recolere. futura prouidere. ac pſentia nihilominus attendere. iuxta illud Senece in libro de virtutibus. Tribus inquit tempoꝛib⁹ anim⁹ tuus diſpenſetur. pſentia ordina. futura puide. preterita recordare. Hinc ē etiā illud Deut. xxxij. Utinam ſaperēt ⁊ intelligerent ac nouiſſima prouiderent.

Recolat ergo pterita ſcȝ mala ⁊ bona. ſiue miſerias ⁊ bñficia. Miſerias inqȝ penarū ⁊ etiā culparū. Nā vtraqȝ miſeria ſcȝ pene ⁊ culpe initiū habet ab ipſa hominis origine: Idcirco vir nobilis ad repreſſionem elationis ex ipſa nobilitate ſurgentis recolat originis pprie miſeriaȝ ⁊ immūdiciam. exemplo ſapiētis in li. ſapientie. vij. dicentis: Sum quidē ⁊ ego mortalis homo ſimilis omnibus ⁊ ex genere terreno illi⁹ qui prior factus eſt. ⁊ in ventre matris figuratus ſuȝ caro. decem menſiū tēpore coagulatus ſū in ſanguīe ex ſemine hominis ⁊ delectamēto ſomni conueniētis. Et ego natus accepi cōmunem aerē ⁊ in ſimiliter factā decidi terrā. ⁊ primā vocē omnibus ſimilē emiſi plorans. in inuolumētis nutritus ſū ⁊ curis magnis. Nemo. n. ex regib⁹ aliud habuit natiuitatꝭ initiū. hec ille. Et in hoc ſuggillat quorūdā magnatū ſupbiā. qui nec originē ſuā nec finem cogitant. ſed tm̄ pſentem gloriā. Audiāt itaqȝ qđ dic beatus Berū. in libro. j. ad Eugeniū papā. Salubris copula ut cum cogitas te ſūmum pontificē. attendas pariter viliſſimum cinerē. non. quidē fuiſſe ꝫ eſſe. Deniqȝ ſi ſericaȝ ⁊ gēmas ⁊ metalla ⁊ hmōi cūcta quibus ſuffarcinatus incedis. velut quaſdam nubes matutinas velociter tranſeūtes a facie cōſiderationis tue diſſipans exufflaueris. occurret tibi homo nudus ⁊ paup ⁊ miſerabilis ac miſer. homo dolens qđ homo ſit. erubeſcēs ꝙ nudus ſit. plorās ꝙ natus ſit. murmurans ꝙ homo nat⁹ ſit ad laborē nō ad honorem. hō natus de muliere ⁊ ob hoc cū reatu. breui viuens tēpore. ⁊ ob hoc cū metu. replet⁹ multis miſerijs. ⁊ ob hoc cū fletu. hec te cōſideratio tenet in te. nec te auolare ſinit. nec ambulare in magnis ⁊ mirabilib⁹ ſup te. hec Berū. De hac quoqȝ originis hūane miſeria dicit Aug⁹. in li. de ciui. dei. xxj. Quis non exhorreat ⁊ mori eligat ſi ei pponat᷑ aut mors pcipienda aut rurſus infantia. Que quidē quia non a riſu ſed a fletu orditur hāc lucem: Quid maloꝝ ingreſſa ſit pphans qđāmodo neſciēs. Solū qñ natus eſt ferūt riſiſſe ⁊ Zoroaſtem. Nec ei boni aliqđ mōſtruoſus ille riſus portēdit. cū luce artium magicarū inuentor. ⁊ rex Bactrianorum a Nino rege aſſyrioꝝ bello ſuperatus ſit. Deniqȝ ſicut legit᷑ Eccl. xl. Occupatio magna creata eſt omnib⁹ hominibus ⁊ iugū graue ſuper filios Adam. a die exitus de ventre matris eoꝝ vſqȝ ad diē ſepulture in matre omniū. cogitationes eoꝝ ⁊ timores cordis adinuentio expectationis ⁊ dies finitionis a pſidēte ſuper ſedem glorioſam vſqȝ ad hūiliatum in terrā ⁊ cinerē ab eo q vtitur hyacintho ⁊ portat coronā vſqȝ ad eū qui cooperit᷑ lino crudo. Ecce ꝙ nullus excipit᷑ ab illo graui iugo. Qui ergo hec in memoria recolit. miſeriā cognoſcēs. humilitateȝ cōcipit. Et ſicut mala pene recolēda ſūt ad ſe humiliādū. ſic ⁊ mala culpe ad penitendū atqȝ dolēdū. ſm illud Ezechie ꝙ legit᷑ Eſa. xxxviij. Recogitabo inquit omnes annos meos in amaritudine aīe

mee· in quib9 duo genera ſūt deflenda·ſ· peccata cōmiſſa ⁊ tēpora pdita. Vn̄ beatus Bern̄. ī quodā ſermone. Paꝝ inqt placet ei vite nouitas qui nondū vetera plāgit peccata·ſ·admiſſa· ⁊ tēpus amiſſū Itaqꝫ peccata recolēda ſūt ad curandū ⁊ emendandū·tēpora vero ad recuperandum. De curatiōe peccatoꝝ dicit Maximian9. Nō intellecti nulla eſt curatio morbi. Cōtra vero dicit Seneca Lucilio. Initiū ſalutis eſt notitia peccati. Et ſicut vigilātis eſt narrare ſomniū·ſic peccata ſua ꝯfiteri ſanitatis eſt indiciū. Idē in agomēnone. Quē peccaſſe penitet pene innocēs eſt. Vt autē dicit Aug9 in li. de penitētia. Satiſfactio penitētie ē peccatoꝝ cauſas excidere·nec eoꝝ ſuggeſtionibus aditū indulgere. Et ut ait Proſper in libro. ij. de vita contemplatiua. Peccatis diſſimilia ſūt adhibēda remedia· ſicut ex diſſimilibus cauſis veniunt ipſa peccata. Siquidem ut dicit Hiero9. ſuper Marcum. Cuiuſqꝫ vulneris medicina adhibenda eſt ei propria. Nō enim ſanat oculum qđ calcaneum. Ieiunio ſanantur paſſiones corporis·oratione vero ſanāde ſūt peſtes mentis. Hinc de maligno ſpiritu ab homine expulſo dictuꝫ eſt a domino·ꝙ hoc genus nō eijcitur niſi in oratione ⁊ ieiunio. De temporum recuperatione· dicit apoſtolus Eph. vj. Redimentes tempus quoniā dies mali ſunt. Hinc ⁊ Seneca in li. de naturalibus queſtionibus. vij. Obijciat ſibi ſenectus annos inter ſtudia vana cōſumptos· ⁊ damna etatis male exempte labor ſartiat· occupationes reddantur patrimonij longe cura ſaluatur. Si eniꝫ totus animus vacet ⁊ ad contemplationem ſui ſaltem in ipſo fine reſpiciat faciet ac ſibi inſtabit ⁊ quotidie breuitatem temporis metiens·quicquid amiſſum eſt diligēti vite preſentis vſu recolliget· Fideliſſimus enim eſt ad honeſta tranſitus Ex penitētia itaqꝫ iuxta poetaꝫ ·tollim9 ingentes animos ⁊ maxima paruo tempore molimur. Faciamus igit' ⁊ qđ itinere fieri ſolet: Qui tardius eximus velocitate penſantes moram feſtinemus magnūqꝫ op9 abſqꝫ etatis excuſatione tractemus. Creſcit anim9 quotiēs cepti magnitudinē oñdit· ⁊ cogitat q̄tū ꝓpoſito nō q̄tuꝫ ſibi ſuperſit· hec Seneca. Propt' hāc tpis recuperationem dicit Tullius in oratione de Cathilina. Multos audiui ⁊ vidi qui totam adoleſcentiam voluptatibus dediſſent ſe ad frugem bonā recepiſſe· graues homīes atqꝫ illuſtres fuiſſe. Debet etiam ut dictum eſt recolere beneficia preterita ad retribuendū maximeqꝫ bn̄ficia dei ⁊ parentū. Beneficia inq̄ꝫ dei· de q̄bus dicit beatus Bern̄. ſup pſalmū: Qui habitat. Agamus fratres gratias factori noſtro· benefactori·redemptori·remuneratori noſtro Primum enim qđ nobis preſtitit eſt ꝙ ſumus nos· quoniā ipſe fecit nos. Fecit inq̄ꝫ ⁊ ſm corpus egregiam creaturam ſed magis ſm animam ·utputa imagine creatoris· inſignem rationis partitipem ſempiterne beatitudinis capacē. Porro ſm animū maxime pre ceteris admirandam creaturis ſibi coherentem incōprehēſibili artificio·īueſtigabili ſapiētia cōditori. Porro ī ſecūdo bn̄ficio q̄ꝫ copioſus ·q̄ꝫ liberaliſſim9· q̄ꝫta nobis largit9 eſt ad ſuſtentationem·q̄ꝫta ad eruditionem. q̄ꝫtā ad cōſolationē·q̄ꝫta ex h' iam ad correctionem·q̄ꝫtā etiam ad delectationem: verum hec duo beneficia gratis ⁊ dupliciť impēdit·hoc eſt ſine merito et ſine labore noſtro. Ceterum o homo ingrate ex hociā tertiū opus redēptionis tue attende: Gratis etiam hoc preſtituꝫ ſed gratis qđ ad te pertinet·nō gratis qđ ad illum. Nempe ſaluus factus es ꝑ nihilo ac certe non de nihilo· quid ad hoc dormitat affectio; Imo vero mortua eſt illa non dormit que huic beneficio non reſpondet· que ſe totam in gratiarum actionū ⁊ vocē laudis non effundit. Itaqꝫ fecit te deus tuus·fecit tam multa ꝑpter te·fecit ⁊ ſeipſum propter te·factus eſt ipſe caro vna tecum·te quoqꝫ ſecum faciet

ſpiritū vnū. Nō recedant quatuor hec a corde·non ab ore·non a memoria·nō ab affectione·hec Bern̄. At nos ut idē ali bi dicit in eodem tractatu. Nō attendimus ut minus attendimus reuerentiam presidentis·custodiam protegentis·beneficia largiētis·ingrati gratie·imo tam multiplicibus gratijs·quibus preuenit nos·et ſubuenit nobis. Et nunc quidem per ſe implet ſplēdoribus animas noſtras nūc per angelos viſitat·nūc per homines instruit·nunc etiam per ſcripturas conſolatur et erudit. Quid nos ſolis nobis non aſſumus·et ſoli noſmetipſos negligimus·an quia nobis vndiqꝫ ſubuenit· ideo nobis eſt diſſimulandum·imo vero propterea ſtudioſius eſt vigilandum. Non enim tam magna pro nobis in celo pariter et in terra ſollicitudo gereretur· ſi non magna nobis incumbere neceſſitas videretur·hec Bern̄. Hoc igitur attendens quis dicat cum Dauid: Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi. Cui ſcꝫ queſtioni reſpōdet Micheas.vj. Indicabo inqt tibi o hō quid ſit bonum·et quid domin⁹ requirat a te·vtiqꝫ facere iudicium et diligere miſericordiam et ſollicitū ambulare cum deo tuo. Beneficia quoqꝫ parentum recolere debet· ut procreationeꝫ educationem·eruditionem et huiuſmodi·ac rependere vicem· ut impleat qđ dicitur Eccl. vij. Honora patrem tuum·et gemit⁹ matris tue ne obliuiſcaris: Memento qm̄ niſi per illos nō fuiſſes·et retribue illis quomodo et ipſi tibi. Verꝫ de hac materia plenius dictuꝫ eſt ſupra. Debet nihilominus attēdere preſētia·videlicet ſtatum proprium·et vanitatem rerum temporalium. In ſtatu proprio debet conſiderare non ſoluꝫ exteriora ſed multomagis interiora. Nā ut dicit beat⁹ Bern̄. in ſermone de capite ieiunij. Miſer homo qui totus pergit in eo que foris ſunt et ignarus interiorum ſuorum putans ſe aliquid eſſe cum nihil ſit·ipſe ſeducit̄ ſiquidem in bonis huiuſcemodi. Preterea dicit pſ. Sicut aqua effuſus ſū· et diſperſa ſūt oīa oſſa mea. Alius quoqꝫ propheta: Comederunt inquit alieni robur eius·et ipſe neſciuit· Attēde ſollerter homo quid diligas·quid metuas· vnde gaudeas vel triſteris·quia totum cor in his quatuor affectionibus exiſtit de quo per prophetaꝫ dominus dicit: Cōuertimini ad me in toto corde veſtro. Que quidē ſpiritualis cōuerſio nequaqꝫ vna die valet perfici·vtinā vel in omni vita qua degimus in hoc corpore valeat conſummari. Ibi ergo attendēda ſūt homini duo· ſcilicet profectus ne deficiat·et defectus ut proficiat. Nam ut dicit beat⁹ Bern̄. Si profectum ſuum homo non intelligit·quomodo đ illo gratias agit? Ideo dicitur.j. Cor.ij. Accepimus ſpiritum qui ex deo eſt·ut ſciamus que a deo donata ſūt nobis. Nam ſi neſcimus ingrati ſumus·ac per hoc fonteꝫ gratie nobis deſiccamus. Vt enī dicit Bern̄. Ad locum vnde exeunt flumina gratiarum·reuertuntur ut iterum fluant. Econtra vero ingratitudo nouerca eſt gratie ſiccās fontem miſericordie. Magis etiam op⁹ eſt nobis defectos noſtros qꝫ profectus attendere·imo profectus ut dicit beatus Greg. oportet quodammodo videndo non videre·videndo ſcilicet ad gratiam̄ actionē· non videre ad elationem. Vn̄ idem Greg. in moral. libro.xxij. Viri ſancti inquit et ſi intelligendo congaudent muneri largitoris·merentes tamen conſiderant debituꝫ operis. Moreqꝫ viatorum non debemus aſpicere qꝫtū iā egimus ſꝫ qꝫtū ſupereſt vt agamus· amplius bona que nondum fecimus qꝫ ea que iam nos feciſſe gaudemus·hec Greg. Hinc etiam beatus Bern̄. ſuper pſalmū: Qui habitat. Hec eſt vtiqꝫ magna virtus et ſūma ſecuritas cum et pie viuis·et tamē plus attendis que tibi deſunt qꝫ que obtinuiſſe videris·oblitus que retro ſunt·et in anteriora te extendens·hec Bern̄. Porro de conſideratione vanitatis rerum dicit̄ Eccleſiaſtes.j. Vidi cūcta

que fiunt ſub ſole. Et ecce vniuerſa vanitas. Recte dicunt vanitas. q₂ nec conferunt plenitudinem cõtinenti. nec fulcimẽtum innitenti. nec ſacietatẽ comedenti. i. pfruenti. Ideo taliũ amatori dicitur in ps. Vt quid diligitis vanitatem ꝛ queritis mendaciũ? Propter hoc igit vanitas attendat ut cõtemnatur. Nã ut dic Tullius in tuſculanario li. v. Non ſunt ea bona dicẽda nec habẽda quib' abũdantem licet eſſe miſerrimum. Ceterũ vt dicit Seneca Lucilio. Cõtemnere aliqſ oĩa põt. habere oĩa nemo põt. Breuiſſima igitur ad diuitias via per contẽptũ diuitiarũ eſt. Hui' vanitatis ꝛ glie mũdane cõtemptũ inſinuat ſapiens. Job. v. Ego inqt vidi ſtultũ firma radice ꝛ maledixi pulcritudini eius ſtatim. qd exponens dicit Greg. Stultus firma radice quaſi per amena prata ad carcerẽ peruenit. dũ p proſpera vite preſentis ad infernum tendit. Nõnulli eo cũ quorundã gloriã cernũt. magnũ aliqd eſtimãt. ſed cũ eos morientes aſpiciũt qꝫ hũana gloria nihil ſit cũ gemitu fatent. ꝛ dicũt: Ecce qꝫ nihil eſt hõ. Qui hoc veratius dicerent. ſi cũ gloria hominem cernerent. tũc etiã eius interitum cogitantes tranſeũtẽ ſimul ei' potẽtiã nihil eſſe ſentirẽt. Vñ itaqꝫ dicitur: Maledixi pulcritudini ei' ſtatim. Ac ſi diceret: Cõtra ſtulti pulcritudinẽ morã in maledicẽdo non habui. quia tñ hanc cernerẽ ſimul ꝛ penã ſequẽtẽ vidi. eiuſqꝫ potentiã reprobaui. Huc vſqꝫ Greg. inſinuat ꝛ vanitatem felicitatis mundane preſentes ꝛ penã ſequentem. iuxta illd Prouerb. xiiij. Extrema gaudij luctus occupat.

Qualiter etiã futura debet prouidere. Cap. XLI.

Debet etiam pouidere futura. ſ. mala ꝛ bona. Mala vt ſibi precaueat. bona ut acqrat. Mala inqꝫ ut ſenectutẽ ꝛ mortẽ ꝛ gehennam. Memoria. ſiquidẽ vel prouidẽtia iſtorũ omniũ vileſcere facit ac deſpici vanitatẽ tpaliũ. Vñ de memoria ſenectutꝭ dicit Eccleſiaſtes. xj. Si annis multꝭ vixerit hõ ꝛ ĩ omnib' his letus fuerit. meminiſſe debet tenebroſi tẽporis ꝛ dierũ multorũ. qui cũ venerit vanitatis arguẽt pterita. De memoria mortis dicit Eccl. vij. Memorare nouiſſima tua ꝛ in eternũ nõ peccabis. Ut enim dictum eſt ſupra iux Gregoriũ. Que ſit carnis ſbſtãtia teſtãtur ſepulcra. Sed multi volunt mortem recolere. pter dulcedinẽ vite ꝛ amaritudinẽ ipſius memorie. de q̃ dicit Eccl. xlj. O mors qꝫ amara ẽ memoria tua. hoi iniuſto ꝛ pacẽ habẽti in ſubſtãtijs ſuis. viro quieto ꝛ cui' vie directe ſunt in omnibus. ꝛ adhuc valẽti accipere cibũ. Porro de memoria pene gehẽnal dicit Job xxxj. Et ego qñ recordat' fuero pertimeſco. ꝛ cõcutit carnẽ meaꝫ tremor. Vt enĩ dic aplus ad Heb. x. Horrendũ ẽ incidere in manus dei viuentis. Dicit eniꝫ Hiero' ſup illo verbo Eſaie. xxiiij. Cũ cãtico nõ bibẽt vinũ. qꝛ preteritarũ deliciarũ recordatio erit materia cruciatuũ. Unde ꝛ in inferno dicturi ſunt. ut legit Sap. v. Quid nob profuit ſupbia. aut qd diuitiarũ iactãtia ptulit nobis? trãſierunt oĩa illa tãqꝫ vmbra ꝛc. ¶ Qꝫ autem ſenect' mala ſit. i. penalis. dic Secũdus pbus. Senectus inqt ẽ tacitũ malũ. mors viuẽtiũ. incolumis lãguor. ſpirãs mors. Hic ꝛ Hiero' ſup Amos li. ij. Mala iqt ſenectutꝭ ſũt crebre infirmitates. ocli calligãtes. tibie laceſſẽtes. dẽtes inter cibos cadẽtes. De h̃ etiã dicit Oratius in poetria. Multa ſenẽ circũueniũt incõmoda vlꝫ qꝛ Querit ꝛ ĩuẽtꝭ miſer abſtinet ac timet vti. Vel q₂ res oẽs timide gelideqꝫ miſtrat. Dilator ſpe lõg' iners auiduſqꝫ futuri. Difficil' qrul' laudator tpis acti. Se puero caſtigator cenſorqꝫ minorũ. Itẽ Maximian'. Tu me ſola tibi ſubdis miſerãda ſenectus. Cui cedit quicqd vincere cũcta ſolet. Stat tremulus, dubiuſqꝫ ſenex ſempqꝫ malorũ Credul'. ꝛ ſtult' q̃ facit ipſe timet. Laudat

preteritos presētes despicit ānos. Hoc tm̄ rectū qđ sapit esse putat. Se solū doctum se iudicat esse peritum. Et ꝙ sit sapiens desipit ipse mag. Deficit auditor nec deficit ipse loquendo. O sola fortes garrulitate senes. ¶ Contra h̄ malū duplex est remediū. videlicet ut cōtra illud se premuniat ꝛ q̄tum potest illud differat. ¶ De primo dicit Seneca Lucilio. Juueni est parendū. seni vtendum. Hoc ē qđ dicit Eccl̄.xxv. Que in iuuentute tua non cōgregasti quō inuenies in senectute tua. ¶ De secundo sciendū ꝙ senectus acceleratur in plurimis ꝑ vitia carnis ꝛ animi. Ideoq̄ ꝑ abolitionē istoꝝ potest differri. Vn̄ Tullius ī li. de senectute. Sicut inquit cōtra morbū. sic cōtra senectutē est pugnādū. ꝛ habenda ratio valitudinis. Vtendū est igitur exercitationibꝰ modicis. ꝛ tm̄ cibi ac potꝰ adhibendū ut vires reficiantur non opprimantur. Potest.n. exercitatio ꝛ tēperātia etiā in senectute aliq̄d pristini robori cōseruare. Nec corpi tm̄ subueniendū est. sed animo multomagis. Nam ꝙ senes aiūt. stultos. credulos. obliuiosos ꝛ dissolutos. non sunt hec vitia senectutis h̄ inertis ignauie ac somniculose senectutis Sicut enī petulantia vel libido magis ē adolescentiū q̄ꝫ senū. nec tn̄ omniū adolescentiū h̄ improboꝝ: Ita ista senū stulticia que deliratio dicitur. senū est nō oīuꝫ sed leuiū. hec Tullius. Deniq̄ꝫ sicut legitur Eccl̄.xxx. Zelus ꝛ iracundia minuit dies. ꝛ ante tempus senectā adducūt cogitatus. His etiam cōsonant medici (vt verbi gratia) Rasis in almasore. Sanitatem inquit pseruare ē in motu ꝛ quiete in cibo ꝛ potu. necnō ꝛ insuperfluitatū expulsionibus mensurā obseruare. domos ꝛ loca cetera in quibus maneri debet tēperare. mal etiā accidētibꝰ anq̄ꝫ augmētum capiāt obuiare. animales quoq̄ꝫ cogitationes refrenare ꝛ psuetudines seruare. Auicenna quoq̄ꝫ in ꝑ canone medicine dicit. ꝙ sanitas corporis ꝛ aīe simul ī temperantia moꝝ psistit. Porro de malo mortis dicit Secūdus phus. Mors est eternus somnus ineuitabilis euentus hominis latro. fuga vite. oīuꝫ resolutio Et recte dicitur eternus somnus. qꝛ somnꝰ est mortis imago sicut dicit phus. Dicitur ꝛ ineuitabilis euentus. quia sicut legitur in prouerbijs sapientū. Homo vite cōmodatus est nō donatus. Vn̄ dicit Ecclesiastes.ix. Nemo est qui semp viuat ꝛ qui huius rei habeat fiduciam. Hinc ꝛ in psslogion dicit Anselmꝰ. Nihil morte certius. nihil hora mortis incertius. Ideo recte quoq̄ꝫ dicitur hoīs latro: iuxta illud euāgelicum Math.xxiiij. Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret vigilaret vtiq̄ꝫ ꝛc. Et sic latro multimodas hominibꝰ tendit insidias. sic ꝛ mors Juxta illud Statij in thebaide. Mille modos leti miseros mors vna fatigat. Hic ꝛ Prosper in li. epigrāmatum. Ferro peste. fame. vinclis. ardore. calore. Mille modis miseros mors rapit vna hoīes. Itē Ouidius in li. eplaꝝ. Occurrūt aīo pereundi mille figure. Morsq̄ꝫ minꝰ pene q̄ꝫ mora mortis habet. Dicitur ꝛ oīuꝫ resolutio. iuxta illud Ouidij in li. methamorph.x. Oīa debentur morti paulūq̄ꝫ morati. Seriꝰ aut citius metā pperamꝰ ad vnam. Ideo sicut legitur Eccl̄.xlj. Bonum est iudiciū mortis. quia nō est psonarū acceptrix. Vn̄ Boetius de cōsolatione li.ij. Mors spernit altam gloriā. inuoluit humile pariter ac celsum caput equatq̄ꝫ summis infima. Hinc ꝛ Oratiꝰ in li. carminū. Pallida mors equo pulsat pede pauperū tabernas regūq̄ꝫ turres. Equa tellus pauperi recluditur regumq̄ꝫ pueris. mors vltima linea rerū est Item Ouidiꝰ sine titulo. ī libro. iij. Scilicet omne sacrum mors importuna prophanat. Omnibus obscuras inijcit illa manus. Et iterū Claudianus in minori. loquens ad ipsam mortem dicit: Sub tua purpurei venient vestigia reges. Deposito luxu turba cum paupe mixti. Omnia mors equat. Ideo dic ꝛ Hildebertꝰ cenomanen. eps. Inter opes ꝛ delitias

populiqꝫ fauores. Hoc anim⁹ recolat· ꝗ̃ tua lingua ſonat. Mors dominū ſeruo mors ſceptra ligonibus equat. Diſſimiles ſimili conditione trahens. Itaqꝫ cōtra hoc malum eſt duplex etiaꝫ remediū videlicet ut homo mortē ipſam contemnat· ⁊ ut contra illam ſe paret ac muniat De contemptu mortis dicit Cato. Fac tibi ꝓponas mortem non eſſe timendam. Que bona ſi non eſt· finis tamen illa malorum eſt· Debet autē contemni ex cauſa duplici. ¶ Primo ſcꝫ q̄r ineuitabilis eſt ſicut iam ſuperius oſtenſum eſt. Unde Seneca in libro d̓ remedijs fortuitorum. Stultum eſt inquit timere qd̓ vitare non poſſis. Et Varro ad Athenienſem auditorem. Cum natura inquit litigat qui mori graue fert. Duplexqꝫ malum eſt cuꝫ moleſte ferimus qd̓ neceſſe eſt Ideo dicit Tullius in libro de ſenectute Sapientiſſimus quilibet equiſſimo moritur animo· ⁊ ex hac vita diſcedit tanq̄ꝫ ex hoſpitio non ex domo: Cōmorandi namqꝫ diuerſorium natura nobis dedit non habitnadi. Secūdo contēni debet· quia tolerabilis eſt. Naꝫ in ſe nō eſt multum diſpendioſa· quin etiam plerumqꝫ fructuoſa. De primo dicit Seneca in libro de naturalibus queſtionibus iij. Puſilla res eſt hominis vita· ſed ingens res eſt contēptus vite: Hanc q̄ cōtemplerit ſecurus videbit maria turbari· ſecurus aſpiciet horridā faciem fulminantis celi. Quid ad me q̄ꝫ magna ſint quibus pereo· ipſuꝫ perire nō magnū eſt Proinde ſi volumus eſſe felices nec hominum nec rerum timore verſari· anima inexpedito habēda eſt· hec Seneca. De ſecundo ſcilicet de vtilitate mortis eſt illud Catonis paulo ante poſitum. Fac tibi ꝑponas mortem non eſſe timendā ⁊c. Item Saluſtius in cathilinario. In luctu inquit atqꝫ miſerijs mors erumnarum requies eſt· nō cruciat⁹. Porro cōtra mortē duplicit̓ ſe preparare debet hō ſcilicet aſſueſcendo ⁊ viaticuꝫ prouidendo. Aſſueſcēdo inquā circa duo ſcilicet tribulationibus perferēdis· ⁊ carnis voluptatibus remouendis. De primo dicitur in prouerbio: Vir moritur qui mori non didicit· id eſt· qui mortis minas que ſunt tribulationes ſuſtinere non nouit. Hinc ⁊ Seneca ī agamēnone. O q̄ꝫ miſerum eſt neſcire mori. Econtra vero dicit idem Lucilio. j. Qui mori inquit didicit non ſeruire didicit. Itaqꝫ ſup̄ omnem potentiaꝫ eſt ⁊ extra omnē. Quid igitur ad illum carcer vel cuſtodia vel clauſtrū valet: Liberū hoſtiū habet. At vna eſt catena q̄ nos alligatos tenet· amor ſcꝫ vite· hec Seneca. De ſecūda aūt ſcꝫ de voluptatibus remouendis dicit Renatus vegetius in libro de re militari. j. Mortem minus metuit qui minus deliciarum in vita nouit. Hinc ⁊ Cato vbi ſupra. Non metuit mortem· qui ſcit contemnere vitā. Ideo dicit Tullius in tuſculanario li. j. Tota phoꝝ vita vt ait Cato. mortis eſt cōmentatio: Nam q̄d aliud agimus cum a voluptatibus corporis ⁊ a republice negocijs animum ſeuocamus· maximeqꝫ a corpore abducimus· ſecūqꝫ eſſe cogimus· animum autē a corpore ſecernere nihil aliud eſt q̄ꝫ mori diſcere· hoc ergo mihi crede cōmentemur· noſqꝫ a corpore ſeiungam⁹· id eſt· mori conſueſcam⁹. ¶ Porro de viatico prouidendo dicitur Eccl. xxix. Conclude elemoſynam in ſinu pauperis· q̄ elemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo ⁊c. Hoc eſt quod dicit Ambroſius· q̄ ſola miſericordia comes eſt defunctoꝝ. Unde dicitur Tobie. iiij. Elemoſyna ab oī peccato ⁊ a morte liberat ⁊ non patietur ire in tenebras animaꝫ. ¶ De malo gehenne dicit Hiero⁹ ſuper Hieremiam. libro. iiij. Melius eſt non eſſe q̄ꝫ in ſupplitijs viuere. Vn̄ ſcriptum eſt: Quare data eſt miſero lux ⁊ vita his qui in amaritudine anime ſunt: Qui expectāt mortem ⁊ non venit ⁊c. Contra illud quoqꝫ duplex eſt remedium· ſcilicet declinare a malo ⁊ facere bonum. De p̄mo dr̄ Eccl. xxj. Quaſi a facie colubri fuge peccatū

Quaſi enī rūphea bis acuta omnis iniq tas·⁊ plagę illius non eſt ſanitas. De ſe cundo dicit̄ Eccl.ix. Qdcūq̄ poteſt ma nus tua facere inſtāter operare·quia nec ſcientia nec ſapientia erūt apud inferos quo tu ꝓperas. Et Math.iij. Genimina viperarum quis oſtendit vobis fugere a uētura ira: facite ḡ fructū dignū pęnitē tię. Et poſt. Omnis arbor q̄ nō facit fru ctum bonum excidetur ⁊ in ignē mittet̄. hęc Jobes baptiſta. Idem quoq̄ dicit̄ a domino ī eodē· qd ibi exponēs Chry ſoſtomus in omel.xxiij. dicit: q̄ duo ma la reprobis ſunt pręparata ·videlicet ſe curis ⁊ ignis ·ſiue excidiū a regno ⁊ incē dium in inferno. Et certe inq̄t maior pę na eſt amiſſio regni cęlorꝝ q̄ȝ cruciat⁹ ille flammarꝝ. Intolerabilis quidē eſt gehen na·ſed tamen ſi mille ponat aliq̄s gehen nas nihil tale dicit quale eſt ab illi⁹ bea tę glorię ꝓpelli honore·Faciliuſq̄ȝ eſt mil le fulmina ſuſtinere q̄ȝ vultū illū manſue tudinis ac pietatis plenū·nob tn̄ aduer ſantē videre·illoſq̄ȝ toti⁹ trāquillitatis oculos nequaq̄ȝ nos ſuſtinentes aſpice re·hęc Chryſoſtomus. Hinc ⁊ Greg.in omel.de decem virginibus. O inquit ſi ſapere in cordis palato poſſet q̄s q̄d ad mirationis habeat: Ecce ſponſus venit· porro q̄d dulcedinis ·⁊ quę paratę erant intrauerunt cum eo ad nuptias· poſtre mo quid amaritudinis·clauſa eſt ianua. Deniq̄ȝ bona futura debet ſapiens ꝓuidere duplici ratione·videlicet ut ea ſollicite cū oī ſtudio ac deſiderio quęrat ut in eorum cōparatione bona pręſentia deſpiciat·iuxta illud Greg. Guſtato ſpi ritu deſipit omnis caro·i·carnalis volu ptas. Propt̄ hęc oīa dicit̄ Eccl.xj. In die bonorꝝ ne īmemor ſis malorꝝ·⁊ ī die malorꝝ ne immemor ſis bonorum.

De puellaruȝ cuſtodia ⁊ abſcō ſione. Cap. XLII.

Hec de eruditione filiorꝝ iuxta illud verbū Eccleſiaſtici ſuperi⁹ poſitū: Filij tibi ſunt erudi illos ⁊c. Sequit̄ de filiarꝝ eruditione ·de qua ibidē ſubiūgit̄. Filię tibi ſunt ſerua cor pus illarum·⁊ non oſtendas hilarem fa ciem tuā ad illas: Serua inq̄ȝ corpus il larum in ętate puellari quę prona eſt la ſciuię·ſ·ut nō paſſim ad choreas vel ſpe ctacula vel conuiuia euagentur·ſed ī do mo cuſtodiantur ne vagātes cōcupiſcāt iuxta illud Eccl.xlij. Filia patris abſcon dita eſt vigilia ⁊ ſollicitudo eius auferet ſomnū ·ne forte in adoleſcentia ſua adul tera efficiatur·⁊ cū viro cōmorata odibil̄ fiat·ne quādo polluatur in virginitate ſua ⁊ in paternis ſuis grauida inueniat̄. ne cū viro cōmorata trāſgrediat̄ aut cer te ſterilis efficiatur·ſ·p ipſi⁹ ſubtilitatē ꝓ curationē vel prolis ſuffocationē vel p nimiā concubitus frequentationē. Vn̄ Hiero⁹ ad Euſtochiū. Videas inquit pleraſq̄ȝ viduas anteq̄ȝ nuptas infęlicē conſcientiā mētitas tm̄ veſte ꝓtegere q̄s niſi tumor vteri vel infātū vagitus ꝓdi derit·erecta ceruice ⁊ ludētibus pedibus incedunt. Alię ꝟo ſterilitatē pręhent et necdum ſati hominis homicidiū faciūt· Nonnullę cum ſe ſenſerint concepiſſe de ſcelere abortiua venena meditantur ·et frequenter ipſę cōmortuę triū criminum reę ſic ad inferos perducūtur ·homicidę ſui·adulterę chriſti·necdū nati filij patri cidę·hęc Hiero⁹. Cęterū ut dic̄ Ouidi⁹ in li.epl'arꝝ. Nulla reparabilis arte lęſa pudicitia eſt. Vn̄ ⁊ legitur in Amos.v. Cecidit non adijciet ut reſurgat virgo iſrael. Et ſi q̄dē in paternis ſuis ut dictū eſt inueniat̄ grauida ·parentibus acq̄rit opprobrium ⁊ a viro meretur repudium ſibi quoq̄ȝ legem mortis iudicium. De q̄ dicitur Eccl.xxij. Filia prudens eſt here reditas viro ſuo · Nam quę confundit in contumeliam fit genitoris. Et recte dicitur hereditas viro·id eſt ·q̄ſi heredi tas ſibi data a domino·ſm illud Pro uerb.xix. Domus ⁊ diuitię dant̄ a parē tibus·a domino aūt ꝓprie vxor prudens Ideoq̄ȝ diligit eā q̄ſi bonaȝ hęreditatē

nec dimittit eã niſi p mortẽ. Ecõtrario il
la q̃ cõfũdit cũ. ſ. faciẽs eũ erubeſcere, ꝓpt̃
amiſſũ ſignaculũ virginitatis ĩ cõtume-
lia fit genitoꝝ. q. ſ. eã in domo ꝓpria ma-
le ac negligenter erudiuit ⁊ cuſtodiuit.
ideoq; vir eã aliqñ nõ ſine cõtumelia ei
remittit. Et h̃ ẽ ſecũdũ. ſ. a viro repudiũ
Vñ de vtroq; ibidẽ ſbiũgit. Prẽz ⁊ vi
rum confũdit audax. ⁊ ab vtriſq; inho-
norabit̃. De tertio. ſ. moꝛtꝭ iudicio dicit̃
Deutꝭ. xxij. Si a viro nõ eſt ĩ puella vir
ginitas inuẽta. extra fores dom⁹ prĩs eij-
ciet̃. ⁊ lapidib⁹ obruet̃. q: fecit nephas in
iſrl̃. ut fornicaret̃ in domo prĩs ſui. ⁊ aufe
res malũ de medio tui. Hęc igit̃ oĩa de-
bet pater carnalis diligẽter filię ſuę. q̃tũ
in ipſo eſt p̃cauere. Vñ adhuc ibidem
ſubiũgit̃: Sup filiã luxurioſã. i. ad luxu-
riam ꝓpter ętatis feruoꝛẽ pronã. cõfirma
cuſtodiã: ne q̃libet faciat te in opprobriũ
venire inimicis. a detractione ĩ ciuitate ⁊
obiectione plebis. ⁊ cõfũdat te in multi-
tudine ppl̃i. Ut. n. dicit Hiero⁹ ad Sal
uiniã: Tenera res in fęminis pudicitię fa
ma. q̃ſi flos ad leuẽ cito marceſſit auram
maxime vbi ad vitiũ cõſentit ętas. ⁊ ma-
ritalis deeſt auctoritas. cui⁹ vmbra tuta
men vxoris eſt. Propt̃ h̃ etiã inter alias
cauſas. vt dicit Ambroſi⁹ ſup Lucã li. ij.
deſponſata fuit Joſeph virgo Maria
ne temeratę v̾ginitatꝭ vreret̃ infamia. cui
grauis aluus coꝛruptelę videret̃ inſigne
p̃ferre. Maluit. n. dñs aliq̃s de oꝛtu ſuo
q̃ de mr̃is pudoꝛe dubitare. q: ſciebat
tenerã eſſe v̾ginis verecũdiã. ⁊ lubricam
pudoris famã. nec putauit oꝛtus ſui fidẽ
mr̃is iniurijs aſtruendã. nec voluit v̾gi-
nibus ſiniſtra opinione viuẽtib⁹ velamẽ
excuſationis relinq̃. q̃ infamata q̃z vide
retur mater dñi. hęc Ambroſi⁹. Ideoq;
recte ſcriptura parẽtes ſollicite filiã v̾gi-
nem cuſtodire monet. ac cum diſciplina
nutrire. ne laſciuię vel voluptati frena re
laxet. vel aliq̃ occaſione ſibi atq; parẽti-
bus cauſã infamię p̃ſtet. Hinc etiã dicit̃
in eodẽ libro Eccꝭ. ſcilicet. xxvj. In filia
nõ auertẽte ſe. ſ. a iuuenũ ac lenonũ ꝯſoꝛ
tio firma cuſtodiã ne abutat̃ ſe. ſ. fornicã
do. Nã fornicatio ẽ ꝓprij coꝛpis abuſus
vel abuſio. iuxta illud apl̃i. j. Corꝭ. vj.
Qui fornicat̃ in coꝛp⁹ ſuũ peccat. De h̃
etiã dicit̃ itez Eccꝭ. xxij. Filia fatua. i. īdi
ſciplinata ⁊ diſſoluta. in deminoꝛatione
fiet. ſ. honoꝝ ſui atq; parẽtũ. Sup h̃ exẽ
plum habet̃ Gen̄. xxxiiij. de Dina q̃ vt
videret mulieres regionis egreſſa ẽ. ⁊ hac
occaſiõe a Sichem filio Emoꝛ coꝛrupta
eſt. Talis ẽ mulier garrula ⁊ vaga q̃etis
impatiẽs nec valẽs ĩ domo ꝯſiſtere pedi-
bus ſuis. h̃ nũc foris. nũc in plateis. nunc
iuxta angulos inſidiãs. de q̃ legit̃ Pro-
uerb. vij. Vñ ⁊ Hiero⁹ ad Euſtochiũ
Quędã inq̃t ſũt q̃ p publicũ notabiliter
incedũt. ac furtiuis oculoꝝ nutib⁹. adole
ſcẽtiũ greges p⁹ ſe trahũt. ⁊ quã pallẽtẽ
ac triſtẽ viderint miſerã ⁊ manicheã vo-
cant. Ecõtra v̾o de v̾gine diſciplinata
⁊ apocripha. i. abſcõdita habet̃ exẽplũ ĩ
btã v̾gine Maria. de q̃ legit̃ Eſaię. vij.
Ecce v̾go ꝯcipiet ⁊c. vbi ſicut dicit Hie
ro⁹. p v̾gine habetur in hebręo aalma.
q̃d grece dĩ apocripha ⁊ latinę v̾go abſ-
cõdita. videlicet q̃ nũq̃ aſpectibus viri
patuerit. h̃ magna parẽtũ diligẽtia cuſto
dita ſit. Vñ idẽ Hiero⁹ in epl̃a ad Oce
anũ. Mariã inq̃t angel⁹ in penetralib⁹
ſolã nõ cũ agapeta. i. amaſio loquẽtẽ in-
uenit. et illa virilem introitũ foꝛmidauit
vnde turbata ẽ in ſmone ei⁹: Tu q̃ q̃ foꝛ
nax es malitię q̃d a viro deſideras freq̃ẽ
tius ſalutari: h̃ Hiero⁹. Propt̃ h̃ etiã
v̾go btã p⁹ ꝯceptũ abijt cũ feſtinatione
in mõtana. ſ. ne publicis aſpectib⁹ ſe ex-
poneret. Vñ Ambroſi⁹ ſup Lucã li. j.
Ingreſſus ẽ inq̃t ad eã angel⁹ q: ſolã. ſ.
quã null⁹ adiret viroꝝ reperit ĩ penetrali
bus. hinc ⁊ turbata ẽ in ſmone illi⁹. Tre
pidare nãq; v̾ginũ ẽ. ⁊ ad oẽs ingreſſus
pauẽ viri. oẽſq; viroꝝ affat⁹ vereri. Di-
ſcant q̃ mulieres ꝓpoſitũ pudoꝝ imitari.
diſce v̾go v̾boꝝ vitare laſciuiã. Maria
etiã verebat̃ angeli ſalutationẽ. ⁊ p⁹ ꝯce-
ptũ abijt cũ feſtinatiõe ĩ mõtana. q: ne-
ſcit tarda molimina ſpũſſancti gr̃a. Hic

etiā diſcite vos ſctē mulieres nō circūcur
rere p domos alienas. nō in plateis mo-
rari. nō aliquos in publico miſcere ſmo-
nes. Maria ſiqdē ī domo ſera. ī publico
feſtina. Deniqꝫ mãſit apud Eliſabeth
trib mēſib. nō qꝛ dom⁹ eā aliena delecta
ret. ſꝫ qꝛ frequēter ī publico videri diſpli-
ceret. hec Ambꝛo⁹. Aliud ē exēplū ī Sa-
ra vgine q̄ ī Tobia. iij. legit̄ dixiſſe: Tu
ſcis dn̄e qꝛ nūqꝫ ꝯcupiui virū ⁊ mūdam
ſeruaui aīam meā ab omni ꝯcupiſcētia.
Nūqꝫ cū ludētib miſcui me. neqꝫ cū his
q in leuitate ambulãt ꝑticipē me p̄bui
Hinc etiā exēplū ponit Hiero⁹ Aſellaꝫ
ſcribēs ī epl'a ad Marcellā. Aſella inqt
nr̄a coꝛpe ſana ⁊ ſanioꝛ aīo. ſolitudineꝫ
delitias ponit. ⁊ ī vꝛbe turbida monacho
rum heremū iuenit. Ꝓpt̄ hec oīa dic
Hiero⁹ ad Aletham de inſtitutione filie.
Si ſollicita es ac pꝛudēs ne filia tua ꝑcu
tiat̄ a lingua vipere. cur nō eadē cura ꝓ-
uideas ne ꝑcutiat̄ a malleo vniūſe terre?
Ne igit̄ cū Dina egrediat̄ ut regiōis ali-
ene mlieres videat. ne pedib ludat. ne tu
nicã trahat. nūqꝫ abſqꝫ te in publicū ꝓ-
cedat. baſilicas q̄ꝫ martyꝝ ⁊ eccl'ias ſine
mr̄e nō adeat. nec vllus ei iuuenis circin-
nat⁹ arrideat. Idē ad Euſtochiū vgi-
nem. Raris inqt ī publicum ſit egreſſus
martyres tibi q̄rant̄ in cubiculo. Nūqꝫ
deerit cã ꝓcedēdi. ſi ſemp qñ neceſſe ē ꝓ-
ceſſura ſis. Itē idē in epl'a ad mr̄em ⁊ fi
liam: Quid tibi ait neceſſe ē in ea domo
verſari vel manere in q̄ neceſſe quotidie
habeas aut perire aut vincere. Secun⁹
eſt perire nō poſſe. q̄ꝫ inꝑ periculū nō peri
re. Libidinoſa mens ardēti⁹ honeſta pſe
quit̄. ⁊ qd' nō licet dulci⁹ ſuſpicatur. hec
Hieronymus.

De litterali ⁊ moꝛali earū iſtructione ⁊ pꝛimo de caſtitate.

Cap. XLIII.

Interim aūt dū puelle no-
biles ꝑdicto modo parentū di-
ligētia cōſeruãt̄. cōgruū ē ut lit-
teris imbuãt̄ ⁊ moꝛib iſtruant̄. Litteris
quidē eas imbui cōuenit. vt huic hone-
ſte occupatiōi frequēt̄ intēte noxias cogi
tatiōes euitēt. ⁊ carnis voluptates atqꝫ
vanitates declinēt. Vñ. n. dicit Iohes
Chryſoſto⁹ ſup Math. li. ij. Mulier in-
quiete ſedēs iclaſa facile ī pctm̄ carnis la
bit̄. maxīeqꝫ vitiū hꝫ ex vacatiōe ⁊ ocio fa
cile naſcit̄. Ideo dic Hiero⁹ ad Aletham
de īſtitutiōe filie. Filia tua paula mundi
cãtica igret. turpia nō intelligat. adhuc
tenera līgua pſalmis dulcib ībuat̄. ꝓcul
ſit etas laſciua puerorꝝ. fiant ei lr̄e buxee
vel eburnee. ⁊ ludat ī eis. vt etiā lud⁹ ei⁹
eruditio ſit. habeat ⁊ ī diſcēdo ſocias q-
libet īuideat q̄ꝝ laudib moꝛdeat. Nec ē
obiurgãda ſi tardioꝛ ſit. ſꝫ laudib excitã
dum īgeniū ut ⁊ viciſſe ſe gaudeat ⁊ vic-
tam ſe doleat. Deniqꝫ ꝓ gēmis ⁊ ſerico
tua diuinos codices amet vgo. qb ñ au
ri aut pellis babylonie īmaculata pictu-
ra. ſꝫ ad fidē placeat emēdata diſtinctio.
hec Hiero⁹. Hinc etiā idē ad Euſtochi
um vginē. Crebꝛi⁹ inqt lege q̄ꝫplurima
diſce tenēti te codicē ſomn⁹ obꝛepat. ⁊ ca
dentē faciē pagina ſãcta ſuſcipiat. Sup
hꝫ etiā Marcellā cōmēdat de ſcripturaꝝ
amoꝛe ac ſtudio ſup epl'am ad Galath.
in ꝓlogo. Scio inqt ſctē Marcelle ardo
rē ⁊ fidē quã ſemp habeat flãmã ī pecto
re ſexū ſupare hoīs obliuiſci a diuinoꝛū
voluminū tympano ꝯcrepãte rubꝝ hui⁹
ſeculi pelag⁹ trãſfretare. Certe cū Rome
eſſem nūqꝫ tã feſtina me vidit ut nō d' ſcri
pturis aliqd introgaret. hꝫ Hiero⁹. Ne
aūt hꝫ repēte faſtidio intrūpat̄ vel abꝛū-
pat̄ honeſta ⁊ vtilis occupatio lectioni
iūgēda ſūt ⁊ alia duo. ſ. oꝛatio ⁊ opatio
Vñ de oꝛone iūgēda lectiōi dicit Hie-
ro⁹ ad Saluiniã in epl'a de moꝛte Ne-
bꝛidij. Semp ī manib tuis diuina ſit le-
ctio. ⁊ tã crebꝛe oꝛones ut oēs tēptationū
ſagitte qb adoleſcētia ꝑcuti ſolet huius
cemodi clypeo repellãtur. De opatione
q̄ꝫ dicit idē ad Demetriadē vginē. In
deſiderijs ut legim⁹ eſt oīs ocioſus. Nec
ideo tibi ab ope ceſſãdū ē. qꝛ deo ꝓpitio
nulla re indiges. ſꝫ ideo cū oībus laboꝛã
dum ē ut ꝑ occaſionem opis nihil aliud

cogites niſi qđ ad dei pertinet ſeruitutē
⁊ ſi omnem cenſum tuum in pauperes di
ſtribuas nihil apud chriſtū erit p̄cioſius
qꝫ manibꝫ tuis ipſa cū fecerꝭ vel in vſus
ꝓprios vł in exemplum virginū ceterarum.
Idem quoqꝫ dicit ad Ruſticum mona-
chum. ꝙ tam feminis qꝫ viris eſt neceſ-
ſariū aliq̇d operis facere ut ſemꝑ te dia-
bolus occupatū inueniat. Siquidem ⁊
egyptiorum monaſteria tenent hunc morē
ut nullū abſqꝫ opere ⁊ labore recipiant.
non tam ꝓpter victus neceſſaria qꝫ ꝓpter
anime ſalutē. hec Hiero⁹. Sed ⁊ Sue
tonius in li. ij. de. xij. ceſaribus dicit. ꝙ
⁊ Auguſtus ceſar filiaꝫ ⁊ neptes ita inſti
tuit ut etiam lanificio aſſuefaceret ac lo-
qui vel agere quicquā niſi palaꝫ ⁊ quod
in diurnos vel diuturnos refertur con-
mentarios vetaret. Propter predi-
cta tria in quibus cōſiſtit occupatio pu-
ellarum honeſta. dicit Hero⁹ ad Ale-
tham de filia inſtituenda. Mane inquit
hymnos decantet. orationi vero lectio
ac lectioni ſuccedat oratio. Diſcat ⁊ te-
nere colum. rotare fuſum. ſtamina polli-
ce ducere. Taliaqꝫ paret veſtimēta qbꝫ
frigus pellatur. non quib⁹ veſtita corꝑa
nudentur. Porro qđ dictum eſt ſupra
de pueris: Idem quoqꝫ agendum eſt in
etate tenera de puellis. videlicet īſtruāť
in moribus ⁊ ꝯſuetudinib⁹ bonis. Vn̄
Hiero⁹ vbi ſupra. Caue inquit ne ineptꝭ
feminarū blāditijs dimidiata filie verba
diſcere ꝯſueſcas. nec ī auro vel purpura
ludere diſcat. q̊rum alterum lingue. alterum mo
ribus officiat. Ne in tenero qđ ei poſtea
dediſcēdū eſt diſcat. omnibuſqꝫ ſit ama-
bilis ⁊ vniuerſa ꝓpinquitas roſam ex ſe
natam eſſe gaudeat. Precipue vo
ī q̃ttuor eas inſtruere ꝯuenit ⁊ informa-
re. ſcilicet in pudicitia ſiue caſtitate. ⁊ in
humilitate. ⁊ ī taciturnitate. ⁊ in morum
ſiue geſtuū maturitate. In caſtitate qm̄
vt dicit Cyprianus in li. de. xij. ſeculi ab-
uſionibus. ſicut omnes bonos mores ꝓ-
curat ⁊ cuſtodit in viris prudentia. ſic et
in feminis cūctos actus honeſtos nutrit

⁊ fouet atqꝫ cuſtodit pudicitia. Vn̄ Ori
genes ī li. de ſingularitate clericorum. Ca-
ſtitas īquit eſt munimē ſanctimonie. ex-
pugnatio infamie. īfirmitas laſciuie aīe
victoria. corꝑis preda. vbertas gloriarū
captiuitas criminum. abolitio ſcandalo
rum. pax virtutuꝫ. debellatio inquietan
tium bellorum. culmen puritatis. carcer
libidinis. portus honeſtatis. vita ſpirit⁹
carnis interitus. ſtatus qualitatis ange-
lice. finis humane ſubſtātie. Ut ergo ſer
uetur in puellis diligēter pudicitia opor
tet ut eis caueant ab omnibus que pudi
citie ſūt inimica. maxīeqꝫ a delectatione
carnis ſuꝑflua. ⁊ a ſocietate mala. A de-
lectatione inqꝫ ſuperflua ī cibo ⁊ potu ⁊
ſomno ⁊ balneo ⁊ ornatu. Nam ut dicit
Hieronym⁹ contra Iouinianum libro
ij. Cum ab his etiam procul remotiſ ſe-
pe capiamur illecebris nature. ⁊ cogam̄
ea quorum copiam non habemus cōcu-
piſcere. qꝫtomagis ſi circumdati retibus
voluptatuꝫ eſſe nos liberos arbitramur
ſenſus noſter aliq̇d cogitat qđ videt. au-
dit. guſtat. attrectat. odoratur. fruſtra ğ
ſimulatur a quibuſdam ſalua fide ac pu-
dicicia ⁊ mentis integritate. voluptatibꝫ
vti. cuꝫ ſit contra naťaꝫ copijs volupta-
tum ſine voluptate perfrui. Unde apo-
ſtolus Que in delitijs inquit eſt viuens
mortua eſt. hec Hiero⁹. Sic enim dicit
beatus Bern̄. ꝙ caſtitas in delitijs pe-
riclitatur. Hinc etiam dicit Ouidius in
libro de arte. ij. Luxuriant animi rebus
plerumqꝫ ſecūdis. Nec facile eſt equa cō
moda mente pati. Idē in libro. j. Mens
erit apta capi. tunc cum letiſſima rerum eſt.
Et ſeges ī pīgui luxuriabit humo. Pec
tora dum gaudent nec ſunt atrita dolo-
re. Ipſa patent. blanda tunc ſubit arte
venus. Econtra vero dicit idem in libro
de pōto. Veneris damnoſa libido Nō
ſolet ī meſtos ſepe venire thoros. Itaqꝫ
de voluptate cibi ⁊ potus dicit idē Hie-
ro⁹ vbi ſ. Eſus carniū ⁊ pot⁹ vini atqꝫ
ſaturitas vētrꝭ ſemīariū ē libidinis. Idē
qꝫ ſcribit in epła ad matrē ⁊ filiā. Inter

epulas difficile ſeruari pudicitiã. Hic ⁊ Ouidius in libro de remedijs .ij. Uina parant animos veneri. Idẽ quoqꝫ dicit Salomon Prouerb. xx. Luxurioſa res eſt vinum. Econtra vero dicit Terenti⁹ ĩ eunucho. Sine cerere ⁊ baccho · friget venus. Propter hęc exhortãs ad abſtinentiam · ſcribit Hiero⁹ ad Saluiniam Melius eſt ſtomachum ꝙ̃ mentẽ te dolere · ĩperare corpori ꝙ̃ ſeruire · greſſus ꝙ̃ pudicitiam vacillare. Idem quoqꝫ dicit ad Demetriadem virginem. Ꝺe cęleſti rore ac ieiuniorum frigore calor puellaris extinguitur ex humano corpore angelorum cõuerſatio imperatur. Ideoqꝫ ſcribit ad Alethã de inſtitutione filię. Sic comedat ut ſemper eſuriat · ⁊ ſtatim poſt cibum orare ac legere valeat. Ne tamen hmõi abſtinentia modum excedat ⁊ debilitetur corpus viribus · ibidem ſubdit Hiero⁹. Mihi diſplicẽt in teneris ętatibus · maxĩe longa ⁊ ĩmoderata ieiunia · nam experimento didici aſellum in via cum lapſus fuerit quęrere diuerticula. Hoc igitur in perpetuum ieiunium pręceptum ſit vt itineris lõgioris vires perpetes ſuppetent · ne in prima manſione currendo in medijs corruat. Hinc etiã idẽ dicit ad Demetriadem. Nequaꝙ̃ ĩmoderata imperam⁹ tibi ieiunia ⁊ enormẽ ciborum abſtinentiã · quib⁹ ſtatim corpa franguntur deſiccata ⁊ ęgrotare pri⁹ incipiunt ꝙ̃ ſanctę cõuerſationis iacere fundamenta. Sic ieiunare debeſ nõ ut palpites ⁊ reſpirare vix poſſis ⁊ comitum tuarum vel porteris manib⁹ vel traharis · ſ3 ut fracto corporis appetitu nec in lectione nec ĩ pſalmis nec in vigilijs ſolito q̇d minus facias. Porro de vitanda ſomniculoſitate · dicit btũs Bern. ĩ epiſtola ad cartuſienſes. Suſpecta res ſomn⁹ eſt ⁊ ex parte magna ebrietati ſimilis ẽ. Caue ergo ne ſomnus tuus ſit non requies corporis laſſi · ſed ſepultura ſuffocati · nõ reparatio ſed extinctio ſpirit⁹ tui · Hinc ⁊ Cato in libro de moribus. Plus vigila ſemper ne ſomno deditus eſto. Nam diuturna quies vitijs alimẽta miniſtrat Propter hoc etiã dicit Hiero⁹ ad Aletham. Filia tua nocte ad orationes ſurgat · mane hymnos decãtet · ⁊ oratiõi lectio ſuccedat. Idem ad Euſtochiũ. Ad orationem tibi nocte ſurgenti non digegio ructũ faciat ſed inanitas. De corporis aũt balneatione ac lecti molliciẽ dicit idem Hiero⁹ ad Saluiniã. Plumarum mollicies iuuenilia membra non foueat · ⁊ balnearum calor nouum adoleſcentię ſanguinem non incendat. Idẽ ad Aletham. Mihi lauacra omnino diſplicent in adulta virgine quę ſeipſã debet erubeſcere nudamqꝫ videre nõ poſſe Si enim ieiunijs ac vigilijs corpus ſuũ macerat · ⁊ in ſeruitutẽ redigit: Cur ecõtrario ſopitum ignem ſuſcitat balneorũ fomentis?

De vitanda ornatus ſuperfluitatę. · Cap · XLIIII ·

Ornatus autẽ ſuperfluus conſiſtit in veſtium exquiſitione ⁊ criniũ compoſitioni · ⁊ faciei depictione · ⁊ huiuſmodi. De q̇b⁹ dicit Iohes in dialogo ad Baſilium li. vj. Pulcritudo vultus ⁊ oculi depicti infectę maxillę ⁊ capitis ornatuſ ⁊ tinctura crinium · ac veſtes precioſę gẽmarũqꝫ ſplendor ⁊ pigmentorum odor · ⁊ alia q̃ pertinent ad mundum muliebrem · grauia ſunt ad perturbandum animum · niſi multo caſtitatis vigore concluſerit · hęc ille. Hinc de amatoribus ſęculi dicit pſ̃ Quorum ſcilicet abundant tabernacula ⁊ promptuaria eorum plęna · filię inquit eorum compoſitę circumornatę vt ſimilitudo templi. Et Ouidius in libro de remedijs. j. Decipimur cultu gẽmis auroqꝫ tegunt Omnia · pars minima eſt ipſa puella ſui. Itaqꝫ de curioſa veſtis aptatione dicit Hieronymus ad matrem ⁊ filiã. Ueſtis ipſa tacentis animi eſt indicium · ſi rugam non habeat · ſi per terram vt altior videaris trahat · ſi de

induſtria diſſuta ſic tunica ut aliquid in
tus appareat·operiatqꝫ qđ fedū ē·⁊ ape
riat quod formoſum ·capille faſciolis
cōprimūtur ⁊ criſpanti cingulo anguſti⁹
pectus artatur· capilli vel in frontez vel
in aures defluunt·palliolum interdū ca
dit ut cādidos nudet humeros· ⁊ quaſi
videri noluit celat feſtina qđ volens de
texerit. Et quando in publico quaſi per
verecundiam operit faciem lupanarum
arte id ſolum oſtendit qđ oſtēſum magis
placere poteſt· hec Hiero⁹. Capillorū
vero ſuperfluuz ornatū prohibet apoſto
lus Petrus etiam mulieribus dicens:
in.j.canonica.iij. Quarum ſit non extri
ſecus capillatura·aut circūdatio auri aut
indumēti veſtimētorum cultus·ſed qui abſ
conditus cordis eſt hō in incorruptibili
tate quieti ⁊ modeſti ſpūs qui eſt in ↄſpe
ctu dei locuplex. Capillorum igitur infectio
ſiue tinctio multomagis reprobatur ſāctorum
iudicio. Unde Cyprianus in li. de diſcipli
na·⁊ habitu virginum. Epulemur inquit
non in fermento malitie ⁊ nequitie·ſed in
azymis ſinceritatis ⁊ veritatis: Nunquid
ſinceritas perſeuerat ⁊ veritas quando que ſin
cera ſūt polluūtur·colorum adulterijs· me
dicaminum fucis in mendaciū vera mu
tantur· Dñs tuus dicit: Nō potes face
re capillum vnum album aut nigrum·et
tu ad vincendam dñi tui vocē vis te eſſe
potiorem audaci conatu ⁊ ſacrilego cō
temptu·crines tuos malo preſagio futu
rorum inficis·iamqꝫ capillos tibi flaue
os auſpicaris ·hec Cyprianus. Propter
hoc etiam dicit Hiero⁹ ad Aletbam.
Caue ne filie tue capillum inficeris ⁊ ali
quid ei de gehenne ignibus auſpiceris.
De faciei quoqꝫ depictiōe dicit Hiero⁹
in li. de viduitate ſeruāda. Quid facit in
facie chriſtiane purpuriſſus ⁊ ceruſa·quo
rum alterum ruborem genarū labiorūqꝫ
mentitur·alterum candorem oris ⁊ colli.
Ignis eſt iuuenū ·fomenta libidinū·im
pudice mentis indicium. Quomodo fle
re poteſt pro peccatis ſuis que cutem nu
dat lachrymis·⁊ ſulcos in faciem ducit.
Ornatus iſte non dñi eſt·ſed velamē an
tichriſti. Qua fiducia vultus ad celum
erigit quos conditor non agnoſcit ·hec
Hiero⁹. Hinc ⁊ Cyprianus vbi ſupra.
Non ſolum virgines ac viduas ſed etiā
nuptas ⁊ omnes feminas puto admonē
das ut opus dei ⁊ plaſma nullaten⁹ ad
ulterent adhibito flauo colore vel nito
re pulueris vel rubore·aut quolibet me
dicamine liniamēta natiua corrumpēte.
Dicit deus· faciamus hominem ad ima
ginem ⁊ ſimilitudinem noſtram: Et au
det quiſqꝫ mutare ⁊ conuertere qđ deus
fecit. Manus deo inferūt quādo id qđ
ille formauit·reformare ⁊ trāſfigurare cō
tendūt·neſcientes quia opus dei ē oē qđ
naſcitur ·diaboli qđcūqꝫ imutatur. Siqs
pingendi artifex vultum alicuius ⁊ ſpeci
em ac corporis qualitatem emulo colore
ſignaſſet·⁊ ſignato iam ac conſummato
ſimulacro manus alius afferret·iāqꝫ for
mata iā picta quaſi peritior reformaret:
grauis prioris artificis iniuria ⁊ multa in
dignatio videretur· et tu te exiſtimas im
pune laturam·tam improbe temeritatis
audaciam·⁊ artificis offenſam·hec Cy
prianus. Itē Ambro⁹ in Hexamerō.li.
vj. Deles picturaz dei o mulier ſi vultū
tuum materiali cādore oblinias·ſi acqſi
to rubore perfundas·illa pictura vitij eſt
nō decoris·fraudis nō ſimplicitatis·tē
poralis eſt·⁊ aut pluuia aut ſudore tergi
tur·illa pictura fallit ⁊ decipit· ut nec illi
placeas cui placere deſideras·qui intelli
git non tuum ſed alienum eſſe quo place
as ·⁊ tuo auctori diſpliceas qui in te vi
det opus ſuum eſſe deletum. Nam ſi ſu
pra artificem aliquem inducas alterū q̄
opus illi⁹ nouis operib⁹ obducat ·nōne
indignabitur ille qui opus ſuum adulte
ratum eſſe cognouerit: Noli ergo tolle
re picturam dei ⁊ picturam meretricis aſ
ſumere·qđ eſt opus dei adulterare. Gra
ue igitur crimē eſt ut putes qđ meli⁹ te hō
ꝙ de⁹ pīgat·graue ē ut ipſe de⁹ qđ te dicat:
Nō agnoſco colores meos ·imaginez meā·
vultū meū quē ipſe formaui·reijcio ꝙ qđ

meum non eſt. illum quere qui te pinxit. hec Ambroſi⁹. Et reuera q: de cõſuetudine ſolet h' facere meretrices. eo ipſo debent ca ꝑpter deformē teſtimoniū omnino refugere et execrari puelle nobiles ac ſancte mulieres. Vñ Ennodius. his qui non verent' talia facere ſic loquitur tamq3 ironice 7 irriſorie. Tingite cādētes roſeo de murice vult⁹. Atq3 fidē morum pādite de facie. Siquidem ex his omnib⁹ doctorum ſanctoꝝ verbis patet. q ꝑ talia violatur in mulierib⁹ chriſtianis ac p̄ecipue virginib⁹ ſinceritas caſtitatis. Vñ Cyprianus vbi ſupra. Si tu te ſumptuoſius comas. 7 ꝑ publicū notabiliter īcedas. oculos in te iuuētutis illicias. ſuſpiria adoleſcentiū poſt te trahas. peccādi fomenta ſuccēdas. ut 7 ſi ipſa nō pereas tñ alios perdas. 7 velut gladiū te ac venenum p̄beas ludentib⁹. excuſari non potes quaſi mente caſta ſis 7 pudica: Redarguit te cultus improbus 7 impudic⁹ ornatus. hec Cyprianus. Deniq3 virginibus deo conſecratis oīno diſtricti⁹ talia ꝓhibet'. nec illis mortale peccatū eſſe dubitat'. Vñ ibide3 a beato Cypriano ſubiūgit'. Nec cōputari iam potes inter puellas virgines chriſti. que ſic viuis vt poſſis adamari. Sericū 7 purpurā īdute. chriſtū induere non poſſunt. auro et margaritis 7 monilib⁹ adornate. ornamenta corporis 7 pectoris perdiderunt. 7 fugiat qd alijs fuerit exitio. Quis id appetat 7 aſſumat qd ad necē alteri⁹ fuerit pro gladio? Certe virgines q ſe hmōi artibus cōpſerint inter virgines nō puto debere numerari. ſed tamq3 oues cōtactas 7 morbidas ne cōtagio ſuo ceteras polluāt a grege ſancto 7 puro virginitatis arceri. hec Cyprian⁹. Hic 7 Hiero⁹ ad Demetriadē virginē. Quando inqt in ſeculo eras que ſeculi erant diligebas. videlicet faciē pollire 7 depingere. ornare crinem. 7 alienis capillis turritam ſtruere verticem: Nunc aūt quia ſeculum reliquiſti. ſecūdo poſt baptiſmū diabolo et pompis eius renunciaſti. Ecce innuitur ex verbis Hieronymi. q huiuſmodi cōpoſitio crinium 7 facies pertinet ad pompas diaboli. Propter hos etia3 ſcribit Alethe de inſtitutione filie. Caue inqt ne ceruſa 7 purpuriſſo ora chriſto ꝯſecrata depingas. nec collum auro 7 margaritis p̄mas. nec caput gēmis oneres. nec capillū ceruſes. Pretextata nobiliſſima quondam femina iubente viro Heinecio qui patruus Euſtachie virginis fuit habitum eius cultumq3 mutauit. 7 neglectum crinem mūdano more tricauit. vincere cupiens 7 virginis propoſitu3. 7 matris deſiderium. Eadem nocte vidit angelum dei in ſomnis terribili facie ſibi minitantem 7 dicentem: Tu auſa es imperiū viri chriſto p̄ferre. 7 virginis dei caput tuis ſacrilegis manibus attrectare. Que iam nunc areſcēt ut ſentias excruciata quid feceris. 7 finito menſe quinto ad inferna ducaris. Sin aute3 in ſcelere perſeueraueris 7 marito ſimul orbaberis 7 filijs. Omnia per ordinem expleta ſunt 7 ſeram miſere penitentiam velox ſignauit interitus. Sic vlciſcit' chriſtus in violatoribus templi ſui. ſic gemmas 7 precioſiſſima ornamēta defendit. hec Hiero⁹. Deniq3 ſicut iam oſtenſum eſt ſuperius in .iij. operis hui⁹ li. ca. de honeſtate cultus: Non ſolum vitanda eſt honeſtis ꝑſonis faciei depictio vel crinium compoſitio. ſed nec etiam appetēda eſt naturalis faciei vel corporis pulcritudo: videlicet quia vana eſt 7 caduca 7 etiam ut in pluribus nociua. Suggerit enim habenti ſuperbiam 7 vanam gloriam 7 impudicitiam 7 etiam ſtultitiam. iuxta illud Petronij. Raram facit mixturam cum ſapiētia forma. Vñ 7 recte fatuitas pulcritudini adiungitur Prouerb. xij. vbi dicitur: Circulus aureus in naribus ſuis mulier pulcra 7 fatua. Ibiq3 dicit gloſa. Sicut ſi naribus ſuis circulum aureum infixeris. luto ſe nihilominus immergit. Sic et meretrix pulcritudinē vultus et habitus ſceno voluptatis īquinat 7 polluit. Nec enim ſolum nocet ut dictum

eſt ipſi habenti·ſed etiam inſpicienti du⸗
cum ad impudicitiam allicit·iuxta illud
Secundi phi. Pulcritudo eſt carnalis
felicitas·humana concupiſcentia. Hac
de cauſa ſe oſtendunt meretrices ad lu⸗
crũ·iux illud Tibullij. Sit procul a nob
forma cui vendere cura eſt. Et preciũ ple⸗
na grande referre manu. Alie vero etiã
que ſibi videntur caſte hoc faciunt ꝓpter
inanem gloriam·ſm illud Ouidij ſupe⸗
rius poſitum. Delectãt etiã caſtas preco
nia forme. Verũ etiã in hoc ſibi pluſqȝ
alijs nocent·quia mortaliter peccãt·etiã
ſi alios non alliciant. Vñ ſuper illo ver⸗
bo Math. v. Qui viderit mulierem ad
concupiſcendum eam·iam mechatus eſt
in corde ſuo·dicit Chryſoſtom⁹. Muli⸗
er ſi ſe decorauerit ⁊ oculos hominũ ad
ſe vocauerit·etiam ſi plagam non intule
rit extremam vindictam dabit· venenũ
enim intulit ⁊ ſi nullus qui bibat inuen⸗
tus ſit·hec Chryſo⁹. Hinc ⁊ Auguſtin⁹
in regula ſua. Non ſolum appetere·ſed
etiam appeti velle criminoſum eſt. Cete⸗
rum etiam ſi nec appetat vel appeti cupi
at·ſed indiſcrete tantũ ⁊ inordinate pul⸗
critudineȝ oſtẽdat· laqueum alijs inijci⸗
endo mortaliter peccat·ſm illud Eccl.
xxvij. Qui laqueum alij ponit in illo pe
ribit·⁊ qui fodit foueam incidet in eam.
Vñ ⁊ dicitur Exodi. xxj. Siquis ape⸗
ruerit ciſternam ⁊ foderit·⁊ nõ operuerit
eam·cecideritqȝ bos vel aſinus ĩ eã· do⸗
minus ciſterne reddet precium iumento⸗
rum·qd autem mortuum eſt ipſius erit.
Ciſterna enim aperta ⁊ non operta eſt
viri vel mulieris ſpecies ornatu meretri⸗
cio ad capiendas animas preparata: ſcȝ
extento collo·crinibus ſparſis vel com⸗
poſitis·facie murice lota. Unde dicitur
Prouerb. xxij. Fouea profũda os alie⸗
ne·cui iratus eſt domin⁹·incidet in eam·
Et in eodẽ libro. xxiij· Fouea profunda
eſt meretrix ⁊ puteus anguſtus aliena.
In hanc bos vel aſinus cadit cũ quilibet
iuſtus vel iniuſtus ſiue ſapiens vel ſtult⁹
ei⁹ ſpecie capitur·ſicut Holofernes ſta⸗
tim captus eſt in oculis Judith·ut legit
in Judith. x. Tunc dominus ciſterne te⸗
netur precium reddere·⁊ mortuũ ſibi re⸗
tinere·quia mors anime illius ei imputa
tur·⁊ anima ſua pro illi⁹ dãno pene eter⸗
ne obligatur. De hoc etiam Ambroſi⁹
in libro de elemoſyna ⁊ ieiunio. Apoſto⸗
lus inqt iubet mulieres in eccleſia quoqȝ
tacere·⁊ domi viros ſuos interrogare: Il
le vero in plateis inuerecundos etiam ſi⸗
ne viris ſub conſpectu adoleſcẽtulorum
intemperantium choros ducunt·iactan
tes comas·trahentes tunicas·plauden⸗
tes manibus·ſaltantes pedibus·vocib⁹
perſonantes·irritantes in ſe iuuenum li⸗
bidines motu hiſtrionico·petulãti ocu⸗
lo·decoroſo ludibrio: Spectat corona
adoleſcentium ⁊ fit miſerabile theatrum
inter ſaltantium ruinas ⁊ lapſus ſpectã⸗
tium: Celum impuro aſpectu contami⸗
natur ⁊ terra turpi ſaltatione polluitur·
que pro obſcenis ſaltatibus verberatur·
hec Ambro⁹. Ideo de talibus dicitur
Prouerb. v. Longe fac ab ea viam tuã
Eſt enim ut dictum eſt declinanda tãqȝ
fouea profunda. Vñ hanc etiam apo⸗
ſtolus operiri iubet. j. Corj. xiij. Si non
velatur inquit mulier tondatur. Et poſt
Mulier debet hr̃e ſup caput ſuũ velamẽ
propter angelos·id eſt·clericos vel ſpiri⸗
tuales viros ne cadãt per eam. Sic enĩ
pulcritudinem ſuam in animarum ſtra⸗
gem oſtentare·hoc eſt·proximos ſcãda⸗
lizare·id eſt·obicem eis ad ruinam pone⸗
re. Unde dicitur Eccl. ix. Virginem ne
conſpicias·ne forte ſcandalizeris in deco
re illius. His etiã conſonat illud ſuperi⸗
us poſitum iuxta Cyprianum·ad illam
que adoleſcentibus peccandi fomenta
ſuccendit·ac velut gladium ⁊ venenum
ſe videntibus exponit: Quis inquit nõ
id execret ac fugiat qd alijs fuit exitio?
Quis id appetat ⁊ aſſumat qd ad necẽ
alterius fuerit pro gladio? Deniqȝ ſicut
dicit Aug⁹ in ſpeculo vel regula clerico⸗
rum. Non ſolũ appetere ſed etiam velle
appeti criminoſum eſt.

¶ De pudicitię ſocietatiſ ꝛ famulat⁹ electione. ·Cap· XLV.

HEc de ſuꝑfluitatib⁹ euitãdis i bis ꝙ ptinet ad voluptatē carnis ꝙ inſidiatrix eſt caſtitatꝭ. Porro de mala ꝛ ipudica ſocietate ſciendũ ꝙ i puer̄ ac puell' caſtitatꝭ bonũ ledit vl' dãnificat duplr ·ſ·exẽplo ·ac ſuggeſtiõe. Ideo ſcribit Hiero⁹ ad Alethã de iſtitutiõe filię. Trade iḡt ei comitē ſcitatꝭ·cui⁹ ſmo ꝛ iceſſus ꝛ habit⁹ doctrina ꝟtutũ ſit·nũꝗ abſꝗ te i publicũ ꝑcedat null⁹ ei iuuenis cincinat⁹ arrideat. Nolo etiam ꝙ de ancillis ſuis aliquã plus diligat cui⁹ crebro auribus inſuſurret. Sꝫ quicquid vni loquetur hoc ſciãt omnes Placeat ei comes nequaꝗ cõpta atꝗ formoſa quę liq̄do gutture carmē dulce moduletur ·ſed grauis pallēs ſubtriſtis. Idem quoꝗ deſcribit ad Demetriadē virginem hoc modo dicens: Graues fęminę maximeꝗ ꝟgines ac viduę tibi comites eligantur ·quarum cõuerſatio ſit ꝓbata· ſermo moderat⁹ · verecũdia ſancta. Fuge autem laſciuiam puellarum ꝗ ornant capita·crines a fronte demittunt cutem polliunt · aſtrictas habent manicas ·veſtimēta ſine ruga · ſoccoſꝗ criſpãtes ·ut ſub nomine virginali vendibili⁹ appareant. Mores ſiquidem ꝛ ſtudia dominarum pleruꝗ iudicantur ex moribus ancillarum ꝛ comitũ. Illa ergo tibi pulcra ſit ꝛ amabilis·illa tibi ſocia quę pulcram ſe eſſe neſcit·quę formę bonum negligit·ꝛ procedens ad publicũ· nequaꝗ pectus ꝛ colla denudat· nec pallio reuelato ceruices aperit ·ſed faciē celat ·ꝛ vix oculo vno qui vię cũ neceſſarius eſt patēte icedit. Porro cincinnaculos pueros ꝛ calamiſtratos ac peregrini muris olentes pelliculas quaſi peſtes ac venena pudicitię deuita. Idē etiã ad Saluiniam. Quid facis inquit inter miniſtrorũ greges quos volo non ut famulos contemnas·ſed ut viros erubeſcas: certe ſi ambitioſe domus hęc officia flagitant pręficiat⁹ his ſenex honeſtis morib⁹·cuius honori dominę dignitas ſit. Scio multas clauſis ad publicum foribus non caruiſſe infamia puerorum quos ſuſpectos faciebat vel cultus impudic⁹ vel craſſi corporis nitor vel ętas apta libidini ·vel ex conſcientia amoris occulti ſecutus animi tumor qui etiam bene diſſimulat⁹ frequēter in publicuꝫ erumpit ·ꝛ conſeruos ꝗſi ſeruos deſpicit. Omni ergo cuſtodia ſerua cor tuum ·ꝛ caue quicquid de te fingi poteſt. Nõ ambulet iuxta te calamiſtratus procurator·nõ hiſtrio fractus in fęminã · ñ cãtoris diaboli venenata dulcedo nõ·iuuenis voluptuoſus ꝛ nitid⁹. Nihil artiũ ſcenicoꝝ·nihil tibi i obſequijs molle iũgatur. Habeto tui ſexus ſolatia·i· viduarum ꝛ virginuꝫ choros. Idem in epiſtola ad matrem ꝛ filiam. Inter laſciuas puellas ꝛ comatos iuuenes puella gradieris·dabit tibi barbatulus quilibꝫ manũ preſſiſꝗ digitis aut temptabitur aut temptabit. Inter viros ꝛ matronas erit tibi conuiuium·aliena oſcula ſpectabis. In alijs ꝗꝗ ſericas auratasꝗ veſtes miraberis. Inter hęc aliquis conuiuancium vel aſſiſtentiũ quoniã alienas vxores non videbit ·teꝗ cuſtodem non habes ſępius reſpectabit·loquetur mitibus·ꝛ quicquid metuit dicere ſignificabit aſpectibus. Inter has ꝛ tantas illecebras voluptatum ·etiam ferreas mentes libido domat ·quę maioreꝫ in virginib⁹ patitur famem dum dulci⁹ putat eſſe qđ neſcit·vidimus aliquem oſſibus vix hęrenteꝫ illicitis arſiſſe amoribus ꝛ ante vita caruiſſe ꝙ peſte. Quid tu facies puella ſani corporis delicata·pinguis·rubens·ęſtuans inter carnes ꝛ vina et balnea·iuxta maritos·iuxta adoleſcentes. Quę etſi rogata non feceris· tamen deforme putes teſtimoniũ ſi cogeris. Hęc Hiero⁹. De hoc etiam idem ſcribit ad Euſtochium. Nolo inquit te ad domos matronarum nobilium frequenter accedere·nec illarꝫ tantũmodo te cupio vitare cõgreſſus quę maritoꝝ inflantur

honoribus·quas eunuchorum greges sepiunt sed etiã eas quas viduas necessitas fecit quarũ domus plena cõuiuijs·plena adulatoribus· quarum rubẽtibus buccis farsa distendit·ut eas putes maritos nõ amisisse·sed querere·hec Hiero. Et de huiusmodi etiã viduis loquitur aplus. j. Thimoth. v. Adolescẽtiores inquit viduas deuita. Cũ enĩ luxuriate fuerint·in christo nubere nolũt·habẽtes dãnationem· scilicet apud deũ repositã· quia primã fidem·s·voti prius emissi· vel fidẽ quã professe sunt ĩ baptismo diabolo et pompis eius abrenunciãdo irritã fecerũt·s· votũ continentie frãgendo·et sic iterũ diabolo se mancipãdo·simul aũt inquit et ociose discunt currere domos·nõ solũ ociose·sed etiã verbose et curiose loquentes que nõ oportet·s· turpia quelibet et impudica· Unde et Hiero. in epla supradicta dicit de talibus. Illas quoque viduas rumigerulas quasi pestes abijce que ociose et curiose circũeũt domos matronarũ. Nulla his nisi ventris cura est· vinose atque lasciue quodius mali insinuãt·et ferreas quoque mentes ad delitias emolliũt. Huiusmodi nãque sũt vetule turpis amoris mediatrices atque cõciliatrices·quibus recte congruit qd dicitur Johel. iij. Posuerũt inquit puerum in prostibulo et puellã vendiderunt pro vino ut biberet. Taliũ lingue sũt venenose ac mortifere sicut est lingua vipere·de qua dicitur Job. xx. Caput aspidum suget· et occidet eũ lingua vipere. Cũque nigre sint ac rugose in modũ follis (reuera sunt folles diaboli) flatu male suggestionis corda iuuenũ atque iuuencularum igne libidinis accẽdẽtes·iuxta illud Esa. liiij. Ecce ego creaui fabrũ sufflantem in igne prunas et proferentẽ vas in opus suũ· et interfectorẽ ad perdendũ. Unde de ipso diabolo dicitur Job. xlj. Halitus eius prunas ardere facit·et flãma de ore eius egreditur. De ipsis quoque luxuriosis flatu foliium eius accensis·dicitur Osee. vij. Oẽs adulterãtes quasi clibanus succensus a coquẽte. Et post: Applicuerũt quasi clibanũ cor suũ cũ insidiaretur eis· et tota nocte dormiuit coquẽs eos. Sũt igitur huiusmodi vetule incẽdiarie et ideo excõicate quia sũt incendiarie tẽplorum dei·i· animarũ iuxta illud. j. Cor. iij. Templũ enim dei sanctũ est·quod estis vos. Si quis aũt tẽplũ violauerit dei disperdet illũ deus. Ipso nãque iure excõicati sunt ecclesiarum incendiarij et etiã sacrilegio et morti obnoxij. Sũt etiã incẽdiarie per dolũ·quia portãt ignẽ absconditũ dũ per dulces sermones ac bñdictiones·i· adulationes seducunt corda innocentiũ·sicut de quibusdã dicitur Ro. vlti. Unde sunt lamie infernales·de quibus dicitur Threñ. iiij. Lamie nudauerunt mãmas lactauerũt catulos suos &c. Lactatio·n·est adulatio·de qua dicitur Prouerb. j. Fili si te lactauerint peccatores non acquiescas eis. Tales·n· sũt predicatrices diaboli. Cũque christus in cruce vnicam animã·s·latronis acquisierit·vnica talis vetula multas aĩas iniqua suasione perdit. Unde recte cõpatur basilisco·qui sibilus dicitur secundum Isidorum·quia sibilo occidit antequam mordeat vel exurat. Hec de castitate in qua puelle precipue custodiri debent et erudiri.

De humilitate puellarum et taciturnitate atque maturitate. ·Cap· XLVI·

Nec minus humilitas est eis necessaria·presertim quantum ad salutem·quoniam et in beata virgine Maria respexit dominus humilitatẽ potius quam virginitatẽ. Unde Canticorum. ij. dicitur in persona ipsius sicut exponit beatus Bern. Cũ esset inquit rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum Nardus siquidem herba humilis est et pectus purgat. vnde manifeste humilitatem designat cuius odor et decor inuenit gratiam apud deum· hec Bern. Hinc etiam idem dicit super missus est omelia j. Si humilis virgo Maria non fuisset super eam spũssanctus neque requieuisset

quia ſcriptū eſt: Sup quē requieſcit ſpi-
ritus meus niſi ſuper humilē ⁊ quietum
Porro ſi non ſup eā requieuiſſet vtiqꝫ
nec eā impregnaſſet. Quomodo de ipſo
ꝯciperet ſine ipſo? pulcra vero ꝟginitatꝭ
⁊ humilitatis permixtio·nec illa medio-
criter anima placet deo·in qua ⁊ humili-
tas virginitateꝫ cōmendat· ⁊ virginitas
humilitatem exornat. Itaqꝫ laudabilis
quidem virtus eſt virginitas·ſed neceſſa
ria magis humilitas·illa ſuadetꝰ·iſta ꝑci
pitꝰ. De illa dicitꝰ: Qui poteſt capere ca-
piat. De iſta dicitꝰ. Niſi quis efficitur ſic
paruulus iſte·nō intrabit in regnū celoꝝ
Illa ergo remuneratꝰ·iſta exigitꝰ ſine qua
nemo ſaluatur. Deniqꝫ placere pōt hu-
militas que virginitatē amiſſaꝫ deflet·ſi-
ne humilitate aūt audeo dicere nec Ma
rie virginitas placuiſſet·ergo ſi nō potes
virginitateꝫ · humilis imitare humilita-
tem virginis·hec Bern̄. Idē Ambroſiꝰ
ſuper Lucā li.ij. Ecce inquit ancilla dn̄i
vide humilitatē·vide deuotioneꝫ ·ancil-
lam domini ſe dicit que mater eligitꝰ·nec
promiſſo repētino extollitꝰ. Et poſt: Di-
diciſtis ait o virgines Marie pudorem
diſcite ⁊ humilitateꝫ. Iunior ad ſeniorē
Maria ſcilicet ad Eliçabeth venit ⁊ pri-
or illam ſalutauit. Decet enim ut virgo
qͣnto ē caſtior ·tāto ſit humilior·hec Am
broſiꝰ. Propter hoc etiā Augꝰ in li. de
virginitate·ſic hortatꝰ virgines ad humi
litatem dicens: Hoc agite virgines dei
hoc agite·pergite viam ſublimitatis pe-
de humilitatis·⁊ ſequimini agnum quo-
cumqꝫ ierit. Ipſe enim exaltat humiliter
ſequentes· quē deſcendere nō piguit ad
iacentes· Dona eius illi ſeruanda com-
mittite·fortitudinem veſtram ad illū cu-
ſtodite. Quicquid mali ipſo cuſtodiēte
non cōmittitis·tanqꝫ remiſſū ab illo de-
putate·ne modicum vobis exiſtimantes
dimiſſum·modicum diligatis ⁊ tunden-
tes pectora publicanos ruinoſa iactātia
contēnatis. De viribus veſtris expertis
cauete·ne quia aliquid ferre potuiſtis in-
flemini. De inexpertis auteꝫ orate·ne ſu-
praqꝫ ferre poteſtis temptemini. Exiſti-
mate aliquos in occulto ſuperiores qͥbꝰ
eſtis in manifeſto meliores ·perſeuerātes
in numero veſtro·prebeant vobis exem-
plum cadentes·augeant timorem veſtrū
hec Augꝰ. Sed ⁊ taciturnitas virgines
decet·precipue iuxta illud Ambroſij in
libro.iij.de ꝟginitate. Malo inquit ſer-
monē virgini deeſſe qꝫ ſupereſſe. Nam ſi
mulieres etiam de rebus diuinis iubentꝰ
in eccleſia tacere·domi viros ſuos inter-
rogare·de virginibus quid cautuꝫ puta
mus? in quibus pudor ornat etateꝫ·ta-
citurnitas cōmendat pudorem·hec Am
broſius. De hoc dictū eſt plenius in li.
iij.ſuperius. Deniqꝫ maturitatis etiam
ſiue grauitatis honeſtas plurimū decet
nobiles puellas ·ut videlicet in vultu ac
geſtu ⁊ habitu corporis earum appareat
animi reuerentia ⁊ verecundie modeſtia·
Vn̄ Augꝰ ad virgines vbi ſupra. Non
ſit ait vobis improbus vultus·non ocu-
li vagi·non infrenis lingua·non petula-
ris riſus·non ſcurrilis iocus·non indecēſ
habitus·non tumidus aut fluxus inceſ-
ſus. Hec etenim addita ꝟginitati ange
licam vitam hominibꝫ ⁊ celi mores exhi-
bent terris. Si nuptias contēpſiſtis fi-
liorum hominuꝫ· toto corde amate ſpe-
cioſum forma pre filijs hominuꝫ·qui nō
querit a vobis pulcram carnem·ſed pul-
cros mores quibus frenatis ⁊ carnē· hec
Augꝰ. Cūqꝫ maturitas puellis ſeruāda
ſit in omni geſtu·precipue tamen in aſpe
ctu in quo precipue apparet pudicitia ·⁊
ecōtrario ſimiliter īpudicitia· iuxta illud
Eccl.xxvj. Fornicatio mulieris in extol-
lentia oculoꝝ · ⁊ i palpebris illius agno-
ſcetur. Extollentia ſiquidem oculorū eſt
ſignum impudentie·iuxta illud Hiere-
mie.iij. Frons mulieris meretricis facta
eſt tibi·noluiſti erubeſcere. Ecōtra vero
dicitur in Eccl. vbi ſupra. Gratia ſuper
gratiaꝫ mulier ſancta ⁊ pudorata ·qͥ ſcꝫ
habet oculum ſimplicem ¶ Nam econ
trario in palpebris illius quibus ſcꝫ fiūt
luxurioſi nutꝰ·agnoſcitꝰ impudicꝰ animꝰ

Iuxta illd qd de qbuſdã dicit̃.ij. Pe/
tri.ij. Oculos inquit hñtes plenos adul
terij ꝛ inceſſabilis delicti. Hic ꝛ Aug⁹ in
regula clericoꝝ: Impudic⁹ inqt oculus
impudici cordis eſt nũci⁹. Propt̃ h̄ etiã
ibidẽ Eccl. paulo poſt patri vel mr̄i de fi
lia dr: Ab omni irreuerẽtia oculoꝝ ſuis
caue. ac ſi dicat: Caue ne oculos habeat
irreuerẽtes.i.excelſos vel vagoſ. vel nuti
bus luxuriãtes. Sup h̄ enĩ ꝛ alijs geſti/
bus inordinatẽ reprehẽdit dñs mulieres
ac puellas iudeoꝝ ꝛ cõminat̃ eis dicens:
Eſaie.iij. Pro eo qd eleuatę ſunt filię ſi/
on. ꝛ ambulauerũt extẽto collo ꝛ nutib⁹
oculoꝝ ibãt ꝛ plaudebant. ꝛ pedib⁹ ſuis
cõpoſito gradu incedebant. decaluabit
dñs ṽticẽ filiaꝝ ſion. ꝛ dñſ crinẽ eaꝝ nu
dabit. ꝛ erit ꝓ ſuaui odore fetor. ꝛ ꝓ zo/
na funiculus. ꝛ pro criſpanti crine calui/
ciũ. ꝛ ꝓ faſcia pectorali ciliciũ. Ubi etiã
dicit Hiero⁹. Vtamur ꝛ h̄ teſtimonio
aduerſus eccleſię fęminas q̃ ambulãt ex/
tento collo ꝛ nutib⁹ oculoꝝ loquũt̃. ꝛ tã
manibus plaudãt q̃ pedib⁹. ꝛ ut cõpoſi
to gradu incedãt nõ naturã ſequũt̃ du/
cem. ſed hiſtrionum morẽ. hęc Hiero⁹.
Hinc ꝛ de oculoꝝ oppreſſione in fęmina
pudica ꝛ honeſta in libro declamationũ
ij. dicit Seneca. Efferat oculos iacẽtes
in terrã. ꝛ aduerſus officioſũ ſalutatorẽ
inhumana poti⁹ q̃ inuerecũda ſit. lõge
ante pudicitiam ſuã ore q̃ verbo neget
Nemo fortiter negãtẽ rogauit iteꝝ. hęc
ille. De verecũdia vultus ꝛ oculoꝝ habẽ
tur exẽplũ in Rebecca. Geñ.xxv. Quę
cõſpecto Iſaac. tollẽs palliũ cito operu/
it ſe docẽs. ut dicit Ambroſi⁹ i li. de ſan/
cto Abraam. debere nuptijs verecũdiã
pręire. Hinc enĩ ꝛ nuptię dicũt̃ eoꝙ pu/
doris gratia puellę obnuberẽt̃. Diſcite
ergo inqt o ṽgines queadmodũ verecũ
diã cõſeruetis. nec ante extraneos ĩtecto
capite ꝓdeatis. cũ Rebecca. licet iã de/
ſpoſata fuerit. maritum tñ operto capite
vidẽdũ putauerit. hęc Ambroſi⁹. Por/
ro de vniuerſa morum ac geſtuũ puella/
rũ honeſtate ꝛ maturitate. ponit exem/
plum idẽ Ambroſi⁹ in beata virgine di/
cens. in.ij. li. de virginitate. Sit vobis ĩ
imagine deſcripta ṽginitas Marię e q̃
velut ſpeculo refulgeat ſpecies caſtitatis
ꝛ forma virtuti. virgo erat corpe ꝛ mẽte.
corde humilis. verbis grauis. aĩo prudẽſ
loquendi parcior. legẽdi ſtudioſior. non
in incerto diuitiaꝝ ſed in prece pauperꝭ
ſpũs reponens. intenta operi. verecunda
ſmoni. arbitrũ mẽtis nõ hominẽ ſ deũ
q̃rens. nullũ lędere. omnib⁹ bñ velle. ma
ioribus aſſurgere. equalibus nõ inuidere
iactantiã fugere: Quãdo illa vel vultu
lęſit parentes? qñ faſtidiuit humilẽ. qñ
riſit debilem. qñ vitauit inopem? Nihil
toruũ in oculis. nihil procax in verbis.
nihil in actu inuerecundũ: Non geſtus
fractior. nõ inceſſus ſolutior. nõ vox pe/
tulantior. ut ipſa ſpecies corporis ſimula
crum fieret mentis ꝛ figura ꝓbitatis. hęc
Ambroſi⁹. Aliud exẽplũ ponit Hiero⁹
de Aſella in epl'a ad Marcellã. Nihil
inquit illius ſeueritate iocũdi⁹. nihil io/
cunditate ſeueri⁹. nihil ſuauitate triſti⁹.
nihil triſticia ſuauius. Ita pallor ĩ facie
eſt ut continentiã indicet. non redoleat
oſtentationẽ ſermo ſilẽs. ꝛ ſilẽtiũ loquẽs
Nec citius ei⁹ nec tardius inceſſus. idem
ſemꝑ habit⁹. neglecta mũdicies. inculta
veſtis ꝛ cultus ipſe ſine cultu. Sola vitę
ſuę qualitate ꝓmeruit. ut in vrbe laſciua
ꝛ boni eã predicent. ꝛ mali detrahere nõ
audeãt. Viduę illã imitẽt̃ ꝛ ṽgines. ma
ritatę colãt. noxię timeãt. ſacerdoteſ ſuſci
piant h̄ Hiero⁹. Sꝫ q̃rũdã puellaꝝ vr/
banitas ſiue curioſitas facit eas plerũqꝫ
ꝓcaces atqꝫ laſciuas ꝛ diſſolutas. Vñ
Ambroſi⁹ in li. de virginitate.iij. Terit̃
inqt officijs pudor. audacia emicat. ri/
ſus ſubrepit. modeſtia ſoluit̃. dum vrba
nitas affectat̃. Itaqꝫ ſermonem virgini
malim deeſſe q̃ ſupereſſe. virginez mihi
grauitas ſua nunciet pudore obuio. gra/
du ſobrio. vultu modeſto ꝛ prenũcia in/
tegritatis ante eant ſigna virtutis. Non
ſatis ꝓbabilis virgo eſtimatur. quę cum
videtur requiritur. hęc Ambroſius.

De puella nuptui tradenda. Cap .XLVII.

Cum autem ad etatē nubilem puelle deuenerit parētes earū vel custodes ſi cauſa legitima ſubeſt licite poſſunt eas de cōſenſu illarū tradere nuptui. Ideo dico ſi cā legitima ſubeſt· quia plures ſūt cauſe matrimonij contrahēdi· videlicet liberorū procreatio· fornicationis euitatio· inimicorū reconciliatio· bellorū ſedatio· ꝛ ſi que ſūt ſimiles· inter quas potiſſime ſūt due prime diuinis ſcripturis approbate. Nā de prima dicit̄ Gen̄. j. Creſcite ꝛ multiplicamini· ꝛ replete terrā. Hec fuit prima cōiugij̄ inſtitutio. De ſecūda dic̄ aplus. j. Cor. vij. Propter fornicationē vnuſquiſqȝ vxorē ſuā habeat· ꝛ vnaqueqȝ virum ſuū. Ideo ſ̄o dico de cōſenſu illarū q2 ſine conſenſu nullū eſt matrimonium Inuite quoqȝ nuptie ſolēt malū habere pꝰuentum. Vn̄ poſtq̄ Elieçer nuncius Abrae· ſicut legitur Gen̄. xxiiij. iā obtinuerat conſenſū labā ꝛ matris eiꝰ vt Rebeccā ſororē ipſius adduceret Iſaac in vxorē· ipſo volente recedere dixerūt mr̄ illius ꝛ frater: Vocemꝰ puellā ꝛ queramus ipſius voluntatē. Cūqȝ vocata veniſſet ſciſcitati ſunt dicentes: Vis ire cū homine iſto? que reſpōdit vadā. Et tūc dimiſerūt eā ꝛ nutricē eius imprecātes ei proſpera. Sup hoc tn̄ dicit Ambroſiꝰ in li. de ſancto Abraā. Cōſulit inqt puella nō deſponſalibꝰ· illa .n. iudiciū expectat parentū. Nō enim eligere maritū eſt virginalis pudoris· ſed iam viro deſpōſata ꝯſulit̄ de die profectionis· hec Ambroſiꝰ. Porro ideo dixi licite· quia licet magnū bonum ꝛ meliꝰ ſit cōtinere· nō tn̄ peccatū eſt nubere· ſed aliqn̄ bonū ꝛ vtile. Vn̄ apoſtolꝰ vbi ſup. Si ꝛ nupſerit virgo nō peccauit· Et paulo pꝰ: Si qs aūt turpē .i. negligētē ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua ꝙ ſit ſupadulta· ꝛ ita oportet fieri· eo ꝙ aliqua predictarū cauſarū occurrat· qđ vult faciat· nō peccat ſi nubat· ſcȝ ipſa virgo· Sȝ nec ille qui tradit eā viro legitime culpabilis tenetur quin potius ex intentionis ꝛ operis bonitate meret̄. Nam in tali caſu accipit̄ qđ Eccl. vij. legit̄. Trade filiam .ſ. nuptui· ꝛ grāde opus feceris .i. vtile· ſcȝ ꝑpter vitationē fornicationis· vel ꝑpter bonū ꝓlis Et illđ apoſtoli vbi ſup. Qui matrimonio iūgit virginem ſuā bn̄ facit. Ideo q3 dici pōt opus grāde filiā tradere nuptui q2 matrimoniū eſt figura grādis rei .ſ. cōiunctionis chriſti ꝛ eccleſie· Vn̄ apoſtolꝰ Eph. v. Sacramentū inqt hoc magnū ē· ego aūt dico i chriſto ꝛ eccleſia· Porro q2 matrimonium legitimū inſeparabilem ꝛ indiuiduā vite cōſuetudinē retinet iuxta illud Math. xix. Qđ deꝰ coniūxit hō nō ſeparet· ideo cū magna deliberatione h̄ fieri oportet· ne poſtea ꝯtingat pꝰnitere de hoc· ꝙ nō poſſit remediū habere. Vn̄ in ꝓuerbijs ſapientū legitur: Diu deliberādū eſt qđ ſemel tm̄ inſtruēdum eſt. Et hoc ē magnū ut dicit Theofraſtus· incōmodū nuptiarū· ꝙ nulla eſt vxoris electio ſiue probatio· ſed qualiſcūqȝ obuenerit habēda eſt ac retinenda. Equus inquit ꝛ aſinꝰ ꝛ bos ꝛ canis ꝛ viliſſima mācipia: veſtes quoqȝ ac lebetes ꝛ calix ꝛ vrceolus prius ꝓbātur ꝛ ſic emūtur: ſola vxor nō oſtenditur ne ante diſpliceat q̄ ducat̄. Itaqȝ ſi iracūda· ſi fatua· ſi deformis· ſi ſupba· ſi fetida eſt· pꝰ nuptias dicitur quicquid in ea vitioſū eſt· hec Theofraſtus. Que .ſ. eius verba contra Iouinianū recitat Hieroꝰ. Et qđ dicit đ vxore· idē intelligendū eſt de viro· ſcilicet ꝙ ſponſe non licet eum ante coniugium probare. Et ut dicit Ouidiꝰ in libro de remedijs. ij. Turpe vir ꝛ mulier modo iuncti protinus hoſtes. Ideo q̄tum ex manifeſtis perpendi poteſt· puelle vir ſufficiens ꝛ idoneus eligendꝰ eſt Et primo quidem ut etati ſtature illius congruat· ne in opere cōiugali diſconuenietia in hmōi vires alterius frāgat· vel etiā coniugij̄ fructum impediat. Vn̄ enī dicit Ouidius in libro epl̄arū. Si male

ineq̄uales veniūt ad aratra iuuenci. Tā
pmitur magno cōiuge nupta minor. De
hinc etiā prouidendū eſt ut ſit ſapiēs ac
virtuoſus· quia diuitijs ac pulcritudini
corporis ⁊ omnib⁹ hmōi donis preferen
da eſt ſapientia ⁊ virtus. Vñ poſtq̄ȝ in
Eccl. monetur pater nuptui tradere filiā
adiungitur: Et homini ſenſato da illaȝ
id eſt· prudēti ac ſtrenuo potius q̄ȝ diui/
ti vel elegāti fatuo. Quid .n. proſunt di/
uitie niſi poſſeſſor eas ſciat ⁊ ſeruare ⁊ diſ
penſare? Unde refert Ualerius maxi
mus li. vij. Qr qdā vnice filie pater The/
miſtoclen cōſuluit: vtrū eam pauperi ſed
ornato .ſ. moribus · aut locupleti parum
probato collocaret. Cui ille: Malo inqt
virum pecunia q̄ȝ pecunia viro indigen/
tem· hec Ualerius. Refert etiā Hiero⁹
cōtra Iouinianum. Qr Marcia Cato/
nis filia minor cum ab ea quereret· cur p⁹
amiſſum maritum denuo non nuberet·
reſpondit: ſe nō inuenire virū qui ſe ma/
gis q̄ȝ ſua vellet. Quo dicto eleganter
oſtendit diuitias magis in vxoribus q̄ȝ
pudicitiam eligi ſolere· multoſq̄ȝ nō ocu
lis ſed digitis vxores ducere· hec Hiero⁹
Et ſbdit ironice· optima ſane res q̄ȝ aua
ritia cōciliat. Cum autem viro traditur
admonenda eſt primitus · ut conſentiat
non amore libidinis· ſed obedientie fili/
alis vel deſiderio plis. Sic .n. fec Sara
filia Raguelis que de ſe ipſa dicit Tho/
bie. iij. Tu ſcis dñe q̄ mūdā ſeruaui ani
mam meā ab oī cōcupiſcētia· virum aūt
cū timore tuo cōſenſi ſuſcipere· nō cū li/
bidine mea. Sic etiā dic angel⁹ Rapha
el Tobie· ut legit ibidē. vj. Hi qui ꝯiu/
gium ita ſuſcipiūt ut deū a ſe ⁊ a ſua mē
te excludāt· ⁊ ſue libidini ita vacēt ſicut
equus ⁊ mulus quib⁹ non eſt intellectus
ſuper eos habet poteſtatem demonium.

Qualiter de coniugali ſtatu ſit inſtruenda. Cap. XLVIII.

Deinde vero in receſſu a
parentibus ut habitet cuȝ viro
admonenda eſt ab illis ſicut legitur de
Sara· de qua i. eodem. x. Apprehendē/
tes filiam ſuam parentes oſculati ſunt
eam· ⁊ dimiſerunt ire cum viro monētes
illam honorare ſoceros· diligere maritū·
regere familiam· gubernare domuȝ· ⁊ ſe/
ipſam irreprehenſibilem exhibere. Ec/
ce admonitiones quinq̄ȝ. Prima ē ſo/
ceros honorare qd eſt humilitatis ⁊ pati/
entie. Nam ut in Echyra ſcribit Terē/
tius· ⁊ recitat etiā Hiero⁹. Uno animo
oēs ſocrus oderūt nurus. Et dicit Eccl.
xxvij. Noli conſiliari cum ſocero tuo.
Illos igitur honorare qui ſolent odioſi
ac moleſti ⁊ graues eſſe· nō eſſe ſine virtu/
te patientie. Secunda eſt maritum
diligere de quo etiam precipit apoſtol⁹
ad Titum. ij. Adoleſcētulas inquit hor/
tare ut viros ſuos ament. Cui⁹ ſcilicet
amoris coniugalis quattuor ſigna debȝ
oſtēdere. Primū eſt ut ei volūtarie ſe
ſubijciat· iuxta preceptū domini· qd ha/
betur Gen. iij. Sub viri poteſtate eris ⁊
ipſe dominabit tui. Subijciat inq̄ȝ
ſe viro tripliciter· ſcilicet ei debitū redde/
do· ipſum timendo· ⁊ ei ſeruiendo. De
primo dicit apoſtolus. j. Cor. vij. Uxo/
ri vir debitū reddat. Similiter autem et
vxor viro. Nam mulier ſui corporis po/
teſtatem non habet ſed vir. De ſecūdo
dicitur Eph. v. Uxor timeat virū ſuū·
De tertio dicit Aug⁹. q̄ ſubditas
⁊ pene famulas lex eſſe voluit vxores.
Hinc etiā Hiero⁹ contra Heluidium
Nunciatur inquit vir venire cum ſocijs
⁊ ecce vxor ad hirūdinis modum vniuer
ſa penetrabilia luſtrat· ſi thor⁹ rigeat· ſi
verrunt pauimenta· ſi ordinata ſint po
cula· ſi prandium paratum. Sic ut dicit
Petrus i. j. iij. Sara obediebat Abrae
dominum eū vocās. Secundū eſt. vt
ſollicita ſit de viro qualit ei placeat· iux/
ta illud apoſtoli. j. Cor. vij. Mulier nu
pta cogitat qmodo placeat viro. De
bet autem ei placere propter duo videli
cet· ut ab ipſo diligatur· ⁊ ut ipſe a forni
catiōe vel adulterio retrahat. Tertiū

Filiorum regalium

eſt ut eius infirmitates ac defectus patiē
ter ⁊ amabiliter ſuſtineat·ſicut Ilia fecit
de qua ſic Hieroꝰ contra Iouinianum
libro.j.enarrat. Duellus inquit qui pri/
mus romę nauali certamine triumpha/
uit Iliam virginem vxorem duxit· quę
tantę pudicitię erat ut illo quoqꝫ ſęculo
pro exemplo fuerit quo impudicitia non
vitium ſed mōſtrū·id eſt·ſpectaculū erat
Is ergo iam ſenex ac trementi corpore
in quodam iurgio ſibi os fetiduz expro/
brari audiuit ·⁊ triſtis ſe domū contulit
Cūqꝫ apud vxorem queſtus eſſet· cur ſe
nūqꝫ ut huic vitio mederetur admonuiſ
ſet·hoc inquit Ilia feciſſem niſi omnibꝰ
viris ſic os olere putaſſem ·hęc Hieroꝰ.
Et addit: Laudāda ē ī vtroqꝫ pudica
⁊ nobilis fęmina·⁊ ſi viri ſui vitium igno
rauit·⁊ ſi patienter tulit·⁊ ꝙ maritus in/
fęlicitatem corporis ſui non vxoris faſti/
dio ſed inimici ſenſit. ¶ Quartum eſt
vt ei corpus ſuum caſte cuſtodiat· iuxta
illud apoſtoli ad Titū.ij. Hortare ado
leſcentulas eſſe caſtas. Et hoc non caſti/
tate coacta ſed voluntaria. Quędaz·n·
caſtę ſunt quia non rogātur· vel quia lu/
xuriādi facultas eis terrore ſubtrahitur.
De primo dicit Ouidius in libro de ar/
te p̊. Caſta eſt quā nemo rogauit. De
ſecūdo dič Tibullus. Ne ſęuo ſis caſta
metu ſed mente fideli. Item Ouidius ſi/
ne titulo libro·iij. Siqua metu dempto
caſta eſt·ea deniqꝫ caſta eſt. Que quia
non liceat nō facit illa facit. Vt bn̄ ſer/
ueturiam corpꝰ· adultera mēs eſt· Nec
cuſtodiri ni velit ipſa poteſt. Nec mentē
ſeruare potes licet omnia claudas. Om/
nibus excluſis·inter adulter erit· hęc ille
Refert Hieroꝰ contra Iouinianū li.j.
ꝙ Lucij Sylle felicis metella ꝯiunx pa/
lam īpudica erat: Et quia nouiſſimi ma/
la noſtra diſcimus ad athenis cātabat·
et Sylla ignorabat ſecretaqꝫ domꝰ ſuę
primum hoſtiū conuitio didicit. Hinc
etiā Marcial' coquꝰ ſcribit. Prędia ſo
lus habes ⁊ ſolus candide nummos. Et
tor ſolus habes·ſolus ⁊ īgeniū. Omnia
ſolus habes h' te puto nolle negare Vx/
orē·ſed habes candide cuz populo. Vt
autem vxor pudica fidem ſuę caſtitatis
omnibus faciat·grauitatem in moribus
teneat ⁊ pudicam ſocietatē habeat. Nā
de primo ſic de quadam loquitur Oui/
dius in libro methamorphoſeos.vij.
Facieſqꝫ ętaſqꝫ videbāt Credere adul/
terium·prohibebant credere mores. De
ſecūdo dicit Tibullus. Caſta precor cō/
iunx maneas ſāctiqꝫ pudoris Aſſideat
cuſtos ſedula ſemꝑ anꝰ. Hęc de ſignis
amoris coniugalis in vxore ¶ Cęterū
amor ipſe vxoris in virum debet eſſe pu/
dicus· Quę ſcilicet amoris pudicitia cō/
ſiſtit in tribus· videlicet ut eum caſte q̄ſi
ſponſum·non quaſi adulterum diligat·
⁊ ut ęelotypiam abijciat· ⁊ ut nec propt̄
eius placentiam faciem depingat· vel cri
nes proprios inficiat· vel alienos inſerat
De quo dicit Hieroꝰ contra Iouinia/
num ·ꝙ matrimonia quorundam adul/
terijs cohęſerunt. Vnde idem exponēs
illud verbum apoſtoli ad Titum: Ado/
leſcētulas hortare ut viros amēt: Vult
inquit vxorem ad virum pudicam habe
re dilectionem vt cū pudore ac verecun/
dia ⁊ quaſi neceſſitate ſexus viro potius
debitum reddat·q̄ꝫ ipſa ab eo exigat·et
opera liberorum ante dei oculos ⁊ ange/
lorum perpetrare ſe credat·ut etiam ſecre
tum cubile ac noctis tenebras ⁊ clauſum
cubiculum erubeſcat ·dū oīa patere dei
oculis cogitat·hęc Hieronyꝰ ¶ De ſe/
cundo dicitur Eccl.xxvj. A tribus ti/
muit cor meum ·⁊ in quarto facies mea
metuit. Delaturā·id eſt ·proditionez ci/
uitatis ·⁊ collectionez populi·id eſt·con
iurationem ·⁊ calumniam mēdacem. Qz
hęc tria ſint grauia oſtenditur cum ſub/
iungitur: Super mortez hęc omnia gra/
uia · quia ſcilicet melior eſt mors q̄ꝫ vi/
ta amara · ut legitur ibidem .xxx. Dein/
de ſubiungitur quartum qđ eſt grauiſſi
mum hoc modo. Dolor cordis ⁊ luctus

ſupple cauſaliter mulier zelotypa·id eſt· ſuſpitioſa ſcilicet actiue vel paſſiue·hoc eſt·que male de viro ſuſpicatur· vel de q̄ vir merito male ſuſpicat᷑. Cū tali nāq̧ non poteſt pacem vel requiem habere· meliuſq̧ eſt mori q̄ cū ea viuere. Juxta illud Eccleſiaſtes.vij. Jnueni amariorem morte mulierē. Deinde cauſa hui᷒ grauitatis exprimitur cum ſubditur: Jn muliere zelotypa eſt flagellū lingue omnibus communicās·id eſt·nulli a detractione vel contumelia parcēs. De quo ſcilicet flagello dicitur viro ſancto et quieto Job.v. A flagello lingue abſconderis. De tertio dicit Ambroſi᷒ eiuſq̧ verba recitat etiā Aug᷒ in libro de doctrina chriſtiana.iiij.dicens: Hinc ait illa naſcuntur incentiua vitiorum·ut que ſitis coloribus ora depingant·dum viris diſplicere formidant·et de adulterio vultus medicantur adulterium caſtitatis: Quāta hec amentia effigiem mutare nature·picturā querere·et dū verentur maritale iudicium perdidere ſuum·prior enim de ſe pronunciat·quoniam cupit mutare qđ nata eſt·ita dum alij placere ſtudet·prius ipſa ſibi diſplicet. Quē iudicē o mulier veriorē reqrim᷒ deformitatis tue q̄ teipſam que times videri? Nam ſi pulcra es·quid abſconderis? Si deformis cur te formoſam eſſe mentiris·nec tue conſcientie·nec alieni gratiam habitura erroris? Jndignari ſi amet aliam q̄ te·qui adulterare docetur a te. Deniq̧ tolerabiliora propemodum in adulterio ſunt crimina·quoniā ibi adulteratur pudicitia·hic natura. hec Ambroſius. Item ad idem dicit Cyprianus ī libro de diſciplina et habitu virginum. Ut inq̄t in teſta fucis lenocinantibus ſis corruptis et violatis que dei ſunt peior adultera detineris. Or enim te putas ornari·vel comi·impugnatio ē iſta diuini operis·preuaricatio veritatis. Nō metuis oro te que talis es·ne cū reſurrectionis dies venerit artifex tuus te non recognoſcat·ſed ad ſua premia venientē excludat·vigore cenſoris et iudicis increpans et dicens: Opus hoc meum non eſt nec imago hec noſtra eſt·figura corrupta eſt·vultus alienus eſt·deum videre non poteris·cum oculi tibi non ſint quos deus fecit·ſed quos diabolus infecit. Jllum tu ſectata es rutilos atq̧ depictos oculos ſerpentis imitata es·de inimico tuo compta cum illo pariter et arſura·hec Cyprianus. Quedam etiam grauius peccant·que non ſtudio placendi viris·ſed obtentu placendi eis·faciem et crinē depingunt·et adulterant· Uel deſiderio inanis glorie·iuxta illud Ouidij in libro de arte ꝑ. Delectāt etiam caſtas preconia forme. Uel etiā libidinoſe ſicut meretrices et adultere·de q̄bus dicitur Eccl.xxv. Nequitia mulieris immutat faciem ſuā·et obcecauit vultū ſuum tanq̄ vrſus·et quaſi ſaccum oſtendit in medio proximorum. Jmmutat inquit faciem ſuam vnguentis et cultu vario· ſcilicet ut videatur decora·cū ſit turpiſſima·ſicut et Jezabel que depinxit oculos ſuos ſtibio·ſicut legitur·iiij·Reg.ix. Unde et dicitur in modum vrſi obcecare vultum ſuum·quia ſuper naſum gerit peplum·quo tegit faciei ſue turpitudinem·ſicut et vrſus habet ſup naſum corrigiam latā. Et quaſi ſaccum ſe oſtendit in medio proximorum·quia peplo ac ceteris ornamentis ita tegit corpus ſuum ut nihil appareat ipſius·ſed ſit quaſi ſaccus precioſis mercibus plenus. ſm illud poeticum. Decipimur cultu gemmis auroq̧ teguntur Omnia· pars minima eſt ipſa puella ſui. Sed melior eſt ipſis mercibus ſaccus·cum reuera luto ſit ac fecibus plen᷒·iuxta illud.j. Mach.ij. Gloria eius ſtercus ac vermis eſt·hodie extollitur et cras non inuenietur. Aliter vero quondam ſancte mulieres in deo ſperantes interius ornabant ſe proprijs viris ſubiecte· ſicut legitur·j. Petri.iij. Sz etſi aliq̄ exteri᷒ ornabat ſe et cōponebāt

hoc faciebant moderate ac ſincera intentione: ſicut legitur de Judith in li. ſuo. x. videlicet q̈ omnib⁹ ornamentis ſuis ornauit ſe. cui 7 domin⁹ ſplendorē contulit qm̄ omnis hęc cōpoſitio nō ex libidine. ſed ex virtute pēdebat. Ideoq̈ dn̄s hāc in illa pulcritudinē ampliauit. ut incōparabili decore omniū oculis appareret. Legit̄ etiā in Heſter. q̈ ipſa ad cubile regni introducenda muliebrem cultū nō quęſiuit. ſ͛ q̄ voluit ab Egeo ad ornatum accepit. Erat enim formoſa valde 7 incredibili pulcritudine. oīu3 oculis gratioſa 7 amabilis videbat̄. Refert autem Ualerius li. vj. de ſulſpicio gallo q̈ vxorem ſuam dimiſerit eo q̈ illam operto capite foris verſatam cognouit. Lex enim inqt: Tibi meos tm̄ preſcribit oculos q̈bus formā tuam approbes. his inſtrumēta decoris pręparata. his eſto ſpecioſa. horum te certiori crede notitię. vlterior tui cōſpectus irritatione ſupuacua accerſitus in ſuſpitione 7 crimine hereat neceſſe ē. hęc Ualeri⁹. Sic faciebat illa mēte nobilis regina Heſter. quę ꝑpter regis 7 ſtatus ſui dignitatē neceſſario diadema 7 regia ornamenta portabat. 7 tn̄ dicebat. ut legit̄ Heſter. xiiij. Tu ſcis domine neceſſitate3 meā qđ abominer ſignū ſuperbię 7 glorię meę qđ eſt ſup caput meū in diebus oſtentationis meę. 7 deteſter illud quaſi pannū menſtruatę 7 nō portem in dieb⁹ ſilentij mei. Hęc de mariti amore. ¶ Tertium eſt familiam regere ſcilicet ut filios et filias ſicut docet apoſtolus ad Titum. ij. ſcđm deū diligat et erudiat. famulos 7 ancillas diſciplinatos habeat. nec aliquid inordinatum vel impudicū in eis ſuſtineat. Un̄ Hiero⁹ ad Saluiniam. Nō ambulet inqt iuxta te ꝓcurator calamiſtratus. nō hiſtrio in fęminam fractus. nihilq̈ ſcenicarū artium. nec in obſequium tibi molle iūgatur. ¶ Quartum eſt domum gubernare. iuxta illud apoſtoli ad Titum. ij. Admone illas eſſe prudētes. domus curam habentes. i. res domeſticas prudēter adminiſtrantes ac diſpenſantes.

¶ Qualiter admonenda ſit de vita irreprehenſibili. Cap. XLIX.

Quintum de quo admonenda eſt. irreprehenſibilem ſeipſam exhibere apud deū 7 homines. ſcilicet ut gratioſa ſit apud oēs. iuxta illud Eccl. xxvj. Gratia ſuper gratiā mulier ſācta 7 pudorata. ſācta ſcilic3 apud deum per caſtum timorem. pudorata vero apud homines per honeſtam conuerſationem. De primo dicit̄ Eccl. j. Initium ſapientię timor domini. 7 cum fidelibus in vulua concreatus eſt. 7 cum electis fęminis graditur ꝛc. De ſecundo dicit apoſtolus. j. Timoth. v. loquens de mulieribus. Hoc inquit pręcipe ut irreprehēſibiles ſint. De vtroq̈ ſimul dicit Hiero⁹ ad Saluiniam. Omni cuſtodia ſerua cor tuum. 7 caue quicquid de te vel contra te fingi poteſt. Na3 omnis id eſt. perfecta cuſtodia cordis. eſt timor domini filialis. iuxta illđ Eccl. j. Timor domini ſcientię religioſitas cuſtodiet et iuſtificabit cor. Cautela vero contra detractores eſt diligens ſui circumſpectio. ſcilicet ut non ſit notabilis in habitu vel in geſtu. vel in verbo. vel in conuerſatione. ¶ Sit ergo habitus ordinatus nihil habens laſciuū vel impudicum. vel etiā ſuperbum. pręcipueq̈ tempore orationis 7 loco. iux̄ illud. j. Timoth. ij. Uolo inquit apoſtolus orare mulieres in habitu ornato cum verecundia 7 ſobrietate ornantes ſe. non in tortis crinib⁹. aut auro aut margaritis vel veſte precioſa. ſed quod decet mulieres. promittentes pietatē per bona opera. Super quo verbo ſic loquitur Ambro⁹ in cōmētariolo ſuo. Qui vult inquit ī oratione audiri amota a ſe pompa inclinare ſe debet ut miſericordiā prouocet. habit⁹ nāq̈ ſupbus nec impetrat. nec recta de ſe facit credi. Quis eni3 prudentium iactāter ornatā

mulierē nō horreat: Quāto magis au/
ctor deus qui corpus a ſe liberū factū vi/
det metallis obligatū. Quāto itaqʒ ho/
minib⁹ ſplēdida videt̄ tāto magis a deo
deſpicitur· hec Ambroſi⁹. Sit etiā in ea
omnis geſt⁹ grauis ꝛ matur⁹· precipueqʒ
aſpect⁹· iuxta illud Senece in declama/
tionib⁹. Offerat inquit matrona oculos
iacētes ī terra· ꝛ aduerſus officioſū ſalu/
tatorē inhūana ſit potius q̄ inuerecun/
da. Sit ꝛ in verbo modeſta· ſ· nō garru/
la· ſ; taciturna· non litigioſa ſed pacifica
Nā garrulitas in muliere ſignū eſt leui/
tatis ꝛ īpudicitie· iux illd̄ qd̄ Prouerb.
vij. dicit̄ de meretrice: Mulier garrula ꝛ
vaga quietis impatiēs ꝛc. De tali etiaʒ
dicitur Eccl.xxv. Sicut aſcēſus areno/
ſus ī pedib⁹ veterani· ſic mulier lingua/
ta homini quieto· i· quietē amāti· Et eſt
ſenſus: Sic arena que inſtabilis eſt ac
fluida ſenē retardat ab aſcenſu· ſic ꝛ mu/
lier garrula ꝛ inſtabilis retardat hoīem a
boni ꝓfectu. Ecōtra dr̄ de mulierꝫ tacit̄/
nitate· dī Eccl.xxvj. Mulier ſenſata et
tacita nō eſt immutatio erudite aīe. Su
per hoc exemplū habet̄ in beata virgine·
de qua dicit Beda ī omel. de dn̄ica na/
tiuitate: Maria pudicitie iura cuſtodieſ
ſecreta chriſti q̄ nouerat nemini diuul/
gare volebat· ſed ipſum quando vellet·
et quomodo vellet· hoc diuulgare reue/
renter expectabat. Et illa quidem ta/
cebat ore· ſedula tn̄ vigili ſcrutabatur
ꝛ cōferebat corde· hec ille. De hac etiam
beatus Bern̄. ſic loquit̄ de muliere ami/
cta ſole: Ubi inq̄t aliq̄n Maria loquit̄
vbi ꝯſūptuoſa fuiſſe videt̄: foris ſtabat
q̄rens loq̄ filio· nec materna auctoritate
aut ſermonē interrupit· aut habitationē
irrupit· in qua filius loquebat̄. In omni
quoqʒ textu quattuor euāgelioꝝ· nō ni/
ſi quater Maria loquēs audit̄· Primo
quidē ad angelū· ſ; cū eā allocut⁹ fuiſſet
iam ſemel ꝛ iteꝝ. Secūdo ad Eliçabeth
q̄n vox ſalutationis eius exultare Johā
nem ī vtero fecit· eaqʒ magnificāte Ma
riam· ipſa magis dn̄m magnificare cura/
uit. Tertio vero ad filiū cū eſſet annoꝝ
duodecim· q̄ ipſa ꝛ pater ei⁹ dolētes q̄/
ſiuiſſent eū. Quarto in nuptijs ad eūdē
filiū ꝛ ad miniſtros nuptiaꝝ. Et is q̄dē
ſermo certiſſimus index fuit ingenite mā
ſuetudinis· ac verecūdie virginalis. Ali/
orum quippe verecundiā reputās· ſuā ſu/
ſtinere n̄ valuit· defectū vini diſſimulare
nō potuit. Inducēs quoqʒ in templū tē/
pli dn̄m· multa quidē a Symeone audi
uit· tā de illo q̄ de ipſa tarda ad loquē/
dum· velox aūt ad audiendū. Et quidē
Maria cōſeruabat oīa verba hec ꝯferēs
in corde ſuo. Sed in his oīb⁹ ne de ipſo
qd̄cūqʒ verbū eā dixiſſe reperies incarna
tionis dn̄ice ſacramēto. Totiēs deniqʒ
Maria filiū audiuit nō modo turbis in
parabolis loquētē· ſed ꝛ diſcipulis ſeor/
ſuʒ regni dei myſteria reuelātē· vidit mi/
racula facientē· vidit demū in cruce pen/
dentē· expirantē· reſurgentē· ꝛ aſcēdētē:
ſed in his oīb⁹ quotiens verecundiſſime
virginis· pudiciſſime turturis vox memo
ratur audita· hec Bern̄. ¶ Porro de
muliere litigioſa dicit̄ Prouerb.xxvij.
Tecta ꝑſtillantia in die frigoris· ꝛ litigi/
oſa mulier cōparāt̄. Sicut· n· ſub tecto ī
frigore ꝑſtillāte non pōt hō quieſcere· ſic
nec cū litigioſa muliere· Unde ī eodē li.
dicit̄.xxv. Melius eſt ſedere ī angulo do
matis· q̄ cum muliere litigioſa in domo
communi. Sicut enim in aureolo dicit
Theofraſtus· vt ī libro contra Jouinia/
num recitat Hiero⁹. Tali mulieri querē/
da ſunt: ancille· ſumptus· gemme· varia
ſupellex· ac precioſe veſtes· deinde per to
tas noctes cōtra virum garrule queſtio/
nes: Illa inq̄t procedit in publicū orna/
tior· hec honoratur ab omnibus· ego in
conuentu feminarum miſella deſpicior·
Cur aſpiciebas vicinam: Quid cuʒ an/
cillula loquebaris: Et cetera plura que
dicta ſūt ſ̄. Deniqʒ ꝯuerſatio q̄ʒ mulierꝫ
honeſta debet eſſe· ut nihil in ea ſit repre
henſibile· precipue quia leuis ac tenera
res· ut dicit Hiero⁹· eſt fama pudicitie
Attendat ergo qd̄ dicitur .j. Petri.iij.

Conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam ·ut in eo qđ detractāt de vobis tanq̄ de malefactoꝛib⁹: ex bonis operibus vos conſiderantes gloꝛificent deum in die viſitationis. Hoc eſt enim qđ poſtea de mulieribus dicitur in eadem.iij. Ut etſi non credunt verbo p̄ mulierum conuerſationem lucrifiant ſine verbo: Uideat ergo ne ſit malicioſa ſed ſimplex ⁊ bona·ne ſit etiam audax vł pꝛocax·ſed humilis ac verecunda·nec ſit impudica·ſed caſta·nec iracūda·ſed māſueta·nec ebꝛioſa·ſꝫ ſobꝛia. Hęc ſunt enī q̄nq̄ vitia ·quę maxime diuina ſcriptura redarguit in muliere mala. Nam de malicioſa dicitur Eccł.xxv. Breuis omnis malicia ſuper maliciaȝ mulieris.ſoꝛs peccatoꝛum cadet ſuper illam ·id eſt· pena gehennalis. Poꝛro de pꝛocace·vel audace vel ſuperba· dicitur Pꝛouerb. vij. Appꝛehenſum deoſculatur iuuenem ⁊ pꝛocaci vultu blandit᷑ ꝛc. Et Eccł.xxij Patrem ⁊ virum cōfundit audax. Ecōtra vero dicit Ambꝛoſi⁹ in libꝛo de ſancto Abꝛaam.j. Angelus in domū Abꝛaam introductus quęſiuit ab eo: vbi eſt Sara vxoꝛ tua· nec ignoꝛans hęc quęſiuit·ſed q̄tum debeat eſſe pudoꝛ feminarum·docere nos voluit·ne ſcilicet pꝛocaci occurſu etiam hoſpitum in ſe oculos inflectant·ſed ſalua reuerentia miniſterium ſuum exerceant. De impudicitia dicitur Pꝛouerb.xxx. Talis·id eſt·ignota ⁊ occulta eſt via mulieris adulterę· quę comedit ⁊ tergens os ſuū dicit· non ſum operata malum. Poꝛro de iracunda dicitur Eccł.xxv. Non eſt caput nequius ſuper caput colubꝛi· ⁊ non eſt ira ſuper iram mulieris: Unde cōmoꝛari leoni et dꝛaconi placebit q̄ȝ habitare cum muliere neq̄ȝ·id eſt·iracunda. Deniq̄ȝ de ebꝛioſa dicitur in eodem.xxvj. Mulier ebꝛioſa eſt ira magna·⁊ contumelia·⁊ turpitudo eius non tegetur· Hęc de illa quinta ⁊ vltima admonitione·qua ſcilicꝫ hoꝛtanda eſt a parentibus filia nuptui tra vita· ſeipſā irrepꝛehēſibilē exhibere.

De ſtatu viduali.

·Cap ·L·

Poꝛro ſi contingat eam interueniente viri moꝛte viduam ī adoleſcentia remanere attēdat quod dicit apoſtolus.j.Coꝛ.vij. Mulier alligata eſt q̄to tempoꝛe vir ei⁹ viuit·q̄ ſi doꝛmierit vir eius liberata eſt. Cui vult nubat tantum in domino·hoc autem dicit non iubendo ſed permittendo. Permittūt᷑ enī ſecūdę nuptię q̄uis indignioꝛes ſint q̄ pꝛīę. Unde Hiero⁹ contra Iouinianum libꝛo.j. Non damno bigamoſ·imo nec trigamos·etiā ſi dici poteſt octogamos. Sed ut plus aliq̄d inferam·etiam ſcoꝛtatoꝛem recipio penitentem · hęc Hiero⁹. Uñ cataphꝛygę tāq̄ hęretici deſipiebāt qui ſecūdas nuptias dānabant. Poteſt tamen intelligi·qđ hoc dicit apoſtolus· etiam conſulendo his quę timent ſibi de incontinentia. Unde ⁊ idem dicit .j. Timoth .v. Adoleſcētioꝛes viduas deuita·i·eas nō de facili recipias ad caſtitatis vota. Ut enim ibidem dicit gloſa: Lubꝛicę ętati non debet facile credi. Unde ibidē ſubiungitur de quibuſdaȝ: Cum enim luxuriatę fuerint in chꝛiſto nubere volunt·i· legitime nubere non meretricari·cū vtiq̄ȝ nubere non poſſint legitime poſt votum continentię. Uñ ibidem ſequitur: Habentes inquit damnationem·quia pꝛimam fidem irritam fecerunt. Ne igitur hęc mala contingant in eccleſia: Uolo inquit iunioꝛes nubere·nō vouere·filios pꝛocreare ·matreſfamilias eſſe ·⁊ ſic nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gratia. Iam enim quędaȝ conuerſę ſunt retro poſt ſathanā ·id eſt· ab illo excellēti viduał caſtitatꝭ pꝓpoſito ceciderūt·⁊ ſuggerēte diabolo perierūt· Et recte dicit apłus: Cui vult nubat· qꝛ ſicut ibi dicit᷑ ī gloſa. Inuitę nuptię ſolēt malos

hīc puerꝰ. Qr aūt h̄ dicat nō precipiēdo
ſed ꝓpter periculū incontinentię permit-
tendo· patet per id qđ ibidem ſubiungi-
tur: Beatior autem erit ſi ſic permāſerit
ſm̄ meū conſilium· ſcilicet īnupta. Qđ
exponens Ambroſius dicit· ꝙ ideo ꝑme
nuptię ſub benedictione dei ſolenniter
celebrāť· ſecūdę aūt in preſēti carent glo
ria· ſed ꝓpter incontinentiā concedūtur·
hęc Ambroſiꝰ. Gloriā vocat ipſā bene-
dictionem ſolennē qua ſponſus ⁊ ſpōſa
benedicuntur in primis nuptijs· ſed non
in ſecundis vbi rectus ordo ſeruať· licet
in quibuſdam eccleſijs fiat contrarium.
Notandum quoq; ꝙ non dicit apoſto-
lus de vidua: Beatior erit ſi caſtitatē ꝓ-
poſuerit vel vouerit· ſed ſi ſic permāſerit.
Naz ut dicitur Eccleſiaſtes. v. Multo
melius eſt non vouere q̄ʒ poſt votum ꝓ-
miſſa nō reddere. Vn̄ Augꝰ ad Julianā
de bono viduitatis. Plane inqt dicere
non dubitauerim lapſus a caſtitate ſan-
ctiore quę deo vouetur adulterijs eſſe po-
tiores. Si enim ad oſtenſionē chriſti ꝑ-
tinet cum membrū eius fidem nō ſeruat
marito· q̄ʒtomagis cum nō ſeruatur ipſi
chriſto ī eo qđ exigit oblatū q̇ nō exege-
rat offerendum. Cū enim quiſq; nō red-
dit qđ non imperio compulſus· ſed con-
ſilio cōmonitus vouit· tantomagis frau
dati voti auget iniquitatez· q̄ʒto minus
habuit vouendi neceſſitatē· hęc Augꝰ.
Recte quoq; dicit aplꝰs: Beatior erit·
quia meliꝰ eſt ſiue virgini ſiue viduę cō-
tinere q̄ʒ nubere. Vn̄ Hieroꝰ ad Salui
niam. Neſciat inquit vidua bigamię in-
dulgētiā· nec nouerit illđ apoſtoli: Me
lius eſt nubere q̄ʒ vri. Nā tolle qđ peius
eſt vri· ⁊ nubere per ſe bonū nō erit· La-
mech maledictus ⁊ ſanguinarius primꝰ
vnā coſtam in duas diuiſit· ⁊ plantariū
bigamię protinꝰ diluuij pęna ſubuertit·
Vn̄ aplꝰs cū dicit. j. Timoth. v. Volo
adoleſcentulas nubere ꝛc. Cur h̄ indul-
gere permiſſus ſit ſubiūgit: Jam· n· q̄dā
declinauerūt poſt ſathanā. Ex quo intel
ligimus eū nō ſtantibus coronā· ſed iacē
tibus manū porrigere. Itaq; adoleſcen
tula vidua quę ꝯtinere nō poteſt vel nō
vult· potius maritū accipiat q̄ʒ diabo-
lum· ſciatq; ſibi non tam virum datum
q̄ʒ adulterum amputatum· hęc Hieroꝰ
Propter hoc etiam idē viduas electas
econtrario virginibꝰ aſſociat· dicēs: In
ſermone cogitis me· beatę inquit eſtis o
virgines ſanctę quę tātę virginis· ſcilicet
dei genitricis exemplum eſtis ſecutę. Sz
beatę viduę quę ducunt celibem vitā· ſci-
licet in chriſto. Propter h̄ enim bene vi-
duę virginibus copulantur· dicente apo
ſtolo: Mulier innupta ⁊ virgo cogitat
quę dn̄i ſunt· ut ſit ſancta corpore ⁊ ſpū.
Quoddā enim magiſterium virginitatꝭ
viduarum gliſſit ⁊ confortatur exemplis
Et ꝓpemodum non inferioris virtutis ē
a cōiugio qđ aliquādo delectauerit ab-
ſtinere q̄ʒ coniugij delectamenta neſci-
re. In vtroq; ergo gradu fortitudo lau-
datur· ⁊ cęleſtis vitę virtus predicatur·
idcirco cognationez cū chriſto iā vterq;
ordo ſortitur· hęc Hieroꝰ. Idem quoq;
dicit ex parte Ambroſiꝰ in libro de vidu
is. Itaq; ſicut dicit Augꝰ in libro de bo-
no cōiugali. Bonū quidez Suſannę in
coniugali caſtitate laudamus· ſed tamē
ei bonum Annę viduę· ac multomagis
virginis Marię anteponimus· ſed quic-
quid inquiunt ſi omnes velint cōtinere:
vnde genus humanum ſubſiſtet· vtinaz
omnes hoc vellent· dumtaxat in charita
te: Multo citius dei ciuitas impleretur
⁊ ſęculi terminus acceleraret. Quid enī
aliud hortari videtur apoſtolus· vbi ait
cum inde loqueretur: Vellem inquit
omnes ſicut meipſum eē. Et poſt. Tem-
pus inquit breue eſt: reliquum eſt ut qui
habent vxores ſint tamq̄ʒ non habētes
⁊ qui vtunť hoc mūdo tāq̄ʒ nō vtantur·
hęc Augꝰ. In primitiua quidem eccleſia
de viduis adeo eccleſię cura erat ſpālis
vt quędā illaꝝ ſuſtentareť de bonis eccle
ſiaſticꝭ. Ad hoc tn̄ ut ſuſtētarenť de bo-
nis eccleſię quattuor oportebat concur-
rere· videlicet ut eſſent ętatis prouectę·

monogame ꝛ probate vite ꝛ mundi ſola-
tio deſtitute. ꝛ ſic admitterentur cõtinen
tie. ¶ De primo dicit apoſtolus .j.
Timoth. v. Vidua eligat̃ nõ minus ſe-
xagīta annoꝝ. ¶ De ſecũdo ibidē ſbiũ-
git: Que fuerit vnius viri vxor .ſ. propt̃
ſacramentum. ſm gloſam . quia ſignifi-
cat eccleſiam que eſt vnica vnici. ſcilicet
chriſti. ſm illud Cant. vj. Vna eſt inqt
colũba mea ꝛc. ¶ De tertio ibidē ſub-
iungitur. In operibus bonis teſtimoni-
um habēs. ſi filios educauit. ſi hoſpitio
recepit. ſi ſanctorum pedes lauit. ſi tribu
lationem patientibus ſubminiſtrauit. ſi
omne opus bonum ſubſecuta eſt. ¶ De
quarto dicit̃ ibidē: Viduas honora q̃
vere vidue ſunt. id eſt. non ſolum a viri
ſocietate ſed etiam a mundi amore ac ſo
latio deſtitute. ſcilicet nolentes amplius
nubere. nec ad ea que mundi ſunt redire
Econtra vero dicit Hiero⁹ ad Euſto-
chium. Illarum te cupio vitare cõgreſ-
ſus quas viduas fecit neceſſitas. quarũ
domus plena cõuiuijs . plenaq; adula-
toribus. quarum buccis rubentibus. cu-
tis farſa diſtenditur. ut eas putes mari-
tos nõ amiſiſſe ſed querere. hec Hiero⁹.
Vera ſiquidem vidua debet vitare mũ-
di ſolacia. videlicet pompoſa miniſteria
vel conſortia. conuiuia quoq; ac ſpecta-
cula ꝛ ſimilia. Vñ idē Hiero⁹ ad Sal-
uiniam. Quid facit vidua iter miniſtro-
rum greges? Si ambitioſe domus hec
officia flagitāt. preficiatur his ſenex. ho-
neſtis moribus: cui⁹ honor domine di-
gnitas ſit: Non ambulet iuxta te cala-
miſtratus procurator. non hiſtrio ꝛc.
Deniq; omnia carnis oblectamenta fu-
gere debet. ſm Hieronymũ. quaſi vene-
na. quia dicit apoſtolus vbi ſupra: Vi-
dua que in delitijs eſt viuēs mortua eſt.
Vñ Hiero⁹ vbi ſupra: Omnis creatu-
ra dei bona eſt. ut ait apoſtolus. Et ni-
hil reijciendum qđ cum gratiaꝝ actio-
ne percipitur. Sed audiāt hoc mulieres
que ſollicite ſũt . quomodo placeant vi-
ris . comedant carnes que carnibus ſer-
uiunt. quarum feruor deſpumat in coitũ
tu vero que in tumulo mariti omnes pa
riter voluptates ſepeliſti. que vnctã pur
puriſſo ꝛ ceruſa faciem ſuper feretrum ei⁹
lachrymis diluiſti. que pullam tunicam
nigros calceolos. candide veſtis. ꝛ aura-
ti ſocci depoſitione ſumpſiſti. nihil aliud
neceſſe habes niſi perſeuerare in ieiunio.
hec Hiero⁹. Et ſi forte timet aliorum of-
fenſam vel ſcandalum de negligẽtia cul-
tus. ac vilitate victus ꝛ veſtitus . audiat
quod dicit idem Hiero⁹ ad Marcellā
de bleſilla vidua loquens: Scandali-
çat inquit quēpiam veſtis fuſcior: ſcan-
daliçet ꝛ Johannis. qui camelorum pi-
lis veſtitus çona pellicea cingebat̃. Ci-
bi diſplicent viliores. nihil locuſta vili⁹.
Ille chriſtianos oculos potius ſcanda-
liçēt. que purpuriſſo ꝛ quibuſdam fucis
ora oculoſq; depingunt. quarum facies
gipſeo ꝛ minio candore deformes idola
mentiuntur. quibus ſi forte improuidē
lachrymaruꝫ ſtilla eruperit. ſulco defla-
it. quas nec numerus annorum docere
poteſt ꝙ vetule ſunt . que capillis alie-
nis verticem ſtruunt ꝛ preteritam iuuen-
tutem in rugis anilibus poliunt. que an-
te nepotum greges trementes virgule cõ
ponuntur: Erubeſcat mulier chriſtiana
ſi nature cogit decorem: Ecce vidua no-
ſtra que prius vndiq; ornabatur. ꝛ tota
die qđ ſibi deeſſet querebat ad ſpeculuꝫ
nunc neglectuꝫ caput ſcit ſibi tantũ ſuf-
ficere ꝙ velatur. Plumarũ quoq; mol
licies tunc dura videbatur ꝛ in extructis
thoris iacere vix poterat: Nũc ad oran
dum feſtina conſurgit. flectuntur genua
ſuper humum ꝛ crebris lachrymis facies
ante ſordidata purgatur. Pulla ē tu-
nica minus cum humi iacuerit ſordida-
tur . ſocculuſq; ei vilior ꝛ auratoruꝫ preciũ
calceorum egentibus datur . cingulum
non auro gemmiſq; diſtinctũ . ſed laneũ
ꝛ ſimplex qđ poſſit veſtimēta aſtringere
magis q̃ ſcindere. Siquis huic ꝓpoſito

inuidet ꝛ detrahit beſilla noſtra ridebit· nec dignabitur ranarum loquatium audire conuicia· hec Hiero⁹. Que ſcilicet eius verba conſonant apoſtolo dicenti vbi ſupra: Que vere vidua eſt ꝛ deſolata ſperet in deum ꝛ inſtet obſecrationibꝫ ꝛ orationibꝫ nocte ac die. Talis erat illa vidua euangelica ſcilicet Anna· de qua legitur Luc.ij. Hec proceſſerat in diebꝫ multis· ꝛ vixerat cum viro ſuo annis ſeptem a virginitate ſua· ꝛ hec vidua vſqꝫ ad annos octuagintaquattuor: Que non diſcedebat de templo ieiunijs ꝛ obſecrationibus ſeruiens nocte ac die. Deniqꝫ etiam ſi aliqua vidua domeſticos haberet q̃s deberet nutrire vel etiã parentes vel aliquos maiores qui poſſent ac deberent eã ſuſtentare· talez recipi nolebat apoſtolus in miniſterium eccleſie. Vñ ſi qua inquit vidua filios aut nepotes habet · diſcat primo domum ſuã bene regere· ꝛ mutuam vicem parentib⁹ reddere· hoc enim acceptum eſt coram deo. Siquis autem ſuorum ꝛ maxime domeſticorum curam non habet · fidem negauit· ꝛ eſt infideli deterior. Et poſt: Siqs autem fidelis vel ſiqua fidelis habet viduas· ſcilicet in domo ſua· ſubminiſtret illis ꝛ nõ grauetur eccleſia. De tali ergo vidua· ſcilicet in omnib⁹ predictis electa· dicit Ambroſi⁹ in libro de viduis. Predicatᷣ vnius viri vxor vidua etatiſqꝫ ꝓceſſu iam probata viuida religioni · effeta iam corpori· cui diuerſorium ĩ templo colloquium in prece· vita in ieiunio · pietas in officio· Hec de ſtatu viduali.

De excellentia virginali. · Cap · LI·

Si vero nec puelle ſit neceſſitas nubendi nec parentibus eam nuptui tradendi· melius ẽ eam in virginitate dimittere q̃ꝫ nuptui tradere· iuxta illud apoſtoli, j. Cor.vij. Qui ſtatuit in corde ſuo firmus non habens neceſſitatem· ſed poteſtatem habẽs ſue voluntatꝭ· ꝛ h̃ iudicauit in corde ſuo ſeruare virginitatez ſuam· non ingerens ei fomitem nuptiarum · ſicut Ambroſi⁹ exponit· bene facit. Igitur ꝛ qui matrimonio inquit iungit virginem ſuam bene facit· quia ſibi licet qꝺ facit· ꝛ qui non iungit cuꝫ ſcilicet habeat poteſtatem voluntatis ſue perficiende quia puella bene vult continere· melius facit· quoniam ꝛ apud deum illi meritum collocat ꝛ illã a mũdi ſollicitudĩe liberat· hec Ambroſius. Ibi etiam dicit Aug⁹. ꝙ melius eſt id qꝺ licet ꝛ expedit q̃ꝫ qꝺ licet ꝛ nõ expedit. Hiero⁹ quoqꝫ contra Iouinianũ libro.j. dicit· ꝙ caſtitas ſemper operi nuptiarum prelata fuit. Nam ꝛ primi parẽtes ante offenſaꝫ· in paradiſo fuerũt virgines· poſt peccatum autẽ ꝛ extra paradiſum protinus nuptie. Nuptie itaqꝫ terram replent · virginitas paradiſum. Vñ dictum eſt: Creſcite ꝛ multiplicamini ⁊c. Prius enim oportuit ſiluam plantari ꝛ creſcere· ut eſſet qꝺ deinceps poſſet excidi. Quantumqꝫ intereſt inter radicem et fructum· tantũ inter nuptias ꝛ virginitatem. Deniqꝫ tantũ inter nuptias ꝛ virginitatem · ſ̃m apoſtolũ probatur intereſſe· q̃ꝫtum inter nõ peccare ꝛ bene facere. hec Hiero⁹. Idem ad Euſtochiũ. Creſcant inquit ꝛ multiplicentur qui implere turi ſunt terram· tuum augmentum in celis eſt· Eua in paradiſo virgo fuit· poſt nuditatem autem ꝛ folia ficus auſpicantia pruriginem· poſt tunicas pelliceas· ꝛ exitũ de paradiſo initium ſumpſit nuptiarum. Tua ergo regio paradiſus eſt· ſerua qꝺ nacta es· Laudo nuptias· ſ̃ꝫ qꝛ mihi virgines generãt· lego de ſpinis roſam· de terra aurum· hec ille. Itaqꝫ virginitas preminet omni ſtatui nõ ſolũ cõiugali· ſed etiaꝫ viduali. Hec eſt·n· que fructũ habet centeſimũ· coniugium vero triceſimum· ꝛ viduitas ſexageſimũ. Vñ de virginitatis excellentiã ſic cõmendat etiã Fulgẽtius ad Probã. Claret inqt

inter ceteras eccleſie donationes illi⁹ ꝑ⸗cipuū mun⁹ ſpecialis eſſe chariſmatꝭ vbi virtus ipſa integritas pfecto meret̃ voca bulo cōſeri virtutis. Nec in eo ꝙ virgi⸗nalis integritatꝭ agnoſcimus culmē pu⸗dicitie cōiugalis aſſerimus crimen. Sed ſanctā virginitatē dicim⁹ merito potio⸗ri diſtare a coniugali vita ꝗtū diſtāt a bonis meliora. a terrenis celeſtia. a carne ſpūs. ab infirmitate virtus. Nec dicere dubitamus tm̄ a ſancta virginitate car⸗nis ⁊ ſpiritus fidelium cōiugatoꝝ. licet a deo cōceſſum diſtare cōcubitū ꝗtū ſimi litudo pecoꝝ ab imitatione diſcernit̃ an⸗geloꝝ. In vno qꝑpe ad terrā ſpūs terre⸗na carnis voluptate deprimitur. In al⸗tero terrena caro celeſti delectatiōe ſpūs ad celeſtia ſubleuat̃. hec Fulgenti⁹. Hic ⁊ Cyprianus martyr ī li. de diſciplina ⁊ habitu virginū. Nobis inqt ad ꝟgines ſermo eſt quaꝝ quo ſublimior gloria ma ior ⁊ cura eſt. flos eſt illi eccleſiaſtici ger⸗minis. decus atqꝫ ornamētū gratie ſpūa⸗lis. leta indoles laudis ⁊ honoris: opus integrū atqꝫ incorruptū. imago dei re⸗ſpondens ad ſanctimoniā dn̄i illuſtrior portio gregis chriſti. hec Cyprianus. Puellā ergo cupientē deo ꝟginitatem ſuā ꝯſecrare. parētes nō debēt ꝓhibere. Vn̄ Hiero⁹ vbi ſupra. Quid inuides inqt mater filie: indignaris q2 noluit eſſe vxor militis. ſed regis. grande tibi bn̄fici⸗um preſtitit. ſocr⁹. n. dei eſſe cepiſti. Hic etiā eſt ⁊ illud exēplū ei⁹ Hieronymi ad Alethā ſuperius poſitū. de ꝑtextata no⸗bili femina. que virginis Euſtochie cul⸗tum habitūqꝫ mutauit. ac neglectū crinē mūdano more texuit ut virginis ꝓpoſitū vinceret. Ideoqꝫ tāꝗ ſacrilega manus illius diuina vltione aruit. ſeraqꝫ illius pn̄iam velox iterit⁹ ſignificauit. Vez ut idē Hiero⁹ ſcribit ad Demetriadē ꝟgi⸗nē: Solēt miſeri parētes ac n̄ pleni fidei chriſtiane dformes ⁊ aliqͦ mēbro debiles filias quia dignos generos nō inueniūt virginitati tradere. tāti ut dicit̃ eſtiman tes vitrū. ꝗ̄ ꝗ̄ margaritā. ⁊ eas relinquūt inopes aliaꝝ filiaꝝ luxurie ac delitijs ad omnem copiā ꝓuidentes. Fertur aūt qc⸗qd fuerat nuptijs preparatū a ſctā chri⸗ſtiana ſynode virgini tradēdū ne ſpōſo fieret iniuria. hec Hiero⁹. Sunt autem in virginitate ſex cōmendabilia. quia vi⸗delicet ipſa eſt precioſa. ſpecioſa. gratio⸗ſa. fructuoſa. victorioſa. glorioſa. De p dicit dn̄s Math. xiij. Simile eſt regnū celorum theſauro abſcōdito in agro ⁊c. Ipſa nempe virginitas eſt theſaurus p̄⸗cioſus in agro corporis abſcōdit⁹. Vn̄ dicitur Eccl. xxvj. Omnis pōderatio nō eſt digna continētis aīe. ſed quia puelle habent theſaurū iſtum in vaſis fictilib⁹ ideo multe prudēter abſcondunt illud ī monaſterio ſe recludētes ut ſeruetur me⸗lius. Et recte theſaurus hic regno celo⸗rum comparatur. quia vita virginum ce⸗leſti vite ꝓpter incorruptionem aſſimila⸗tur. iuxta illud Math. xxij. In reſurrec⸗tione neqꝫ nubent neqꝫ nubent̃. ſed erūt ſicut angeli dei in celo. Vnde Hiero⁹. In carne preter carnem viuere non terre⸗na vita ſed celeſtis eſt. De ſecundo. i. de ſpecioſitate dicit̃ Sapien. iiij. O ꝗ̄ pul⸗cra eſt caſta generatio cum claritate ⁊c. Vn̄ virginitas ꝓpter puritatem lilio cō paratur Cant. ij. vbi de virgine dicitur Sicut lilium inter ſpinas ſic amica mea inter filias. Hinc ⁊ ſponſus ipſe ibidem inter lilia paſci dicit̃. q2. ſ. ī puritate virgi num ſibi cōplacet ac delectatur. Puriſſi mus enim eſt candor lilij. ⁊ maxime aſſi⸗milatur incorrupto lumini. ſic ⁊ virgini⸗tas illi de quo dicit̃ Sapien. vij. Can⸗dor ē lucis eterne ⁊ ſpeculum ſine macu⸗la ⁊c. Cui bene conſonat illud predictū verbum Cypriani. Virginitas eſt ima⸗go dei. reſpondens ad ſanctimoniam domini. Propter hoc etiam virgines ꝑ cipue cauere debent maculam peccati. quia ſicut macula eſt turpior in re alba. vt in veſte. ſic et in virgine. De tertio ſci⸗licet gratioſitate dicitur Eccl. xxvj. Gra tia ſup gratiā mulier ſancta ⁊ pudorata Et recte dicit̃ gratia eſſe ſup gratiam in

virgine·qꝛ gratioſa eſt nō ſolū homini/
bus in mūdo ſed maxime deo ꝛ angelis
in celo. Unde dicitᷣ. Sapien̄.iiij. Im/
mortalis ē memoria illiꝰ·qm̄ ꝛ apud de/
um nota eſt ꝛ apud hoīes·i· approbata.
Deniqꝫ ſpecialiter in beata Maria ꝛ ī
Johāne euāgeliſta fuit chriſto virgini/
tas familiaris ꝛ grata·ꝓpter qđ etiā in fi
ne familiarē eoꝝ curā ſe habere oſtēdit·
dū eos ſibimet adinuicē cōmēdauit·dū
matri ſuę dixit: Ecce filiꝰ tuus·ꝛ diſcipu
lo: Ecce matᷣ tua·ſicut legitᷣ Johis.xix.
¶ De quarto·ſ·de fructuoſitate·patet
ꝙ virginitas ſiue virgo iam nō eſt male/
dicta nec ſterilis·qꝛ fructū cęleſtē terreno
preponit ꝛ ſpūalē carnali· Uñ dicitur
Eſaię.lvj. Nō dicat eunuchus·ecce ego
lignū aridū Etpꝰ: Dabo eunuchis ī do
mo mea ꝛ ī murꝭ meis locū ꝛ nomē meliꝰ
a filijs ꝛ filiabꝫ. Et ibi vocat eunuchos
virgines ac cōtinentes quaſi ꝓpter regnū
celoꝝ ſpōte caſtratos. ¶ Eſt aūt triplex
ꝟginitatꝭ fructꝰ etiā ī hac vita. Primꝰ
eſt ꝙ virgines facit liberiores ad ſeruiē/
dum deo·ſicut ad h̄ ipſū exhortās·dicit
aplus.j.Corꝭ.vij. Hoc inqͭt ad vtilita/
tem veſtrā dico·nō ut vobis laqueū inij
ciam·ſed ad id qđ honeſtū eſt·ꝛ qđ facul
tatē p̄beat ſine impedimēto dño obſer/
uanda. ¶ Secūdus eſt ꝙ eos maxīe
aſſimilat ꝛ familiores efficit chriſto·ſic
legitur. Sapien̄.vj. Incorruptio facit
eſſe ꝓximū deo. ¶ Tertius eſt ꝙ eos ī/
terius vnit·ſicut ecōtra cōiugalis ſollici/
tudo diuidit· Uñ aplus vbi ſup̄: Qui
cū vxore ē· ſollicitus eſt q̄ mūdi ſūt·quō
placeat vxori ꝛ diuiſus ē. Et mulier nu/
pta cogitat q̄ mūdi ſūt quō placeat viro
Mulier aūt innupta ꝛ virgo cogitat q̄
dei ſūt ꝛc. ¶ De quinto·ſ·de victorio/
ſitate·dicitur Sapien̄.iiij. In perpetu/
um coronata triumphat·icoinquinato/
rum certaminū p̄miū vincens. Et in hoc
quodāmodo virgines ſuperant angelos
ꝙtum ad meritū·qꝛ qđ illi ſunt per na/
turam·iſti acquirunt per victoriam. Uñ
Hieroꝰ ad Demetriadē virginē. Ro/
re inquit cęleſti ac ieiunioꝝ frigore calor
puellaris extinguitᷣ·ꝛ hūano corpi ange
loꝝ ꝯuerſatio iperatᷣ. Ideo ꝛ vas electi/
onis de virginibꝫ ſe dicit p̄ceptū nō hr̄e
qꝛ cōtra naturā·imo vltra naturā eſt nō
exercere qđ nata ſit interficere in te radi/
cem tuā oēm viri cōtactū horrere ꝛ ī cor/
pore viuere ſine corpe. Deniqꝫ incredibi
lis aī fortitudo eſt inter gēmas ꝛ ſericum
intᷣ eunuchoꝝ ꝛ puellaꝝ cateruas ꝛ adu/
lationē ac miſteria familię ꝑſtrepentis ꝛ
exqͥſitas epulas ieiunioꝝ laborē appete
re·veſtiū aſꝑitatē·victꝰ continentiā·hęc
Hieroꝰ. Propᷣ hmōi difficultatē dic
idē etiā cōtra Iouinianum li.j. Si oēs
inqͭt virgines fuerint·quō ſtabit hūanū
genꝰ? Noli incꝙ metuere ne oēs ꝟgines
fiant. Difficilis res ē virginitas·ꝛ iō ra/
ra·ſi oēs ꝟgines eē poſſēt nūꝙ dñs di/
ceret: Qui pōt capere capiat. Nec apls
in ꝑſuadēdo trepidaret dicēs: De ꝟgi/
nibꝫ p̄ceptū dñi nō habeo·ꝯſiliū aūt do.
h̄ ille. ¶ Ex hoc aūt ꝙ ſic ē virginitas
victorioſa·ſequitur ſextum·ſ·ꝙ ſit etiam
glorioſa·nā ꝓ victoria datᷣ glīa· Eſt aūt
preter ſanctoꝝ gloriam coēm de q̄ dī in
pſ· Gloria hęc ē oībꝫ ſanctis eiꝰ·ſpecialᷣ
quędā gloriola preparata virginibꝫ·ſic
ꝛ aplīs ꝛ martyribꝫ. Uñ ſup menſā ꝓpo
ſitionis erat corona interraſilis aurea·
ꝛ ſup illā altera corona aureola·ſic legitᷣ
Exodi.xxv. Hęc ſūt ſctōꝝ p̄mia q̄ dum
in ſcriptura diuina ꝓmittuntᷣ·quaſi ap/
ponūtᷣ in menſa· Corona eſt gloria cois
ſctōꝝ. Coronula vero p̄rogatiua ſpecia
lis virginum ꝛ martyꝝ ac predicatorum
Uirgines deniqꝫ triplici p̄rogatiua do/
tabuntur in patria·de quibꝰ loquitᷣ ſcri/
ptura diuina· Una q̄dē ī capite·ſcꝫ au/
reola·de qua dictū eſt ſup̄· Et Canꝭ.iiij
Surge inquit propera amica mea· ve/
ni de libano veni coronaberis. Libanꝰ
enim interpretatur candidus vel candi/
datio ꝛ ſignificat candorem virginita/
tis: quę aureola coronabitur a ſponſo·
Secunda in ore·ſcilicet canticum no/
uum·de quo legitᷣ Apocꝭ.xiiij. Cātabāt

quaſi canticũ nouũ ante ſedẽ dei qd ne/
mo poterat dicere niſi hi qui cum mulie/
ribus nõ ſũt coinquinati·virgines enim
ſunt·Tertia vero in pedibus·de qua ibi/
dem ſubiungit᷑·Hi ſequunt᷑ agnũ quo/
cũq; ierit.Vñ canit eccleſia chꝛiſto vir/
ginũ ſponſo:Qui paſcis int᷑ lilia·ꝛ ſept⁹
choꝛis virginum ſponſas decoꝛãs glo/
ria·ſponſiſq; reddẽs pꝛemia.Quocũq;
pergis virgines ſequũtur atq; laudibus
poſt te canẽtes curſitant·hymnoſq; dul
ces perſonant.De hoc itaq; cãtico ꝛ cho
ro virginum ſequente ſponſum·dicitur
Hieremie.xxxj.Virgo iſrael adhuc co/
ronaberis tympanis tuis ꝛ egredieris in
choꝛo ludentium.Et paulo p⁹:Tunc le/
tabitur virgo in choꝛo ꝛc.Ideo ſcribit
Hiero⁹ ad Euſtochium virginẽ:Egre/
dere inquit pauliſper de carcere coꝛpoꝛiſ
tui ꝛ pꝛeſentis laboꝛis mercedẽ ante ocu
los tuos depinge·quã ocul⁹ nõ vidit·nec
auris audiuit·nec in coꝛ hominis aſcen/
dit:Qualis erat illa dies·cum tibi Ma
ria non ſoroꝛ moyſi·ſed mater dñi choꝛl
occurret comitata virgineis·ꝛ poſt ma/
re rubꝛum Pharaone ſubmerſo cũ ex/
ercitu ſuo tenens tympanum pꝛecinet re/
ſponſuris:Cantemus domino·glorioſe
enim magnificat⁹ eſt ꝛc.Tunc Tecla in
tuos leta volabit amplexus·tunc ꝛ ipſe
ſponſuſ tibi occurret ac dicet:Surge.p/
pera amica mea ꝛc.Tunc etiam angeli
mirabuntur ꝛ dicent:Que eſt iſta q̃ aſcẽ
dit ꝛc.hec Hiero⁹.Propt᷑ hec omnia
dicitur in libro Sapienꝰ.iij.Felix ſterilis
ꝛ coinquinata que neſciuit thoꝛũ in de/
licto·habebit fructum in reſpectione ani/
marum ſanctarum.Et recte virgines p̄
ceteris a domino decoꝛabuntur·quia p̄
ceteris in eis gloꝛificat᷑·iuxta illã Augu/
ſtini ſententiã in ſermone de virginibus:
Qto inqt fragilioꝛ eſt ſexus·q̃to infirmi
us vaſculũ qd repoꝛtat ex hoſte triũphũ
tanto maioꝛi diabolus oppꝛobꝛio cõfu/
ſionis induitur·tantoq; mirabilioꝛ de⁹
in ſanctis ſuis agnoſcitur·tanto etiã rex
martyꝝ chꝛiſtus in pugnatricib; ſuis io/
cundius delectat᷑·hec Aug⁹.Uerũ
ad hoc vt virginitas tanto fulgeat deco
re·quattuoꝛ opoꝛtet in ea concurrere·vi/
delicet ut ſit voluntaria·integra ꝛ humi
lis ꝛ finalis.De pmo dicit Chꝛyſoſto⁹
ſup Math.li.ij.Illa glorioſa eſt conti/
nẽtia nõ quã tranſgredi nõ poteſt neceſ/
ſitas vel coꝛpoꝛis debilitas·ſed quã cõ/
plectit᷑ ſancti ꝓpoſiti volũtas.Hinc et
Hiero⁹ ad Euſtochiũ:Cur inqt de vir/
ginibus pꝛeceptũ nõ habet apl's? quia
maioꝛis eſt meriti qd nõ cogitur ꝛ offer/
tur·vnde virgo fuit ꝛ ipſe·nõ ex pꝛecepto
ſed ꝓpria voluntate.De his tñ qui ne/
ceſſitate virginitatẽ aut pudicitiam ſer/
uant·dicit Proſper in li.de vita contẽ/
platiua.iij.Quoſdã pudicos aut tempe
ratio coꝛpoꝛum facit·aut timoꝛ ſupplicij
tempoꝛalis·ab ĩpudicitie actione ſuſpẽ/
dit·aut occaſio negata deſtituit.Sed li
cet neceſſitate pudici ſint·nõ voluntarie
tamen ꝛ pꝛimi ſi de beneficio nature ſue
deo gratias agunt·ꝛ ſecundi ac tertij ſi
pudice viuere conſueſcunt in virtutem
de neceſſitate pꝛoficiũt·ꝛ paulatim ipſi⁹
pudicitie delectatione creſcẽte pudici ve
racit᷑ fiũt.De ſecũdo.ſ.de integritate
dic apl's.j.Coꝛi.vij.Mulier innupta
ꝛ virgo cogitat q̃ domini ſunt·ut ſit ſan
cta coꝛpe ꝛ ſpũ.Vñ Hiero⁹ ad Euſto/
chiũ.Etiã inqt ſi coꝛpe ſit virgo·an ſpũ
ꝟgo ſit neſcio.Apl's aũt ꝟginẽ ſic diffi
nit·in coꝛpe ꝛ ſpũ ſctã ſit·hec Hierony⁹
In duob; itaq; gloꝛia ꝟginitatꝭ i ꝟgini
bus minuit᷑ vel aufert᷑·videlicet ſi vel car
ne tm̃ ꝟgo ſit ꝛ nõ mẽte·q2·ſ·ꝓponit nu/
bere·vel ipſa ꝟginitatẽ ꝯſeruat ſtudio
inanis glorie·ita.ꝙ int⁹ nõ habet gloꝛiã
cõſciẽtie·De pꝛimo dicit Aug⁹ in li.de
viduitate.Felicioꝛ m̃ videt᷑ mulier nup/
ta q̃ ꝟgo nupta·hab; n.illa qd iſta ad/
huc cupit·p̄ſertiꝫ ſi nõdũ ſpõſa cuiuſq;
ſit.Illa vni ſtudet placere cui data eſt·
hec de multis incerta cui danda eſt.Il/
la igitur virgo merito coniugate pꝛepo/
nitur·que nec multitudini ſe amandã ꝓ/
ponit·cũ amoꝛem vnius ex multitudine

requirit·nec ſe iam vni cõponit inuento cogitans quę mũdi ſunt·quomodo placeat viro·ſed ſpecioſũ forma pręfilijs hominum ſic amauit·ut qꝛ eum ſicut Maria carne concipere nõ poſſit·ei corde cõcepto etiam carnez cuſtodiret·hęc Aug⁹. De ſecũdo dicitur Math.xxv. Fatuę virgines acceptis lampadibus non ſumpſerunt oleum ſecum ·hoc eſt habentes corpora integra·ꝛ virida per continẽtiã non habuerũt intus mentis mundiciam vel cõſcientię gloriam·de qua dicitur.ij. Cor. j. Gloria noſtra hęc eſt teſtimonium conſcientię noſtrę· Hoc eſt eniz oleum de quo dicit̃ Eccleſiaſtes.ix. Oleũ de capite tuo nõ deficiat·ꝛ lęticia de mẽte·ſiue gl̃ia de cõſciẽtia· Hinc ꝛ in pſ. dicitur: Omnis gloria eius filię regis ab intus. Jdeo recte dicitur econtrario ꝙ fatuę virgines non ſumpſerũt oleũ ſecum·quia ſcilicet hypocritę nõ habent gloriam in ſemetipſis·ſed in laudibus alienis. Cõtra qd̓ dr̄ ab aplõ Galath. vj. Opus ſuũ probet vnuſquiſqꝫ·ꝛ ſic in ſemetipſo gloriam habebit ꝛ non in altero. Vñ Hiero⁹ in ſermone de aſſũptiõe beatę Marię. Omnis gloria inquit vr̃a o virgines ab intus ſit·ꝛ int⁹ habete qd̓ foris luceat·ne anteqꝫ ſponſus veniat ꝛ lampades veſtrę extinguãtur. Hinc ꝛ beatus Bern̄. in quodam ſermone. Caueamus inqt ne vaſoꝝ noſtrorũ vacuatio ſplendore decepti ſero conqueri habeamus ꝙ lampades noſtrę extinguantur: Ego enim reor nec illas fuiſſe accenſas q̄ tunc videbantur extingui·quia nec ſumpſerunt oleum ſecum·ſed vitrea potius qꝫ ignea claritate fulgebant·hęc Bern̄. ¶ Porro de tertio qd̓ ꝟginitati debet aſſociari·ſcilicet de humilitate iam ſuperius dictum eſt·vbi actum eſt de morali puellarum inſtitutione. ¶ De quarto id eſt·de finali perſeuerantia in virginitate·dicit Aug⁹ vbi ſupra. Hoc agite ꝟgines dei·hoc agite·ꝛ ſequimini agnũ quocũqꝫ ierit perſeuerantes in numero veſtro·prębeãt vobis exemplum cadentes·augeant timorem veſtrũ·hęc Aug⁹ Jtem Cyprianus in libro de diſciplina ꝛ habitu virginum. O inquit ſacrę virgines hortamentis vos mutuis excitate· ęmulis de virtute documentis ad gloriã prouocate·durate fortiter·peragite ſpiritualiter·peruenite fęliciter·tantũ memẽtote noſtri cum in vobis incipiet virginitas honorari.

Explicit liber de eruditione puerorum regalium·

Incipit prologus i tractatum valde conſolatorium pro morte amici. venerabil' patris Vincentij Beluacen.

Dilecto deo et hominibus illuſtriſſimo dño i chriſto ſibi chariſſimo: diuina fauente clementia Francoꝝ principi Ludouico: Frater Vincẽtius Beluacen. de ordine predicatoꝝ ſalutẽ et p⁹ luctum preſentis exilij conſolationem in regno celeſtis patrie ſempiternã. Regie maieſtati veſtre ſcribẽdi fiduciã et auſum mihi pbet ſublimitatis veſtre dignatio qua plerũqꝫ cũ iuxta beneplacitũ veſtrũ in monaſterio regalis montis ad exercẽdum lectoris officium habitarem. ex ore meo diuinũ eloquiũ hũiliter cum dei reuerentia ſuſcepiſtis. necnon et de ſcriptis noſtris nonnulla put mihi veſtra benignitas retulit cũ diligẽtia plegiſtis. Inſuper etiã in ſũptibus ad eadẽ ſcripta cõficienda liberaliter interdum mihi ſubſidia prebuiſtis; Ad hoc idẽ me cõpulit affectus cõpaſſionis et doloꝝ viſcerũ cũ ſentire animũ veſtrũ doloris acerbi. quantum pmittit gratia ſancti ſpiritus. affectionũ animi moderatrix. recẽti vulnere ſauciatũ. ut videlicet excepto illo ſpũs iterno ſolamine. plurimos etiã forinſecos conſolatores dũtaxat homines vobis aſſiſtere non ambigerẽ: Nihilominus et ego p̃dicta confidentia fretus et affectione cõmotus. collectis paucis rationibꝫ et exẽplis atqꝫ ſentẽtijs tam ex diuinis qꝫ etiã ex hũanis ſcripturis p paruitate mee modulo ſolatiũ aliqd adhibere. Sic. n. et in libro qui dicit' eccleſiaſticus diuina nos admonens ſcriptura: Non deſis inquit plorantibus in conſolatione. et cum lugẽtibus ambula. Itaqꝫ mox ut de loco ſepulture reuerſus ſum ad domũ noſtrã acceleraui cõficere breuiter epiſtolã preſentem. ſedecim tantũmodo capitula cõtinentem.

j. De conſolationibꝫ ſpecialibꝫ ſup morte filij

ij. De rationibus generalibꝫ moderandi luctũ de morte amici

iij. De modis et cauſis varijs mortuum lugendi

iiij. De morte nõ timẽda h ɔtẽnenda interdũ etiã amplectẽda

v. De morte vigilanter expectanda memoranda et addiſcenda nõ tñ accerſienda

vj. De exitu animaꝝ a corporeis ergaſtulis et abditis eaꝝ receptaculis.

vij. De illis que poſt mortẽ viſe ſunt apparere viuis

viij. De illis que ſunt in penis purgatorijs

ix. De ſuffragijs eccleſie que impenduntur mortuis

x. De aĩabꝫ in ſinu Abrae collocatis.

xj. De futura conſũmatione illarum felicitatis

xij. De plenitudine illius eterne beatitudinis

xiij. De corporibꝫ ſãctoꝝ glorificãdis

xiiij. De quattuor gaudiolis in quib⁹ coĩcabunt cũ angelis

xv. De quattuor alijs que ꝓpria erũt omnibꝫ electis

xvj. De prelibatiõe et expectatione illius eterne felicitatis.

Rogo itaqꝫ vos dñe mi iuxta exhortationẽ apoſtoli ut ſufferatis verbũ ſolatij.

¶ Incipit tractatus conſolatori-
us ad regem Francię ꝑ morte
filij ſui ęditus a venerabili pa-
tre Vincentio Beluacen̄.

¶ De cõſolationibus ſpecialibꝰ
ſuꝑ morte filij. Cap. I.

IN pri-
mis igi-
tur aduͦtere de-
bet illa quę ma-
xime ꝑſonã ve-
ſtraꝫ decet rega-
lis prudẽtia. qꝛ ille puer amabilis. bonę
indolis ꝑͥmogenitus vr̄ Ludouicꝰ. licet
ſ͛m hũanã eſtimationẽ totiꝰ regni huius
imo totiꝰ eccl'ię coı̄ vtilitati futurꝰ eſſet:
deo tñ aliq̇d meliꝰ ſibi ꝓuidẽte. q̇ de ſin-
gulari bñficio morte ꝑ̃occupatꝰ eſt. ut in
ęt͛nę vitę refrigerio ſecurꝰ ꝑmaneret. Ete-
nim ſ͛m apl'i verbum. nunc maxime dies
mali ſũt. Magnũ vtiq̃ȝ dei bñficiũ aſſeq̇-
tur. qui de pręſent̄ vitę ꝑiculis maxime ı̄
qualicunq̃ȝ ſtatu ſalut̄ euocat᷑. Itaq̃ȝ ſic
Sap̄. iiij. legit᷑. Raptus ē ne malicia mu-
taret intellectũ eiꝰ. aut ne fictio decipet
animã illiꝰ. Faſcinatio. n. nugacitat̄ ob-
ſcurat bona. ⁊ incõſtãtia ꝯcupiſcẽtię trãſ-
uertit ſenſũ ſine malicia. Cõſũmatꝰ igit᷑
in breui expleuit multa tꝑa. placita enim
deo erat aı̄a eius. ꝓpter h̄ ꝓperauit illũ
educere de medio iniq̇tatũ. Nã ⁊ de q̇-
buſdã pueris q̇ cũ parẽtibꝫ morte ꝑ̃uẽti
ſũt a btõ Aug. diffinit᷑. ꝙ in h̄ eis diuı̄a
clemẽtia ꝓuidit. ne diu viuẽtes malorũ
parẽtũ veſtigia ſeq̄rent᷑. Ioſię q̇ȝ regi iu-
da. pro magno beneficio a deo ꝓmiſſum
eſt: vt habet᷑ iiij. Reg. xxij. ꝙ ipſũ citius
ad pr̄es ſuos in pace colligeret. ne mala
vẽtura ſuꝑ terrã videret. ¶ Non ſolũ
aut eidẽ puero ſ͛ etiã vobis in aliq̄ parte
diuinitus eſſe exiſtimo ſubuẽtũ. Nã licȝ
vos eũ ſpãlit᷑ ac ſ͛m deuȝ dilexiſſe nulla-
tenus ambigat᷑. ipſã tñ naturalẽ erga ꝓ-
pinq̊s affectionẽ. etiã in viris ſpũalibus
ita difficilimũ ē moderari. ut nõ in alterã
partẽ aliquatinꝰ ꝓlabat᷑. hoc ē ut in me-
dio ꝯſiſtẽs. nec citra remaneat. nec vltra
mẽſurã debitã ꝓtẽdat᷑. Et frequẽt͛ rei ſb-
tractio amatę. ipſũ amoris affectũ ad ſe
redire cõpellit. ⁊ ordinẽ ſuũ retinere. Vo-
biſcũ ergo fortaſſe diuinitꝰ actũ eſt. qδ ⁊
cũ Ezechiele ꝓpha. cui. ſ. a dño dictũ eſt
Ezechiel xxiiij. Fili hoı̄s ecce ego tollo
a te deſiderabile oculoꝝ tuoꝝ. ⁊ nõ plã-
ges. nec mortuoꝝ luctũ facies. Locutus
ſũ ẜ̊inq̇t ꝓpha ad ꝑplm mane. ⁊ mortua
eſt vxor mea veſꝑe. Hinc etiã Augꝰ ı̄ li.
cõfeſſionũ de quodã amico ſuo defũcto
loquẽs ita dicit: Dñe deus cõꝑaueram
olim amicũ ſocietate ſtudioꝝ nimis carũ
ſed nõdũ ſic erat amicꝰ ſicut eſt amicicia
vera. qꝛ nõ eſt vera niſi eã tu agglutines
charitate in cordibꝫ nr̄is diffuſa. Dulcis
tñ erat nimis ſtudiorũ feruore parilium
cocta. ⁊ ecce tu imminẽs dorſo fugitiuo-
rum tuoꝝ deꝰ vltionũ ſimul ⁊ fons miſe-
ricordiaꝝ qui cõuert̄ nos ad te mir̄ mo-
dis abſtuliſti eũ de hac vita. Quo dolo-
re cõtenebratũ eſt cor meũ ⁊ q̇cq̇d cũ illo
coı̄cauerã ſine illo vertebat᷑ in cruciatũ.
Solus itaq̃ȝ fletꝰ dulcis erat mihi. ⁊ ſuc-
ceſſerat amico meo in delitijs animi mei.
m̄q̃ȝ locus infęlix remanſerat vbi nec po-
ſſem cõſiſtere. nec inde recedere. Miſer
erã ⁊ miſer eſt oı̄s aı̄mus reꝝ mortalium
amicitia victus ⁊ dilaniatus cũ eas amit-
tit. ipſãq̃ȝ miſeriam q̄ miſer eſt etiam an-
teq̃ȝ eas amittat tũc ſentit. Nã vñ faci-
lime me dolor penetrauerat ⁊ ı̄time. niſi
qꝛ fuderã in harenã cor meũ diligendo
morituꝝ q̄i nõ morituꝝ. Qũ ſiq̇dẽ ꝗ ca-
piũt animũ in cõciliatione hmõi amici-
cię. ſũt colloq̇ ridere viciſſiȝ beniuole ob-
ſequi ſimul legere. His ⁊ hmõi ſignis a
corde amãtiũ ⁊ redamãtiũ ꝓcedẽtibꝫ. ꝑ
os. per linguã. ꝑ oculos. ac mille motus
gratiſſimos. quaſi fomitibꝫ aı̄mos cõfla-
re. ⁊ ex pluribꝫ vnũ facere. h̄ eſt qδ diligit᷑
in amicis. ita ut ſibi rea hũana cõſciẽtia
ſit. ſi amãtẽ nõ redamauerit. nil quęrẽs

ex eius corpore preter inania beniuolētie
Hinc ille luctus orit' ſiquis moriat' ⁊ ex
amiſſa vita morientiū mors viuentium.
Dn̄e beat' qui amat te. ⁊ amicū in te ⁊ in
imicū ꝓpter te. Nullū eni carū ille ſolus
amittit cui oēs in illo cari ſunt qui non
amittit'. Te autem dn̄e nemo amittit ni
ſi qui dimittit. Hec Aug'. In quib'·ſ·
ꝟbis duo p̄cipue notare poſſum'. Pri/
mū·ſ· q ſicut diuina ꝓuidētia ſupbis res
ꝯcupiſcibiles obijcit vt corruāt·ſic ⁊ ele/
ctis res amabiles ſbtrahit vt amoris affe
ctum ad ipſum reducāt. Cur eni res con/
cupiſcibiles ſuperbis obijciat ⁊ ad ruinā
trahat·plane dicit beatus Gregi· in ex/
poſitione illi' verbi Job·x· Propter ſu
perbiā q̄ſi leenā capies me·ſenſuſ ē q in
hac vita diligēdi ſūt hoīes tanq̄ in car/
ne mortales. Unde Seneca in epl'ari
ſuo ad Luciliū. Non affligit' ſapiens
amiſſione liberoꝝ·non amicorū·eodem
eni animo fert illoꝝ mortem quo expe/
ctat ſuam. Mihi quidem amicoꝝ defū/
ctorū cogitatio dulcis ac blanda eſt·il/
los eni habui tanq̄ amiſſurus·⁊ amiſi
tanq̄ habeā. Idem in libro de remedijs
fortuitoꝝ. Stultus eſt qui mortē mor/
taliū deflet: Nihil eni hoc nouū aut mi/
rum eſt. Hinc vt Symachus patriti/
us in epl'ari ſuo dic' q Anaxagorā phm
grauis de filio nūcius a diſputationib'
non retraxit. De hoc eni refert Valeri'
maxim' q audita filij morte Anaxago/
ras: nil inq̄t inexpectatum m̄ annūcias
ego eni illū ex me natum ſciebā eē mor/
talez. Et poſtea ſubiūgit Valeri'. Hāc
vocē ſi quis efficacit' recepit ita liberos
eſſe ꝓcreandos nō dubitabit vt memi/
nerit·ſicut mori neminem qui nō vixerit
ita nec aliquem viuere poſſe q̄ moriturus
non ſit. ❡Ut aūt et de ſcripturis
diuinis ꝓducam exēpla nobilitati veſtre·
modeſtia vr̄a recolere debet illud memo/
rabile factū p̄clari regis ac deo familiaris
Dauid cui nimiꝝ incerta ⁊ occulta ſapi/
entie ſue manifeſtauit. Hic eni cum pro
filio ſuo egrotāte vt legitur·ij·Reg·xij·

ſe coram dn̄o ieiunijs ⁊ lachrymis affli/
xiſſet·mox vt de illius morte nūciū audi
uit·de terra ſurgens lachrymas abſter/
ſit·⁊ tamen requiſitus reſpondit·ꝓpt' in/
fantem cu3 adhuc viueret ieiunaui ⁊ fle
ui·ſi forte dn̄s eum donaret mihi: Nūc
autem quia mortuus eſt·nunq̄ eum po/
tero reuocare: Ego magis ad eum va/
dam: ille ꝟo non reuertetur ad me· ſic g̊
fecit apponi menſam ⁊ comedit·⁊ conſo/
latus eſt Berſabee vxore3 ſuam. Se3 et
idem rex poſtmodū vt legitur eodem·xix
cum filiu3 ſuū Abſalon extinctum luge/
ret ⁊ incedens operto capite clamaret:
Abſalon fili mi·correptus a Joab p̄nci
pe militie ſue protinus ſurrexit ⁊ in porta
ſedit·ſicq̄ familiam ſuam deſolatā al/
loquens confortauit. ❡Aiaduertat
quoq̄ veſtra regalis ſolertia q virum
aliquē dumtaxat excellentia officij p̄di/
tum nedū tam illuſtri dignitate nobili/
tatum mīme decet cōtinuare pro tali tā
femineo more luctū. Nam ⁊ ꝓpha Eze
chiel vt ſupra dictum eſt vxorem defun/
ctam ꝓhibet' a deo plangere· Et Aaron
ſūmus pontifex vt legitur Leuiti·x·filios
ſuos Nadab ⁊ Abiu igne conſumptos
prohibet' lugere. Sic eni loquit' Moy/
ſes ad eum ⁊ ad filios eius: Eleazar et
Ythamar: capita veſtra nolite nudare
⁊ veſtimenta nolite ſcindere ne forte mo
riamini ⁊ ſuper oēm cetum oriatur indi/
gnatio·⁊ fratres veſtri ⁊ omnis dom' iſ/
rael plangāt incendiū qd dn̄s ſuſcita/
uit: Oleum quippe ſancte vnctionis eſt
ſuper vos· Hinc etiā nūc dn̄s papa vt
dicitur ad nullū mortuū ingredit'. Sic
eni eodem·xxj·legit'. Pontifex ad om/
nem mortuū non ingredietur·nec etiam
ſup patre ſuo ⁊ matre mortuis cōtami/
nabit'·q: oleū ſancte vnctionis ſup eum
eſt. Deniq̄ ſicut dicit beat' Ambroſius
in li·ij·d' morte ſatyri fratris ſui: Litioꝝ
feruntur eſſe p̄cepta que mulierū veſte3
induere viros iubeant ſi merori indulge/
ant eo q molle ⁊ effemiatū iudicauerūt
in viro luctum. Deforme eſt eni eos qui·

pro fide pro religione pro patria, p̄ equitate iudicij atq̄ intentiōe v̄tutis obuiū morti pectus offerre debeant merere in alio graui⁹ qđ in se si taʒ exegerit expetēdum sit. Nam quō potes in te nō refugere quod ĩpatienti⁹ alij doles accidisse? Depone ḡ merorē si potes. include si nō potes. hec Ambrosius. Et vos igit̄ dn̄e mi rex q̄ sacrā vnctionē sup vos habetis luctū saltē temꝑare debetis. Accedit ad hoc q̄ diuina ꝓuidētia nequaq̄ liberoꝝ solatio penit⁹ vos orbauit. q̄n potius adhuc q̄ numerosam ꝓlem magnifici germinis bone doctrine susceptibilē posteritati v̄re mīcordit̄ reseruauit. Et vtiq̄ sicut dic poeta. Parti⁹ e multis mat̄ desiderat vnū Quē q̄ flēs clamat tu m̄ sol⁹ eras. Nec tam de numero q̄ de bonitate gaudendū est. sicut Eccl. xvi. scriptū est: Ne iocūderis in filijs impijs si multiplicent̄. nec oblecteris sup eos. Melior est enī vn⁹ timēs deū q̄ mille filij impij. et vtile magis est mori sine filijs q̄ relinquere filios ĩpios. Ab vno q̄ppe sensato inhabitabit̄ patria ⁊ a trib⁹ impijs deseret̄. Licet aūt vt dic Salomon Prou. xx. Ex studijs suis intelligit̄ puer si munda sunt ⁊ recta opa eius. nunq̄ tn̄ hūanam estimationeʒ occulto dei iudicio pueri cōspicim⁹: videlʒ vt q̄ a pueritia minoris bonitatis futur⁹ esse videt̄. postmodū accedente diuina grā necnō ⁊ eruditiōis humane diligētia tandē melior ceteris comprobet̄. Et similit̄ ecōtrario qui melior apparet ĩ minori etate. deficit ac degnāt ĩ maiori. Vn̄ ꝓpter euētū hm̄oi licet vnū apud hoīes malignos dictū est illud q̄si gnāle puerbiū. de iuuene sctō senē diabolū Itaq̄ dn̄e mi de filij v̄ri bonitate finali vob potius incūbit gratulari q̄ de illius transitu cōtristari. Sic eni ⁊ beat⁹ Ambrosi⁹ loquit̄ de Satyro frē suo defuncto in. li. p̄. Nihil habeo inq̄t qđ de frē meo mortuo plāgā. ⁊ habeo in q̄ gratias agā. Letandū enī magis est q̄ talez frēm habuerim⁹ q̄ dolendū q̄ frēm amiserim. Nō mediocris enī est vsura fraterni amoris. nec vilis nature sors quā cūmulāt incremēta v̄tutis. ⁊ de ipsi⁹ quidē beatitudine nequaq̄ debem⁹ dubitare qui nec vt opulens in diuitijs exultauit nec vt pauꝑ q̄ habuit exiguū iudicauit hec Ambrosi⁹. Deniq̄ ingenij vestri nobilis industria cōsiderare debet aduersus casus cōsimiles aut etiā deteriores ac miserabiliores nō solū q̄ alibi per orbē terrarū assidue cōtingūt. sꝫ q̄ etiā in regno v̄ro. imo ĩ domo v̄ra regia satis recenti memoria euenerūt: Nōne sicut refert historia pauloan̄ v̄raʒ etatē Philippus Ludouici grossi fili⁹ recent̄ in regem adhuc puer inunct⁹ dū in ciuitate parisius equo vehebat̄. iuxta ecclesiā scti Geruasij porcus equi pedibus se fortuitu submittēs equū sup ipsuʒ ꝑcipitē dedit. ⁊ ꝺ eius subita ac miseranda morte frācis luctuʒ induxit. cui successit in regno frater ei⁹. s. pater Philippi regis nostri tp̄is Ludouic⁹. Nunq̄d nō ⁊ tp̄ib⁹ nostris etiā Philippus frater v̄r maior natu de quo magnuʒ aliq̄d sperabat̄ a pueritia morte ꝑuēt⁹ multis ⁊ magnis ĩgentem dolorem incussit. Cui⁹ nimirum vices in admĩstratiōe regni vos vsq̄ hodie cū adiutorio dei suppletis. ⁊ int̄ aduersitates multas e diuersis partib⁹ emergentes plurima diuine gratie beneficia ꝑcepistis. Hec ⁊ his similia memorata molestiā animi v̄stri citius mitigabunt q̄m vt ait poeta: Leui⁹ cōia tāgūt. Nūc etiā recogitate q̄d dicat̄ ab angelo Tobie. xij. q̄ acceptus eras deo nccē erat vt temptatio ꝓbaret te. Temptauit deus Abraā ꝺ filio suo. sicut legit̄ Gen. xxij. de quo ibi dic Origenes omel̄. viij. Cui scilicʒ Origeni testimoniū ꝑhibet Hieronym⁹ q̄ vbi bn̄ locut⁹ est nemo meli⁹ Tolle inquit filium tuū vnigenitū quē diligis Isaac. ⁊ offer illum mihi in holocaustum ꝛc. Charis ac dulcibus appellationib⁹ iterum ac sepe repetitis affect⁹ paterni suscitant̄ vt amoris euigilante memoria ad ĩmolandū filiū paterna dextera retardetur. ⁊ aduersuʒ fidē animi

tota carnis militia repugnet. Et q2 di-
ctum ei fuerat: In Iſaac vocabitur ti-
bi ſemen. Fit etiã noĩs pueri cõmemo-
ratio. vt ⁊ ꝓmiſſionu3 que ſub hoc no-
mine facte ſunt ſubeat deſperatio. ſed h̄
oĩa quia temptabat de⁹ Abraã. Quid
poſt hec: vade inquit in terram ⁊c. In-
tuemĩ per ſingula quõ fiunt temptatio-
nis augmenta. Prius enĩ dicitur ei ꝙ
filiu3 offerat. deinde ꝙ in montẽ aſcen-
dat vt dum iter agit per totam viam co
gitationib9 diſcerpat᷑. ⁊ hinc vrgente p̃-
cepto. hinc ꝓ vnici affectu obluctante
crucietur. ꝓpter hoc ergo ⁊ via iniũgitur
⁊ aſcenſio montis. vt in his oĩbus ſpaci-
um certaminis accipiant affectus ⁊ fides
amor dei ⁊ amor carnis. p̃na p̃ſentiũ et
expectatio futuroꝝ. Die autẽ t'tio vidit
locum procul. Sapiam ⁊ conſiliũ tem-
ptantis intueor. ſic enĩ in proximo non
erat mons aliquis vbi hoc fieret. ſed per
triduũ iter protẽditur quo recuſantib⁹
curis. paterna viſcera crucient᷑ vt oĩ hoc
ſpatio tam prolixo filium pater intuere-
tur. cu3 eo cibum ſumeret. tot noctibus
puer in amplexib9 p̃ris penderet pecto-
ri inhereret. in gremio cubitaret. Pat in-
q̃t mi ecce ignis ⁊ ligna vbi ẽ victima ho
locauſti? Quõ putas imolandus fili⁹
per hanc vocẽ paterna viſcera cõcuſſit?
h̄ Origenes. Qui ⁊ p⁹modũ ĩfert. Pu-
taſne alicui noſtrũ ex hac ipſa narratio-
ne hiſtorica tãt⁹ animi robur acq̄rit᷑. vt
cum forte filius eius morte cõmuni ⁊ oĩ-
bus debita etiam ſi vnicus ſit ⁊ dilectus
amittit᷑: Abraã in exemplũ ſibi adducat
eiuſq3 magnimitatẽ ante oculos ponat.
Nunc itaq3 dñe mi rex ecce grauiter tu-
lit animi veſtri nobilitas ßm cõmunem
hũane nature legem diuinitus inſtitutam
p̃genitũ veſtrũ occũbere. quid ſi vos eti
am vnigenitũ ꝓprijs manibus p̃ceptu3
eſſet occidere? Nunc inquit cognoui ꝙ
timeas deũ. ⁊ non pepercerís vnigenito
filio tuo ꝓpter me. Nec idcirco h̄ ingero
veſtram exhortãs prudẽtiã qn ⁊ ego ſen
tiam ac ſperem de vos meliora. pudetq3
docuiſſe mineruã. h̄ q̃nq3 bon⁹ dormitat
homer⁹. Nec nocet admiſſo ſubdere cal
car equo. Deniq3 nolite mi dñe filiũ ve-
ſtrũ dilectũ plangere tanq3 mortuus ſit
non eſt enim mortuus ſed dormit. Ecce
nanq3 aries ille pro ipſo. ſicut ⁊ pro Iſa-
ac imolatus eſt. qui tũc Abrae ſub typo
nutu diuino apparuit. qui mortẽ noſtra3
moriendo deſtruxit. ⁊ vitã reſurgẽdo re-
parauit. Aries inq3 ille qui licet omnipo
tentie ſũmeq3 ſapientie cornibus eẽt ar-
matus. pro nobis tñ infirmus ac ſimplex
tanq3 ouis ad occiſionẽ eſt ductus inter
depres peccatoꝝ ſuſpenſus. ſpinis quoq3
nihilomin⁹ coronat⁹. ⁊ cruci iuhereñs ma
nibus cornibus. cornua ſiquidẽ vt ſcri-
ptum eſt in manib9 eius. ⁊ ibi abſcondi-
ta eſt fortitudo eius. Verũ vt dicit apo-
ſtolus. qd infirmũ ẽ dei. fortius eſt hoĩb9
⁊ qd ſtultũ ẽ dei ſapientius eſt hoĩbus.

¶ De rationibus generalib⁹ moderandi luctũ d morte amici. Capitulum . II.

VT aũt ad compẽdiũ ve-
niam decẽ3 rões ſiue cauſas ge
nerales ſũmatim ex ſcripturis
colligere poſſum⁹ quibus in morte amici
cuiuſq3 luctus eſt moderãdus. quas pe-
ne oẽs aut plures ĩ ep̃la ad Tiraſiũ con
ſolatoria tãgit Hieronym⁹. ¶ Prima
ſiquidẽ eſt cõſideratio volũtatis diuine
cui debem⁹ nos ĩ oĩbus ꝯformare. Vñ
dicit ibi Hieronym⁹. Si nros defũctos
plangim⁹ q̃s tñ reſurrecturos credimus
q̃d facerem⁹ ſi mori tm̃ p̃cipet nos de⁹.
voluntas eius vtiq3 ſola ſufficeret ad ſo
latiũ cui nullũ preponere iubem̃ affectũ
Huic etiam ſñie Hieronymi conſonat
Seneca ĩ ep̃lari ad Luciliũ dicẽs: Pla
ceat hoĩ q̃cq̃d deo placet ob h̄ ipſum ꝙ
deo placet. ¶ Secũda equitatis cõſidera
tio eſt q̃ licitũ ac iuſtũ eſt vnũqueq3 qd
ſuũ eſt recipere. Vñ ibidẽ ſubdit Hie-
ronym⁹: Nihil abſtulit tuũ q recipe di-
gnat⁹ ẽ ꝓpriũ. creditũ ſuũ recipe decuit

creditorez·7 nihil aliud decet q̄ʒ creatori
grãs agẽ mutuãti·7 dicẽ cũ Job: Dñs
dedit dñſ abſtulit·ſicut dño placuit ita
factũ ẽ·ſit nomen dñi bñdictum ꝛc. De
hac crediti receptiõe dī Eccleſiaſtes.xij.
Reũtet pulueis ĩ trã ſuã 7 ſpũſ ad eũ qui
dedit illum. Et ſapiẽ.xv. Reducit ſe vñ
accept⁹ ẽ·repetit⁹ debitũ aĩẽ quã hẽbat.
¶Tertia ẽ ꝯſideratio nccitatꝭ q̄·ſ·omẽſ
ſum⁹ ad moriẽdũ aſtricti·iux illã dñi ſen
tentiã Gen.ij. Quacũqʒ die comederis
morte morierꝭ. Vñ in pſona mortui dī
cuilibet viuẽti Ecc.xxviij. Memor eſto
iudicij mei·i·mortꝭ inflicte hoī iuſto iudi
cio dei·ſic enĩ erit 7 tuuʒ·i·morierꝭ 7 tu·ſi
cut ego mortu⁹ ſũ. Nã qs ẽ hõ q̄ viuet 7
nõ videbit mortẽ. Tibi g̃ 7 ĩ breui morſ
veniet·qꝛ ſic dic Greg⁹: Breue ẽ q̄cq̄d fi
nẽ hʒ. Vñ ibidẽ inqt hodie 7 tẽ heri·
hoc eſt·meũ iudiciũ iaʒ pterijt 7 tuũ iam
ĩminet·vñ bñdicit·hodie nõ craſ·qꝛ ipſũ
pñs vite nrẽ tps via ẽ ad mortẽ ita ꝙ vi
uendo morimũ. Vñ Aug⁹·hanc vitam
mortalẽ vocat etiã vitalẽ mortẽ. Hinc
etiã Seneca epla.xxiiij. Quotidie inqt
morimũ qꝛ q̃tidie ps aliqua vite demit 7
tũc qʒ vita decreſcit cũ creſcim⁹. Idẽ in
liiij. In hoc ni fallor erram⁹ ꝙ mortẽ ſeq
iudicam⁹·cũ illa 7 pceſſerit 7 ſecuta ſit·
quicq̄d enĩ añ nos fuit mors eſt. Hinc 7
Hildebt⁹ cenomanẽſis loquenſ d̾ exilio
ſuo metro luſit h̄ mõ Hoc ẽ h̄ hoīs ſp cũ
tpe labi Et ſp q̃dã ꝯditiõe mori. Jõ re
cte dic mlier thecuites·ij·Reg.xiiij·Oẽſ
morimũ 7 q̃ſi aq̃ dilabimũ·hec ergo ꝯſide
ratio dʒ nos facẽ mortẽ amicoꝝ ẽq̄nimi
ter tolerare. Vñ Seneca ĩ eplari ad Lu
ciliũ Que q̄rela ẽ·qd̾ ĩcõmodũ: ſi q̄cq̄d
d̾ebat deſinẽ defec. Hinc g̃ dic Amb.
vñ ſup.li.ij. Quid abſurdi⁹ q̄ʒ vt id qd̾
ſcis oīb⁹ eẽ pſcriptũ·q̃ſi ſpãle deplores·
h̄ eſt·animũ ſup ꝯditionẽ extollẽ·legem
cõeʒ nõ recipe·nec ꝯſortiũ recuſare·ſẽſu
carnis inflari·7 carnis ipſi⁹ mẽſurã neſci
re. Quid abſurdi⁹ q̄ʒ neſcire q̄d ſis·7 af
fectare qd̾ nõ ſis: aut q̄d ĩprudẽti⁹ q̄ʒ ei
dem futurũ ſcias id cũ acciderit ferre nõ
poſſe. Nõ ẽ igit grauis Benñd⁹ mroꝛ hʒ

naturã·ne aut aliquã excellẽtiorẽ nat̃e
pꝛogatiuã nob̃ videamuſ arrogare·aut
cõem recuſare·mors enĩ ẽq̄lis ẽ oīb⁹·hec
Ambroſi⁹. De hac etiã mortꝭ ẽq̄tate vel
ẽq̄litate·dic Boeti⁹ d̾ ꝯſola·li·ij·Morſ
ſpernit altã gl̃ã·inoluit hũile pit ad cel
ſũ caput·ẽq̄tqʒ ſũmis infima. Itẽ Ora
tius i·li·carminũ odaꝝ. Pallida mors
ẽq̄ pulſat pede·paupeꝝ tabnas regũqʒ
turres vite ſũma breuis oīb⁹·manet vna
mors ẽq̄ tellus·paupi recludit regũqʒ
pueris. Alijs qʒ poeta Claudianus ait:
O mors·ſub tua purpurei venient veſti
gia reges. Depoſito luxu turba cũ pau
pere mixti. Oia mors ẽq̄s tu dãnata no
centes·Tu requiẽ datura pijs te iudice
ſontes. Impia cogẽt vite cõmiſſa fateri
¶Quarta ꝯſideratio fratnẽ vtilitatꝭ ẽ
ſ·erga ipſum defunctũ q̄ p mortẽ libat⁹
eſt a pñtib⁹ miſerijs ac picul. Vñ Hie
ronym⁹ vbi ſup. Addit inqt 7 alia ꝯſo
latiõis puidẽtia q̄ iacul orbitatꝭ occur
rat·plangere nãqʒ deberem⁹ amicꝭ de ſẽ
culo recedentib⁹ ſi ſeculi ꝯ nos ĩimiciti
as ſentirem⁹ mĩme. At nũc piclitari vo
lebat adhuc q̄ dolet aliquẽ dormire 7 int
fluct⁹ vite pñtꝭ videre cupit miſerũ labo
rare. Quid g̃ p dormiẽte lachꝛymas fũ
dis q̃ſi neſcias q̄d ĩ teipſo q̃tidie patiarꝭ
Propt h̄ enĩ 7 dñs diſcipłos admonet
dicẽs: Si diligeretꝭ me gauderetꝭ vtiqʒ
qꝛ vado ad pr̃eʒ· h̄ Hieronym⁹. Et ne
forte aliq̄s obijceret·ꝙ dñs ĩ morte La
çari fleuit: poſtea ſubiungit: plane mor
tuũ Laçaꝝ fleuit·h̄ nõ tuas lachꝛymas
fudit. Doluit Laçarũ nõ dormiẽtẽ ſed
poti⁹ reſurgẽtẽ·7 fleuit quẽ cogebat ꝓpt
alios ſaluãdos ſeculo reuocare. Hãc vi
tã dñs ĩgemiſcebat quã tu doles eẽ ſblã
tam·cõtra lachꝛymas ei⁹ lachꝛyme tuẽ
pugnãt·7 amor tu⁹ amori ei⁹ nõ ꝯuenit
Ille q̄ppe nolebat quẽ dilexerat labori
bus reddere·7 tu amare te credis cui la
boꝝ vis adhuc tormẽta reſtare· h̄ Hie
ronym⁹. Deniqʒ in·li·d̾ ſenectute dicit
Tulli⁹ Nõ ẽ lugẽda morſ quã ĩmortali
tas ſeq̄t ¶Quinta ẽ ꝯſideratio diuĩe
diſpoſitiõis q̄ nouit q̄ʒdiu expediat hoi

viuē· ꝛ qñ moꝛi. Vñ ibi dič Hieronym⁹ Plãgim⁹ bñficia dñi q̇ nouit qm̄ nr̄ę pręſtet infirmitati· hoc ē qđ dī ab ab ipſo domino Matth· vi· Scit enī pr̄ vr̄ q̇d opus ſit vob. Hič ꝛ Aug⁹ in·li·ſoliloq̇oꝝ· đ ſalute inq̇t coꝛpis mei q̄ȝdiu q̇d m̄ ſit vtile neſcio· tibi dñe h̄ committo·j· Petri·ij· Oēȝ ſollicitudinē ꝓijciētes in eū qm̄ ipſi cura ē de vob. ¶ Sexta eſt ꝯſideratio īutilitat·ſ·luct⁹ ac triſticię q̄ nec moꝛtuum p̄ōt ad vitam reuocare· nec a pęna liberare Vñ idē Hieronymus. Vide q̄ȝ ſi doloꝛi debeat aliq̇d ꝯcedi vbi ſine aliq̊ remedio p̄ōt anim⁹ fatigari. Hoc ē qđ dič illa mulier thecuites In t̃rã q̄ſi aq̄ dilabim̄ q̄ ñ reuertēt'. Hoc ē etiã qđ Dauid đ filio ſuo defuncto iã ꝯſolat⁹ ait: Nūq̇d eū potero reuocare· ego mag ad eū vadã· ille v̄o nō reu̇tet' ad me. Hič etiã dič btūs Job· vij· Memēto dñe qꝛ vent⁹ ē vita mea ꝛ nō reuertet' oculus me⁹ ⁊c. ¶ Septima eſt ꝯſideratio ꝓpꝛie dãnificatiōis· qꝛ·ſ· ille luctus ac triſticia dãnificat hoīem in coꝛpe ꝛ aīa· ƀm illud Eccl· xxx· Multos occidit triſticia· ꝛ nō eſt vtilitas ī illa. Et legit' Pꝛouerb· xxv· Sicut tinea veſtimento ꝛ v̄mis ligno· ita triſticia viri nocet coꝛdi. De his duob·ſ· q̄ triſticia vel luctus viuēt moꝛtuo ſit inutil' ꝛ lugēti dãnoſus dicit' Eccl· xxxviij· Repelle triſticiã a te· neq̄ȝ enī ē cōuerſio· ꝛ huic nihil ꝓderi ꝛ teipſū peſſimab. Nō eſt inq̄ȝ ꝯu̇ſio·i· moꝛtui ad vitã p̄ñteȝ reu̇ſio· ꝛ ita huic nil ꝓderi·ſ· ꝓ eo triſtãdo ꝛ flēdo· ꝛ inſup teipſū peſſimab·ſ· doloꝛe nimio affligēdo. ¶ Octaua ē conſideratio ꝓpꝛię vtilitat q̇ đ ipſa moꝛte amici frequēter ꝓuenit· nam amici hui⁹ mūdi frequēt' impediūt iter ſalut. Nã ꝛ coꝛ diligētis ad mūdū alliciūt ꝛ coꝝ īfoꝛtunia vel calamitates offendūt· Et vt dič Aug⁹ ſuper Geñ· Sepe offendit' de ne offendat' amic⁹. Sit ergo nob coꝝ ſbtractio tolerabil' vel etiãȝ gta; q̄rū pñtia nob ē diſpēdioſa. Ad h̄ valent p̄dicta exēpla đ ipſo Auguſtio ꝛ Ezechiele ꝓpha. ¶ Nona ē ꝯſideratio futurę reſurrectiōis· in q̄·ſ· ad vitã reducent' q̇ cū doloꝛe amittūt'· ƀm illđ·j· Coꝛ· xv· Oēſ q̇dē reſurgem⁹. Hęc enī ꝯſideratio dȝ eſſe lugētib ꝯſolatio· ƀm illud·j· Theſſal· iiij· Nolum⁹ vos igꝛare đ doꝛmiētib vt non ꝯtriſtemī ſič ꝛ cęteri q̇ ſpē nō hñt. Hinc et Hieronym⁹ vbi ſup. P⁹ p̄dicta oīum gaudioꝝ ꝯſūmatio ſeq̇t' q̄ ī reſurrectione ſ· inuicē nob dño refoꝛmãte reddem̄· ſicut ſcriptū ē: Si enī credim⁹ q̄ Jeſus moꝛtu⁹ eſt ⁊c. Itaq̄ȝ ſtupeo murū fidei tuę penet'tū vulneribus oꝛbitatum quam ſopire debuerat ſpes reſurrectiōis. Nūq̄ȝ enī cū doloꝛe ꝯcoꝛdat ſpeſ· nec quãcūq̄ȝ iacturã ſentit fideſ. Idē etiã dič ad Theodoꝛã đ moꝛte Lucini viri ſui adu̇ſus moꝛt ncc̄itatē q̄ int' frēs diuidit charīſſima int' ſe noīa crudelis ꝛ dura diſſociat· hęc conſolatio· erigimur q̄ in breui viſuri ſum⁹ q̊s abſentes dolem⁹· nec enī moꝛs appellat'· ƀm aplm̄ ƀ ſomn⁹. h̄ Hieronym⁹. Hič ꝛ Amb· vbi ſupꝛa· li· ij· Moꝛtē itaq̄ȝ ꝓbam⁹ nō eē lugendam· p̄ qꝛ coīs ē ac debita cūct· deniq̄ȝ qꝛ nos a ſęculi hui⁹ abſoluit erūnis· poſtremo qꝛ ad modū ſomni a laboꝛe mūdi req̇eſcere fač in ſpe reſurrectiōis. Idē in·li·p̊· Ceſſabūt igit' lachꝛymę meę· qꝛ dȝ aliq̇d int' fidos ꝛ pfidos int'eē· flebãt ſuos q̇ eos ī ppetuū int'eſſe exiſtimãt qꝛ ſpē reſurrectiōis nō hñt quã nō eripit ſnīa dei ƀ īclemētia fidei. Nob v̄o q̇b moꝛi nō natę ƀ huius vitę finis ē qꝛ nat'a ipſa repat' in meli⁹· moꝛt caſus abſtergat oēs flet⁹. h̄ Amb. Itaq̄ȝ đ moꝛte amici luct⁹ vl' triſticia dȝ moderãi ꝛ maxīe iux̄ meritū ipſius defūcti· ƀm illud Eccl· xxxviij· Amare fer luctū illi⁹ vno die vel duob·i· ꝑuo tp̄e ƀm mag vel minus. Et h̄ ƀm meritum ei⁹· qꝛ ƀm q̄ iuſtioꝛ fuit min⁹ ē lugēd⁹· nã de moꝛte amici iuſti non debem⁹ triſtari ƀ poti⁹ ꝯ̄gtulari· tū ꝓpt' eius vtilitatē q̇ ꝑicula ꝛ miſerias euaſit· tū etiã ꝓpt' nr̄aȝ qꝛ liberi⁹ q̄ȝ añ ꝓ nob ad deū int'cedit. Vñ Hieronym⁹ vbi ſup·ſ· ad Theodoꝛã: Lucin⁹ in breui ꝯſūmat⁹ expleuit tp̄a multa: nos dolendi mag q̄ȝ ille ſum⁹ q̇ ī p̄lio ſtam⁹· vulnera accipim⁹· vitijs foꝛdidam̄· ille iã ſecur⁹ ē victoꝛ· te aſpicit ī excelſo ꝛ fauet laboꝛãti ꝛ iux̄ ſe locū p̄pat eodē charitat amoꝛe q̇ in t̃ra q̄rū oblitus

officiū ꝯiugalis ſororē hr̄e te cepat ·h̄ Hie
ronym⁹. Hinc pōt aſſigri decia ⁊ vlti
ma cā q̄ repmi debeat hmōi triſticia·q̄r·ſ·ſi
nos amici iuſti dilexerūt ī hac vita vtiq; di
ligūt ⁊ ī pr̄ia·noſq; meritꝭ ſuis dirigūt ī via
Vn̄ Aug⁹.in·li·d cura p mortuiſ gerēda.
Mat inq̄t q̄ me tra mariq; ſecuta ē vt m̄
viueret·abſit vt nūc vita feliciore crudelis
facta ſit adeo vt cū aliq̄s cor meū angit fi
liū triſtē nō ꝯſolet quē amice dilexit queq;
meſtū nūq; videre voluit. Idē ī·li·ꝯfeſſio
nū. Dn̄e ī ſinu Abrae viuit Nebridi⁹ dul
cis amic⁹ me⁹·tu⁹ aūt adoptiu⁹ ex libto fi
liuſ. Ibi inq; viuit vn̄ me m̄lta īterrogatioñe
īexptū introgauit. Iāq; n̄ aurē ad os me
um pōit ſ ſpūale os ad fontē tuū vbi felix
ſine fine q̄tū pōt p auiditate ſua ſapiam
tuā bibit. Nec ſic eū arbitror ex illa īebria
ri vt obliuiſcat mei: cū tu dn̄e quē ille po
tat memor ſis nr̄i·h̄ Aug. Dic etiā dic ſpō
ſus ad ſpōſaȝ·i·Chriſt⁹ ad aīaȝ·Cant·vlt.
Que habitas ī hortꝭ amici auſcultāt te fac
me audire vocē tuā·vbi amici ſm glo·di
cunt angeli ⁊ aliȷ̄ ſcti q̄ iā ī requie ſūt et p
nobi ītcedūt. Propt h̄ dic btūs Cypan⁹
martyr egregi⁹·ī·li·d mortalitate. Nō ſūt
lugēdi fr̄es nr̄i attēſiōe dn̄ica d ſeculo li
berati cū ſciam⁹ eos nō amitti ſ premitti
⁊ occiſionē nō eē dād̄a gētilibꝫ vt noſ me
rito rep̄hēdāt q̄r q̄s apud deū viuē dicim⁹
vt extictos ac pditos lugeam⁹. Nihil enī
pdeſt v̄bis p̄ferre v̄tutē ⁊ factꝭ deſtruere
merita·h̄ Cypan⁹. Elegant dic q̄ȝ beatus
Amb·vn̄ ſup. Quid te mi frat amātiſſime
fleā q̄ ſic m̄ erept⁹ es vt eſſes oīuȝ· non enī
pdidi vſū tui ſ cōmutaui·aīā corpe īſepa
bil nūc indiuidu⁹ affectu·manes enī mecū
ac ſp maneb. Nūq; te pr̄ia m̄ eripuit nec
m̄ pr̄iā vnq̄ p̄tuliſti ⁊ nūc alterā p̄ſtitiſti.
Cepi enī iam nō eē ibi pegrin⁹ vbi melior
mei portio ē. Nūq; ſiq̄dē ī me tot⁹ fui ſ ī al
tero nr̄m ps maior ābor· vtq; aūt eram⁹
ī chriſto ī q̄ ⁊ ſūma vniūſitatꝭ ⁊ portio ſin
guloꝝ ē. Itaq; para m̄ frat ꝯſortiū hoſpi
tiȷ̄ ne q̄ſo diu deſeras cupiētes tui·expecta
pperātē·feſtinātē adiuua·⁊ ſi diuti⁹ t mo
rari videbor accerſi·h̄ Ambroſius.

De modis et cauſis varȷ̄s mor
tuū lugēdi. Capitulū ·III·

Sciēdū eſt itaq; q triſticia
itēſa d morte amici ſp mala ē ac
nociua·ꝯpaſſio tn̄ etiā cū lachry
mis ſuis bona. Nā d hmōi triſticia dr̄ Eccl
xxxviiȷ̄. A triſticia feſtinat mors ⁊ cooperit
v̄tutē·⁊ triſticia cordis flectit ceruicē. Ab
hac inq; feſtinat mors·i·cito vel defacili p
uenit aīe dānatio ⁊ etiā corpis defectio·q̄r
ſpūs triſtis exiccat oſſa· vt legit Prouḃ·
xviȷ̄. Et coopuit v̄tutē·i·eneruat bn̄ agen
di fortitudinē ⁊ flectit cordis ceruicē·i·de
bilitat mētē. De cōpaſſiōe v̄o p̄ ſumam⁹
exēplū in dn̄o·q̄r ⁊ ipſe ſup Laçarū mor
tuū fleuit·⁊ iudeos tāq; inſenſibiles argu
it dicēs: Lamētauim⁹ ⁊ nō plāxiſtis·vt le
git Matth·xi· Dic⁊ apl's ad Ro·p̄·quoſ
dam arguit q eēnt ſine affectiōe. Dauid
q̄ȝ plāxiſſe legit mortuoſ·nō ſoluȝ filios ſ
etiā īimicos videlȝ Saul ⁊ ſuos·ȷ̄·Reg·
p̄·Et iterū Abner pncipē aduſarȷ̄ exercit⁹
Ibidē·iȷ̄·Iō recte dr̄ Eccl·xxxviiȷ̄·Fili in
mortuū pduc lachrymas ⁊ q̄ſi dira paſſus
īcipe plorare·⁊ ſm iudiciū cōtege corp⁹ illi
us ⁊ nō deſpicias ſepulturā ipſius. Recte
dr̄ q̄ſi dira paſſus īcipe plorare·i·ſine ficti
one videlȝ ac ſi ipſe vtriq; paterꝭ āguſtias
q̄s moriēdo paſſus ē ille. Hec ē enī v̄a cō
paſſio fratne charitatꝭ q̄ d miſerȷ̄s alienis
dolet q̄ſi d ſuis·ſm illud·j·Corꝭ·xȷ̄·Si cō
patit vnū mēbꝝ cōpatiūt oīa mēbra·ecō
trario ſi glīat vnū ꝯgaudēt oīa. Hoc ē q
dr̄ Roma·xȷ̄·Gaudē cū gandētibꝫ· flere
cū flētibꝫ. Cui etiā ꝯſonat Horati⁹ dicēs
in poetria. Vt ridētibꝫ arridēt ita fletibuſ
aſſint hūani vult⁹. Et vere ī luctu mortui
dūtaxat boni vl iuſti dȝ affect⁹ vtq; ꝯcur
rere·ſ·dolorꝭ ac leticie·doloris cōpatiēdo
ppt naturā· leticie ꝯgtulādo ppt grām et
glīaȝ. Sic·n·⁊ d btō Martino canit eccle
ſia·quia piū eſt gaudē martino·⁊ piū ē fle
re martinū. Dic⁊ btūs Amb·vn̄ ſup. Nō
gūē inq̄t lachrymis ꝯxin⁹ culpā. Ali⁹·n·ē
dolor nate·alia triſticia diffidētie·⁊ pluri
mū refert deſiderare qd̄ habuerꝭ ⁊ lugē qd̄
amiſerꝭ. Nec ſol⁹ dolor hȝ lachrymas ſed
hȝ ⁊ leticia lachrymaſ ſuas·⁊ pietas fletū

excitat· ⁊ oꝛo ſtratū rigat. Ipſe qꝫ lachꝛy/me dulces ſūt· ipſi fletꝰ iocūdi qbꝰ reſtrin/git ardoꝛ animi ⁊ qſi relaxatꝰ euapoꝛat af/fectꝰ· h̄ Amb· Recte aūt pꝰ ꝑdicta Eccꝉ· de luctu moꝛtui verba ſubiūgitᷣ etiā ď ſepul/tura h̄ mō Et ſm iudiciū ꝯtege coꝛpꝰ eiꝰ et nō deſpicias ſepulturā illiꝰ· cōtege inqꝫ ſu/dario ac ceteris qbꝰ inuolui ſolēt ⁊ cōtegi coꝛ/poꝛa moꝛtuoꝝ ⁊ h̄ ſm iudiciū· i· nō ſupflue vel ābitioſe ſ; diſcrete videlꝫ ſm honeſtam ꝯſuetudinē patrie ⁊ ſm ipſiꝰ dignitatē tu/amqꝫ facultatē. Nā vt dicᷣ Hiero· ſuper Marcū. Ex ſimplici ſepultᷣa dn̄i· ſ· in ſyn/done mūda tm̄ inuoluti ꝯdānatur ambitio diuitū q̇ nec ī tumulis pn̄t carere diuitijs. Vn̄ Eſaias· xxij· iubetᷣ a dn̄o īcrepare ſo/bnam ꝑpoſitū tēpli dicēs· q̇d tu h̄ aut qſi q̇s· h̄ qꝛ excidiſti tᷣ ſepulcꝝ excidiſti ī excelſo mēoꝛiale tuū diligētᷣ in petᷣ tabnaculū tᷣ vi/delicet vt te ābitio etiā in moꝛte ſeqretᷣ· ſic ibi dicᷣ Hiero· In h̄ enī qď dicᷣ excidiſti in excelſo· ſ· vt pluribꝰ appꝑeret ac dicēt: Hoc ē ſepulcrū Sobne· arguit eū ď ſupꝑbia et ābitiōe. In h̄ aūt qď dicᷣ diligētᷣ ď curioſi/tate· ⁊ ī h̄ qď addit ī petra ď ſūptuoſitate· Et ī his oībꝰ ď ſupſtitiōe. Dicᷣ etiā Augꝰ ī· li· ď cura ꝓ moꝛtuis gerēda· ꝙ iſta oīa ·i· curatio funeris ꝯditio ſepultᷣe pōpe exeqarū magis ſūt viuoꝝ ſolatia qꝫ ſbſidia moꝛtuo/rū. Si aliq̇d ꝓdeſt impio ſepultᷣa p̄cioſa oberit pio vilis aūt nulla· Legimꝰ autem martyrū coꝛpa canibꝰ expoſita· ⁊ oſſa coꝝ ignibꝰ ꝯcremata vt chꝛiſtiani offerrēt chꝛi/ſtū ꝯfitēdo dn̄ ꝯtēnūt hāc vitā multo ma/gis ꝯtēnere ſepulturā Nā iō dixit dn̄s no/lite timē eos q̇ occidūt coꝛpꝰ ⁊ poſtea non hn̄t q̇d faciāt qꝛ q̇cq̇d facē ď coꝛpibꝰ ſuoꝝ ꝑmiſſi eēnt nihil q̇ minueretᷣ chꝛiſtiana de/fūctoꝝ felicitas fieret · nihil etiā pꝰ moꝛtē ad ſenſū viuētiū ꝑueniret· nihilqꝫ ſaltē ad detrimētū ipſoꝝ coꝛpoꝝ q̇ minꝰ inteḡ reſur/gerēt ptineret. Deniqꝫ p̄claras q̇dē exeq̇/as ī ꝯſpectu hoīꝫ illi purpurato diuiti tur/ba exhibuit famꝉoꝝ· ſ; multo clarioꝛes ī cō/ſpectu dn̄i vlceroſo illi paupi miſteriū pꝛe/buit āgeloꝝ q̇ nō eū in marmoꝛeū tumulū extulerūt ſ; ī ſinū Abꝛae ſuſtulerūt. Ceteꝝ ſe/pulture curā etiā ꝓhibi ꝯtēpſere· licuitqꝫ poe/tis ď hac re plauſibilitᷣ dicē gelu tegitᷣ q̇ nō hꝫ vrnā. Nec iō tn̄ ꝯtēnēda ē· ambitiēda ſūt coꝛpa defūctoꝝ maxieqꝫ iuſtoꝝ ac fide/liū qbꝰ tamqꝫ oꝛganis ⁊ vaſis vſus ē ſpūs ſctūs ad oē opꝰ bonū. Nā cū ātiqrū iuſto/rū funera officioſa pietate curata ſūt ⁊ ipſi dū viuerēt de ſepeliēdis vel etiā trāſferēdis ſuis coꝛpibꝰ filijs mādauerūt. Et Tobias moꝛtuos ſepeliēdo deū ꝓmeruiſſe ꝯmēda/tur· teſte āgelo. Ipſe qꝫ dn̄s religioſe mu/lieris bonū opꝰ ꝑdicauit ⁊ ꝑdicādū cōmen/dat ꝙ vnguētū p̄cioſū ſup mēbꝛa eiꝰ effu/derit atqꝫ h̄ ad eū ſepeliendū fecerit. De/niqꝫ monumētū eo ꝙ mētē moneat nūcu/patᷣ. Cum enī recolit animꝰ vbi ſepultū ſit chariſſimi coꝛpꝰ occurrit alicuiꝰ ſāctimoīe venerabilis locꝰ eidē ſctō dilectā aīaꝫ cō/mēdat recoꝛdātis atqꝫ precantis affectꝰ· qui cū defūctis fidelibꝰ exhibetᷣ ipſis ꝓdeſſe non dubiū ē his q̇ cū in coꝛpe viuerēt talia ſibi pꝰ hāc vitā ꝓdeſſe meruerūt. Adiuuat ḡ de/fūcti ſpm̄ nō moꝛtui coꝛpis locꝰ· qm̄ lꝫ ſan/ctus· ſ; ex loci mēoꝛia viuꝰ amicoꝝ affectus Itaqꝫ ꝓuiſus ē ſepeliēdis coꝛpibꝰ locꝰ apď memoꝛiā ſctōꝝ bone affectiōis hūane non erga funera ſuoꝝ. Naꝫ ſi nulla religio eſt vt ſepelianᷣtᷣ· non pōt tn̄ nulla eē qn̄ vbi ſe/pelianᷣtᷣ attēditᷣ. Talia qꝫ viuoꝝ ſolatia req̇runtᷣ quibꝰ coꝝ piꝰ in ſuos appꝑeat ani/mus· h̄ Augꝰ· Unde recte in Eccꝉiaſtico ſubditᷣ Et nō reſpicias inq̇t ſepulturā illiꝰ q̄· ſ· opꝰ ē mīe· ſi tn̄ fiat ꝑtermiſſis ď Sob/na ꝑdictis oībꝰ. Vn̄ hāc etiā exhibuerūt coꝛ/poꝛi dn̄ico Ioſeph ⁊ Nichodemꝰ ligātes illud lintheis cū aromatibꝰ· vt legitᷣ Ioh· xix· Licet· n· ſctīs martyribꝰ nihil obfuerit ꝙ īſepulta ꝓiecta ſūt coꝛpa ipōꝝ· ſepeliūtᷣ tn̄ cū honoꝛe vt dictū ē tanqꝫ vaſa grē ſpi/ritusſancti coꝛpa fideliū etiam in teſtimo/niū future reſurrectiōis ipſoꝝ coꝛpoꝝ. Re/cte qꝫ ibidē in Eccleſiaſtico ſubiūgitᷣ. ꝓpt/ delaturā aūt amare fer luctum illius vno die· id eſt· modico tempoꝛe vt differētia ſit inter chꝛiſtianū qui habet ſpem· ⁊ paganū qui nō hꝫ ſpem reſurrectiōis· ⁊ etiā ne ni/mia triſticia abſoꝛbearis. Vn̄ adhuc ibidē ſubditur. Et ꝯſolare teipſū ꝓpter triſticiā nimiam· ſcilicet pꝛecauendaꝫ· ſic enī hmōi

cõpaſſio tempanda ē vt ad triſticiā morti
ferā nō declinet que mentem abſorbeat·iu
xta illud quod·ij·ad Cor·ij·de quodam
dicit: Cõſolamini illum ne forte abundā-
tiori triſticia abſorbeatur. Hinc etenī ibi-
dem in Eccleſiaſtico paulopoſt dicitur:
In abductione enim·id eſt·amici ſubtra-
ctione·pmanet triſticia·i·pſeuerat ꝛ abſor
bet niſi cobibeat. Jō ſic ibi dī Vno die
vel duobꝫ lugendū eſt tm̄ ꝛ poſtea ꝯſolan
dū· Ad h̄ aūt valet qꝺ poſtea dī: Ne de-
deris in triſticia cor tuū vt in te·ſ·dñet to-
taliter·ſed memēto nouiſſimoꝝ videlꝫ ꝙ
tu morieris ſimilit·ꝛ noli obliuiſci vt iſta me
moria dolorē tuū tempet de morte amici.
Propt̄ h̄ etiā dic̄ Salomon Eccl'iaſtes·
vij· Meli⁹ eſt ire ad domū luct⁹ q̄ʒ ad do-
mū cõuiuij. In illa enī finis cūctoꝝ admo
net·i·ꝯditio cōis hūane fragilitatis·ac ne-
ceſſitas mortis ad memoriā reducit·etiā vi-
uens cogitat q̇d futur⁹ ſit·ſ·vile cadauer
paſcēs vermes. Jō ſup ſepulcra fiūt epita-
phia vt q̇libet mortē ſuā q̄ſi lugēs ī morte
aliena dicat: Qꝺ ſumus iſte fuit ꝛ erimus
qn̄qꝫ qꝺ hic eſt. Et h̄ eſt illud Eccl·ia ʒ ſu-
perius poſitū: Memor eſto iudicij mei ꝛc.
Itaqꝫ triplici reſpectu vel affectu ſalubrit̄
effundi pn̄t a q̇libet lachryme ī alteri⁹ mor
te·videlꝫ affectu cōpaſſiōis erga pximum
affectu cōpūctiōis ac miſeratiōis erga ſe-
ipſū·affectu deuotiōis erga deuꝫ·ſ·orādo
vel ipſū deſiderādo. Illa vero abūdās tri-
ſticia q̄ maxīe ſolet reſpicere damnū ꝓpriū
mortē opat̄·ſm aplm·ij·Cor·vij· Jōqꝫ
dī Eccl·xxx· Ne dederis triſticiā aīe tue· nec
affligas te ī ꝯſilio tuo. Propt̄ h̄ oīa docꝫ
nos Eccl·xxij·tempate lugē cū lugentibꝫ ꝛ
cōpati alioꝝ miſerijs ac defectibꝫ. Ibiqꝫ
pōit tria gnā boīuꝫ q̇bꝫ cōpatiēdū eſt ipſa
nat̄a dictāte·ſ·bonū mortuū morte nat̄e ꝛ
fatuū viuētē vita nat̄e ꝛ malū mortuū mor
te culpe. De p̄mo dic̄ Sup̄ mortuū plora
defec̄ enī lux ei⁹·i·vita corpal·ꝺ q̄ dī Job
iij· Quare data ē miſero lux ꝛ vita his q̇ ī
amaritudīe aīe ſūt. De ſecūdo ſbiūgit·et
ſup fatuū plora·ſup fatuū·ſ·viuuꝫ multo
plus q̄ʒ ſup bonū mortuū. Defec̄·n·ſenſu
i·prudētia q̄ bonū eligit̄ ꝛ malū fugit. De
tertio poſtea dic̄: Neq̇ſſimi neq̇ſſima vita ſu
per mortē fatui·i·detior ē vita ipſij·ſ·ī pctō
mortui q̄ʒ mors fatui ꝛ iō magis dolēda ē
Vn̄ Aug⁹· Cū aliq̇s ꝺ nr̄is ſeductos au-
dim⁹ cōpatiētes dolem⁹·mortuos quippe
mallem⁹ audire·q̄ʒuis nec h̄ q̇dē ſine dolē
audire poſſem⁹·ſup oīa vero dolēdū ē ꝺ illo
q̇ finalit̄ in pctō mortu⁹ ē. Vn̄ Amb·iiij·
ſenten̄·in·li·ij· Dauid mortuo filio quē ꝺ
Berſabee ſuſcepit luctū cohibuit. Idē po
ſtea filiū fleuit parricidā q̇ n̄ fleuerat īno-
centē. O vere ſapiētis iudiciū· nō ſol⁹ fletur
Abſalō·flet̄ parricida·flet̄ ꝛ Amō·flet̄ ſce-
lerat⁹·nō flet̄ dilectus. vna ḡ fides ꝛ illos
mortuos fleuit ꝛ flendū infantē mortuū n̄
putauit. Illoſ·n·ſibi piſſe credebat·hūc re
ſurrecturū ſpabat·h̄ Amb· Nō ſolū autē
plus vel ḡui⁹ dolēdū ē ſup fatuū ꝛ impiū
q̄ʒ ſup mortuū h̄ etiā diuti⁹. Vn̄ ibidē ſb
iūgit̄: Luct⁹ mortui ſeptē diebꝫ ſepe ſolet
fieri·fatui aūt ꝛ ipſij oēſ dies vite illoꝝ. Lo-
quit̄ aūt ꝺ luctu mortui ſm morē tpis ſui.
Nam an̄ legeꝫ maior erat affectio mutua
amicoꝝ ꝛ maior luct⁹ in morte ipſoꝝ. Vn̄
legit̄ Gen̄·vlt·ꝙ Jacob mortuū luxerūt
hebrei diebꝫ q̇dragīta·ꝛ egyptij ſeptuagī-
ta. Moyſe aūt poſtea fleuert tm̄ diebꝫ tri-
ginta·vt legit̄ Deut·p̊ Porro tpe autoris
Eccleſiaſtici ſeptē diebꝫ lugebant̄ mortui.
Nūc aūt adhuc minor ē affectio q̄ʒ p⁹ ita
ꝙ vix vna die plorat̄ amic⁹ mortu⁹. Et q̇-
dem recte agerēt ſi ꝓpt̄ ſpē reſurrectiōis vl̄
alias cās ſupi⁹ exp̄ſſas a luctu ſe temparēt
h̄ iō lachryme modernoꝝ cito areſcunt·qꝛ
nec ſm naturā nec ſm gr̄iaꝫ amicoſ diligūt
Oēs enī fere illoꝝ amicitia vel ficta eſt vel
mercēnaria. Vn̄ ꝛ ficte lachryme fundunt̄
ī morte. Nā ꝺ illis q̄ pcedūt ex amicitia fi-
cta dicit Seneca ad Luciliū. Quis ferat
hōſ q̇ negligētiſſime cū amicoſ hēant miſer
rime lugēt·nec amāt quēpiā vbi pdiderīt.
Jōqꝫ tūc effuſi⁹ mērēt qꝛ verēt̄ ne dubiuꝫ
ſit an amauerīt·ſeraqꝫ indicia affectus ſui
quērūt·h̄ Seneca. Itē Galter⁹ in·li·iij·de
Alexādro. Leuit̄ veniūt leuiuſqꝫ recedunt
Blādiri dociles lachryme ſolaſqꝫ ꝓpinq̇
Impēdūt lachrymaſ miſeris arentibꝫ illis
Cum lachrymis areſcit amor. Hoc eſt qꝺ

dicit Tullius. Nihil lachꝛyma citi⁹ are
ſcit. De huiuſmõi etiam lachꝛymis fictꝗ
dicit Ouidi⁹ in·li·ꝺ remediꝭs. Ut flerẽt
oculos erudiere ſuos. De illis autẽ que
ꝓcedunt ex amicitia mercẽnaria dic̃ Ju
uenalis. Maioꝛe tumultu plãgunt nũ
mi ꝙ̃ funera. Fingit in occaſum ſũmam
deducere veſtẽ. Content⁹ vexare oculoſ
hũoꝛe coacto. Ploꝛat lachꝛymis amiſ
ſa pecunia veris. Sciendũ quoqꝫ ꝙ foꝛ
tioꝛ erat ratio plangẽdi moꝛtuos in ve
teri teſtamẽto ꝙ̃ in nouo·quia·ſ·ianua
clauſa non poterãt aĩe ſepate ꝙ̃tũlibet
ſancte ingredi celũ ·ſed oẽs cõmuni de
creto deſcendebãt ĩ infernũ ·⁊ ꝙ̃to ma
gis a tempe apertionis ianue diſtantes
erant·tanto diutius amici moꝛtem de
ploꝛabant. Unde Jacob pr̃iarcha cuꝫ
lugeret Joſeph filiũ ſuũ quẽ eſtimabat
moꝛtuũ ·nolebat conſolationẽ recipe ſꝫ
ait: Deſcendam ad filiũ meũ lugẽs in in
fernũ. Beat⁹ quoqꝫ Job dicit·xvij·Si
ſuſtinuero infernus dom⁹ mea eſt ⁊c̃. Et
iterũ ibidem. In pfundiſſimũ infernum
deſcendent oĩa mea ⁊c̃. ¶ Moꝛaliter
autem luctus moꝛtui ſeptem diebus ·qꝛ
ſeptem dies peccatoꝛis qui moꝛtuus eſt
moꝛte culpe·ſunt ſeptẽ partes pſperitatꝗ
mũdane·videlicet pompa vel gloꝛia ſin
gularis·ſcientia ſecularꝭ·fama popularꝭ·
ſanitas coꝛpalis·voluptas carnal'·abũ
dantia tempoꝛalis ·ſecuritas mũdana·
de quibus dicitur Job·xxi· Ducunt in
bonis dies ſuos ⁊ ĩ pũcto ad inferna de
ſcendũt. Jõ dĩ Hieremie·xvij. Dic ho
minis nõ ꝺſideraui tu ſcis · Pro his er
go peccatoꝛes lugẽdi ſũt qñ ipſa pſperi
tate moꝛtui ſũt· ſꝫm illꝺ ·j·ad Timoth·
v· Que ĩ delitijs ẽ viuẽs moꝛtua ẽ· Uñ
hoſ dies lugebãt Job dicẽs vt legit Job
iij· Pereat dies in q̃ nat⁹ ſũ. Et Hiere
mie·xx. Maledicta dies in q̃ nat⁹ ſum

¶ De moꝛte nõ timẽda ſed contemnẽda ac intꝺuꝫ etiaꝫ aplectenda. · Capitulũ · IIII·

D Eniqꝫ moꝛs ipſa coꝛpo
ris licet multoſ offendat·pluri
moſqꝫ terreat ·reuera tñ ſꝫm ſe
timẽda nõ ẽ·ſꝫ poti⁹ contẽnẽda·necnon
etiã intꝺũ amplectenda·ſp aũt vigilant'
expectãda·⁊ cũ venerit foꝛtit' ſupanda·
iugit' aũt memoꝛãda·interim etiã addi
ſcẽda · nũqꝫ tñ accerſiẽda. Jõ aũt dico
ſꝫm ſe·qꝛ nõ ſolũ hoĩes mali q̇ de hꝫ carcẽ
p ianuã moꝛtꝗ ad inferni patibulũ exeũt
verũ etiã boni ac pfecti viri frequent' in
exitu ſuo · teſte beato Greg·metuũt·nõ
qꝛ vitã pſentẽ miſerijſ plenaꝫ amittũt·ſꝫ
qꝛ paulopoſt id qꝺ in ppetuũ manẽ de
bet inuenturos ſe nouerũt·iux̃ illud Ec
cleſiaſtes·xij. Jbit hõ in domũ etnitatis
ſue ⁊c̃. Et vt legit' ibidẽ·xi· Si ceciderit
lignũ ad auſtꝝ aut ad aq̃lonẽ·in q̇cũqꝫ
loco ceciderit ibi erit. Hoc eſt qꝺ dicit
Greg⁹ in dial'·li· iiij· Qualis hic quiſqꝫ
egredit' tal' in iudicio pſentat'·moꝛs autẽ
vt dixi p ſe timẽda nõ eſt. Primo q̇deꝫ
qꝛ nullaten⁹ euadi põt. Ut enĩ ait Se
neca in·li· de remedijs foꝛtuitoꝝ. Stul
tũ eſt timere qꝺ vitare nõ poſſiſ. Jdẽ ad
Luciliũ ep̃la·lxxvij· Nemo tã imperit⁹ ẽ
vt neſciat qñqꝫ ſibi moꝛiẽdũ eſſe·⁊ tñ cũ
ꝓpe acceſſerit tergiuſat' tremit ploꝛat·nõ
ne t' videt' ſtultiſſim⁹ q̇ fleuerit qꝺ añ mil
le ãnos nõ vixerit·eq̃ ſtult⁹ ẽ q̇ flet qꝺ p⁹
annos mille nõ viuet·hꝫ paria ſunt ·non
eris·nõ fuiſti· vtrũqꝫ temp⁹ alienũ ẽ·q̇d
ergo fleſ q̇ ad hãc legẽ nat⁹ es: Quid no
ui es: hꝫ oĩbꝫ accidit· hꝫ Seneca. Jõ autẽ
dic̃ Job·xxx· Scio qꝛ moꝛti tradas me
vbi ꝯſtituta ẽ dom⁹ oĩ viuẽti . Cui etiaꝫ
ꝯſonat poeta Ouidi⁹ in·li·metamoꝛph·
dicens : Oĩa debent' moꝛti pauliũqꝫ mo
rati. Seri⁹ aut citi⁹ metũ ꝓperamus ad
vnã. Tendim⁹ hac oẽs hꝫ eſt dom⁹ vltĩa
Jdẽ in·li·ſine titulo· Scilicet omne ſa
crũ moꝛs impoꝛtuna ꝓphanat. Dibꝫ ob
ſcuras initit illa man⁹. Et vtiqꝫ ſic dicit
Seneca in thyeſte. Uite nimis auid⁹ ẽ
q̇ſq̇s nõ vult mũdo ſecũ peũte moꝛi. Er
go ſic etiã dic̃ Lucan⁹. Moꝛs vltĩa pe
na ẽ nec metuẽda nimis. ¶ Ceterũ ti
moꝛ moꝛtꝗ ſignũ ẽ ĩfidelitatꝗ. Uñ Cypꝛia
nus martyr ĩ·li·ꝺ moꝛtalitate. Eius eſt
inquit moꝛtem timere qui non vult ad
ad Chꝛiſtum ire. Et eius eſt nolle ad

Chriſtū ire qui non credit ſe cū Chriſto incipe regnare. Deniqꝫ mortē timere ſignū eſt deſperatiōis malę conſcīę. Naꝫ q̄ hanc vitam diligēs timet mortē ſimilis eſt latroni q̄ ſuū diligit carcerem·nec vnq̄ꝫ vellet egredi qꝛ nollet ad patibulum duci. Vñ Cyprian⁹ vbi ſup̄. Eius eſt ī mūdo velle diu remanere quē mūd⁹ oblectat·quē ſeculū blandieſ ac decipiens illecebris terrenę voluptat̄ inuitat· mori ergo timeat queꝫ ad ſecūdā mortē de hac morte tranſire cōſtat·mori timeat cui h̄ longiore mora confert vt cruciatus ⁊ gemit⁹ inferni differat·hęc Cyp̄anus. Hinc ⁊ Ambroſius in·li·de bono mort̄. Mors quidem cuꝫ oēs abſoluat paucos delectat. At vo non eſt vitium h̄ mortis ſed nr̄ę infirmitat̄ q̄ voluptate corpis ⁊ delectatione vitę iſtius capimur·⁊ curſum hūc cōſūmare trepidam⁹ in quo plus ē amaritudinis q̄ꝫ voluptatis. ¶ Non eſt ergo mors timenda ſꝫ potius contēnenda. Primo q̄dē qꝛ humana vita eſt fragilis ⁊ ideo ꝯtēptibilis ſm illud Jacobi. Quę enī vita nr̄a: vapor eſt ad modicū parēs. Vñ Valeri⁹ maxim⁹ in·li·de dictis ⁊ fact̄ mēorabilibus. Corpis ⁊ aīę ſocietas infirmo vinculo cohęrēs facile dirūpitur· mīmoqꝫ ſtudio bonū h̄ retinēdū eſt cuius caduca poſſeſſio tam leui afflatu violentię concuſſa dilabi poteſt. Deniqꝫ qꝛ ſicut metus facit hoīeꝫ inquietū ⁊ anxiū·ſic ⁊ ei⁹ contempt⁹ quietū ac ſecurū. Vñ Seneca in·li·d̄ naturalib⁹ queſtionib⁹·iij· Puſilla res eſt hoīs vita ſed vrgens res contēptus vitę· hanc qui contēpſit ſecur⁹ videbit maria turbari·ſecuruſ aſpiciet horridam faciem fulminātis cęli. Quid ad me q̄ꝫ magna ſint quibus pereo·ipſum perire non magnū eſt,pinde ſi volumus eſſe fęlices nec hoīum nec rerū timore verſari aīa in experimento habēda eſt. Idē in·vij·li· Contēne morteꝫ·⁊ oīa quę ad mortē ducunt contēpta ſūt ſiue bella ſiue naufragia ſiue minarū pondera. Nūquid amplius facere poſſunt q̄ꝫ vt corp⁹ ab aīa reſoluatur: h̄ nulla diligētia euitat·nulla fęlicitas donat·nulla potētia euincit. O te demētē ⁊ oblitū fragilitat̄ tuę ſi tūc mortē tm̄ timeſ cum tonat·viues ſi fulmē effugeriſ:repetet te gladius petet lapis·petet bilis. Non maximū ex periculis ſed ſpecioſiſſimū fulmē eſt tecū ſi ſenſum mortis a te celeritas infinita p̄ueniet inuito·deo ꝓpitio quia moriēdū eſt anim⁹ ex ipſa deſperatiōe ſumatur·h̄ Seneca. Itaqꝫ ſicut dicit Tullius in libro de ſenectute. Meditatū eē debet ab adoleſcentia vt mortē negligam⁹·ſine q̄ meditatiōe tranquillo aīo nemo eſſe poteſt·cū certiſſime moriendū ſit·⁊ quo incertum tempore. Sapiētiſſimus quiſqꝫ ęquiſſimo aīo moritur·nec cū vixiſſe pęnitet qui ita vixit vt non fruſtra ſe natū exiſtimet·⁊ ex hac vita diſcedit tanq̄ꝫ ex hoſpitio non ex domo: Cōmorandi enī diuerſoriū natura nobis dedit non habitandi·hęc ille. Sciendū vo qꝛ facili⁹ contemnitur mors a bonis q̄ꝫ a malis·a pauperibus q̄ꝫ a diuitibus·a ſenibus q̄ꝫ a iuuenibus· a miſeris q̄ꝫ a fęlicibus. A bonis inq̄ꝫ·quia vitam pręſentē non reputant ſed meliorē expectant· ſm illud ad Heb·xiij· Non habemus hic manentem ciuitatem ſed futuram inquirimus. Mali vo quia ſolam vitam p̄ſentē diligunt· quicquid dilexerunt per mortem amittūt. Ideo dicitur Eccl̄·xli· O mors q̄ꝫ amara ē memoria tua homini iniuſto ⁊ pacem habenti in ſubſtantijs ſuis ⁊c. Hinc ergo recte dicit Tullius in libro padoxis. Mors quidem his quorum cum vita extiguunt oīa·terribiliſ eſt·nō aūt his quorum laus emori nō poteſt. Ceterum a pauperib⁹ facilius q̄ꝫ a diuitibus·quia q̄ꝫto min⁹ habent in mūdo quod diligant tanto mag̃ expediti mortē quę aufert oīa ſine moleſtia expectāt ſm illud Eccl̄·vbi ſupra. O mors bonū iudicium tuū homini indigenti ⁊ qui minoratur viribus ⁊c. Hinc Theodorus Cireneus vt refert Valeri⁹ maxim⁹ cū regem Lyſimacū increpaſſet·⁊ ob deū

ille cruci affigi iuſſiſſet· terribilis ait hoc
ſit purpuratis tuis: Mea ſiquidem nil
intereſt humi an in ſublimi putreſcam.
Ideo recte dicit Secūd⁹ phs· ꝙ mors
eſt pauor diuitū· deſideriū pauperum.
Itē a ſenib⁹ q̄ȝ a iuuenib⁹· quia ſicut di
cunt ſancti Ambroſiuſ ac Bernardus.
Mors iuuenib⁹ quidē eſt ī inſidijs· ſe-
nibus aūt in ianuis. Unde p̄dictis ver-
bis Eccl· ſubiungit· ꝛ defecta etate· Hic
ꝛ Tullius in· li· ꝺ ſenectute. Mors inq̄t
contingit adoleſcētib⁹ aduſante ꝛ repu-
gnante natura ꝛ ideo grauis· ſenib⁹ ꝯo
venit tanq̄ȝ ſponte nulla vi adhibita et
ideo leuis. Sicut ergo poma ex arborib⁹
ſi cruda ſūt vi auelluntꝛ ſi matura ꝛ co-
cta decidūt. Sic vis adoleſcentib⁹ vitā
aufert· ſenibus maturitas. Fruſtra ꝯo
ſperat adoleſcens vel ꝓmittit ſe diu vi-
cturū: Quid enī ſtultius q̄ȝ incerta pro
certis habere? q̄n etiam illa etas multo-
plures q̄ȝ ſenectus habet mortis caſus·
Facilius enī in morboſ adoleſcētes inci-
dunt· grauiuſ egrotāt· triſtius curantur
hec ille. Deniq̄ȝ a miſeris facili⁹ contem
nitur q̄ȝ a felicib⁹· quia ſic dicitur Eccl·
xxx· Melior ē morſ q̄ȝ vita amara· Un-
de Saluſtius in cathilinario In luctu
inquit atq̄ȝ miſerijs mors erūnarū req̄-
es eſt· non cruciatus. Hic ꝛ Maximia-
nus. O q̄ȝ dura premit miſeros cōditio
vite. Dulce mori miſeris ſed mors opta
ta recedit. At cū triſtis erit p̄cipitata ve-
nit. Non ſolū aūt eſt contemnēda· ve
rum etiam a viris dumtaxat perfectis ē
amplectenda· id eſt· hylarit ꝛ amabilit
ſuſcipienda. Primo quidē· q: iudiciū
dei eſt· ꝛ hominis iuſti diligere ꝛ ample-
cti iudicia dei ē· q: iudicia domini vera
iuſtificata in ſemetipſa: Ideo dicitur
Eccl· xli· Nolite metuere iudiciū mortiſ
hoc enī iudiciū a dn̄o omni carni. Et ve
re iudiciū mortiſ iuſtū eſt· quia nec perſo
nas accipit nec exceptiōes friuolas reci-
pit· nec aduocatos vel interceſſores vel
appellatoreſ admittit· Perſonas inq̄ȝ
nō accipit ſed oīb⁹ eſt cōmunis· ſm illꝺ

Eccl· ix· Cōmunionē mortꝗ ſcito. Hinc
egregie Hildebert⁹ cenomañ· ait: Inf
opes ac delitias ꝑplicq̄ȝ fauores· Hoc
anim⁹ recolit· h̄ tua ligua ſonet. Mors
dn̄m ſeruo mors ſceptra ligonib⁹ equat
Diſſimiles ſimili conditione trahens·
Alia ratio eſt· quia finiſ peccati mors eſt
ꝛ vtiq̄ȝ vir iuſtus cuius eſt eſurire iuſtici
am atq̄ȝ ſitire· debet vtiq̄ȝ optare pecca-
tum finiri· ꝛ iuſticiā permanere· iuxta il-
lud Daniel· ix· Finem accipiat peccatū
ꝛ deleatur iniquitas ꝛ adducatur iuſti-
cia ſempiterna· Hinc ꝛ beat⁹ Ambroſi⁹
dicit in libro ꝺ bono mortis. Grauius ē
ad peccatum viuere q̄ȝ etiam in peccato
mori· q̄m impiuſ peccatum auget q̄ȝ diu
viuit· ꝛ ſi moriatur peccare deſinit. Idē
quoq̄ȝ ſuper Beati īmaculati· Nōnulli
ait philoſophi diſputauerunt impro-
bis obeſſe ob ſolutionē· ꝓdeſſe ꝯo mor-
tem· eo ꝙ in illa ſit incentiuū delinquen-
di· in morte aut finis delicti. Unde iux
Eccleſiaſten: Mortu⁹ viuenti preferatur
quia peccare deſijt· ꝛ mortuo nondū na
tus· quia peccare neſciuit. ¶ Tertia ra-
tio eſt· quia mors timorem mortis au-
fert· quia etiā ipſa morte quodāmodo
grauior ē· ſm illud Maximiani. Mor
te mori melius q̄ȝ mortis ducere vitam.
Pena minor certā ſubito proferre rui-
nam Q̄ quod pertimeas ſuſtinuiſſe diu
Hinc ꝛ Seneca in· li· declamationum·
Crudelius eſt q̄ȝ mori ſemper mortē ti-
mereꝗ. Idemq̄ȝ dicit Ambroſius vnde
ſupra: His inq̄t certe non eſt graue mo-
ri quibus timor mortis eſt grauis· ſed
graue eſt viuere ſub metu mortis. Non
eſt ergo mors grauis ſed metus mortis.
Idē in· li· de morte Satyri· ij· Multi de-
niq̄ȝ mortē meroꝛi q̄ȝ ti mortē formidini
pretulerunt iudicantes grauiorē eſſe me
tum mortis q̄ȝ mortem: Adeo ſuis mal
mors non timetur· ſed vite miſerijs ante
fertur· ꝙ exitus morientis expetitꝛ vt for-
mido viuentꝗ euitetur. ¶ Quarta rō ē
q: mors nihil aliud q̄ȝ carcerꝗ effractio ē
Vn̄ ps Educ ꝺ carcē aīā meā ꝛc Silr

apl'ſ ad Roma· vij· Infelix ego hō q̄s
me liberabit de carcere mortis huius?
¶ Nona ratio eſt natural' debiti ſolutio
eſt· Vn̄ Varro i ſentētijs ad athenien·
auditorē. Cū natura inq̄t litigat q̄ mori
graue fert· duplexq̧ malū eſt cū moleſte
ferim⁹ qđ neceſſe ē: Jō dic Seneca epi-
ſtola·liiij· Illuz inquit lauda ⁊ imitare
quē non piget mori cū iuuet viuere· quę
eſt eni ꝟtus cū eijciaris exire· ſapiens nil
inuitus fac· neceſſitatē effugit q2 vult qđ
illa coactura ē. ¶ Sexta ratio eſt q2
mors eſt periculoꝝ euaſio q̄bus vndiq̧
vita p̄ns obſeſſa ē· iux̄ illud apl'i· ij Cor
xj· Periculis flum inū· p̄iculis latronū
ꝛc. Hic ⁊ Ouidi⁹ in li· eplaꝝ. Occurrūt
animo pereundi mille figurę. Morſq̧ mi
nus pęne q̄ mora mortꝭ habet. ¶ Se-
ptima ratio eſt q2 miſeriarū eſt finis
⁊ obliuio Ut eni ait Ambroſi⁹ vnde ſu
pra: Nulla poteſt eſſe iocūditas int' has
vitę nrę amaritudines ac dolores quę vl'
ex corpis infirmitate vel extrinſecus acci
dentiū incōmoditate gnānt'. Anxij eni
ſemp ⁊ ad ipſa letioꝝ vota ſuſpēſi q̄daz
fluctuam⁹ incerto ſperātes dubia p cerꝭ
incomoda p ſecūdis· caduca p ſolidis.
Nihil habentes poteſtatis in arbitrio
firmitatꝭ· in voto pluſq̧ aduꝰſoꝝ dolore
frangim̄ q̄ ſecundoꝝ fructu potim̄. De
niq̧ qd nob miſerius qui tanq̄ ſpoliati
⁊ nudi in hāc vitaz p̄ijcim̄ corpe fragili·
corde lubrico· imbecillo aīo anxij ad ſol
licitudieſ· deſiderioſi ad labores· p̄ni ad
voluptates: Non naſci longe meli⁹ ſm
ſniam Salomonis. Unde ſctūs Job
cognoſcēs naſci maloꝝ oīuz etiā p̄ncipi-
um· diē q̄ natus fuerat pire optauit vt
tolleret' origo incōmodoꝝ. Optauit p-
ire diē ſuę gnātiōis vt diē accipet reſur-
rectionis. Deniq̧ fuiſſe q̄dā ferunt' po-
puli qui ortus hoīum lugeret· obituſq̧
cum gaudio celebrarēt· eo q2 ex hui⁹ mū
di pcellis emerſiſſent. Nos q̄z natales
defunctoꝝ dies obliuiſcim̄ ⁊ eū q̄ obie-
rūt diem celebri ſolēnitate renouamus
Jtaq̧ ſicut Adę peccanti p pęna dictū
eſt: Maledicta terra i ope tuo ꝛc. ſic eti-
am additū eſt p remedio donec reuerta-
ris in terram ꝛc. Mors ergo p remedio
data eſt quę finis maloꝝ. hęc Ambroſi⁹
Jdeo dicit etiā Cato· Fac tibi p̄ponas
mortē non eē timēdā· Quę bona ſi non
eſt· finis tn̄ illa malorum eſt. Et h̄ eſt qđ
dī Job· v· In ſex tribulationib⁹ libabit
te· ⁊ in ſeptima non tanget te malū. Nā
in ſenario numero accipit' vniūſitas tri-
bulationū q̄b⁹ homo in hac vita iugiter
concutitur· ⁊ in morte tanq̄ in ſeptima
ab oībus liberat'. Hoc eſt eni q2 de mor-
tuis in Apoc· xiiij· dicitur· Ammodo iā
dicit ſpūs vt requieſcant a laborib⁹ ſuis
Septenari⁹ enī eſt numer⁹ quietis· nam
⁊ deus compleꝭ opib⁹ creationis ſepti-
ma die ceſſauit Et Chriſt⁹ in hebdoma-
da quę dicit' pęnoſa poſt labores ſex die-
rum in ope recreatiōis in ſepulcro die ſe
ptima reqeuit· Prot' hęc omīa dicitur
Ecci· xxx· Melior eſt requies ęt'na q̄ lan
guor pſeuerās. Et Eccliaſtes · vij. Me-
lior eſt dies mortis· q̄ dies natiuitatis.
¶ Octaua ratio eſt q2 mors ęt'nę ac
iocundę vitę ingreſſus eſt. Vn̄ Cypria
nus vbi ſupra. Qz nūc interim morimur
ad imortalitatē morte tranſgredim̄· nec
poteſt ęterna vita ſuccedere: niſi contige
rit hinc exire. Non ē exitus iſte ſed trāſ-
itus· ⁊ itinere tempali decurſo ad ęterna
tranſgreſſuſ· hęc Cyprian⁹. Cui vtcūq̧
videtur cōſonare Mercurius phus ad
Aſculapiū dicens: Nos quidē pijſſimiſ
votiſ optamus ſi pietati diuinę placeat
vt mūdana cuſtodia nos abſolutos ſu-
perioris partis naturę reſtituat· ⁊ hęc ē
merces pie viuentib⁹ ſub deo diligenter
cū mūdo· hęc ille· Dicit etiam Lactan-
tius in libro de falſa ſapiētia· q2 multi ex
philoſophis quia ęternas eſſe animas
ſuſpicabant' tanq̄ in cęluz migraturi eſ-
ſent ipſi manus ſibimet intulerunt: vt
Chryſipp⁹ ⁊ Zeno ⁊ Empedocles· ⁊ ex
rhomanis Cato· Jdeo dic̄ Seneca in
agamēnone. O rudis eſt tyrannus qui
morte pęnam exigit· quia ſcilicet ipſum

a pena libat quē punire ſe credit. ¶ His etiā nona ⁊ vltima ratio accedit· q̄r ·ſ· ex morte multiplex nobis bñficiū ꝓuenit. Unde Ambroꝰ. Morte inquit martyꝝ eſt religio defenſa· fides cumulata· eccleſia roborata. Uniꝰ etiā morte mūdus redemptus eſt· cuiꝰ mors vita omniuȝ eſt. Morte illius ſignamur· mortē eius orando annūciamus · mortē eiꝰ offerentes ꝑdicamus. Sola mors immortalitatem acquiſiuit· atq̄ȝ ipſa mors ſeipſam redemit. Nō eſt igitur metuenda· que publice ſalutis eſt cauſa. In reſurrectione q̄ȝ ſurget eadē natura ſtipēdijs mortis honoratior. Deniq̄ȝ mortui qui in chriſto ſunt reſurgent primi · dum in aera ſimul cum illis rapientur ⁊ viui. Gētiles etiam aduerſus mortem plerūq̄ȝ ſe conſolātur: vel communicate erumne· vel de iure nature· vel de immortalitate aīe. hec Ambroſius. Porro licet mors ex predictis cauſis amabilis ſit· ⁊ bonis dūtaxat viris appetibilis· tamē malis ē formidabilis. Unde pōt dici de morte· ſicͭ dicit Augꝰ de ſacramentis eccleſie· ꝙ bonis quidem eſt vtilis ⁊ bona· malis aūt inutilis ⁊ nociua· ſm illud Cypriani. vbi ſ̄. Mortalitas inquit iſta chriſti hoſtibus peſtis eſt eius aūt ſeruis ſalutaris exceſſus eſt. Hic ⁊ Ambroꝰ in li. de bono mortis. Mors inquit corꝑis iuſtis videt̄ bona· ſed pleriſq̄ȝ metuenda. Iuſtis nāq̄ȝ quietus eſt portus· naufragiū vero putat̄ nocentibꝰ. Itaq̄ȝ de morte bonoꝝ dicͭ pſ̄. Precioſa in conſpectu dñi mors ſctōꝝ eiꝰ. Et Apoc. xiiij. Btī mortui q̇ in dño moriūtur. Et ut dicͭ btūs Bern̄. ī epl'a de machabeis. Btī mortui· nō ſolū q̇ ꝓ dño ſicut martyres· ſed etiā q̇ in dño moriūt̄ ut cōfeſſores. Due igit̄ inq̇t res mortem faciunt precioſam· ſ· vita ⁊ cauſa · ſ amplius cā q̄ȝ vita. Porro illa erit precioſiſſima· quā etiā cā cōmēdat ⁊ vita. De vita dicit Proſper ī li. ſniaꝝ Auguſtini Nō ē putāda mors mala· quā bona preceſſerit vita. Hinc etiā Tullius in quadā orōne. Nequaq̄ȝ inq̇t viro forti turpis mors accidere pōt. De cā vero dicit Eccl· iiij. Pro iuſticia agoniçare ꝓ aīa tua· ⁊ vſq̄ȝ ad mortem ꝓ iuſticia ⁊c. Ut enī ait Augꝰ. Martyrē nō facit pena ſ cauſa. In cruce inquit ⁊ in latronibꝰ ſimilis pena· ſed diſſimilis cā· vnꝰ credidit alius blaſphemauit· Dñs aūt de tribunali crucis inter ambos iudicauit· illū in tartaꝝ· hūc ſecū ducēs in ꝑadiſū. Eligite ḡ martyrū cauſas ſi vultis ꝑuenire ad martyrū palmas. Latro ille ſcelꝰ admiſit· crucē aſcendit · cauſā mutauit· paradiſum comꝑauit. hec Augꝰ in li. ſermo. Eſt autē duplex martyriū ·ſ· volūtatis ⁊ operis. Unde Cyprianꝰ martyr vbi ſup̄. Martyriū inquit incipimus libenter appetere · dū mortē diſcimꝰ nō timere. Sȝ fortaſſe opponat aliq̇s: Hoc me ergo in preſenti mortalitate cōtriſtat· ꝙ qui ad tolerantiā paſſionū tota me virtute deuoueram martyrio meo priuor dū morte preuenior. Unde nō eſt in tua poteſtate ſed in dei dignatione martyriū. Nec potes dicere te ꝑdidiſſe qđ neſcis an merearis accipe. Deinde ſcrutator cordiū dñs q̇ ꝓſpicit apud te paratā fuiſſe virtuteȝ· reddet ꝓ neceſſitate mercedē· ⁊ apud quē martyriū mēte ꝯcipit̄· aīmꝰ ad bonū dedit deo iudice coronat̄· aliud eſt marterio aīmū deeſſe· aliud aīo defuiſſe martyriū· nec deꝰ ſanguinē noſtrū q̄rit ſ fidē Nā nec Abrā nec Iſaac nec Iacob occiſi ſūt· qui tñ fidei ⁊ iuſticie meritis honorati int̄ pr̄iarchas p̀mi eē meruerūt. hec Cyprianꝰ. ¶ De morte vero maloꝝ dicͭ pſ̄· q̄r mors pctōꝝ peſſima. Mala q̇dē ē· q̄r vitā ꝑn̄tē quā ſolā diligūt extīguit Peior aūt q̄r pnīe locū excludit · Peſſima vero qm̄ ad mortē eternā traducit.

¶ De morte vigilāter expectāda memorāda ⁊ addiſcēda nō tm̄ accerſienda· ·Cap ·V·

Itaq̄ȝ mors etiaȝ a cunctis eſt vigilanter ac ſolicite expectanda: Iux̄ illud Iob. xiiij Cūctis diebꝰ q̇bꝰ nūc milito expecto ⁊c.

Vñ ⁊ Ouidius in li. metamorphoſeos.
Vltima ſemꝑ expectãda dies hoĩ eſt· di
ciq; beatꝰ añ obitum nemo· ſupremaq;
funera dz. Expectãda ẽ inq; ſollicite
Primo· qꝛ inſꝑate frequent̃ accidit· ẜm
illud Ennodij. Non expectatꝗ· mors ve-
nit ordibꝫ. Vñ dĩ Eccleſiaſtes .ix. Ne-
ſcit hõ finem ſuũ· ſed ſicut piſces capiunt̃
hamo· ⁊ ſicut aues cõprehendũt̃ laqueo
Sic capiũt̃ hoĩes tempore malo · cũ eis
⁊ mors extimplo ſuꝑuenerit. Ideo dicit̃
etiã a dño Marci. xiij. Videte· vigilate
⁊ orate· neſcitis enim quãdo dñs veniet
ſcz ad euocãdum vos e corpore· ſero an
media nocte· an gallicantu· an mane· ne
cum venerit repente inueniat vos dormi
entes. De hinc etiã vigilant̃ expectan
da eſt· quia via multiplici venire ſolet·
iuxta illud Proſperi in li. epigrãmatũ.
Ferro· peſte· fame· vinclis· ardore· calore
Mille modis miſeros mors rapit vna
hoĩes. Hinc ⁊ Ouidius in li. epl'aꝝ. Oc-
currunt aĩo pereũdi mille figure· morſq;
minus pꝺue q̃ mora mortis habet. Ex-
pectanda eſt autem bene viuendo · iuxta
illud Ouidij ſine titulo. Viue pius· mo-
rere pius. Et illud Petronij. Heu heu
nos miſeros q̃ totus homuncio nil eſt.
Nam erimꝰ cũcti poſtq̃ nos auferet or-
tus· ergo viuamꝰ dum licet bene eſſe. Vt
enim ait Cato. Felices obeũt quoꝝ ſine
crimĩe vita ẽ. Cui etiã adaptari põt illꝺ
Statij ĩ thebaide li. vij. Ite alacres nr̃i
nunq̃ moriũtur honores. Precipue ve-
ro vigilandum eſt in ipſo mortis articu-
lo· ſ· ut in deũ quãtum põt· tota conflu-
at cogitatio. Sic enĩ dicit̃ Jone ij. Cuz
anguſtiaretur aĩa mea in me· dñi recor-
datꝰ ſum· Ubi habet tranſlatio ſeptua-
ginta· cũ deficeret ex me anima mea. Ex-
q̃ diſcimus ſicut ibi dicit Hieroꝰ. eo tẽ-
pore quo vita noſtra deficit ⁊ corporis
cõpago diuellitur· non nos debere cogi
tationez alias niſi ad deũ vertere. Vn-
de beatus Martinus· imminente morte
quia vbi amor ibi oculus· oculis ac ma-
nibus in celũ ſemꝑ intentus ⁊c. Sinite

me inquit celũ videre · ut ſpiritꝰ dirigat̃
ad dñm. Sic itaq; mors vigilanter expe
ctata cũ venerit eſt vincenda· vel ſuperã
da· ⁊ fortit̃ tolerãda. Ut enĩ ait Seneca
in epl'a lxxxij. Nõ ẽ mors ipſa ꝑ ſe glioſa
ẜ fortit̃ mori glorioſũ eſt. Idem in xxiiij.
Multũ fuit vtiq; vincere carthaginem·
ſed amplius mortẽ. Hinc etiaz Zenon
ſtoicꝰ philoſophꝰ huiuſcemodi collatiõe
vſus eſt· ut idem Seneca refert. Nullũ
inquit malũ glorioſũ eſt· mors aũt glori
oſa eſt· mors igit̃ malũ nõ ẽ. Itaq; ſicut
dicit Tulliꝰ ĩ tuſculanario li. j. Qui nõ
vicit quia mori neceſſe eſt· veꝝ etiaz quia
nihil mors habet qꝺ ſit horrẽdũ· mortẽ
non timet magnũ ſibi preſidiũ ad vitam
beataz cõꝑat. ¶ Eſt etiam mors ipſa
iugiter memoranda· ẜm illud verbũ ſupe
rius poſitũ · Memor eſto iudicij mei ⁊c.
Et hꝰ ꝓcipue ꝓpt̃ tria. Primũ q̇dẽ qꝛ
huius memoria plurimum neceſſaria eſt
ad peccati euitationem· iuxta illud Eccl.
vij. In oibꝫ opibꝫ tuis memorare nouiſſi
ma tua ⁊ in eternũ nõ peccabis Propt̃
hoc etiã bonũ eſt ire ad domũ luctus vbi
colligit̃ mortis memoria· quia ſicut dicit
beatus Gregꝰ in moral'. li. xvj. Que ſit
carnis ſubſtãtia teſtãt̃ ſepulcra· nilq; ſic
ad eius deſiderium edomandũ valet q̃
ut quiſq; qꝺ diligit viuũ · quale ſit mor-
tuũ pẽſet. Et reuera valde de facili hꝰ ex-
cidit a noſtra memoria. Suꝑ quo ſolet
exẽplũ ꝯueniẽs induci de porco. Por-
ci ſiquidẽ vno ex eis ad immolandũ ca-
pto· oẽs quaſi morituri cũ illo clamãt et
grũniũt· ẜ mox huius clamoris ⁊ luctus
obliti ad cibũ recurrũt. Ita fit ⁊ in hoĩs
morte· q· ſ· amici ⁊ ꝓpinqui ad modicuz
lugẽt ⁊ plangunt· ſed paulopoſt tã ipſũ
amicũ defunctũ q̃ ipſam mortem obliui
oni tradunt· Et hoc maxime diuitibus
⁊ honoratis accidere ſolet· qꝛ ꝓſperitas
mater obliuiõis eſt· iuxta illud Gen. xl·
Succedentibꝫ proſperis oblitus eſt pin
cerna interpretis ſui. Vnde effraim q̃
interpretat̃ vbertas ⁊ frugifer· manaſſes
id eſt· obliuio fuit frater. Ideo dicit. pſ.

Homo cū in honore eſſet non intellexit compat⁹ eſt ꝛc. Diuites enī cōtra luctū ac miſeriā ⁊ mortꝭ memoriam cōſolationem habet in ſeculo multipharia. Propter qđ ⁊ dicitur a dn̄o Luc. vi. Ve vobis diuitibꝫ qui habetis ꝯſolationē veſtram. ¶ Alia eſt ratio qua mortem memorare debem⁹. vt. ſ. ꝯtra illā quaſi ſubito venturam nos ꝑparem⁹. ſm illđ Luc. xij. Et vos eſtote parati q꞉ qua hora non putatꝭ filius hoīs veniet. Debet aūt homo ſe pręparare per tria. videlꝫ per amarā cōfeſſionē. iuxta illud Eccl. xvij. Ante mortē cōfitere. a mortuo q̄ſi nihil perit. ſ. ipſa confeſſio. ſm illud ps. Quō non eſt in morte q̄ memor ſit tui ꝛc. Jō confiteberis inquit viuēs viuus ⁊ ſanus confiteberꝭ ⁊ laudabis deū ⁊ glorificaberis in miſerationibꝫ eius. Et recte dicit viuus ⁊ ſan⁹. quia confeſſio morientꝭ eſt quaſi ſub patibulo confeſſio latronis. Itē ꝑ bonoꝝ operū multiplicationē. q꞉ de talibꝫ dicitur Apoc. xiiij. ꝙ opera illorum ſequūtur illos. Unde recte Salomon operari nolentē mittit ad formicā Prouerb. vi. Uade inq̄t ad formicā o piger ⁊ diſce ſapiā ꝗ cū non habeat ducem nec pręceptorē parat ſibi ęſtate cibum ⁊ congregat in meſſe qđ comedat. Labores inquit manuū tuarū q꞉ manducabis ꝛc. Hoc eſt qđ dicit Eccl'iaſtes ix. Qđcūꝙ poteſt manus tua facere inſtanter operare ꝛc. Item ꝑ teſtamēti ordinationē. iuxta qđ Ezechię dī Eſaię xxxviij. Diſpone domui tuę quia morieris tu ⁊ nō viues. Et reuera fatui ⁊ īſenſati ſunt qui vſꝙ ad articulū mortꝭ teſtamentū condere differūt. ꝑſertim cūꝫ incolumitatꝭ tꝑe factū in nullo grauare poſſet ⁊ plurimū ſuffragari poſſet. Nam ante mortem cōfirmari nō valet. Unde apl's ad Heb. ix. Ubi teſtm̄ ē: mors teſtatoris incedat neceſſe eſſe. Teſtamētum enī in morte cōfirmatū eſt. alioq̄n nondū valet dum viuit qui teſtat⁹ eſt. ¶ Tertia ratio qua mortis memoriā frequentare debem⁹ eſt vt animas ipſorum mortuoꝝ quos viuos dileximꝰ noſtris ſuffragijs adiuuemus. ſicut videlicꝫ plenius dicetur inferius. Deniꝙ mors non ſolum eſt iugiter recolēda ſed etiā vſu quodā aſſiduo addiſcēda. iux̄ illud Ciceronis in tuſculanario. li. p̄. Beata inquit vita pbonꝫ vt ait Cato. eſt mortis cōmendatio. nam quid aliud agim⁹ cum a voluptatibꝫ corporis ⁊ a rei publice negocijs aīum reuocam⁹ niſi ipſū animum ad ſeipſū aduocam⁹. maximeꝙ a corpore abducimus ſecūꝙ cē cogſcimus Animū aūt a corpe ſecernere nihil aliud eſt ꝗ̄ mori diſcere. Hoc ergo in corde cōmentem̄ noſꝙ a corpore ſeiūgam⁹ id eſt. mori cōſueſcam⁹. hęc Tulli⁹. Hic ⁊ Seneca in agamēnone. O ꝗ̄ miſerū eſt neſcire mori. Idem in. li. de naturalibus queſtionibꝫ. iij. Ne formides mortꝭ nomen ſed illam effice cogitationē multam tibi familiarem vt ſi res ita tulerit etiam ei obuiam exire poſſis. Idem ad Luciliū ep'la. iiij. Pleriꝙ inter mortis metum ⁊ vitę tormenta miſeri fluctuant ⁊ viuere nolunt ⁊ mori neſciunt. Facito tu tibi iocundā vitam oēm pro illa ſollicitudinē deponendo. Nullū bonū adiuuat habentē niſi ad cuius amiſſionē pręparatus eſt anim⁹. Idem in. xxvi. Qui mori didicit non ſeruire didicit. ſup̄ oēꝫ potentiaꝫ eſt. certe extra oēm. Quid ad illum carcer ⁊ cuſtodia ⁊ clauſtra. liberū oſtiūꝫ habet. vna eſt catena quę nos alligatos tenet amor vitę. Ideꝫ quoꝙ dicit ī hercule ętheo. ꝙ nunꝗ̄ ille miſer eſt cui mori facile eſt. Et vt dic̄ Cato. Nō metuit mortem qui ſcit contēnere vitam De hoc ꝗ̄ mortis vſu aſſiduo dic̄ Ambroſi⁹. đ morte Satyri. li. ij. Quotidie morior ait apl's. melius. ſ. ꝗ̄ illi qui meditationē mortis phiam eſſe dixerunt. Illi ſtudiū prędicarūt. h vſum mortꝭ ipſum exercuit. beata mors qua pctō morimur deo viuimus. quę culpę refuga domino dedita a mortali nos ſepat. īmortali nos conſecrat. hęc Ambroſius. Et vt refert Macrobius in. li. p̄. de ſomno

ſcipionis: Plato quoqʒ duas mortes
hominis nouit· quarũ vnam natura· al-
teram virtutes pręſtant. Homo enĩ mo-
ritur cum anima corpus relinquit ſolu-
tum lege naturę· mori etiam dicitur cum
anima adhuc in corpore conſtituta cor-
poreas illecebraſ phĩa docente contẽnit
⁊ cupiditatũ dulces inſidias reliquaſqʒ
oẽs exuit paſſiones. Et hanc mortẽ di-
cit Plato ſapientibꝫ appetendã. Illaʒ
ꝟo quã oĩbus natura conſtituit cogi vł
inferri vel accerſeri vetat· hꝭ Macrobiꝰ.
Licet igitur mors corporis vt diximꝰ am-
plectenda ſit· et etiã pręsdicto modo ad-
diſcenda· nunqʒ tamen vita faſtidiẽda
eſt· nec ipſa morſ accerſiẽda. Nam vt di
cit Seneca epła· xxiiij· Ridiculũ eſt ad
mortem currere tedio vitę. Ideoqʒ vir
fortis ⁊ ſapiens non debet e vita fugere
ſed exire. Idem in· li· xxviij· Nec vita te-
dio ſit nec mors timori vitam adducere
ſolet in ſui odium iners ocium. Hinc et
Quintus curtiꝰ· li· iiij· Fortiũ inquit vi
rorum eſt magis morteʒ contẽnere qʒ vi
tam odiſſe. Itẽ Valerius maximꝰ· li· ix
Ratio inquit pręcipit vitaʒ diligẽ mor
tem nõ timere. Epicurus quoqʒ. Quid
tam ridiculũ inquit qʒ appetere mortem
cum vitaʒ tibi metu mortis feceris inqe
tam: Vt autem dicit Hildebertus ce-
nomanẽſis: Caro quidẽ officiũ amat vi
uificatiõis· tantãqʒ cuʒ eo pacẽ pepigit
vt ſiquid ei contrariũ venerit ⁊ implaca
bili odio abhorreat ⁊ curioſa ſollicitudi-
ne aduerſetur. Quę cum ita ſint tñ ta-
men amorem tamqʒ germanũ fędꝰ ple-
runqʒ ſupuenienteſ irrumpunt moleſtię
quibus excitata caro ad viuificationis
odium ſpiritum ſollicitat ad conſenſuʒ·
quia ſicut illecebrarũ deſiderio· ſic perni-
cioſe cõmouetur anxietate ſollicitudinũ
Quibus dum venatrix illa delitiarum
diu ſubeſſe diu fatigari formidat· pau-
latĩ incipit tedere vitę· placetqʒ viuifica
tionis gratiaʒ obiurgare· cuius obſeqa
permixtis incõmodiſ amareſcunt· hꝭ ille
Verum vt dicit Lucanus· li· v· Scui-

tia eſt uoluiſſe mori. Et iterum Martia
lis coquus. Hoſtem cum fugeret ſe faui-
nus ipſe peremit. Hoc rogo non furor ẽ
ne moriare mori. Item Galterꝰ de Ale-
xandro· li· vi· Fortiſ animi eſt contẽnere
vitaʒ· Nõ odiſſe tamen vitam ſed ama
re virorum eſt. Degeneres ⁊ quos con-
ſtat tedere laboris Cõpellunt ad hoc vt
vitam ducere vile Quid reputẽt. Non
ſolum autem aperta violentia mors ac-
cerſitur vt ferro vel igne vel aqua vel la-
queo ſibi vitam extorquendo· verum eti
am interdum in cibo vel potu vel coitu
vel labore menſuram debitam exceden-
do· ſiue nociua ſumẽdo· vel triſticiã im-
moderatam concipiendo· vel etiam ne-
ceſſaria naturę ſubtrahendo. Nam de
cibo vel potu ſuperfluo dicit Eccl· xxxvij
In multis eſcis erit ĩfirmitaſ· ⁊ auiditas p-
pinquabit vſqʒ ad choleram· ꝓpter cra-
pulã multi obierunt qui aũt abſtinẽs eſt
adijciet vitam: Et eodeʒ· xxxi· Vigilia
⁊ cholera ⁊ tortura viro infrunito: ſom-
nus ſanitatis in homine parco. De coi-
tu autem ĩmoderato dicitur Naum· iij·
Corruẽt· vel ſcđm· lxx· infirmabũt ĩ cor-
poribus ſuis ꝓpter multitudineʒ forni-
cationũ mulieris ſpecioſę ⁊ grę. Qđ li-
cet videatur de fornicario ſolo dici con-
cubitu· intelligi tamen recte põt de om-
ni licito vel illicito duntaxat ſuperfluo
Vt enĩ dicit Galienꝰ in· li· đ ſanitatis cu
ſtodia. In ſpermate ducitur ignis ⁊ ae-
ris ſubſtantia. Ideoqʒ cõplexio eiuſ eſt
calida ⁊ humida· generatur enĩ ex claro
puro ſanguĩe· quo pncipalia ⁊ ꝓpria pa-
ſcuntur ac ſuſtentantur membra: vnde
cum in eius euacuatione quis modum
tranſgreditur· non ſupeſt ſanguis quo
paſcantur: Ideoqʒ virtus hominis de-
bilitatur· corpuſ deſiccatur· ac defectus
ſequitur. Idem quoqʒ Galienus· iij· li·
ſeminis· cum loquitur de coeuntibꝫ ſup-
flue. Non inquit procedit a mẽbris ſo-
lus humor· ſed etiam ſpiritus vitalis p
arterias exit cum ſemine. Ideoqʒ non ẽ
mirum ſi ſuperflue coiẽs debilitatᷣ quia

dum corpus euacuat' vitalis quoq; vir-
tus minuitur. vnde etiam multi mor-
tui sūt ob hoc. Et sm Galienū. Diuti'
eunuchi viuunt. quia neruo qui eis eri-
gitur absciſo non deſcendit ſemen iuxta
conſuetū. ⁊ ideo coire nō poſſunt. Por
ro de labore nimio intelligi poteſt illud
Hieremie. xlviij. Quia pl' fecit Moab
q̄ potuit idcirco perierunt. Ut enim ait
Cato. Quod caret alterna requie dura-
bile non eſt. Et vt dicit Caſſian' in .li.
de inſtitut monachorū. iij. Semp eq̄ni-
mitatis fatigatio quelibet ſuſtinetur ſi ei
viciſſitudo quedam vel operis īmutatio
qualiſcūq; interponitur. De cibis autē
nociuis aut potibus dicit in regula ſua
beatus Baſili'. Quecunq; manifeſtā
corporis noxam inferunt vtiq; deuitan-
da ſunt. Abſurdum enī videtur ppt' ſb-
ſtantiam corporis cibos ſumere ⁊ rurſū
per ipſos cibos corpori perniciem inferre
hec ille. De triſticia vo īmoderata ē il-
lud Salomonis quod iam poſitum eſt
ſupra. Spūs triſtis exiccat oſſa. Et illud
Eccl. xxxviij. A triſticia feſtinat mors ⁊c
De ſubtractione vo neceſſario ꝝ arguit
beatus Bernardus fratrem Humber-
tum monachū ſuū iam defunctū. Nā
inter multas illius cōmendationes h' in-
ſerit: Si aliquid ei graue morienti acci-
dit. hoc ideo vt eſtimo. quia min' de ne-
ceſſarijs ſui corporis noſtris conſilijs ac-
quieuit. Ideo dicit ⁊ beatus Petrus ī
itinerario. Obſeruādū eſt ne forte ſi nō-
dum decoctis cibis interrumpant' ſom-
ni. mentem aggrauet corpus indigeſtū
⁊ crudos exalans ſpiritus ſenſum inte-
riorem confuſum reddat ⁊ turbidū. Re-
ctum ergo eſt vt ſpatio competenti pars
iſta foueatur quo menti corpus in reliqs
poſſit iuſtum exhibere miniſteriū expletis
ſufficienter his que ſibi debentur. hec ille
De hoc etiam Caſſianus vbi ſup. Om-
nino inqt puenit cuſtodire ne ſomnum
quem nocti ſubtraxim' reſumere per diē
vigiliarum laſſitudine ⁊ inanitate com-
pulſi non tam requiē corpori ſubtraxiſ-
ſe q̄ quietis temp' ad refectionem no-
cturnam videamur cōmutaſſe: Totum
enim hoc carni proculdubio coget' red-
dere quiſquis ei non rationabilit' partē
ſubtrahere ſed totum temptauerit dene-
gare. ⁊ non ſuperflua ſed neceſſaria vo-
luerit amputare. hec Caſſianus. ¶ Igi
tur oī hoī ſicut dictum eſt ſupra preci-
pueq; fideli conuenit nec mortem mul-
tum timere. nec vitam odiſſe vel faſtidi-
re. nec ipſam ſibi mortē accelerare. Ut
enim dicit apoſtolus ad Eph. v. Nemo
vnq̄ odio habuit carnem ſuam ſed nu-
trit ⁊ fouet eam. Unde ſicut dicit Aug'
de ciui. dei. li. p. Non aliter Samſon ex-
cuſatur q' ſeipſum cum hoſtibus ruina
domus oppreſſit niſi. quia ſpirituſſctūs
hoc ei latenter iuſſerat qui per illū mi-
racula faciebat. Idē quoq; dic. q' nec
illi qui vitā ſibi nequiter extorquēt. vi-
tam vel carnem ſuam ex affectu oderūt
ſed eius miſeriam tm̄modo finire cupi-
unt. Illi quoq; qui carnem in deſiderijs
ſuis nutriūt ipſam quidem affectu dili-
gunt ſed effectu oderunt. Hinc ⁊ beat'
Bernard'. Qui diligit ait pſalmiſta in
iquitatem odit animam ſuam: Ego au-
tem dico q' odit ⁊ carnem. neutrum ta-
mē odit affectu h' effectu. Sic odit ⁊ car
nem ſuam freneticus cum laborat infer-
re ſibimet manus. Si vidiſti hoīem ſcal
pere manus ⁊ confricare vſq; ad ſanguī
nem. euidentē habes in eo ſimilitudinē
anime peccatis oppreſſam. Cedit ſiqui-
dem voluptas illa dolori. ⁊ ſuccedit cru-
ciatus prurituí. Nec hoc ille dū ſcalpe-
ret ignorabat ſed diſſimulabat. Sic ⁊ pec-
cator animam ſuā exulcerat manib' p-
prijs. nō tamen inimicitiarū gratia h' ſtu
pore quodam interne inſenſibilitatis. Ef
fuſus ſiquidem animus extra ſe damna
interiora non ſentit quia nec intus ē ip-
ſe ſed in ventre forſitan vel ſub ventre.
At vo cum in ſeipſam anima redierit
cognoſcet q̄ crudelit' miſera ſemetipſā

euiſcerauerit·hec Bernardus. Et qđ đ
anima dicit·ītelligendū eſt etiā pariter
de carne·que cum ipſa poſt p̄ſentes vo-
luptates ad eterna tormenta tranſibit·
ibiqꝫ ſentiet qđ modo non ſentit. Igit᷑
econtrario ſancti qui nūc carnē ſuam af
fligūt future reſurrectiōiſ ⁊ gl'ie reſpectu
vtiqꝫ diligūt eū ñ ſolū affectu ſ etiā effe
ctu·ſ·illā ad monimentū deſiderijs ſuis
frui mīme p̄mittētes·ſed ei melius aliq̇d
futurū ꝓuidentes. Nec martyres vt dic̄
Augꝰ·corpora ſua morti pro fide vel iu-
ſticia exponenteſ ipſa corp̄a oderant: ſed
in hoc etiam illis ſalubrit᷑ ꝓuidebant·ꝙ
ꝓpter vitam aīe que fides eſt conſeruan
dam vitam eoꝝ ꝓponebant. Naꝫ vt di
cit beatus Bernardus: Cum iudicium
carnis ex anima pēdeat·nihil poteſt vti
lius carni q̄ꝫ ſalus anime ꝓuideri. Et h̄
ad p̄ſens de morte ſufficiant.

De exitu animarū a corporeiſ ergaſtulis ⁊ abditis earū receptaculis. Capitulū ·VI·

Pro de animarū e corporibus tranſitu ſic loquuntur
Augꝰ ⁊ Hugo in·li·de aīa et
ſpū. Cū corpꝰ inq̇t ꝯſtet ex mēbriſ officia
lib;·officialia ex ꝯſilib;·ꝯſilia ex hūorib;
humores ex cibis·⁊ cibi ex elemētiſ·in his
agit anima tanq̄ꝫ in organis·que dum
temp̄ata fuerint ⁊ ordinata viuificatio-
ni congruūt ⁊ nunq̄ꝫ recedit aīa. Si ꝟo
diſtemp̄ata fuerint ⁊ confuſa in vita·re-
cedit anima ſecum trahēs oīa ſua·id eſt
ſenſuꝫ imaginationē·rationē·intellectū
intelligentiā·ꝯcupiſcibilitatē·iraſcibili-
tatē·⁊ ex eis afficitur ſm̄ merita vel ad
dilectionē vel ad dolorem. Dūqꝫ non
habet vbi vires ſuas exerceat requieſcit
ab his tm̄ motibus quibus corpus per
tempus ⁊ locum mouebat·hec illi. Et
quia ꝓpter ſententiā dn̄i durus ⁊ grauiſ
eſt egreſſus de corpore·⁊ etiam ꝓpter na-
turale fedus inter animā ⁊ corpus horri
bilis eſt ipſi nature precipue quia ⁊ iudi
cij perpetui ſententiā quibus percipit in
morte aliq̄n mitigatur vel aggrauatur
pro meritis animaruꝫ ⁊ diuino iudicio·
iuxta illđ Gregꝫ·in dial'·li·iiij· Plerūqꝫ
inquit iuſtis ꝯtingit vt in morte ſua ſan
ctorum precellentiū viſiones aſpiciant
ne ipſam mortis ſue penalem ſententiā
p̄timeſcant. Sepe quoqꝫ aīabus eoruꝫ
exeuntib; ſolet dulcedo laudis celeſtis
erumpere·vt duꝫ illa libenter audiūt diſ
ſolutioneꝫ carnis ab anima mīme per-
mittantur ſentire. Nōnunq̄ꝫ ꝟo ī cōſo-
latione egredientis anime ipſe etiam ap
parere ſolet actor ⁊ retributor vite. Ali-
q̄n vbi anime merituꝫ non in ipſo egreſ
ſu ſuo oſtenditur·poſt mortem ꝟo citiꝰ
declaratur. Unde ⁊ ſancti martyres ab
infidelib; crudelia mlta perpeſſi ſūt qui
tamen ad oſſa ſua quotidie ſignis ⁊ mi-
raculis clareſcunt. Quid igitur ⁊ viris
ſanctis obeſſe putatur ſi ad modicū du-
re moriantur: ⁊ eſt fortaſſis eoruꝫ culpa
nōnunq̄ꝫ licet mīma que reſecari debeat
in morte ipſa. Naꝫ vt legitur ꝙ vir dei
contra ſamariā miſſuſ quia per inobediē
tiam in itinere comedit: hunc leo ī itine-
re occidit·⁊ poſtmodū leo iuxta aſinum
ſtetit ⁊ de cadauere non comedit. Ex q°
ſcilicet oſtenditnr ꝙ inobedientie pecca-
tum in ipſa morte fuerit laxatum·quia
idem leo quem viuentem preſumpſit oc-
cidere·cōtingere non preſumpſit occiſū
Plerumqꝫ ꝟo de culpis mīmis ipſe ſo-
lus pauor egredientes animas iuſtoruꝫ
purgat·ſicut viro ſancto cuidaꝫ accidit
quia ſciliꝫ ad mortem veniens vehemē
ter timuit·ſed poſt mortem diſcipulis in
alba ſtola apparuit·⁊ q̄ꝫ preclare ſuſce-
ptus ſit indicauit·hec Gregꝰ· Nec
mirum ſi etiam animas ſanctas in mor-
te pauor occupat quib; nimirū preter ce-
tera que pauorem ingerunt aduerſariaſ
poteſtates occurrere ſatis conſtat: pre-
ſertim cum etiaꝫ diabolus occurrerit ad
mortē beati Martini·necnō ⁊ ad mortē

ipſius dñi. Unde beatus Bernadus in ſermone. Quis inqͣt pauor ille erit o anima mea: cuȝ dimiſſis oībꝫ quorū eſt tibi tam iocunda pͣſentia · tam gratus aſpectus · ſola penituſ incognitam regionem egredieris · ⁊ occurrētia tibi cateruatim irruere teterrima illa monſtra videbꝫ? Quis in die tantę neceſſitatis occurret? Quis tuebitur a rugiētibus pręparatis ad eſcaȝ? quis conſolabitur · quiſ deducet? hͤ ille. Sed occurrūt vtiqȝ iuſtoꝝ animabus ⁊ angeli ſancti · ſicut eccleſia poſtulat in exequijs defūcti: Subuenite ſancti dei · occurrite āgeli dñi. Ipſaſ quoqȝ iuſtorum aīas exeuntes a corporibꝫ adiuuant boni angeli modis tribus. Primo · ſ · quia conferunt eis aliquid per qđ obliuiſcunt̄ affectuſ · quē habēt naturaliter erga corpus. Nam illo pondere dilectionis ſm Aug: deprimunt̄ naturaliter vt exeant inuite etiam ſi penitꝰ ſint purgate · a quo pondere angeli eas abſtrahunt dum eas ad gaudiū paradiſi pluſ ⁊ plus deſiderandū prouocāt ⁊ accēdūt ita ꝙ libenter ac de facili exeunt · iuxta illud Deut. xxxiij · Letare zabulon in exitu tuo. Secūdo quia demones arcent ne illas exeūtes impediant · iuxta illđ pͣs Super aſpidem ⁊ baſiliſcū ambulab ⁊c̄ qm̄ angelis ſuis mādauit de te ⁊c̄. Tertio qꝫtū ad pſonaſ qſdā pͥuilegiatas qs aſſumpto corpe viſibilit̄ in celū deferūt vt animā beati Martini ⁊ beati Benedicti ⁊ plures alias. Propter hęc oīa canit eccleſia: Chorus angeloꝝ eas ſuſcipiat ⁊ in ſinu Abrahę eas collocet. Itaqȝ ſicut dicit beatus Bernardus · vbi ſup: Fęlix anima quę fiducialit̄ ſic loquet̄ in inimicis ſuis ī porta: Quid hic aſtas cruenta belua? nihil in me funeſte reperies · Fęlicior autem cuius opus non arſerit quā ſup auruȝ ⁊ argentum ⁊ lapides pͣcioſos fundamētū ędificaſſe diuinū examen inuenerit. Fęliciſſima vo quę ſine vlla nube confuſionis reuelata penitus facie gloriam dñi ſpeculando in eandeȝ imagineȝ transformabit̄ ⁊ erit ſimilis ei videns eū ſicuti eſt. Hęc de iuſtoꝝ animabus.

¶ Porro de iniquarū tranſitu dicit beatus Bernardus · ꝙ eſt illis horror in exitu · dolor in tranſitu · pudor in conſpectu glorię magni dei. Hoc eſt inquit malū qđ cōſtat eos ī tribulatione ſeptima tangi · qui in ſex tribulationibus diſſimulāt libari · hęc ille. De his etiā ſic loquit̄ Hugo vbi ſupra · ſ · in · li · de ſpiritu ⁊ anima. Animę quę in corpore viuentes per dilectioneȝ rerum viſibiliuȝ corpalibꝫ imaginibꝫ afficiunt̄ · a corporibus exeuntes in eiſdem imaginibuſ tormenta patiunt̄. Propter hoc enī ibi incorporalibus paſſionibꝫ teneri poſſunt qm̄ a corruptione corporaliū affectionū hic mūdate non fuerunt quā · ſ · corpulētiam de corporis dilectione contraxerūt Studeat igit̄ aīa ī hac vita ſe ab hmōi fęculentia mundare · quatinuſ cuȝ hinc exierit inde nihil corporeum ſecum trahat · ⁊ a corporali paſſiōe īmunis exiſtat hęc Hugo. Sicut autem dicit Augꝰ · ī enchiridion. Tempꝰ qđ inter hoīs mortem ⁊ vltimam reſurrectioneȝ interpoſitum eſt · animas abditis receptaculis cōtinet · ſicut vnaqueqȝ digͣ ē vel requie vl erumna · pro eo ꝙ ſortita eſt in carne dū viueret. Iterum ergo ſciendum eſt: ꝙ quattuor dicuntur eſſe loca vel receptacula ſpirituū ſepatorum. Primꝰ quidē eſt tm̄ delectabilis · ſ · paradiſus ſpūalis ad quem tranſeunt animę ſanctę corporibus exutę ⁊ ex toto purgatę · hoc eſt cęlum empirreum · in quo creati ſunt ⁊ in q habitant angeli ſancti vbi etiam eſt humanitas Jeſu chriſti: Unde beatꝰ Bernardus in · li · de ſpūali negociatione. O regio ſublimis plena delitiaruȝ ad te ſuſpiro ď valle lachrymaꝝ. Precurre igitur anima ſpiritualis regionē iſtam oculis deſideriorū · ⁊ vide regeȝ glorię ſtipatum legionibus angeloruȝ · ſanctoꝝ agminibus ornatuȝ · ſuperbos deponenteȝ humiles exaltanteȝ · ⁊ dic: Beati q habitant in domo tua dñe in ſeculuȝ ſeculi laudabūt te. Idem ad Eugenium de

ꝯſideratiõe·li·v·Ecce inquit affectibus
nr̃is mole corporea pregnatis ⁊ luto he-
rentibus deſiderijs ſola interim arida te
nuiſq; ꝯſideratio ꝑuolat ⁊ ex tãtillo qđ
iam datur exclamat: Dñe dilexi deco-
rez dom⁹ tuę ⁊ locũ habitatiõis glĩę tuę
Quid ſi ſe totã aĩa colligat ⁊ tota liber-
tate volatũ ineat: Nõne cũ circũire cepe
rit illas lucidas mãſiones ac ſinũ illum
Abrahę curioſi⁹ ꝑſcrutari ⁊ ſb altari mar
tyrum reuiſere aĩas in ꝓma ſtola ſecũdã
patientiſſime expectantes·multo magis
tunc inſtabit loquens cũ ꝓpħa: Vnam
petij a dño hãc requirã vt inhabitem in
domo domini om̃ibus dieb⁹ vitę męę·h̄
Bernardus de loco illo voluptuoſo.
Alij vero tres ſunt pęnales·q̄ differũt
Nam ꝓmus ẽ tenebroſus ⁊ afflictiu⁹ ac
perpetuus·ſ·infern⁹ inferior·q̇ ẽ dãnato-
rũ loc⁹. Hũc dicunt Hieronym⁹ ⁊ alij
ſancti eſſe ſub tr̃a·⁊ merito pęnã illã in-
fernalem ſub tr̃a eſſe dicũt: qm̃ aĩę ꝑ la-
pſum terrenę voluptatꝫ eam incurrunt.
Vñ ⁊ dicit Tertulianus ꝙ gehenna eſt
ignis arcani ſubterraneus ad pęnã the-
ſaurus. Noĩe arcani deſignat eius natu
ram igni terreno diſſimilẽ· noĩe ſubter-
ranei locum eiuſ terram inferiorẽ·nomĩe
theſauri copiã indeficientẽ. Per h̄ aũt
ꝙ addit ad pęnam·oſtendit quare crea-
tus ſit. Cur autez arcanuz dixerit· ipſe-
met ſic exponit: Nouerũt inquit pħi di-
uerſitatem ignis arcani ⁊ publici. Nam
longe alius eſt qui vſui hũano: aliuſ qui
paret dei iudicio·ſiue de cęlo fulmĩa ſtrĩ
gens·ſiue de terra per montiuz vertices
eructuanſ. Non enĩ abſumit qđ cremat
ſed duz erogat reparat· hęc ille. Cui cõ-
ſonat qđ dicitur đ reprobo Iob·xx· Cu
et quę fecit oĩa nec tamen cõſumetᷣ. Vt
enĩ beatus Ceſarius in omel· dicit Illic
eſcas crimĩa miniſtrant ardoribus ſem-
piternis. Et illa pęnalis exuſtio qꝛ cul-
pam iubetur inquirere ſubſtantiã neſcit
abſumere. Flamma ſiquidez illa nõ taz
reum perſequitur q̃z reatum· ⁊ ei mod⁹
eſſet delictorũ·eſſet ⁊ menſura cruciatuũ

Si ꝑo totam naturam occupauit pari
ter ⁊ inuoluit exceſſus capitaliũ ſceleruz
quia non recipit cauſa remediũ carebit
fine ſuppliciũ. Sic igitᷣ occidit pęna vi-
uificatq; ſententia. De h̄ etiam inferni
loco dicit Iſidor⁹ in·li·etymol·xiiij· In
fernus dicitur eo qđ infra ſit·⁊ ſicut ĩ or-
dine corporũ inferiora ſunt oĩa grauio-
ra·ita ſm ſpirituz inferiora ſunt oĩa tri-
ſtiora. Vnde ⁊ in greco inferuſ eo ꝙ ni-
hil ſuaue habeat reſonare ꝓhibetᷣ. Hĩc
⁊ in euangelio legitur in corde terrę·id ẽ
in inferno·hęc Iſidorus. De hoc etiam
Bernardus in ſermone vñ ſupra. O re-
gio fugienda ⁊ horrenda terra miſerię et
tenebrarũ·loc⁹ lętifer·obliuiõis tr̃a·vbi
eſt ignis ardens·frigus rigens. vermis ĩ-
mortalis·fetor intolerabilis·mallei per-
cutientes·tenebrę palpabiles. confuſio
peccatorꝫ·ĩnodatio vinculorꝫ·horribiliſ
facies dęmonũ: Contremiſco totus ad
miſeram memoriam regionis hui⁹. Se-
cundus locus eſt tenebroſus ac perpetu-
us ſed nõ afflictiu⁹·ſ· inferni lymbus·q̇
locus eſt puerorũ qui decedunt non ba-
ptiçati ⁊ carent viſione dei. De his autẽ
dicitur ꝙ licet deum non videant·tamẽ
melius eſt illis etiam ſic eſſe q̃z non eſſe·
quia iocundum eſt illis ipſum eſſe. Nec
ipſi materialez pęnam ſentiunt·ſicut il-
li qui actualiter peccauerunt. Vnde de
his loquens Aug⁹ dicit·ꝙ pauperẽ non
eſſe prodeſt ei qui diues non ẽ· Hęc au-
tem obiectio inualida eſt. Coniũctio cũ
ſũmo bono eſt delectatio ſũma·ergo ſe-
paratio ab eo eſt ſũma triſticia· ſed ex h̄
bene ſequeretᷣ·ꝙ coniũctio cum ſummo
malo ſũma triſticia eẽt·ſi aliquid ſũme
malum eſſet. Reuera ſicut dicit Petr⁹
lombardus· taz grandis eſt pęna caren
tię viſionis dei vt ei nulla poſſint tormẽ
ta quę nouimus compari·cuz illa ſit ęt-
na·hęc autem ſint tranſitoria. Maior ẽ
etiam pęna q̃z illa quę eſt in purgatorio
q̃zntuz ad damnũ· ſed non q̃ztũ ad ſen-
ſum. Vnde qđ dicit Aug⁹ in enchiridi
on·mitiſſimaz eſſe pęnam paruulorũ in

originali decedentiũ intelligendũ ẽ ꝗ̃tũ
ad ſenſum ·ſic enĩ eſt mitiſſima·i· nulla.
Et habetur ſimile in euangelio Matth
v· Qui ſoluerit inquit mãdatũ ⁊ docue-
rit·mĩnus vocabitur in regno celorum·
id eſt·nullus. Qꝛ autez dicit glo·ſuper il-
lo verbo Deut.xxxij· Abſcondam faciẽ
meam ab eis· ꝙ nihil ẽ grauius ꝗ̃ care-
re viſione dei·ſic debet intelligi ꝙ nihil ẽ
grauius·id eſt·damnoſius. Vel etiam
dici poteſt grauiſſima quia gnãliſſima il
la pena. Erit enĩ ſola cõis omnibus dã-
natis Itaqꝫ ſi fiat cõꝑatio pene ad pe-
nam preciſe·ſimpliciter maior eſt in dã-
no pena debita originali ꝗ̃ pena de-
bita maximo actuali. Potius enĩ elige
ret prudens videre deũ ⁊ cruciari pena
debita maximis crimĩbꝫ·ꝗ̃ priuari viſio
ne dei·alijs penis ceſſantibꝫ Nempe taz
excellens bonũ eſt illa viſio beatifica ꝙ
oĩs mali ẽ abſorptiua. Si ꝟo fiat inter
damnatos·ſm hoc pena paruuloꝝ ẽ mi
nor ·q̃m illi puniunt̃ ſola carẽtia viſiõis
dei ·alij vero eadem pena inſuper ⁊ alia
ſcilicet debita peccato actuali. ¶ Ipſe
quoqꝫ lymbus licet antiq̇s pr̃ibꝫ ſcd̃m
quid fuerit tenebroſus·tamen ⁊ ſm q̇d
luminoſus ⁊ tꝑalis·nec ſm tactum affli-
ctiuus· Illic enĩ deſcendentes ante paſ-
ſionẽ Chriſti carebant ⁊ ipſa viſione dei
Dicuntur tamen habuiſſe quandaz lu-
cem obſcuram exterius cum quodã refri
gerio ac recreatione ſicut ⁊ intus habe-
bant refrigeriũ ⁊ ſolatiũ de ſpe liberatio
nis ſue·nec ſentiebãt ⁊ ipſi penam mate
rialez ¶ Tertius ẽ ſm quid tenebroſuſ
⁊ ſm quid luminoſus ⁊ afflictiuus ⁊ tem
poralis·ſ·purgatoriũ vbi torquent̃ ani-
me ad tempus cauſa purgatiõis cuz ſpe
euaſionis. Et dicunt aliqui ꝙ infernus
eſt in infimo terre loco: paradiſus in ſũ-
mo·purgatoriũ in medio· Dicunt tamẽ
quidam purgatoriũ non habere locum
ꝓprium ſiue determĩatũ. Unde Hugo
vbi ſup̃. Eſt inquit pena poſt mortem q̃
purgatoria dicitur·cuꝰ locus oĩno deter-
minatus non eſt·niſi quia multis exem-
plis ⁊ reuelationibꝫ animarũ in eiuſmo-
di poſitarum illam in hoc mũdo exerce-
ri ſepe mõſtratũ ẽ· Et fortaſſis ꝓbabili-
us erit vt in his potiſſimũ locis ſingule
penam ſuſtinere credantur in quibꝫ cul-
pam cõmiſerũt·hec Hugo· Hũc tamẽ
locum regionẽ expiationis vocat beatꝰ
Bernardus·ſicut videlicet dicetur infe-
rius. ¶ Nos igitur hec oĩa ſpirituũ
loca circũire debemus vtili ⁊ ſalubri me-
moria. Illum ſiquidem delitioſum locũ
bonorum ſpirituũ vt eorum ſtatum de-
ſideremus · vt ⁊ eoruz ſuffragia poſtule-
mus vt iam ſup̃ plenius diximus. Locũ
ꝟo damnatoꝝ vt eum fugiamus ·iuxta
illud Job·xix· Fugite a facie gladij q̃m
vltor iniquitatũ eſt gladiuſ·id eſt·diſtri
cta pena inferni. Locũ etiam antiquoꝝ
patrũ ⁊ paruuloꝝ recolamꝰ vt deo gra
tias agamus. Qđ enĩ ſanctĩ pr̃ibus illis
tamdiu ꝓmiſſum eſt·⁊ cum tanto deſi-
derio ⁊ afflictione expectatũ eſt·nob̃ gra-
tis ⁊ abſqꝫ labore nr̃o donatũ eſt: Un-
de recte dicitur a dño Job·iiij· Alij la-
borauerũt ⁊ vos in labores eorum intro-
iſtis· Verbi gr̃a. Filij dei hũanatio·an
tiqui hoſtis alligatio·mortĩ ſubiugatio·
ſacramentoꝝ ſubuentio· ſcripturarũ re-
ſeratio·ianue paradiſi aꝑtio ·⁊ eiuſmo-
di alia·hec ſunt que patribꝫ ſunt ꝓmiſ-
ſa ⁊ nobis reſeruata. Olim clauſa para-
diſi ianua dicebat Jacob: deſcendã lu-
gens in infernuz·nũc eadem aperta dicit
apl̃s ad Phil·p̊· Cupio diſſolui ⁊ eſſe
cum Chriſto. Olim deniqꝫ multis die-
bus mortui lugebant̃ etiam boni· nunc
autem fidelibꝫ ab apl̃o dicit̃: Nolumus
vos ignorare de dormientibꝫ vt non cõ-
triſtemini. Nunc enĩ mortem ſanctoruz
non tam mortem debemus appellare ꝗ̃
ſomnũ·ſicut ⁊ appellatur a dño Job·xi
Lazarus inquit amicus noſter dormit.
Qđ etiam paruulis ⁊ abortiuis negatũ
eſt·nobis per baptiſmũ mĩcorditer ſub-
uentuz eſt. De quo·ſ·baptiſmi dono di

ad Roma.xi. Sine pẽnitentia ſunt do na ⁊ vocatio dei. Ideo dicit ſine pẽnitentia ſm Ambroſiũ. quia gratia dei in baptiçato etiam adulto non querit gemitum aut planctum vel opus aliquod niſi pfeſſionem ex corde ſolum. Deniq; locum etiam purgatorij frequenti memoria viſitare debemus. vt animas ibidem afflictas noſtris ſuffragijs alleuiare curemus. iuxta verbum iſtud Eccl. vij. Mortuo non prohibeas gratiam.

De illis que poſt mortem viſe ſunt apparere viuis. Cap. VII.

Sicut autem dicit Aug⁹ in. li. de cura pro mortuis gerẽda. cum anime defunctorũ aliquñ videntur apparere viuis. credibile ẽ hoc fieri eiſdẽ neſcientib⁹ mortuis. ⁊ iſtas eſſe operatiões angelicas per diſpẽſationem prouidentie dei bene vtẽtis ⁊ bonis ⁊ malis ſm altitudinẽ iudiciorũ ſuorũ inſcrutabilem. ſiue hinc inſtruantur mẽtes mortaliũ. ſiue fallantur. ſiue cõſolẽtur. ſiue terreãtur. put vnicuiq; vel prebenda eſt mĩa. vel irroganda vindicta. Fatendũ eſt enĩ neſcire mortuos quid hic agatur apud viuos: Ne falſum ſit qd ait pphcta. videlicet Eſaias: Abraã neſciuit nos. At hec Aug. verba nõ ſũt gñaliter intelligẽda. Certum eſt enĩ vt dicit Hugo de ſacramentis. li. ij. Sanctorum animas in ſecreto diuine contẽplationis conſtitutas eorum que foris aguntur tm̃ ſcire qñtum vel illis ad gaudium vel nobis ad auxilium conſtat pdeſſe. Nam ſicut angeli a deo per ei⁹ verbum petitiones noſtras diſcunt. ⁊ quid de illis implendũ ſit vel non. ſic ⁊ anime ſanctorũ dei faciem contẽplantium ĩ ei⁹ veritate hominũ preces intelligũt ⁊ que implende ſunt vel non. adeo quippe adiuncti ſunt ſuperne veritati vt nihil preter eius voluntatem querant velle. Intercedunt igitur ad eum pro nobis ⁊ merito dum earum nobis ſuffragant merita ⁊ affectu dum implere cupiunt vota noſtra. Qd tamẽ nõ faciunt niſi cũ illa in dei voluntate implenda didicerunt. hec Hugo. Ceterum alia fuit conditio ſanctorum decedentiũ ſub veteri teſtamento. ⁊ alia nũc eſt decedẽtiũ ſub nouo. Illi nempe ianua celi clauſa carebãt viſione dei. iſti autẽ illa iam aperta cõtemplantur ſpeculũ veritatis. ⁊ in ipſo etiam ea que foris ſunt pro volũtate ipſius ſpeculi. Vr ergo dicitur: Abraam neſciuit nos. intelligendũ eſt q̃ vere neſciebat quia nondum deus ei per ſpeculum reuelabat. nõ enĩ abſentia vel futura comprehendere poteſt animus humanus niſi per reuelationem quodãmodo deificatus. Unde Aug⁹. vbi ſup. Poſſunt inquit etiam ſpiritus defunctorum aliqua que hic aguntur. ſpiritu dei reuelante cognoſcere preſentia vel preterita vel futa. ſicut h pphe. nec ipſi oĩa ſed q̃ illis eſſe reuelanda dei prouidentia indicat. mitti quoq; ad viuos aliqs ex mortuis. ſicut econtrario Paul⁹ ex viuis ĩ paradiſum raptus eſt. Nam ⁊ Samuel pphcta defunctus viuo regi Sauli ⁊ futura pdixit: vnde ⁊ liber Ieſu filij Sirach continet in laude patrũ qd mortuus Samuel pphetauit. Et Moyſes q̃ in Deuteronomio legitur mortuus. ⁊ ĩ euangelio cum Helia qui ⁊ mortu⁹ nõ eſt legit apparuiſſe viuẽtib⁹. hec Aug⁹. Porro de ceteris aĩab⁹ que viſione ſpeculi non fruunt certum eſt q̃ oĩo neſciũt quid hic apud viuos agat. niſi forte per angelos bonos vel malos vel etiã illos qui morientes hinc ad illos trãſeũt deo permittente pter aliquam cauſam eiſdem indicetur. Unde Aug⁹. vbi ſupra Si mortui ſciunt ea que in humane vite calamitate cõtingũt: quid eſt q̃ pijſſimo regi inde flenti in cõſpectu dei pro magno beneficio promiſit deus q̃ eſſet

ante moriturus ne videret mala que illi populo ⁊ loco ventura minabantur. Sed dicet aliqs: Si nulla eſt mortuis cura d̄ viuis: quomodo diues ille apd̄ inferos rogabat Abraam vt mitteret Lazarum ad fratres ſuos qui ageret cum eis ne et ipſi venirent in locum tormentorum? Sz nunquid quia hoc dixit ideo quid agerent tunc fratres vel quid paterentur ſciuit? Ita fuit illi cura de viuis q̄uis q̄d agerent oīno neſciret ſicut nobis cura ē de mortuis q̄uis quid agant oīno vtiqz neſciam? Sed rurſus occurrit: Quomodo Abraaz quid hic ageretur neſciebat vbi Moyſen ⁊ pphetas id eſt libros eorum quibus homines obediendo tormēta deuitarent eſſe ſciebat? Vbi deniqz nouerat diuitem illum in delitiis pauperem vero vixiſſe in miſeriis quia dixit: fili recordare ⁊c. Verum hec non cum agerentur ī viuis ſed eis mortuis potuit Lazaro indicāte cognoſcere. Proinde fatendum eſt neſcire quidē mortuos quid hic agatur dum h̄ agitur poſtea vero audire ab eis qui hinc ad eos moriendo p̄gunt non quidem oīa ſed que ſinūtur indicare qui ſinuntur etiam iſta meminiſſe ⁊ que illos quibus hec indicant oportet audire. hec Aug⁹. Itaqz ſicut idem dicit ſuper pſalmū. cviij. Licet animabus defunctorum cura ſit de charis ſuis. vt ille diues apud inferos patiens habuit curam de fratribus ſuis viuis non ideo conſequens eſt illos ſcire que circa charos ſuos hic aguntur vel leta vel triſtia: verum prefato diuiti memoria fratruz ⁊ carnalis affectus ad augmētū ſupplitiorum eſt reſeruatus. Vnde Greg⁹. ī omel de diuite ⁊ Lazaro. Ex hoc inquit q̄ ardentis in inferno diuitis poſtq̄ de ſeipſo ſpes ſublata eſt animus ad ppinquos recurrit: patet quia reproborum animas pena ſua qnqz ad charitatem erudit vt iam tunc etiam ſuos ſpūaliter diligant qui hic dū peccata diligerēt nec ſe amabant. ſeruatur ergo diuiti ad penam et cognitio pauperis quem deſpexit. ⁊ memoria fratrum quos reliquit: vt ⁊ de viſa gloria deſpecti ⁊ de pena inutiliter amatorum amplius torqueatur. hec Greg⁹.

Ipſas vero defunctorum animas vocat Virgilius heroas. quos apud inferos relegauit: eoſqz ſolem ſuū ⁊ ſidera noſſe dicit. Qui ⁊ res leuiores quas viui exercuerant eoſdem exercere teſtatur poſt mortem dicens: Que grā curruū Armorūqz fuit viuis q̄ cura nitētis Paſcere eqs eadem ſequitur tellure repoſtos. Hec aūt falſitas opinionis vel opinio falſitatis vt dicit Helinandus in chronicis ſuis ex hoc ſumpſiſſe videtur initium q̄ anime defunctorum penas luentes peccatorum ſuorum multis apparere ſolent in habitu in quo prius vixerant. ſcilicet ruſtici in ruſticano. milites in militari: ſicut vulgus aſſerere ſolet de familia Hellequini. De qua Henricus aurelianenſis inquit epiſcopus nuper retulit: q̄ clericus quidā poſt mortem cuidam familiari ſuo cappa pluuiali pulcerrima plūbei coloris indutus apparuit. petens vt ei ſuccurreret eo q̄ in magnis tormentis eſſet. Cui ille: Quomodo inquit tam pulcram cappā habes ſi tu in tormentis es At ille reſpōdit: Hec cappa que tā pulcra videtur vobis ponderoſior ⁊ grauior mihi eſt q̄ turris pariſienſis. ſi mihi ſuppoſita eſſet. Pulcritudo autem iſta ſpes eſt venie quā habeo pter confeſſionem quā feci ſi tamen ſuccurratur mihi. Certe inquit ille q̄tum potuero ſuccurram tibi. ſed obſecro vt dicas mihi ſi deputatus es in illa militia quā dicunt hellequini. Et ille: Non inquit dn̄e. Nam illa militia iam non vadit ſed nuper ire deſiit. quia penitentiam ſuam peregit. Corrupte autem dictus eſt a vulgo hellequins. pro Karolequins. Fuit enim

Karolus q̄ntꝰ qui longā peccatoꝝ suoꝝ
egit pęnitētiā·⁊ nuꝑ tandē ꝑ btī Dio-
nysīj libatꝰ ē intcessionē·sed rogo vt mi-
sereamini mei·h̄ dicens cū fletu euanuit
Hęc inquit Helinandus idcirco retuli
vt ꝑ h̄ elucescat vnde sumpsit initiū vir
gilianus error de aīabꝫ defunctoꝝ q̄s
heroas appellat·dicēs eos eandē hr̄e cu-
ram equoꝝ:etiam curruū ⁊ armoꝝ post
mortē quā habuerāt dū viuebant. Ex
hm̄oi autē apparitiōibꝫ eoꝝ qui pꝰ mor
tem in mūdo cruciant ad tp̄s:sumi vide
tur illa Hugonis sn̄ia iam supius posi-
ta·s·ꝙ pęnę purgatorię nō est locus oīo
determinatꝰ·nisi quia multi inq̄t exēplis
⁊ reuelationibꝫ aīarū positaꝝ in eiusmo-
di sępe monstratū est illaꝫ in hoc mūdo
exerceri. Et fortasse ꝓbabilius ē vt in lo-
cis singulę pęnā sustineāt: in quibꝫ cul-
pam cōmiserāt· h̄ Hugo. Cui fortasse
posset rn̄deri·ꝙ ⁊ plerūqꝫ apparuerūt ali
quę quę torq̄bant in pęnis inferni. Vn̄
narrat Petrus damianꝰ de Bn̄dicto
iuniori papa nepote maiori Bn̄dicti·ꝙ
post morteꝫ apparuit cuidaꝫ Nasco iux̄
molendinū equo insidenti ⁊ iter agenti.
Apparuit autē in spē aīalis monstruosi
cuius aures ⁊ cauda asini erant· cętera
vrsi· cūqꝫ Nascus tremefactꝰ fugā in-
iret:clamauit monstrū illud: Noli inq̄t
o vir expauescere:scito me sicut tu es ho
minē fuisse·sed q2 bestialit vixi·post mor-
tem ꝑferre spēm bestię merui. Ad quem
ille: Quisnam fuisti? Ego ait ille solo
noīe Bn̄dictus fui q̇ nuper aplicā sedē
indignꝰ obtinui·cui Nascus·q̇d habes
retributionis? Nūc inq̄t vsqꝫ ad dieꝫ iu
dicij ꝑ dumosa ⁊ squalētia loca sulphu
rea ⁊ fetida ⁊ bulliētia rapior ⁊ ꝑtrahor
Post iudiciū vo corpꝰ meū simul cum
aīa irremediabil cruciatꝰ ⁊ olla gehēnal
baratri me dglutiet·ita vt m̄ nulla spes ī
posterū recuꝑatiōis restet. Post h̄ vba
disꝑuit. Fuerat aūt teste eodē damiano
bn̄dictꝰ ille vel potius maledictꝰ ab ip-
so pōtificatꝰ sui ꝓmordio vsqꝫ ad finem

vitę ī luxurię sceno ꝯuersatꝰ·⁊ iō ab au
ribus asini ꝑferre spēꝫ incipiebat·⁊ ī cau
dam desinebat·totam q̊ꝫ vitam suā re-
liquaꝫ carnalit duxerat·⁊ idcirco cętera
vrsus erat·hęc ille. De hm̄oi tamen ap-
paritionibꝫ credibile est iuxta supradi-
ctam Augustini sn̄iam·ꝙ deo ꝑmittēte
vel iubente pro meritis aīarum frequen-
tius fiant angelicis oꝑationibꝫ·ipsis eti-
am mortuis nescientibꝫ. Nam ⁊ de Sa
muele:fuit opinio Bedę ꝙ Phitonis-
sa non vere suscitauerit Samuelem sed
potius dęmonē. Et sm̄ hoc intelligi pōt
ꝙ dęmō ea q̄ de morte Saulis ac filio-
rum eius verba pręd ixit ab aliquo an-
gelorum diuino nutu sibi reuelante cog̊
uit. Sed magis videtur ꝙ fuerit verus
Samuel·ꝑ illud qđ de eo Eccl·xlvi·scri
ptum ē· videlicꝫ ꝙ post dormitionē ostē
dit regi finem vitę suę·⁊ exaltauit voceꝫ
eius de terra in ꝓphetia. Ex his autē ap-
paritionibꝫ ⁊ similibus vt idē dicit He
linandus potuit augeri vel confirmari
antiquus error ille de animarū reuolu-
tionibꝫ. Vt enī ait Augꝰ·in·li·x d ciui·
dei. Platonem scripsisse certum est ani
mas hominū post mortem vsqꝫ ad corpo
ra bestiarum reuolui. Quam sententiaꝫ
Porphirij autor tenuit Plotinꝰ ⁊ etiā
Macrobius. Platonici nanqꝫ crede-
bant ⁊ munduꝫ ęternū ⁊ animā esse deo
coęternaꝫ· quia sciebant illam īmorta-
lem necessario semper victuram. Et vi-
debatur eis ꝙ sempiternū eē non posset
qđ semꝑ antea nō fuisset. Qm̄ ergo scie
bant animaꝫ in hoc mundo non posse si-
ne corpore viuere ·putabant eaꝫ an̄ dis-
positionem huiꝰ corporis aliud habuis-
se· ⁊ adhuc post istud aliud habiturā eē
Quia vo corpus hoīs īmortale pos-
se fieri nec legerant nec audierant· aīas
semper ad mortalia corꝑa redituras pu
tabant. Hunc autem errorē apud grę-
cos vt ait Hieronymꝰ pythagoras in-
uenit q̇ se ꝓmū fuisse euplxorbū· secūdo
ęthalidem·tertio hermotimuꝫ· quarto

pirrbum·ad extremũ pythagorã dixit·
·Verũ vt ait Helinandus vnde tant⁹
error accipere potuit initiũ niſi ex peruer-
ſa ſuggeſtione demonũ. Hor ſiquidẽ
oĩs conatus eſt hominib⁹ perſuadere ne
minem ex operibus ſuis eternalit̃ condẽ
nanduʒ eſſe·nec aliaʒ beatitudinẽ homi-
ni ſperandam eſſe q̃ȝ felicitatem preſen-
tis vite·vt eterne damnatiõis timore p⁹
poſito viuat ſicut equus ⁊ mulus quib⁹
non eſt intellectus. Multi nimirũ hodie
ſunt qui vellent poſt mortem aut in nihi
lum ſcḋm Epicurũ reuerti ·aut in iumẽtũ
ſcḋm Platonem vel pythagoram conu̇-
ti. De talibus enĩ dicitur Sap̃·ij·Di-
xerunt impij apud ſe cogitantes non re-
cte: Exiguũ eſt ⁊ cum tedio tempus vite
noſtre ⁊ non eſt refrigerium in fine hoĩs
⁊ non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab in-
feris. Quia ex nihilo nati ſum⁹ ⁊ poſt h̃
erimus tanq̃ȝ ſi non fuerimus·venite er-
go fruamur bonis que ſunt ⁊ vtam̃ crea-
tura ⁊c·vbiqȝ relinquam⁹ ſigna leticie
qm̃ hec eſt pars noſtra ⁊ h̃ eſt ſors. Si-
mile quoqȝ dicitur Eſa·xxij· Comeda-
mus inquiũt ⁊ bibam⁹ cras enĩ moriem̃.
Illum inq̃ȝ errorem predictum vt dicit
Helinandus fortaſſis animarũ quarũ-
dam apparitio damnatorum auxit·⁊ ſpar-
ſit in vulgus·que quõdam diuino iudi
cio ſuis aut notis aut extraneis appare-
bant in beſtialib⁹ formis · vt aut earum
corrigerentur exẽplo territi · aut graui-
us damnarẽt̃ admoniti non correpti·ſi-
cut dictuʒ eſt d̃ Benedicto papa iunio
ri: Potuit enĩ fieri aut quia frequẽter
olim ſic apparentes p̃ferebant ſimilitu-
dines quaſdam beſtialiũ corporũ: puta-
te ſint a rudibus hoĩbus vera geſtare
corpora beſtiarum. Magi quoqȝ ⁊ ma-
lefici qui ante aduentũ ſolis iuſticie to-
tũ ſuis tenebris orbem nebulabãt: qui-
bus etiam illuſtres reddebant̃ ſtupenti-
bus cunctis ad inſolita magis q̃ȝ indi-
gnantibus ad illicita· huic errori p ſua
preſtigia vires non modicas preſtabãt.
Nam cum vel ſe vel alios in diu̇ſas ſpe-
cies transformarẽt·putabat eos imperi-
tum vulgus diuina quadã virtute alt̃-
natis vicibus de humana natura in be-
ſtialem ruere ·etiaʒ rurſus qñ vellent de
beſtiali in hũanam reſurgere. Sic ille iu-
piter magorum celeberrim⁹ ⁊ totius ſcele-
ris officina apud vulgus ignobile arceʒ
diuinitatis obtinuit: qui ad perpetrãdos
inceſtus nefarios ſe in quaſlibet formas
deformauit. Hanc etiam ſniãm irriſit
Ouidius dicens: Heu q̃ȝtum ſcelus eſt
ĩ viſcera viſcera cõdi: Alteriuſqȝ aĩantẽ
aĩanti viuere leto·h̃ Helinãd⁹ d̃ illis er-
roribus.

¶ De illis que ſunt in penis pur gatorijs. · Capitulu · VIII·

Pro ſcḋm veritatem
p animẽ hũane perpetue ⁊ imor-
tales ſunt ·ac per morteʒ exute
corporibus ⁊ ante iudicium extremũ vel
in gaudio vel in pena viuũt. Vñ Hu-
go in·li·de ſacra·ij·Maxima inquit tor
menta locum habent in imo·maximaqȝ
gaudia in ſũmo·media ꝟo bona ⁊ mala
mixta ſunt in medio·id eſt·in hoc mũdo
Eſt autem ⁊ alia poſt morteʒ pena que
dicitur purgatoria. Itaqȝ de perfecte q̇-
dem bonis dubiũ non eſt quin egrediẽ-
tes ſtatim ad gaudia tranſeant·ſimilit̃ ⁊
de valde malis q̇n ſine mora ad inferni
tormenta deſcendãt. De imperfecte q̊ȝ
bonis certum eſt ꝙ nunc interim quibuſ-
dam penis vſqȝ ad plenã videlʒ purga
tionẽ a venturi gaudijs differũtur· hec
Hugo. Ad hanc igit̃ penã purgatoriã
ab hac vita tranſeũt illi qui in ſtatu grẽ
decedũt ·ſed aliq̇d cremabile ſecũ ferũt
videlʒ pctã venialia·q̃ vocat apoſtol⁹
linum fenũ ſtipulam·vel etiam debituʒ
pene pro peccatis ſuis mortalib⁹ nõ duʒ
plene ſolutũ que per dei gratiam ex eter
na cõmutata fuerat in trãſitoriã. Nam
vinculũ culpe ſoluit dñs ſimplicit̃ in pe
nitente· vinculũ auteʒ gehenne ſoluit ſb̃
ↄditione·ſ· eternam penã in tranſitoriã

commutando que infligitur in purga-
torio. Nec dicitur proprie pena · id eſt·
punitio: ſed purgatio · ſicut cauteriū qđ
ad purgationē fit poſt infirmitatē Hoc
autem extremū vinculū · ſ · pene purgato
rie obligationē ſoluit miniſter · id eſt · ſa
cerdos · ſed ſub conditione · ſ · cōmutans
eam in penitentiā temporalē. Qđ ergo
min⁹ ſoluit penitens ante mortem opor
tet vt ſoluat poſtmodū ad purgationē
Nam ⁊ ipſa pena pſens a ſacerdote pe-
nitentib⁹ iniūcta que dicitur ſatiſfactio
non eſt ꝓprie punitio ſ; purgatio. Itaqꝫ
de purgatione venialiū in purgatorio
dicit Greg⁹ in dial' li · iiij · De quibuſdā
leuibus culpis credendus eſt ante iudici-
um eſſe purgatorius ignis · pro eo ꝙ ve-
ritas dicit: Si quis in ſpiritū ſanctū blaſ
phemiā dixerit · non remittet' ei nec in hoc
ſeculo nec ī futuro. Hac enī ſnīa datur
intelligi quaſdam culpas in hoc ſeculo
quaſdam in futuro laxari · hec Gregori⁹
De penitentib⁹ vo qui non explent ſa-
tiſfactionē in hac vita · dicit Ambroſius
in · li · de vnica penitentia. Facilius inue
nias qui ſeruauerit innocentiā qꝫ q con-
gruam egerint penitentiam. Ex quo pa
tet ꝙ pauci penitentes in obitu euolant
ita · ſ · vt per purgatoriū non tranſeant.
Qr enim purgatorium ſit: poteſt etiam
aſtrui ratione ſic: Quidā hic oīno pur
gantur ⁊ hi euolant ſtatim vt moriunt'.
Alij vo nec purgantur hic nec etiā pur-
gari incipiunt · ⁊ hi cū moriunt' in infer-
nū deſcendunt. Quidam autē hic pur-
gari incipiunt ſed non purgantur oīno
ꝓpter vite defectum: neceſſe eſt igitur vt
eant in locum mediū vbi ſuppleatur qđ
hic inceptum eſt ſed imperfectū. In mor
te igitur hominis deo permittente diabo
lus cum igne ac tortorib⁹ ſuis parat⁹ eſt
⁊ in anima purgat ſiquid in ea purgan-
dum eſt. Qr enim illa pena per diabo-
li miſterium infligatur · patet ex verbis
beati Bernardi ſicut inferius dicetur.
Hoc tamē diabol⁹ facit nō ītentiōe pur
gandi ſed potius ledendi · ſm morem ſu-
um atqꝫ nocendi. Si autem nihil eſt in
moriēte purgandū · vt ī beato Martino
qui dixit diabolo: Nihil in me funeſte
reperies · ipſa euaſio ignis declarat boni-
tatē ſui operis · Sicut econtra ignis ille
in eis quos torquet fuiſſe declarat aliqđ
ſordis. Et hoc eſt qđ dicitur ab aplo · j ·
Cor · iij · Dies enī dñi declarabit · ſ · op⁹
vniuſcuiuſqꝫ q̄le ſit. Vocat enī diē dñi
tempus ab hora mortis vſqꝫ ad diem iu
dicij. Nam vita preſens dies hoīs dicit'
in q̄ · ſ · arbitrio ſuo relinquit' · vt qđ vult
vel bonū vel malū operetur. Vnde di-
citur a dño Luc · xix · Et quidem in hac
die tua que ad pacem tibi · ſed ex hora
mortis incipit in eo eſſe dies dñi ſm me-
rita ipſum iudicantis. In igne inquit re
uelabit' · ſ · quid homo fecerit · ⁊ vniuſcu-
iuſqꝫ opus quale ſit ignis ꝓbabit · ſi cu-
ius opus arſerit · id eſt · igni cedere inuen
tum fuerit · detrimentū patietur · ſc; mi-
noris glorie · ſicut glo · dicit: et hoc vel qr
non ſtatim euolabit · vel qr nō oē op⁹ ei⁹
ad gl'iā erit Et ſm hoc intelligit' eē glorie
mioris · i · tardioris vel remiſſioris. Ipſe
tñ ſalu⁹ erit · ſ · merito fundamēti cui ni-
hil ꝑpoſuit Vel ſic pōt intelligi detrimētū
patiet' dū ei pena infliget' · qr pena ipſa
eſt nature ꝯtria · ſic tñ q̄ſi p ignē · qr · ſ · rem
ferēs cremabilē · euadet poſt ignis purga
tionē. Et dic ibi glo · Greg · Pēſandū
eſt ſollicite qđ p ignē fure purgatiōis aſ-
ſerit apl's ſaluari poſſe · nō eos q ſup hoc
fundamētū edificāt ferrū aut es aut plū
bum · i · pctā maiora ⁊ duriora · ⁊ iō inſo-
lubilia · ſ; eos q edificāt lignū fenū ſtipu
lā · id ē · peccata miora ⁊ leuiſſima q̄ ignis
facile ꝯſumit. De q̄b⁹ tñ l; minimis nihil
illic purgationis obtinebit niſi qui hoc ī
hac vita promeruit · hec Glo. De hoc etiā
dicit Aug⁹ ſup pſalmū · xxxvij · Dñe in-
quit ne in ira tua corripias me · ſed in hac
vita purges me · meqꝫ purgatū reddas
talem cui iam emūdatorio igne non ſit
opus ꝓpter illos qui ſalui erūt · ſic tamē
q̄ſi per ignem. Non eo ꝙ ſalui eſſe debēt
ignis ille contemnit'. Grauior tamen eſt

q̄ꝫ quicquid homo ī hac vita pati poteſt
hec Aug⁹. Pro varietate tamen pur/
gandoꝝ quidam grauius ⁊ quidā miti/
us ſentiunt ignem illū· ſicut etiam dicit
Greg⁹. in dial. de igne gehēnali· ꝙ vnus
quidem eſt· ſed non oēs vno modo cru/
ciat peccatores. Naꝫ vniuſcuiuſqꝫ q̄ꝫtū
exigit culpa· tantum ſentitur in pęna.
¶ Agit autem in animam ignis vtiqꝫ
dupliciter. Vno ſcilicꝫ modo per intui/
tum eius· ſicut dicit Greg⁹. ꝙ in eo ipſi
ardent ꝙ ſe ardentes vident. Alio mo/
do per adherentiā· Adherēt enī aię non
ita vt ex igne ⁊ anima fit vnū ſicut ex cor
pore ⁊ anima vnū efficitur · ſed natura re/
manente diuerſa ⁊ diuiſa vnū alteri mi/
ro ⁊ ſingulari modo coniūgitur. Et con
tinet ignis ille totum ſpiritū vndiqꝫ do/
lentem· ſicut ignis materialis totuꝫ ferꝝ
vndiqꝫ candens. Vnde Greg⁹. Si ani
ma inquit teneri poteſt a corpore · cur nō
puniri poſſit ⁊ a corpore? Sed fortaſſis
obijciet aliquis ꝙ omnis actio fit per cō
tactuꝫ· ⁊ non eſt contactus ſimplicis ad
compoſitum. Similit̄ cū oīs paſſio ſit p
contrarietatē· nulla contrarietas eſt ſpi/
ritualiū diſpoſitionū ad rem corpalem.
vnde nec ignis corporeus videtur in ani
maꝫ agere· nec ab ipſo anima pati poſſe
Cui nos rn̄demus· ꝙ anima quidē agit
in corpus · non per contactuꝫ ſed per col
ligantiā quā habent in alterutrū· qua ⁊
corpus ab anima mouet̄ aut vegetatur
⁊ anima etiam a corpore patitur· ḃm illḋ
Sap. ix. Corpus qḋ corrumpit̄ aggra/
uat animaꝫ · ⁊ deprimit t̄rena inhabita/
tio ſenſum multa cogitantē· Sic ⁊ ignis
purgatorius quandā habet colligantiā
ad aīaꝫ ḃm quā anima patitur ab ipſo·
quā non habet ignis iſte terren⁹ q̄ quar/
to deputatur elemēto. Ad hoc enī crea/
tus eſt ignis ille ſpecialit̄ qui eſt in pur/
gatorio vt aīas purget cruciando. Eſt
etiam contrarietas quędam inter igneꝫ
illum ⁊ peccatricē animā inquantū in ea
ſunt reliquię peccatoꝝ quas apl's vocat
linū fenū ſtipulam. Omis enim creatura
quandā compoſitionē habet cum pecca/
to· cuius non eſt ſimul in natura· vnde ra/
tione illius oppoſitiōis pugnabit totus
orbis contra inſenſatos· vt legit̄ Sap.
v. Ipſaqꝫ peccata ſunt materia illi⁹ ignis
inuiſibilis· ſicut rubigo ferri vel argenti
materia ſit ignis hui⁹ viſibilis. Vnde pec/
cati rubigine ꝯſumpta · id ē· peccati ma
cula · ceſſat ignis ab aīa· ḃm illud Pro
uerb. xxv. Aufer rubiginem de argento
⁊ egredietur vas puriſſimū. ¶ Deniqꝫ
non iō pęna illa purgatoria ignis vo/
cabulo appellatur quia ſolo ignis elemē
to illic animę cruciant̄· ſed ignis nomīe
ḃm Aug. pęna quęlibet ḡuiſſima deſig
tur· eo ꝙ ab igne ꝓpter vim eius actiuaꝫ
cuncta etiam elemēta patiunt̄. Vn̄ cer/
tum eſt etiam ex dictis ſanctoꝝ in pęna
gehennali ad reproborum afflictionem
oīa elemēta cōcurrere · ⁊ nihilomin⁹ ad
ſanctoꝝ glorificationē immutata eoꝝ q̄/
litate· ḃm illud Sap. xvi. Creatura tibi
factori deſeruiens exardeſcit in tormētū
aduerſus iniuſtos· ⁊ lenior fit ad bn̄faci/
endum pro his qui in te confidūt. De pę/
na quoqꝫ purgatoria dicit btūs Bern/
ardus in ſermone de negociatione ſctā.
Eſt regio quędam expiatiōis· vbi· ſ· aię
corpib⁹ exutę cruciant̄ ad temp⁹ vel ca/
lore ignis vel rigore frigoris vel alic⁹ gra
uitate doloris. Ibi pius pr̄ filios glificā/
dos in manu temptatoris relinq̄t · nō ad
occiſionē ſed ad purgationē· hęc ille Ex
quibus verbis notat̄· ⁊ ꝙ in purgatorio
demones aīas cruciant· ⁊ ꝙ ibidem aię
non in igne ſolo ſed varijs ſuppliciorum
generib⁹ affligunt̄ Etiaꝫ vt dic̄ Hugo
vnde ſup. Poterat de⁹ ⁊ ſine materia/
libus elementis aīab⁹ cruciandis ſenſuꝫ
doloris dare· ſꝫ dignū eſt vt in eis puniā
tur in quib⁹ peccauere. ¶ Illos etiam
equos ſuper quos aliquādo defunctoꝝ
animę ſiue damnatę ſiue in pęna purga
toria conſtitutę videntur equitate· di/
cit Helinandus eſſe demones in equos

tranſfformantes ſe·quorum ſeſſores ſunt
anime miſere peccatis onerate tanq̄ ar-
mis quibuſdam et clypeis onuſte· ſed
reuera ꝓprijs ſceleribꝫ in formis talibus
onuſtate·iuxta illō ꝓphetticū: Deſcēdūt
in infernū cum armis ſuis·id eſt·cū mē-
bris ſuis que fecerunt arma iniq̄tatꝫ·pec-
cata·nolentes ea facere arma iuſticie dei
Certum eſt inquit equū eſſe aīal ſupbū
7 contumax·cōtentionis· 7 belli cupidū
feruentem ad coitum 7 in libidine ꝑpo-
tentem. Demones igitur in equos trāſ-
formati ſignāt ſeſſores ſuos ſe hmōi ſce-
leribus oblectaſſe. Talis equus erat ille
quē monſtrauit carbonarius comiti mu
uernēſi. Erat enī carbonari⁹ iſte vir pau
per in ſeculo ſed diues in deo religioſus
7 timens deū·ob quod etiam familiaris
erat prefato comiti. Hic dum nocte q̄-
dam vigilaret 7 cuſtodiret foſſam ſuam
carbonificā acriter incenſam: Ecce que-
dam femina nuda currens apparuit et
poſt eam eques quidam equo nigro in-
ſidens euaginato gladio velociter equi-
tans vt fugientem apprehēderet mulierē
Que dum fugiens foſſam circūiret com
prehēſa ē ab eo 7 perfoſſa gladio·7 ſtati
quaſi mortua cecidit·quā ille in ignē ꝓ-
iecit 7 exuſtā rurſum extraxit 7 āte ſe ſū
per equū poſuit 7 abijt. Hec autē viſio
pluribus noctibus ſibi oſtenſa eſt. Cū
ergo die quadam de hac re tam frequē-
ti nimis anxi⁹ cogitaret· ſic cogitabūd⁹
7 triſtis comiti obuiauit· Miratus co-
mes·ſecreto cauſam triſtitie requiſiuit·
Ait ille: hec 7 hec totiens vidi 7 vtinam
vidiſſetis. Certe inquit comes ego tecū
vadam·7 videbo viſionē hanc magnā
Igitur comes confeſſus oīa peccata ſua
mutauit habitum 7 aſſumit ſecum car-
bonariū·abijtq̄ cū eo ſolus in ſiluam.
Et cum vigilaret circa mediam noctem
audiuit quēdā buccinantē fortiter·7 ſi-
gnauit ſe per totū· 7 ecce miſera mulier
illa accurrens nuda ſicut prius cepit foſ-
ſam fugiens circūire·quā eques ille inſe-
quēs 7 comprehēdens gladio peremit·7
in ignem proiecit 7 iterum reſumpſit· q̄
ſuper equū ante ſe poſita cum fugere vel
let·comes adiurauit eum in noīe dn̄i vt
ſtaret 7 diceret ei quis eſſet·7 cur hoc face
ret· Tūc ille ſubſiſtens ait: Ego ſum ve-
ſter ille miles·7 hec eſt illa nobilis muli-
er vxor illius militis quē pro amore meo
interfecit vt licentius 7 frequentius meo
concubitu frueretur. Et in hoc peccato
ambo mortui ſum⁹·niſi q heu ſero in ip-
ſa morte penituim⁹. Nunc autem tale
tormētum patitur q ſingulis noctibus
a me interficitur 7 comburitur·tantū enī
dolorem patitur in ictu gladij quo eam
ferio·q̄ntū null⁹ vnq̄ in morte ſua paſ-
ſus eſt·7 multo maiorē in combuſtione.
Ad hec comes: Quis eſt equus ille ſup
quem ſedes·diabolus inquit quidam ē
qui me ieffabili vexatiōe torquet· Poſ-
ſet ne vobis ait aliquis ſuccurrere: poſſet
inquit ſi vos faceretis in cunctis congre-
gationibꝫ que vobis ſubiecte ſunt orari
pro nobis 7 a preſbyteris celebrari miſ-
ſas 7 a clericis decantari. Talis eti-
am erat equus ſuper quem aſcendit inf-
lix ille maſticonēſis· de quo refert Pe-
trus abbas cluniacenſis in·li·miraculo-
rum·q cum quadam die ſolenni maſti-
cone in ꝓprio palatio reſideret·mult̄ mi
litibus diuerſi ordinis conſtipatus·repē-
te ignotus homo equo inſidens per oſti-
um palatij ingreſſus cunctis videntibus
7 mirantibus vſq̄ ad ipſum peruenit di
cens ſe velle colloqui ei·imperans vt ſurge
ret 7 ſequeret̄. Qui inuiſibili potētie nō
valens reſiſtere ſurrexit 7 vſq̄ ad oſtiū
domus proceſſit vbi equū paratum īue-
nit quem iuſſus ſtatim aſcendit· cui⁹ ha
benas ille accipiens qui ꝓpter illum ve-
nerat velociſſimo curſu per aerem cunct̄
videntibus ferre cepit. Ille autem miſe-
rabiliter clamās·ſuccurrite ciues ſuccurri-
te: totā ciuitatē cōmouit. Dēs āt eū cur
rētem ꝑ aera ꝯſpexerūt q̄diu natali oclo
rū acie potuerūt·ſicq̄ tādē ſbtract̄ viſibꝫ

hoīum factus eſt ętern⁹ ſocius demonū

¶ De hoc quoqꝫ mihi certiſſimū ꝫ referebat exemplū patruus me⁹ Clebandus Henrici quondā remenſis archiepiſcopi cubicularius. Dñs inquit me⁹ archiepiſcopus mittebat me apud acrebatum. Dum autem circa meridiem apud qddam nem⁹ appropinqſſem⁹ ego ꝛ famulus meus qui me pręcedebat celerius equitanſ vt mihi pręparet hoſpitiū · audiuit ille tumultū magnū in nemore qſi multiplices ꝛ varios equoꝝ fremit⁹ · armorum ſonitus · ꝛ velut voces multitudinis impetu prorumpētiū in bellum · Expauefactus ergo ipſe ꝛ equus eius cōtinuo regreſſus eſt ad me · a quo cū quęrerē q̄re reuerteret: Rn̄dit: Equ⁹ nec fuſte nec calcaribuſ cogi poteſt vt procedat. Ego etiam ipſe territ⁹ ſum vt oīno pcedē nō audeam · mira enī vidi ꝛ audiui. Nem⁹ iſtud defunctoꝝ aīabus ꝛ demōib⁹ plenū eſt. Audiui aūt illos clamare ꝛ dicere: Ite ite iam habem⁹ ppoſitū d Area· in primo habebim⁹ archiepiſcopū remēſem. Ad qd ego rn̄di · ſignū crucis noſtrꝭ frontibus imprimam⁹ ꝛ ſecuri pcedamus Cū ergo pceſſiſſem ꝛ ad nemus perueniſſem · iam vmbrę pceſſerant · ꝛ tamen voces quaſdā confuſas audiui ꝛ fragores armorum ꝛ equoꝝ fremit⁹ · ſed nec vmbras videre nec voces intelligere potui. Cum autem rediſſem⁹ iam archiepiſcopum inuenim⁹ in extremis · nec poſt has voces diebus qndecim ſuperuixit. Vnde cōuincit eum ab illis ſpiritib⁹ raptū a quibus auditum fuerat rapiendū · hęc Helinandus.

¶ De ſuffragiis eccleſię quę impenduntur mortuis. Cap. IX

DE illis aūt ſolis aīabus quę ſūt in purgatorio certū habet ecclia qꝫ eis pſint viuentiū ſuffragia. Nam de illis qui iam beata requie fruunt certum eſt qꝫ nō indigēt noſtris ſubuentionib⁹ · q̄n potius eoꝝ nos ſuffragiis indigem⁹. Unde Aug⁹ d verbis apli ſuper eplam ad Hebręos. Iniuria eſt inquit in ecclia pro martyre orare · cuius nos debem⁹ orōnib⁹ cōmēdare De damnatiſ vero duplex eſt opinio · et vtraqꝫ innitit Aug · verb̄ i enchiridion dicentis: Non eſt negandū aīas defunctorum pietate viuentiū reuelari · cum p illis in ecclia vel elemoſynę fiunt vel ſacrificium offertur mediatori. Sed hęc illiſ tm̄modo proſunt qui cum hic viuerent vt hęc ſibi poſtea pdeſſe poſſent meruerunt. Eſt enī quidā viuendi modus nec tam bonus vt non requirat iſta p⁹ mortem · nec tam malus vt ei nō proſint iſta poſt mortē. Eſt āt ī bono talis vt iſta nō requirat · ꝛ eſt rurſus ī malo talis vt nec his cum hęc vita tranſierit adiuuari valeat. Quo circa meritū oē compat in vita pſenti · quo poſt illaꝫ poſſit quiſpiam grauari vel releuari. Sic enī ſaluatur et illa ſententia apli: Oēs inquit aſtabim⁹ ante tribunal Chriſti vt referat vn⁹ qſqꝫ ſm ea quę per corpus geſſit bona vel mala. Siquidē hoc etiam ſibi meritū ꝫ qſqꝫ compauit dum viueret in corpore · vt ei poſſent iſta pdeſſe. Cum ergo ſacrificia vel altaris vel elemoſynarū quarūcūqꝫ pro valde bonis offerunt ſunt gratiarū actiones · pro nō valde malis ppitiationes. Si autem pro valde malis etiam ſi nulla ſint adiuuamēta mortuoꝝ · ſūt tamen qualeſcūqꝫ ꝯſolationes viuoꝝ · quibus ꝯo proſunt vel ad hoc pſūt vt ſit plena remiſſio · vel certe vt tolerabilior ſit ipſa dānatio · hęc Aug⁹. Idem de verb apli. Orōnib⁹ inquit eccleſię ſanctę atqꝫ ſacrificio ſalutari elemoſynis quę p illiſ offerunt · non eſt dubiū mortuos adiuuari: vt cum eis a dño miſcordius agatur qꝫ eorum peccata meruerūt. Hoc n. a patribus traditū ꝫ tota obſeruat eccleſia vt pro his qui ī coīone ſacri corporis ꝛ ſanguinis defuncti ſunt cū ad ipſum ſacrificiū loco ſuo cōmemorant oretur ac pro illis etiam id offerri cōmemoret. Nec tū mortuis noua merita compant

cum ſui pro eis aliquid boni operantur
ſed eoꝝ ꝑcedentib⁹ iſta conſequētia red-
duntur. nam iſtam quiſq; vitam finiens
habere poſt eã non poterit niſi qḋ in ea
meruerit. hec Aug⁹. Ex quibus patet q̄-
bus ⁊ qualiter ꝓſunt illa que pro defun
ctis frequentat eccleſia. nam mediocrit̄
malis ſuffragant̄ ad pene mitigationē
mediocriter bonis ad plenã abſolutio-
nem. Quia ĩo dictū eſt vt tolerabilior
ſit ipſa damnatio. Et ſup illud. ij. Cor.
v. Omēs aſtabim⁹ ante tribunal chriſti ⁊c
dicit Aug⁹. ꝙ eccl'ia orat pro baptiçatis
oībus. Dicunt quidã ꝙ eccleſie ſuffra-
gia ꝓſunt etiam damnatis fidelibus. ⁊ hi
valde malos quibus non ꝓſunt dicunt
illos qui fidem nō habuerūt. mediocrit̄
aūt malos vocant fideles damnatos q̄
licȝ non meruerint aliquã relaxationeȝ
ſimplicit̄. meruerūt tñ illã vt dicūt ſi ꝓ
eis ab eccleſia fieret. Itaq; dicunt eis ꝓ-
deſſe ad mitigationē pene. non tamē oī
modam ſed vltra terminū a deo conſti-
tutum illam mitigari nō poſſe. Dixit tñ
prepoſitiu⁹ ꝙ tota pena infernalis poſſet
per iſta ſuſpendi vſq; ad diem iudicij.
Dicunt etiam illis ꝓdeſſe per modū ſuſ-
tentationis. quia fideles damnati etiaȝ
ſi per hoc illorum pena nō minuat̄. tamē
per hoc ad ſuſtinēdum penam fortiores
efficiunt̄. Sicut ille qui opatur in erga-
ſtulo cum ei datur aliquid ad comeden
dum vel bibendū per hoc recreatus forti
or efficitur ad onus laboris ſuſtinenduȝ
Mediocriter autē bonos vocant illos
qui ſunt in purgatorio q̄bus ꝓdeſt ſim-
pliciter eccleſie ſuffragatio. Scḋm illḋ
etiam poteſt dici corpus Chriſti eſſe tri-
forme tm̄ ⁊ non quadriforme. Nã fide-
les damnati ſunt etiaȝ membra mortua
⁊ preſciſa. ideoq; non ſunt pars corporiſ
myſtici. Quia tamen aliquãdo fuerūt
pars illius. valent eis ſuffragia corporis
hmōi. ſ. eccleſie. non ad viuificationē ſ;
ad pene mitigationeȝ. Itaq; pars cor-
poris Chriſti eſt in celo. pars in purgato
rio. ⁊ pars in mundo. Dicant auteȝ qui
dam ꝙ illud qḋ tollitur per ſuffragia de
pena inferni improportionabile ē reſiduo:
ideoq; nunq̄ poteſt tota minui vel tolli
Alij ĩo concedunt vt dictum eſt ꝙ po-
teſt ad tempus tolli. ſ. vſq; ad dieȝ iudi-
cij. Alij quoq; dicunt ꝙ tanta tollit̄ in
ꝓportione. non tanta in quãtitate. ſicq;
ſemper neceſſe eſt aliq̄d remanere. Sciē-
dū tñ ꝙ pena eoꝝ ſubſtãtial'. id eſt. ver-
mis conſcientie non poteſt minui ſed ac-
cidentalis. ſ. exterior ad temp⁹ ſḋm illos
ſuſpendi poteſt vel minui. Hec aūt opi-
nio non eſt contra fidem licet videat̄ eē
contra veritatē. Nam ſi ꝓdeſſent eccle-
ſie ſuffragia damnatis ad pene mitigati-
oneȝ. multo magis ⁊ glificatis qui ſūt mē
bra viua eiuſdem corpis ad ipſius glo-
rie intentionē. Dicit ergo Aug⁹ ꝙ mem
bro prorſus mortuo non pōt a capite ꝓ-
pinari ſenſus. dicit etiã ꝙ mēbꝝ preſci-
ſum nō ſequit̄ ſpūs. Vñ cū illi ſint mē-
bra penit⁹ mortua. videtur ꝙ nec ſenſus
nec cibus nec eccleſie opa vitalia poſſint
eis prodeſſe. Preterea dicit idē Aug⁹
in li. de ṽbis dñi. Qui ſine fide ꝑ dile-
ctionē opante ⁊ eius ſacramētis de corpe
exierūt. fruſtra illis a ſuis impendunt̄ offi-
cia pietatis. cui⁹ dū h' eſſent pignere ca-
ruerūt. non ſibi theſauriçantes mĩaȝ ſed
iram. Ad ideȝ facit qḋ idē in. li. xxi. de ci
ui. dei dicit. Cauſa q̄ fit vt nunc eccleſia
non orat pro mal' angelis eadē eſt cauſa
qua fiet vt in extremo iudicio q̄uis pfe
cta charitate non oret pro hoīb⁹ eterno
igne cruciandis. Nūc aūt ꝓpterea ꝓ eis
orat quos in genere hūano habet inimi-
cos. quia tempus eſt penitentie fructuo-
ſe. Nam ſi de aliquib⁹ certum eſſet ꝙ ꝑ-
deſtinati eſſent in ignem eternū ire cum
diabolo. tam pro eis non oraret eccleſia
q̄ nec pro ipſo. hec Aug⁹. Igitur
alia eſt opinio ꝓbabilior. eorum. ſ. q̄ di-
cunt eccleſie ſuffragia nullis ꝓdeſſe dã-
natis. Et hi vocant valde malos om-
nes dãnatos. mediocriter autem malos
dicunt illos qui in nō impleta peniten-
tia ſibi adiuncta pro mortalibus que

cõmiſerũt · vel cũ groſſis venialibꝫ ĩ cha-
ritate decedũt. Talibꝫ enĩ ſuffragia pro-
ſunt vt tolerabilior ſit eoꝝ dãnatio · id ẽ
punitio. Porro mediocrit᷑ bonos vocãt
illos q̃ pauca ⁊ leuia venialia ſecũ ferunt
⁊ nulla mortalia cõmiſerũt · vel iniũctaꝫ
ſibi pꝫnitentiã totaliter expleuerũt · ⁊ ta-
libus ſuffragia ꝓſũt vt plena ſit remiſſio
eoꝝ · i · vt ſtatim plenã aſſequent᷑ relaxati-
onẽ ſupplicioꝝ. Sꝫ fortaſſis obijciet q̇s
cõtra id qđ dictũ eſt de dãnatis: Legit᷑
enĩ . ij . Mach . xij . ꝙ Judas ⁊ ſui cum ve-
niſſẽt vt corpa ꝓſtratoꝝ tollerẽt ac ſepe-
lirent inuenerũt ſub tunicis interfectoꝝ de
donarijs idoloꝝ quę apud iãniã fuerãt ·
a quibꝫ lex ꝓhibet iudęos. Omnibꝫ ergo
manifeſtũ factũ ẽ ob hãc cãm eos corru-
iſſe. Oẽs itaqꝫ benedixerũt iuſtũ iudiciũ
dñi · q̇ occulta fecerat manifeſta · atqꝫ ita
ad p̃ces cõuerſi rogauerũt vt delictũ tra-
deret᷑ obliuioni. Deinde Judas ꝓ eiſdẽ
collatione facta duodecĩ dragmas argẽ
ti miſit hieroſolymã offerre ꝓ peccatꝭ ⁊c.
Ex quo videt᷑ innui ꝙ ꝓ damnatis debe
at orari ⁊ ſacrificiũ offerri. Sꝫ ꝓſumitur
ꝙ ſub ipſo gladio pꝫnituerint aliq̇ · qđ
attendẽs Judas · ⁊ forte ꝑ ſpũm cogno-
ſcens fecit ꝓ eis orari. Vñ ⁊ poſtea dicit᷑
ibidẽ. Et q2 cõſiderabat ꝙ hi qui cũ pi-
etate dormitionẽ acceperant optimã ha-
berent repoſitã gratiã. Dicit aũt Aug⁹.
vbi ſupra · ꝙ eccl'ia ꝓ omnibꝫ illis orat de
quibus eſt incerta. Qꝫ autẽ dĩ in miſſa ꝓ
defunctis: Libera aĩas eoꝝ de manu in-
ferni · ⁊ de ꝓfundo lacu · ⁊ de ore leonis · et
de faucibꝫ tartari · per hęc oĩa intelligun-
tur diuerſę pꝫnę purgatorij · a quibus ec
cleſia petit animas liberari. Vel ſi de pꝫ-
nis inferni accipiat᷑ · tunc nõ oratio ſꝫ gra
tiarũ actio eſſe dicit᷑ ſub hoc ſenſu: Gra-
tias ago tibi ꝙ eas de talibus liberaſti.
Sic enĩ et cũ eccleſia celebrat ꝓ puul' in
albis defunctis · nõ dicit᷑ eſſe petitio · ſed
gratiarũ actio. Sic orauit dñs ꝓ Laça-
ro dicens Joh . xj . Pe⁹ gratias ago tibi
qm̃ audiſti me. Deniqꝫ q̇cq̇d dicãt apo-
criphę de ſtatu dãnatoꝝ · licet puniãtur
citra meritũ · dicũt eos catholici doctores
nullum penitus aliquo tp̃e vel caſu reci
pere ſolatiũ. Vñ intelligim⁹ Eſaiã . xiiij
hyperbolice loq̇ · vbi ad exaggerandam
confuſionẽ ac pꝫnaꝫ Nabuchodonoſor
de ipſo dicit ſub typo luciferi: Infernus
ſubter te cõturbatus eſt · i · cõmot⁹ · nõ ti-
more ſed gaudio · in occurſum aduentus
tui ſuſcitauit tibi gigãtes · i · terrenos p̃n-
cipes · vt in deriſionẽ ⁊ contemptum oc-
currerẽt tibi quos dũ viueres cõpreſſiſti ·
Vñ ſubiungit᷑. Omnes principes terrę
ſurrexerũt de ſolijs ſuis · i · de pꝫnaꝝ locis
conſolationẽ habẽtes ſcꝫ in pꝫnis tuis ·
vel mirãtes tanti p̃ncipis pꝫnã · cui⁹ pri
us mirabantur potẽtiam. Sic ergo loq̇t᷑
per hyperbolẽ et etiã per ſarcaiſinos · id ẽ
hoſtilẽ irriſionẽ. Qđqꝫ dicit ibi Hiero⁹
ſolatium eſſe maloꝝ cum viderint inimi-
cos ſibi eſſe ſocios pꝫnaꝝ · intelligendũ
eſt · vbi poteſt eſſe ſolatiũ · at ĩ inferno nõ
dicimus eſſe locũ ſolatij · ſed puri ſuppli-
cij. Hiero⁹ autẽ iuxta litterã ibi exponit
verba Eſaię · quę vt dictũ eſt accipiũtur
hyperbolice. Poſſunt etiã intelligi om-
nia huiuſmõi per hypotheſim · hoc modo
Si lętari poſſent in inferno · lętarentur
vtiqꝫ in aduẽtu tuo. ❡ Dm̃ igit᷑ de his
ſolis vt dictũ eſt qui ſunt in purgatorio
certũ habet eccleſia ꝙ eis ꝓſint viuentiũ
ſuffragia · ad illos vt dicit beatus Bern̄ ·
nobis tranſcundnm eſt ꝑ cõpaſſionem ·
quibus iuncti ſumus per humanitatem.
Surgã inquit illis in adiutoriũ interpel-
lando pro eis · ieiunijs · orationibus · et ſa
crificio ſingulari. Huiuſmodi · n · officijs
poteſt eoꝝ pꝫnitẽtia reſecari · pꝫna finiri ·
❡ Trib⁹ autẽ pręcipue cauſis ſuffragari
debem⁹ eis · et maxime noſtris. Primo
ſcꝫ ꝓpter amiciciã priſtinã · quia tenemur
amicis reddere gratiã · ſicut dicit᷑ Eccl.
xxx. Alioquin ſi amico etiã defuncto g̃-
tia non impeditur · non fuit amicicia vera
quę nec morte rumpitur · ſm̃ illud Cañ.
vlt. Fortis eſt vt mors dilectio. Si enim
vt mors dilectio fortꝭ eſt · vtiqꝫ morte ſe-
parari nõ poteſt. Secunda cauſa eſt

quia et nos in eo℞ ſtatu futuri ſumus· et tunc aliorum ſuffragijs ſimiliter indigebimus· ſm qđ dicit mortuus ad viuum· ſic enim erit ⁊ tuū· ſcʒ iudicium. Nam vt dictuʒ eſt ſupra· mortis iudiciū· cōe eſt omnium. Mors enī iudex eſt· cuius iudicio ſubijciuntur omnes etiā reges et imperatores. Habetq́ʒ pro tribunali feretrū· aſſeſſores autē ſex· de quib⁹ dicitur Ezech. ix. Vnuſquiſq́ʒ vas interitus habebat in manu ſua· Executores aūt ſententie ſue habet parētes ⁊ amicos q̄ntum ad mundanam poſſeſſionē· vermes ac putredinem q̄ntum ad carnē· demones q̄ntū ad animā. Unde dicitur Eccl. x. Cum enī moritur homo hereditabit ſerpentes ⁊ beſtias et vermes. Serpētes· id eſt· demones callidos ac venenatos q̄ntum ad aīam· Beſtias quaſi vaſtias· ſ· amicos carnales omnia vaſtātes q̄ntū ad poſſeſſionē vermes autē q̄ntū ad carnē. Iudex iſte trinam citationē ſm iuris formā ſolet facere· prima eſt egritudo· ſecunda corporiſ defectio· tertia vero pemptoria eſt· quā non per nunciū facit· ſed ipſamet venit· Pro trib⁹ tamē vnam facit quandoq́ʒ· quādo ſcʒ iudex ſummus ſub q̄ mors eſt iudex delegatus ex aliqua cauſa vult feſtinare. Nam electos ſuos q̄nq́ʒ citius euocat ne cadant· malos etiā ne peccata peccatis addant. De primo dicitur Sap. iiij. Iuſtus ſi morte p̄occupatus fuerit in refrigerio erit ⁊c. De ſecundo dicitur in pſalmo: Viri ſanguinū ⁊ doloſi nō dimidiabunt dies ſuos. Pauci ꝟo vel nulli adulti creduntur ſic purgati decedere vt non ſecum ferant aliquid cremabile; Et nos igitur eis impendam⁹ nunc· qđ tunc nobis impendi volumus· ſm illud Eccl. xx. Intellige que ſunt proximi tui ex teipſo. Et illud Job. v. Viſitans ſpēm tuā non peccabis. Hinc etiā dicitur a domino Math. vij. Omnia quecunq́ʒ vultis vt faciāt vobis homines· eadē ⁊ vos facite illis. Tertia cauſa eſt quia ipſa eoruʒ cauſa per ſe miſerabilis eſt. Nam quilibet eo℞ q̄ntumcūq́ʒ fuerit in hac vita diues· modo tamē eſt paup̄· ſm illud Job xxvij. Diues cum dormierit nihil ſecum afferet· aperiet oculos ſuos ⁊ nihil īueniet. Ita deniq́ʒ per mortē depauperatur· q etiā obolo indiget vt p eo paupi erogetur· Siṁr q̄ntūcūq́ʒ fuerit potens· modo ē infirmus· nec ſe nec aliū iuuare valēs· qꝛ nō eſt ibi locus merendi. Item q̄ntūcūq́ʒ fuerit ſenex vel facundus· modo eſt infans· quia nec pro ſe fari valet· ⁊ vberib⁹ nr̄is indiget· id eſt· eccleſie ſuffragijs· quibus nutriatur ⁊ ſuſtentetur. Quot enī pſalmi pro illis dicuntur in veſperis· quot lectiones ac reſponſoria in vigilijs· quot miſſe pro eis celebrantur· quot elemoſyne p eis erogantur quot orationes p eis ad deum vel ſanctos diriguntur· quaſi tot eis fercula inferuntur· ⁊ apponuntur. Vnde qui hec ſubtrahūt eis crudeliter ſubtrahunt vbera paruulis. Et hoc plurimum legatarij faciunt· qui cum iuxta defunctorum ordinationē deberēt capellas conſtruere· vel legata diſtribuere· differunt· vel laboreʒ ex pigricia vel negligentia recuſantes· vel qđ deterius eſt vel ardentibus in purgatorio bona eorū ī proprias vtilitates interim conuertentes. Imitantur crudelitatē Herodis emuli Chriſti q̄ paruulos fecit occidi. Et ꝟe maius peccatū videtur· fraudare defūctos q̄ʒ infirmos et pauperes viuos· qm̄ illi q̄dem petere poſſunt debitum ⁊ conqueri· non autem iſti· ⁊ ideo miſerabilior eſt eorum cauſa· preterea damnoſior eſt debite ſubuentionis dilatio circa defunctos· q̄ʒ circa viuos. Quia viuenti q̄ncunq́ʒ impendatur nunq̄ʒ perit ex toto· ſʒ defuncto perit quādoq́ʒ· ſcʒ quādo iam euaſit de purgatorio. Hodie ſiquidem aliquiſ eſt in purgatorio qui cras fortaſſe non erit· et ex tunc ſuffragio non indigebit· et ideo bonorum ſuo℞ erogatio dilata iaʒ ei non proderit. In geſtis ſancti Odilonis cluniacenſis· que ſcripſit Petrus damianus narratur· q religioſus q̄dam a hieroſolymis rediens· in Sicilia recluſi cuiuſdam humanitate recreatus didicit ab eo inter cetera q ī illa vicinia eſſent

loca eructantia flammaꝝ incendia · quę loca vocantur ab incolis ollę vulcani · i quibus animę diuerſa luunt pro qualitate meritorum ſupplicia ad hęc exequenda deputatis ibi demonibus · quorū ſe crebro voces iras et terrores · ſępe etiam vlulatus audiſſe dicebant plangentium ꝙ animę damnatoꝝ eriperentur de manibus eorum per elemoſynas et preces fidelium . Et hoc maxime per orationes cluniacenſium indefeſſe pro defunctorū requie orantiū . Hoc ꝑ illū albas Odilo comperit · ac per oīa monaſteria ſibi ſubiecta cōſtituit · vt ſicͣ primo die nouēbris feſtiuitas omnium ſanctoꝝ agitur · ita in craſtinum omniū memoria ī Chriſto qeſcētium celebretur. Et hic ritus ad multas eccleſias tranſijt · ſicqꝫ fidelium defūctorum memoriā ſolennizari fecit . Hęc autē narratio ſupradictę ſentētię de purgatorio atteſtatur · videlicet ꝙ illic a demonibus animę cruciantur · ⁊ ille quidē ignis frequenter infernalis · vel etiā infernus appellatur. Quin etiā eiuſdē naturę vtrūqꝫ ignem exiſtimo · ⁊ quo aīę cruciantur in inferno · ⁊ quo in purgatorio · niſi ꝙ ille quidē perpetuus · iſte autem eſt tranſitorius. Hinc et Turpinus in hiſtoria Karoli magni refert ꝙ dum idē Karolus in hiſpaniam contra Argolandū ſe ꝑpararet · et apud Baionā exercit⁹ ei⁹ hoſpitatus eſſet : quidam miles Romaticus nomine ęgrotus ⁊ morti proximus accepta pęnitentia ⁊ eucariſtia cuidam conſanguineo ſuo precepit vt equū quē habebat venderet et precium clericis egenis daret. Quo mortuo ipſe conſanguineus equū centum ſolidis vendidit · ⁊ ꝑcium cibis ac potibus ⁊ veſtibus velociter expendit. Tranſactis autē triginta diebus apparuit ei mortuus nocte in extaſi dicens: Qm̄ res meas ꝓ redemptiōe aīę meę in elemoſyna tibi ad dandū cōmendaui: ſcias deum omnia crimina mea mihi dimiſiſſe · ſ; quia iniuſte elemoſynā meam tenuiſti · ſcias me per triginta dies in pęnis tartareis fuiſſe · te autem in eodem loco infernali vnde egreſſus ſum die craſtina ponendum · ⁊ me in paradiſo futuꝝ Quibus dictis diſparuit: Tremefactus ille euigilauit et cum eadem die narraret ſocijs ſomniū ſuū · ſubito fact⁹ ē clamor in aere velut leonū · lupoꝝ · et vrſorū . Et ecce ille ſubito raptus eſt a demonib⁹ in locū diuino iudicio ſibi deſtinatū. Quęſitus a ſocijs vix duodecima die ſup q̄ndam montē altiſſimū mortuus iacens toto corpore colliſo inuent⁹ eſt. Qui mons quattuor dietis diſtabat a loco in quo raptus fuerat. Ibi demones eū ꝓiecerāt tribus leucis in altum ſupra mare · hęc Turpinus . Hęc ergo deſignari poſſunt per tres pueros miſſos in fornace babylonis ꝓpter tria peccata · ſ · cogitationis · locutionis · et operis : Cum quibus angelus domini deſcendit · i · ſacerdos quem Malachias angelum domini vocat · eis condeſcendit · ſcꝫ pro eis orando vel celebrando · et mediū fornacis quaſi ventuꝫ roris flantē facit · quia vox domini · id eſt virtus orationis flammā ignis illius intercidit. Sic igitur a peccatis cū quibus deceſſerūt abſoluunt̄ duob⁹ modis · ſ · pęnis atqꝫ ſuffragijs . Vn̄ Beda ſup parabolas: Licet inquit vt ſcriptū eſt mortuo hoīe impio nulla ſit vltra venię ſpes · ſunt tamē qui de peccatis leuioribus cuꝫ quibus defuncti ſunt abſolui poſſunt · vl' pęnis caſtigati vel ſuoꝝ precibus vel elemoſynis ac miſſarū celebrationibus releuati · ſed hoc an̄ iudiciū. Qui ẏo poſtea ſe liberandos putant fallūtur · ⁊ forſitan ad illos pertinet qđ ſequit̄ · Expectatio ſollicitoꝝ ꝑibit · hęc ille.

De animab⁹ in ſinu Abrahę collocatis. · Cap. · X.

Ab hac vero pęna poſt purgationē animę ad requieꝫ tranſeūt · ⁊ etiam ille quę in hoc mundo vel innocenter vixerunt · vel a delictis omnino per pęnitentiam purgatę deceſſerunt. Sicqꝫ corporibus erutę poſt

labores ⁊ erumnas·quas in mundo ſuſti
nuerunt in loco ſecreto voluptatis fęli/
ter quieſcunt. Juxta illud Apocal.xiiij.
Amodo iam dicit ſpūs vt requieſcant a
laboribus ſuis ⁊c. Qui ſcꝫ locus dicitur
ſinus ꝓpter ſecretū Abrahę ꝓpter antiquū
promiſſum. De quo dicit̄ Geñ.xv. Sic
erit ſemen tuū ſicut ſtellę celi·ſ·luminoſū
Unde ⁊ apoſtolus.j.Corī.xv. loquens
de gloria ſanctorū dicit. Stella a ſtella
differt ī claritate. Itaqꝫ locꝰ ille ſm Au/
guſtinū luminoſus eſt valde. Unde et ī
officio ꝓ animabꝫ defūctoꝝ cōſueuimus
canere: Michael archangelus repſentet
eas in lucē ſanctam quā olim Abrahę ꝓ/
miſiſti ⁊ ſemini eiꝰ. Olim vero dicebatur
ſinus Abrahę lymbus inferni·quia illuc
Abraā cui facta erat pma promiſſio de/
ſcenderat·⁊ ibi cū ceteris ſanctis veteris
teſtamenti liberatorē expectabat· cui di/
citur Zach.ix. Tu quoqꝫ in ſanguīe te/
ſtamenti tui emiſiſti vinctos de lacu in q̄
erat aqua·id eſt·refrigeranſ miſericordia
In illo ergo fęlicitatis loco requieſcunt
ſanctoꝝ animę tribꝫ iā dotibus decoratę
videlicet cognitione·dilectione·et fruiti/
one. De cognitiōe dicit̄ a dn̄o Job.xvij
Hęc eſt vita ęterna vt cognoſcāt te veꝝ
deum ⁊ quē miſiſti Jeſum chriſtum. Et
j.Corī.xiij. Tunc cognoſcam ſicut et co/
gnitꝰ ſum· Tantū ergo bonū eſt atqꝫ io/
cundum deū cognoſcere·qꝫ minꝰ malum
eſſet ęternaliter ardere in gehenna·⁊ deū
videre ſi eſſet poſſibile· qꝫ extra pęnā eſſe
⁊ carere dei viſione·ī qua nimiꝝ eſt dele/
ctatio tanta vt oīs pęna materialꝭ abſor/
beatur ab ea. Sanctiqꝫ angeli tantā in
hac viſione ac fruitione ſentiūt iocundi/
tatem· vt nullatenꝰ aliqua pro ea vel ad
tempus reciperēt cōmutationē aut repē/
ſationem. Unde beatus Berñ.in ſmo/
ne de ſancto Martino: Domine inquit
ſi adhuc populo tuo ſum neceſſariꝰ nō re/
cuſo laborē·fiat voluntas tua. O ineſti/
mabilē charitatē·o obediētiā ſingularē·
Magna quidē o ſancti angeli eſt obedi
entia veſtra·ſꝫ qꝫ audiā dicere pace ve/
ſtra neſcio an inueniat̄ quiſqꝫ in vobis
paratus aliqñ mitti ī miniſteriū tale vbi
neceſſe habeat patris faciem non videre.
hęc Berñ. De hoc etiā Auguſtinus ī li/
bro.iij.de libero arbitrio. Tanta inquit
eſt illa pulcritudo iuſticię·tantaqꝫ iocū/
ditas lucis ęternę· id eſt· incōmutabilis
veritatis et ſapiētię·vt etiā ſi nō liceret ī
ea manere pluſqꝫ vnius diei mora·ꝓpter
hoc ſolum innumerabiles anni huiꝰ vitę
pleni delitijs et circūfluentia bonoꝝ tēpo
ralium recte meritoqꝫ contemnerent̄. Nō
enim falſo aut paruo affectu dictū eſt· qm̄
melior eſt dies vna in atrijs tuis ſup mi/
lia·hęc Auguſtinus. In illa igit̄ ſancta
contemplatione pſpiciunt ⁊ ipſam in ſe/
metipſa veritatē·et etiā de his q̄ foris ſūt
ea quę vel illis ad gaudiū ·vel nobis ꝓ/
ſunt ad auxilium vel ſalutem. Sic enim
intelligit̄ qđ dicit beatꝰ Gregoꝰ. Quid
eſt inquit qđ foris ignorēt q̄ vidente om
nia vident? Uñ Hugo vbi ſup. Unū ē
inquit lumen in quo aīę ſanctoꝝ ⁊ audi
unt ⁊ vident in q̄ ſi qđ forte foris agitur
qđ modo interim nō audiunt aut vidēt
myſterium eſt diſpēſationis nō detrimen
tum fęlicitatis. Hanc viſionē etiam phi
deſiderabāt q̄ nimiū in hac vita circa ve
ritatis intentionē ingeniū ſuū exercentes
poſt tenebras corpis plenā eiꝰ cognitio/
nem ſe habituros ſperabāt. Unde Tul
lius ī tuſculanario libro.p̄. Cum inquit
facibꝰ corpis ad omnes cupiditates in/
flammari ſoleamus·profecto beati erimꝰ
cū corporibꝫ relictis et cupiditatū ⁊ ęmu
lationū expertes fuerimus· totoſqꝫ nos
in contemplādis rebꝫ pſpiciendiſqꝫ pone
mus·qꝛ natura ineſt mētibus noſtris in/
ſatiabilis quędā veri vidēdi·qua ꝓcipue
viſione fruent̄· qui tūc etiā cū has terras
incolenteſ caligne circumfulſi erāt·tamē
acie mentis conſpicere cupiebāt. Hęc et
alia multa de futura fęlicitate phi ſenſe
runt atqꝫ ſcripſerunt·videlicet ſm opini
onem ſuā qua immortales aīas eſſe arbi
trati ſunt. Unde plures vt dictū eſt ſup·
vitam ſibi violenter extorſerūt· quidam

ſcʒ vt miſeriam pſentem euaderent· qui/
dam vt vitam fęliciorē obtinerent. Le/
gitur enim in chronicis ꝙ Marc⁹ porci⁹
Cato latinus declamator tedio duplici
quartanę ſemetipſuʒ interfecit. Alibi qꝫ
legitur ꝙ Theobrotus ambracienſis cū
legiſſet librum Platonis de immortali/
tate animę e muro ſe pręcipitē dedit pre
deſiderio melioris vitę. Hinc ⁊ Tullius
in libro de ſenectute. O inquit pclarū di/
em cum ex hac turbę colluuione decedaʒ
et ad illud diuinum animoꝝ conciliū ſe/
cedam·proficiſcar enim ad viros ſapien/
tes·et pręcipue ad Catonem meū·cuius
corpus a me fuit crematuʒ·quo nemo na
tus eſt melior·nemo pietate pręſtantior·
hęc ille. In hac ergo ſpe phi et mala pre/
ſentia ęquanimiter tolerabant ·et ipſam
mortem contemnebāt vel etiam exopta/
bant. De primo dicit Tullius in tuſcul.
libro.p. Neſcio quomodo mentibuſ qſi
ſeculoꝝ quoddā auguriū futurorum in/
hęret·idqꝫ in maximis ingenijs ⁊ altiſſi/
mis animis maxime exiſtit ⁊ facillime ap
paret: quo quidem dempto qs tā amens
eſſet qui ſemper in laboribus et periculis
viueret. Idē in philippica .xiiij. Breuis
inquit a natura nobis data eſt vita. ſ; be/
ne actę vitę memoria ſempiterna · que ſi
longior qꝫ hęc vita non eſſet quis eſſet tā
amens qui maximis laboribus et pericul'
ad ſummā laudē gloriamqꝫ cōtenderet?
Hinc etiam dicit Seneca ad Pauluʒ
aplm epiſtola. vj. Feramus ęquo ani/
mo ⁊ vtamur ſorte qđ ſors conceſſit do/
nec inuicta fęlicitas fineʒ malis imponat
De ſecundo dicit Quintilianus in qrta
cauſa. Si qs ſciat quis ſit bonorū finis·
quę vera fęlicitas·nunqꝫ ſibi videbitur p
matura morte pitur⁹. De hac quoqꝫ ma
teria multa iam dicta ſunt ſupra. Itaqꝫ
phi animę immortalitatē·et bonorum fi/
nem vtcunqꝫ cognouerūt·ſed viam ciui
tatis habitaculi non inuenerunt. Unde
Auguſtinus in libro confeſſionum .vij.
Aliud eſt inquit de ſiluestri cacumine pa
triam patris videre· ſed iter ad eam non
inuenire fruſtraqꝫ conari p inuia circum
obſidentibus fugitiuis deſertoribus·cuʒ
principe ſuo leone ⁊ dracone·⁊ aliud viā
illuc ducentē cura cęleſtis imperatoris mu
nitam tenere· vbi non latrocinantur qui
cęleſtem deſeruerunt miliciam · qꝛ tanqꝫ
ſupplicium vitant illam. De dilectio/
ne xpo dicitur ſimiliter·j·Cori.xiij. Cha
ritas nunqꝫ excidet . Non enim vt fides
euacuatur ſed potius augmētat'·vt igni·
culus in ſion fiat caminus in hieruſalem
vt legitur Eſa .xxxj. Illic enim vtcunqꝫ
pmo conſūmat' illud pręceptum domini
quia in hac vita perfecte nō poteſt imple·
ri: Diliges dominum deuʒ tuum ex toto
corde tuo et ex tota anima tua . De quo
tn̄ dicit beatus Bern. ſup cant. omel. j.
Eſt quidē charitas in actu et eſt in affe/
ctu. De prima datum eſſe pręceptum ho·
minibus·puto cum dicit: Diliges domi
num deum tuū ex toto corde tuo·nam in
affectu quis ita habeat vt mandat'· ergo
illa mandatur ad meritū·iſta dat' ad p/
mium·cuius initiū et profectū·vitam qꝫ
pręſentē experiri diuina poſſe gratia non
negamus·ſed plane conſummationē fu/
turę fęlicitatis defendim⁹. Nec latuit p/
ceptorē pręcepti pondus · vires hominū
excedere·ſed indicauit vtile ex h illos ad/
moneri ſuę inſufficientię vt omne os ob/
ſtruatur ⁊c. ⁊ vt ſcirent ad quē iuſticię fi
nem niti pro viribus oporteret. Accipiē
tes itaqꝫ mandatum et ſentiētes defectū
clamemus in cęlum· ⁊ miſerebitur noſtri
deus·et ſciemus ī illa die quia nō ex ope/
ribus iuſticię quę fecim⁹ nos ⁊c · hęc ille·
Idem quoqꝫ dicit in libro de diligendo
deo. Fęlix qui meruit ad quartum ptin/
gere dilectionis gradū·vt ſcʒ nec ſeipſuʒ
homo diligat niſi propter deuʒ ſed amo
re diuino inebriaturus animus ſuiqꝫ ob
litus et factus ſibi tanqꝫ vas perditum
totus in deum pergat·atqꝫ adhęrēs deo
vnus cum eo ſpiritus fiat et dicat: Defe
cit caro mea et cor meū·deus cordis mei·
et pars mea deus in ęternum. Et ſiqdem
e mortalibus quiſpiā ad illud interdum

raptim ⁊ ad momentum admittitur ſu-bito diei malicia perturbat·corpus mor-tis aggrauat·neceſſitas carnis ſollicitat· Unde heu in ſe redire et ī ſua compelli-tur recidere ac miſerabilit̃ exclamare·do-mine vim patior·reſponde pro me: In-fęlix ego homo quis me liberabit de cor-pore mortis hui⁹? hęc ille. Idem quoqꝫ dicit in ſermone de omnib⁹ ſanctis·Pu-tas ne poterit aliquādo humana anima in hoc gaudium domini ſui·⁊ in hāc eiuſ intrare requieꝫ: vt ipſa quoqꝫ in omnib⁹ delectetur·nec aliqua affectione in rugaꝫ contrahatur·ſed tranſeat in affectū quē-dam generalem atqꝫ diuinum: poterit ſi vtiqꝫ fidelis inueniatur ſuper pauca quę accepit milicię ſuę tempore·⁊ ſuper actuſ ſuper ſenſus·ſuper appetitus ſuos·quos regendos ſuſcepit· et vt in his probet̃ ꝙ fidelis domino ſuo ſit·hęc Bernardus·

¶Porro de fruitione ſiue comprehenſi-one dicit apoſtolus ad Phil. iij. Se-quor aūt ſi quo modo cōprehēdā· in q̊ ⁊ comprehenſus ſum. Hoc autem frui vel comprehendere eſt deo ꝓpter ſemetipſuꝫ immutabiliter adhęrere. Et hoc eſt illud gaudium·de quo dicit beatus Bern̄. in quadam epiſtola. Illud veruꝫ ⁊ ſummū eſt gaudiū qđ non de creaturis ſed de cre-atore concipitur·qđ cum poſſederiſ nemo tollet a te·cui compata omnis aliūde io-cūditas meror eſt·omnis ſuauitas dolor omne dulce amarum·omne decorum fe-dum·omne aliud quod delectare poſſit moleſtum. Et Auguſtin⁹ libro cōfeſſio-num. ij. O inquit iuſticia pulcra et hone-ſtis luminibus decora·et inſatiabili ſaci-etate: quies eſt apud te vita imperturba-bilis·qui intrat in te·intrat in gaudiū do-mini ſui·et non timebit ſed habebit ſe op-time in optimo·hęc Auguſtin⁹. De hoc etiaꝫ gaudio dicit Proſper in libro epi-grāmatū. Semp erunt qđ erant ęternę gaudia vitę· Gaudendi qm̄ cauſa erit ipſe deus. Nec varios pariet mot⁹ diuer ſa voluntas. Unū erit in cunctis lumen ⁊ vnus amor. Inqꝫ bonis ſūmis poſita experiētia fęlix. Nec volet augeri nec me tuet minui. Ad patriam vitę de noctis valle vocati Uirtutum gradibus ſcan-dite lucis iter. Sed merito gaudiū hoc retribuo comprehenſioni·quia ſm̄ Au-guſtinū: Gaudium eſt diffuſio animi in cōprehenſione cōuenientis. Unde de tri bus prędictis dotibus dicit Anſelm⁹ in proſlogion. Illi beati tantū gaudebunt quantum amabūt·et tantum amabunt q̄ntum cognoſcent. Pro ergo de⁹ cogno ſcam te et amem te vt gaudeā de te·ꝓfici at hic in me tui noticia·et ibi fiat plena· creſcat amor tu⁹·⁊ ibi ſit plen⁹·vt h̓ gau-dium meum ſit magnum in ſpe·⁊ ibi ple num ī re·hęc Anſelmus. Igitur ex cogni tione ꝓcedit dilectio·⁊ ex vtroqꝫ fruitio ſiue comprehenſio·quę forma eſt aliarū duarum ac perfectio. Eſt enim fruitio vi ſionis ⁊ in qua et dilectionis a qua·⁊ eſt ⁊ augetur ⁊ perficitur. Itaqꝫ cognitione perficietur ac remunerabitur vis aīę rati onalis·dilectione cōcupiſcibilis·fruitio vero ſiue comprehenſio erit in vtraqꝫ·qꝛ procedit vt dictum eſt ab vtraqꝫ Iraſci bilis vero quia non immediate mouetur in deum·ſed data eſt ad remouendū im pedimenta·quę nos retrahunt ab inqui-ſione ſummi boni·hoc eſt ad bellandū cō tra mundum·carnem·diabolū·nō habe bit dotem propriam·ſed remunerabitur in cōfirmatione ſuarum virtutum·vt ti-moris·humilitatis·fortitudinis·quę ī ea remanebunt·etiam in gloria ęternitatis· Unde de timore dicitur in pſalmo. Ti-mor domini ſanctus permanet in ſeculū ſeculi. Et Ecc. p. Timor dei delectabit cor ⁊ dabit leticiam ⁊ gaudium in longi tudine dierum. Quidā tamen ſolent di cere ꝙ iraſcibilis remunerabitur ī laude Nempe quia fuit in pugna·laudabit de um de victoria·ſcꝫ non eam ſibi·ſ illi at-tribuens ⁊ dicens: Non nobis dn̄e non nobis·ſed nomini tuo da gloriaꝫ. Et vt dicit Auguſtinus ſuper Gen̄. li. xij. Ibi virtutes animę non ſunt laborioſe·quia nec opere temperantię libido frenat̃·nec

opere fortitudinis aduerſa tolerantur. nec opere iuſticie iniqua puniuntur. nec ope prudentie mala deuitantur. vna ibi et tota virtus eſt amare quod videas. et ſumma felicitas habere quod amas. Ibi namque beata vita in ſuo fonte bibitur vnde aliquid humane vite aſpergitur vt in temptationibus huius ſeculi temperanter. fortiter. iuſte. prudenterque viuatur. Propter id ſiquidem adipiſcendum vbi ſecura requies erit. et ineffabilis viſio veritatis. labor ſuſcipitur et a voluptate continendi et aduerſitate ſuſtinendi et ſubueniendi indigentibus. et reſiſtendi decipientibus. Ibi videbitur claritas dei non per viſionem ſignificantem ſiue corporalem que viſa eſt in monte ſinai. ſiue ſpiritualem ſicut vidit Eſaias vel Johannes in apocalipſi. ſed per ſpeciem quantum eam mens humana capere poteſt ſecundum aſſumentis dei gratiam vt os ad os loquatur ei. non os corporis ſed mentis. hec ille. Idem quoque dicit libro de ciuitate dei. xix. Ibi quoque virtutes erunt non contra vitia vel mala certantes. ſed victorie premium habentes eternam pacem videlicet quam nullus aduerſarius inquietet. Idem eodem libro. xxij. Premium ergo virtutis erit ipſe qui virtutem dedit. eique ſeipſum quo melius et maius nihil poſſit eſſe promiſit. nec ideo liberum arbitrium non habebunt. quia peccata eos delectare non poterunt. Magis quippe erit liberum a delectatione peccandi vſque ad delectationem non peccandi indeclinabilem liberatum. eoque potentius erit quo peccare non poterit. hec Auguſtinus. Itaque de glorificatione predictarum trium virium anime dicit beatus Bernardus in ſermone de omnibus ſanctis. Ibi certe gloria ſupereminens. ibi beatitudo effluens implebit rationale noſtrum luce ſapientie. concupiſcibile fonte iuſticie. iraſcibile vero perfecta leticia. atque tranquillitate. Et vide ſi non in his tribus perfecta quantum ad animam beatitudo conſiſtit. quando ſcientia iam non inflat propter iuſticiam. iam non contriſtat propter leticiam: vt ceſſet illud prouerbium: Qui addit ſcientiam addit et dolorem. quando iuſticia nec indiſcreta erit propter ſcientiam. nec oneroſa propter leticiam. quando leticia nec inepta erit propter ſcientiam. nec impura propter iuſticiam. hec ille. Aliter vero ſecundum quod memoria et ratio et voluntas imaginem dei conſtituunt in anima. De illarum glorificatione ſic loquitur idem Bernardus ſuper Cantica omelia. xj. Qui replet inquit in bonis deſiderium anime. ipſe rationi futurus eſt plenitudo lucis. voluntati plenitudo pacis. memorie continuatio eternitatis. O veritas. charitas. eternitas. O beata et beatificans trinitas ad te mea miſera trinitas miſerabiliter ſuſpirat. quoniam ad te infeliciter exulat diſcedens a te quantis ſe intricauit erroribus doloribus. timoribus. Heu me talem pro te commutauimus trinitatem. Cor meum conturbatum eſt. et inde dolor. dereliquit me virtus mea. et inde pauor. et lumen oculorum meorum non eſt mecum. et inde error. Verumtamen quare triſtis es anima mea et quare conturbas me: Spera in deo. quoniam adhuc confitebor illi. cum ſcilicet a ratione error. a voluntate dolor. a memoria timor omnis receſſerit. et ſucceſſerit illa quam ſperamus mira ſerenitas. plena ſuauitas. eterna ſecuritas. Primum faciet veritas deus. ſecundum charitas deus: tertium ſumma poteſtas deus. vt ſit omnia in omnibus deus. hec Bernardus. Et ſecundum hunc modum loquitur etiam Auguſtinus de ciuitate dei libro. xj. Illic noſſe noſtrum non habebit errorem. ibi amare noſtrum non habebit offenſionem. ibi eſſe noſtrum non habebit mortem. Itaque ſicut idem Auguſtinus ſcribit ad Januarium libro. ij. Ad nunc fide ac ſpe gerimus. et vt ad id perueniamus dilectione ſatagimus eſt requies animarum quedam ab omni labore et moleſtia vtique ſancta atque perpetua. in qua nobis ex hac vita fit tranſitus quam ſua paſſione premonſtrare et conſecrare

dignatus eſt dominus Ieſus. Ineſt au-
tem in illa requie non deſidioſa ſegnicies
ſed quędã ineffabilis trãquillitas agni-
tionis ocioſę. hęc Auguſtinus. Et hic ẽ
Abrahę ſinus. qui ⁊ non immerito dicitur
paradiſus. Unde idem Auguſtinus ſu-
per Gen. libro. xij. Si proprie inquit lo-
cus nemoroſus. vbi ſcꝫ Adam tranſlatꝰ
eſt: Tranſlatiue autem omnis regio ſpi-
ritualis vbi animę bonę. eſt merito para-
diſus. dici poteſt non ſolum tertiũ cęlum
quod profecto magnum et pręclarum ẽ.
verum etiam in ipſo homine leticia quę-
dã bonę conſcientię paradiſus eſt. Un-
de ⁊ eccleſia in ſanctis temperanter ⁊ pie
ac iuſte viuentibus recte dicitur paradi-
ſus propter affluentiã gratiaꝝ. iuſtaſqꝫ
delitias. quando quidẽ ⁊ in tribulatio-
nibus gloriatur de ipſa patiẽtia gaudẽs
quantomagis poſt hanc vitam et ſinus
Abrahę dici poteſt paradiſus. vbi tanta
eſt requies poſt omnes dolores vitę huiꝰ.
Neqꝫ enim ⁊ lux ibi nõ eſt propria quę-
dam ac ſui generis. et profecto magna.
quã diues ille de tenebris infernorum ſic
vidit vt ibi pauperem illum quondam
contemptum cognoſceret. hęc Auguſti-
nus. Et hic eſt ſtatus animarunm. quę
iam ſunt in atrio regio. ſed nondum ĩ pa
latio. De quo tamen ſtatu beato dicitur
in pſalmo: Melior eſt dies vna in atrijſ
tuis ſuper milia. Unde Hieronymus
in breuiario ſuper illo pſalmo. Si fieri ĩ-
quit poſſet vt aliquis vna die tantum in
regno cęlorum eſſet. ⁊ poſtea pręcipitatuſ
decideret recte quoqꝫ dicere poſſet: Me-
lior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper milia
Uerum. qui vna die in illo regno fuerit.
illic vtiqꝫ ſemꝑ erit. hęc Hieroꝰ.

De futura cõſummatione illa-rum felicitatum.

Cap. XI.

Omnia vero quę per ex-
cellentiã dicta ſunt de illa requie
ac fęlicitate qua nunc interim ante diem
iudicij beatę ſunt animę. hꝫ etiã de illius
viſionis ac dilectionis ⁊ fruitionis pleni
tudine intelligenda ſunt reſpectiue. ſ. ad
comparationem huius vitę. Nemo enĩ
degens in hoc mortali corpore poteſt ad
illam animaꝝ fęlicitatem attingere. Un
de poſt multiplicem Iohannis baptiſte
commendationẽ intulit dominus de ip-
ſo Math. xj. Qui minor eſt in regno cę-
lorum maior eſt illo. Ceteꝝ ad compara-
tionem futuri ſtatus. poſt iudiciũ adhuc
imperfectus eſt ſtatus earum. Sic enim
dicit Auguſtinus ſuper Gen. libro. xij.
Minime quidem dubitandum eſt ⁊ ra-
ptã a carnis ſenſibus mentem hominis.
⁊ etiam depoſita carne poſt mortem ipſã
tranſcẽſis etiã ſimilitudinibꝰ corporaliũ
non ſic incõmutabilem videre ſubſtanti-
am dei ſicut vidẽt angeli ſancti ſine alia
latentiori cauſa. ſiue ideo qꝛ ineſt ei natu
ralis quidã appetitus corpuſ ammĩſtran
di quo retardatur quodãmodo ne tota
intenſione in illud ſummũ cęlum pergat
qꝫdiu non ſubeſt corpus. cuius ammini-
ſtratione appetitus ille cõquieſcat. Nũc
quidem quia tale corpus eſt cuius ammi
niſtratio difficilis ⁊ grauis eſt. quippe ca-
ro quę corrumpitur aggrauat animam.
de propagine tranſgreſſionis exiſtens.
multo magis ab illa ſummi cęli viſione
auertitur mens. Unde neceſſario ab hu
ius carnis ſenſibus eripitur vt illud ei qͦ-
modo capere potuerit oſtendatur. Veꝝ
cum hocipſum corpus iam non animale
ſed per futuram commutationẽ ſpiritua
le receperit angelis adęquata perfectum
natꝰę ſuę modũ habebit obediens et im-
perans viuificata et viuificans tam inef-
fabili facultate vt ſit ei glorię qd fuerat
ſarcinę. hęc Auguſtinus. Et vt dicit bea
tus Bernardus ĩ libro de diligẽdo deo
Si animę ſanctorum exutę ſua corpora
quod non negatur deſiderant ac ſperãt
recipere liquet eas necdum a ſeipſis. id ẽ.
ab amore ſui penitus immunes eſſe. qui-

bus conſtat. necdū penitus deeſſe de p/
prio quo vel modice reflectatur intentio
eorum. Itaqꝫ ante reparationem corpo/
rum non erit ille defectus animorū. qui
profectus et ſummus eſt ipſorum ſtatus
ne carnis conſortium iam ſpiritus nō re/
quiret. ſi ſine illa conſummaretur. Va/
let itaqꝫ animę diligenti deum. corpꝰ ſu/
um infirmum. valet mortuū. valet reſuſ/
citatum. Primo quidem ad fructum pę/
nitentię. ſecundo ad requiem. poſtremo
ad conſummationem. Merito ergo ſine
illo non vult perfici qui in omni ſtatu p/
ſentit in bonum ſubſeruire ſibi. Deniqꝫ
conuiuium triplex celebrat ſapientia. la/
borantes cibans. quieſcentes potans. re/
gnantes inebrians. Unde dicit ī Cant.
Comedite amici ꝛc. Comedite hic ante
mortem in carne mortali cum labore qđ
glutiendum eſt maſticantes. Bibite poſt
mortem ī vita ſpirituali ſuauiſſima qua/
dam facultate quod percipitur colantes
tanquā poſt panem doloris vinū amo/
ris in plenius haurire permiſſi. Non ta/
men purum ſed quodāmodo ſub nomi/
ne ſponſę in Cant. dicitur: Bibi vinum
meum cum lacte meo. Vino enim diui/
ni amoris miſcet etiam tunc dulcedinem
naturalis affectionis. qua reſumere cor/
pus ſuum. ipſumqꝫ glorificatum deſide/
rat. Eſtuat ergo iam tunc ſanctę charita
tis potata vino. ſed nondū vſqꝫ ad ebri/
etatem. quia temperat interim ardorē il/
lum lactis huiꝰ ꝑmixtio. Ebrietas nāqꝫ
ſolet mentes euertere. ꝛ īmemores ſui red
dere. at non ſui oblita eſt ex toto quę ad/
huc de proprio corpore cogitat ſuſcitan/
do. Sed tandem inquit inebriamini ī vi
ta mortali mira plenitudine exuberātes.
merito chariſſimi. qꝛ charitate inebriati.
merito inebriati. quia ad agni nuptias ī/
troducti. hęc ille. Idem quoqꝫ dicit ī ſer
mone de omnibus ſanctis. O miſera ca/
ro fetida ꝛ feda. vnde tibi h̄ animę ſan/
ctę quas deus propria inſigniuit imagi/
ne. ꝛ quas proprio redemit ſanguinē. te
deſiderant et expectant. ꝛ ipſarum ſine te
conſummari beatitudo. compleri leticia
non poteſt. Adeo ſiquidem viget in eis
hoc naturale deſiderium. vt necdum to/
ta eorum affectio libere pergat in deum.
ſed contrahatur quodāmodo et rugam
faciat. dum inclinatur deſiderio tui. Idē
in ſermone de via vitę. Sed tunc inquit
adimplebis me domine lętitia cum vul/
tu tuo. Nam hic quidē guſtus. illic ad/
impletio cū erit deꝰ oīa in omnibus: qđ
nunc cibus eſt. tunc in potum reuertetur.
quādo ſine difficultate fruemur. Sed ꝛ
animę ſanctorum vt dictum eſt. quę iam
ad cęleſtes ſedes euolauerunt. licet iam
bibant non tamen implentur. donec re/
ceptis corporibus ī terra ſua duplicia poſ
ſidebunt. Modo enim ſingulis datę ſūt
ſingulę ſtolę albę. ꝛ dictū vt ſuſtineant
adhuc modicum donec impleatur nume
rus electorum. ꝛ impij duplici contritio/
ne conterantur ꝛ induantur. ſicut diplo/
ide confuſione ſua. hęc Bernardꝰ. Idē
etiam de ſtatu ſanctorum pręſenti loquiť
plenius in ſermone de omnibus ſanctis.
Fidelis inquit ſermo et omni acceptione
dignus ꝛ ſanctos quos ſolenni venera/
tione proſequimur. etiam ſimili conuer/
ſatione ſequamur: Quos beatiſſimos ꝑ
dicamus ad eorum beatitudinem tota
auiditate curramus. quorum pręconijs
delectamur. eorum patrocinijs ſubleue/
mur. Nec ſane parum infructuoſa inue/
nitur memoria feſtiua ſanctorū. languo/
rem. teporem. erroremqꝫ depellens cū eo/
rum interceſſione iuuetur infirmitas no/
ſtra. conſideratione beatitudinis excite/
tur negligentia noſtra. exēplis eorum eru
diatur ignorantia noſtra. Quanta por
ro eſt fęlicitas eorum. qꝫ immenſa lętitia
quę triplici gaudio. ſcilicet de recordati/
one tranſactę calamitatis. de exhibitiōe
pręſentis quietis. de certa expectatione
futurę ꝯſummationis exultant. De qua

conſummatione dicitur: In pace in idipſū dormiā ⁊c. Singulariter inq̄t ĩ ſpe non iam inter ſpem et metum vbi prius non ſolum ſollicitudine et anxietate plurima fluctuabam. De preſenti vero requie dicitur: Conuertere anima mea in requiem tuam ⁊c. Bene inq̄t fecit non duꝫ optime. Audi q̄ꝫ bene· quia eripuit animam meam de morte ⁊c· id eſt· ab omni peccato· ⁊ a pena peccati· ⁊ timore quoqꝫ ⁊ periculo recidiuandi liberauit. Hoc enī ſuauiſſimum anime ſtratum eſt qd̄ null⁹ iam lachrymis lauet aut riget· hoc cubile in quo iam non compungitur nec conuertitur in erumna ſua dum configitur ſpina. Hoc plane ſtratum qd̄ non vertitur in infirmitate eius· quia omnia q̄ ĩfirmitatis erant pariter tranſierunt. Hec eſt inq̄t anime ſuauiſſima ⁊ ſaluberrima requies· conſcientia munda· quieta· ſecura. Sit ergo beate anime culcitra conſcientie ſue puritas· ſit capitale tranquillitas· ſit opertorium eius ſecuritas· vt in hꝫ interim ſtratu delectabiliter dormiat· feliciter requieſcat. Porro de recordatione tranſacte virtutis dicit: Niſi quia dominus erat in nobis ⁊c. Hec ſunt vniūſa ſanctorū negocia· hic cibus· hic ſomnus eorū· longe tamē aliter afficiuntur in huiuſmodi cogitationibus q̄ꝫ noſtra capere queat cogitatio vel explicare oratio. O magna inquit multitudo dulcedinis tue domine quam abſcondiſti timentibus te· perfeciſti eis qui ſperant ĩ te in conſpectu filiorum hominum. Nōdū enim perfecta eſt· quia perficietur in manifeſto ⁊ non in abſcondito· quādo non ſub altari quieſcent ſancti· ſed ſuper thronos tanq̄ꝫ iudices reſidebunt. Me inq̄t expectāt iuſti donec retribuas mihi. Dicitur etiam alibi· q̄ ſine macula ſunt ante thronum dei. Verū et ſi ſine macula nondum tamen ſine ruga· donec veniat dies cum ſibi glorioſaꝫ Chriſtus exhibeat eccleſiam· non habentem maculā aut rugam. In his enim qui adhuc militāt· ſine macula quideꝫ non eſt eccleſia· quia nemo mundus a ſorde ⁊c. In his vero qui ſub altare domini requieſcunt· iā q̄dem ſine macula eſt· ſed non ſine ruga vt dictum eſt. Tunc autem ſine ruga erunt anime ſancte· cum extendentur celi ſicut pellis· vt ſequantur agnum quocunq̄ꝫ ierit· qui vtiq̄ꝫ attigerit a fine vſq̄ꝫ ad finem fortiter· ⁊ diſponet omnia ſuauiter. Ipſe q̄ dicit: In omnibus requiem queſiui ⁊c. Hec plane requies domini nō interciſa nec reſtricta circa aliq̄d· quia ĩ omnibus gaudet· in omnibus delectat᷑· placent ei bona in ſemetipſis· ⁊ delectat᷑ etiā bona ordinatione malorum. Diligit miſericordiam et iudiciuꝫ. Et vtiq̄ꝫ poterit anima humana in hoc gaudium domini ſui ⁊ in hanc requiem eius intrare· vt ipſa quoq̄ꝫ ĩ omnibus delectetur· nec vlla iam affectione priuata in rugam contrahatur· ſed in affectum quendā generalem atq̄ꝫ diuinum tranſeat· ſi tamē ſuper pauca que nunc accepit· fidelis inueniatur· hec Bernardus. Vt autē ſcribit Auguſtinus ad Januarium ſicut iā dictum eſt ſupra. In illa preſenti ſanctorū requie non eſt deſidioſa ſegnicies· ſed q̄dam ineffabilis tranquillitas agnitiōis ocioſe. Et requiem illam primā animaꝝ iudei ſuſceperunt in miniſterium per ocium ſabbati corporaliter celebrandā· nos aūt ſpiritualiter intelligendaꝫ. Dies autem dominicus qui et octauus non iudeis ſed chriſtianis eſt· reſurrectione domini declaratus· ⁊ ex tunc cepit habere feſtiuitatem ſuam. Ideo autē iudeis ſolum ſabbatum traditum eſt antea celebrādū quoniā ⁊ antea iam erat requies mortuorum: Reſurrectio vero illius nondum erat qui ſurgens ex mortuis iam non moreretur· ⁊ ei mors vltra non dominaretur vt poſtq̄ꝫ talis reſurrectio facta ē in eius corpe qd̄ p̄ceſſerat in capite· corp⁹ eccl̄ie ſperaret ĩ fine ⁊ incipet celebrari dies dn̄icus· i· octau⁹· q̄ eſt prim⁹. In q̄ deſignat᷑ etas reſurgentiū octaua· a qua ſuſcipiet᷑

etas quieſcentium ſeptima. Hoc etiam deſignatur in celebratione quinquageſime poſt diem paſce. Nam ideo prius celebramus quadrageſimã vt per pęnitẽtiam oſtendamus nos aſcendere ad requiem ſicut quadragenarius numerus aſcẽdit ad quinquageſimum. Eſt enim numerus ſuperabundans ⁊ congregãs omnibus partibus ſuis aliquotis aſcendit ad quinquagenariũ. qđ ſignificat requiem. quia hac die requieuit deus ab operibus ſuis. Geñ. ij. Ideo ⁊ per. xlix. eadẽ ſignificatur requies. quia idem ſignificatur per partem aliquotã et totum. Et cũ bis completis reditur ad primũ diem. qui et octauus completur quinquagenari⁹. Et ideo ſignificat tempus noſtrę reſurrectionis. qđ erit ĩ octaua ętate. ſcʒ finita ſeptima quieſcentium. Unde et ipſum temp⁹ dominicę reſurrectionis quod celebram⁹ in ſacramento noſtrę glorificationis futurę poſt hanc vitam vbi erit quies et lęticia. protenditur per quĩquaginta dies in quibus et ieiunia relaxantur. et ſtãtes oramus quod eſt ſignum reſurrectionis. et alleluia tantum in miſſa cantatur ſine reſponſorio. in quo ſignificatur actionem noſtram futurã non eſſe niſi laudare deum. ſicut dictum eſt ſupra ẜm Auguſtinũ Idem quoqʒ deſignat eccleſia celebrando ſeptuageſimã quę figurata eſt ĩ ſeptuaginta annis babylonicę captiuitatꝭ. de quo dicitur Hiere. xxix. Cum impleti fuerint ſeptuaginta anni. viſitabo vos et reducam ad locum iſtum. hoc eſt. ad cęleſtem hieruſalẽ. de qua per inobedientiã Adę longe proiecti ſumus. ſed per ſeptiformem gratiam nobis datam per ſecundum Adam. id eſt. Chriſtum reuerteſi. Quę ſcʒ ſeptiformis gratia ſignificatur hoc numero. lxx. quia conſtat ex ſeptenario decies multiplicato. Uel in ſeptenario intelligitur totũ tempus vitę noſtrę quod per ſeptẽ dies voluitur in denario decalogi obſeruato. Poſt impletionem igitur ſeptuaginta annoꝝ. id eſt. poſt obſeruantiam decalogi per totum tempus vitę noſtrę completam ad patriũ ſolum id eſt. ad paradiſum cęleſtem reducemur. Unde Pſ. Dies annoꝝ noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni. Tunc enim moritur homo plenus dierum. ſicut Abraaʒ et Job. cum per totam vitam ſuã impleuit decalogum. Et fęlix qui vt dicit beatus Bernardus. ⁊ hic moritur plen⁹ dierum. et ibi oritur in longitudine dierũ Hęc autem reductio captiuorum fiet pleniſſime ĩ octaua ętate. Hinc eſt ꝙ ſeptuageſimam celebremus ex ſtatuto eccleſię quaſi tempus peregrinatiõis noſtrę. quę durat vſqʒ ad ſabbatum in albis. tunc duplex alleluia ĩ miſſa cantatur. ĩ ſignũ duplicis ſtolę quę in octaua ętate a ſanctis recipietur. In ſeptem autem diebus precedentibus non cantatur niſi vnum ſcʒ in vigilia paſcę cũ tractu. ⁊ in ſeptimana ſequenti cum reſponſorio. ſ. in ſignum ꝙ in ſeptima ętate quę precedit octauã nõdum habetur perfecta gloria. quia non habetur ſtola corporis. ſed animę tantum. Nec ipſa etiam anima perfectam habet ſtolam. quia deſiderat corpus ſuum ẜm Auguſtinum. quo deſiderio aliquaten⁹ retardatur vt tota pergat in tertium cęlum. Unde ⁊ ętas illa ſignificata eſt ꝑ ſeptem annos quibus ante reuerſionẽ iudeorum generalem data fuit eis licentia redeundi. Data enim licentia non potuerunt ſtatim redire. ſed in illis ſeptẽ annis preparauerunt ſe qui ſcʒ preceſſerunt cõpletionem decadis ſeptimę. Unde nec in Hieremia dicitur. completi fuerũt ſeptuaginta anni. ſed cũ impleri ceperint: tandem igitur eis completis merito cantari poterit ab electis. omnes mortificat. et viuificat ꝛc. quia captiuauit et liberauit. Tunc Mardocheus noſter. i. Chriſtus. qui ꝓpter nos fuit ſacco indutus. vi debit fulgẽs regijs veſtib⁹. Qui etiã eccleſię ꝑ totã ſeptuageſimã. i. vitã preſentem luctu ⁊ opibus pęnitẽtię afflictę dicit iſtđ Baruch. v. Exue te hierl'ʒ ſtola luct⁹ ⁊ vexatõis. ⁊ indue te decore ⁊ honore ei⁹ ꝗ a deo tibi ẽ ĩ ſẽpitna glĩa. Circũdabit

te diploide deus iuſticie · et imponet mitram capiti tuo honoris eterni. Tunc ergo non timebit domui ſue a frigoribꝫ niuis · Omnes enim domeſtici eius veſtiti erunt duplicibus · vt legitur Prouerb. xxxj. Hinc ⁊ dicit Eſa. lxj. In terra ſua duplicia poſſidebūt · ⁊ erit eiꝰ leticia ſempiterna.

De plenitudine illiꝰ eterne beatitudinis. Cap. XII.

Quoniam igitur beatus eſt cui omnia optata ſuccedūt · Et vt dicit Auguſtinus ī libro de ciuitate dei. Felicitatem eſſe conſtat plenitudinem omniū optabilium: Certū eſt · ꝙ in illa conſummatione beatitudinis replebitur in bonis deſiderium ſanctorum. Vt enim dicit Auguſtinus ibidem libro . xxij. Quid eſt aliud qđ per ꝓphetam a domino dicitur: Ero illorum deus · niſi ego ero vnde ſacient: Ego ero quecunqꝫ ab omnibus deſiderantur · et vita ⁊ ſalus ⁊ copia ⁊ honor ⁊ pax · ⁊ omnia bona. Sic enim ⁊ illud intelligit̄ · vt ſit deus omnia in omnibus · hec Auguſtinus. Hinc ⁊ Hieronymus ſuper epiſtolam ad Eph. libro . ꝑ. Plenitudo inqt eius qui omnia in omnibus adimplebit̄ Nunc quidē deus per partes in ſingulis eſt . hoc eſt in alio iuſticia · in alio caſtitas in alio ſapiētia · ī alio fortitudo: Et nūc difficile eſt in ſanctis etiam viris atqꝫ ꝑfectis omnes pariter eſſe virtutes. Cum autem in fine fuerit vniuerſa ei ſubiecta adimplebitur omnia ī omnibus · vt ſint omnes habentes omnia que ante ſinguli poſſidebant ſingula · hec Hieronymus. Itaqꝫ plenitudo illius beatitudinis omnibus mortalibus eſt ineffabilis · inſuper etiam inconprehenſibilis. Nam de primo dicit apoſtolus . ij . Cor. xij. Qui ipſemet raptus ad viſionem celeſtis paradiſi audiuit arcana verba que nō licet homini loqui. Hinc ⁊ beatus Ceſarius arelaten. in omel. Beatam inquit vitam illam facilius ē conſequi ꝙ enarrare · cuiꝰ erit curſus ſine termīo · vſus ſine faſtidio refectio ſine cibo · ſub antiquis ꝑpetuiſqꝫ gaudijs ſemper noua iocunditas · ⁊ ſine periculo amittendi felicitas. De ſecūdo dicit Eſa. lxiiij. Oculus non vidit deus abſqꝫ te que preparaſti expectantibus te Et iterū apoſtolus . j . Cor. ij. Oculus inquit non vidit · nec auris audiuit · nec in cor hominis aſcendit que preparauit deus diligentibus ſe. Verūtamen vt dicit Auguſtinus vbi ſupra. Ex ipſis bonis ꝗ in hac etiam vita deus conferre non ceſſat miſeris · vtcūqꝫ perpendi poteſt qn̄ta bona cōferet electis ſuis in eterno regno beatificandis. Quid enim inquit dabit eis quos predeſtinauit ad vitam · ꝗ hoc dedit etiam eis qꝰ predeſtinauit ad mortem: Que bona in illa vita beata faciet eos ſumere pro quibꝫ in hac miſeria vnigenitū ſuum voluit vſqꝫ ad mortē mala tanta ꝑferre: hec Auguſtinus. Illic ꝗ ſicut dicit beatus Bern. in meditationibus ſuis: hec erunt bona electis · pax · pietas · bonitas · lux · virtus · ſplendor · honeſtas · gaudia · leticie · dulcedo · vita perennis · gloria · laus · requies · amor · cōcordia dulcedo. Ibi certe pax dei que exuperat omnem ſenſum implebit corda et corpa cuncta omniū electorum. Unde idem dicit Auguſtinus ibidē libro . xx. exponens illud verbum qđ legitur Eſa. lxvj. Ecce ego ait dominus declinabo ſuper eam ꝗſi fluuium pacis · ⁊ quaſi torrentē inundātem gloriam gentiū quā ſugetis. Fluuium inquit pacis dominus ī ſanctos declinare ſe dicit vt ītelligamus in illius felicitatis regione omnia ſatiari hoc flumine · ⁊ quia terrenis corporibus influet inde pax incorruptionis ⁊ immortalitatis ideo flumen hoc declinare ſe ꝓmittit vt etiam inferiora perfundet de ſupernis hec Augꝰ. Itaqꝫ fontē fluminū ꝗ egrediebat̄ de loco voluptatꝫ ad irrigādū ligna paradiſi intelligamꝰ pacis abūdantiam qua perfundentur electi · vt fluminis impetus letificet ciuitatē dei · ꝗ · ſ · fluuius egredit̄ đ loco voluptatꝫ · i · đ ſecreta pace

ipſius veritatis. Ut enim dicit beat⁹ Di-
onyſius in libro de diuinis nominibus.
Diuina ⁊ archiſynagoga pax omniū eſt
adunatrix ⁊ omnium conſenſus ⁊ cōna-
turalis genitrix ⁊ opatrix. proinde ⁊ om-
nia ipſam appetunt portabilem corū mul
titudinem conuertentē in totam vnitatē
⁊ ciuile bellū vniuerſitatis in ęquiformē
habitationem adunantē. Hanc igitur
inquit vnā et ſimplam vnitatis pacifice
contemplabim⁹ naturā. omnes ſibi ac ſi-
bimetipſis ⁊ inuicē copulantem omnia.
quia in confuſa omniū continētia ſaluā-
tem. hęc Dionyſius. Quattuor igit͛ flu-
mina paradiſi deſignant pacem quadru
plicem. quā illic in ſemetipſis habebunt
ſancti. videlicet pacem corporis. pacē ani
mę ſenſibilis. pacē conſcientię vel aīę ra-
tionalis. pacē animę ⁊ corpis. Has ita
deſcribit Auguſtinus vnde ſupra li. xix.
Pax inquit corporis eſt ordinata tempe
ratura partiū. pax animę rationalis ordi
nata requies appetitionū. pax animę ra-
tionalis ordinata conſenſio cognitiōis
et actionis. pax animę ⁊ corporis ordina-
ta vita ⁊ ſalus animantis. hęc Auguſti-
nus. Et prima quidē pax ſcʒ corpis nūc
frequenter qualitatū elementariū intem
perie perturbatur. a qua tunc electi peni-
tus liberabuntur. Nam ⁊ corpora ipſa in
melius immutabunt͛. ⁊ ipſorum qualita-
tes corruptibiles quę nunc corporib⁹ no-
ſtris corruptibilibus congruūt ignis cō-
flagratione deſtruent͛. corpꝫ ſubſtantię
qualitates alias inducent. quibus etiam
corporibus glorificatis conueniet vt dic
Auguſtinus vnde ſupra libro. xx. Secū
da pax. id eſt. animę ſenſibilis. nunc per-
turbatur varijs deſiderijs: Quoniaʒ vt
legitur Eccleſiaſtes. p. Nō ſatiat͛ ocul⁹
viſu. nec auris impletur auditu. Et vt le
gitur Prouerb. xxx. Sanguiſugę. id ē.
carnis duę ſunt filię. gula ſcʒ et luxuria.
dicentes: Affer. affer. Et ſic omnis talis
appetitus cōquieſcet ibi. quoniam ad nu
tum ſeruient omnia ſanctorū voluntati.
nec aliquid poterunt velle vel appetere
qd non ſtatim contingat impleri. Et q̄-
dem vt dicit Auguſtinus eodē libro. xiiij
Corporibus glorificatis non auferet͛ co-
medendi ⁊ bibendi poteſtas. ſed indigen-
tia vel neceſſitas. Nā ⁊ domin⁹ ipſe poſt
reſurrectionem legitur comediſſe Lucę
vlt. Tertia pax ſcʒ conſcientię ſiue ratio-
nalis animę dirimit͛ in perpetratione cul
pę. ſm illud Eſa. lviij. Non eſt pax im-
pijs. Ideo dicit͛ in eodē. xlviij. Utinam
attendiſſes mādata mea. facta fuiſſet q̄ſi
flumen pax tua. Et in euāgelio Mat. v.
Eſto conſentiens aduerſario tuo. id eſt.
conſcientię tuę remordenti. ſcʒ ipſaʒ pa-
cificando. Quarta vero pax ſcʒ animę ⁊
corporis. perturbatur doloribus et infir-
mitatibus varijs. a quibus ſcʒ liberabū-
tur omnino. ſm illud Apocal. xxi. Ab-
ſterget de⁹ omnē lacrymā ab oculis eo-
rum. ⁊ mors vltra nō erit. neqꝫ luct⁹ neqꝫ
clamor neqꝫ labor ꝛc. Tunc igitur vt di-
cit Auguſtinus in libro. p. de trini. domi-
ni in monte promiſſuʒ illud ſaluatoris im-
plebitur: Beati pacifici quoniā filij dei
vocabuntur. In illa namqꝫ pace perfe-
ctio erit vbi nihil repugnabit. Ideo filij
dei vocabūtur pacifici. quia nihil deo re-
ſiſtit. ⁊ vtiqꝫ patris ſimilitudinem debet
habere filij. Sunt autē in ſemetipſis pa-
cifici qui oēs animi ſui motus componē-
tes. ⁊ rationi ſubijciētes atqꝫ ſpiritui. fi-
unt regnum dei. in quo ſic ordinata ſunt
omnia. vt id qd excellit in homine. ſcʒ ra
tio. cęteris non reluctantibus imperet. ip-
ſaqꝫ ratio ſubijciatur veritati. hęc pax ī
terra in hominibus bonę voluntatis in-
choatur. ⁊ in vita beata perficiet͛. hęc Au
guſtinus. De pace ꝟo quā habebūt ſan
cti exteri⁹ dicetur inferius. Deniqꝫ ſicut
dicit idem Auguſtinus in libro de ciuita
te dei. xix. Pax omnium rerum ſiue vni-
uerſitatis eſt tranquillitas ordinis. Eſt
autem ordo parium. diſpariumqꝫ re-
rum ſua cuiqꝫ tribuens diſpoſitio. Il-
lic ergo nimirū erit pax ſumma: vbi om-
nia rectiſſime fuerint ordinata. Ibi cer-
te etiam nobis inquit talis et tanta pax

erit·qua melior vel maior eſſe non poſſit·
Qua propter finem laborũ noſtrorum poſ-
ſumus dicere pacem·iuxta qđ in pſalmo
dicitur ad illam celeſtem ciuitatē: Lau-
da deũ tuũ hieruſalē qui poſuit fines tu-
os pacem. Unde ⁊ nomen myſticum ip-
ſius ciuitatis ·interpretatur· viſio pacis·
Tantũ ſiquidem eſt pacis bonum vt eti-
am in rebus terrenis atq; mortalibus ni-
hil ſoleat gratius audiri ·nil deſiderabi-
lius concupiſci·nil deniq; poſſit meli⁹ in-
ueniri. Adeo pax omnibuſ cara eſt, vt ſi-
cut nemo eſt qui gaudere nolit·ita nemo
ſit qui pacem habere nolit. Nam et ipſi
qui bella gerũt · nihil aliud ꝗ vincere ac
repugnantes ſubijcere volunt·qđ cũ fa-
ctum fuerit·pax erit·⁊ victorie noſtre p̄-
mium eterna pax erit·quā nullus aduer-
ſarius inquietare poſſit·hec Auguſtinus
Hanc enim pacem ipſemet vbiq; ſenſe-
rat·cum in libro confeſ.x.dicebat. Ecce
domine guſtaui ⁊ eſurio· fragraſti ⁊ tibi
anhelo· tetigiſti me ⁊ exarſi in pacem tuā
Cum inheſero tibi ex omni me nuſꝗ erit
mihi labor et dolor · ⁊ viua erit vita mea
tota plena te· Nunc autem qm̄ quem tu
imples ſubleuas eum·quia tui plen⁹ nō
ſum oneri mihi ſum ·contendunt letitie
mee cũ flendis meroribus· ⁊ ex qua par-
te ſtet victoria neſcio. Heu mihi domi-
ne miſerere mei·vulnera mea non abſcon
do·medicus es·eger ſum·miſericors es·mi
ſer ſum·egen⁹ ⁊ pauper ſum in oculto ge-
mitu mihi diſplicens·⁊ miſericordiam tu-
am querens·donec reficiatur defect⁹ me-
us·⁊ perficiatur vſq; in pacem illam quā
neſcit arrogantis oculus. hec Auguſtin⁹

Ibi quoq; tres dotes anime comple-
buntur·de quibus idem dicit Auguſtin⁹
de ciuitate dei libro.xxij. Ipſe deus finiſ
erit deſideriorum noſtrorũ ·qui ſine fine
videbitur·ſine faſtidio amabit̃·ſine fa-
tigatione laudabitur·hic munus·hic af
fectus·hic actus. Profecto ſicut ipſa vi
ta eterna communis erit omnibus: Ita
et deus ipſe nobis erit notus atq; con-
ſpicuus vt videatur ſpiritu a ſingul̃ no-
bis in ſingulis nobis·videatur ab altero
in altero·videatur in ſeipſo·videatur in
celo nouo ⁊ in terra noua· atq; in omni
que tunc fuerit creatura· videatur et per
corpora in omni corpore·quocũq; fuerint
corporales oculi acie perueniente directi·
Patebunt etiā cogitationes noſtre inui-
cem nobis·quia ſm apoſtolũ manifeſta-
bit deus conſilia cordium·⁊ tũc laus erit
vnicuiq; a deo. Omnia corporis incorru
ptibilis membra ⁊ viſcera que nũc vide-
mus ꝑ vſus neceſſitatis varios diſtribu-
ta·quia tunc iam non erit ipſa neceſſitas
ſed plena certa ſecura ſempiternaq; feli-
citas laudibus dei proficient. Itaq; q̄n-
ta erit ibi felicitas vbi nullum erit malũ
nullum latebit bonum·ibi perficietur·va-
cate ⁊ videte quoniā ego ſum deus· qđ
ipſi nobis eſſe volumus cum ab illo ceci-
dimus. Quid enim ſine illo fecimus·ni-
ſi qđ in ira eius defecimus· a quo refecti
⁊ maiori gratia perfecti in eternum vaca
bimus videntes quia ipſe eſt deus· quo
vtiq; pleni erimus quando erit omnia ĩ
omnibus· hec Auguſtinus. Itaq; ſicut
dicit beatus Bernardus· in ſermone de
omnibus ſanctis. Ibi fruemur deo trib⁹
modis ſcz videntes eum in omnibus cre
aturis·habentes eum in nobiſipſis·⁊ qđ
his omnibus ineffabilius et iocundi⁹ ſit
atq; beatius ipſam cognoſcētes in ſemet-
ipſa trinitatē. Nam illa duo predicta·
velut duo circumiacentia·⁊ quaſi cortex
tritici eſſe videntur: Hec vero cognitio
ſumma beatitudinis·medulla tritici·ad-
eps frumēti·quo ciuitas ſancta hieruſa-
lem ſatiabitur·hec Bernarduſ. Et quo-
niam ſatietas in rebus temporalibus ſo-
let generare faſtidium·ideo de illa ſatie-
tate perpetua dicit Gregorius ĩ moral̃.li
bro.xviij. per contrarium. Deum certe et
angeli ⁊ vident ⁊ videre deſiderant. Nā
et deſiderium ſine fructu anxietatem ha-
bet·⁊ ſatietatē faſtidium ſubſequi ſolet·
Ut ergo deſit in deſiderio anxietas· de-
ſiderantes ſatiantur. Ne autem ſit in
ſatietate faſtidium: ſatiari deſiderant·

Sic et nos erimus cũ ad fontem vitę ve/nerimus erit nobis delectabiliter impreſ/ſa ſitis ſimul atq; ſacietas·ſed longe ab/erit a ſiti neceſſitas·et a ſacietate faſtidiũ hęc Grego?. Dic etiã Proſper de vita contẽplatiua libro.p̃. Q: ita ſingulis tũc patebũt ſinguloꝝ mentes·ſicut nũc ocu/lis corpalibus ſubiacent facies corpales Ipſos etiam oculos corporis nihil late/bit creaturę inuiſibilis·hęc ille. Sic igit' vt dicit beat? Berñ. vñ ſupra. De? qui erit omnia in omnibus menſurã plenam dabit in vniuerſitate creaturarũ·cõfertã in interiori homine noſtro·coagitatã; in exteriori·ſupeffluentem in ipſo deo·vt ſit gloria ſupereminens ⁊ efflues beatitudo Hęc de illa pleniſſima viſione ¶ Por/ro de perfectiſſima dilectione dicit ide; Bernardus in libro de diligendo deo· Oportet inquit nos in hunc affectũ q̃n/doq; tranſire·ut quomodo deus omnia voluit eſſe propter ſemetipſu;·ſic nos q̃; nec noſipſos·nec aliquid aliud fuiſſe vel eſſe velimus·niſi ęque ꝓpter ipſum ·ſ· ob ipſius ſolam voluntatem · non noſtram voluptatem. Qđ etiã in oratione quoti die poſtulamus cum dicimus: Fiat volũ tas tua ſicut in cęlo et in terra. Sic autẽ affici et deificari ẽ. Nã quomodo aquę ſtilla multo vino mixta· dum vini ſapo/rem induit et colorem · a ſe tota deficere videtur. Et quomodo ferꝝ ignitũ et can dens propria forma exutum igni ſimili/mũ efficitur. Et quomodo luce ſolis ꝑ/fuſus aer in eandẽ luminis claritatẽ trãſ formatur adeo vt non tam illuminatus q̃; ipſũ lumen eſſe videatur. Sic omne; tunc in ſanctis humanã affectionẽ·quo/dam ineffabili modo neceſſe erit a ſemet·ipſa liqueſcere· atq; in dei penitus tranſ/fundi voluntate; . Alioquin quomodo deus omnia ĩ omnibus erit· ſi in homine de homine quicq; ſuperit? Tunc itaq; fa/cile ſummũ gradum dilectionis optine/bit·cum in gaudiũ domini ſui promptiſſi me et auidiſſime feſtinantem · nulla iam carnis illecebra retardabit · nulla mole/ſtia ꝑturbabit· hęc Bernardus. Et quo/niam ita dictum eſt ſuperius . Ex cogni/tione procedit dilectio· ex vtraq; autem fruitio·in qua tanta erit delectatio·vt in vocem iubilationis et laudis prorumpa tur neceſſario·ideo fruitionis loco poni/tur laus ab Auguſtino. De qua ſc; lau/de ſine iubilatione patet ẜm Gregoriũ· ꝙ laudabũt deum et mente ⁊ ore. Laus enim mentalis eſt iocunda ⁊ diffuſa pro/teſtatio vel comprobatio diuinę bonita/tis·et hac ſemper vtũtur ⁊ angelici ſpiri/tus·ẜm illud Job.xxxviij. Vbi eras cũ me laudarent aſtra matutina · et iubila/rẽt omnes filij dei? Itaq; de iſto ſancto/rum iubilo dicitur Job.xxxiij. vbi agitur de viro iuſto: Videbit faciem eius in iu/bilo. De hoc ait Gregorius in moral'.li/bro viij. Deus inquit non proijciet ſim/plicem donec impleatur riſu os tuum ·et labia tua iubilo. Cu; enim electi omnes implentur gaudio apertę contemplatio/onis·quaſi ad hilaritatem riſus exiliunt in ore mentis. Iubilum ergo dicimus·cũ tantam lęticiam corde cõcipimus quã/tam ſermonis efficacia non explemus· et tamen mentis exultatio hoc qđ ſermo/ne non explicat voce ſonat. Bene aute; os impleri riſu dicitur ⁊ labia iubilo: q2 in illa ęterna patria cum iuſtoru; mens in exultatione rapitur· lingua in laudis cantum eleuatur. Qui quoniã tantũ vi/dent quantum dicere non valent in riſu iubilant · quia non explendo reſonant· qđ amant · hęc Gregorius. Hinc etiam dicit Pš. ꝙ exultabunt ſancti ĩ gloria· hoc eſt extra ſe ſaltabunt pręgaudio tri/pudiando ſc; atq; laudando. Cuius rei myſterio legitur Heſter.viij. ꝙ damna/to Aman qui interpretatur iniquitas·et ſignificat diabolum · et exaltato Mar/docheo qui ſignificat Chriſtum· iudęis noua lux oriri viſa eſt·gaudium ⁊ honor ac tripudium. De hac etiam laude di/cit Auguſtinus vbi ſupra. Vacabitur ibi dei laudibus·qui erit omnia in om/nibus ⁊c. Nam quid aliud ibi agetur

vbi nulla desidia cessabit: nec vlla indigentia laboratur: nescio. Vñ scriptū est Beati qui habitāt in domo tua domine &c. Idem ad Januariū li. ij. Inest. n. inquit in illa requie nō desidiosa segnicies sed quedā ineffabilis trāquillitas agnitionis ociose. Sic igit ab hmōi vite operibus in fine requiescit: vt in alterius vite actione gaudeat: s quia talis actio ī laude dei agitur sine labore mēbrorum: sine angore curarum. nō ad eā sic transit p quietē vt ipsi quieti succedat. i. nō sic actio esse incipit vt desinat esse quies. Neqz. n. redditur ad labores & curas. s pmanet ī actione. qd ad quietē ptinet. nec in ope laborare. nec in cogitatiōe fluctuare. hec Augustinus. Sicut g dicit beat⁹ Effrem in libro de surrectione. Illic cantabimus et dicem⁹: Mirabilis es dñe in sanctis tuis. Illic etiā confitebimur. qm̄ repleti sumus mane misericordia tua. & exultauim⁹ et delectati sum⁹. Hec de glā sanctorum interiori.

De corporib⁹ sanctorum glorificandis. Cap. XIII.

De corporibus aūt eorū glorificādis dicit beat⁹ Bern. in sermone de oib⁹ sanctis. Vt inhabitet inqt gloria in terra nostra. i. in corpe qd ex quattuor elemētis ɔstat esse cōpactū. quattuor sūt querēda. sicut sup triplex inuēta est aīarum natura. replenda pace diuina. Nec miremini q pluribus indigere videt homo exterior q̄ miserior est cum dicat Ps. Sitiuit in te aīa mea q̄ multiplicit tibi caro mea. Habeat g terra nostra immortalitatē. ne iā timeat se denuo in puluere redigendā. & ne contingat in eternū viuere in miserijs. quib⁹ hoc corruptibile corpus incessanter affligit. Habeat etiā aqua omnimodā impassibilitatē. Ab hūorib⁹. n. ī ordinatis causas aiunt pcedere passionū. s iam desiderat etiā corp⁹ nostrum leuitatē sm eā. s. quā habet ex aere portionē. Tanta itaqz futura est corporum leuitas. & agilitas sanctorum vt possint si velint absqz omni difficultate cogitationū nostrarū seq ad oīa velocitatē. Habebūt q̄z pfectissimā pulcritudinem. quā ei pti quā habebam⁹ ex igne possimus attribuere. Saluatorē enī expectamus q reformabit corp⁹ humilitatis nre cōfiguratū corpi claritatis sue. exhibens qd pmisit. q fulgebūt iusti sicut sol hec Bern. Aplus etiā. j. Cor. xv. contra calūniantes fidē gloriose resurrectionis future ostēdit p exemplū etiam naturale. q non est necesse corp⁹ tale resurgere qle morit. s. passibile ac mortale. Corpus inqt grani nō seminas quale futurum est cum herba vel stipula vel palea sic exurgit seminatū. s potius nudū granum absqz stipula vel tegumentis palearum. deus aūt dat illi corpus cū palea et arista sicut ipse vult q potest oīa. Sic igit & mortui dei nutu ac virtute poterūt viuere & meliori corpore. s. glorioso resurgere. De qua gloria ibidē dicit aplus. postea Seminat in corruptione. surget in incorruptione. Seminat in ignobilitate. surget ī gloria. Seminat in infirmitate. surget in vtute. Seminat corpus aīale. surget corpus spūale. Ecce gloria corpis cōsistens in his q̄ttuor dotib⁹. sc ī impassibilitate. claritate. agilitate. subtilitate. Que per simile notent in solari corpore. Radius enim solis super quascūqz trāseat feces coinquinari. vel corrumpi nō potest. in quo notat impassibilitas. Splendidius est. in quo claritas in ortu suo statim vsqz in occidentē transparet. in quo agilitas. Radi⁹ eius per vitrū transit. et calor eius oīa penetrat. in quo subtilitas. Ideo recte corpora glorificanda ɔparat dominus soli. dicens Math. xiij. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum Cui recte ɔgruit & illud Sap. iij. Fulgebunt iusti et tanq̄ scintille in arūdineto discurrent. Nā in fulgore accipitur claritas. in iusticia immortalitas. Iusticia. n. perpetua est & immortalis. vt legit eodē. p. Porro in scintillis accipit subtilitas.

⁊ in diſcurſu ꝑ harũdinetũ agilitas. Ee-
dem quoqꝫ dotes ſignantur per quattu
or menſuras in euangelio. ⁊ per q̃ttuor
pſalmos in completorio ¶ Quidam
tamen dicunt dotes corporis eſſe im-
paſſibilitatẽ ⁊ glorioſitatẽ ⁊ virtuoſita-
tem ⁊ ſpũalitateꝫ. que tangunt̃ expreſſi-
us in ſupradictis apl'i verbis. Eſt auteꝫ
impaſſibilitas naturalis potentia q̃ cor-
pora glorificata erunt poſſibilia reſiſtere
oĩ cauſe extrinſece leſionis illatiue: Vñ
ſub illa comprehenditur ĩmortalitas ⁊ ĩ
corruptibilitas ⁊ ĩmutabilitas. ⁊ oĩa hu
iuſmodi. Glorioſitas autẽ eſt decor cor-
poris gl'ificati ſub q̃ ꝯtinent̃ luciditas ⁊
ſuauitas ⁊ redolentia. ⁊ ſimilia. Virtuo
ſitas ẽ naturalis potẽtia agẽdi in aliud
abſqꝫ cõtradictiõe vel reſiſtentia: Vn-
de ſub ea comprehendunt̃ agilitas ⁊ ſb-
tilitas. Agilitas eſt potentia qua corpus
naturalit̃ ab anima poteſt agi quocũqꝫ
voluerit. Sed nunc quidem ipſi anime
grauitas corporis obſiſtit. tunc aũt one-
re depoſito agilitas ibi erit que naturaꝫ
perficit. Subtilitas autem eſt potentia
qua poterit hmõi corpus oĩa penetrare
corpora non glorificata. Ad dignitateꝫ
enĩ ⁊ nobilitatẽ dabitur ei penetrare nõ
penetrari. agere non pati. naturalis potẽ
tia nullaqꝫ impotẽtia. Nec replebit cor-
poris non glorificati locum. ⁊ ideo reci-
piet illud ſecum. Porro ſpũalitas eſt
natal' potentia per ſe ſubſiſtẽdi. id eſt. ſi-
ne ſubſidio alimẽti. Ideo enĩ dicit̃ cor-
pus ſpũale ſm Aug. non quia conuer-
tatur in naturã ſpiritus. ſ; quia viuet ex
ſolo ſpiritu. ſm qđ ibideꝫ dicitur: Si ẽ
corpus animale. eſt et ſpũale. fact' ẽ ꝑ-
mus homo in animã viuentẽ. nouiſſim'
in ſpiritũ viuificantem. Itaqꝫ đ impaſ-
ſibilitate dicitur Job. xxij. Dabit ꝓ ter-
ra ſilicem. id eſt. pro carne infirma ⁊ paſſi
bili carnem ſolidam ⁊ impaſſibilem. Et
iterum Apocal. ij. Vincenti dabo manna
abſconditũ. ⁊ dabo ei calculũ candidũ
id eſt. corpus ſolidum ac lucidũ. ⁊ in cal
culo nomen nouũ ſcriptuꝫ qđ nemo ſcit
niſi qui accipit. De glorioſitate ſiue pul
critudine dicit Aug. de ciuita. dei. li.
xxij. Omnis pulcritudo corporis ẽ parti-
um congruentia cum quadam ſuauita-
te coloris. vbi ꝯo non eſt ꝯgruẽtia par-
tium. aut ideo aliquid offẽdit quia pra-
uum ẽ. aut quia paruũ. aut quia nimiũ.
Proinde nõ erit in corporib' illis defor-
mitas quã facit incongruentia partiuꝫ
vbi ⁊ que praua ſũt corrigent̃. ⁊ qđ mi-
nus eſt q̃ꝫ decet. vnde creator nouit inde
ſupplebitur. et qđ pl' ẽ q̃ꝫ decet ſeruata
materie integritate detrahetur. Coloris
porro ſuauitas q̃ta erit vbi fulgebũt iu
ſti ſicut ſol. tranſacta quoqꝫ membro-
rũ vſus neceſſitate ſola fruemur inuicem
pulcritudine ſine vlla libidine. qđ maxi-
me referendũ eſt ad laudẽ conditoris. cũ
dicitur in pſ: Confeſſionem ⁊ decorem
induiſti amictus lumine ſicut veſtimẽto
Oĩa itaqꝫ membra ⁊ viſcera corpis glo-
rificati proficient laudib' dei. hec Aug.
De virtuoſitate autem dicit Greg. in
moral. Erit corpus noſtruꝫ ſubtile qui-
dem per effectum ſpiritualis potẽtie. ſed
palpabile per veritatẽ nature. Vnde et
redemptor noſter dubitantibus de ſua
reſurrectione diſcipulis manus ⁊ latus
oſtendit dicens: Palpate ⁊ videte. q2
ſpiritus carnem ⁊ oſſa nõ habet ſicut me
videtis habere. hec Greg. Sed fortaſſe
queret aliquis: quid illic ſubtilitas vel
agilitas proderit vbi non erit motus. q2
nec tempus. ſ; eternitas que tota ſimul
exiſtit. Econtra rñdemus qꝫ cum ibi fu-
tura ſit laus vocal'. erit vtiqꝫ ⁊ mot' cor-
poralis. At in ſolo deo erit illa pfecta et
ſtabilis eternitas vt non moueat̃. in aĩa
quoqꝫ ſtabilis perpetuitas quo ad illaꝫ
partẽ q̃ deo ĩmutabilit̃ adherebit eoqꝫ
pfruet̃. Vt autẽ dicit Aug. de ciui. dei
li. xxij. Qui mot' illic taliũ corporũ ſint
futuri definire nõ audeo: Tamẽ ⁊ mot'
⁊ ſtat' ſic ipſa ſpẽs decẽs erit vbi qđ nõ
deceat nõ erit. Certe vbi volet ſpũs. ibi

ꝓtinus erit corp⁹· nec volet aliquid ſpi-
ritus qđ nec ſpm̄ decere poſſit nec corp⁹
hec Aug⁹· Itaq; ſpūs corpus ſuū feret
vbicūq; voluerit ſine mora tempis aut
impedimēto ponderiſ vt dicit Proſper
Vnde ⁊ Aug⁹ ibidem. Cū inquit nunc
valeat natura corpoꝝ terrenoꝝ depme-
re aīas deorſum: cur non aliqn̄ ⁊ anime
terrena corpora valebunt leuare ſurſu;
Habebit tamen ⁊ ipſum corpus qđdā
pondus ſuū· ſm qđ pondus dicitur im-
petus rei cuiuſlibet tendent ad locū pro
priū. Vnde ſi nature ſue reliqueret̄ ita
ꝙ ſpiritus eum non regeret ad locū ſuū
naturalit̄ tenderet ibiq; remaneret. Gra
uitatem quoq; ſuam naturalem retine-
bit q̄ntum ad exteriora violētie reſiſten-
dum non q̄ntum ad motū voluntarium
impediendū. Vnde Aug⁹ in quodam
ſermone· Ita inquit in corpib⁹ illis glo
rificatis erit celeritas mouendi ſi tanta
erit reſurgēdi; Fiet enī reſurrectio ī ictu
oculi· toto licet mūdo membra mortuo-
rum diſſipentur· per totam terram cine-
res diſpergantur· totum qđ ſparſum eſt
in ictu oculi reparabit̄· hec Aug⁹. Por
ro đ ſpūalitate dicit idē Aug⁹ de ciui·
dei· li· xxij· Quale tunc corp⁹ erit qđ oī-
modo ſpiritui ſubdit̄ qđ ſufficiēter viui
ficatū nullis alimonijs indigebit. Non
enī erit animale ſed ſpūale· habens qui-
dem carnis ſubſtātiā ſed abſq; vlla cor-
ruptione· hec ille. Igitur anime iuſtoꝝ
in reſurrectione leuabunt corpora ſua de
terre puritate induta quidem aque cla-
ritate· aeris quoq; leuitate vel agilitate
igniſq; ſubtilitate· eritq; tunc anima ſic
dictum eſt ſupra ſm Aug· et obediens
⁊ imperans ⁊ viuificata ⁊ viuificans· tā in-
effabili facilitate vt ſit ei tunc glorie qđ
prius fuerat ſarcine. Idcirco autem q̄t-
tuor ſunt dotes corpis bonū vnū· ſ· ab-
ſolutum· hec eſt glorioſitas· aliud reſpe-
ctiuū· hec eſt virtuoſitas. Similiter du-
plex eſt eius malū: vnū intrinſecus ve-
niens ꝯ qđ ſpūalitas· aliud extrinſecus
ꝯ qđ impaſſibilitas. Sūt ḡ due de carē
tia oīs mali· ⁊ due đ p̄ſentia oīs boni· ī
quibus ſc; duob⁹ pfecta beatitudo cō-
ſiſtit· habentq; naturale pncipiū in cor-
pore cuius ſunt ⁊ a gratia pfectionē. Di
cit autem Amb· in· li· de exceſſu Satyri
ſecūdo· ꝙ fides reſurrectionis noſtre tri-
plici ꝓbatur argumēto · videlic; ratiōis
iudicio · vniūſitatꝪ exēplo · rei geſte teſti-
monio. Ratio ſiquidem euidens exiſtit
quia cum oīs vſus vite nr̄e ſit in corpori
animeq; cōſortio· reſurrectio aūt aut p̄-
mū actus boni· aut penā reprobi habe-
re noſcatur· neceſſe eſt corpus reſurgere
cuius actus impenditur. Vniuerſitatiſ
autem exemplum voco ſeriem oīum ge-
nerationū vices ſucceſſionū obit⁹ ort⁹q;
ſignorum· diei ac noctis occaſus eorum
quia quotidie tanq̄ rediuiuā ſucceſſio-
nem ⁊ ſeminū mortuorū in eaſdem ſpēs
reformationū. Porro rei geſte teſtimo-
niū ideo dixi· quia reſurrexerūt iā plu-
rimi· hec Amb. De hoc etiā dicit Greg⁹
in moral· Qm̄ in nobis eſt ſenſus ratio-
nis · acceſſit in exemplo gratia redēpto-
ris qui mortem noſtram ſuſcepit ⁊ reſur-
rectionē oſtendit · vt qui reſurrectionis
ſpem ex ratione voluimus hr̄e· ex ei⁹ ad-
iutorio ⁊ exēplo teneremꝰ. Recte q̄; ī ei⁹
reſurrectiōiſ tpe mltoꝝ etiā ſctōꝝ corpa
ſurrexere: vt cū ſe pcipere deſperaret hō
qđ in ſe fieri oſtenderet de⁹ hō h̄ ī ſe fieri
poſſe p̄ſumeret qđ in puri hoīb⁹ factū co
gnoſceret· hec Greg⁹. Apl's etiā· j· Cor
xv· ex dn̄ica reſurrectione ſumit argumē
tum reſurrectionis nr̄e dicēs: Si reſur-
rectio mortuoꝝ fut̄a nō eſt · ſequitur ꝙ
neq; Chriſtus ſurrexit· q̄ vtiq; ꝓpt̄ nos
fecit · videlic; vt ſicut ille· ſic et nos ſpere-
mus reſurgere. Sic ergo ꝓbat eam indi
recte īnuens ꝙ ⁊ nos reſurgem⁹ ſicut il-
le. Et eſt argumentū a ſimili ⁊ a cauſa.
A ſimili nempe · quia licet in excellētiori
gloria tanq̄ filiuſ dei reſurrexerit q̄ ali-
quis nr̄m reſurrectur⁹ ſit· tamē inq̄tum
ille homo ſcilicet filius virginis eſt filiuſ
dei· per gratiam ſimilis eſt alijs ſanctis·
ſm illud Phil· ij· In ſimilitudinem ho
minum factus: ⁊ habitu inuentus vt hō
Et ſcđm hoc ſimile eſt ipſum reſurrexiſſe

et ſanctos reſurrecturos eſſe. A cauſa ve-
ro duplici motiua ſumitur illa ratio apo
ſtolica. Nam reſurrectio Chriſti eſt cau-
ſa motiua liberalitatis paterne. vt eius
amore faciet frēs glorioſe reſurgere. Si-
cut rex terrenus quādo filium ſuū militē
fac. ei9 amore mltos etiā alios milites effi
cit. Eſt etiam qntum ad nos cauſa moti
ua. quia mouet nos ad reſurrectiōis glo-
riam bonis operibus acquirendā. eo ꝙ i
illo iam apparet ſanctoꝝ gloria ꝑpetua.
Hanc autē indirectam rationem ſumit
apoſtolus contra illos qui negabant fu-
turam reſurrectionē. Unde quō inqt di
cunt quidam in vobis ꝙ reſurrectio fu-
tura non ſit? Si enim ita eſt. ſequitur ꝙ
neqꝫ Chriſtus reſurrexit qui eſt caput et
cauſa reſurrectionis. Dehinc etiā incon-
uenientia multiplicans addit: Inueni-
mur aūt ⁊ falſi teſtes dei ſi non reſurgent
mortui. quādo diximus aduerſus eū te-
ſtimoniuꝫ ſcꝫ veritati contrariū. ꝙ vide-
licet ſuſcitauerit Chriſtū qui eſt primoge
nitus mortuorū: quē vtiqꝫ non ſuſcita-
uit. ſi nec mortuos reliquos ſuſcitaturus
ſit. deus autē de falſa laude ſua nō leta-
tur. ſed poti9 iraſcitur. Unde glo. Augu-
ſtini. Perhorrenduꝫ eſt aliquid falſi de
deo dicere. etſi ad eius laudē videat̄ ꝑti-
nere. quia non minori ſed fortaſſe maiori
ſcelere laudatur in deo falſitas qꝫ vitupe
ratur veritas. Deniqꝫ aliud incōueniēs
addit apoſtolus dicens: Si in hac vita
tantū ⁊ non in alia in Chriſto ſperantes
ſumus. ſ. vt reſurrectionē futuram nō ſpe
remus: miſerabiliores ſumus omnib9 ho
minibus. Ut enim dicit glo. Ceteri ho-
mines ſaltem fruunt̄ hoc ſeculo. nos aūt
neqꝫ preſenti neqꝫ futuro. Sic ratiōib9
aſſerit̄ noſtra reſurrectio. nō ſolū a cete-
ris ſanctis. ſed etiam ab apoſtolo. Aſſeri
tur etiā multipliciter vniuerſitatis exem-
plo. iuxta illud Ambroſij ſupius poſitū.
Et illud Gregorij ī moral. li. xiiij. Quid
inquit quotidie mundus in elemētis ſuiſ
niſi reſurrectionē noſtrā imitat̄? Vide-
mus enim arbuſta frondiū viriditatē de-
ponere. ⁊ a fructuum prolatione ceſſare.
Rurſumqꝫ folia erumpere. ⁊ fruct9 gran-
deſcere. ac totam arborē veſtiri rediuiuo
decore. Quoniā g rationabiles conditi
ſumus reſurrectionis noſtre ſpem ex ipſa
rerum contēplatione colligere debemus.
hec Greg9. Sic ⁊ apoſtolus in predicto
capitulo qſtionibus inſipientiū reſpon-
det. qui dicebant: Quō mortui reſur-
gent vel quali corpe venient? Inſipiens
inquit tu qui ſapientē te putas. nō atten-
dens ꝙ in rerum natura ſi vis quotidie
fieri conſideras. Nam granū qđ in terra
ſeminas nō viuificabitur niſi pri9 moria
tur. id eſt. niſi prius putrefiat in terra nō
vegetatur. Sicut ergo granū reſurgit in
terra putrefactū. ita corpus humanū re-
ſurget. licet putrefactū ⁊ in puluerē reda-
ctum. Deniqꝫ reſpōdet queſtioni de cor
poris qualitate. oſtendens per ideꝫ exem-
plum. nō eſſe neceſſe vt reſurgat paſſibile
vel mortale. ſicut oſtēſum eſt ſup. Itaqꝫ
ſicut ideꝫ dicit apoſtolus: Mortui reſur
gent incorrupti. ⁊ nos immutabimr. Ma
li quidem reſurgent qntum ad diminu-
tionem membroꝝ incorrupti. ſed prauis
⁊ paſſibilibus corpoꝝ qualitatibus non
ꝑuati: Boni aūt per gloriā immutati. ⁊
in multis bene diſpoſiti. ſm illud Sap.
iij. In paucis vexati. in multis bene diſ-
ponentur. videlicet interius vt dictū eſt
qntum ad tres. ⁊ exterius qntum ad qt-
tuor dotes. His enim ſponſa Chriſti ꝑ
omnia membra ſua dotabitur ⁊ ornabit̄
cum in celeſtem ſponſi domū introducet̄
hec eſt eccleſia electorum ex hominibus
cuius matrimonium initiatuꝫ fuit in pa-
triarchis et prophetis Chriſti promiſſio-
ne. conſummatum in verbi incarnatione
ſed ratum erit in plena glorificatione. ſi-
cut dicitur Oſee. ij. tn̄ ordine conuerſo:
Spōſabo te mihi in fide. et ſponſabo te
in miſericordia et miſerationib9. et ſpon-
ſabo te mihi in ſempiternū. Angelis aūt
nec Chriſtus promiſſus fuit. nec ipſorū

naturam aſſumpſit· ⁊ ideo nec eorum eccleſia dicitur ita proprie in ſponſa Chriſti eſſe· nec dotes hr̄e· licet ⁊ ipſa deo vniatur charitate. Et ſm̄ hoc eccleſia de angelis et hominibus collecta dicitur vna ſponſa non ſolum Chriſti ſed totius trinitatis.

De quattuor gaudiolis in quibus cōmunicabūt cū angelis. Cap. XIIII.

PReter dotes autem ſupradictas animarum ⁊ corporum habebunt homines ſancti octo gaudia particularia· quattuor ſcꝫ cū angelis cōmunia· ⁊ quattuor ſibi ſpecialia. Ideo autē dicit particularia· qꝛ vniuerſale gaudium eſt ipſe deus· q̄ tūc erit omnia in omnibus. Itaqꝫ quattuor illa prima ſanctis hominibus angeliſqꝫ cōmunia erunt de beata ſocietate· de mūdi renouatione· de creature contemplatione· de diuine iuſticie in reprobos conſideratione. De beata ⁊ iocunda ſocietate dicit Auguſtinus de ciuitate dei libro. xix. Pax ſuperne ciuitatis eſt ordinatiſſima et concordiſſima ſocietas fruendi deo ⁊ inuicem in deo. Hinc ⁊ de felicitate illius ciuitatis dicit beatus Bernardus in meditationibus ſuis. O ciuitas celeſtis māſio· ſecura patria· totū cōtinens qđ delectat· populus ſine murmure· q̄ꝫ glorioſa dicta ſūt de te ciuitas dei ſicut letantium omniū habitatio eſt ī te. Que ergo nos angit veſania vitiorum: ſitire abſinthium· huiꝰ mundi ſequi naufragium· vite labentis pati infortunium· impie tyrānidis ferre dominiū· et nō magis conuolare ad angelorꝫ ſocietatē· ſanctorum ſplendorem· regis potentis honorem ſuperne glorie? Sed ad hec oīa q̇s idoneus? profecto verus penitēs· verus obediens· amabilis ſocius· fidelis ſeruꝰ. hec ille. Et rectiſſime ſocietas illa dicit̄ ciuitas· quaſi ciuiū vnitas. Ut enim dicit Proſper vbi ſupra. Illic omnes qui fuerint vnū corpus erunt· ⁊ ſinguli de ſua ſingulorꝫ felicitate gaudebūt. Et hoc eſt vt dicit Auguſtinus ſuper Iob. ſermone vij. Qz dei filius patrē pro nobis orās ait vt ſint vnum ſicut ⁊ nos vnū ſumus· tu pater in me ⁊ ego in te· ⁊ ipſi in nob̄ vnū ſint· vt habeant gaudiū meum impletū in ſemetipſis. Hec eſt enim illa pax ⁊ beatitudo in futuro ſeculo· ꝓpter quā conſequendam ſobrie ⁊ iuſte ⁊ pie viuendū eſt in hoc ſeculo· hec Auguſtinꝰ. Cumqꝫ ſublimitatē ſuperbia comitari· ex ſupbia vero diſcordia vel iurgium oriri ſoleat· ſm̄ illud Prouerb. xiij. Inter ſuperbos ſemꝑ iurgia ſunt. Recte tantā concordiam in tam ſublimibus ꝑſonis beatꝰ Iob xxv· inter miracula dei reputat dicens: Poteſtas et terror apud eū eſt: qui facit concordiam in ſublimibus ſuis. Ibi nāqꝫ reuera ꝓpter cōmunem veritatꝭ poſſeſſionem erit inter fruentes ſumma pax ⁊ concordia· qm̄ ipſa charitate veritatis excludetur inuidia. Unde Augꝰ. de ciuitate dei libro. xxij. Qz ibi ſiquidem futuri ſint ꝓ meritis p̄miorum· etiā gradus honorum atqꝫ gloriarꝫ· nullatenus eſt ambigendū: Ibiqꝫ verus honor q̇ nulli negabitur digno· nulli deferetur indigno. Sed nec ad eā ambiet vllus indignus· vbi nullus permittetur eſſe niſi dignus. Ibi vera gloria erit vbi nec laudātis errore· nec adulatione quiſq̄ꝫ laudabitur. Uera quoqꝫ pax vbi nihil aduerſi vel a ſeipſo vl̄ ab alio quiſqꝫ patiet̄. Idqꝫ etiam illa beata ciuitas in ſe magnū bonū videbit· qꝫ nulli ſuꝑiori aliquis inferior inuidebit. Tamqꝫ nolet eſſe vnuſquiſqꝫ qđ n̄ accepit· q̄ꝫuis ſit pacatiſſimo ꝯcordie vinculo ei qui accepit obſtrictus· q̄ꝫ nec in corꝑe vult oculus eſſe q̇ eſt digitꝰ· cum membrꝫ vtrūqꝫ contineat totiꝰ carnis pacata cōpago. Sic itaqꝫ donū habebit aliꝰ alio minus vt hoc q̊ꝫ habeat· ne velit amplius· hec Augꝰ. Hic ⁊ Gregoriꝰ in moral. li. v. Difficile quidem eſt

vt in hoc mundo alter alteri non inuideat· qđ adipiſci alter exoptat· quia q̄cq̄d temporale percipitur· tāto fit minꝰ ſingulis· quanto diuiditur in multis· ⁊ idcirco deſideratiſ mentem liuor excruciat· quia hoc qđ appetit aut funditus alter accipiens adimit· aut a quantitate reſtringit. Qui ergo peſte liuoris plene carere deſiderat· illam hereditatem diligat· quā coheredum numerus non anguſtat. Que ⁊ omnibus vna eſt· ⁊ ſingulis tota· q̄ tanto largior oſtenditur· quanto ad hāc ꝑcipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo liuoris eſt affectus ſurgēs interne dulcedinis· et plena mors eius eſt perfectus amor trinitatis. Nam cū mēs ad eius rei appetitum retrahitur· que nō accipientium numeꝝ partitur· tanto magis proximum diligit· quanto minus ex profectu illius ſua damna pertimeſcit· q̄ ſi perfecte in amorem celeſtis patrie rapitur· plene etiā in proximi dilectione ſolidatur· quia cum nulla terrena deſiderat nihil eſt qđ eiꝰ erga proximum charitati contradicat· hec Gregorius. Cui etiam cōſonat illud Auguſtini vbi ſupra libro xv. Nullo inquit modo fit minor accedente ſeu permanente conſorte poſſeſſio bonitatis· imo poſſeſſio bonitas· quā tāto latius quāto concordius indiuidua ſociorum poſſidet charitas. Non habebit deniq̄ȝ illam poſſeſſionem qui eaȝ voluerit habere cōmunem· et tanto eaȝ reperiet ampliorē· quanto amplius ibi potuerit amare conſortem· hec Auguſtinꝰ. Hinc et ex illa charitate ac ſocietate mutua proueniet ſingulis multiplex gloria. Vnde Anſelmus in proſlogion. In illa perfectiſſima charitate innumerabiliū beatorum angelorum ⁊ hominū vbi nullus minus diligit alium q̄ȝ ſeipſum· non aliter gaudebit quis pro ſingulis aliiſ q̄ȝ pro ſeipſo. Si ergo cor hominis de tanto ſuo bono vix capiet gaudium ſuum· quomodo capax erit tot ⁊ tantoꝝ gaudiorum? Et vtiq̄ȝ quia inq̄ntum quiſq̄ȝ diligit aliquem· tantū de bono eius gaudet. Sicut in illa ꝑfecta felicitate vnuſquiſq̄ȝ plus amabit ſine comparatione deum q̄ȝ ſe et omnes alios ſecum· Ita et plꝰ gaudebit abſq̄ȝ eſtimatione de felicitate dei q̄ȝ de ſua ⁊ omnium aliorum ſecum. Ecce inueni gaudium quoddā plenum. Non ergo totum illud gaudiū intrabit in gaudentes· quin potius in gaudiū illud intrabunt toti gaudentes. Sȝ quoniam illud gaudiū vt dicit apoſtolꝰ Nec oculus vidit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit· nonduȝ dixi vel cogitaui· q̄ntū gaudebunt illi beati· hec Anſelmus. Itaq̄ȝ ſingulis erit gaudiuȝ ſpeciale de cuiuſlibet rationalis creature ſocietate· iux̄ illud apoſtoli ad Phil. Ita frater ego te fruar in domino. Hoc autē gaudio nec ipſi exortes erunt angeli· vtpote quos feruens dilectio faciet de tanta ⁊ tam iocunda ſocietate ineſtimabiliter gratulari. Nam vt dicit beatus Bernardus ſuper Cant. omel. lxix. iux̄ verbum euangelii: Nūc etiam ad peccatoris penitentiam gaudent angeli. Et ſi delitie inquit angelorum ſunt lachryme mee· quid delitie mee? De mundi aūt renouatione dicitur. ii. Pet. iii. Nouos celos ⁊ nouam terram expectamus· in q̄bus iuſticia habitat ⁊c̄. Vbi nomine celi et terre ſcđm q̄ exponit Auguſtinus principiū Gen̄. intelligi poteſt vniuerſitas creature viſibilis et inuiſibilis. Omnis enim creatura viſibilis renouabitur· ⁊ ſm̄ modum ſuum glorificabitur· videlicet celum et terra ⁊ omnia elementa· et que ꝓpter hominem ab initio facta ſunt· ſed per peccatuȝ eiuſ corrupta· ante iudicium enim fiet per ignem eoꝝ purgatio· ⁊ poſt eorum innouatio. Vnde Auguſtinus vbi ſupra libro xx. Iudicatis his qui nō ſunt inuenti ī libro vite· et in ignē eternum miſſis· figura huiꝰ mundi mundanorum ignium conflagratione preteribit. Nam elementoruȝ corruptibilium q̄litates q̄ corꝑibꝰ noſtris corruptibilibꝫ

congruebant ardēdo penitus interibūt·
atq; ipſa ſubſtantia eas qualitates ha/
bebit que corporibus immortalibus mi/
rabili mutatione conueniant· vt ſcꝫ mū/
dus in melius innouatus apte accōmo/
detur hominibus etiam carne innouatis
in melius. Unde vidit Johānes ſeden/
tē in throno a cuiꝰ conſpectu fugit celū ꝛ
terra· ꝛ mare iam nō eſt· vt legit' Apocal'.
xx. Peribunt enim hec ſm ſpeciem· ſed
non ſm ſubſtantiam. Hinc et Ps. In/
itio tu dn̄e terrā fundaſti et opa manuū
tuaꝝ ſūt celi· ipſi peribunt ꝛc. Nec tamē
ex toto per ignem fiet innouatio mundi·
quoniam et ſol et luna innouabuntur· i·
meliorabuntur· que non ſubiacent igniſ
paſſioni. Corpora quoq; ſanctorum ſm
apoſtolum īmutabuntur· quod conſtat
per ignem non fieri. Ut autem dic Ba/
ſilius ī hexameron libro. vj. Ratio que/
dam ſecretior docet nos percipiendā eſſe
naturam ignis· etiam in delictorum retri
butionibus que in vita preſenti contra/
ximus. Unde ſcriptnm eſt: Vox domi/
ni intercidentis flammā ignis. Huiꝰ enī
elementi lux ad illuminandos deputa/
bitur iuſtos: Ardor autem proficiet ad
peccatores concremandos· hec Baſiliꝰ.
Et quod dicit de partitione qualitatuꝫ
ignis· intelligendū eſt de ceteris elemen/
tis. Naꝫ in cūctis ſeparabunt' bone qua/
litates a malis· vt bone quidē electis ad
gloriam deſeruiant· male vero· id eſt· no
ciue reprobos affligant. Dicit autē Iſi/
dorꝰ in libro creaturarum. Qꝛ nec ſol nec
luna poſt iudicium ad occaſum ventura
ſunt· ſed in loco in quo creata ſunt ſine fi
ne permanebunt· ne ſcꝫ eorum claritate
fruantur damnati qui apud inferos erūt
Unde dicitur Abacbuc. iij. Sol ꝛ luna
ſteterunt in habitaculo ſuo. Et Eſa. lx.
Non occidet vltra ſol tuus· et luna tua
non minuetur. Eritq; ſicut legitur ī eo/
dem. xxx: lux lune ſicut lux ſolis· et lux ſo
lis ſeptempliciter ſicut lux ſeptē dierum·
Qd̄ exponens Haimo dicit: q cum de/
terminato iudicij examine cunctiſq; re/
probis in inferno concluſis· dominꝰ Je/
ſus cum corpore ſuo qd̄ omnes electi ſūt
in celum ſe ſuſtulerit· tunc ibi luna ſplen/
dorem ſolis mutabit· ſol vero ſeptempli/
citer q̄ modo lucebit recepto ſplendore
quē homine peccāte amiſit· hec Haimo·
Sꝫ ſm Hieronimū: Tāta tunc erit lux
ſolis quāta fuit in ſeptem primis diebus
ſcꝫ quando creatus eſt mundus. Nam
poſtea cuncta que propter hominem fa/
cta ſunt in eius lapſu peiorata ſunt. An/
tea ſiquidem terra ſpinas et tribulos nō
proferebat· aer purior erat· et tam ſol q̄
luna maiori lumine fulgebāt. Unde ad
Roma. viij. Omnis creatura ingemiſcit
ꝛ parturit vſq; adhuc· ſed ipſa liberabit'
a ſeruitute corruptionis in libertateꝫ glo
rie filiorum dei. Itaq; ſol ꝛ luna an̄ diē
quidem iudicij patientur eclipſim: Iux'
illud Joel. ij. Sol enim vertetur in tene/
bras· ꝛ luna in ſanguinem anteq̄ veniat
dies domini magnꝰ ꝛ horribilis. In ad/
uentu ꝓo iudicis obſcurari comparati/
ue dicuntur. In mundi autē innouatio/
ne· quoniā celum nouū et terra noua fu/
erit· eoꝝ claritas augmentabit'. Un̄ dic
Iſidorꝰ q ſol tunc laboris ſui mercedem
recipiet. Non ergo amplius erit diei no/
ctiſq; viciſſitudo· ſed vna dies continua
que nota eſt domino· vt legitur Zach.
xiiij. Qd̄ autē dicitur Eſa. xx. Non erit
tibi amplius ſol ad lucendū· nec ſplēdor
lune illuminabit te· ſubintelligit' ad ne/
ceſſitatem· ſed tantū ad decorem. Hec de
renouatione viſibilis creature. Crea/
tura etiam celeſtis ꝛ inuiſibilis renoua/
bitur dum ruina angeloꝝ ex ſanctis hoi/
bus repabitur· ſm illud qd̄ in pſalmo de
Chriſto dicitur: Iudicabit in nationibꝫ
implebit ruinas. Unde Augꝰ in Ench.
Superna inquit mater noſtra hieruſalē
nulla ciuiuꝫ ſuoꝝ numeroſitate frauda/
bitur· quin etiā fortaſſis vberiore copia
regnabit et letabitur. Aiunt etiaꝫ docto
res noſtri q angeli ſancti et in ſcientia et

in merito proficiũt vſq3 ad diem iudicij
Unde dicit apoſtol⁹ ad Eph.iij.q2 diſ-
penſatio ſacramenti a ſeculo in deo abſ-
conditi per eccleſiam innotuit principi-
bus ⁊ poteſtatibus in celeſti multitudine
ſapientie dei. Angelice quippe dignita-
tes vt dicit Hieronymus. exponens illũ
locum prefatum. myſterium non intelle-
xerunt adpurum. donec paſſio Chriſti
fuit completa. et apoſtolorũ predicatio
per gentes dilatata. Idem quoq3 Hie-
ronymus ſuper Eſa. libro. xvij. dicit: q2
quedam poteſtates angelice Chriſtũ vi-
dentes cruentum in celum aſcendere. ce-
teris angelis impauere dicentes: Attolli-
te portas principes veſtras ⁊c. Et ab eiſ-
dẽ audiere. qs eſt iſte rex glie. In Eſaia
quoq3 interrogant angeli rei nouitate p-
culſi: quis iſte ſit qui de terra cruentus ad-
uenit. Myſterium enim paſſionis et re-
ſurrectionis ſm apoſtolum cunctiſ retro
generationibus fuerat ignoratum. hec
Hieronymus. Igitur ĩ illa generali glo-
rificatione ſanctorum accedet etiam an-
gelis ſanctis nouum gaudium. non ſolũ
d numeri ſui repararatiõe. ac de ſancto-
rum hominum ſocietate. ſed etiã de ſui
plena remuneratione. Ex tunc enim non
erit locus proficiendi vel meredi. ſed tã-
tummodo recipiendi. Nec ideo putan-
dum ẽ illis nunc deeſſe beatitudinẽ. quia
premij ſui futuram expectant conſumma
tionem. Licet enim in eis ſuccedant om-
nia que optant habere in futuro tñ om-
nia ſuccedant eis que optant habere mo
do. Nec illud deſiderium eos affligit di-
latione. ſed potius letificat expectatione
⁊ ideo beati ſunt. Itaq3 nec illos quidẽ
ſine nobis voluit deus in gloria conſum
mari. vt merito de ipſis quoq3 poſſimus
ei dicere: Me expectant iuſti donec re-
tribuas mihi. ¶ De iocunda vero
creaturarum inſpectione ſiue contempla
tione que fiet deo illuminante. dicit Au-
guſtinus ĩ libro de ciuitate dei. xxij. Re-
rum omniũ ibi quãta q̃ ſpecioſa q̃ cer
ta erit ſcientia ſine errore aliquo vel labo
re. vbi vera ſapientia de ipſo ſuo fonte
potabitur cum ſumma felicitate ſine vlla
difficultate. Oculi quoq3 corporei ſuum
illic officium habebũt. et in loco ſuo erũt
vtriq3 illis ſpiritus per ſpirituale corpuſ
Deniq3 credibile eſt ſic nos viſuros eſſe
mundana tunc corpora celi noui ac terre
noue. vt deum vbiq3 preſentem ⁊ vniu-
ſa etiam corporalia gubernantem p cor-
pora que geſtabimus et que conſpiciem⁹
quacq3 verſum oculos direxerim⁹ clariſſi
ma perſpicuitate videamus. non ſic nũc
inuiſibilia dei per ea que facta ſunt intel
lecta per ſpeculum in enigmate ex parte
conſpiciuntur. vbi plus in nobis valet fi
des quã credimus q̃ corporalis ſpecies
quã per corporales oculos cernim⁹. Sʒ
ſicut homines inter q̃s viuentes mot⁹ q3
vitales exercentes viuimus. mox vt aſpi
cimus non credimus viuere ſed videmuſ
cum eorum vitam ſine corporibus vide-
re nequeamus. quã tñ in eis per corpora
remota omni ambiguitate conſpicimuſ:
ita quacũq3 illa corporũ noſtrorum ſpi
ritualia lumina circumferemus. incorpo-
reũ deũ omnia regentem. etiã per corpo
ra contuebimur. Ergo ſicut dictum ẽ ſu
pra: Deus ita nobis erit notus atq3 con
ſpicuuſ vt ſpiritu videatur a ſingulis no
bis in ſingulis nobis. videatur ab altero
in altero. videatur in ſeipſo. videatur in
celo nouo ac terra noua. ⁊ omni que tũc
fuerit creatura. videatur ⁊ per corpora in
omni corpore quocũq3 directi fuerĩt ocu
li corporales acie perueniente. omnia q̃3
membra ⁊ viſcera corporis glorificati p-
ficiẽt laudibus dei. Omnes ſiquidẽ illi⁹
que nũc latet armonie corporalis nũeri
nõ latebunt naturã intrinſec⁹ p corporẽ
cuncta diſpoſiti. et cum ceteris reb⁹ que
ibi magne videbuntur ⁊ mirabiles ĩ tan
ti artificis laude rationabilis pulcritudi
nis delectatione ſuccendent rationales

mentes·hec Auguſtin⁹. Item Proſper de vita contemplatiua libro.p. Nūc ita patebunt ſingulorū ſingulis mentes·ſicut corporalibus oculis ſubiacent facies corporales: Ibi etiā oculos nihil creature viſibilis latebit·ꝛ quocunqꝫ ſpirit⁹ ire voluerit ·ibi corpus erit ſine mora temporis aut impedimēto pōderis · hec Proſper. Porro de diuine iuſticie in reprobos conſideratione·dicitur Eſa.in fine. Egredientur ꝛ videbūt cadauera virorum·qui preuaricati ſunt in me · ꝛ erūt vſqꝫ ad ſacietatem viſionis omni carni· Qđ exponens Auguſtinus .xx.libro de ciuitate dei·ſic dicit: Egredient̄ quidem non per motum corporalem·ſed per ſciētiam: Quid enim agatur intus in gaudio domini·damnati neſcient. Qui autem erunt ī illo gaudio quid agatur foris ī tenebris exterioribus ſcient· Ea enī etiam que foris ab eis erunt·eos vtiqꝫ non latebunt· Hec Auguſtinus. Et erunt inquit reprobi vſqꝫ ad ſacietatem viſionis omni carni. Boni namqꝫ ſicut ibi dicit gloſa ·videbūt eos a ſe iuſto dei iudicio ſeparatos amiſſa potētia qua ſeuiebant contra illos· Videbunt etiā in illos tantam dei vindictam vt maiorem non expoſcāt· qui modo clamant: vſqꝫq̄ domine non vindicas ſanguinem noſtꝝ Satiabuntur quoqꝫ gratias agētes de beatitudine ſua viſa impiorum ineffabili pena· hec gloſa. Unde colligitur ꝙ triplici cauſa đ illorum viſione ſatiabūtur· videlicet quia videbunt eos amiſſa potentia priſtina a ſe ſeparatos · et quia videbunt eos iuſto dei iudicio punitos· et quia viſa illorum pena magis eorum comparatione gaudebunt de beatitudine ſua·et maiores deo grās agēt. Propter hec omnia dicit Ps. Letabit̄ iuſtus cum viderit vindictam ꝛc. Et Malach.iiij. Egrediemini et ſalietis ſicut vitulus de armento·ꝛ calcabitis impios cū fuerint vt cinis ſub planta pedū veſtrorum. Itaqꝫ ſicut dicit Gregorius· non fuſcabit beatitudinem iuſtorum aſpecta pena reproborum·quoniam vbi iam cōpaſſio miſerie non erit·beatorum leticiā minuere non valebit. Et ſi enim in nature ſue bonitate miſericordiam habent·iā tunc auctoris ſui iuſticie coniuncti tanta rectitudine conſtringuntur· vt nulla ad reprobos compaſſione moneātur· Et licet iuſtis ſua gaudia ſufficiant·ad maiorem tamen gloriam vident penas malorum quas per gratiā euaſerūt·quia qui dei claritatem vident · nihil in creatura agitur qđ videre non valeant·hec Gregorius. Tunc ergo ſicut dicit Proſper vbi ſupra·filiorum ·parentum· coniugū miſeria·beatos contriſtare nō poterit· qꝛ nomina neceſſitudinum corporaliū· que hic noſtra fragilitas habuerit·illius beatitudinis excellentia non admittit. De hac etiam materia plenius dicet̄ infra.

De quattuor aliīs que propria erunt hominibus electis. Cap. ·XV·

Alias vero quattuor ſpeciales gloriolas habebūt homines beati·quibus carebunt etiā angeli ſācti·videlicet de ſtole corpis adeptione·de corporali dei viſione·de ipſius contemplati ad contemplantes naturali ſimilitudine·de miſeriarū euaſione· Prima igitur eſt ſtola corpori·de qua iam dictum ſatis eſt ſupra. Angeli enim vt puri ſpiritus · quia non habēt veſtem carneam·nec habebunt corporis ſtolam· ſed ſinguli tantum vnicā. De hominibꝫ autem qui peregrinantes in hoc mundo corpore ac ſpiritu deo ſeruierunt ·dicitur Eſa.lxi. ꝙ in terra ſua duplicia poſſidebunt. Secunda eſt viſio dei corporalis·qua ſcꝫ videbunt deum humanatū oculo corporis vt eius viſione reficiant̄· non ſolum interius ſed etiā exteri⁹. Un

Hugo i libro de anima et spiritu. Duo inquit i homine sensus noscunt esse. unus interior. alius exterior. et uterque bonum suum habet in quo reficitur. Sensus interior reficitur in contemplatione diuinitatis. exterior in contemplatione humanitatis. Propter hoc enim deus homo factus est. ut in se totum hominem beatificaret. et tota hominis conuersio esset ad ipsum. totaque dilectio curreret in ipsum. cum et a sensu carnis videtur per carnem. et a sensu mentis per diuinitatis contemplationem. Hoc erat totum hominis bonum ut siue ingrederetur siue egrederetur i factore suo pascua inueniet. videlicet et foris in carne saluatoris. et intus in deitate creatoris. hec Hugo. Et hoc non habebunt angeli. quia videbunt tantum oculo spirituali. Tertia est similitudo contemplantium et contemplati. quia scilicet videbunt deum in natura sibi simili. Et ideo illa visio iocundissima erit homini. quoniam et omne animal diligit simile sibi. ut legitur Eccl. xiij. Unde Bern. super Cant. omel. xx. Plenum prorsus omni suauitatis dulcedine videre hominem hominis conditorem. Hoc etiam non habebunt illi spiritus beati. quia non videbunt eum in natura angeli. iuxta illud Heb. ij. Nusquam enim angelos apprehendit. sed semen Abrae apprehendit: unde debuit fratribus per omnia similari. Peccantem siquidem irremediabiliter deseruit angelum. et inuenta est iniquitas eius ad odium. Unde Hugo i libro de arra anime. O anima inquit in omni creatura dilecta es. cum omnibus hominibus dilecta es. et ut tibi iuste redderetur sponsus ipse tuus dignatus est pie pati quod tolerabas. Quod si cogitare ceperis quot et quales in comparatione tui abiecti sunt. qui hanc que tibi data est gratiam consequi non potuerunt. Elegit ergo te in omnibus. et assumpsit ex omnibus. et amauit pre omnibus hec Hugo. Quarta est miseriarum euasio. de quarum recordatione magna erit sanctorum exultatio. Ut enim dicit Aug. in libro confessionum. viij. Ubique maius gaudium maiore molestia precedit. Nam et maior est leticia post mestitudinem. et dulcior fit suauitas post egritudinem. Unde sicut dicit Hiero. super Esa. de reprobis: quod recordatio preteritarum delitiarum erit eis materia cruciatuum. Ita verissime dici potest de sanctis quod recordatio precedentium malorum erit eis materia gaudiorum Iuxta illud Iob. xvj. Tristicia vestra vertetur i gaudium. Unde Chryso. super Math. libro. p. Tunc inquit recordatio transactorum malorum non nocet. sed etiam delectat. sicut econtra recordatio bonorum non solum non adiuuat. sed etiam grauat: Ideo dicit Abraam illi diuiti quondam epuloni: Fili recordare quia recepisti etc. Nunc autem hic consolatur etc. Itaque sicut dicit Augustinus de ciuitate dei libro. xxij. erit illius superne ciuitatis et in omnibus una et in singulis inseparabilis voluntas: libera scilicet ab omni malo liberata. et omni bono impleta. fruens indeficienter eternorum iocunditate gaudiorum: oblita culparum atque penarum. nec ideo tamen sue liberationis oblita ne liberatori suo sit ingrata. Sicut enim malorum scientie due sunt. una scilicet qua potentia mentis non latent. altera vero qua sensibus experimentis inherent. Aliter quippe sciuntur omnia vitia per sapientie doctrinam. aliter vero per insipientis pessimam vitam. Sic et malorum obliuiones due sunt: Alter enim ea obliuiscitur eruditus. alter expertus. Iste si peritiam negligat. ille si miseria careat. Hoc ultimo modo immemores erunt sancti preteritorum malorum. quia ita carebunt omnibus. ut penitus deleantur de sensibus eorum. Ea tamen potentia scientie que magna in eis erit. non solum sua preterita. verum etiam damnatorum eos sempiterna miseria non latebit. Alioquin si se miseros fuisse nescituri sunt: quomodo

iuxta Pš. Miſericordias dñi in ętер-
num cantabunt: Quo vtiqꝫ cantico in
gloriam gratię Chriſti cuius ſanguine li
berati ſumus·nihil erit illi ciuitati iocun-
dius·hęc Auguſtinus. Eſt igitur hęc ſũ-
ma dictoꝝ·ꝙ ſancti gaudebunt de eua-
ſione miſeriarum·tam in recordatiõe ma
lorum pręteritoꝝ·q̃ꝫ in conſideratiõe p̃-
ſentiſ ſupplicij reproboꝝ · Et illa recorda-
tio fiet cum quadaꝫ obliuione ſicut p̃di
ctum eſt. Unde ⁊ Hieronymꝰ ſup Eſa·
libro.xviij. Seruos inquit ſuos vocabit
nomine alio·in quo qui benedictus ẽ ſu-
per terram benedicetur in deo amen ·et q̇
iurat in terra iurabit in deo amen ·qꝛ ob
liuioni traditę ſũt anguſtię priores. Cau
ſa nãqꝫ lęticię ⁊ diuinę confeſſionis erit ĩ
cęlo·quia prioꝝ anguſtiaꝝ ęterna ſucce-
det obliuio. Obliuiſcẽt enim p̃ſtina ma-
la non obliuione memorię·ſ; bonorũ ſuc-
ceſſione·ſicut ecõtrario alibi dicitur·ꝙ af
flictio horę obliuionẽ facit luxurię maxi
mę·hęc Hieroꝰ. Et vt dicit Ambroſius
ſup Beati ĩmaculati. Lętabit iuſtus cũ
viderit vindictã·gaudens vtiqꝫ nõ ꝙ ĩpi
os puniri viderit·ſ; ꝙ ipſe euaſerit. Tũc
ergo ſicut Berñ. dicit. Qꝛ nõ ex operibuſ
iuſticię quę fecimꝰ nos·ſ; ſcḋm ſuaꝫ miſeri-
cordiam ſaluos nos fecit·nec ſunt condi
gnę paſſiones huiꝰ tp̱is ad futurã gl̃iam
quę reuelabit in nobis · Nõ ſũt vtiqꝫ cõ
dignę tp̱ales paſſiones huiꝰ tp̱is · etiã ſi
vnus ſuſtineat oẽs. Nec talia ſunt homi
num merita vt ꝓpter ea debeat ex iure vi-
ta ęterna·aut deus iniuriã eis aliquã fa-
ceret ſi non eam daret. Omnia nãqꝫ me-
rita ſunt dona dei· ⁊ ſic homo ꝓpter ipſa
magis debitor eſt deo q̃ꝫ deus hoĩ·hęc il
le. Hoc etiã gaudio ſpeciali qḋ habebũt
hoĩes ſancti de miſeriaꝝ euaſiõe carebũt
angeli·vtpote miſeriaꝝ inexperti. Unde
beatꝰ Berñ. ſup Cantꝗ. omel. lxviij. Eſt
inq̇t genus lęticię qḋ cęli neſcierũt niſi p̱
filios eccleſię de quo ſcriptuꝫ eſt: Lętati
ſumus ꝓ diebꝰ q̇bus nos humiliaſti·an
nis q̇bus vidimus mala. Placet cunctiſ
ſecuritas·ſ; ei magis q̇ timuit·iocũda oĩ-
bus lux·ſ; euadente poteſtate tenebrarũ
iocũdior tranſiſſe de morte ad vitã· vitę
duplicat gratiã· p̱s mea hęc in cęleſti cõ
uiuio.et ſeorſum ab his beatis ſpiritibꝰ.
Omne ſiquidẽ opus eoꝝ eſt laudare de-
um· ſed deeſt laudi ſi deſint qui dicant:
Trãſiuimꝰ p̱ ignẽ ⁊ aquã ⁊ eduxiſti nos
ĩ refrigeriũ·h̃ Bern̄. Nec ideo h̃ indu
co vt angelos cõp̱atiõe hominũ dep̄mã
ſed vt cõmendem circa hoĩes dei miſeri-
cordiam. Nam licet vt dicit Augꝰ. ſup
Iob. omel. lxxij. Maioris miſericordię
ſit lapſos rep̱aſſe q̃ꝫ iuſtos creaſſe vel cõ-
ſeruaſſe·maioris tñ laudis videt eſſe ſem
per ſtetiſſe q̃ꝫ a lapſu reſurrexiſſe·p̃ſertim
qꝛ nunq̃ꝫ per ſe reſurgit homo ſ; erigentiſ
auxilio·ſcḋm illud Pš. Recordatꝰ eſt qꝛ
caro ſum ſpũs vadẽs ⁊ nõ rediẽs. Et ſcḋm
Hieronymũ: Meliꝰ eſt nũq̃ꝫ ęgrotaſſe·
q̃ꝫ poſt ęgritudinẽ ꝯualuiſſe. Hinc ⁊ Ful
gentius de myſterio mediatoris libro.iij.
In hoc inquit aĩabꝰ nr̃is q̃ꝫ maxime po-
tiores ſunt angeli·qꝛ ſicut a peccatis · ita
ſũt ⁊ a paſſionibꝫ alieni. Qḋ etiã ſe re-
cte colentibꝫ ꝓmittit dñs dicẽs: erunt ſi-
cut angeli dei. Itaqꝫ de ſua rep̱atione ſe
extollere·hoc eſt gl̃ari de infirmitate. Uñ
Augꝰ·ſup Iob·omel. xx. Nõ deſunt ait
qui nos p̃ferant etiã angelis·qꝛ nõ ꝓ an-
gelis inquiũt mortuꝰ eſt Chriſtꝰ·ſ; ꝓ no-
bis·ſed q̇d eſt aliud hoc dicere q̃ꝫ de impi
etate gloriari velle. Chriſtꝰ enĩ ꝓ impijs
mortuꝰ eſt ſcḋm ap̱l̃um· in q̇ dei miſericor-
dia cõmendat nõ meritũ noſtꝝ. Nã q̃le
eſt ideo quẽq̃ꝫ ſe velle laudari · qꝛ vitio
ſuo tam deteſtabiliter ęgrotauit vt non
poſſet aliter q̃ꝫ medici morte ſanari. Non
eſt hęc noſtroꝝ gl̃ia meritoꝝ ſ; medicina
morboꝝ. hęc Augꝰ. Cęteꝝ licet hoĩes ſan
cti hic legitime certãtes poſt finẽ victorię
ſint angelis parificãdi·ſcḋm illud Math.
xxij. Erũt ſicut angeli dei ĩ cęlo·nõ tamẽ
gloriari debent ſub belli dubio·ſcḋm illud
iij. Reg. xx. Ne glorietur accinctꝰ ęque vt
diſcinctꝰ. Et Iob. xl. Memẽto belli nec

vltra addas loq̄. Siquidē vniuerſaliter angeli iā beati meliores ſunt in plib⁹ hoībus adhuc degentib⁹ vita moꝛtali. Vn̄ dn̄s de Johe baptiſta loquēs Mat. xj. dicit: Qui minoꝛ eſt in regno celoꝝ maioꝛ eſt illo. qđ exponēs Hiero⁹ ita dicit: Quis ſanct⁹ qui iā eſt cū deo maioꝛ ē illo: qui adhuc eſt in ꝓlio. Aliud enī eſt coronā victorie poſſidere. aliud adhuc ī acie dimicare. Quidā etiā nouiſſimū angelū dn̄o miniſtrantē in celis meliorē volunt accipere quolibet hoīe ſancto q̄ verſat' in terris. hec Hiero⁹. Et reuera meliores ſunt angeli non ſolum ꝑ ſtatu immoꝛtalitatis. ſed etiā pro felicitate fruitionis et ardoꝛe charitatis. Unde Dionyſius in libro. ꝑ. de ſpūſancto. Honoꝛabiliores inq̄t et multo meliores liquido ꝯſtat angelos eſſe hominib⁹ ꝑ germanioꝛē vt ita dicam ⁊ plenioꝛē trinitatis aſſumptionē

¶ Sciendū quoq; ꝙ illa leticia de qua dicit Ps. Letabit' iuſt⁹ cū viderit vindictam: ſc̄dm q̄d erit ꝓpria ſanctis hoīb⁹ glificatis. ſm q̄d aūt hoīb⁹ angeliſq; cōmunis. Nā hoīb⁹ ſanctis erit ꝓpria q̄ntū ad ꝯſiderationē euaſiōis pene quā illos tolerare ſeq; ab illa ꝑ dei miſericoꝛdiam liberatos eſſe videbūt. ⁊ inde grās agentes deū laudabūt. Quib⁹ aūt cōis q̄ntum ad ꝯſiderationē diuine iuſticie. cui videlicet oēs parit' cōgaudebūt. ⁊ inde q̄ꝫ deum gloꝛificabūt. Ipſa q̄ꝫ repꝛoboꝝ dānatio nō modicū augebit pulcritudinē in vniuerſo. Nā illa quidē inferioꝛ mūdi ps vbi eſt infern⁹ ī obſcuritate ſua remanebit. q2 ſupioꝛ lux vt dictū eſt ſupi⁹ electis deſeruiēſ nūq̄ꝫ illuc appꝛopinquabit Nec tn̄ ꝓpter hoc etiā illa ps ad oꝛnatū non pertinebit mundi. q̄m vt ait Aug⁹ dānatoꝝ aīe etiā meliores ſunt omnib⁹ coꝛpibus oꝛdine naturali. Sicut ꝗ celū ſiderib⁹. ſic ⁊ illa ps inferioꝛ dānatis oꝛnabit' angelis ⁊ hoīb⁹. Habebūt enī etiā in inferno duo ī ſeipſis laudabilia ⁊ pulcra. nō a ſe ſed a deo. ſ. naturā bonā ⁊ iuſtā penam. Preterea ſicut dic̄ Aug⁹. de ciui. dei li. xj. Cōtrario ⁊ oppoſitiōe cōtexitur vniūſi pulcritudo. iuxta illud Eccl. xxxiij. Cōtra malū bonū. et cōtra vitam moꝛs. et cōtra iuſtū peccatoꝛ. ſic intuere in oīa opa altiſſimi. duo ꝯ duo. vnū cōtra vnū. Vt ꝗ dic̄ idē Aug⁹. Sic multiformis pictura cū coloꝛe nigro bn̄ oꝛdinato. ſic vniūſitas reꝝ ſi q̄s intueri poſſit etiā cū ſiniſtra pte pfecta ⁊ pulcra ē. licet illā ꝑ ſe cōſideratā ſua defoꝛmitas turpet Vn̄ idē Aug⁹ ſup Gen̄. li. iij. Ea q̄ peccādo dec⁹ ꝓpriū amittūt. nullo modo vt nō etiā ipſa recte oꝛdinata cū vniūſo bona ſint efficiūt. Itaq; cū ceteri oīb⁹ etiam peccatoꝛ eſt bon⁹. De⁹ enī eſt naturaꝝ optim⁹ cōditoꝛ. peccātiū ꝟo iuſtiſſimus oꝛdinatoꝛ. vt etiā ſi q̄ ſigillatim delinq̄ndo fiūt defoꝛmia. tn̄ cū eis vniūſitas ſit pulcra. hec Aug⁹. His ꝗ rationib⁹ ſic ps ſupioꝛ glīoſa et pulcra erit ſua claritate. ſic et īferioꝛ recte ſapiēterq; diſpoſita mūdū oꝛnabit in ſua obſcuritate. Deniq; nō ſolū in electis. ſ; etiā in repꝛobis ⁊ dānatis apparebit dei potētia ⁊ bonitas et ſapiā miris q̄buſdā modiſ. Potētia. ſ. ī puniēdo. bonitas ī deſerēdo. ſapiā in diſponēdo. De p̄mo dī Ezech. xx. In manu forti et brachio extēto. et ī furoꝛe effuſo regnabo ſup vos. Et ad Heb. x. Hoꝛrendū eſt incidere ī man⁹ dei viuēti. De ſecūdo dī Oſee. ix. Ve eiſ cū receſſero ab eis. Vt. n. ait Aug⁹. In h̄ apparet q̄ꝫtū de⁹ bon⁹ eſt. q2 nulli ab ipſo recedēti bn̄ eſt. Vn̄ dī Hiere. ij. Scito ⁊ vide quia malū et amaꝝ ē reliq̄ſſe te deū tuū. et nō eſſe timoꝛē ei⁹ apud te. De tertio patet ꝙ ſapiēti⁹ eſt de malo elicere bonū. q̄ꝫ de bono bonū. Sic aūt diſponit et oꝛdinat de⁹ illoꝝ maliciā vt eā toꝛq̄at ad ſuam ⁊ electoꝝ glīam. Nā ꝟbi grā. vt ī hac vita mali ꝑ ipſam maliciā ſunt bonis ad exercitium. ſm illud ꝓuerbiū: Stult⁹ ſeruiet ſapiēti. ſ. ipſū ꝑſequēdo. ac ꝑ h̄ in eo virtutē exercēdo. Vn̄ Greg. ī moꝛal'. Abel inquit eſſe renuit quē Chaim malicia nō exercet. Hinc et ap̄s ad Gal'. iiij. Quō

tunc qui ſm carnē nat⁹ perſequebat' eum qui ſm ſpiritum·ita ꝛ nunc. Sunt etiaꝫ illis ad purgatoꝛium ſm illud Auguſti/ni·que flagelluꝫ grano·ꝛ lima ferro·hec fac peccatoꝛ iuſto. Sūt ꝛ ad timoꝛis exē/plum·iuxta illud Prouerb.xxj. Mul/ctato peſtilente ſapientioꝛ erit paruulus· Unde ꝛ de diabolo dicit' Job.xlj. Cuꝫ ſublatus fuerit·timebunt angeli·ꝛ territi purgabunt'. ❡In futuro quoqꝫ ſimili/ter cooperabūtur electis ad gloꝛiā tripl'r Primo ſcꝫ ꝙ ad laudem diuine iuſti/cie·cuius vt dictum eſt congratulabuntur· ita vt nulla erga illos compaſſione moue antur· ſm illud Luce.xvj. Inter nos et vos chaos magnū firmatum eſt ꝛc. Hic ꝛ Johannes Apocal'.xix. Iudicata iam illa meretrice magna·per quaꝫ figuratur repꝛoboꝛum congregatio: Poſt hoc in/quit audiui vocem magnam in celo dicē tiū alleluia·ſalus ꝛ gloꝛia ꝛ virtus deo noſtro: quia vera ꝛ iuſta ſunt eius iudi/cia·qui iudicauit de meretrice magna·q̄ coꝛrupit terram pꝛoſtitutione ſua. Se/cundo quantum ad gratiarū actionem· et diuine miſericoꝛdie laudem. Maioꝛes enim gratias agēt liberatoꝛi ſuo·et ei foꝛ tioꝛi vinculo dilectionis adherebūt·qn̄ ſe non filios ire·non tam ſuis meritis q̄ꝫ eius miſericoꝛdia liberatos ab hmōi pe/nis videbunt ꝛ dicēt: Miſericoꝛdias do mini in eternū cantabo·Et illud qd ſcri/ptum eſt alibi: Non fecit taliter oī nati/oni. Unde vox eſt toti⁹ eccleſie·quo ad electos: Miſericoꝛdiā ꝛ iudiciū cantabo tibi domine·miſericoꝛdiā·ſ·quo ad nos· ꝛ iudicium quo ad repꝛobos. De his om nibus dicit Greg⁹. in dialogo libꝛo.iiij. Iniqui licet ꝑ iniq̄tate ſua puniti·tamē ad aliquid ardebunt·ſ·vt iuſti ꝛ in bea/tis videant gaudia que percipiūt·ꝛ in il lis reſpiciunt ſupplicia q̄ euaſerunt. Nec vlla erga eos compaſſione mouentur·qꝛ ſic eoꝛum mentes ꝓ hoc ꝙ iuſtiſſimo iu/dici inherēt·ius diſtrictionis abſoꝛbet· vt eis non libeat quicquid ab illius regu le ſubtilitate diſcoꝛdat·hec. Gregoꝛius·

❡Tertio quantum ad euidentioꝛem glo/rie ſue manifeſtationem pꝛo ipſoꝛum re/pꝛoboꝛum comparatione. Ex ipſa ſiqui/dem comparatione illoꝛum euidenti⁹ ap/parebit electoꝛum gloꝛia·quia mag' elu/ceſcunt oppoſita iuxta ſe poſita·vt ple/rūqꝫ accidit vt aliqua pulcra mulier ve/tulam ſecum defoꝛmem accipiat vt ex ei⁹ comparatione pulcrioꝛ appareat. Sic et Chꝛiſtus voluit oſtendere gloꝛiam ꝛ de/coꝛem ſponſe ſue in patria comparatiōe ſponſe diaboli que eſt maloꝛum eccleſia· Unde ad Eph.v. Semetipſum tradi/dit ꝑ ea vt illā ſanctificaret mūdās laua/cro aque in verbo vite·vt exhiberet ipſe ſibi gloꝛioſam eccleſiā non habentē ma/culam aut rugam aut aliquod eiuſmodi Sicut legitur Heſter.p°. Precepit rex Aſuerus vt introducerent reginam va/ſthi coꝛam rege poſito ſuper caput eius diademate·vt oſtenderet cunctis popu/lis et pꝛincipibus illius pulcritudinem· Propter hec omnia ſicut legit' ad Ro/ma.ix. Suſtinuit deus in multa patien/tia vaſa ire apta in interituꝫ: vt oſtende/ret diuitias gloꝛie ſue in vaſa miſericoꝛ/die que pꝛeparauit et in gloꝛiaꝫ. Si au/tem queritur cur de tanta maſſa taꝫ pau/ci in ſalutem reperiantur·quia ſicut legit' Math.xx. Multi ſunt vocati·pauci vo electi: Reſpondet Auguſtinus ꝙ hinc pꝛecipue apparebit electis q̄ꝫ gratuita et q̄ꝫ indebita miſericoꝛdia liberati fuerint quando quidem videbunt ſe paucos de tanta multitudine a debitis ſupplicijs li/beratos·iux' illud Amos.iiij. Facti eſtis q̄ſi toꝛris rapt⁹ de incendio. Itaqꝫ ſicut dic' Aug⁹ in li. de ci. dei li.xxj. Ita diſper titū eſt hūanū gen⁹ diſponēte deo vt in q̄buſdā demōſtret' q̄d valeat miſericoꝛs gratia. In ceteris aūt q̄d iuſta vindicta in qua pꝛopterea plures ſunt q̄ꝫ in illa vt ſic oſtendatur quid omnibus deberetur

qd̓ ſi omnibus redderetur·in nullo iudi-
cantis iuſticia reprehenderetur · hec ille ·
Cum ergo ſancti coniuncti erūt deo qd̓
nunc offendit eos in parte·tunc placebit
in vniuerſo. Ut enim dicit idem Augu-
ſtinus in Enchiridion. Ex oībus ꝯſiſtit·
admirabilis vniuerſitatꝭ pulcritudo· ita
ꝙ etiam bene ordinatū·⁊ ſuo loco poſi-
tum eminentius· bona commēdat illud
qd̓ malum dicit᷑· vt magis placeāt ⁊ lau-
datiora ſint dum malis comparantur.
Nunc autem vt idem dicit in libro de or
dine.ꝑ. Homines qui vniuerſam rerum
comparationem atqꝫ contentū imbecilla
mente complecti ⁊ conſiderare nō valent
ſi quid eos in parte offenderit ·magnam
rebus infelicitatem ineſſe putant· Cuius
rei cauſaꝫ ipſemet tangit ī muſica ſua li.
vj. dicēs: In rebus mūdi multa nobis ī-
ordinata ⁊ perturbata videntur·quoni-
am eorum ordini pro noſtris meritis aſ-
ſueti ſumuſ. Quemadmodum ſi quis in
ampliſſimarum ⁊ pulcerrimarum edium
nunc in aliquo angulo tanqꝫ ſtatua col-
locetur·pulcritudinem illiꝰ fabrice ſentire
non poterit cuius ipſe pars erit: Nec to-
tius exercitus ordinem miles in acie po-
teſt intueri· Amor quidem inferioris pul-
critudinis animaꝫ polluit·que cum ī infi
mis etiam ordinem diligat·ipſa ordineꝫ
ſuum amiſit·non tamen ordinem rerum
exceſſit. Aliud enim eſt ordinem tenere·⁊
aliud teneri ordine·hec Auguſtinꝰ. De-
niqꝫ ſicut idem dicit ſuper Gen̄. contra
manicheos. Omnis pulcritudo que par-
tibus conſtat·multo laudabilior eſt ī to-
to ꝙ̄ in parte· Tanta enim eſt vis ac po-
tentia integritatis vt etiā q̄ multa per ſe
ſingula bona ſunt·tunc magis placeant
cum in vnum aliquid conueniunt atqꝫ
concurrunt. Qd̓ ſi manichei conſidera-
rent vniuerſitatis auctorem laudarent·⁊
qd̓ eos propter mortalitatis noſtre cōdi-
tionem in parte offendit ad vniuerſi pul
critudinem redigerent· eo ꝙ omnia deus
non ſolum bona ſed etiam valde bona fe
cerit· hec ille. De hoc etiam Gregorius
nazanzenus dicit in ſermōe de natali do-
mini. Laudabiliſ quidem eſt mundus ꝑ
ſingulis quibuſqꝫ ſpeciebus·ſꝫ multo lau
dabilior ex armonia omniū et compage
vniuerſorum·in quo ſumma ⁊ ſtupenda
ex contrarietate concordia·dum inter ſe
inuicem diuerſa ſunt·et cum ſingulis cū-
cta conueniunt·⁊ ad vnius mundi perfe-
ctionem cuꝫ vniuerſis cūcta concordāt·
hec ille. Itaqꝫ de reprobis etiā que ma-
xime videntur vniuerſi pulcritudinē de-
turpare vel ordinem perturbare·dc̄ Au-
guſtinus libro confeſſionum.ij. Tu do-
mine iniquos etiam a te fugientes cernis
⁊ vmbras diſtinguis·et ecce omnia cum
eis pulcra ſunt·ſed ipſi turpes ſunt. Ni-
hil ergo tibi nocuerunt·aut imperiuꝫ tu-
um vbiqꝫ iuſtum ⁊ integrum ī aliquo de-
honeſtauerūt·hec Auguſtinꝰ. Proinde
ſicut idem dicit · in libro de ciuitate dei.
xiiij. Peccatores ⁊ angeli ⁊ homines ni-
hil agunt quo impediuntur magna ope-
ra domini exquiſita in omnes volunta-
tes eius·quia qui ꝓuidenter atqꝫ omni-
potenter ſua cuiqꝫ diſtribuit· non ſolum
bonis ſed etiam malis bn̄ vti nouit· hec
ille. Cum igitur peccatoribus iuſto dei
iudicio in pena ordinatis ſancti deo pe-
nitus adherentes ſupra rerum ordinem
erunt·tunc vniuerſitatiſ ordinem tanq̄
de ſublimi conſpicientes·omnia rectiſſi-
me ordinata videbunt. Et quod nūc q̄-
buſdam de iudicio peccatorū in deo du-
rum ac crudele videt᷑·tunc non ſolum re-
ctum ac bonum ·ſed etiam ſuaue ac dele-
ctabile ſāctis liquido manifeſtabit᷑. Di-
uina quippe ſapientia que vincit malici-
am·attingit a fine vſqꝫ ad finem fortiter
⁊ diſponit omnia ſuauiter. Hec de leti-
cia ſanctorum in cōſideratiōe dānatorū

¶ Deniqꝫ quattuor illa ſpecialia gau-
dia que ſoli habebunt hoīes ſancti· licet
in veritate ſint magna·tn̄ compatiōe illiꝰ

gaudij quod erit de fruitione deitatis quę communis erit omnibus angelis et hominibus · minima ſunt 7 prope nulla niſi inquãtum procedunt aut reſultãt ex illa. Nam in illo ſolo 7 ſummo gaudio proprie conſiſtit perfecta beatitudo. Unde Auguſtinus in libro de queſtionibus euangeliorum: Omnia inquit poſſũt dici de illa ineffabili perfruitione veritatis· 7 tanto magis omnia dici poſſunt· q̃nto minus digne aliquid dici poteſt. Nam 7 dux eſt illuminatorum· 7 requies exercitatorum· 7 patria reſidentium · 7 eſca indigentiũ · 7 corona vincentium · 7 quęcũq3 bona temperaliter tranſeuntia per creaturę partes· error appetit infidelium · in mora in ęternum manentia· in creatore omnium ſimul inuentura eſt pietas filiorum· hęc Auguſtinus. Itaq3 ſicut idem dicit in libro de ciuitate dei. v. Non erit ibi magna induſtria ditare publicũ ęrarium priuatis rebus anguſtiis vbi theſaurus communis eſt veritatis. Et hęc ad pręſens de gloria ſanctorum pręſenti et et futura ſufficiant.

De prelibatione 7 expectatiõe illius ęternę felicitatis. · Cap. · XVI ·

Nos itaq3 du3 ab illa cęleſti patria exules ĩ hoc ergaſtulo corporis· et ĩ hac valle lachrymarum a domino peregrinamur pręſentis vitę labores atq3 miſerias illius felicitatis prelibatione 7 expectatione prout vnicuiq3 data eſt a domino gratia· ſubleuemus 7 conſolemur. Juxta illud apoſtoli ad Roma. xij. Spe gaudentes 7 in tribulatione patientes· necnon 7 ab huius ſeculi vanis proſperitatibus eodẽ intuitu nos temperemus · ſcḋm illud qḋ ad Euſtochium ſcribit Hieronym⁹. Egredere inquit pauliſper de carcere corporis tui · et pręſentis laboris mercedem ante oculos tuos pinge· quã oculus nõ vidit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcẽdit: Quotiẽs vana ſeculi te delectat ambitio· quotiens ibi videris aliquẽ glorioſum ſic ad paradiſum mentem tranſgredere· 7 eẽ incipe qḋ futura es· hęc Hieronymus. Et recte dicit· eſſe incipe· quoniã vt dicit beatus Ceſarius: Vitam illam beatam facilius eſt conſequi q̃3 enarrare· Et hoc eſt vt dicit Anſelmus in proſlogion· vnum illud neceſſarium in quo eſt omne bonum· imo quo omne et vnum et totum 7 ſummum bonum: Excita inquit in me anima mea · et erige totum intellectum tuum 7 cogita q̃ntũ potes· quale et q̃ntum ſit illud bonum: Si enim ſingula bona delectabilia ſunt· cogita intente q̃3 delectabile ſit illud bonum qḋ continet iocunditatem omnium bonorum: et non qualem in rebus creatis ſumus experti· ſ3 tanto differente3 quanto differt creator a creatura. O qui hoc bono fruetur quid illi erit · et quid illi non erit· ecce quicqḋ volet erit 7 quicquid nolet non erit. Cur ergo per multa vagaris homuncio quęrẽdo bona animę tuę et corporis tui? Ama vnum bonum in quo ſunt omnia bona· 7 ſufficit. Quid enim amas anima mea· quid deſideras caro mea? ibi eſt quicqḋ amatis quicquid deſideratis. Si delectat pulcritudo· fulgebunt iuſti ſicut ſol Si velocitas aut fortitudo aut libertas corporis· tibi nihil obſiſtere poſſit · erunt ſimiles angelis dei. Si longa et ſalubris vita· ibi eſt ſana ęternitas 7 ęterna ſanitas. Si ſatietas· ſatiabimur cu3 apparuerit gloria domini. Si ebrietas· inebriabuntur ab vbertate domus dei. Si melodia· ibi concinunt angelorũ chori. Si ſapientia · ipſa ſeipſa3 oſtendet eis ſapientia dei. Si amicicia· diligent deũ pluſ q̃3 ſeipſos· et inuicem tanquã ſeipſos · et deus illos plus q̃3 illa ſeipſos· quia illi illum 7 ſe inuicẽ per illũ· 7 ille ſe 7 ipſos per ſeipſũ. Si poteſtas· omnipotentes erunt

voluntatis ſue ſicut et deus ſue. Nam ſi/
cut poterit deus qd volet per ſeipſum. ita
poterunt illi qd volent per illum. Si bo/
nor et diuitie. deus ſeruos ſuos bonos et
fideles ſupra multa conſtituit heredes
quidem dei. coheredes autē Chriſti. Si
vera ſecuritas. certi erunt. nunq̄ et nulla/
tenus iſta vel potius iſtud bonū ſibi de/
futurum. Gaudium vero quale vel q̄n/
tum eſt vbi tale et tantū bonum eſt: Cor
humanum. cor indigens. cor expertum
erumnas. imo obrutum erumnis q̄ntū
gauderes ſi ſupradictis omnibus abun/
dares? Interroga intima tua ſi cape poſ
ſunt gaudium ſuum de tanta beatitu/
dine ſua. Sed certe ſi ille quem omni/
no ſicut teipſum diligeres eandem beati/
tudinem haberet. duplicaretur gaudi/
um tuū. quia non minus gauderes pro
eo q̄ pro teipſo. Si autem duo vel tres
vel multo plures idipſū haberēt. tantū de
ſingulis quātum pro teipſo gauderes. ſi
ſingulos ſicut temetipſum amares. hec
Anſelmus. Illic vtiq̄ ſicut dicit beatus
Effrem in libro de reſurrectione. nobis
demonſtrabit Chriſtus omnem gloriā
patris et angelorū ſanctorum officia. tūcq̄
cantabimus et dicemus: quia mirabilis
deus in ſanctis ſuis. Ibi enim vt dicit Au
guſtin⁹ ſuper Iob. ſermone. lxvij. erunt
et premiorum gradus. ſicut ait ipſe domi/
nus: In domo patris mei manſiões mul
te ſunt. Nam ille quidem denari⁹ equa/
lis eſt omnibus. ſed multe manſiones di
uerſos meritorum in vna vita eterna ſi/
gnificāt ordines: Alia ſiquidem eſt clari/
tas ſolis. alia lune. alia ſtellarum. Stel/
la namq̄ a ſtella differt in claritate. Si
ergo deus erit omnia in omnibus. vt qd
deus charitas eſt per charitatem fiat. vt
qd habent ſinguli cōmune ſit omnibus:
Non erit igitur aliqua inuidia imparis
claritatis. quia regnabit in omnib⁹ vni/
tas charitatis. hec Auguſtinus. Idem ī
ſermone. cxj. Quis autem inquit ē ido/
neus loca iſta. vel que ſunt in locis iſtis

ſine ſpacijs et molibus corporeis cogita/
re? Non parum tamē perficitur ſi ſaltem
quicquid tale oculis cordis occurrit re/
ſpuitur et improbatur. vt lux quedam in
qua iſta neganda et reſpuenda cernun/
tur. ſicut potuerit cogitatur. et q̄ ſit certa
cognoſcitur et amatur. vt inde ſurgatur
atq̄ ad interiora tendatur. que cum pe/
netrare mens inualida et min⁹ q̄ illa ſūt
pura nequiuerit. non ſine amoris gemitu
et deſiderij lachrymis inde pellat et patiē/
ter ferat q̄diu ferre mādat. atq̄ vt illic
habitare valeat ſanctis moribus prepa/
ratur. hec Auguſtinus. De hoc etiam di
cit beatus Bernardus ſicut dictum ē ſu/
perius: O regio ſublimis. plena delitiarum
de valle lachrymarū ſuſpiro ad te. Cur/
re igit anima ſpiritualib⁹ oculis deſide/
riorum regionem iſtam videre. regē glo
rie ſtipatum legionibus angelorum ſan/
ctorum. et agminibus ornatū. et dic: Be/
ati qui habitant in domo tua domine. in
ſeculum ſeculi laudabūt te. hec ille. Idē
ad Eugeniū libro. v. Ecce inquit affect⁹
noſtri iacēt p̄grauati corporea mole. et he
rentibus luto deſiderijs ſola interim ari/
da tenuiſq̄ cogitatio p̄uolat. et tamen
ex tantillo qd iam datur libet exclama/
re: Domine dilexi decorem domus tue et
locum habitationis glorie tue. ¶ Pa/
tet igitur q illius eterni gaudij preſtat
deus arram anime ſancte nonnullā etiā
in preſenti. Vnde ſcribit Hugo de ſan/
cto victore libro de arra anime: Ad quā
videlicet arram pertinet illud centuplum
qd pmittit dominus in euangelio relin/
quentibus mundū. Ad hoc enim vt dicit
beatus Bernardus pertinent primitie
ſpūs: charitatis delitie. gloria conſciētie
regnum dei quod intra ē nos. non vtiq̄
eſca vel potus. ſed iuſticia et pax et gaudiū
ī ſpirituſancto. nō ſolū ſpe glie ſed etiā ī tri
bulatiōib⁹. Hec ē virt⁹ ex alto q̄ Andreā
fecit amplecti crucem. Laurentiū ridere
carnificē. Stephanū p lapidātib⁹ genua
flectere ad orationem. De his omnibus

dic̄ Pſ. loquēs de viro iuſto: Dn̄e p̄ue
niſti eū ī bn̄dictiōibꝫ dulcedinis. Hic be
atus Laurenti⁹ p̄fata luce īteri⁹ illuſtra
tus ī tribulatiōe cōſtitut⁹ ait: Mea nox
obſcuꝝ nō habet. ſ; oīa in luce clareſcunt
Et beatus Vincentius: Ecce inquit iaꝫ
in ſublime agoꝛ. et omnia tormenta tua
ſeculo altioꝛ tyranne deſpicio. Hinc et
Hugo in libꝛo pꝛenominato: Quid eſt
inquit illud dulce qđ in eius recoꝛdatio-
ne aliquādo me tangere ſolet. et tam ve-
hementer atq; ſuauiter afficere. vt iaꝫ to
tus quodāmodo a memetipſo alienari
⁊ neſcio quo abſtrahi incipiam. exhila-
rat̄ conſcientia. in obliuionem venit om-
nis pꝛeteritoꝝ malozum memoꝛia. coꝛ il-
luminatur. deſideria iocundantur. Iāq;
alibi neſcio vbi me eſſe video. et quaſi q-
buſdaꝫ amplexibus amoꝛis intus teneo.
⁊ neſcio quid illud ſit. ⁊ tamen illud ſem
per retinere ⁊ nunq̄; perdere toto niſu la-
boꝛo. luctatur quodāmodo debiliter ani
mus ne recedat qđ ſemper amplecti deſi-
derat. Et quaſi in illo omniū deſiderio-
rum finē inueniens ineffabiliter exultat
nihil amplius querens. ſemper ſic eſſe vo
lens: O anima mea vere ille eſt dilectus
tuus qui venit vt tangat te. non vt vi-
deatur a te: Uenit vt non totum fūdat
ſe. ſed vt guſtando pꝛebeat ſe. non vt im-
pleat deſiderium ſed vt trahat affectum
Primitias quaſdam poꝛrigit ſue dile-
ctionis. non plenitudineꝫ exhibet pfecte
ſocietatis. Et hoc eſt qđ maxime ad arrā
deſponſationis tue pertinet. qꝛ ille qui ī
futuro ſe tibi videndum ⁊ perpetuo poſſi
dendum dabit. nunc aliquādo vt q̄; dul
cis ſit agnoſcas ſe tibi ad guſtandum p̄-
bet. ſimul vt etiam interim de abſentia ei⁹
conſoleris. quādo eius viſitatiōe ne de-
ficias inceſſanter reficeri. hec Hugo. Si-
cut enim dicit beatus Bernardus ſuper
Cant. omel. xxij. Licet ſuauis dn̄s vni-
uerſis. maxime tamen domeſticis. Et q̄n
to quis ei pꝛo vite meritis. ⁊ puritate mē-
tis appꝛopinquat. tanto vnctionis ſuaui
oꝛis ſentit fragrantiam. Poꝛro in hui⁹-
modi non capit intelligentia niſi q̄ntum
attingit experiētia. hec ille. Idem i. xxxv.
Anima q̄ ſemel a domino didicit ⁊ acce-
pit intrare ad ſemetipſam. ⁊ in intimis ſu
is dei ſuſpirare pꝛeſentiam. talis neſcio
an vel ipſam gehennam ad tempus expe
riri hoꝛribilius penali⁹ ve ducat. q̄; poſt
ſpiritualis huius ſtudij guſtatam ſemel
ſuauitatem exire denuo ad illecebꝛas vel
potius moleſtias carnis ſenſuum et in-
explebilem repetere curioſitatem. Terri-
bilis proinde nimis eſt illa comminatio.
egredere. ⁊ abi poſt veſtigia gregum. qđ
eſt indignā te noueri illa tua familiari et
ſuaui diuinoꝛum contemplatione. q̄;ob
rē egredere de ſanctuario meo coꝛde tuo
⁊ magis tanq̄; vna de ſecularibus paſcē-
dis ⁊ oblectandis tue carnis ſenſibus in-
tricare. Exitus aquarum deducant ocu-
li mei ſuper huiuſmodi animam. que cū
nutriretur in croceis. amplexatur ſterco-
ra. Pauit enim ſterilē et que non parit.
⁊ vidue non benefecit. hec Bernardus.
Hinc et Auguſtinus libꝛo confeſſionum
vij. Ego quidem admonitus ad memet-
ipſū ītraui ī intima mea duce te. Et vidi
qualicunq; oculo anime mee ſupꝛa eun-
dem oculum lucem incōmutabilē. Qui
nouit veritatem nouit eam. ⁊ qui nouit
eam nouit eternitatem. O eterna veritas
⁊ vera charitas et chara eternitas: tibi ſuſ
piro die ac nocte. Et cum te pꝛimum co-
gnoui tu aſſumpſiſti me vt viderem om-
ne qđ viderem. ⁊ nuduꝫ me eſſe viderem
Et reuerberaſti infirmitatem aſpect⁹ mei
radians in me vehementer. et contremui
hoꝛroꝛe ⁊ amoꝛe. ⁊ inueni me longe eſſe in
regione diſſimilitudinis. Idem libꝛo. x.
Ecce inquit domine guſtaui ⁊ eſurio. fra
graſti et tibi anhelo. donec reficiatur de-
fectus meus. ac perficiatur vſq; in paceꝫ
illam quā neſcit arrogantis oculus. Tu
enim es lux permanens. quam de omni-
bus conſulo. ⁊ docentem ac iubentem au
dio. ⁊ ſepe illud facio. h; me delectat ⁊ ab

actionibus nocturnis quantum relaxari poſſum ad illam voluptatē refugio. Nec in his omnibus que percurro conſulens te inuenio tutum anime mee locum niſi i te quo colligātꝰ ſparſa mea· nec a te quicꝙ recedat ex me · ⁊ aliqn̄do intromittis me in affectum multum inuſitatū introrſus ad neſcio quā dulcedinem que ſi perficiatur ī me neſcio quid erit quod vita iſta non erit. Sed recido in his erumnoſis ponderibus· ⁊ reſorbeor ſolitis· et teneor ⁊ multum fleo ſed multum teneor. Tantum cōſuetudinis ſarcina digna eſt · hic eſſe valeo nec volo · illic volo nec valeo miſer vtrobiqꝫ. Ideoqꝫ conſideraui languores peccatorum meorum in cupiditate triplici· et dexteram tuam ad ſalutem meam: Vidi enim ſplendorem tuū corde ſaucio ⁊ repercuſſus dixi: Quis illuc poteſt· proiectus ſum a facie oculorū tuorum. Tu enī es veritas ſuper omnia pſidens· gaudium certe res eſt quā ſe expertū dicere nemo poteſt: Ideoqꝫ reperta ī memoria recognoſcitur quando beate vite nomen auditur. Sed abſit domine vt ſi quocunqꝫ gaudio gaudeam· idcirco beatum me putem: Eſt enim gaudiū qd nō datur impijs ſed eis qui te gratis colūt· quorꝫ gaudiū tu ipſe es. Et ipſa eſt ſola vita beata gaudere ad te de te ꝓpter te· beata quippe vita eſt gaudium de veritate. Qui autē aliud gaudium non ipſum verum ſectantur· ab aliqua tamen imagine gaudij voluntas eorum non auertitur. Omnes quippe beati eſſe volūt qd niſi certa noticia noſſent· nō vtiqꝫ tā certa voluntate vellent. Idem quoqꝫ dicit in eodem libro .xj. Quid eſt illud qd interlucet mihi ⁊ percutit cor meum ſine leſione· ⁊ inhorreſco ⁊ inardeſco? Inhorreſco inqn̄tum diſſimilis ei ſum. Inardeſco inqn̄tum ſimilis ei ſū. Sapientia ipſa ē que interlucet mihi diſcindens nubilum meum · qd me rurſus cooperit deficientem ab ea caligine atqꝫ grege penarꝫ mearum· quia ſic infirmata eſt in pauperta-te virtus mea· ⁊ non feram bonum meū donec tu domine qui propitiatus es omnibus iniquitatibus meis ſanes etiā omnes infirmitates meas. Sepe enim ſalui facti ſumus· promiſſaqꝫ tua per patientiam expectamus· hec Auguſtinus. Illaꝫ ergo plenam eccleſie gloriam cū magno deſiderio expectare debemus· quia nimirum ⁊ hanc expectat totus mundꝰ· ⁊ etiā ipſe omniū dominus. Vñ beatus Bernardus ſuper Cantꝗ. omel· lxviij. Nōne inquit de ſtatu et conſummatione eccleſie finis omnium pendet· tolle hanc et fruſtra inferior creatura filiorū dei reuelationem expectabit. Sed ⁊ ipſa angelorum ſocietas pro imperfectione ſui numeri claudicabit· nec ciuitas dei de ſua integritate gaudebit. Ceterꝫ putas deum totam habiturum glorie ſue laudē · donec veniant qui in conſpectu angelorum pſallāt ei? Letati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti· annis quibꝫ vidimꝰ mala. Hoc enim genus leticie celi neſcierunt· vt oſtenſum eſt ſupra· niſi p filios eccleſie. Idē iterum dicit in ſermone de vigilia natalis domini. Nonne glorificationem noſtram totus mundus expectat· Creatura enim in hac expectatione ingemiſcit ⁊ parturit que homine cadēte corrupta eſt ⁊ vanitati ſubiecta· nec reparabitur donec heredes repentur. Nec ſolum mundo ſed et angelis et hominibus ſpectaculum facti ſumus· Me inqt expectant iuſti donec retribuas mihi. Martyribus quoqꝫ cum diem iudicij poſtularēt dictum eſt: vt ſuſtinerent modicum· donec impleretur numerus fratrum eorum· Jam quidem ſingulas ſtolas accepērūt· ſed nequaqꝫ duplicibus veſtientur· donec ⁊ nos veſtiamur vadia tenemus · et obſides ipſa eorum corpora ſine quibus conſummari non poſſunt· nec ſine nobis recipient ea. Unde de patriarchis ⁊ prophetis per apoſtolum dicitꝰ: ꝙ nondū acceperūt repromiſſionē deo ꝓ nob aliqd meliꝰ puidēte· ne ſine nob cōſūmarentꝰ

O ſi cognoſcerem⁹ ⁊ nos quomodo no-
ſtrum aduentum expectant· q̃ntum deſi-
derant· q̃ȝ ſollicite quęrūt· q̃ȝ libenter bo-
na de nobis audiunt· qui didicerūt com-
paſſionem ex eis quę paſſi ſunt· quando
quidem ⁊ ipſi nos angeli ſancti cum deſi
derio pręſtolantur· per quos tanq̃ȝ ꝑ la-
pides viuos ruina ciuitatis eorū repara
bitur· plane non dedignabuntur vt ſim⁹
eorum ſocij quorum facti ſunt iam mini-
ſtri. Vę tibi quiſquis es qui redire deli-
beras ad luctum· reuerti ad vomituȝ· pu
tas ne placatos habebis in iudicio quoſ
tanto ⁊ tam ſperato priuare vis gaudio?
Nam ⁊ in pęnitentia tua exultauerunt:
Currite fratres currite· non ſolum ange-
li· ſed etiā angelorū creator vos expectat
Expectat pater ⁊ deſiderat non ſoluȝ ꝓ-
pter nimiam charitatem qua dilexit nos
ſed etiam ꝓpter ſemetipſū: De filio quis
neſciat· q̃ntum natiuitatis ⁊ totius vitę
quā geſſit in carne ⁊ crucis fructuȝ ⁊ mor
tis ſuę precium deſideret? Expectat etiā
nos ſpiritusſanctus. Eſt enim charitas ⁊
benignitaſ qua ab ęterno prędeſtinati ſu
mus· hęc ille. Et vt ideȝ alibi dicit: Ma
gnum profecto teſtimoniū habituri ſūt·
quos pater in cęlo tanq̃ȝ filios ⁊ hęredeſ
ſuſceperit· ⁊ filius tanq̃ȝ fratres ⁊ cohęre
des aſſeruerit. Neq̃ȝ enim indignum eſt
deo illorum fieri patrem· quoruȝ ſe Chri
ſtus fecerit fratrem· ſed ⁊ ſpiritusſanctus
adhęrentes deo vnum ſpiritū faciet eſſe
cum eo· hęc Bernardus. Tunc igitur
pleniſſima erit ſanctorum gloria quā ni-
mirum omnia ſm modum ſuum deſide-
rant· ad cuius accumulationē concurrēt
⁊ cooperabuntur omnia· non tantūmo-
do bona· verum etiā ⁊ mala· ſicut oſtēſū
eſt ſupra. His ergo qui ſm ꝓpoſituȝ dei
vocati ſunt ſancti· magna debet eſſe con-
ſolatio· etiam in pręſenti· videlicet cōtra
multiplicem huius vitę miſeriam· ꝙ et
in hac vita diligentibus deum oīa bona
⁊ mala cooperantur in bonum· ⁊ in futu-
ro nihilominus hęc omnia coopabunt
ad gloriam. Itaq̃ȝ domine mi rex donec
inter huius ſęculi ꝓſpera ⁊ aduerſa ꝑ ar-
ma iuſticię a dextris ⁊ a ſiniſtris ꝓceden-
tes· ad illam gloriam ſpiritu domini du-
ctore veniatis· conſolamini interim ī ver-
bis iſtis· Bene ac diu valeat in vob mo
deſtia regię maieſtatis. Amen

Sępius impoſita preſſis hęc crimina vidi:
Incorrecta cadit littera: charta fluit·
Si illum contigeris forſan vir docte libellum:
Innocuū a menda crede mihi inuenies·
Muſaꝝ cantus: ſteriles lites: fora linque:
Hic ſpecimen ſtudij: Caſtalidūq̃ȝ chorus·
Omnia quę ad noſtrā conſtat ſpectare ſalutem
Continet: hic ergo iure colendus erit·
Gratia nomen habet: libro Vincentius auctor:
Quattuor ⁊ ſpeculis: dignus vbiq̃ȝ coli.
Virginis hinc vita ſequit̕ ſacrę ⁊ inclyta fama:
Fama per eximios concelebrata viros·
Tum quoq̃ȝ laus colit̕ paranymphi virginis alm
Cuiq̃ȝ aquilę nomen fingitur eſſe ſibi·
Adde ꝙ aſſueſcat virtutes regius infans:
Pręcipue ex noſtro codice qui ſequitur:
Aureus ipſe liber: qui tot documenta poeſis
Tradit: ⁊ ad mores pandit iter faciles.
Inde liber ſequitur mortis ſolatia prębens:
Eſſe aliquid tandem cum pietate mori.

Perlege diuina vatūq̃ȝ volumina lector:
Et ſimul hoc noſtꝝ concelebrabis opus·
Ingenium moreſq̃ȝ viri preſſoris ⁊ artem:
Regia cōmendat vrbs Baſilea ſatis·
De Amerbach natus nomen ſibi forte Iohānes:
Finem operi impoſuit: dum pia virgo parit·

Idib decēbrib⁹ Anno a Chriſti natali die Octua-
geſimo pmo ſupra milleſimū quaterq̃ȝ centeſimū

Bene Vale Lector

Ut valeas citius chartis coniūgere chartas
Hęc tibi monſtrabit tabula quę ſequitur

a
Incipit
noli flere
velit
non ſint
aut turpitu
inde ꝟo
b
aſſumpſit
Itaqꝫ
ſeminauit
de deſiderio
ſcura clareſ
c
baptiſmat̄
defeciſſe
totidem
at vero
peraperet
d
q̄ꝫtum
eccleſiam
de myſterio
perfecte
blandienti
alijs ad lucē
e
de myſterio
recedens
intulit
de myſterio
ptum eſt nō
f
theſaurum
ꝓpugnatori
nūc iudicam̄
iuſticia
int̄ mortuos
nos ad

g
inqꝫ ſcio
quoqꝫ dicēte
cum verbo
eſt ſola
ſuſcepit
h
videlicet
errores
caro factuꝫ
delere
aduentum
perficiat
i
arma
deo viuo
noſtri
affectionis
dignum
k
nunc autem
cuſtodit
mediator
die natitat̄
Ieſum
ipſius
l
ꝓphete ꝟbis
ędificia
offertis
aſſumptę
futuros
m
de fuga
ęgyptum
terras
Surge
⁊ erat
de cauſis

n
eum in nidū
inſidiarum
miraculis
Incipit
veniret
o
Bene
de myſterijs
memorem
conſtat
apoſtolus
ingerit
p
Lucas
fideles
ſ̄ ſinens
princeps
eſt quia
q
haberetis
dicit aliq̄s
quid feci
Qꝛ maius
ſarompheā
r
Incipit
cęleſtis
accipitur
diebus
eo certiori
de cęteris
ſ
corda vr̄a
ad paſſionē
incarnari
dum valet
xiſſe a mortu
t
de vnitate
linguis

Gloſa
poſitas
nondum
vitam
v
probantur
et carni
tranſituri
additis
deſignatus
x
Qꝛ ad p̄dica
alios credē
illa ⁊ hora
cum enim
nas aliquis
y
Incipit ꝓlo
lxxvij· d inua
multę mihi
memoria
miretur
angelo
A
Bern̄· omel'
virginitat̄
quā opan
inquit mihi
ſpūs adiuuet
B
Bn̄dictus
qualiter
dignare
atqꝫ referret
tua qꝛ quę
eſt in ſubijs
C
omel'·exur
fiduciam
infantulo
qualiter

in plebem
D
et ſimplicitaſ
ſion ⁊ montē
ſuſcipiat
ex perſona
apl's dn̄m
et videbo
E
Incipit ꝓlo
attraxit
incarnatiōe
illuſtribus
aſper
F
Incipit ꝓlo
eſt enim
reuera vitę
humanę
dicentes
G
deſiderant
colligere
quoqꝫ
q̄ꝫtum
neca ī libro
H
ad aliud
prodeſt
debemus
ſimilis
vita ſua
I
ſciet enim
ꝓpt' pctōꝝ
Qꝛ inſtruēdi
qꝛ ſtatim
legem ęt̄nā
ſuam bene
K
penetrauerāt

luxuriant
in iuuenibus
Quicq̄d ſemi
grauius ęgro
L
eſt timendum
ſpiritum vnum
pręteritos
quaſi enim
etiam diſcite
M
qꝛ ſcriptum eſt
de puella
eſt vt eius
hoc faciebāt
conuerſationeꝫ
N
Incipit
ex eius
tota carnis
viuere ⁊
excitat
O
homo
dum corpus
ipſius dn̄i
originali
ante moritur⁹
P
commiſerūt
loca eructantia
ſcꝫ vt miſeriam
ope fortitudīs,
bus conſtat
Q
et in diſcurſu
et ſanctos
vt in hoc
in merito
Hugo in libro
vltra addas